

שבוע פרשת תצוה

(14 – 20 February 16)

ה' – י"א אדר א' תשע"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ שְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵת יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֻתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַע יְיָ לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָרְכִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹם: וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי לשכלל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - משהו חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תבות "לה'") בצירוף ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:

א בַּצֹּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מַעַם לְעֹז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמִּשְׁלוֹתָיו:
ג הֵימָּה רָאָה וַיִּגַּם הִיִּרְדֵּן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מִה־לֶּךְ
הֵם כִּי תִגֹּם הִיִּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדֹן
חֹלִי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אַגַּם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לְשִׁמּוֹךְ תֵּן כְּבוֹד עַל־חֲסִדְךָ עַל־אֲמַתְךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי־הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עֲשֵׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מְעִשָּׂה
יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
וְלֹא יִרְחֹנוּ: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִהְיוּ בְּגִזְנוֹם: ח כַּמּוֹהֶם יִהְיוּ
עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: י בֵּית אֲהֶרֶן בָּטַחוּ
בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יא יֵרְאִי יְהוָה בָּטַחוּ בִּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
יִבְרָךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ אֶת־בֵּית אֲהֶרֶן: יג יִבְרָךְ יֵרְאִי יְהוָה הַקָּטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים: יד יִסָּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לִיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לִיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמָּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יִרְדֵּי דוּמָה:
יח וְאַנְחֵנוּ | נִבְרָךְ יְהוָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר, תשכ"א

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ בעל פעלים כו'

מו"ה גדלי' שי'

שלום וברכה!

... להערתו אודות מרז"ל המובא בתניא בשם הזהר מאן דנפח מתוכי' נפח (תניא רפ"ב ועוד),

לע"ע לא מצאתי זה בזהר או בתקוני זהר, וכן ברשימת חסידי חב"ד מדורות הראשונים שתח"י נרשם

מ"מ להנ"ל לספרי קבלה לרמב"ן בפירושו עה"ת (עה"כ) ועוד, אבל לא בזהר.

תקותי שהשתתף בהתנעוּת דיום סגולה יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה

נבג"מ זי"ע נשיא ישראל, ויהי רצון שתומשך ההתעוררות ועד לפועל במשך כל השנה.

בכבוד ובברכה לפורים שמח.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב) מסכת גיטין עם ביאורים
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו	ג) מדף סג עד דף סט
ג) מאמר ד"ה ואתה תצוה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
ה) שבת פרשת תצוה, י"א אדר-ראשון ה'תשכ"ה	כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
ד) שיחת שבת פרשת תצוה,	קצד) אדמו"ר הזקן
ה"א אדר-ראשון, ה'תשכ"ה	טו) י"א אדר-ראשון, ה'תשכ"ה
ה) לקוטי שיחות – פרשת תצוה	כא) שולחן ערוך הלכות שבת
בלה"ק) כרך טז	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	כב) לקוטי תורה
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	קצו) אדמו"ר הזקן
ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תצוה	כג) שערי תשובה
ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תצוה	קצט) אדמו"ר האמצעי
ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה	כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
י) שיעורים בספר התניא (מוגה)	ר) אדמו"ר ה"צמח צדק"
לשבוע פרשת תצוה	כה) תורת שמואל תרל"ב
יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצוה	רא) אדמו"ר מוהר"ש
יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
שיעורי רמב"ם	
יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצוה	כז) ספר המאמרים קונטרסים חלק ב
יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצוה	רג) אדמו"ר מוהרי"צ
טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת תצוה	כח) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
טז) נביאים וכתובים	רד) אדמו"ר מוהרי"צ
ישעיה פרק כ-א, משלי פרק כז-כח	כט) אגרות קודש
יז) משניות – מסכת זבים	רה) אדמו"ר מוהרי"צ
ביאור קהתי	ל) חומש לקריאה לציבור לשבת פ' תצוה
יח) עין יעקב מסכת יומא	לא) לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה
	לב) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

43 שהוא בא לידי ביטוי בעבודת ה', ש'זית' מורה על הגוף והנפש
44 הבהמית שמקליפת נגה, כמבואר בקבלה וחסידות שהגוף והנפש
45 הבהמית של היהודי מקבלים חיות מ'קליפה' (כוח של היפך הקדושה)
46 הנקראת 'נגה' לשון אור, כי זו 'קליפה' שאמנם רובה רע אך מעט טוב מעורב

47 בתוכה. וכשם שקליפות הפירות
48 מעלימות ומסתירות על הפרי כך לגבי
49 'קליפת נגה' הרוחנית, מקור החיות
50 של הגוף והנפש הבהמית
51 שמעלימים ומסתירים על
52 הנפש האלקית (שמן)
53 המלופשת בהם, ולכן צריך
54 לכתשם לבטלם ולהכניעם כו'
55 כדי שלא יעלימו על אור
56 הנשמה, כמאמר הזהר⁵ אשר
57 כשם שעץ שאין האש נאחזת בו מחמת
58 שהוא דבר גדול וכבד, צריך לבקע
59 אותו לחתיכות, כך גופא דלא
60 סליק ביה נהורא דנשמתא,
61 מבטשין ליה גוף שלא עולה בו
62 אור הנשמה זקוק ל'ביטוש', היינו
63 ביטול והכנעה.

64 וזהו גם הביאור הפנימי על מה
65 שהטעם הנשמי של הזית
66 (שנמשך ומשתלשל מענינו
67 הרוחני כמבואר בחסידות בכמה
68 מקומות שכל מה שיש בעולם הזה
69 הגשמי נמשך ומשתלשל משרשו
70 הרוחני, ולדוגמה המתיקות שבתפוח
71 שורשה ומקורה במידת החסד כפי
72 שהיא בעולם האצילות, ואילו הזית)
73 הוא מר, וכמאמר רבותינו
74 ז"ל⁶ על הפסוק⁷ האמור ביונה
75 שנוח שלח מהתיבה לראות האם קלו
76 המים מהארץ והיונה חזרה והנה
77 עלה זית טרף בפיה, אמרה
78 יונה: יהיו מזונותי מוררין

ביאור בדרך אפשר

1 ואמה משה רבינו תצוה את בני ישראל ויקחו אליה שמן זית
2 זך כתיב למאור להעלות נר תמיד¹ במנורת בית המקדש,
3 וממשיך בפסוק שלאחר-זה² בפסוק הבא באהל מועד גו'
4 יערך אתו אהרן מערב עד בקר גו'. וידוע הדייק בזה

5 השאלה על כך על-פי דיוק בלשון
6 הכתוב בדרושי רבותינו
7 נשיאנו³, מאמרי חסידות של
8 אדמו"ר חב"ד דמאחר שהדלקת
9 הנרות במנורת המקדש בפועל היא
10 על-ידי אהרן הכהן, למה
11 הצינו הוא "ויקחו אליה",
12 דמשמע שייבאו השמן אל
13 משה?

14 וגם צריך להבין מה שבפסוק
15 הראשון, גבי "ויקחו אליה"
16 (אל משה), נאמר "להעלות
17 נר תמיד", ובפסוק השני,
18 גבי אהרן, נאמר "מערב עד
19 בקר" ואף שהמשמעות של שני
20 הזמנים שווה, צריך להבין מהו הטעם
21 לשניו הלשונות על פי פנימיות
22 העניינים?

23 (ב) ולהבין זה, יש לבאר
24 תחלה כללות הענין ד'שמן'
25 זית' על-פי חסידות. דהנה, על-
26 פי המבאר בדרושי רבותינו
27 נשיאנו (ב'תורה אור')
28 וב'לקוטי תורה' ספרים של
29 מאמרי חסידות על פרשות השבוע
30 והמועדים מאת האדמו"ר הזקן,
31 ובארוכה יותר בכתבים שלא
32 נדפסו עדין) יש בזה בשמן זית
33 שני אופנים⁴.

34 אופן הראשון, שהשמן היוצא
35 מהזית הוא נעלה יותר מהזית
36 עצמו, כי הזית מסתיר ומעלים
37 על השמן שבתוכו, ולכן יש
38 צורך בכתישת הזית פעולה
39 המבטלת את ההעלם וההסתרה הזית
40 מעלים על השמן כדי להוציא
41 ממנו את השמן. וענינו של
42 אופן זה בשמן זית בעבודה כפי

בס"ד. שבת פרשת תצוה, י"א

אדר-ראשון, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 ואמה תצוה את בני ישראל ויקחו אליה שמן
2 זית זך כתיב למאור להעלות נר תמיד¹,
3 וממשיך בפסוק שלאחר-זה² באהל מועד גו'
4 יערך אתו אהרן מערב עד בקר גו'. וידוע הדייק
5 בזה בדרושי רבותינו נשיאנו³, דמאחר
6 שהדלקת הנרות היא על-ידי אהרן, למה הצינו
7 הוא "ויקחו אליה", דמשמע שייבאו השמן אל
8 משה. וגם צריך להבין מה שבפסוק הראשון,
9 גבי "ויקחו אליה" (אל משה), נאמר "להעלות
10 נר תמיד", ובפסוק השני, גבי אהרן, נאמר
11 "מערב עד בקר".

12 (ב) ולהבין זה, יש לבאר תחלה כללות הענין
13 ד'שמן זית'. דהנה, על-פי המבאר
14 בדרושי רבותינו נשיאנו (ב'תורה אור')
15 וב'לקוטי תורה', ובארוכה יותר בכתבים שלא
16 נדפסו עדין) יש בזה שני אופנים⁴. אופן
17 הראשון, שהשמן הוא נעלה יותר מהזית, כי
18 הזית מסתיר ומעלים על השמן שבתוכו, ולכן
19 יש צורך בכתישת הזית כדי להוציא ממנו את
20 השמן. וענינו בעבודה, ש'זית' מורה על הגוף
21 והנפש הבהמית שמקליפת נגה, שמעלימים
22 ומסתירים על הנפש האלקית (שמן) המלופשת
23 בהם, ולכן צריך לכתשם כו' כדי שלא יעלימו

24 על אור הנשמה, כמאמר הזהר⁵ גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא,
25 מבטשין ליה. וזהו גם מה שהטעם הנשמי של הזית (שנמשך ומשתלשל
26 מענינו הרוחני) הוא מר, וכמאמר רבותינו ז"ל⁶ על הפסוק⁷ והנה עלה זית
27 טרף בפיה, אמרה יונה: יהיו מזונותי מוררין כו', שמרירות זו מורה

(1) ריש פרשתנו (כו, כ). (2) שם, כא. (3) תו"א ריש פרשתנו (פא, א). הוספות לתו"א סוף פרשתנו (קיא, ב). מאמרי אדמו"ר
הזקן תקס"ז ע' סו. ועוד. (4) בהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"א ע' 131 ואילך (ממאמר זה). (5) ח"ג קסח, א - הובא
ונתבאר בתניא רפכ"ט. (6) עירובין יח, ב. (7) נח ח, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 פְּחִינָה כו' מידו של הקדוש-ברוך-הוא ולא מתוקים מיד בשר-ודם,
2 שְׁמִירָיוּת זו מוֹרָה המרירות שבזית הגשמי היא הוראה וסימן על
3 בְּחִינַת חֲשׂוֹקָא וּמִרְיָו חושך ומרירות דְּסִטְרָא-אַחְרָא של הצד
4 האחר, הצד של היפך הקדושה.
5 וְזֶהוּ גַם הביאור הפנימי על מה
6 שֶׁהֵינָה הנאכל כמות שהוא, ללא
7 שְׁמֵן זית, מִשְׁפַּח תְּלִמּוּדוֹ שֶׁל
8 שְׁבָעִים שָׁנָה⁸, וְהֵינָה,
9 שֶׁהֵעֱלָם וְהִסְתֵּר דִּיזִית'
10 הוא עד כְּדֵי כָּךְ, שְׂאֵף שֶׁלְּמַד בְּמִשָּׁךְ כָּל יְמֵי חַיָּו, יְמֵי
11 בְּמִשָּׁךְ כָּל יְמֵי חַיָּו, יְמֵי
12 שְׁנוּתֵינוּ בָּהֶם שְׁבָעִים שָׁנָה⁹,
13 וְלִמּוּדוֹ הָיָה כְּדָבָעֵי כְּפִי שְׁצִיר'
14 להיות (לא באופֶן דִּי"מַגְלָה
15 פְּנִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא כִּהְלָכָה
16 חֲסִיד־שְׁלוֹם", שְׂאֵף אֵין חֲסִידוֹן
17 אִם יִשְׁכַּח זֹאת כִּשְׁהִלְמוֹד אִינוּ
18 כְּרֹאוּ, אֲכָן עֲדִיף שִׁישְׁכַח אֵת
19 תְּלִמּוּדוֹ), וְכֵאן מְדוּבָר בְּלִמּוּד תּוֹרָה
20 כְּרֹאוּ, לִימּוּד לְשִׁמָּה וְכו', שֶׁלֹּכֶן
21 נִקְרָא בַּתּוֹרָה בְּשֵׁם "תְּלִמּוּד"
22 (תְּלִמּוּדוֹ) חֵינּוּ שֶׁהַתּוֹרָה עֲצֻמָּה
23 קוֹרֵאת לָכֵן לִימּוּד רֹאוּ, הִנֵּה בְּכַחוֹ
24 שֶׁל הַזִּית (הֵעֱלָם וְהִסְתֵּר
25 הַגּוֹף וְהִנָּפֶשׁ הַבְּהִמִית)
26 לְהַשְׁכִּיחַ זֹאת וְכֵל מִזֶּה שֶׁלְּמַד לֹא
27 יַעֲלֶה בּוֹ שִׁינּוּ, וְהָרִי הַשְׁכָּחָה
28 הִיא מַעוֹלָם הַקְּלִיפּוֹת¹⁰ וְאִם כֵּן
29 אֵינָה דְּבַר רֹאוּ וְרֹצִי, וּבְכָל זֹאת, יִשְׁנֹ
30 לִימּוּד כּוֹזֶה שְׂכָדָי לִשְׁכּוֹחַ, אֲבָל הַזִּית
31 מִשְׁכִּיחַ לִימּוּד טוֹב וְרֹאוּי שֶׁלֹּא כְּדָא
32 לִשְׁכּוֹחַ. וְלִכֵּן צְרִיכָה לְהַיִּית
33 כְּתִישַׁת הַזִּית (שְׂזָהוּ עֲנִין
34 דִּי"כְּתִית" בְּמוֹכֵן שֶׁל בִּטּוֹל
35 וְהַכְנָעָה), שְׂזָהוּ עֲנִין דְּאַחֲפָיָא
36 סִטְרָא-אַחְרָא, כְּפִיית וְהַכְנָעַת הַצֵּד
37 הָאֲחֵר, הַמְנַגֵּד לְקִדּוּשָׁה עַל-יְדֵי
38 בְּרוּר הַגּוֹף וְהִנָּפֶשׁ הַבְּהִמִית
39 כו' הַפִּרְדַּת הַטּוֹב שֶׁבָּהֶם מְהֵרָע שֶׁבָּהֶם
40 וְהַעֲלָאתוֹ לְקִדּוּשָׁה, וְעַל-יְדֵי-זֶה
- מִתְגַּלְגֵּל הַשְּׁמֵן הַטָּמֹן בְּזִיתִים (שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדֹּ שְׂאִינוּ מֵר, אִף
שְׁהִיט מֵר, הָרִי הַשְּׁמֵן שֶׁבְּתוֹכוֹ (הַיּוֹצֵא עַל-יְדֵי כְּתִישָׁה), לֹא רַק שֶׁהַשְּׁמֵן אִינוּ
מֵר אֲלָא אֲדִרְבָּה, יֵשׁ בּוֹ עֲנִין הַמְּתִיקוּת¹¹), שְׁעֲנִינֵנוּ שֶׁל הַשְּׁמֵן
הַמְּתוּק בְּסִפְּרִיּוֹת הוּא בְּחִינַת הַחֲכָמָה¹² (שֶׁלֹּכֶן בְּנִיגוּד לִזִּית
הַמְּשַׁכַּח תְּלִמּוּד שֶׁל שְׁבָעִים שָׁנָה, שְׁמֵן
הַזִּית מִחֲזִיר תְּלִמּוּדוֹ שֶׁל
שְׁבָעִים שָׁנָה⁸, וְכִינֵן שֶׁבְּכַחוֹ
לְהַחֲזִיר תְּלִמּוּדוֹ, הָרִי מוֹכֵן
שֶׁהוּא לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, לְמַעֲלָה
מִהַתְלַמּוּד עֲצֻמוֹ לְפִי שְׁעֲנִינֵנוּ שֶׁל
הַשְּׁמֵן הוּא לֹא רַק בְּחִינַת
חֲכָמָה הַגְּלוּיָה עֲנִינוּ שֶׁל הַתְּלַמּוּד,
אֲלָא גַם בְּחִינַת 'חֲכָמָה
סְתִימָא'ה¹³ חֲכָמָה 'סְתוּמָה'
וְנַעֲלֵמָה, חֲכָמָה שֶׁלְּמַעֲלָה מִגְּלוּי,
שֶׁהוּא עֲנִין הַבִּיטוּל לְאַלְקוּת
וְהַבִּיטוּל הוּא לְמַעֲלָה מִהַשְּׁכָל.
וְאִפֹּן הַשְּׁנִי¹⁴, בְּבִיאוֹר עֲנִינוּ שֶׁל
שְׁמֵן זִית עַל-פִּי חֲסִידוֹת הוּא שֶׁהֵינָה
הוּא לְמַעֲלָה בְּמִדְרָגָה מִהַשְּׁמֵן
[וְהֵינּוּ מִצַּד פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים
לְמַעֲלָה בְּרוּחָנִיּוֹת, דְּכִינֵן שֶׁהֵינָה
הוּא הַמְּקוֹר שֶׁמֶנּוּ בָּא וְיוֹצֵא
הַשְּׁמֵן, הָרִי הוּא הַזִּית לְמַעֲלָה
מִמֶּנּוּ. וְלִהְיֵיר מִמֶּה שֶׁכָּתֵב
הַפְּרָדִס'¹⁵ בְּעֵנִן יִסּוּד וּבִנְיָן,
שֶׁמָּה שֶׁלְּמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
מְקוֹמוֹ בְּתַחֲתִית וְהוּא נַחוּת
בְּמַעֲלָה, הִנֵּה לְמַעֲלָה הוּא
הָעֲלִיּוֹן. כִּמוֹ הַיִּסּוּד, שֶׁלְּמַטָּה
בְּבִינֵן גְּשָׁמִי הוּא בְּתַחֲתִית הַבִּנְיָן
וְרֹאֵה פָחוֹת חָשׁוּב מִהַבִּנְיָן עֲצֻמוֹ,
אֲבָל לְמַעֲלָה בְּאִלְקוּת הוּא
הַיִּסּוּד בְּמִדְרָגָה נְעִלִית יוֹתֵר,
לְמַעֲלָה מִהַבִּנְיָן. וְעַל-דִּרְךָ-זֶה
בְּנוֹגֵעַ לִזִּית שֶׁהוּא מְקוֹר
(יִסּוּד) הַשְּׁמֵן, שֶׁבְּפִשְׁטוֹת

(8) הוריות יג, ב. (9) תהלים צ, י. (10) ת"א שם פא, סע"ג. קי, ד. תניא פל"ז (מז, א). (11) ראה גם ביאור"ז להצ"צ ח"א ע' שכד. ד"ה הללו את ה' תשל"א (תורת מנחם - ספר המאמרים תשרי ע' קצא). (12) ת"א שם. וראה לקו"ת בהעלותך לו, ב. ועוד. (13) לקו"ת שם לא, א. (14) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' א'תקמז. ד"ה הללו את ה' הנ"ל. (15) שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך יסוד. וראה סה"מ תרצ"א ע' שיח. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

1 הענינים כפי שהם למטה בגשמיות, הנית הוא במדרגה
2 תחתונה מהשמן והשמן נחשב יותר מהיות, אבל בפנימיות
3 הענינים כפי שהם למעלה, הנית הוא במדרגה עליונה
4 יותר מהשמן].
5 והינו, שכלל שגדלה מעלת
6 השמן, בחינת החכמה (כולל)
7 גם 'חכמה סתימאה', חכמה
8 'סתומה' ונעלמת שלמעלה מגילוי
9 פנ"ל הנעלית מחכמה (סתם), הנה
10 הנית שהוא מקור השמן הוא
11 במדרגה נעלית יותר שהי
12 בדרך כלל המקור נעלה מהדבר הבא
13 מהמקור. ועל-פי-זה, גם ענין
14 המרידות (החשף) שפזית אינו
15 חסרון (כפי שהוא לפי האופן הראשון
16 שהשמן נעלה מהיות, כי היות מר
17 והשמן מתוק, כמבואר לעיל) אלא
18 רומז על מדרגתו הנעלית של
19 היות, שהוא מבחינת הכתר
20 בחינת 'כתר עליון' שלמעלה
21 מהספירות שלמעלה מהחכמה
22 (שמן), וכמו שכתוב¹⁶ על
23 בחינה נעלית זו, בחינת הכתר, שזהו
24 אור אלוקי נעלה שעליו נאמר ישת
25 חשך סתרו, שנקרא חשך
26 להיותו מופשט מכל גדר של
27 אור הבא בגילוי¹⁷ והוא 'חשך'
28 ונסתר.
29 ג) ויש לומר שפזית בשני
30 האופנים האמורים לגבי היחס של
31 היות והשמן ומי מהם נעלה יותר
32 תלוי גם הפירוש ד"שמן זית
33 זך, אם "זך" קאי מכון על
34 השמן, בפירוש רש"י [ש"ש
35 בו בפירוש רש"י, עם היותו בעיקר
36 פשוטו של מקרא גם סודות
37 התורה, כפי שמוכח פעמים רבות
38 בשיחות של הרבי שבפירוש רש"י על
39 התורה יש גם "יינה של תורה]
40 שהכוונה היא שהשמן הוא זך נקי
41 וצלול בלי שמרים, או שקאי
42 או ש"זך" מכון על הנית,

ביאור בדרך אפשר

43 בפירוש האבן-עזרא [שגם בפירושו יש סודות התורה,
44 וכפי שמצינו שפירושו הובא ונתבאר ב'דברי-אלקים'-
45 חיים' תורת החסידות בכמה מקומות (ולמעיר ממה שכתב
46 עליו על האבן-עזרא אדמו"ר האמצעי¹⁸ (ולעת-עתה לא
47 מצאתי זה במקום אחר¹⁹)
48 שמסר נפשו על קדוש
49 השם)] שצריך לקחת לשמן
50 למאור בבית המקדש הגרגרים של
51 היות שהם "זכים" שאין בהם
52 עפוש או שלא נאכלה
53 קצתם, ומהם יעשו השמן
54 כו'.
55 והולך ומבאר את הקשר בין שני
56 הפירושים ב"זך" ושני האופנים
57 האמורים ביחס שבין השמן והיות.
58 והענין בזה, שלפי פשטות
59 הענינים, שהיות שמעלים
60 ומסתיר על השמן הנמצא בתוכו,
61 מורה על הגוף והנפש
62 הפהמית שמעלימים
63 ומסתירים על אור הנשמה
64 המלוכשת בתוך הגוף והנפש הבהמית,
65 צריכה להיות זהירות
66 מיוחדת בבחירת הנית שממנו
67 יבוא השמן, שהנית עצמו יהיה
68 זך (בפירוש האבן-עזרא), כי
69 באשר הנית אינו זך, והינו
70 שהגוף והנפש הפהמית אינם
71 מזופכים ומעודנים כלל, אלא
72 הם בתוקף החמירות ובמצב
73 הזה ישנו העלם והסתור גדול ביותר על
74 אור הנשמה, הנה לפעמים יכול
75 להיות שגם העצה ד'מבטשין
76 ליה' ביטול והכנעה של הגוף והנפש
77 הבהמית לא תועיל להתגבר על
78 חמירות הגוף והנפש
79 הפהמית.
29 עזרא), כי באשר הנית אינו זך, והינו שהגוף והנפש הפהמית אינם מזופכים
30 כלל, אלא הם בתוקף החמירות, הנה לפעמים יכול להיות שגם העצה
31 ד'מבטשין ליה' לא תועיל להתגבר על חמירות הגוף והנפש הפהמית.

(16) תהלים יח, ב. וראה לקו"ת פקודי ג, ד. ובכ"מ. (17) ד"ה הללו שם. (18) שערי תשובה ח"א ה, ב. (19) ראה גם אג"ק ח"י ס"ע קסט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-דֶּרֶךְ הַיָּדוּעַ²⁰ בְּנוֹגַעַ לְקָלִיפֹת עֲמָלָק, 2 שבניגוד ל'קליפות' אחרות (כוחות של חיפך הקדושה המעלימים על הקדושה 3 כשם שהקליפה מכסה את הפרי) שיש דרכים לברר אותם ולהפכם ולהעלותם 4 לקדושה, 'קליפת' עמלק היא 'קליפה' קשה במיוחד שְׁאֵין שוֹם דָּבָר 5 הַמוֹעִיל לָזֶה כו' ואין שום דרך 6 לתקן ולהעלות אותה, אֵלָא 7 שְׂבִירָתוֹ זוֹהִי תִקְנָתוֹ²¹ כשם 8 שלגבי כלים שנבלע בהם איסור יש 9 כלים שאפשר להכשיר אותם על ידי 10 הגעלה או ליבון אבל כלי חרס אין לו 11 הכשר אלא שבירתו היא תקנתו, כך 12 ב'הכשר' ותיקון רוחני, אי אפשר לתקן 13 את קליפת עמלק אלא רק 'לשבור' 14 ולבטל אותה לגמרי. 15 וְלִכְן יֵשׁ צוּרָה שֶׁהִזִּית עֲצָמוֹ 16 הדבר המסתיר על השמן יִהְיֶה זָךְ 17 ומעודן, וְאֵז בִּדְאִי תוֹעִיל 18 הַתְּיָשָׁה כו' כאמור שכאשר הגוף 19 נופש הבהמית הם לא חומריים 20 במיוחד, אזי הכתישה והביטול 21 מועילים להאיר בו את אור הנשמה 22 לַעֲשׂוֹתוֹ כְּלִי לְאֻלָּקוֹת. 23 אֲבָל מִצַּד פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים, 24 שֶׁהִזִּית הוּא לֹא הֶעֱלֵם וְהִסְתִּיר עַל 25 השמן אלא להיפך בְּחִינַת "יֵשׁ 26 חֶשֶׁךְ סְתֵרוֹ", חושך שלמעלה 27 מאור וגילוי שֶׁהוּא לְמַעַלָּה גַם 28 מִהָאֹר הַשִּׁיף לְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת 29 הָעוֹלָמוֹת, האור האלוקי היורד 30 ומשתלשל מדרגה לדרגה ומעולם 31 לעולם וְהוּא הִזִּית' שלמעלה מ'סדר 32 השתלשלות' תְּכָלִית הַקְּדוּשָׁה 33 וְהַבִּיטוּל, אֵין צוּרָה בְּזִהְיֹת 34 וְדִקְדוּק בְּנוֹגַעַ לְזִית עֲצָמוֹ 35 שיהיה יוֹךְ ומעודן שהרי מדובר 36 בדרגא נעלית ביותר, אֵלָא רַק 37 בְּשִׂכּוּת לְשִׁמְן הַבָּא מִמֶּנּוּ, 38 שֶׁהוּא עֲנִין הַהִמְשָׁכָה מִהָאֹר 39 שלמעלה מ'סדר' השתלשלות' 40 לְבִחִינַת הַחֲכָמָה, הראשונה מבין 41 עשר הספירות של 'סדר השתלשלות' שֶׁהִיא הַחֲכָמָה רִאשִׁית הַגִּילּוֹי 42 בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְיֵשׁ לָהּ שִׂכּוּת לְעוֹלָמוֹת, לא כמו ה'זית' שהוא
- בחינה שלמעלה מהעולמות, וְלִכְן צְרִיכָה לְהִיּוֹת זְהִירוֹת שֶׁהַשֶּׁמֶן 2 וְהַבִּיטוּל יִהְיֶה נָקִי מִכָּל תַּעְרׁוּבוֹת של דברים הסותרים לביטול, זָךְ 3 בְּלִי שְׂמֵרִים הנוספים על השמן עצמו (כְּפִירוֹשׁ רִשִׁי, שְׁפִירוֹשׁוֹ 4 הוּא יֵינָה שֶׁל תוֹרָה²², שֶׁהוּא "יין" מורה על הסוד, "נכנס יין יצא 5 סוד", עֲנִין הַסּוֹד וְהַפְּנִימִיּוֹת 6 בְּפִנִּימִיּוֹת הַתוֹרָה גּוֹפָא עצמה, 7 וְלִכְן מְפָרֵשׁ רִשִׁי" את הפסוק על- 8 פִּי פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים). 9 וְיֵשׁ לְבָאֵר הַדִּיקוּק בְּפִירוֹשׁ רִשִׁי" 10 האמור על "שמן זית זך" בְּשִׁלְיַת 11 עֲנִין הַשְּׂמֵרִים דוֹקָא, שְׂאִינִם 12 תַּעְרׁוּבָת דָּבָר זָר שֶׁבִּיטוּל הַשֶּׁמֶן 13 מִבְּחוּץ, אֵלָא הַשְּׂמֵרִים בָּאִים 14 מִהִזִּית עֲצָמוֹ ובכל זאת מציאותם 15 היא סתירה לשמן יוֹךְ" וטוהר, וְהִינּוּ 16 במשמעות הפנימית של הדברים 17 שֶׁהִזִּית' הוּא האור האלוקי שלמעלה 18 מ'סדר' השתלשלות', וְהַשֶּׁמֶן' הוּא 19 ספירת החכמה, הַתַּחֲלַת סֵדֵר 20 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְפִי שְׂמִיּוֹת סְפִירַת 21 הַחֲכָמָה (שְׁמֵן) אֵין מְקוֹם 22 לְמִצִּיאוֹת שֶׁל דָּבָר זָר (נִפְרָד) 23 מִמֶּשׁ ואין צורך לשלול אותו 24 (וְכִידוּעַ שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, 25 שְׁכָלּוֹתוֹ הוּא בְּחִינַת 26 הַחֲכָמָה²³, כמבואר בחסידות 27 שקיימת חלוקה כללית בין ארבעת 28 העולמות הכללים כך שעולם האצילות 29 (אף שכמובן יש בו את כל עשר 30 הספירות) הוּא עֲנִין הַחֲכָמָה (עולם 31 הבריאה – בינה, עולם היצירה – 32 מידות, עולם העשייה – מלכות) 33 ובעולם האצילות לֹא יִגְוֹרֵךְ רָע²⁴ 34 אין שום מציאות שאינה בטלה 35 לאלוקות בתכלית הביטול, פִּינּוֹן 36 שְׂמִיּוֹת בְּהַ סְפִירַת הַחֲכָמָה אֹרֶ" 37 אֵין-סוֹף שֶׁהוּא לְבָדוֹ הוּא 38 וְאֵין זוּלָתוֹ ואין שום מציאות 39 שֶׁנִּפְרֶדֶת מֵאֻלָּקוֹת (שְׂוֹהֵי מִדְּרַגַּת 40 הַחֲכָמָה)²⁵, אֵלָא שְׂמִיּוֹת 41 שִׂכּוּתָהּ של ספירת החכמה לְעוֹלָמוֹת - שִׁיף בְּהַ שְׂמֵרִים, שֶׁהֵם 42 דָּבָר זָר בְּעֶרְךָ הַשֶּׁמֶן, כלומר, לא דבר זר וחיצוני ממש, אלא דבר זר

(20) סה"מ תרס"ה ס"ע רטז ואילך. ובכ"מ. (21) ע"פ כלים רפ"ב. (22) "היום יום" כט שבט. (23) ראה אזה"ת בראשית ח"ג תקסה, א. סה"מ תרל"ח ע' קפא. (24) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, ג. (25) תניא פל"ה בהגהה. (26) ח"ג קכח, ב (אדר"ר).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יחסית לשמן שזוהי מדרגת החכמה עצמה וברוחניות הכוונה
2 שבספירת החכמה, בגלל שבכל אופן יש לה שייכות לעולמות, צריך לשלול
3 עירוב של דבר זה לגבי החכמה עצמה, היינו שלא תהיה בה תערובת של דבר
4 כלשהו שאינו בטל לאלוקות לגמרי (ובמקל-שכן מזה שאפילו
5 בנוגע ל'חכמה סתמאה',
6 חכמה 'סתומה' ונעלמת הנעלית
7 מחכמה סתם איתא מובא בזהר²⁶
8 דשקית ואשתכח באתריה,
9 פתחמ טב על דורדנא כו'
10 שקט ונמצא במקומו כיון טוב על
11 שמרים, "שוקט על שמריו" (שזוהו
12 ענין השמרים), ואם ב'חכמא
13 סתומא' יש 'שמרים' ועל-אחת
14 פמה-וכמה שבבחינת
15 החכמה סתם, כפי שהיא ראשית
16 גילוי הספירות ושייכת לעולמות שוף
17 ענין של שמרים ורק חכמה שהיא
18 כ"שמן זית זך" נקיה וטהורה משמרים.
19 וכל זה שוף רק בענין השמן,
20 בחינת החכמה, מה-שאין-כן
21 בענין הזית שהוא מקור
22 החכמה, לא שוף אפילו ענין
23 של שמרים ולכן אין צורך להדגיש
24 ולהזהיר שהזית צריך להיות 'זך' כי
25 מלכתחילה אין בו שום תערובת של
26 דברים אחרים).
27 ויש להוסיף ולבאר גם הדיוק
28 ב'לשון רש"י ששמן זית "זך" הוא
29 "טפה ראשונה" היוצאת מהזית
30 (ולא הראשון סתם, ב'לשון
31 המשנה²⁷ והרמב"ם²⁸ בענין
32 זה), דלכאורה אינו מוכן
33 דיוק ב'לשון "טפה", שהרי
34 אין זה הכמות של "טיפה" בלבד
35 לפי ערך פמות השמן הדרוש
36 להדלקת המנורה אפילו
37 ללילה אחד ששיעורו חצי
38 לוג²⁹ (שיעור הלוג נזכר בתורה,
39 לגבי קרבן מצורע עני, ושיעור חכמים
40 שהוא כשיעור שש ביצים, וכמות
41 השמן הדרושה כדי שהמנורה תדלק 'מערב עד בוקר' היא חצי לוג).
- ויוכן על-פי המבאר ב'לקוטי תורה'³⁰ לאדמו"ר הזקן בענין
שיעור פזית, שזית הוא בחינת יו"ד ד'שם הוי"ו³¹, שאינו
צמצום גמור של האור האלוני האין-סופי אלא רק על-דרך
"לעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה" כו'³², וכאשר
הרב מוסר לתלמיד רעיון מסויים בדרך
קצרה זה אמנם קיצור ביחס לאורך
ולרוחב ולעומק של הרעיון אבל
הקיצור מכיל את העניין כולו וזה רק
קיצור ולא צמצום ונהיגו, שגם
שיעור מועט כולל בתוכו
הרבה כו', ועד להמשכה
עצומה עם כל התוקף והערך שיש
באריכות הדברים (בהלשון
ב'לקוטי תורה'³⁰), ונהיגו לפי
ששרש ההמשכה של האות יו"ד
של שם הוי"ו הוא מלמעלה
מסדר השתלשלות.
ועל-פי זה מוכן גם בנוגע
לדיוק ב'לשון "טפה". ומדייק
רש"י בפירושו, כאמור, "טפה
ראשונה", כי בטפה יש שתי
מדרגות. טפת ה'יסוד' שעל-
ידה היא ההמשכה מזעיר-
אנפין המידות העליונות (הנקראות
ב'פנים קטנות' כי ביחס לאור המאיר
במוחין, אור המידות הוא 'קטן'
ומועט) לבחינת מלכות (וזהו
ענין השמן השני שפשוט
למנחות אך לא להדליק בו את
המנורה), וטפת 'יסוד אבא',
שהוא ענין ההמשכה של אור
אלוני מבחינת החכמה (וזהו
ענין השמן הראשון שפשוט
למנורה). וזהו הדיוק ברש"י
"טפה ראשונה", שרומז על
המשכת החכמה (ולא על
ההמשכה מזעיר-אנפין,
שזוהי הטפה השנייה והיא
בדרגה נמוכה יותר).
(ד) והנה כדי לבא לבחינה
היותר נעלית ד'שמן זית זך", לפי כל הפירושים האמורים לעיל,

(27) מנחות פו, א. וראה גם פירש"י אמור כד, ב. (28) ה' איסורי מזבח פ"ז ה"ח. (29) משנה מנחות פח, א. גמרא שם פט, א. (30) נשא כז, ד. (31) רע"מ פ' פנחס (רמד, ב. רמז, ב) ופ' עקב (ערב, א) - לקו"ת שם. (32) פסחים ג, ב. חולין סג, א. וראה לקו"ת בשלח א, א. ביאורי הזהר פ' אחרי לאדמו"ר האמצעי (עו, ד) ולאדמו"ר הצ"צ (ח"א ע' שסג). ד"ה וידבר אלקים אכה"ד תשכ"ח פ"ג (תורת מנחם - ספר המאמרים סיון ע' שכח).

שבת פרשת תצוה, י"א אדר-ראשון, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 צִרְיָה לְהִיּוֹת הָעֶנְנִין דְּ"פִתִּית", שֶׁהוּא עֶנְנִין פְּתִישֵׁת הַיּוֹת כְּדִי
2 לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֶת הַשֶּׁמֶן. וְעֶנְנִין זֶה הַצּוֹרֵךְ לְכַתּוֹשׁ אֶת הַיּוֹת הוּא לֹא רַק
3 בְּנוֹגֵעַ לַיּוֹת כְּפִי שֶׁהוּא בַּמְדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה, שֶׁהַמְרִירוֹת שֶׁל
4 הַיּוֹת מוֹרָה עַל בְּחִינַת חֲשׂוֹכָא וּמְרִירוֹ דְּסִטְרָא-אַחְרָא,
5 הַחוּשׁךְ וְהַמְרִירוֹת שֶׁל הַסִּטְרָא-אַחְרָא,
6 הַצֵּד הָאֲחֵר שֶׁאֵינוֹ צֵד הַקְדוּשָׁה וְהוּא
7 מַעֲלִים וּמַסְתִּיר עַל הָאֹר הָאֱלֹקִי,
8 וּבְתִישֵׁת הַיּוֹת הוּא עֶנְנִין
9 דְּאַתְּכַפֵּינָא סִטְרָא-אַחְרָא כְּפִי
10 וְהַכְנָעָה שֶׁל הִפֵּךְ הַקְדוּשָׁה (כְּנִ"ל)
11 סְעִיף ב), אֲלֵא גַם כְּפִי
12 שֶׁהַיּוֹת הוּא בַּמְדְּרָגָה
13 הָעֲלִיוֹנָה, מְקוֹר הַשֶּׁמֶן וְכֵן
14 הוּא נֹעֵל מִהַשְׁמַע עֲצֻמוֹ, וְהַמְרִירוֹת
15 שֶׁבּוֹ מוֹרָה עַל בְּחִינַת "יִשֵּׁת
16 חֲשֵׁךְ סִטְרוֹ", הַעֲלָם וְהַסְתֵּר
17 לְמַעַלְיוֹתָא, הַעֲלָם שֶׁלְמַעַל מַגִּילוֹ,
18 וְעַד שֶׁמֶצֶד גּוֹדֵל מַעֲלֵתוֹ שֶׁל
19 הַיּוֹת לֹא שִׁיךְ בּוֹ אֲפִילוֹ עֶנְנִין
20 שֶׁל שְׁמֵרִים כְּמוֹ בַּשֶּׁמֶן (כְּנִ"ל)
21 שְׁלִפִי פִירוֹשׁ רַשִׁי מִטַּעַם זֶה אֵין
22 הַתּוֹרָה שׁוֹלֵלֶת אֶת הַשְּׁמֵרִים בִּיחֹס לַיּוֹת
23 אֲלֵא בִיחֹס לַשֶּׁמֶן), מְכַלֵּי-מְקוֹם
24 צִרְיָה לְהִיּוֹת גַּם בְּיוֹת בְּדִרְגָּה
25 נֹעֲלִית זוֹ עֶנְנִין שֶׁל פְּתִישָׁה,
26 שֶׁהוּא עֶנְנִין הַבִּיטוּל
27 (וְאֶדְרָבָה, הָעֶנְנִין דְּ"פִתִּית"
28 הוּא לֹא בְּנוֹגֵעַ לַשֶּׁמֶן, אֲלֵא
29 בְּנוֹגֵעַ לַיּוֹת דְּוָקָא).
30 וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר אֶת מִשְׁמַעוֹת עֲנִינֵי שֶׁל
31 "כְּתִית", כְּתִישָׁה וּבִיטוּל בְּרוּחָנוֹת
32 הָעֲנִינִים, וּמִדּוּעַ יֵשׁ בָּהּ צוּרֵךְ בִּכְךָ
33 בְּדִרְגָּה כֹּה נֹעֲלִית כְּמוֹ הַיּוֹת, אֹר
34 שֶׁלְמַעַל מִסֹּדֵר הַשְּׁתַלְשּׁלוֹת.
35 וְהָעֶנְנִין בְּזֶה, שֶׁאֵף שֶׁמְדְּרָגַת
36 הַחֲכָמָה (שֶׁמֶן) הִיא תְּכֵלֶת
37 הַבִּיטוּל, וְעַל-אַחַת-כֶּמָּה
38 וְכֶמָּה מְקוֹר הַחֲכָמָה (וַיֵּת),
39 וּבִפְרָט שֶׁלְאַחֲרֵי-זֶה הוֹצִיָּנוּ
40 לְהִבְיָא אֶת הַשֶּׁמֶן אֶל מִשָּׁה
41 ("וַיִּקְחוּ אֵלָיךְ" גו'), שֶׁעֲנִינֵנו
42 הוּא תְּכֵלֶת הַבִּיטוּל, כְּמוֹ
- שְׁכַתוֹב³³ שְׁמֵשׁה וְאַהֲרֹן אָמְרוּ עַל עֲצָמֵם וַנִּהְיֵנוּ מָה, כְּלוֹמֵר מִה אֲנַחְנוּ
חֲשׂוֹבִים, וְנִמְצָא שֶׁמֶלְכַחְתִּילָה מְדוּבָר בְּמִדְרֵיגוֹת שֶׁל בִּיטוּל מוֹחֲלֵט לְאַלְקוֹת,
מְכַלֵּי-מְקוֹם צִרְיָה לְהִיּוֹת גַּם הַבִּיטוּל דְּ"פִתִּית" (בִּיטוּל
שְׁנִי), שֶׁהוּא הַבִּיטוּל דְּחֲשׂוֹכָה, כְּפִי שֶׁמֶצִּינוּ שֶׁגַּם אֲצֵל
מִשָּׁה רַבְּנוּ שְׁבִיעוֹת עִיבָד עִם גּוֹדֵל מַעֲלָתוֹ
וְהַבִּיטוּל הַמוֹחֲלֵט שֶׁל הוֹצִרָךְ
לְהִיּוֹת עֶנְנִין שֶׁל חֲשׂוֹכָה³⁴,
וּבִלְשׁוֹן הוֹוֵהר שֶׁהַמְשִׁיחַ בֹּא כְּדִי
לְאַתְּכָא צִדִּיקָא בְּתִיבְכֶתָא³⁵,
לְחַשֵּׁב צִדִּיקִים (שֶׁלֹּא שִׁיכִים כֻּלָּל
לְחַטָּא וְעוֹנוֹן בְּחֲשׂוֹכָה, כִּי הַצִּדִּיק -
עִם הַיּוֹתוֹ בְּתֵכֶלֶת הַבִּיטוּל
לְאַלְקוֹת, וְאֵינוֹ שִׁיךְ לְעֶנְנִין
שֶׁל יִשׁוּת וּפִירוֹד מֵאַלְקוֹת - הָרִי
גַּם הַבִּיטוּל שֶׁל הוּא בְּאִיזָה
צִיּוֹר, תְּכֵנִית וְהַגְדֵּרָה מִסּוּיָמָה,
וְכֵן צִרְיָה לְפַעוֹל בְּעֲצָמוֹ
הָעֶנְנִין דְּ"פִתִּית" (עַר דֹּאֲרָף
זִיךְ עֲרֻשֵׁט צִעֲשׁוּטִיסֵן עֲלִי
דוּקָא לְכַתּוֹשׁ אֶת עֲצָמוֹ) מְכַל
עֶנְנִין שֶׁל צִיּוֹר, שֶׁהַבִּיטוּל שֶׁל
יְהִיָּה מַעַל כֹּל "צִיּוֹר" וְהַגְדֵּרָה שֶׁזֶּהוּ
עֶנְנִין הַבִּיטוּל דְּחֲשׂוֹכָה, שֶׁזֶּהוּ
תְּנוּעָה שֶׁל הָעֵדֶר שְׁבִיעוֹת
רְצוֹן עֲצָמִית וּבִיטוּל כֹּל פֶּרֶט וְהַגְדֵּרָה
שֶׁל הַמְצִיאוֹת הָאִישִׁית, "אֲסוּרָה
מִכָּאן לְהַתְקַרֵּב שֵׁם"³⁶,
כְּפִירוֹשׁ רַשִׁי עַל דְּבָרֵי מִשָּׁה רַבְּנוּ
כְּשֶׁרָאָה אֶת הַסֵּנָה בּוֹעֵר וְלֹא נִשְׂרָף,
"אֲסוּרָה נָא וְרָאָה....", הֵינּוּ הַתְּרַחֲקוֹת
מִהַמְצֵב הַנוֹכַחִי וּמַעֲבֵר לְמַצֵּב אֲחֵר,
עֶנְיָן הַתְּשׁוּבָה.
וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם
מֵאֲמֵר כ"ק אֲדָמוֹר (מְהוֹרֵשׁ ב) נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן³⁷
אוֹדוֹת גִּילְיָי הַחֲסִידוֹת עֲלִי-יְדֵי
אֲדָמוֹר הַזֶּקֶן, מִיִּסֵּד חֲסִידוֹת חֲבֵד,
שֶׁהִתְחִיל בְּעֵקֶר לְאַחֲרֵי יִצְחָקוֹ

(33) בשלח טז, זח. (34) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. (35) ראה לקו"ת דרושי שמע"צ שם. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב. (36) לשון רש"י שמות ג, ג. וראה ספר השיחות תש"ב ע' 46 ואילך. (37) ספר השיחות תורת שלום ע' 26.

ביאור בדרך אפשר

5 ומקדים הרבי הרש"ב, הגם

6 ששקשה לומר בן כי קשה לומר

7 שאדמו"ר הזקן היה זקוק לכתישה

8 וביטול, אבל האמת הוא בן.

9 ולכאורה, לא רק שקשה

10 לומר בן, אלא אי-אפשר לא

11 ייתכן לומר בן, שהרי כתישת

12 היות היא דבר נחוץ בגלל

13 שהוא מעלים על השמן, היינו

14 מסתיר על האור, ועל-דרך אעא

15 דלא סליק ביה נהורא

16 מבטשין ליה⁵, עץ שלא עולה בו

17 אור מבקעין אותו, כמבואר לעיל,

18 ואיך שייך לומר זאת בנוגע

19 לרבנו הזקן וכי היה בו חסידו של

20 חסידו שכלי לתקנו היה זקוק

21 לביטוש והרי לא יתכן לומר כך!

22 אך הענין הוא, שהפננה בזה

23 לביטול ד"כתישת" שצריך

24 להיות גם בדרגא היותר

25 עליונה היות, מקור השמן,

26 על-דרך המבואר לעיל לגבי משה רבנו

27 ובענין התשובה כפי שהוא אצל

28 הצדיקים, שזהו הביטול

29 התשובה (שדוגמתו הוא ענין

30 היסורים וה'מסירות נפש'

31 שבמאסר של רבנו הזקן) שצריך

32 להיות "כתישת" באופן כזה גם

33 אפילו אצל משה רבנו כו'.

34 ויש לומר בכונת דברי

35 אדמו"ר הרבי הרש"ב נשמתו-

36 עדן "שקשה לומר בן",

37 שזהו לפי שבדבריו רצה

38 לעורר את השומעים את שיחתו על

39 עבודה זו (לאתבא צדיקא

40 בתיובתא לעורר לעבודת התשובה

41 גם את מי שנמצא במדרגת 'צדיק',

42 והרי כדי לבא לזה לתשובה

43 בדרגה כזו (לבטל אפילו את ה'ציור' של הביטול) יש צורך בעבודה

ביאור בדרך אפשר

44 קשה [ומזה מוכן גם בנוגע לעבודת כל אחד ואחד

45 מ'ישראל', גם מי שלא הגיע למדרגה גבוהה זו, ואצלו העבודה של "כתישת"

46 ו"כתישה" היא בביטול והכנעה ברמה יותר פשוטה שאין לחשוב בטעות

47 שהצורך בענין ד"כתישת" התבטלות המציאות וה'ישות' האישית הוא

48 רק בגלל ההתעסקות בעניני

49 העולם, במסחר, אכילה

50 ושתיה ושאר עניני הרשות

51 שבהם הקדושה והאלוקות הם בהעלם

52 והסתור וללא תחושת ביטול הם יכולים

53 לגרור את האדם לישות והיפך העידון

54 והזיכור, אלא גם בעסקו בעניני

55 קדושה, לימוד התורה,

56 התבוננות בתפלה וקיום

57 מצוה בהידור, עניני קדושה

58 שלכאורה העיסוק בהם מעדן ומזכך

59 ולא להיפך צריך להיות הענין

60 ד"כתישת", הביטול דתשובה

61 גם בנוגע לציור דקדושה, וגם

62 דמות ותבנית אישית בעניני קדושה

63 האדם נדרש לבטל כי גם זה קשור

64 לגדרי המציאות האישית שלו ולולי

65 זאת, הנה בריבוי

66 ההשתלשלות וירידה מדרגה

67 לדרגה יכול לבא גם לבחינת

68 היות שמעלים ומסתיר כו'.

69 (ה) אמנם אף שבפרטיות הענין

70 הרוחני של כתישת היות קיים בעבודת

71 ה' בכל המדרגות, כמבואר לעיל

72 באריכות, כללות הענין

73 דכתישת היות ("כתישת")

74 שעליו מדובר בפרשה זו בתורה הוא

75 רק באשר צריכים להוציא

76 ממנו מהות שמן כדי להאיר,

77 כלשון הכתוב "כתישת למאור",

78 היינו "כתישת" כדי להאיר, שזהו

79 ענין הדלקת המנורה,

80 שהפננה בזה היא בשביל

81 להאיר את העולם ברוחניות,

82 להביא לתוכו גילוי אלוקות, כמאמר

83 רבותינו ז"ל³⁹ לגבי הדלקת

84 המנורה לא לאורה אני הקדוש-

85 ברוך הוא צריך, ולכן היו

86 בבית-המקדש חלונות שקופים אטומים⁴⁰, כדי להוציא

1 מהמאסר שהיה בעיר פטרוברג, מה היות הזה פשכותשין אותו

2 הוא מוציא שמנו כו'³⁸ כך עיקר הגילוי והפצת מעינות החסידות

3 'חוצה', התחיל בעיקר לאחר המאסר והייסורים שעברו על אדמו"ר הזקן שהם

4 בבחינת 'כתישה'.

5 ומקדים הרבי הרש"ב, הגם

6 ששקשה לומר בן כי קשה לומר

7 שאדמו"ר הזקן היה זקוק לכתישה

8 וביטול, אבל האמת הוא בן.

9 ולכאורה, לא רק שקשה

10 לומר בן, אלא אי-אפשר לא

11 ייתכן לומר בן, שהרי כתישת

12 היות היא דבר נחוץ בגלל

13 שהוא מעלים על השמן, היינו

14 מסתיר על האור, ועל-דרך אעא

15 דלא סליק ביה נהורא

16 מבטשין ליה⁵, עץ שלא עולה בו

17 אור מבקעין אותו, כמבואר לעיל,

18 ואיך שייך לומר זאת בנוגע

19 לרבנו הזקן וכי היה בו חסידו של

20 חסידו שכלי לתקנו היה זקוק

21 לביטוש והרי לא יתכן לומר כך!

22 אך הענין הוא, שהפננה בזה

23 לביטול ד"כתישת" שצריך

24 להיות גם בדרגא היותר

25 עליונה היות, מקור השמן,

26 על-דרך המבואר לעיל לגבי משה רבנו

27 ובענין התשובה כפי שהוא אצל

28 הצדיקים, שזהו הביטול

29 התשובה (שדוגמתו הוא ענין

30 היסורים וה'מסירות נפש'

31 שבמאסר של רבנו הזקן) שצריך

32 להיות "כתישת" באופן כזה גם

33 אפילו אצל משה רבנו כו'.

34 ויש לומר בכונת דברי

35 אדמו"ר הרבי הרש"ב נשמתו-

36 עדן "שקשה לומר בן",

37 שזהו לפי שבדבריו רצה

38 לעורר את השומעים את שיחתו על

39 עבודה זו (לאתבא צדיקא

40 בתיובתא לעורר לעבודת התשובה

41 גם את מי שנמצא במדרגת 'צדיק',

42 והרי כדי לבא לזה לתשובה

43 בדרגה כזו (לבטל אפילו את ה'ציור' של הביטול) יש צורך בעבודה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **אוֹרָה לְעוֹלָם**⁴¹ בשונה מחלון רגיל שנועד להביא את האור מבחוץ לתוך
2 הבית, החלונות של בית המקדש נועדו להביא את אורו החוצה (ובלשון
3 הגמרא: "שולחן בצפון ומנורה בדרום. אמר ר' זריקא אמר ר' אלעזר, לא
4 לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך. ויעש [שלמה המלך] לבית חלוני
5 שקופים אטומים, תנא שקופין
6 [מבפנים] ואטומים [מבחוץ], לא
7 לאורה אני צריך, מחוץ לפורכות העדות
8 באהל מועד, עדות הוא לכל באי עולם
9 שהשכינה שורה בישראל").
10 **וְהָעֲנָן בְּזָה, שֶׁהָיְתָה מִצַּד**
11 **עַצְמוֹ, מִצַּד גֹּדֶל מַעְלָתוֹ אֵינוֹ**
12 **זָקוּק לְעָנָן ד' "כְּתִית" וּבַעֲצָם**
13 **אֵין צוּרֶךְ לְכַתּוֹשׁ אוֹתוֹ (וְגַם אֵינוֹ**
14 **יָכוֹל לְהִגִּיעַ לְהָעֲנָן**
15 **ד' "כְּתִית", בִּין שְׁאִין לָךְ דָּבָר**
16 **שְׂיוֹכֵל לְפַעוֹל בּוֹ הַבִּיטוֹל**
17 **ד' "כְּתִית", כִּי מִפְּנֵי מַעְלָתוֹ אֵין**
18 **לְשׁוֹם דְּבַר הַשְּׁפָעָה עָלָיו). וְרַק**
19 **בְּאֲשֶׁר צָרִיכִים לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ**
20 **שָׁמֶן לְמִנְיָה דְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ**
21 **כְּדִי לְהָאִיר לְעוֹלָם, הִנֵּה מִצַּד**
22 **הַשִּׁיכּוֹת לְצִיּוֹר הָעוֹלָם שֶׁהוּא**
23 **מִחוּץ לְקְדוּשָׁה, שְׁהָיָה כְּדִי לְהָאִיר**
24 **אֶת הָעוֹלָם יֵשׁ צוּרֶךְ בְּשִׁיכּוֹת מְסוּיֶמֶת**
25 **לְעוֹלָם יֵשׁ צוּרֶךְ בְּעָנָן**
26 **ד' "כְּתִית" (שְׁזָהוּ הַבִּיטוֹל**
27 **לְצִאת מִהַצִּיּוֹר שְׁלֹ שְׂמַצְד עַצְמוֹ**
28 **הוּא נַעֲלָה מִכְּדִי לְהָאִיר בְּעוֹלָם,**
29 **כַּמְבוּאָר לְעִיל שְׁהוּת, לְפִי פִירוּשׁ זַח,**
30 **מִסְמָל אֹרֶךְ אֱלֹקִי שְׁלֹמַעֲלָה מִהָעוֹלָם,**
31 **כְּדִי לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם וְלֵאחֹר**
32 **שִׁישׁ לוֹ שִׁיכּוֹת לְעוֹלָם, יֵשׁ לוֹ צִירֶךְ**
33 **ב' "כְּתִית", כְּתִיבָה וּבִיטוֹל, מְבוּבֵן יִצְיָאָה**
34 **מִהַצִּיּוֹר (שְׁלֹ).**
35 **וּכְמוֹ הַנְּשָׁמָה, הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁל**
36 **יְהוָה, שְׁדוּקָא בִּירִידָתָה לְמִטָּה**
37 **לְבָרֵךְ אֶת הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ**
38 **הַבְּהִמִּית, לְהַפְרִיד בֵּין הַטּוֹב וְהָרָע**
39 **שְׁבָהָם וְלַהֲעֵלֹת אֶת הַטּוֹב לְקְדוּשָׁה,**
40 **הָרִי הִיא זָקוּקָה לְעָנָן**
41 **הַתְּשׁוּבָה, וְדוּקָא עַל-יְדֵיהָ**
42 **בְּכּוֹחַ הִירִידָה הָרִי הִיא מַגְעָת**
43 **לְהָעִילֹי דְּבַעֲלִי-תְשׁוּבָה**
- 44 **שְׁלֹמַעֲלָה מִצְדִּיקִים** כַּמְבוּאָר בְּחִסְדוֹת שְׁעַל-יְדֵי הִירִידָה לְמִטָּה הַנֶּשְׁמָה
45 מְגִיעָה לְעִלְיָה לְמַעֲמַד וּמִצַּד גְּבוּהָ וְנַעֲלָה יוֹתֵר מִכְּפִי שְׁהִיָּתָה קוֹדֵם הִירִידָה.
46 **(ו) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן מָה שֶׁכְּתוּב וַיִּקְחוּ אֶת שֶׁמֶן הָיִת אֱלִיָּה גו',**
47 **אֶל מֹשֶׁה, אֲף שֶׁהִדְלַקְתָּ הַמְּנוֹרָה הַיּוֹצֵרָה לְהָיִת עַל-יְדֵי**
48 **אַהֲרֹן, וְלֹא עַל-יְדֵי מֹשֶׁה**
49 **(וּבְפָרָט שֶׁהִשְׁמָן לֹא הָיָה**
50 **יָכוֹל לְהָיִת מְמוֹנֵה שֶׁל מֹשֶׁה,**
51 **אֶלָּא הַיּוֹצֵרָה לְהָיִת מְמוֹנֵה**
52 **צָבוּר דוּקָא⁴² וְאֵם כֵּן מִתְחַזְקָת**
53 **הַשְּׂאֵלָה לְשֵׁם מָה הָיָה צִירֶךְ לְהָבִיא אֶת**
54 **הַשֶּׁמֶן אֶל מֹשֶׁה דוּקָא), כִּי בְּכִדִּי**
55 **לְהִדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה בְּשִׁבְלִי**
56 **לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם, יֵשׁ צוּרֶךְ**
57 **בְּמִדְרַגַּת הַבִּיטוֹל דְּמֹשֶׁה,**
58 **לְאַחֲרֵי שֶׁנַּעֲשָׂה אֶצְלוֹ הָעָנָן**
59 **ד' "כְּתִית", שֶׁהוּא בִיטוֹל נַעֲלָה**
60 **בְּיוֹתֵר, עֲנִיין הַתְּשׁוּבָה כִּפִּי שֶׁהוּא**
61 **בְּמִדְרַגַּת הַצְדִּיקִים, כַּמְבוּאָר לְעִיל,**
62 **זוֹהִי הַבִּיטוֹל שֶׁל מֹשֶׁה ה' נְתִינָתָה**
63 **כַּח' לְאַהֲרֹן לְהָאִיר אֶת**
64 **הָעוֹלָם עַל-יְדֵי הַדְּלָקָת**
65 **הַמְּנוֹרָה (שֶׁהוֹצֵרָה לְהָיִת**
66 **בְּפוֹעַל עַל-יְדֵי אַהֲרֹן, וְלֹא**
67 **עַל-יְדֵי מֹשֶׁה).**
68 **וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאֵר, לְפִי זַח, מָהֵי פְעוּלָתוֹ שֶׁל**
69 **מֹשֶׁה וּמָהֵי פְעוּלָתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן בְּעֲנִיין**
70 **הַמְּנוֹרָה:**
71 **וְהָעֲנָן בְּזָה, כַּמְבָּאָר בְּאַרְיֹכָה**
72 **בְּדְרוּשִׁים מֵאֲמֵרֵי חֲסִידוֹת**
73 **שֶׁה'נְתִינָתָה כַּח' עַל עָנָן**
74 **הַדְּלָקָת הַמְּנוֹרָה הִיא עַל-יְדֵי**
75 **מֹשֶׁה דוּקָא וְלְהָעִיר גַּם**
76 **מִמָּאָמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴³ עַל**
77 **הַפְּסוּק⁴⁴ וַתֵּרָא אוֹתוֹ כִּי טוֹב**
78 **הוּא (שֶׁנֶּאֱמָר בְּמֹשֶׁה),**
79 **שֶׁבִּשְׁעָה שְׁנוֹלֵד - נִתְמַלֵּא**
80 **הַבֵּית כּוֹלֹ אוֹרָה, וּמִדְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ**
81 **ז"ל אֱלֹהֵי יֵשׁ לְלִמּוּד עַל הַקֶּשֶׁר**
- 29 **שֶׁה'נְתִינָתָה כַּח' עַל עָנָן הַדְּלָקָת**
30 **הַמְּנוֹרָה הִיא עַל-יְדֵי מֹשֶׁה דוּקָא וְלְהָעִיר גַּם מִמָּאָמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴³ עַל**
31 **הַפְּסוּק⁴⁴ וַתֵּרָא אוֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא (שֶׁנֶּאֱמָר בְּמֹשֶׁה), שֶׁבִּשְׁעָה שְׁנוֹלֵד - נִתְמַלֵּא**
32 **הַבֵּית כּוֹלֹ אוֹרָה, שֶׁעַל-יְדֵיו הִיא הַמְּשַׁכֶּת הַתּוֹרָה, שֶׁעָנָנָהּ הוּא גִילּוֹי יַחְדוֹד**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

דְּמַטְרוֹנִיתָא⁴⁹, (מילולית: השושבין של הגבירה, המלכה, ועל המשמעות
הרוחנית של הדבר מבואר ב'תורה אור' בפרשת השבוע: "אהרן שושבינא
דמטרוניתא, מטרוניתא הוא מקור נשמות ישראל... ואהרן הוא השושבין להם
כמו על-דרך משל חתן וכלה שצריכין שושבין לילך עמהם לפי שאי אפשר
להם לילך בעצמם מחמת הבורסה
וצריכין סעד לתמכם. כך להיות
התכללות נשמות ישראל במקורם באור
אין סוף ברוך-הוא אין להם כח מצד
עצמם רק על-ידי בחינת אהרן שהוא
שושבינא דלהון...") שְׁהוּא עניין
"שושבינא דמטרוניתא" בְּחִינַת
דְּבוּר הַעֲלִיּוֹן שְׁמִשָּׁם נִמְשָׁךְ
חיות העולמות על-ידי עֲשָׂרָה
מְאֻמְרוֹת, אָבֵל מִשָּׁה הוּא
שׁוֹשְׁבִינָא דְּמִלְכָּא⁴⁹, השושבין
של המלך (החתן, הקדוש-ברוך-הוא)
וְהָרִי לֹאוֹ אוֹרְחָא דְּמִלְכָּא
לְאַשְׁתֵּי בְּמִילֵי דְּהִדְיוּטָא⁵⁰,
אין דרכו של המלך לדבר ולהתעסק
בדברי הדיוטות שְׁהוּא עֲנִין חיות
העולמות, אֵלָא בְּדִבְרֵי תוֹרָה
דְּוָקָא ולכן משה רבינו שושבין
המלך פועל את המשכת התורה, ואהרן
פועל את המשכת האלוקות לעולם.
וְכַמְבָּאָר שָׁם, במאמר הנזכר,
שְׁזָהוּ גַם מַה שְּׁאֻמְרוֹ רַבּוּתֵינוּ
ז"ל⁵¹ שְׁמֵי שְׁתוֹרְתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ
ואינו מפסיק מלימוד התורה לאף
עיסוק אחר, פְּטוּר מִן הַתְּפִלָּה⁵²,
כִּי עֲנִין שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת
דְּתַפְּלָה הוּא לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת
מלמעלה למטה עד שהמשכה תרד
לעולם הזה בְּבִחִינַת אוֹר וְשִׁפְעָה
גְּשָׁמִי, חַיִּי שְׁעָה⁵³, דברים
גשמיים שחולפים ועוברים, וְהָרִי גַם
עֲנִין לִימוּד הַתּוֹרָה הוּא
הַמְשַׁכַּת אֱלֻקוֹת, וְאִדְרָבָּהּ,
בְּאוֹפֶן נִעְלָה יוֹתֵר, חַיִּי עוֹלָם⁵³, חיים של נצח, וְלִכְּן, מִי
שְׁתוֹרְתוֹ אוֹמְנוֹתוֹ הָרִי הוּא פְּטוּר מִן הַתְּפִלָּה, בִּיּוֹן שָׁגַם
עַל-יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה וְגַם לֹא הַתְּפִלָּה הָרִי הוּא מְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת
מלמעלה למטה, וְבְּאוֹפֶן נִעְלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַמְשַׁכָּה הַנִּפְעֶלֶת עַל

והשייכות המיוחדת של משה דוקא לעניין האור, אף שאין הוא המדליק את
המנורה בפועל], שְׁעַל-יָדוֹ הִיא הַמְשַׁכַּת הַתּוֹרָה, כמאמר המשנה
"משה קיבל תורה מסיני ומסרה...", שְׁעַנְיָנָה של התורה הוּא גִילּוֹי
יְחִידוֹ וְיִתְבָּרָךְ לְמִטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה להביא לידי כך שאחדות ה'
תתגלה למטה כפי שהיא גלויה
למעלה, בעולמות עליונים.
וְזָהוּ גַם מַה שְּׁגַבִּי מִשָּׁה
נֶאֱמַר לגבי משך הזמן שהמנורה
צריכה לדלוך ולהאיר "לְהַעֲלוֹת נֵר
תָּמִיד", כִּי הַגִּילּוֹי אלוקות
בְּעוֹלָם שְׁעַל-יְדֵי הַתּוֹרָה הוּא
בְּאוֹפֶן שְׁלִמְעָלָה מִהַחֲלֻקִּים
דְּיוֹם וְלִיָּלָה כו' שהם מושגים
מגדרי העולם (וְעֲנִינֵנוּ בַּעֲבוּדָה
הוּא מַה שְּׁהַנְשָׁמָה הִיא תָּמִיד
בְּאֻמְנָה אִתּוֹ וְיִתְבָּרָךְ⁴⁵ כמבואר
בספר התניא שהנשמה עצמה נשאת
דבוקה בקדוש-ברוך-הוא תמיד, אפילו
בשעה שהאדם עובר עבירה חס'
(ושלום).
אָבֵל הַדִּלְקָת הַמְּנוּרָה בְּפוֹעֵל,
לְהָאִיר וּלְבָרֵךְ אֶת הָעוֹלָם תּוֹךְ
הַתְּלַבְּשוֹת בְּגָדֵי הָעוֹלָם, הִנֵּה עַל
זֶה נֶאֱמַר "יַעֲרֹךְ אוֹתוֹ אֶהְרֶן
מַעֲרֵב עַד בֹּקֶר", שְׁזָהוּ בְּאוֹפֶן
שְׁ"בְרִישָׁא חֲשׂוֹכָא וְהָדָר
נְהוּרָא⁴⁶, בתחילה חושך ואחר כך
אור (כדברי הגמרא שהעזים, השחורות
בדרך כלל, מהלכות בראש העדר
והכבשים, הלבנות בדרך כלל מהלכות
אחריהן בדרך שנברא העולם
שבתחילה היה חושך – ויהי ערב,
ואחר-כך נהיה אור – ויהי בקר)
וְכִידּוּעַ בְּעֲנִין לִשׁוֹן הַזוּהָר
בשייכות לפסוק "דני ושמחי בת ציון"
רְנְנָה בְּרִמְזָא בלילה וְשִׁמְחָה
בְּצִפְרָא בבוקר⁴⁷, שהתחלת
העבודה היא כשעדיין יש העלם והסתר, ואז יש רק 'דינה'. וכשמגבירים על
החושך ויש בוקר ואור, יש 'שמחה' שהיא גילוי לגבי 'דינה'.
וּבְפִתְרֻת יוֹתֵר, כְּמַבָּאָר בְּאֶחָד הַבִּיכְלָאָךְ כרכים של מאמרי
חסידות בכתב-יד שְׁלֹא נִדְפְּסוּ עַדִּין⁴⁸, שְׁאֶהְרֶן הוּא שׁוֹשְׁבִינָא

(45) תניא ספכ"ד. (46) שבת עז, ב. (47) זח"א רכט, ב. וראה תו"א מקץ לז, א ואילך. (48) נדפס לאח"ז במאמרי אדמו"ר הזקן
תקס"ז ע' עא. והקיצור - באוה"ת פרשתנו ע' א'תקעב. (49) ראה זהר ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב.
ערה, ב. תו"א פרשתנו פא, א ואילך. (50) זח"ג קמט, ב. (51) שבת יא, א. (52) ראה גם תו"א פרשתנו פב, רע"א. (53) שבת
י"ד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ידי התפילה, וְהָרִי בְּכָל־מָאתַיִם מְנָה⁵⁴ כשם שמאתיים כוללים
2 בתוכם גם מאה, כך הדבר הגדול יותר, ההמשכה שעל-ידי התורה, כולל
3 בתוכו את הדבר הקטן יותר, ההמשכה שעל-ידי תפילה.
4 וּמִכָּל־מְקוֹם, הִנֵּה גַם מִי שְׁתוּרְתּוֹ אוֹמְנוֹתָיו מִפְּסִיק
5 לְקִרְיַת־שֹׁמֶעַ⁵¹, כִּי אִי־
6 אֶפְשָׁר לֹא יִכּוּלָה לְהִיּוֹת
7 הַמְשָׁכָה שֶׁל אֹר אֱלֹקֵי מַלְמַעֲלָה
8 לַמְטָה, מִהַקְדוּשׁ־בִּרְיָ־הוּא אֶל הָאָדָם
9 בְּלֹא הַעֲלָאָה תַּחֲלָה מַלְמַטָּה
10 לַמַּעֲלָה, הַתְּקַרְבוֹת לַאֲלֻקוֹת מִצַּד
11 הָאָדָם. וְאַף שֶׁהַעֲנִינֵן דְּתוּרְתּוֹ
12 אוֹמְנוֹתָיו לֹא־מִיתוּ הוּא כְּמוֹ רַבִּי
13 שֹׁמֶעַן בֶּן יוֹחָאי שֶׁאָמַר בְּחַד קְטִירָא
14 קְטִירָא אֶתְקַטְרָנָא⁵⁵, בְּקֶשֶׁר אֶחָד
15 הִנְנִי קְשׁוֹר הִנְנִי שֶׁהוּא תְּמִיד
16 בְּבַחֲנִינָה הַעֲלָאָה מַלְמַטָּה לַמַּעֲלָה
17 כּוֹ', וְלִמָּה אִם כֵּן הוּא זָקֵק לַהֲפָסִיק
18 מִתְּלַמּוּדוֹ כְּדִי לִקְרֹא קְרִיאַת שְׁמַע וְהָרִי
19 לֹולִי זֹאת הוּא תְּמִיד בִּתְנוּעָה' שֶׁל
20 הַעֲלָאָה, הָרִי זֶה רַק שְׁאִינוֹ
21 צָרִיף לְהַתְעוֹרְרוֹת שְׁעַל־יְדֵי
22 פְּסוּקֵי־דְּזֻמְרָה וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה,
23 וְגַם לֹא הַתְּעוֹרְרוֹת הַזֶּה הוּא נִמְצָא
24 בִּתְנוּעָה' נִפְשִׁית שֶׁל 'הַעֲלָאָה' אֲבָל
25 גַּם הוּא צָרִיף לְהַעֲלָאָה
26 דְּקִרְיַת־שֹׁמֶעַ⁵⁶ שֶׁהִיא הַתְּעוֹרְרוֹת
27 וְהַתְּקַרְבוֹת לַאֲלֻקוֹת בְּאֹפֶן נִעֲלָה
28 בְּמִיּוּחַד וְאִי אֶפְשָׁר לַהֲגִיעַ אֵלֶיהָ לֹא
29 קְרִיאַת שְׁמַע, וְלִצְוֹרֵךְ הַעֲלָאָה זֶה גַם מִי שְׁתוּרְתּוֹ אִמְנוֹתָיו מִפְּסִיק מִלִּמּוּדוֹ וְקוֹרָא
30 קְרִיאַת שְׁמַע. וּמוֹסִיף שָׁם⁵⁷ בַּמֶּאֱמָר הַנּוֹכַח: וְעֵינֵי יְרוּשָׁלַּיִם⁵⁸
- הוּבָא בִּמְאֹר' סֵפֶר הַמֶּאֱמָר עַל הָרִי־ף רִישׁ פְּרָק־קֶמָא תַּחֲלִיל פֶּרֶק
רִאשׁוֹן דְּשִׁבְתָּ⁵⁹, מְשַׁמַּע שְׁלֹא הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי עֲצֻמוֹ
מִפְּסִיק מִלִּמּוּדוֹ גַּם אִפְּלוֹ לְקִרְיַת־שֹׁמֶעַ, יִתְכֵּן לְפִי מָה
שֶׁפְּתוּב בְּחַד קְטִירָא כּוֹ' וְדִבְרִים אֲלֵה סוֹתֵרִים לְכַאוּרָה אֶת הָאֱמֹר
לְעִיל שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי כֵּן הִיָּה
מִפְּסִיק לְקִרְיַת שְׁמַע.
וְיֵשׁ לְבָאָר זֶה וְלִיִּישׁב אֶת הַסְּתִירָה
עַל־פִּי הַמְּבָאָר בְּהַמְשָׁךְ
תַּרְסִ"ו בְּעֵנִין הַעֲלִיּוֹת מִדְּרַגָּה
לְדְרַגָּה דְּלַעֲתִיד־לְבָא (וְשִׁכּוּתָן
לְסַעוּדוֹת דְּשִׁבְתָּ), שֶׁשְׁלֹמֹה
הַעֲלִיָּה דְּלַעֲתִיד־לְבָא (לְאַחֲרֵי
שִׁיקוּיָם הַיְעוּד⁶⁰ אֶת רוּחַ
הַטּוֹמָאָה אֲעֵבִיר מִן הָאֶרֶץ)
הִיא בְּבַחֲנִינָה מְנוּחָה בְּעֵצָם⁶¹,
מְנוּחָה שְׂאִינָה לְשֵׁם מְטָרָה מְסוּיִמָּת
(כְּמוֹ כְּדִי לְהַשִּׁיב אֶת הַכּוֹחוֹת אַחֲרֵי
מַלְאכָה מִיִּגְעָת אוֹ כַּהֲכִנָּה לְקִרְיַת
עֲבוּדָה) אֲלֹא בְּגִלָּל הַמַּעֲלָה וְהַעֲוֹנָה
שֶׁבְּמְנוּחָה כְּשֶׁלְעֲצֻמָּה שְׁאֵז בְּשֵׁלֵב זֶה
שֶׁל לַעֲתִיד־לְבָא כְּאִשֶּׁר הַעֲלִיָּה תַּהִיָּה
מוֹשְׁלֵמָת לֹא יִהְיֶה עֲנִינֵן שֶׁל
יְרִידוֹת וְעֲלִיּוֹת כּוֹ'⁶², וְהוּא
עֲנִינֵן יוֹם שֶׁפּוֹלוֹ שְׁבַת וּמְנוּחָה
לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים⁶³, מְנוּחָה נִצְחִית,
וְכַשְׁבָּאִים לְשֵׁלֵב זֶה כְּבֵר אֵין הַכּוֹר
בַּעֲבוּרָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל הַעֲלָאָה מַלְמַטָּה
לַמַּעֲלָה שֶׁתְּבִיא אֶת הַהֲמַשְׁכָּה מַלְמַעֲלָה
לְמַטָּה, וּבְמִדְרַגָּה זוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי לֹא הִפְסִיק מִתְּלַמּוּדוֹ גַּם לְקִרְיַת
שְׁמַע.
שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחָאי לֹא הִפְסִיק מִתְּלַמּוּדוֹ גַּם לְקִרְיַת
שְׁמַע.

(54 ב"ק עד, א. 55) ראה זח"ג (אד"ז) רפח, א. 56) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' א'תקנ. וראה גם שם ע' א'תקמח. (57) אוה"ת שבהערה 48. (58) שבת פ"א ה"ב. (59) ט, ב (ד"ה ירושלמי). (60) זכרי' יג, ב. (61) ראה המשך תרס"ו ע' תקמג ואילך. (62) המשך תרס"ו ע' יב. ע' קה. (63) תמיד בסופה.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום חמישי עמ' א

- 1 – דיבור בעלמא לומר לאחרים לעשות הם עלולים לשקר.
2 דנה הגמרא באופן נוסף: אָמַר הַבַּעַל לְשָׁנִים אֲמָרוּ לְסוֹפֵר וַיִּכְתוּב
3 גַּט, וְאַתָּם חֲתוּמוֹ, שֶׁבְּמִקְרָה זֶה אֵין חֶשֶׁשׁ שְׁמָא תִּשְׁכּוּר הָאִשָּׁה
4 עֲדִים, כִּיּוֹן שְׁבִאוּפֶן שֶׁהֵם עֲצֻמִּים צָרִיכִים לְהִיּוֹת עֲדִים וְלַחֲתוּם אֵין
5 לַחוּשׁ שִׁיחֲתוּמוֹ בִּשְׁקָר אֲלֹא רַק שְׁמָא יֵאמְרוּ לְאַחֲרִים לַחֲתוּם.
6 וּמִבִּיאָהּ הַגְּמָרָא שֶׁנִּחְלָקוּ בּוֹזָה כְּמָה וְכְמָה אֲמֹרָאִים: רַב חֲסִדָּא אָמַר
7 בְּשָׁר וְלֹא תַעֲשֶׂה כֵן, עַל אֵף שֶׁאֵין כָּאֵן חֶשֶׁשׁ שְׁמָא תִּשְׁכּוּר עֲדִים,
- מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְגַזוֹר שְׁלֹא יַעֲשׂוּ בְּאֹפֶן זֶה כְּדִי שְׁלֹא יִבְאוּ לַעֲשׂוֹת
לְכַתְּחִילָה אֵף בְּאֹפֶן הָרִאשׁוֹן, שְׁצִיּוּהָ הַבַּעַל לְשָׁנִים אֲמֹרוּ לְסוֹפֵר
וַיִּכְתוּב וְלַעֲדִים וַיִּחֲתוּמוּ. רַבָּה בַּר בַּר הִנָּה אָמַר בְּשָׁר וְתַעֲשֶׂה כֵן אֵף
לְכַתְּחִילָה, וְכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר טַעְמוֹ מִשּׁוּם שֶׁאֵין חֶשֶׁשׁ שְׁמָא תִּשְׁכּוּר
הָאִשָּׁה עֲדִים. וְכֵן רַב נַחֲמָן אָמַר, בְּשָׁר וְלֹא תַעֲשֶׂה. וְרַב שִׁשְׁתִּי אָמַר,
בְּשָׁר וְתַעֲשֶׂה. וְכֵן רַבָּה אָמַר בְּשָׁר, וְלֹא תַעֲשֶׂה. וְרַב יוֹסֵף אָמַר, בְּשָׁר
וְתַעֲשֶׂה.

בס"ד. שיחת שבת פרשת תצוה, י"א אדר-ראשון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. נתבאר¹ פירוש רש"י ריש פרשתנו, "ואתה תצוה, זך, בלי שמרים, כמו ששנינו במנחות מגרגרו בראש הזית וכו'" - דכיון שנאמר "שמן זית זך כתית" (ולא "שמן זית כתית זך"), צריך לומר שהזית צריך להיות זך, כפירוש האבן-עזרא שצריך ליקח "הגרגרים שאין בהם עיפוש או שלא נאכלה קצתם"; ולכן מחדש רש"י ש"זך" קאי על השמן (בלי שמרים). וההוכחה לזה - ממה שנאמר "ואתה תצוה", דכיון שציווי זה היה במדבר, ששם אין גדלים זיתים, ועל כן צריך לומר, שקיומו מיד ("אין צו אלא מיד ולדורות") היה על-ידי-זה שלקחו עמהם ממצרים שמן, ואם-כן, קאי "זך" על השמן. ואין לומר שלקחו ממצרים זיתים "שלא נאכלה קצתם", כי שנינו במנחות "מגרגרו בראש הזית", ומעלת "ראש הזית" היא (לא לשלול שנאכלה קצתם, שהרי אדרבה: בראש הזית מצויים יותר עופות האוכלים מן הזיתים, אלא) בנוגע לאיכות השמן; הנפקא-מינה להלכה, בנוגע לחיוב ד"כל חלב לה"², "מן הנאה והטוב"³, שלדעת האבן-עזרא (שהזית צריך להיות זך) מתחיל החיוב משעת ההכנה, ולדעת רש"י (שהשמן צריך להיות זך) הרי זה רק בעת הנתינה - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות חלק י"א עמוד 127 ואילך.

* * *

ב. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ואתה תצוה גו' ויקחו אליך שמן זית זך גו'.

* * *

ג. נתבאר פירוש רש"י בסוף פרשתנו, "קודש קדשים הוא", "המזבח מקודש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת" - דלכאורה הרי מובן מעצמו ש"קודש קדשים הוא", במכל-שכן ממזבח החיצון, אלא, שהכתוב מבאר הטעם ש"לא תעלו עליו קטורת זרה וגו'", כיון ש"המזבח מקודש לדברים הללו בלבד", ואסור להוריד המזבח מקדושתו. ועל-פי-זה תתורץ קושיית ה'מנחת חינוך'⁴ מדוע נכללו "קטורת עולה ומנחה ונסך" בלאו אחד (כמו באיסור ריבית, ולא כמו באיסור אכילת מעשר שני של דגן, תירוש ויצהר) - כיון שהאיסור אינו על פרטי הענינים (קטורת עולה גו', או העלאה וניסוך), אלא על שלילת "עבודה אחרת" שמורידה את המזבח מקדושתו. וענינו בעבודה, שפנימיות הלב (מזבח הפנימי) יש לנצל רק לעניני קדושה, ואילו עניני הרשות, אף שנעשים לשם שמים, הם "עבודה אחרת" שמושלת בדרך ממילא מצד בחינת היחידה (עצמיות נקודת הלב) - הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי שיחות חלק ו עמוד 179 ואילך.

(1) במהלך השיחה הפסיק כ"ק אדמו"ר שליט"א (באמרו, שרואה שישנם כאלו שישנים...), ואמר, שבינתיים ינסו למצוא תירוץ על הקושיות (והוסיף בנוגע לעצמו, שהתייגע על פירוש רש"י זה "א גאנצע נאכט", ואולי הקהל יעשו זאת במהירות יותר...).

(2) ויקרא ג, טז.

(3) רמב"ם הל' איסורי מזבח בסופן.

(4) מצוה קד.

אגרות קודש

[י"ב אדר, ה'תשל"ב]

ביחד עם המשלוח מנות -

משלוח איחול, אשר, בתוככי כל היהודים, יהי לכאוי"א אורה ושמחה וששון ויקר כפשוטו וכדחז"ל,

ובאופן - כבקשת דוד מלך ישראל - אלקים חושה לי . . . הוי אל תאחר.

מנחם שניאורסאהן

לקוטי שיחות פרשת תצוה כרך טז

א.

הסתירה לכאורה בפרש"י על "לא יקרע"

1 בציווי¹ "ועשית את מעיל האפוד..." נאמר
2 בתורה²: "שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי
3 תחרא יהיה לו לא יקרע". רש"י מצטט את המילים
4 "לא יקרע" ומפרש: "כדי שלא יקרע, והקורעו עובר
5 בלאו..." (וכדלהלן).

6 וצריך מובן: מדברי רש"י בתחילת פירושו
7 שמשמעות המילים "לא יקרע" היא "כדי שלא יקרע",
8 מובן, שרש"י סובר, ש"לא יקרע" איננו ענין וציווי
9 בפני עצמו, אלא סיבה לנאמר לפני-כן בפסוק – "שפה
10 יהיה לפיו..." כפי תחרא... (כדי ש)לא יקרע" –

11 אם כך, כיצד מוסיף רש"י בהמשך לכך (ואף בוא"ו
12 החיבור) "והקורעו עובר בלאו", שלפי זה יוצא,
13 שהמילים "לא יקרע" אינם סיבה³, אלא ציווי, לאו
14 בפני עצמו?

15 והתמיהה קשה יותר: בגמרא⁴ אכן נאמר – "אמר
16 רחבא אמר רבי יהודה: המקרע בגדי כהונה לוקה,
17 שנאמר לא יקרע. מתקיף לה רב אחא בר יעקב:
18 ודילמא הכי קאמר רחמנא נעביד ליה שפה כי היכי
19 דלא ניקרע (=ושמא כך ציוותה התורה: לעשות לו
20 שפה כדי שלא יקרע?) מי כתיב (=וכי כתוב) שלא
21 יקרע?". כלומר, פירוש המילים "לא יקרע" במשמעות
22 של "כי היכי (=כדי) דלא ניקרע" סותר את הפירוש
23 שזהו לאו.

24 ואכן מוצאים אצל מפרשי התורה⁵ שתי שיטות
25 שונות: חלקם מפרשים ש"לא יקרע" היא סיבה בלבד
26 לנאמר לפני כן, ואחרים מפרשים שזהו לאו בפני
27 עצמו.
28 ותמוה: כיצד מצרף רש"י שני פירושים הפוכים
29 בפירוש אחד?⁶

ב.

כיצד נכלל "לא יקרע" במנין הלאוין לפי הפשט

30 לאחר מכן ממשיך רש"י: "שזה ממנין⁷ לאוין
31 שבתורה, וכן: ולא⁸ יזח החושן⁹, וכן: לא יסורו
32 ממנו¹⁰, הנאמר בבדי הארון¹¹."

33 בפשטות יוצא, שבהוסיפו "שזה ממנין לאוין
34 שבתורה" מתכווין רש"י להוכיח ש"לא יקרע" הוא
35 לאו, גם אם משמעות הפסוק הוא, כפי שמפרש רש"י
36 בתחילת דבריו, "כדי שלא יקרע".

37 ואין מובן: פירושו של רש"י מבוסס על פשוטו של
38 מקרא¹², ומנין לרש"י מפשטות הפסוקים ש"לא יקרע"
39 הוא "ממנין הלאוין שבתורה"?

40 אמנם, הענין של מנין המצוות בכלל כבר הובא
41 בפירוש רש"י על התורה¹³, ולכן, יש לכך מקום
42 בפשוטו של מקרא, אך לכאורה אין שום הכרח
43 מפשטות הפסוקים שהלאו¹⁴ "לא יקרע" נכלל במנין
44 זה¹⁵.

(8) בכמה דפוסים (כולל א' וב') דרש"י: "לא". אבל בכתוב נאמר "ולא".

(9) פרשתנו שם, כח.

(10) תרומה כה, טו.

(11) הטעם שרש"י מקדים הכתוב דפרשתנו להכתוב דפ' תרומה (הקודמו) – כי "ולא יזח" (א) נאמר על אתר (בהפסק איזה פסוקים). (ב) מדובר ג"כ בבגדי כהונה. וראה לקמן בפנים ס"י טעם בפנימיות הענינים.
(12) פרש"י בראשית ג, ח. ובכ"מ.

(13) וישלח לב, ה. משפטים כד, יב. וראה גם פרש"י שלח טו, לט.

(14) להעיר מתורה רבי (סוטה ג, א).

(15) ולהעיר, שלדעת הבה"ג "לא יקרע" אינו ממנין המצוות – אף שמנה "לא יסורו" ו"לא יזח". וראה בהגהה לריטב"א יומא שם. ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג מל"ת ריב-רד (רלח, ג). ועוד.

(1) פרשתנו כח, לא.

(2) שם, לב.

(3) שהרי ע"ד הפשט אין מסתבר לומר שטעם המצוה הוא גם ציווי בפ"ע. השקו"ט בזה ע"ד ההלכה – ראה סהמ"צ להרמב"ם שורש ה' ובנ"כ שם. וראה באמ"ח בפירש"י כאן.

(4) יומא עב, א.

(5) ראה פ"י הרס"ג עה"ת. פ"י הר"א בן הרמב"ם. מנחה בלולה. ועוד. ובת"א כאן*: "דלא יתבוע", משא"כ בתיב"ע (וכן בתרגום ירושלמי) כאן*: לא יתבוע. ועוד.

(6) בצידה לדרך כאן כ' "ומה שפרש"י אחר כך והקורעו עובר בלאו כו' או או קאמר" (ועד"ו כ' בס' זכרון כאן) – אבל קשה לפרש כן כוונת רש"י, דא"כ הול"ל "ד"א" וכו"ב (כדרכו בכ"מ).

(7) בדפוס ב' דרש"י ובכמה כת"י דרש"י (וכ"ה בלב שמה שנסמן בהערה 18): שזה אחד מן הלאוין שבתורה. וראה לקמן הערה 30.

(*) אבל עוד גירסא בת"א כאן – "לא יתבוע". וראה באורכה בעתניה לגר. ועוד. וכן יש ב' גירסאות בתרגום ד"ל "לא יזח" (וכן לקמן בפקודי לט, כא, ג) – הרובא בתו"ש – משא"כ ב"לא יסורו" מתרגם "לא יעידון". וראה לקמן בשוה"ג להערה 19.
(**) משא"כ בפקודי (שם כג): "דלא יתבוע" (וראה לקמן הערה 20). אבל ב"לא יזח" (בפרשתנו ובפ' פקודי (שם, כא): "ולא יתפרק".

ג.

השאלות על הדוגמאות שמביא רש"י

1 יותר מכך לא מובן סוף פירוש רש"י "וכן ולא יזח
2 החושן, וכן לא יסורו ממנו הנאמר...". יש המפרשים¹⁶,
3 שבציטוט שני פסוקים אלה מתכוון רש"י להביא
4 דוגמא לפירושו ש"לא יקרע" הוא לאו בפני עצמו וגם
5 סיבה לנאמר לפני-כן ("כדי שלא יקרע"), כי גם
6 בפסוקים אלו המשמעות הפשוטה היא "כדי שלא
7 יזח", "כדי שלא יסורו", אך יחד עם זאת הם לאוין
8 בפני עצמם ונכללים במנין הלאוין.

9 ולא מובן [בנוסף לשאלה (בדומה לשאלה שבסעי'
10 ב) גם לגבי הפסוקים הללו, מנין קובע רש"י לפי פשט
11 הפסוקים שהם "ממנין לאוין שבתורה"?]:

12 בפסוקים "ולא יזח" ו"לא יסורו" אין רש"י מפרש
13 שהם נתינת סיבה וגם לאוין בפני-עצמם, וממה נפשך:
14 אם יש קושי בהבנת "לא יקרע" כסיבה וגם כלאו, צריך
15 היה רש"י לפרש גם את "לא יסורו" ו"ולא יזח"
16 הכתובים בתורה¹⁷ לפני כן, ואם לדעת רש"י אין קושי
17 בהסבר זה, ואדרבה – הוא פשוט עד כדי-כך שרש"י
18 אינו צריך להבהירו כי "בן חמש" יכול להבינו בעצמו
19 – מדוע הוא מסביר זאת בפסוקנו, ואף מביא לכך
20 הוכחות?

ד.

התשובה לשאלה הראשונה

21 על השאלה הראשונה (דלעיל בסעי' א), משיבים
22 המפרשים¹⁸: לפי פשוטו של מקרא יוצא שהמשמעות
23 הפשוטה של "לא יקרע" (וכן "ולא יזח" ו"לא יסורו")
24 איננה ציווי, אלא נתינת סיבה לנאמר לפני כן. אך אם
25 המשמעות היתה סיבה בלבד, צריך היה להיות כתוב

16 ש"ח (בשם הגו"א). וראה באמ"ח (לאחי המהר"ל) לפירש"י כאן. ועוד.

17 וראה במרגניתא טבא לסהמ"צ שורש ה'.

18 ש"ח (בשם הגו"א). נחלת יעקב (נעתק במרגניתא טבא שם). באר יצחק (בפירש"י כאן). לב שמח לסהמ"צ שם. נתינה לגר כאן. וראה רמב"ן בהשגותיו לסהמ"צ שם.

19 במרגניתא טבא שם (וראה גם רש"ש ליומא שם) כ' דהוא"ו ד"ולא יזח" משמש כ"שייך", ולכן פשוט דהוא נתינת טעם* [וקושיית הגמרא שם] מי כתיב שלא יזח" מפרש באו"א, עיי"ש – אבל (נוסף לזה דאם כן ס"ל לרש"י הו"ל לפרש ((ב"ולא יזח" ולא לסתום – הרי בפירש"י כאן מפורש "והקורע עובר בלאו כו' וכן ולא יזח", היינו

26 "שלא יקרע" (כפי שאכן נשאל בגמרא). ומזה שכתוב
27 "לא יקרע" (וכן "ולא יזח"¹⁹ ו"לא יסורו") מוכח,
28 שהתורה רומזת בכך למשמעות כפולה: א) המשמעות
29 הפשוטה של הפסוק – סיבה לנאמר לפני כן. ב) ציווי
30 – "לא יקרע".

31 אך עדיין נותר הקושי: (כאמור בסעי' ג): מדוע אין
32 רש"י מפרש כל זאת לפני-כן, על הפסוקים "לא יסורו"
33 ו"ולא יזח"?

ה.

הניסוח "לא יקרע" שונה מהדוגמאות האחרות

34 ההסבר לכך הוא: לפי הפשט צריך לפרש ש"לא
35 יסורו" ו"לא יזח" אינם סיבה, אלא ציווי ולא בלבד,
36 שהרי, כאמור, אילו היתה זו סיבה צריך היה להיות
37 כתוב "שלא יסורו" "שלא יזח"²⁰ (וכקושיית הגמרא).
38 ולמרות שאין כתוב "לא תסירם" (או "לא תזיח")
39 שמשמעותה ציווי על האדם, שאתה לא תסיר אותם,
40 אלא "לא יסורו", במשמעות שהבדים לא יסורו מן
41 הטבעות (וכך גם "ולא יזח"²¹ –

42 בכל זאת, אפשר להסביר זאת כציווי: האדם חייב
43 להשתדל שהבדים לא יסורו מן הטבעות (וכך לגבי
44 "ולא יזח"), בדומה לציווי שבתחילת הפסוק²²
45 "בטבעות הארון יהיו הבדים", שהוא ציווי למרות
46 שאין מדובר על פעולת האדם, אלא על הבדים
47 ("בטבעות הארון יהיו הבדים").

48 אך בפסוקנו יש שינוי, כי בו נאמר "לא יקרע"
49 (קו"ף קמוצה ורי"ש צרויה)²³ בבנין נפעל, ואילו היה
50 זה ציווי כמו "ולא יזח" ו"ולא יסורו", היה צריך להיות
51 בזה שינוי ותוספת בציווי "לא יקרע" יותר מאשר
52 בציוויים אלו, כפי שמפרש רש"י על "כל מלאכה לא

ש"ולא יזח" הוא לאו, ולפי דבריו למה צריכים לדחוק שהוא (גם) לאו. 20 ואף דבמש"נ לקמן (פקודי לט, כא) "וירכסו גר' להיות על חשב האפוד ולא יזח החושן גר'" מוכרח לפרש שאינו ל' ציווי (כ"א המשך ללפניו), שהרי זהו חלק מהסיפור דעשיית המשכן וכליו – הרי מובן דבמקום שאפשר מתאים יותר לפרש שהוא ל' ציווי (מכיוון שלא נאמר "שלא גר"). ופשוט דאין לפרש (עכ"פ בדרך הפשט) שכוונת הכתוב היא לשני ענינים – הן לאו והן נתינת טעם – כשאין הכרח בדבר.

21 ראה נתינה לגר כאן. תו"ש כאן. וע"ד ההלכה – ביאור הרי"פ פערלא לסהמ"צ רס"ג שם.

22 תרומה שם.

23 ראה דבק טוב כאן.

* – ועפ"י לא תהי' סתירה מפרש"י שופטים (יז, טז) "שלא ישיב" משא"כ "לא יסורו" דליכא וא"ו – הוא ציווי (וב"לא יקרע" שפרש"י "כדי שלא יקרע" – אף שלכא וא"ו – יש לחלק ע"פ המבואר לקמן בפנים). ולהעיר דבפקודי (לט, כא, כג) נאמר "ולא יזח" ו"ולא יקרע" בדרך סיפור (ראה הערה הבאה והערה 28), משא"כ אצל הבאת הבדים בטבעות בפ' ויקהל (לז, ה) לא נאמר "לא יסורו".

ז.

החזרה על איסור הקריעה אינה כדי להחמירו
לכאורה אפשר לשאול על כך: הרי מוצאים במספר
מקומות³³, שהתורה מוסיפה לאו כדי "לעבור עליו
בשני לאוין" וכדומה, ובכל זאת כתובים כל הציוויים
בסגנון ברור של ציווי, ואם כך, צריך היה גם פה
להיות כתוב בפירוש האיסור לקרוע את המעיל, למרות
שהתורה מתכוונת כאן רק לציין שאיסור זה הוא גם
לאו?
על כך עונה רש"י באמרו "והקורעו עובר בלאו
שזה ממנין לאוין שבתורה", ואינו אומר "וזה ממנין
לאוין..." כלומר, המילים "שזה ממנין לאוין שבתורה"
מהוות סיבה לכך ש"הקורעו עובר בלאו" – הוא עובר
בלאו רק מפני שזהו "ממנין לאוין שבתורה", כדלקמן:
במקומות אחרים שבהם מוסיפה התורה לאוין,
נעשה הדבר כדי להדגיש את חומרת האיסור בתחושתו
של האדם³⁴ כדי שהוא יימנע ביתר-קלות מלעבור על
איסור זה.
אבל כשנאמר כאן "הקורעו עובר בלאו" אין זה
כדי להחמיר את האיסור בעיני האדם, אלא כדי להכניס
את איסור קריעת המעיל ל"מנין הלאוין" ורק כתוצאה
מכך "הקורעו עובר בלאו". וכיון שהלאו לא נכתב כדי
להחמיר את האיסור בעיני האדם, די בכתיבתו ברמז.
בכך מובן גם מדוע משנה רש"י מלשון הגמרא³⁵
– "המקרה (בגדי כהונה) לוקה" – וכתוב "והקורעו
עובר בלאו"³⁶: רש"י אינו מדגיש את חומרת החטא
של קריעת המעיל – שהיא עד כדי קבלת מלקות – כי
אם אדרבה: גם העובדה שהמילים "לא יקרע" כוללת

1 יעשה בהם²⁴: אפילו על-ידי אחרים²⁵. כלומר
2 הציוויים "ולא יזח" ו"ולא יסורו" ועוד מספר אזהרות
3 בענין המשכן וכליו הם, לכאורה, "קלים" יותר
4 ומותרים להיעשות על-ידי אחרים! מסקנה זו אינה
5 מתקבלת לפי דרך הפשט²⁶.
6 לפיכך מפרש רש"י "כדי שלא יקרע": השינוי
7 בלשון התורה כאן הוא לצורך קביעת הסיבה, כי אין
8 זה כמו "לא יסורו" ו"ולא יזח"²⁷.
9 אך כיון שלא נאמר "שלא יקרע", אלא "לא יקרע"
10 מובן, שיש כאן גם ציווי ולא פני עצמו²⁸ כדלעיל.

ו.

האיסור "לא יקרע" כבר ידוע, וכאן רק נכלל
במנין הלאוין

11 אך עם כל זה, עדיין לא מובן: אם התורה רוצה
12 לצוות, מדוע נכתב הציווי ברמז בלבד, (על-ידי אי-
13 כתיבת "שלא יקרע")? הרי ציווי צריך להיות כתוב
14 בצורה ברורה ומפורשת²⁹!
15 לכן ממשיך רש"י ואומר "שזה ממנין לאוין
16 שבתורה": זה של"לא יקרע" יש משמעות של לאו כדי
17 שהוא יהיה "ממנין³⁰ לאוין", ולא כדי להודיע על עצם
18 איסור קריעת המעיל – הוא כבר ידוע ממקום אחר,
19 כדלהלן: כאן רוצה התורה להכליל את האיסור הידוע
20 בתוך מנין שס"ה מצוות לא-תעשה, ולכן יש כאן
21 משמעות של לאו. ואת זאת אפשר לכתוב ברמז בלבד.
22 ומנין ידוע עצם האיסור על קריעת המעיל? – זה
23 מובן בפשטות מן הפסוק הקודם³¹: "ועשית בגדי
24 קודש... לכבוד ולתפארת" – בגד קרוע אינו "לכבוד
25 ולתפארת"³².

הכוונה בזה (לא שהוא לאו – דא"כ מה מוסיף בזה, ומהו ה' אחד מן
כו' – כ"א ממנין הלאוין.
(31) פרשתנו כח, ב.
(32) וראה גם פרש"י על הש"ס (זבחים יח, רע"ב): "מקורעין – ואפי'
הן חדשים דלאו בגד.. דבעינן לכבוד ולתפארת". וכ"ה ברמב"ם ה' כלי
המקדש פ"ח ה"ד (ובב"י הרי"ף שם: הך דרשא דלכבוד ולתפארת כו'
לא מצאתי מקורה בשום דוכתא).
(33) ראה פרש"י תשא לד, כג ("הרבה מצות כו'"). צו ו, ו. שמיני
יא, מדר. אמור כג, לא. ועוד.
(34) ע"ד פירש"י לעיל (משפטים כג, ט): בהרבה מקומות כו' מפני
שסורו רע. ועיי"ג כ פרש"י תשא שם: לחייב ולענוש כו'.
(35) יומא שם.
(36) אף ש"ל דכ"ה גירסת רש"י בש"ס שם – וכגירסת הר"ח שם.

(24) בא יב, טז. וראה רמב"ן שם.
(25) החילוק דיקרע יעשה יאכל (ק, ע, א – במקץ) וכו' (לגבי יזח,
יסורו וכו') – שהם מדגשים "באיזה אופן שיהי" או בל' רש"י (שכפנים)
"אפילו ע"י אחרים" "שום אכילה" (רש"י פסחים כא, ב ד"ה לא),
משא"כ הנ"ל דאין "מדברים" עד"ו.
(26) להעיר מהמבואר בצפ"ע"ג (נסמן לקמן הערה 42): דגבי מעיל
גרמא (אף שהבפועל נעשה באיזה אופן שהוא) אסור ולכן מדויק לשון
הפסוק דכתיב לא יקרע.
(27) להעיר מדעת הבה"ג (ראה לעיל הערה 15) שמנה הלאוין ד"לא
יסורו" ו"ולא יזח", ולא הלאו ד"לא יקרע".
(28) עכ"פ כאן – משא"כ ב"לא יקרע" הנאמר בפקודי (לט, כג)
דא"פ לפרש שהוא ציווי (ראה לעיל הערה 20).
(29) להעיר מלקו"ש ח"ה ע' 281. ח"י ע' 26 ואילך.
(30) וגם להגירסא (דלעיל הערה 7) "שזה אחד מן הלאוין" – הרי

רש"י: הרמב"ם⁴⁰ פוסק "הקורע פי המעיל לוקה", שנאמר לא יקרע, והוא הדין לכל בגדי כהונה שהקורען דרך השחתה לוקה". מפשטות לשון הרמב"ם נראה, שיש הבדל בין המעיל לבין שאר בגדי כהונה: בכל בגדי הכהונה לוקה רק "הקורען דרך השחתה" ואילו "הקורע פי המעיל לוקה" – בכל מקרה⁴¹.

ומסבירים האחרונים⁴² את דעת הרמב"ם: הקורע כל בגדי כהונה לוקה מפני הלאו של "לא⁴³ תעשון כן..."⁴⁴, ולא זו היא ב"דרך השחתה" בלבד⁴⁵. לעומת זאת במעיל הוא חייב מלקות מפני הלאו "לא יקרע", ובלאו זה חייבים מלקות בכל צורה של קריעה.

אבל לפי מה שמסביר רש"י את הפסוקים בדרך הפשט, שהתורה אינה מוסיפה את הלאו "לא יקרע" כדי להוסיף איסור חדש, אלא רק כדי להכליל את האיסור ב"מנין לאוין שבתורה",

יוצא, שלשיטת רש"י בפירושו על התורה אין הבדל באופן הקריעה בין המעיל לבין בגדי כהונה אחרים⁴⁶.

י.

הלאו "לא יסורו" הוא חידוש גדול

מ"ינה של תורה" שבפירושו רש"י: לכאורה, צריך להבין בפנימיות הענינים⁴⁷: מדוע מביא רש"י את ההוכחה "ולא יזח" הכתובה בפרשתנו לפני ההוכחה "לא יסורו" הכתובה בפרשה קודמת? וכן: מדוע מוסיף רש"י שוב את המילה "וכן⁴⁸ לא יסורו...?"

היא דגם במעיל אינו לוקה כ"א דרך השחתה". וכן משמע דעת החינוך (מצוה קא), כמ"ש במנ"ח שם.

(42) מנ"ח שם (ומפרש כן כוונת הכס"מ). צפע"נ על הרמב"ם – הפלאה בהשמטות (נד), ונעתק בצפע"נ עה"ת כאן. (43) ראה יב, ד.

(44) ואף שבימא שם איתא "המקור בגדי כהונה לוקה שנאמר לא יקרע" – ראה מנ"ח שם, דלדעת ר"ל בזבחים (צה), הלאו דלא יקרע הוא רק במעיל, והרמב"ם פסק כר"ל. ולכאורה כ"ה ע"פ פשט"מ – שיטת רש"י בפירושו עה"ת – שהרי לא נזכר בפירוש"י דגם בשאר בגדי כהונה עובר על לא יקרע. וכאן כתב "הקורעו" – המעיל. (45) ראה כס"מ שם. ועוד.

(46) אף שאת"ל דע"ד הפשט המקור בגדי כהונה אינו עובר משום "לא תעשון גו", ונמצא דהמקור בגדי כהונה עובר רק בעשה (ולכבוד ולתפארת), ובמעיל לוקה משום לא יקרע (את"ל דהלאו דלא יקרע הוא רק במעיל, כנ"ל הערה 44) – בכ"ז, י"ל דאין זה הוספה באופן פעולת האיסור כ"א רק בחומר האיסור. ואדרבא ע"ד הפשט, כל קריעה – באיזה אופן שהוא – היא היפך ד"לכבוד ולתפארת".

(47) משא"כ ע"ד הפשט – ראה לעיל הערה 11.

(48) ובדפוס שני דרש"י וברש"י כת"י – ליתא.

1 גם משמעות של לאו היא רק תוצאה מכך שהאיסור
2 הוא "ממנין לאוין שבתורה".

ח.

במלאכת המשכן ובבגדי כהונה מוסיפה התורה עוד לאוין

3 אך עדיין אין הכל ברור: מדוע דוקא כאן מוסיפה
4 התורה לאו רק כדי להכלילו במנין הלאוין³⁷? לכן
5 אומר רש"י בהמשך "וכן לא יזח וכן לא יסורו ממנו
6 הנאמר...", שבלאוין אלו אין כלל חידוש בעצם
7 האיסור, ומזה רואים שבמלאכת המשכן רוצה התורה
8 להוסיפם למנין הלאוין:

9 לגבי החושן נאמר³⁸ "וירכסו את החושן... בפתיל
10 תכלת להיות על חשב האפוד", וכפי שמפרש רש"י:
11 "להיות החושן דבוק אל חשב האפוד", וכבר יודעים
12 אפוא שהחושן חייב להיות צמוד לאפוד. וכך גם נאמר
13 לגבי בדי הארון¹⁰: "בטבעות הארון יהיו הבדים", וזהו
14 כבר ציווי ברור שהבדים חייבים להיות בטבעות הארון.

15 והתוספת, שהתורה מוסיפה את הלאוין "לא יסורו
16 ממנו"³⁸ ו"ולא יזח" מוכיחה, שבמשכן ובבגדי-כהונה
17 מתכוונת התורה להוסיף לאוין. ובוזה קל יותר להבין
18 בענינינו³⁹ שהתורה כותבת "לא יקרע" (ולא "שלא
19 יקרע") רק כדי להוסיף לאו.

ט.

לפי רש"י אין הבדל בין איסור קריעת המעיל לבין בגדים אחרים

20 מן ה"ענינים המופלאים" שברך ההלכה בפירושו

(37) ובפרט ד"כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאוי יתירי" (פסחים כז, רע"ב). ופשט דכ"ה גם ע"ד הפשט. וראה פרש"י משפטים כג, יט (ותשא לך, כו) ועוד.

(38) אף ששם פירש"י "לא יסורו ממנו – לעולם", וראה רא"ם שם: "דאל"כ הא כתיב לעיל מיני' בטבעות הארון יהיו הבדים" – הרי הול"ל "בטבעות הארון יהיו הבדים לעולם", ול"ל להוסיף לאו?

(39) אף שהוספת הלאוין ד"לא יסורו" ו"ולא יזח" אינה כבנדר"ד שהיא רק מפני "שזה ממנין לאוין שבתורה", כנ"ל בארוכה בפנים – בכ"ז מוכח מזה שיש כאן הענין הווספת לאוין בכלל. ויומקן יותר – את"ל שכוונת רש"י במ"ש "וכן ולא יזח ולא יסורו כו" היא ג"כ (כבנדר"ד) שהפירוש בהכתוב הוא "כדי שלא יסורו", "כדי שלא יזח" [כי אף ששם על אחר מתאים יותר לפרש שהוא רק לשון ציווי (כנ"ל בפנים ס"ה), מ"מ, לאחר שמוכרחים לפרש כן ב"לא יקרע", הרי אפשר לפרש וכדי שלא לחלק ע"פ פשט – קרוב לומר שכ"ה הפירוש גם ב"ולא יזח" ו"לא יסורו"]. אלא שהם גם לאוין (מכיון שלא נאמר "שלא כו"). ולפי"ז גם הוספת לאוין אלה הוא רק מפני "שזה ממנין לאוין כו".

(40) הל' כלי המקדש פ"ט ה"ג. ושם ה"י: וכל המזיח חושן כו' דרך קלקול לוקה. אבל בבדים כתב סתם "שהמסיר כו' לוקה" (שם ספ"ב).

(41) כ"כ בקרבן חגיגה סי' סח (הובא במל"מ שם). אבל לדעת כמה (ראה מל"מ שם. קרית ספר שם. ר"פ פערלא שם. ועוד) כוונת הרמב"ם

במהירות, ואולי מתוך הטרדא וחפזון לא נבדוק יפה
להיות בדים חזקים כל הצורך... אבל בהיותם בו
מוכנים לעולם ולא יסורו ממנו יעשו אותן חזקות...".

ומכך נלמדת הוראה נפלאה לעבודה הרוחנית של
כל אחד ואחד:

בארון הונחו הלוחות, שזהו ענין התורה, כלשון
ספר החינוך⁵¹: הארון משכן התורה.

גם יהודי הלומד תורה הוא בדומה לארון – הוא
מקום ו"משכן לתורה". ועלול יהודי לחשוב: בזמן
שהוא צריך לעסוק בלימוד התורה, ובמיוחד אם
"תורתו אומנותו", הוא צריך להתמסר לגמרי ללימוד
ולהיות מובדל מכל הסובב אותו, וכיצד יכול הוא אז
לחשוב על יהודי אחר?

על כך באה ההוראה הנלמדת מבדי הארון: אפילו
כאשר נמצא הארון בקדשי-קדשים – המקום המקודש
ביותר בעולם, שאליו נכנס רק הכהן הגדול וביום-
הכיפורים בלבד – גם אז מוכרחים הבדים להיות
"מוכנים לעולם", כדי שיוכלו להוביל באמצעותם את
הארון "במהירות" למקום שהיו זקוקים לו שם. ויותר
מכך: הוצאת הבדים מן הטבעות היא חמורה בדיוק
כמו קריעת והשחתת בגדי כהונה!

וכך הוא גם בענין התורה: ככל שיהיה היהודי
שקוע בלימוד התורה, הוא צריך תמיד להיות "מוכן"
להביא את התורה בכל זמן ובכל מקום הדרושים,
ודווקא באופן של "מהירות"⁵², לעוד ועוד יהודים.

(משיחת ש"פ תצוה תשל"ב)

מזה מובן, שהלאו "לא יסורו" הוא חידוש נוסף
וגדול יותר מהלאו "ולא יזח", ולכן מביאו רש"י לאחר
"ולא יזח" ואף מוסיף בשנית "וכן..."

ההסבר לכך הוא: הלאו "לא יקרע" אינו חידוש
גדול. זהו דבר מובן מאליו שאסור להשחית את בגדי
הכהונה.

לאחר מכן אומר רש"י "וכן ולא יזח החושן": –
גם הזות החושן מעל האפוד, גם אם אין כאן השחתה,
היא לאו. אך גם את זאת אפשר להבין, כפי שהתורה
בעצמה ממשיכה ואומרת שם⁴⁹: "ונשא אהרן את
שמות בני ישראל בחושן המשפט על לבו... לזכרון
לפני ה' תמיד".

אך, לכאורה, לגמרי לא מובנת הסיבה לציווי
"בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו": בדי
הארון נעשו כדי לאפשר את הזות הארון ממקום
למקום, ומדוע צריכים להיות הבדים בטבעות הארון
תמיד? להיפך, בפשטות צריך היה להיות, שיכניסו את
הבדים לטבעות רק כאשר צריך לשאת את הארון?

לכן אומר רש"י שוב "וכן לא יסורו ממנו הנאמר
בבדי הארון": גם הוצאת בדי הארון מן הטבעות היא
לאו בדיוק כמו הלאו של קריעת והשחתת בגדי כהונה.

יא.

צריך לחשוב על הזולת גם כשעוסקים בתורה
ואכן, מהו הטעם לאיסור "לא יסורו ממנו"? על כך
אומר ספר החינוך⁵⁰: "נצטוינו לבל נסיר בדי הארון
ממנו פן נהיה צריכים לצאת עם הארון לשום מקום

(49) כח, כט.

(50) מצוה צו. וראה עוד טעמים בד"ז (לבעה"ת) תרומה שם. מו"נ
ח"ג ספמ"ה. ועוד.
(51) שם.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שבת קודש עמ' א

דְּחַלְפִּינִיתָא דִּיבְשִׁינִיתָא – מחלכנה מתוקה, וּמְלִי תְרוּדָא דִּיבְשָׁא
חִיּוּרָא – ומלוא כף דבש לבן, וּמְלִי נְמִלָּא פִת מְחוּזָא חֲמֵרָא נְקִידָא –
ומלוא כלי הקרוי נטלא מעיר 'מחוזא' של יין צלול שאינו אדום,
וְנִישְׁלוּקִינְהוּ בְּהֵדִי חֲדָדִי – ויבשלם כולם יחדיו, וְכִי בְשִׁיל נִשְׁדֹּר
בְשִׁיל לִיה בּוֹלִיָה – וכאשר ה'נשדור' מבושל, יהיה זה סימן שכולן
נתבשלו.
וְאִי לֹא, לִיתִי רְבִיעִיתָא דְּחַלְפָא דְּעִינָא חִיּוּרִיתִי – יקח רביעית מחלב
של עז לבנה,

בית הבליעה, וינפח חבירו מבחוץ עד שתצאנה השחליים ויפלו
על האבעבועות שגרון החולה, ובכך תבקענה.
לְאִפּוּקִי – על מנת להעלות בשר במקום בקיעת האבעבועות
לרפאותם, לִיתִי עֲפָרָא מְטוּלָא דְּבֵית הַכֶּסֶף – יביא עפר הנמצא
תחת צילם של אבני בית הכסא שבשדות, וְנִיגְבֹּל דְּרִיבְשָׁא וְנִיבֹל
דְּמַעְלִי לִיה – יגבל עפר זה בדבש ויאכלו, ויועיל לרפואת בשרו.
לְכִרְסָא – לחולי הבא כריז מן הראש וזב דרך החוטם, לִיתִי כִי
פִיסְתָקָא – יביא כשיעור פרי הגדל בעץ האלון הנקרא 'פיסתקא'
דְּנִישְׁדֹּר – מסם הנקרא 'נישדור', וְכִי אֲמָנוּזָא – וכשיעור אגוז

(52) ראה הפס"ד (ש"ע יו"ד ר"ס רמז) בנוגע לצדקה גשמית: ומאד
יש לזהר כ"א לא יתן לו מיד כעובדא דנחום איש גס זו. ובפרט ע"פ
המבואר במק"א דהבאת עובדא בשו"ע דמין (ועד"ז בשו"ע או"ח סק"י
ס"ו), שהוא ספר פס"ד בלבד, אומר דרשני.

בבינה, בגבורה דז"א, ובמל' כמ"ש בזהר ח"א דף ל"א ע"ב אלקים עלאה אלקים דפחד יצחק אלקים בתראה, ועיין ג"כ בפרשת אחרי דף ס"ה ע"א ובמאורי אור מערכת אלקים בגי' מקומות ע"ש.

זהו בדינא, הוא בגבורות דמלכות, דינא אותיות' אדני'.

בחרבא, הוא בגבורה דז"א, חרב"ו גי' גבורה. בחרבא, הוא בגבורות דבינה, שהגבורות ודינין דבינה הוא' רק באחורי' (ועיין בע"ח שער הזיווגים פ"ו) זהו המשך בעמוד רה

מכין שנתנת הצדקה צריכה להיות בסבר פנים יפות ומתוך שמחה (ולא מספיק רק המעשה בפועל) – מוכן, שענין ה"משפט" צריך לחזור גם ברגש הלב, היינו, במקום שיהי' בו הרגש "ארץ לא שבעה מים", "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים כו'" – יפעול בעצמו את הרגש שכל המותר ביחס לחיי נפשו מגיע לזולת. וזהו בחי' גבורה דז"א בעבודת אדם – ענין ה"משפט" (גבורה) ביחס לרגש שבלב. וזהו הקשר לבחי' יצחק (כמ"ש אאמור"ר: "יצחק תקן כו' הוא מדת הגבורה דז"א שזהו בחי' יצחק") – כי עבודתו של יצחק היא בחפירת בארות, היינו, שצריך לחפור (באופן של יגיעה רבה כו') כדי שענין ה"משפט" יחדור גם ברגש שבלב.

וענין ה"משפט" בשייכות לשכל והבנה והשגה – הוא בחי' גבורה דבינה, שזוהי ההתבוננות בשכל ומחשבתו בכל הקשור לענין ה"משפט". דהנה, מבואר בתניא (פ"ל) החשבון השכלי שמביא את האדם להיות במעמד ומצב ד"הו שפל רוח בפני כל האדם" – עי"ז שמוצא לימוד זכות על הזולת, ש"מקומו גרם לו לחטוא, להיות פרנסתו לילך בשוק כל היום ולהיות מיושבי קרנות . . ויצרו בוער כתנור בוערה מאופה כו'", וכך הולך ומלמד עליו זכות (היינו, אפילו כאשר בגלוי לא רואים בו ענין של זכות, הרי הוא מתייגע ללמוד עליו זכות). והנה, מוכן וגם פשוט שכל עניני לימוד זכות הנ"ל צריכים להיות ביחס לכל אדם, מלבד בנוגע לעצמו! – כי – כאשר האדם יתחיל ללמד זכות על עצמו [שמה שיצרו מתאוה כו' – הרי זה מפני שכך בראו הקב"ה, ומה שאינו יכול לכבוש את יצרו – הרי זה מפני ש"יצרו בוער כתנור כו'", וכיו"ב], מי יודע לאיזה מצב עלול הוא להגיע...! אלא בנוגע לעצמו – צריך להיות ענין של "משפט" (גבורה ודין), וזהו בחי' גבורה דבינה – ההתבוננות שכלו ומחשבתו לעשות "משפט" בנוגע לעצמו. ע"ש. וראה ביאורים בלקוטי לוי יצחק על אגרת התשובה סימן יג. ספר הערכים מערכת אותיות זי"ן-תי"ו, עמוד יח ובהערות שם.

(והוא ג"כ הג' אופנים בגימטריא דשם אלקים, אלקים דמילוי יודיין' הוא בחי' בינה, אלקים דאחוריים בחי' ז"א, אלקים בפשוט בחי' מלכות, ראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר פרשת בראשית עמוד י. הערות על תניא עמוד מו. ועוד).

(3) וז"ל: אלקים בגי' מקומות בבינה, וגבורה, ומלכות, ובינה נקרא אלקים חיים מלוכש בו' קצוות ז"א הנקרא אל"ה.

(4) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ז' וז"ל: "ישם המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות כי הוא אדון כל הארץ".

(5) ראה לעיל סימן קצו הערה 11, שמבחי' מוחין דאימא – בינה – יכול להשתלשל יניקת החיצונים, וזהו פירוש "אחורי" דוקא. עיין גם לעיל סימן רטו.

בראשית כז, לו – ויען יצחק ויאמר לעשו הן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים ודגן ותירש ממכתיו ולכה אפוא מה אעשה בני

רמ

ביאור הזהר עה"פ, דעשו (בחי' גבורה דקליפה) ינק ונשתלשל מגבורה דקדושה – בחי' יצחק

רבי' אלעזר אמר, ולך איפה מה אעשה, כין דאמר האי, אמאי בני, אלא אמר ליה ולך איפה מה אעשה, דאנת בדינא ובחרבא ובדמא חזינא לך, ולאחיק בארח שלים, אלא בני, בני ודאי, אנא גרימנא לך בגין דאנת בני, ועל דא על חרבך תחי'.

ספר הזהר חלק א' דף קמה ע"א

יניקת הסטרא דלעומת זה עשו, הוא מסטרא דשמאלא מגבורות שם אלקים. ושם אלקים ישנו בגי' מקומות²,

(1) [תרגום ללה"ק] רבי אלעזר אמר (רוצה לפרש מש"כ) ולך איפה מה אעשה (ושואל הרי ה' מדבר אליו ונודע לכל שהוא בנו, אם כן) כיון דאמר האי (כיון שכבר אמר לו ולך איפה) אמאי בני (למה הוסיף עוד לומר מלת בני), אלא אמר ל' ולך איפה מה אעשה (איך אוכל לברוך, כיון דאנת בדינא ובחרבא ובדמא חזינא לך) (שאני רואה אותך בדין ובחרב ובשפיכת דם), ולאחיק באחר שלים (ואת אחיך יעקב אני רואה בדרך שלום), אלא בני, בני ודאי, אנא גרימנא לך בגין דאנת בני (לכן אמר מלת בני לומר לו לפי שאתה בני, ר"ל שמניעת הברכה נמשכת לך מצד שאתה בני מפסולת הגבורות ואני גרמתי לך שאתה בדינים וגבורות) ועל דא (ועל כן אברכך לפי מדרגתך שהיא) על חרבך תחי'.

(הרח"ו ומפקרשים)

(2) ראה תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ג חלק ג עמוד 1609 וז"ל: מהו הענין דג' גבורות אלו (גבורה דמלכות, גבורה דז"א, וגבורה דבינה) בעבודת האדם?

מבואר בכ"מ בפי' הכתוב (תהלים צט ד) "משפט וצדקה ביעקב אתה עשית", "משפט" לפני "צדקה" – שלכל לראש צריך האדם לשפוט את עצמו (לפי מעשיו ועבודתו כו') כמה מגיע לו מכל רכושו, וע"י "משפט" זה מגיע למסקנא שחלק גדול מרכושו אינו מגיע לו, ולכן נותן זאת לצדקה.

דוגמא פשוטה ל"משפט" המביא לצדקה – המבואר באגה"ק (סט"ז) שכאשר "העני צריך לחם לפי הטף ועצים וכסות בקרה וכה"ג, כל דברים אלו קודמין לכל מלבושי כבוד וזבח משפחה בשר ודגים וכל מטעמים . . שאינן חיי נפש ממש", וכפי שמסיים שם ש"זהו עפ"י שורת הדין גמור", וכתוצאה מ"משפט" זה – נותן הוא לצדקה את על עניני המותרות ביחס לחיי נפש ממש.

ועפ"ז מוכן ענינם של ג' הבחי' דגבורה (גבורה דמלכות, גבורה דז"א, וגבורה דבינה) – בעבודת האדם:

ענין ה"משפט" (דין וגבורה) בשייכות אל המעשה בפועל ממש – הרי זה בחי' "דינה דמלכות", כי ספירת המלכות ענינה – מעשה בפועל.

ענין ה"משפט" בשייכות למדות שבלב – הוא בחי' גבורה דז"א. דהנה,

כז, כ – ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד

א. כתית למאור. כאן רמז לו עמידת שני בתים, בית ראשון ובית שני, וכן קיום בית שלישי לעולם. בית ראשון בית שני דכתיב כתית למאור, וכתית בגמטריא תת"ל, וכן עמדו השנים בית ראשון ת"י ובית שני ת"כ. ואחר כתית למאור, להעלות נר תמיד, בית שלישי שאין לו הפסק. ורמז לו עמידתו במצות הדלקת המנורה, שכן נמשלה מלכות ישראל לנר שנאמר (תהלים קלב, יז) ערکتני נר למשיחי, וכתית (זכריה ד, ב) ראיתי והנה מנורת זהב כולה.

תורת המנחה (תלמיד הרשב"א)

ב. "כתית" – רומז למספר השנים שנתקיימו בית ראשון ובית שני, "כת(ית)" דבית שני ו"כת(ית)" דבית ראשון; ו"כתית" מלשון כתישה ("כותש במכתשת"²) – רומז על החורבן דבתי המקדש ("שני חורבנין"³) שקיומם ה' למשך זמן (ת"כ ות"י שנים) בלבד.

וע"ז נאמר "כתית למאור" – שכוונת החורבן ("כתית" – כתישה) היא בשביל החידוש והעילוי ד"מאור" שלמעלה מ"אור" (מקור האור):

בית ראשון ובית שני היו מבחי' הגילויים ("אור"), ובהתאם לכך היתה גם עבודתם של ישראל במעמד ומצב של אור וגילוי (בלבד). וע"י החורבן ("כתית"), שלא ה' האור והגילוי דביהמ"ק, ועבודתם של ישראל היתה במעמד ומצב של העלם והסתר, עד לחושך כפול ומכופל דסוף זמן הגלות – מתגלה החידוש בעבודתם של ישראל בכח עצמם, וע"ז מגיעים לבחי' "מאור" ("כתית למאור"), מהותו ועצמותו ית' (שלמעלה ואינו מוגדר כלל בבחי' הגילויים), ומתגלה המקדש דלעתיד, בנינא דקוב"ה, בית נצחי.

וע"פ הידוע שבית ראשון הו"ע ההמשכה מלמעלה למטה (כנגד אברהם, חסד), ובית שני הו"ע ההעלאה

מלמטה למעלה (כנגד יצחק, גבורה) – יש לומר, שע"י חורבן בית ראשון נתגלה החידוש בעבודתם של ישראל בהמשכה מלמעלה למטה, וע"י חורבן בית שני מתגלה החידוש בעבודתם של ישראל בהעלאה מלמטה למעלה (שהרי עיקר העבודה דבירור המטה במעמד ומצב של העלם והסתר וחושך הגלות היא לאחר חורבן בית שני דוקא⁴).

ובצירוף שניהם יחדיו זוכים להחידוש דבית המקדש השלישי, שבו יהי' החיבור וההתאחדות דהמשכה מלמעלה למטה והעלאה מלמטה למעלה, "בשתי ידי" (יד ימין ויד שמאל, חסד וגבורה, המשכה והעלאה) – כיון שיהי' בו גילוי ה'עצמות' (כנגד יעקב, תפארת, שעולה עד הכתר) שלמעלה מכל ציור וגדר דמעלה ומטה, ומחברם יחד, היינו, שגם בהקוין דהמשכה והעלאה (בחי' הגילויים, אור) נמשך וחודר בחי' ה'עצמות' ("מאור"⁵), ודוגמתו בביהמ"ק השלישי – שכולל גם בית ראשון ובית שני, אלא שמוסיף ופועל (וגם בהם) מעלת הנצחיות, "מקדש"⁶ אדני-י כונונו ידיך"⁷, "בנינא דקוב"ה", בית נצחי לעולם ועד.

תורת מנחם התוועדות ה'תשנ"ח עמוד 95-96

ג. זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. מורי ורבי בהפלאה דקדק זית לשון יחיד ה"ל למימור זיתים, ות"י ב' תירוצים. לתירוצ' א' קאי אפירי יחיד. ולת"י ב' קאי אאילן זית ע"ש.

וי"ל דלפי האמור שלהי כתובות (קיא:): בברכתו של א"י ע"ש א"כ מפירי א' של זית יספיק להדליק כל נרות המנורה לילה א' א"כ יוצדק שפיר זית לשון יחיד אפירי א', ולפי מאחז"ל ב' במה מדליקין (ל): עתידה א"י שתוציא פירות בכל יום, א"כ אם הוציא שמן זית מזאת הפרי לצורך היום, שוב למחר כבר הוציא האילן פרי אחר במקומה של זה כיצא בו וכן לעולם בכל יום, נמצא מאילן זית א' סגי להעלות נר תמיד. [תקפ"ט]

חתם טו

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שישי עמ' ב

14 הראש ושלוש מאות כוסות על צד האחר של הראש. ואי לא – ואם
15 אין בידו לעשות כן, לית' ורדא חורא דקאי בחד דרא – יקח ורד
16 לבנה שהעלים שלה גדלים רק בצד אחד, ולישקתיה – יבשלה,
17 ולינמול ישתין פסי אהאי גיסא דרישא ושתין פסי אהאי גיסא
18 דרישא – ויתן שיעור ששים כוסות מן הורד השלוקה בצד זה של
19 הראש, וששים כוסות בצד האחר של הראש. ללישקתא – לכאב
20 חצי הראש, לית' תרגומא דרא – יקח תרגול הבר (דוכיפת),
21 ולישקתיה בונא חורא – בדינר כסף, אההוא גיסא דכייב ליה – על
22 אותו הצד הכואב לו, ונודח מדיה דלא לסמינהו לעיניה – ויזהר
23 שלא יכנס מהדם לעיניו ויעוורנו, וליתליה בסיפא דכבא – ויתלה
24 את התרגול במזוזה הפתח, דכי עייל חייף ביה וכי נפיק חייף ביה
25 – שכאשר יכנס ויציא, יתחכך בו.

1 אשמדאי ופרח. ואפילו הכי הנה ליה ביעתותא מיניה – היה לו
2 לשלמה פחד ממנו. והיינו דכתיב – ועל פחד זה נאמר בשיר
3 השירים (ג-ט) 'הנה מפתו של שלמה ששים גבורים סביב לה מנפרי
4 ישראל בולם אחוזה חרב מלומדי מלחמה איש חרב על יריבו מפחד
5 פלילות'. רב ושמואל, חד מהם אמר, מלך והדיוט, שבתחילה מלך
6 ואחר כך כאשר סילקו אשמדאי היה הדיוט. וחד מהם אמר, מלך
7 והדיוט ומלך, שלאחר שפרח אשמדאי חזר למלך. הגמרא חוזרת
8 לעסוק בענייני הרפואות: דרמא דרישא – לחולי כאב הראש הבא
9 מחמת דם, לית' שורבינא – יקח מין ארז, ובינא – ערבה, ואסא דרא
10 – הדס לה, וזיתא – זית, וחילפא – עץ ששמו צפצפה, וחילפי דמא
11 – מין בשם, ויבלא – מין עשב, ולישקתיהו בחד דרדי – ויבשלה
12 יחד, ולינמול תלת מאה פסי אהאי גיסא דרישא ותלת מאה פסי
13 אהאי גיסא דרישא – ויתן שיעור שלוש מאות כוסות על צד זה של

♦ יום ראשון ה' אדר א' ♦

כז (ב) וְאַתָּה תִּצְוֶה: אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ פְּתִית לְמָאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

רש"י: וְאַתָּה תִּצְוֶה • זך • בלי שמרים, כמו ששנינו ב'מנחות': (דף פו) 'מגרגרו בראש הזית וכו'... פתית • הזיתים היה כותש במכתשת ואינו טוחנן בריחים, כדי שלא יהיה בו שמרים, ואחר שהוציא טפה ראשונה, מכניסין לריחים וטוחנן, והשמן השני פסול למנוחה וכשר למנחות, שנאמר: "פתית למאור" ולא פתית למנחות. להעלות נר תמיד • מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה (שבת כא). תמיד • כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר (במדבר כח) "עולת תמיד" ואינה אלא מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר (ויקרא ו) "תמיד" ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב, אבל "תמיד" האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות' כרך ד, עמוד 1276)

על-ידי 'פתית' - התבטלות וכתִּישָׁה עצמית, מגיעים לבחינת 'מאור' שבתורה. למוֹד התורה צריך להיות בבטול והנחת עצמותו של הלומד, מתוך ידיעה והכרה שהוא לומד את חכמתו ורצונו יתברך; ולא זו בלבד שלומד בהתמדה ושיקידה, אלא שמסלק את עצמו בסלוק אמיתי שכל חפצו יהיה אך ורק בתורת ה' וחכמתו יתברך, וישעבד שכלו לגמרי מכל וכל. ויש להוסיף: זהו שאנו אומרים בתפלה - "ונפשי כעפר לכל תהיה, (ועל-ידי-זה) פתח לבי בתורתך".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת תשא, שו"ת פריש קטן, ה'תשכ"ז)

צווי (תצוה) הוא צוֹתָא וחיבור שהוא ענין ההתקשרות, ופירושו וְאַתָּה תִּצְוֶה הוא שמשנה מקשר ומחבר נשמות ישראל ונותן להם כח להעלות נר תמיד, והינו על-ידי-זה שהוא רועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה, שמחזק אותנו באמונתנו בהנ"ל כו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 127)

בלי שמרים (רש"י כז, כ) יש לשאל, מה מחדש בזה, והרי ידוע ש'זך' פרושה נקי מתערבת דבר זר. ויש לומר, שבא ללמדנו ש'זך' קאי על השמן (שמן צלול, בלי שמרים), לא על הזית (זית נקי ויפה). ונמוקו עמו: צווי זה נאמר לבני ישראל במדבר, שם היה ברשותם שמן (שהביאו ממצרים), ולא זיתים, שהרי במדבר אין עצי זית.

כא במשפן זמנא מברא לפרכתא דעל סהדותא יסדר יתה אהרן ובנוהי מרמשא עד צפרא קדם יי קדם עלם לדריהון מן בני ישראל:

(כא) בְּאַהֲל מוֹעֵד מְחֹוֹץ לַפִּרְכַּת אֲשֶׁר עַל־הָעֹדֶת יַעֲרֹף אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י: מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר • תן לה מדה, שתהא דולקת מערב עד בקר, ושערו חכמים חצי לוג ללילי טבת הארפין, וכן לכל הלילות, ואם יותר אין בכך כלום.

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(כא) מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר. פירש רש"י שתהא דולקת מערב עד בקר, ושיערו חכמים דהיינו חצי לוג ללילי טבת הארופים, ובלילות קצרות אם נשאר מן השמן אין בקר כלום. ואין נראה להרב יצחק בר אברהם ז"ל לזרוק תמיד שמן הנותר, לפיכך פירש שלפי קיצור הלילות היו עושין הפתילות גסות שלא ישאר מן השמן כלל למחר. וכן משמע במנחות (ראה יומא כג), דמסיק בן ביבי היה ממונה על הפקיע. והיינו לישנא דמסכת שבת (כא), מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהם היו מפקיעין לעשות פתילות במקדש: תורה א

א וְאֵת קֶרֶב לְחֶמֶךְ יָת אֶהְרֹן אַחִירָהּ וְיָת בְּנוֹהִי
עֲמָה מִגֹּב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי אֶהְרֹן
נָדָב וָאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

כח (א) וְאֵתָה הַקֶּרֶב אֱלִיךָ אֶת־אֶהְרֹן אֶחֱיךָ וְאֶת־
בְּנָיו אֹתוֹ מֵחֶמֶךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ לִי אֶהְרֹן נָדָב
וְאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:

כט"א וְאֵתָה הַקֶּרֶב אֱלִיךָ • לְאַחֵר שְׁתַּגְמֹר מְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן.

ב וְתַעֲבֹד לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אַחִירָהּ וְלִיקָר
וְלִתְּשַׁבְּתָן:

(ב) וְעִשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֱיךָ לְכַבֹּד
וְלִתְּפָאֶרֶת:

ג וְאֵת תַּמְלִל עִם כָּל חֲפִימֵי לֵבָא דְאַשְׁלָמִית
עֲמָה רוּחַ חֲכָמָתָא וְיַעֲבֹדוּן יָת לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן
לְקַדְשׁוּתָהּ לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי:

(ג) וְאֵתָה תַּדְבֵּר אֶל־כָּל־חֲכָמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֲתִיו
רוּחַ חֲכָמָה וְעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקֹדֶשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־
לִי:

כט"ב לְקַדְשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־לִי • לְקַדְשׁוֹ, לְהַכְנִיסוֹ בְּכֹהֵנָה עַל־יְדֵי הַבְּגָדִים, שֶׁיְהִי כֹהֵן לִי. וְלִשְׁוֹן "כֹּהֵנָה", שְׁרוּת הוּא,
שֶׁנִּטְרִיא "ה בָּלַע"ז.

ד וְאֵלֶּיךָ לְבוּשֵׁי דִי יַעֲבֹדוּן חוּשְׁנָא וְאַפֻּדָא
וּמַעֲיִלָא וְכִתּוּנָא מְרֻמָּצָא מְצַנְפָּתָא וְהַמְיָנָא
וְיַעֲבֹדוּן לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אַחִירָהּ
וְלִבְנוֹהִי לְשִׁמְשָׁא קְדָמִי:

(ד) וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאַפֹּדֶם וּמְעִיל
וְכִתְנֹת תִּשְׁבִּין מְצַנְפָּת וְאַבְגָּט וְעֲשׂוּ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ
לְאֶהְרֹן אֶחֱיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־לִי:

כט"ג חֹשֶׁן • תַּכְשִׁיט כְּנָגֵד הַלֵּב. וְאַפֹּדֶם • לֹא שִׁמְעָתִי (שהוא לבוש), וְלֹא מְצָאֲתִי בְּבִרְיָתָא פְּרוּשׁ תַּכְנִיתוֹ. וְלִבִּי
אוֹמֵר לִי שֶׁהוּא חֲגוּר לוֹ מֵאַחֲרָיו, רָחֲבוֹ כְּרֹחַב גֹּב אִישׁ, כְּמִין סִינֵר שְׁקוּרִין פְּרַצִּינִי ט, שְׁחוּגְרוֹת הַשְּׁרוּת
כְּשֶׁרוֹכְבוֹת עַל הַסּוּסִים. כִּן מַעֲשֵׂהוּ מִלְּמִטָּה, שְׁנֶאֱמַר: (שְׁמוּאֵל ב' ו') "וְדָוִד חֲגוּר אֶפֹּד בָּד". לְמַדְנֹ, שֶׁהָאֶפֹּד
חֲגוּרָה הִיא. וְאִי־אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא חֲגוּרָה לְבָדָה, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר: (ויקרא ח') "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֹּד",
וְאַחֲרֵי כֵן "וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֶפֹּד", וְתַרְגָּם אוֹנְקֵלוֹס: 'בְּהֶמֶן אֶפֹּדָא'. לְמַדְנֹ, שֶׁהַחֹשֶׁב הוּא הַחֲגוּר,
וְהָאֶפֹּד שֵׁם תַּכְשִׁיט לְבָדוֹ. וְאִי־אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁעַל שֵׁם שְׁתֵּי הַתַּפְּחוֹת שָׁבוּ הוּא קְרוֹי אֶפֹּד, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר
שְׁתֵּי תַפְּחוֹת הָאֶפֹּד, לְמַדְנֹ שֶׁהָאֶפֹּד שֵׁם לְבָד, וְהַתַּפְּחוֹת שֵׁם לְבָד. לְכָף אֲנִי אוֹמֵר שֶׁעַל
שֵׁם הַסִּינֵר שֶׁל מִטָּה קְרוֹי אֶפֹּד, עַל שֵׁם שְׁאֹפְדוֹ וּמִקְשָׁטוֹ בּוֹ, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: (שם) "וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ". וְהַחֹשֶׁב
הוּא חֲגוּר שֶׁלְמַעֲלָה הֵימְנוֹ, וְהַתַּפְּחוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ. וְעוֹד אוֹמֵר לִי לְבִי, שֶׁיֵּשׁ רָאִיָּה שֶׁהוּא מִין לְבוּשׁ, שֶׁתַּרְגָּם
יוֹנְתָן "וְדָוִד חֲגוּר אֶפֹּד בָּד", 'פְּרָדוּט דְּבוּץ'. וְתַרְגָּם כְּמוֹ כֵּן: "מַעֲיִלִים", פְּרָדוּטִין, כְּמַעֲשֵׂה תָמָר אַחֲתָה
אַבְשָׁלוֹם: (שְׁמוּאֵל ב' יג') "כִּי כֵן תִּלְבַּשְׁןָ בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַתּוֹלֹת מַעֲיִלִים". וּמַעֲיִל • הוּא כְּמִין חֲלוּק, וְכֵן הַתַּכְנִית,
אֶלָּא שֶׁהַתַּכְנִית סְמוּךְ לְבִשְׁרוֹ, וּמַעֲיִל קְרוֹי חֲלוּק הָעֲלִיּוֹן. תִּשְׁבִּין • עֲשׂוּיִין מִשְׁבָּצוֹת לְנוֹי, וְהַמִּשְׁבָּצוֹת הֵם
כְּמִין גְּמוּט הַעֲשׂוּיֹת בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב, לְמוֹשֵׁב קְבִיעֵת אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר בְּאֲבָנֵי הָאֶפֹּד:
"מוֹסְבּוֹת מִשְׁבָּצוֹת זָהָב", וּבִלְעִזָּא קוֹרְאִין אוֹתוֹ קִשְׁטוֹנִי"ש. מְצַנְפָּת • כְּמִין כֹּפֶת כּוֹבֵעַ שְׁקוּרִין קוֹפִי"א,
שֶׁהָרִי בְּמָקוֹם אַחֵר קוֹרָא לָהֶם 'מְגַבְעוֹת' וּמִתְרַגְּמִין כּוֹבְעִין (עֵיין יוֹמָא כח). וְאַבְגָּט • הִיא חֲגוּרָה עַל הַתַּכְנִית,
וְהָאֶפֹּד הִיא חֲגוּרָה עַל הַמַּעֲיִל, כְּמוֹ שֶׁמְצִינֵנוּ בְּסֹדֶר לְבִישָׁתָן: "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַתַּכְנִית וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בְּאֲבָגָט
וַיִּלְבַּשׁ אוֹתוֹ אֶת הַמַּעֲיִל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֶפֹּד". בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ • מִתְרוּמָה הַמְקַדְּשֶׁת לְשָׁמִי, יַעֲשׂוּ אוֹתָם.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(א) לְכַהֲנוֹ לִי. כָּל מָקוֹם שְׁנֶאֱמַר לִי הוּא לְעוֹלָמִים. כִּי לִי כָּל כְּבוֹד בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל (בְּמִדְבָּר ח' יז), [כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל] עֲבָדִים (ויקרא
כח נח), כִּי לִי הָאֲרֶץ (שם פסוק כג) (ראה ילקוט רמז שסד, שטע): תורה ב

(ה) וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזֶּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־
הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:

ס"א וְהֵם יִקְחוּ • אוֹתָם חֲכָמִי לֵב שִׁיעֲשׂוּ הַבְּגָדִים, יִקְבְּלוּ מִן הַמִּתְנַדְּבִים אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת, לַעֲשׂוֹת מִהֵן אֶת הַבְּגָדִים.

(ו) וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֹפֶד זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מְשׁוֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב:

ס"ב וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֹפֶד • אִם בָּאתִי לִפְרֹשׁ מַעֲשֶׂה הָאֹפֶד וְהַחֲשֵׁן עַל סֹדֶר הַמִּקְרָאוֹת, הָרִי פְרוּשׁן פְּרָקִים, וְיִשְׁגָּה הַקּוֹרֵא בְּצִרּוּפָן. לְכֹךְ אֲנִי כּוֹתֵב מַעֲשִׂיהֶם כְּמוֹת שֶׁהוּא, לְמַעַן יִרוּץ הַקּוֹרֵא בּוֹ, וְאַחֲר־כֵּן אֶפְרֹשׁ עַל סֹדֶר הַמִּקְרָאוֹת. הָאֹפֶד עָשׂוּ כְּמִין סִינֵר שֶׁל נָשִׁים רוֹכְבוֹת סוּסִים, וְחוּגֵר אוֹתוֹ מֵאַחוּרָיו, כְּנֶגֶד לְבוֹ לְמִטָּה מֵאַצִּילָיו. רָחֲבוֹ כְּמִדַּת רַחֵב גִּבּוֹ שֶׁל אָדָם וְיוֹתֵר וּמֵגִיעַ עַד עֶקְבָיו, וְהַחֲשֵׁב מִחֻבֵּר בְּרֹאשׁוֹ עַל פְּנֵי רָחֲבוֹ מַעֲשֶׂה אוֹרֵג וּמֵאַרִּיף לְכָאן וּלְכָאן, כְּדֵי לְהַקִּיף וּלְחַגֵּר בּוֹ, וְהַכְתָּפוֹת מִחֻבְרוֹת בַּחֲשֵׁב, אַחַת לְיָמִין וְאַחַת לְשְׂמָאל מִרְחֻקוֹת זֶה מִזֶּה שְׁעוֹר הַבְּדִלָּת כְּתָפִים, מֵאַחוּרֵי הַכֶּהֱן, לְשָׁנֵי קִצּוֹת רָחֲבוֹ שֶׁל סִינֵר. וְכִשְׁזוֹקָפָן, עוֹמְדוֹת לוֹ עַל שְׁנֵי כְתָפָיו וְהֵן כְּמִין שְׁתֵּי רְצוּעוֹת עֲשׂוֹיוֹת מִמֵּין הָאֹפֶד, אֲרָפוֹת כְּדֵי שְׁעוֹר לְזַקֵּפֶן אֶצֶל צִוְּאוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן, וְנִקְפְּלוֹת לְפָנָיו לְמִטָּה מִכְתָּפָיו מַעֵט, וְאַבְנֵי הַשֹּׁהַם קְבוּעוֹת בָּהֶם, אַחַת עַל כְּתָף יָמִין וְאַחַת עַל כְּתָף שְׂמָאל, וְהַמְשָׁבְצוֹת נְתוּנוֹת בְּרֹאשֵׁיהֶם לְפָנֵי כְתָפָיו, וְשְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת הַזָּהָב תְּחוּבוֹת בְּשְׁתֵּי טְבָעוֹת שֶׁבַחֲשֵׁן בְּשְׁנֵי קִצּוֹת רָחֲבוֹ הַעֲלִיּוֹן, אַחַת לְיָמִין וְאַחַת לְשְׂמָאל, וְשְׁנֵי רֹאשֵׁי הַשְּׂרָשְׁרוֹת תְּקוּעִים בְּמִשְׁבְּצוֹת לְיָמִין, וְכֵן שְׁנֵי רֹאשֵׁי הַשְּׂרָשְׁרוֹת הַשְּׂמָאלִיּוֹת תְּקוּעִין בְּמִשְׁבְּצוֹת שֶׁבַחֲתָף שְׂמָאל. נִמְצָא, הַחֲשֵׁן תְּלוּי בְּמִשְׁבְּצוֹת הָאֹפֶד עַל לְבוֹ מִלְפָּנָיו, וְעוֹד שְׁתֵּי טְבָעוֹת בְּשְׁנֵי קִצּוֹת הַחֲשֵׁן בְּתַחְתִּיתוֹ, וְכִנְגֻדָּם שְׁתֵּי טְבָעוֹת בְּשְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֹפֶד מִלְמַטָּה בְּרֹאשׁוֹ הַתַּחְתּוֹן הַמְּחֻבֵּר בַּחֲשֵׁב, וְטְבָעוֹת הַחֲשֵׁן אֶל מוֹל טְבָעוֹת הָאֹפֶד, שׁוֹכְבִים זֶה עַל זֶה וּמִרְכָּסָן בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת תְּחוּב בְּטְבָעוֹת הָאֹפֶד וְהַחֲשֵׁן, שִׁיָּהָא תַּחְתִּית הַחֲשֵׁן דְּבוּק לַחֲשֵׁב הָאֹפֶד וְלֹא יֵהָא נֹד וְנִבְדֵּל, הוֹלֵךְ וְחוֹזֵר. זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשׁוֹר • חֲמִשָּׁת מִינִים הִלּוּ שְׁזוּרִין בְּכָל חוּט וְחוּט. הֵיוּ מְרַדְּדִין אֶת הַזָּהָב כְּמִין טְסִים דְּקִים וְקוֹצְצִין פְּתִילִים מֵהֶם, וְטוֹוִין אוֹתָן: חוּט שֶׁל זָהָב עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְחוּט שֶׁל זָהָב עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל אֲרָגָמָן וְכֵן בְּתוֹלַעַת שָׁנִי, וְכֵן בְּשֵׁשׁ. שְׁכַל הַמִּינִין חוּטָן כְּפוּל שֶׁשָּׁה וְחוּט שֶׁל זָהָב עִם כָּל אֶחָד וְאַחָד, וְאַחֲר־כֵּן שְׁזוּר אֶת כָּלָם כְּאַחַד, נִמְצָא חוּטָן כְּפוּל עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה, וְכֵן מִפְּרֹשׁ בְּמִסְכַּת יוֹמָא, וְלִמַּד מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה: "וַיִּרְקְעוּ אֶת פְּתֵי הַזָּהָב, וְקָצְצוּ פְּתִילִים לַעֲשׂוֹת (אֶת פְּתִילֵי הַזָּהָב) בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וְגו'". לְמַדְנִי, שְׁחוּט שֶׁל זָהָב שְׁזוּר עִם כָּל מִין וּמִין. מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב • כִּכָּר פְּרָשְׁתִי שֶׁהִיא אֲרִיגַת שְׁתֵּי קִירוֹת, שְׁאִין צוּרַת שְׁנֵי עֲבָרֶיהָ דּוֹמוֹת זֶה לְזֶה.

(ז) שְׁתֵּי כְתָפֶת חֲבֹרֶת יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קִצּוֹתָיו
וְחֻבֵּר:

ס"ג שְׁתֵּי כְתָפֶת וְגו' • הַסִּינֵר מִלְמַטָּה, וְחֻבֵּר הָאֹפֶד הִיא הַחֲגוּרָה וְצִמּוּדָה לוֹ מִלְמַעְלָה, דְּגַמַּת סִינֵר הַנָּשִׁים, וּמִגִּבּוֹ שֶׁל כֶּהֱן הָיוּ מִחֻבְרוֹת בַּחֲשֵׁב שְׁתֵּי תַחֲכוֹת כְּמִין שְׁתֵּי רְצוּעוֹת רָחֲבוֹת, אַחַת כְּנֶגֶד כָּל כְּתָף וְכַתָּף, וְזוֹקָפֶן עַל שְׁתֵּי כְתָפוֹתָיו עַד שְׁנִקְפְּלוֹת לְפָנָיו כְּנֶגֶד הַחֲזָה, וְעַל־יְדֵי חֻבּוּרָן לְטְבָעוֹת הַחֲשֵׁן נִגְאָחִזִין מִלְפָּנָיו כְּנֶגֶד לְבוֹ, שְׁאִין נּוֹפְלוֹת, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרֹשׁ בְּעֵנִין, וְהָיוּ זְקוּפוֹת וְהוֹלְכוֹת כְּנֶגֶד כְּתָפָיו, וְשְׁתֵּי אַבְנֵי הַשֹּׁהַם קְבוּעוֹת בָּהֶן, אַחַת בְּכָל אַחַת. אֶל־שְׁנֵי קִצּוֹתָיו • אֶל רָחֲבוֹ שֶׁל אֹפֶד, שֶׁלֹּא הָיָה רָחֲבוֹ אֶלָּא כְּנֶגֶד גִּבּוֹ שֶׁל כֶּהֱן, וְגִבּוֹ עַד כְּנֶגֶד הָאֲצִילִים שְׁקוֹרִין קוּדִי"ש, שְׁנֶאֱמַר (יחזקאל מו): "לֹא יִחַגְרוּ בִּיצֵעַ", אֵין חוּגְרִין בְּמִקּוֹם יִצֵּעַ, לֹא לְמַעַל מֵאַצִּילֵיהֶם וְלֹא לְמַטָּה מִמֶּתְנֵיהֶם, אֶלָּא כְּנֶגֶד אֲצִילֵיהֶם. וְחֻבֵּר • הָאֹפֶד עִם אוֹתָן שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֹפֶד יְחֻבֵּר אוֹתָם בְּמַחַט לְמַטָּה בַּחֲשֵׁב, וְלֹא יֵאָרְגֶם עִמּוֹ, אֶלָּא אוֹרְגֶם לְבַד וְאַחֲר־כֵּן מִחֻבְרָם.

ח והימן תקונה די עלוהי כעובדוהי מנה יהי
דהבא תכלא וארגונא וצבע זהורי ובויז
שזיר:

(ח) וְחָשַׁב אֶפְדֹתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשָׂהוּ מִמֶּנּוּ יְהוָה
זֶהְבַּ תְּכַלֵּת וְאֶרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֶשֶׁת מִשְׁזֹר:

ס"א וְחָשַׁב אֶפְדֹתוֹ • וְחָגוֹר שֶׁעַל-יָדוֹ הוּא מֵאֶפְדֹתוֹ וּמִתְקַנְהוּ לְכַתֵּן וּמִקְשָׁטוֹ. אֲשֶׁר עָלָיו • לְמַעַלָּה בְּשִׁפְתַּת הַסִּינֵי, הִיא הַחֲגוּרָה. כְּמַעֲשָׂהוּ • כְּאַרְיֵגַת הַסִּינֵי, מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב וּמְחַמֶּשֶׁת מִיָּנִים, כִּף אַרְיֵגַת הַחֹשֵׁב, מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב וּמְחַמֶּשֶׁת הַמִּינִים. מִמֶּנּוּ יְהוָה • עִמּוֹ יְהוָה אֲרוּגָה, וְלֹא יֶאֱרָגְנוּ לְכַד וּיְחַבְּרֵנוּ.

ט ותסב ית תרתין אבני בורלא ותגלוף
עליהן שמהת בני ישראל:

(ט) וְלִקְחֹתָ אֶת-שְׁתֵּי אַבְנֵי-שֹׁהַם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם
שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

י שפא משמהתהון על אבנא קדא ונת
שמהת שפא דאשפתארו על אבנא תנימא
כתולדתהון:

(י) שֵׁשֶׁה מְשֻׁמָּתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת
הַשֵּׁשֶׁה הַנּוֹתָרִים עַל-הָאֶבֶן הַשְּׁנִית כְּתוּלְדָתָם:

ס"ב כְּתוּלְדוֹתָם • כְּסֹדֶר שְׁנוּלְדוֹ: רְאוּבֵן, שְׁמַעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, דָּן וְנַפְתָּלִי עַל הָאֶחָת. וְעַל הַשְּׁנִיָּה: גָּד וְאֲשֶׁר, יִשְׁשַׁכָּר, זְבוּלֹן, יוֹסֵף, וּבְנֵימִין מֵלֵא, שֶׁפֶן הוּא כְּתוּב בְּמָקוֹם תוֹלְדָתוֹ, כ"ה אוֹתוֹת בְּכָל אֶחָת וְאֶחָת.

יא עובד אמן אבן טבא כתב מפרש בגלף
דעזקן תגלוף ית תרתין אבנא על שמהת
בני ישראל משקען מרמץן דדהב תעבד
יתהון:

(יא) מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן פְּתוּחֵי חֹתָם תִּפְתַּח אֶת-שְׁתֵּי
הָאֶבֶנִים עַל-שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבָּצוֹת
זֶהְבַּ תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

ס"ג מַעֲשֵׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן • מַעֲשֵׂה אָמֶן שֶׁל אַבְנִים. 'חֶרֶשׁ' זֶה, דְּבוּק הוּא לְתִיכָה שְׁלֹא חֲרִיו, וּלְפִיכָף הוּא נִקְוֵד פְּתוּחַ בְּסוּפוֹ, וְכֵן: "חֶרֶשׁ עֲצִים נָטָה קוֹ", חֶרֶשׁ שֶׁל עֲצִים. וְכֵן: (שם יב) "חֶרֶשׁ בְּרָזֶל מַעֲצָד", כָּל אֵלֶּה דְּבוּקִים וּפְתוּחִים. פְּתוּחֵי חֹתָם • כְּתַרְגוּמוֹ: כְּתַב מִפְּרֵשׁ בְּגִלְף דְּעֻזָּא, חֲרוּצוֹת הָאוֹתוֹת בְּתוֹכָן כְּמוֹ שְׁחוּרְצֵין חוֹתְמֵי טְבָעוֹת, שֶׁהֵם לְחֹתָם אֲגוּרוֹת כְּתַב נֶכֶד וּמִפְּרֵשׁ. עַל-שְׁמוֹת • כְּמוֹ בְּשִׁמוֹת. מִסִּבַּת

דעת וקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הנותרים, מכלל דהראשונים לא היו
בסדר תולדותם. ועוד מסיק התם,
וחמשים אותיות היו, עשרים וחמש על
אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. רבי
חנינא בן גמליאל אומר לא בדרך
שחלוקין כאן חלוקין באפוד, אלא
בדרך שחלוקין בואלה שמות ולעיל א
בד, בני לאה בסדרן, בני רחל בסדרן,
אחד מכאן ואחד מכאן ובני השפחות
באמצע, אלא מה אני מקיים
כתולדותם, בשמות שקרא להם
אביהן ולא בשמות שקרא להן משה,
ראובן ולא ראובני, וכן כלם.
כתולדותם לא קאי אלא אבני
אפוד ולא אבני חושן, ולאבן
ראשונה דוקא ולא לשניה כדפרישית.
מן לחכם ויחכם עוד: תורה יא

האמהות, כל בני לאה תחילה, ובני
בלהה אחריהן, ובני זלפה אחריהן,
ואחר-כך בני רחל, ואז תמצא לשם
לדן וישפה לבנימין, כמו שייסד הפייט
בקרוכץ של פורים 'גלף מישפה
תבנית'. ובסוטה מצאתי דמסיק בענין
אחר, דמסיק בפרק ואלי נאמרין (לא),
אמר רב כהנא בדרך שחלוקין כאן,
פירוש בהר גריזים ובהר עיכל, כך
חלוקין באבני אפוד. כי שתי אבני
אפוד היו לו לכהן גדול על כתפיו
אחת מכאן ואחת מכאן, ושמות של
שנים עשר שבטים כתובים עליהם,
ששה על אבן זו וששה על אבן זו
דכתיב **ששה משמטם** וגו', ואין
ראשונה כתולדותם לפי שהיה
מוקדם. ונראה לי דבהם כתיב

(ט) וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם. ולקמן כתיב (פסוק
כא) וְהָאֲבָנִים תְּהִינּוּ עַל שְׁמוֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וגו', אם כן קשו קראי אהרדי.
אלא מלמד שלא היו האותיות
בולטות כי אם שקועות בתוך האבנים,
ונמצא בולטות מבפנים למעלה מן
השמות הילך והילך מן האותיות, לפי
זה תמצא השמות על האבנים
והאבנים על השמות: תורה י
(י) **כתולדותם**. פירש רש"י בסדר
שנולדו, אךם לראובן פטרה לשמעון
וכן לכלם. ואין זה נראה לרבינו תם,
שהרי לסדר לידתן לא יהיה לשם לדן
כי דן הוא בן חמישי ליעקב, ובספר
הושע (יט מה) וַיִּקְרָאוּ שֵׁם הַעִיר לְשֵׁם
עַל שֵׁם דָּן אֲבִיהֶם. ונראה לפרש
דכסדר תולדותם כסדר לידת

משפצות • מקפות האבנים במשפצות זהב, שעושה מושב האבן בזהב, כמין גמא למדת האבן ומשקעה במשפצות. נמצאת המשפצת סוככת את האבן סביב, ומחבר המשפצות בכתפות האפוד.

יב ותשוי ית תרתין אבניא על כתפי אפודא
אבני דכרנא לבני ישראל ויטול אהרן ית
שמהתהון קדם יי על תרין כתפיה
לדכרנא:

(יב) וְשִׂמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כְּתֹפֶת הָאֹפֶד
אֲבָנֵי זָכָרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אֹהֶרֶן אֶת־שְׁמוֹתֵם
לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְתָפָיו לְזָכָרֹן:

כ"א • לְזָכָרֹן • שִׂיָּהּ רֹאֶה הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא הַשְּׂבָטִים כְּתוּבִים לִפְנָיו, וַיִּזְכֹּר צִדְקָתָם.

♦ יום שני ו' אדר א' ♦

יג ותעבד מרמץן דדקב:

(יג) וְעָשִׂיתָ מִשְׁפַּצַּת זָהָב:

כ"ב • וְעָשִׂיתָ מִשְׁפַּצַּת • מעוט משפצות, שמים. ולא פֶּרֶשׁ לָךְ עֵתָה בַּפֶּרֶשָׁה זו, אֵלָּא מִקְצַת צָרְכֵךְ, וּבִפְרָשְׁתָּ הַחֹשֶׁן גּוֹמֵר לָךְ פְּרוּשָׁן.

יב ותרתין תפין דקב דכי מתחמן תעבד
יתהון עובד גדילו ותמן נת תפניא גדילתא
על מרמץתא:

(יד) וְשְׁתֵּי שְׂרָשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מִגְבֵּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם
מַעֲשֵׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה אֶת־שְׂרָשְׁרֹת הָעֶבֶת עַל־
הַמִּשְׁפָּצַת:

כ"ג • שְׂרָשְׁרֹת זָהָב • שלשלאות. מגבלות • לסוף גבול החשן תעשה אותם. מעשה עבת • מעשה קליעת חוטין ולא מעשה נקבים וקפלים, כאותן שעושין לבורות, אלא כאותן שעושין לערדסקאות, שקורין אינשינשייר"ש (ביצה כב). וְנִתְּתָה אֶת שְׂרָשְׁרֹת • של עבותות, העשויות מעשה עבת, על משפצות הללו, ולא זה הוא מקום צנאת עשיתן של שרשרות ולא צנאת קביעותן. ואין "תעשה" האמור כאן לשון צווי, ואין "ונתתה" האמור כאן לשון צווי, אלא לשון עתיד, כי בפרשת החשן חוזר ומצוהו על עשיתן ועל קביעותן, ולא נכתב כאן אלא להודיעך מקצת צרך המשפצות שצוה לעשות עם האפוד. וכתב לך זאת לומר לך, המשפצות הללו יזקקו לך לכשתעשה שרשרות מגבלות על החשן, תתנם על המשפצות הללו.

טו ותעבד חשן דינא עובד אמן בעובד
אפודא תעבדנה דהבא תכלא וארגונא וצבע
זהורי ובוין שזיר תעבד יתה:

(טו) וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב בְּמַעֲשֵׂה
אֹפֶד תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְיֵשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

כ"ד • חֹשֶׁן מִשְׁפָּט • שמכפר על קלקול הדין. דבר אחר: משפט, שמכפר דבריו - והבטחתו אמת, דרישנמ"ט בלע"ז, שהמשפט משמש ג' לשונות: דברי טענות בעלי הדין, וגמר הדין וענש הדין, אם ענש מיתה, אם ענש מכות, אם ענש ממון. וזה, משמש לשון ברור דברים, שמפרש ומכפר דבריו. בְּמַעֲשֵׂה אֹפֶד • מעשה חושב ומחמשת מינין.

דעת זקנים מבדלי התוספות - עוז והדר

(פירש) [פירוש], ולא להיות האפוד כפול כמו החושן. וגם פירש רש"י גבי ונתת אל חשן המשפט את האורים ואת התמים (פסוק ל), פירוש אורים מלשון מדינות, כמו בארים כבדו ה'

העליון. וכן תניא בתורת כהנים בפרשת וְכִי תִקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה וַיִּקְרָא ב ד, וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט וגו' יכול כשם שזה כפול כך זה כפול, תלמוד לומר זָהָב, לזהב הוא שנה ולא לכפלו;

(טו-טז) כפול. אומר מוהר"י ז"ל ששניהם היו זה על זה, ובעליון היו קבועים האבנים, והתחתון דבוק עמו לחזק שלא יתקלקלו האבנים הקבועות בחזק המשפצות שבתוך

במלה 'חשן' שני רמזים מנגדים:

(א) בכתבי האריז"ל מובא שחשן אותיות 'נחש'.

(ב) בספרים נאמר משמו של רבי אפרים מבעלי התוספות, שחשן בגימטריא 'משיח'.

הגוף רומז לנחש, כי הוא נקרא 'משכא דחויא' (=עורו של נחש), והנפש רומזת למשיח. בזמן הגלות ענין הנחש הוא בגלוי, כי סבת הגלות היא החטאים, דהיינו התגברות הגוף על הנפש. ולאידך גיסא, ענין המשיח, אף שהוא קיים – הוא בהעלם.

עבודתנו אפוא היא – הגברת הנפש על הגוף. כלומר, להוציא ולגלות מהעלמו את ה'חשן' שבגימטריא 'משיח'.

(טז) רבוֹעַ יִהְיֶה כְּפֹל זֶרֶת אֲרָבֹוּ וּזְרֵת רָחֹבֹוּ: טז מרבע יהי עיף זרמא ארבה וזרמא פתיה:

כ"י: זרת ארבו וזרת רחבו • כפול, ומשל לו לפניו כנגד לבו, שנאמר: "והיו על לב אהרן", תלוי בכתפות האפוד הבאות מאחוריו על כתפיו, ונקפלות ויורדות לפניו מעט, והחשן תלוי בהן בשרשרות וטבעות, כמו שמפרש בענין.

(יז) וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן אֲרֶבֶעָה טוּרִים אֶבֶן טוּר אָדָם פִּטְרָה וּבִרְקַת הַטּוּר הָאֶחָד: יז ותשלם בה אשלמות אבנא ארבעא סדרין אבן טבא סדרא קדמא סמון ירגון וברקון סדרא חד:

כ"י: ומלאת בו • על שם שהאבנים ממלאות גמות המשבצות המתקנות להן, קורא אותן בלשון "מלואים".

(יח) וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נִפְךְ סָפִיר וִיהֶלֶם: יח וסדרא תנינא אומרדין ושבזי וסבהלום:

(יט) וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לֵשֶׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה: יט וסדרא תליתאה קנפרי טרקנא ועין אגלא:

(כ) וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם וְיִשְׁפָּה מִשְׁבָּצִים זָהָב יִהְיֶה בְּמִלּוֹאֲתָם: כ וסדרא רביעאה כרום ימא ובורלא ופנטרי מרמצן דרהב יהון באשלמותהון:

כ"י: משבצים זהב • יהיו הטורים במלואתם, מקפים משבצות זהב בעמק שעור שיתמלא בעכי האבן, זהו לשון במלואתם, כשעור מלוי עבין של אבנים יהיה עמק המשבצות, לא פחות ולא יותר.

(כא) וְהָאֲבָנִים תִּהְיוּן עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֶה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי חוּתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיוּן לְשֵׁנֵי עֶשֶׂר שָׁבֵט: כא ואבניא יהיון על שמות בני ישראל תרתי עשרי על שמותיהון כתב מפרש בגלוי דעזקא גבר על שמה תהיון לתרין עשר שבטין:

כ"י: איש על-שמו • כסדר תולדותם, סדר האבנים: אדם לראובן, פטרה לשמעון, וכן כלם.

(כב) וַעֲשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׂרָשֶׁת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זָהָב טָהוֹר: כב ותעבד על חושנא תפין מתקמן עובד גדילו דרהב דכ"י:

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

הקודש, ובשעת מלחמה ובצעת הצורך היו עולות האותיות ואומרות ומשיבות להם כל שאלתם: תורה זו

משפט בני ישראל שלא יוכלו לערער זה על זה כלום, ובימי יהושע כשהטילו גורל נפל הגורל כמו שכתוב בחושן, וגם הכהן היה מכבין ברוח

(ישעיה כד טו). תומים לשון גבולים ששם בלה התחום, שהיה בלה בחושן תחום וגבול ומצרייו של כל שבט ושבט בתוך אבן שלו, וזהו שאמר הכתוב (פסוק ז)

כ"א על החשן • בשביל החשן, לקבץ בטבעותיו, כמו שמפרש למטה בענין. שרשת • לשון שרשי אילן המחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ. אף אלו יהיו מאחזין לחשן, שבהם יהיה תלוי באפוד, והן שתי שרשרות האמורות למעלה, בענין המשבצות. ואף שרשרות, פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים, ואמר שהרי"ש יתרה כמו מ"ם שבשלשם ומ"ם שבריקם. ואיני רואה את דבריו, אלא שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה. גבלת • הוא מגבלות האמור למעלה, שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החשן, וכל "גבול" לשון קצה, אשומי"ל בלע"ז. מעשה עבת • מעשה קליעה.

(כג) ועשית על החשן שתי טבעות זהב ונתת את שתי הטבעות על שני קצות החשן: כג ונתעבד על חושנא תרתין עזקן דדחב ותתן ית תרתין עזקתא על תרין סטרי חושנא:

כ"ב על החשן • לצרף החשן, כדי לקבץ בו, ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשייתו עליו, שאם כן מהו שחזור ואומר: "ונתת את שתי הטבעות", והלא כבר נתונים בו? היה לו לכתב בתחלת המקרא: ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב? ואף בשרשרות צריך אפה לפתר בן. על-שני קצות החשן • לשתי פאות שנגד הצואר, לימנית ולשמאלית הבאים מול כתפות האפוד.

(כד) ונתתה את שתי עבתת הזהב על שתי המבעת אל-קצות החשן: כד ונתת ית תרתין גדילן דדחב על תרין עזקתא לסטרי חושנא:

כ"ג ונתתה את שתי עבתת הזהב • הן הן "שרשת גבלת" הכתובות למעלה, ולא פרש מקום קבוען בחשן. עכשו, מפרש לך שיהא תוחב אותן בטבעות, ומדע לך שהן הן הראשונות, שהרי בפרשת "אלה פקידיו" לא הכפלו.

(כה) ואת שתי קצות שתי העבתת תתן על שתי המשבצות ונתתה על כתפות האפוד אל-מול פניו: כה ונת תרתין גדילן דעל תרתין סטריהי תתן על תרתין מרמצתא ותתן על כתפי אפודא לקבל אפודי:

כ"ד ואת שתי קצות • של שתי העבותות, ב' ראשיהם של כל אחת ואחת. תתן על-שתי המשבצות • הן הן הכתובות למעלה, בין פרשת החשן ופרשת האפוד, ולא פרש את צרכן ואת מקומן. עכשו, מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחובות בטבעות החשן, לימין ולשמאל אצל הצואר, שני ראשי שרשרות: הימנית תוקע במשבצות של ימין, וכן בשל שמאל, שני ראשי שרשרות השמאלית. ונתתה • המשבצות. על כתפות האפוד • אחת בזו ואחת בזו. נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפל, ובהן הוא תלוי. ועדין שפת החשן התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על פרסו, ואינה דבוקה לו יפה, לכך הצריך עוד ב' טבעות לתחתיתו כמו שמפרש והולך. אל מול פניו • של אפוד, שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא קרוי "מול פניו" של אפוד, כי אותו עבר שאינו נראה, אינו קרוי פנים.

(כו) ועשית שתי טבעות זהב ושמת אתם על שני קצות החשן על-שפתו אשר אל-עבר האפוד ביתה: כו ונתעבד תרתין עזקן דדחב ותשוי תתון על תרין סטרי חושנא על ספתה די לעברא דאפודא מלגיו:

כ"ה על שני קצות החשן • הן שתי פאותיו התחתונות, לימין ולשמאל. על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה • הרי לך שני סימנין: האחד שיתנם בשני קצות של תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו

אינו כנגד האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על מתניו. ועוד נתן סימן שלא יקבעם בעבר החשן שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר: "ביתה", ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו, וקצת פרסו מפאן ומפאן, עד כנגד קצות החשן, וקצותיו שוכבין עליו.

(כו) וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֵפֹד מְלֻמָּטָה מְמֹל פָּנָיו לַעֲמֹת מִחִבְרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב הָאֵפֹד:

כז ומעבד תרתין עזקן דדבב ונתתן יתהון על תרתין כתפי אפודא מלרע מלקבל אפודי לקבל בית לופי מעלוי להמן אפודא:

כ"ז על שתי כתפות האפוד מלמטה • שהמשבצות נתונות בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גרונו, ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות צוה ליתן בראשן השני שהוא מחבר לאפוד, והוא שנאמר: "לעמדת מחברתו", סמוך למקום חבורן באפוד, למעלה מן התגורה מעט, שהמחברת לעמדת התגורה, ואלו נתונים מעט בגבה וקיפת הכתפות, הוא שנאמר: "ממעל לחשב האפוד", והן כנגד סוף החשן, ונתן פתיל תכלת באותן הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל, שלא יהא תחתית החשן הולך לפניו וחוזר לאחור ונוקש על פרסו, ונמצא מישב על המעיל יפה. ממול פניו • בעבר החיצון.

(כח) וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן כְּתִיב מִטַּבַּעְתָּיו אֶל־טַבַּעַת הָאֵפֹד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לַהֲיוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֵפֹד וְלֹא־יִנָּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפֹד:

כח ויחדיון ית חושנא מעזקתה לעזקתא דאפודא בחוטא דתכלתא למהוי על המן אפודא ולא תפרק חושנא מעלוי אפודא:

כ"ח וירכסו • לשון חבור, וכן (תהלים לא) "מרכסי איש", חבורי חבלי רשעים, וכן (ישעיה מז) "והרכסים לבקעה", הרים הסמוכים זה לזה, שאי־אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקשי גדול, שמתוך סמיכתן הגיא וקופה ועמקה, יהיו לבקעת מישור ונוחה לילך. להיות על־חשב האפוד • להיות החשן דבוק אל חשב האפוד. ולא ינח • לשון נתוק, ולשון ערכי הוא, כדברי דונש בן לברט.

(כט) וַיַּנְשֵׂא אֶהָרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בָּבֹאוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרָן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:

כט ויטול אהרן ית שמות בני ישראל בחשן דינא על לבה במעלה לקודשא לדוכרנא קדם יי תדירא:

(ל) וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהָרֹן בָּבֹאוּ לִפְנֵי יְהוָה וַיַּנְשֵׂא אֶהָרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד:

ל ונתת בחשן דינא ית אוריא וית תמאי ויהיו על לבא דאהרן במעלה קדם יי ויטול אהרן ית דינא דבני ישראל על לבה קדם יי תדירא:

כ"ט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים • הוא כתב שם המפרש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן, שעל־ידו הוא מאיר דבריו, ומתמם את דבריו (יומא עג). ובמקדש שני היה החשן, שאי־אפשר לכהן גדול להיות מחסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט, שנאמר (במדבר כז): "וישאל לו במשפט האורים". אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל • דבר שהם נשפטים ונוכחים על־ידו, אם לעשות דבר או לא לעשות. ולפי ה'מרדש אגדה' שהחשן מכפר על מעוטי הדין, נקרא משפט על שם סליחת המשפט.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 133)

ובמקדש שני היה החשן . . אכל אותו השם לא היה בתוכו (רש"י כח, ל) יש לשאל, מדוע מזכיר דבר זה. ויש לבאר, דהנה השם היה חלק מהחשן, שכן על-ידו מלא החשן את תפקידו. אמנם, מזה שהכתוב מפריד בין מעשה החשן ובין נתינת האורים ותומים משמע שאינם חלק מהחשן. ועל כרחק, שהחשן עצמו, בתור **בגד קהנה** – אינו תלוי בשם, ועל כך מסתיע רש"י מבית שני, ואלו תפקידו כחשן **משפט** – כן תלוי בשם.

♦ יום שלישי ז' אדר א' ♦

(לא) ועשית את-מעיל האפור כליל תכלת: לא ותעבד ית מעילא דאפודא גמיר תכלא:

הש"י את-מעיל האפור • שהאפור נתן עליו להגדרה. כליל תכלת • כלו תכלת, שאין מין אחר מערב בו.

(לב) והיה פיראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי תחרא יהיה לו לא יקרא: לב ויהי פום רישה כפיל לגוה תורא יהי מקף לפומה סחור סחור עובד מחי כפום שרין יהי לה לא יתבוע:

הש"י והיה פיראשו • פי המעיל בגבהו, הוא פתיחת בית הצואר. בתוכו • כתרומו: "כפיל לגוה", כפול לתוכו, להיות לו לשפה כפילתו, והיה מעשה ארג ולא במחט. כפי תחרא • למדנו, שהשריונים שלהם פיהם כפול לתוכו. לא יקרא • כדי שלא יקרא. והקורעו עובר בלאו, שזה ממנן לאוין שבתורה, וכן: "ולא יזח החשן", וכן "לא יסורו ממנו", הנאמר בבדי הארון.

(לג) ועשית על-שוליו רמזי תכלת וארגמן ותולעת שני על-שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם סביב: לג ותעבד על שיפולוהי רמוגי תכלא וארגווא וצבע זהורי על שיפולוהי סחור סחור וזגין דדהבא ביניהון סחור סחור:

הש"י רמזי • עגלים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כביצת תרנגולת. ופעמני זהב • זגין עם ענבלים שבתוכם. בתוכם סביב • ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך טז עמ' 336 ואילך – מותץ 'לקראת שבת')

ריקנין שפך כרמונים או כתפוחי זהב

ועשית על-שוליו רמזי תכלת . . על-שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם סביב: (כח, לג)

ופירש רש"י: "בתוכם סביב – ביניהם סביב, בין שני רמונים פעמון אחד דבוק". והקשה על-זה הרמב"ן "אם-כן לא היו הרמונים משמשין כלום. ואם לנוי, למה היו עשויים כרמונים חלולים, יעשה כמין תפוחי זהב, ולכן מפרש "והפעמונים טמונין בהם (כרמונים)".

ונמצא, דנחלקו אם הרמונים היו לנוי, מה היה צריך להיות צורתם. לפי רש"י הרמונים חלולים היו, ולפי הרמב"ן אם היו נעשים לנוי, היו צריכים לעשותם כ"תפוחי זהב".

ונראה לבאר בעבודת האדם לקונו, דהנה הפכה גדול היה שלוחם של כלל ישראל, ובבגדיו נרמזו כל הבחינות בבני ישראל, ובשולי המעיל נרמזה מעלתם של הדרגה הכי תחתונה בבני ישראל "ריקנין שפך".

לרש"י – "פשוטו של מקרא" – ב'שולי המעיל' מרמזים מעלת ה"נוי" שלהם ש"אפילו ריקנין שפך מלאים מצות כרמון" ולכן נרמזו ה"ריקנין" בצורת רמונים.

אך לרמב"ן, שבפרשוש ישנם גם "דברים נעימים . . ליודעי חן" (לשון הרמב"ן ב"פתיחה" לפירושו על התורה) אם תכלית הרמונים לגלות היפי וה"נוי" שפ"ריקנין", היו צריכים לעשותם בצורת תפוחי זהב, להראות שכל יהודי בפנימיותו אינו "ריקן" (ורק "מלא מצות") אלא כל מציאותו הוא "תפוח זהב", עובד ה'.

(לד) פֶּעֶמֶן זָהָב וְרִמּוֹן פֶּעֶמֶן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי
לד זָגָא דְדִהָבָא וְרִמּוֹנָא זָגָא דְדִהָבָא וְרִמּוֹנָא
עַל שִׁיפּוּלֵי מְעִילָא סְחֹר סְחֹר:
הַמְעִיל סָבִיב:

ה"י • פֶּעֶמֶן זָהָב וְרִמּוֹן וְגו' • פֶּעֶמֶן זָהָב, וְרִמּוֹן אֲצִלו.

(לה) וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשֵׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ
אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא יָמוּת:
לה וְהָיָה עַל אַהֲרֹן לְשֵׁרֶת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ
בְּמַעֲלָה לְקוֹדֶשׁא קָדָם יי וּבְמַפְקָה וְלֹא
יָמוּת:

ה"י • וְלֹא יָמוּת • מְכַלֵּל לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן: אִם יִהְיֶה לוֹ, לֹא יִתְחַיֵּב מִיתָה. הָא אִם יִכְנֹס מִחֹסֶר אֶחָד
מִן הַבְּגָדִים הַלְלוּ, חַיֵּב מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על פי 'לקוטי שיחות' כרך טז, עמוד 338 – מוֹתוֹךְ 'לקראת שבת')

בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אֵין 'רַעַשׁ'

בְּכָל הַשָּׁנָה כָּלָה, כְּשֶׁנִּכְנַס הַכֹּהֵן־גָּדוֹל לַקֹּדֶשׁ, הָיָה לְבוּשׁ בְּמַעֲלֵי שְׁבָשׁוּלֵיו הָיוּ פֶּעֶמֶמוֹנִים, כִּדִּי שִׁיחָה "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ
אֶל הַקֹּדֶשׁ" (תְּרוּמָה כח, לה). מִה־שָּׁאִין־כֵּן בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, נִכְנַס הַכֹּהֵן־גָּדוֹל לַקֹּדֶשׁ־הַקְּדוּשִׁים בְּבִגְדֵי לְבָן, שֶׁלֹּא הָיוּ בָהֶם
פֶּעֶמֶמוֹנִים.

וְיֵשׁ לַעֲיִן בָּזֶה - דְּכִיּוֹן שֶׁבְּכָל הַשָּׁנָה "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ" הוּא תִּנְאִי עֵיקָרִי וּמַעֲכָב בְּכַנִּיסָתוֹ לַקֹּדֶשׁ ("וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ
. . וְלֹא יָמוּת") - מֵאִי טַעְמָא בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים אֵין צָרִיךְ לָזֶה?
וְיֵשׁ לְבָאָר - בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ:

מִבְּאֹר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת (סֵפֶר הַמֵּאמָרִים תרצ"ט עמ' 2 ואילך, ובכ"מ), דָּאף שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלֵל, עֲבוּדַת ה' הִיא בְּאֶפֶן ד' לֹא בְּרַעַשׁ ה'"
(מַלְכִּים־א יט, יא), מְכַלֵּי־מָקוֹם עֲבוּדַת בְּעִלִּי־תְשׁוּבָה הִיא בְּרַעַשׁ. כִּי כִּיּוֹן שֶׁבוֹרַח הוּא מִן הָרַע - מָקוֹם הַמּוֹת וְהַטְּמָאָה, לְכֵן
עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּרַעַשׁ, וְכִדְגָּמַת הַבוֹרַח מִסַּפְּנָה, שֶׁבוֹרַח הוּא בְּזַעֲקָה וּבְקוֹל גָּדוֹל.

וְעַל־פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאָר, דְּמִה שְׁכֵנִיסַת הַכֹּהֵן־גָּדוֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ (בְּכָל הַשָּׁנָה) הִיא בְּאֶפֶן ד' "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ", הֲרִי זֶה מִפְּנֵי שֶׁהוּא
נִכְנַס כְּשִׁלּוּחַם שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל, גַּם אֵלּוּ שֶׁהֵם בְּדֶרֶגוֹת זְמוּכוֹת - וְלָכֵן צָרִיךְ שִׁיחָה "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ" לְהִרְאוֹת
שֶׁגַם אֵלּוּ שֶׁעֲבוּדָתָם בְּרַעַשׁ גָּדוֹל - בְּעִלִּי־תְשׁוּבָה, נִכְנָסִים עִמּוֹ.

אָף זֶהוּ בְּכָל הַשָּׁנָה כּוֹלָה, כְּשֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לַחֲטָאִים וְעוֹנוֹת, רַחֲמָנָא־לִי צִלְן, דָּאזִי יֵשׁ כְּאֵלּוּ שֶׁעֲבוּדָתָם הִיא בְּרַעַשׁ, בְּבִרְיָחָה מִן
הָרַע. אוֹלָם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁבוּ מִתְגַּלִּית בְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עֲצָם נִשְׁמָתוֹ, שֶׁבָּה אֵין פָּגָם דְּחֲטָאִים וְעוֹנוֹת כָּלֵל וְכָלֵל -
אִזִּי נִכְנַס הַכֹּהֵן־גָּדוֹל אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּלֹא רַעַשׁ, כִּי אִזִּי עוֹמְדִים כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הַבִּטּוֹל לְהַקְבִּי"ה - "בְּקוֹל דְּמָמָה דְּקָה".

(לו) וַעֲשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתִילַת עֲלִיו פְּתוּחִי
חֹתֶם קָדָשׁ לַיהוָה:
לו וַעֲשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתִילַת עֲלִיו פְּתוּחִי
חֹתֶם קָדָשׁ לַיהוָה:
לֹא וְתַשְׁבִּי יָתָה עַל חוּטָא דְּתַכְלָתָא וְיִהִי עַל
מַצְנֶפֶתָא לְקַבֵּל אִפִּי מַצְנֶפֶתָא יְהִי:

ה"י • צִיץ • (סוּכָה ה) כְּמִין טָס שֶׁל זָהָב הֵיךְ, רַחֵב שְׁנֵי אַצְבָּעוֹת, מְקִיף עַל הַמִּצַּח מֵאָזֶן לְאָזֶן.

(לז) וְשִׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־
הַמַּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פְּנֵי־הַמַּצְנֶפֶת יְהוָה:
לז וְשִׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־
הַמַּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פְּנֵי־הַמַּצְנֶפֶת יְהוָה:

ה"י • עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת • וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (שְׁמוֹת לו): "וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת", וְעוֹד פְּתִיב כָּאֵן:
"וְהָיָה עַל הַמַּצְנֶפֶת", וְלִמְטָה הוּא אוֹמֵר: "וְהָיָה עַל מִצַּח אַהֲרֹן", וּב'שְׁחִיטַת קֳדָשִׁים' (וּבְחִים יט), שְׁנִינֵנו: 'שְׁעָרוֹ
הָיָה נִרְאָה בֵּין צִיץ לַמַּצְנֶפֶת - שְׁשֵׁם מִנִּיחַ תְּפִלִּין'. לְמַדְנוּ, שֶׁהַמַּצְנֶפֶת לְמַעַלָּה בְּגִבָּה הָרֹאשׁ, וְאִינָּה עֲמֻקָּה
לְהַכְנִס בָּהּ כָּל הָרֹאשׁ עַד הַמִּצַּח, וְהַצִּיץ מְלִמְטָה וְהַפְּתִילִים הָיוּ בְּנִקְבִים וְתִלּוּיִין בּוֹ בְּשֵׁנֵי רִאשִׁים וּבְאֲמָצְעוֹ.
שֶׁשָּׁה, בְּג' מְקוֹמוֹת הִלְלוּ. פְּתִיל מְלִמְעָלָה, אֶחָד מִבְּחוּץ וְאֶחָד מִבְּפָנִים כְּנִגְדּוֹ, וְקוֹשֶׁר רִאשֵׁי הַפְּתִילִים
מֵאַחֲרֵי הָעֶרֶךְ שֶׁלְשֶׁתָּן, וְנִמְצְאוּ בֵּין אֶרֶךְ הַטָּס וּפְתִילֵי רִאשֵׁיו, מְקִיפִין אֶת הַקֶּדֶקֶד, וּפְתִיל הָאֲמָצְעִי שֶׁבְּרֹאשׁוֹ
קָשׁוּר עִם רִאשֵׁי הַשָּׁנִים וְהוֹלֵךְ עַל פְּנֵי רַחֵב הָרֹאשׁ מְלִמְעָלָה. נִמְצָא עֲשׂוּי כְּמִין כּוֹכֵב, וְעַל פְּתִיל הָאֲמָצְעִי

הוא אומר "והיה על המצנפת", והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת, והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי כנגד מצחו, ונתקמו כל המקראות: פתיל על הציץ, וציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת מלמעלה.

לח ויהי על בית עינוהי דאחרן וישול אחרן
ית ענות קודשאי די יקדשון בני ישראל
לכל מתנת קודשיהון ויהי על בית עינוהי
תדירא לרצוא להון קדם יי:

(לח) וְהָיָה עַל־מִצַּח אֲהֲרֹן וְנִשָּׂא אֲהֲרֹן אֶת־עֹנֵן
הַקִּדְשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מִתְנַת
קִדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצָּחוֹ תָמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי
יְהוָה:

כ"י • וְנִשָּׂא אֲהֲרֹן • לְשׁוֹן סְלִיחָה, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינוֹ זֶה מִמְשַׁמְעוֹ: אֲהֲרֹן נוֹשֵׂא אֶת הַמִּשָּׁא שֶׁל עוֹן.
נִמְצָא מִסְלַק הָעוֹן מִן הַקִּדְשִׁים. אֶת־עוֹן הַקִּדְשִׁים • לְרִצּוֹת עַל הַדָּם וְעַל הַחֲלָב שֶׁקָּרְבוּ בְּטִמְאָה, כְּמוֹ
שֶׁשִּׁנִּינוּ (מנחות כח): אִי זֶה עוֹן הוּא נוֹשֵׂא? אִם עוֹן פָּגוּל, הֲרִי כָּכָר נֹאמֵר: "לֹא יִרְצָה". וְאִם עוֹן נוֹתֵר, הֲרִי
נֹאמֵר: "לֹא יִחַשֵׁב". וְאֵין לוֹמַר שֶׁיִּכְפֹּר עַל עוֹן הַכֹּהֵן שֶׁהִקְרִיב טָמֵא, שֶׁהֲרִי "עוֹן הַקִּדְשִׁים" נֹאמֵר, וְלֹא
עוֹן הַמִּקְרִיבִים. הָא אֵינוֹ מִרְצָה, אֲלֵא לְהַכְשִׁיר הַקֶּרֶבֶן. וְהָיָה עַל־מִצָּחוֹ תָמִיד • אִי־אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה
עַל מִצָּחוֹ תָמִיד, שֶׁהֲרִי אֵינוֹ עָלָיו אֲלֵא בְשַׁעַת הַעֲבוּדָה, אֲלֵא 'תָמִיד', לְרִצּוֹת לָהֶם אֶפְלוֹ אֵינוֹ עַל מִצָּחוֹ,
שֶׁלֹּא הָיָה כֵּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְלִדְבָרֵי הָאוֹמֵר: עוֹדְהוֹ עַל מִצָּחוֹ, מְכַפֵּר וּמִרְצָה, וְאִם לֹא, אֵינוֹ
מִרְצָה, נִדְרָשׁ: "עַל מִצָּחוֹ תָמִיד", מִלְמַד שֶׁמִּשְׁמַשׁ בּוֹ בְּעוֹדוֹ עַל מִצָּחוֹ, שֶׁלֹּא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ.

לט ותתקמן פתונא בוצא ותעבד מצנפתא
דבוצא והתקנא תעבד עובד ציר:

(לט) וְשִׁבְצָתָּ הַכֶּתֶנֶת שֵׁשׁ וְעִשִּׂיתָ מִצְנַפֶּת שֵׁשׁ
וְאַבְגֵּט תַעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רִקָּם:

כ"י • וְשִׁבְצָתָּ • עֲשֵׂה אוֹתָם מִשְׁבְּצוֹת מִשְׁבְּצוֹת, וְכֻלָּם שֶׁל שֵׁשׁ.

מ ולבגי אהרן תעבד פתונין ותעבד להון
התנין וכובעין תעבד להון ליקר
ולתשבחו:

(מ) וְלִבְגֵי אֲהֲרֹן תַעֲשֶׂה כֶתֶנֶת וְעִשִּׂיתָ לָהֶם
אַבְגִּימִים וּמִגְבְּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד
וּלְתִפְאָרֶת:

כ"י • וְלִבְגֵי אֲהֲרֹן תַעֲשֶׂה כֶתֶנֶת • אֲרֻבָּעָה בְּגָדִים הֵלְלוּ וְלֹא יוֹתֵר: כֶּתֶנֶת וְאַבְגֵּט וּמִגְבְּעוֹת – הֵיא מִצְנַפֶּת,
וּמִכְנָסִים הַכֶּתוּבִים לְמִטָּה בִּפְרָשָׁה.

מא ותלבש יתהון ית אהרן אחור וית בניהי
עמה ותרבי יתהון ותקרב ית קרבהון
ותקדש יתהון וישמשון קדמי:

(מא) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֲהֲרֹן אֶחָיִד וְאֶת־בָּנָיו
אֹתוֹ וּמִשְׁחָתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם
וּכְהִנּוּ־לִי:

כ"י • וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֲהֲרֹן • "אוֹתָם" הָאֲמֹרִים בְּאֲהֲרֹן: חֹשֶׁן וְאַפֻּד וּמַעֲלִיל וּכְתֹנֶת־תִּשְׁבֵּץ, מִצְנַפֶּת
וְאַבְגֵּט וְצִיץ, וּמִכְנָסִים הַכֶּתוּבִים לְמִטָּה בְּכֻלָּם. וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ • אוֹתָם הַכֶּתוּבִים בָּהֶם. וּמִשְׁחָתָּ אֹתָם •
אֶת אֲהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו, בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם • כָּל מַלּוּי יָדִים, לְשׁוֹן חֲנוּךְ הוּא, כְּשֶׁהוּא נִכְנָס
לְדָבָר לְהִיּוֹת מְחֻזָּק בּוֹ מְאוֹתוֹ יוֹם וְהִלָּאָה. וּבִלְשׁוֹן לַעֲזֹז, כְּשֶׁמִּמֶּנִּין אָדָם עַל פְּקִידַת דָּבָר, נוֹתֵן הַשְׁלִיט
בְּיָדוֹ בֵּית יָד שֶׁל עוֹר, שֶׁקוֹרִין גּוּוֹאנֵט"ו (האגרשו"ח), וְעַל־יָדוֹ הוּא מְחֻזָּקוֹ בְּדָבָר, וְקוֹרִין לְאוֹתָהּ מְסִירָה
וּוִירִסְטִי"ר וְהוּא מַלּוּי יָדִים.

(מב) וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסֵי־כֹד לְכַסּוֹת בֶּשֶׂר עֲרוֹה מִמֶּתְנִים וְעַד־יָרְכִים יִהְיוּ:

ש"י • וַעֲשֵׂה לָהֶם • לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו • מִכְנָסֵי־כֹד • הָרִי ח' בְּגָדִים לְכַתֵּן גָּדוֹל, וְאַרְבָּעָה לְכַתֵּן הַדְּיוֹט.

(מג) וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בִּקְדָּשׁ וְלֹא־יִשָּׂאוּ עֹן וְמָתוּ חֲקַת עוֹלָם לוֹ וּלְזֶרְעוֹ אַחֲרָיו:

ש"י • וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן • כָּל הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה, עַל אַהֲרֹן הָרִאשׁוֹן לוֹ. וְעַל־בָּנָיו • הָאֲמֹרִים בָּהֶם. בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • לַהֲכִל, וְכֵן לְמִשְׁכָּן. וְמָתוּ • הָא לְמִדַּת, שֶׁהַמִּשְׁמַשׁ מְחַסֵּר בְּגָדִים בְּמִיתָה. חֲקַת־עוֹלָם לוֹ • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "חֲקַת עוֹלָם", הוּא גִזְרָה מִיָּד וּלְדוֹרוֹת, לַעֲבֹב בּוֹ.

• יום רביעי ח' אדר א' •

כט (א) וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקֹדֶשׁ אֹתָם לְכַתֵּן לִי לָקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִים:

ש"י • לָקַח • כְּמוֹ קַח, וְשִׁתִּי גִזְרוֹת הֵן: אַחַת שֶׁל קִיחָה וְאַחַת שֶׁל לְקִיחָה, וְלָקַח פֶּתֶרוֹן אֶחָד. פֶּר אֶחָד • לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, שֶׁהוּא פֶּר.

דעת זקנים מבדלי התוספות - עוז והדר

טל והוציאו התאנים דבש עד שיירד לארץ והרוח מגבלו בעפר, ובאת עז והיתה מנספת חלב ומתערב דבש עם חלב, אומר לתלמידיו בואו ואראה לכם מעין העולם הבא. נתבטלו אלו נתבטלו הכל שנאמר (חגי א ט) ורעתם הרבה והבא מעט אכול ואין לשבעה [שתו ואין לשכרה] לבוש ואין לחם לו. ורעתם הרבה והבא מעט, משנטלו המנחות. אכול ולא לשבעה, משנטלו לחם הפנים. שתו ולא לשכרה, משנטלו הנסכים. לבוש ולא לחם לו, משנטלו בגדי כהונה. אין תאנים בתאנה (ירמיה ח יא), משנטלו הביכורים. גזר ממכלה צאן (חבקוק ג יז), משנטלו התמידין. ואין בקר ברפתים (שם), משנטלו פרי הקוג. ולעתיד לבוא הקדוש־ברוך־הוא מחזיר הכל, שנאמר (יחזקאל לו ח) אתם הרי ישראל ענפכם וגו' (תנחומא יא): תורה ב

(שם פסוק ו) מהרי שלש סאים, שלשה מינין כנגד שלש סאים. ולקמן כתיב (פסוק כג) וחלת לחם בשביל [חלת] הקרבנות הלחם מתברר, דאמר רב הונא בר אבא בשעה שהיו מקריבין הקרבנות אדם מוליך סאה של חטים לטחון וכשמביאין לביתו מוציא סאה סולת סאה קמח סאה סובין, אבל עתה אין מוציא כִּי־אם סאה ויותר מעט. ובזכות הנסכים היינו מתברכין, ומעשה בתלמיד אחד שיצא חוץ לירושלים והכירו בו שהוא תלמיד, אמרו לו טול שלשה והובים ושב אצלנו ולא רצה, אמר להם יש לי גפן אחת שחביבה עלי יותר מכל מה שתתנו לי, שהוא עושה לי ששה מאות חביות יין בכל שנה ואני מוכרם בדמים יקרים. וכן בזכות הביכורים הפירות מתברכות, ומעשה ביונתן בן אלתר שהיה יושב תחת תאנה, ירד

(מג) וְלֹא יִשָּׂאוּ עֹן, פִּירֵשׁ רַש"י מִכָּאֵן לְמִדְּנוֹ שֶׁהַמִּשְׁמַשׁ מְחַסֵּר בְּגָדִים בְּמִיתָה. וְתִימָה לְהַרְבֵּי יִצְחָק בְּרַבִּי אֲבָרָהָם ז"ל, שֶׁהָרִי בִּפְרָק אֵלּוּ הֵן הַנִּשְׁלָפִין (סנהדרין פג) מִפִּיק לִיהָ מִקְרָא בִּפְרָשָׁה דְּבִסְמוּךְ (כט ט) וְהִיתָה לָהֶם כְּהִנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם, וְדִרְשִׁינוּ בְּזֵמַן שֶׁבְּגִדֵיהֶם עָלִיָּהֶם כְּהוֹנָתָם עָלִיָּהֶם, אֵין בְּגִדֵיהֶם עָלִיָּהֶם אֵין כְּהוֹנָתָם עָלִיָּהֶם וְהָיוּ לְהוֹ יָרִים, וְזֶר שִׁשְׁמִשׁ חַיִּיב מִיתָה שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר א נא) וְהָזָר הִקְרַב יוֹמָת. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דִּהְיָ קָרָא אֵינְטֵרִיף מִשּׁוּם מִכְנָסִים שֶׁאֵינוּ מְפֹרָשׁ בִּפְסוּק דִּלְקַמָּן: תורה א

(א) לָקַח פֶּר וּגו'. אֵיל מִכָּאֵן וְאֵיל מִכָּאֵן וּפֶר בְּאִמְצַע. וְלָמָּה שְׁלֹשָׁה, כְּנֶגֶד שְׁלֹשָׁה אֲבוֹת, פֶּר כְּנֶגֶד אֲבָרָהָם דְּכִתִּיב (בראשית יח ז) וְאֵל הַבָּקָר רֹץ אֲבָרָהָם, אֵילִים כְּנֶגֶד יִצְחָק וְעֵקֶב, וְלָחֶם מִצּוֹת כְּנֶגֶד (הגר ו) שָׂרָה שֶׁאֵמַר לָהּ אֲבָרָהָם

שיעור יומי ליום רביעי ח' אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום – כט – פרשת תצוה לה

ב וּלְחֶם מִצֹּת וְחֹלֶת מִצַּת בְּלֹלֶת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצֹּת מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן סֵלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם: (ב) וּלְחֶם מִצֹּת וְחֹלֶת מִצַּת בְּלֹלֶת בַּשֶּׁמֶן וּרְקִיקֵי מִצֹּת מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן סֵלֶת חֲטִים תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ב וּלְחֶם פֶּטִיר וּגְרִיצִין פֶּטִירִין דְּפִילָן בַּמֶּשֶׁח וְאַסְפֹּגִין פֶּטִירִין דְּמִשְׁיָחִין בַּמֶּשֶׁח סֵלֶתָא חֲטִין תַּעֲבֹד יְתְהוֹן:

כ"א וּלְחֶם מִצֹּת וְחֹלֶת מִצַּת וּרְקִיקֵי מִצֹּת • הָרִי אֵלֶּי ג' מִיָּנִין: רְבוּכָה, וְחֹלֹת וּרְקִיקֵין, 'לְחֶם מִצֹּת' הִיא הַקְרוֹיָה לְמִטָּה בְּעִנְיָן 'חֹלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן', עַל שֵׁם שְׁנוֹתָן שֶׁמֶן בְּרְבוּכָה כְּנֶגֶד הַחֹלֹת וְהַרְקִיקֵין, וְכָל הַמִּיָּנִין בָּאִים עֶשֶׂר עֶשֶׂר חֲלוֹת (מִנְחוֹת ע"ה). בְּלֹלֶת בַּשֶּׁמֶן • בְּשֶׁהֶן קָמַח, יוֹצֵק בְּהֶן שֶׁמֶן וּבֹלֶלָן (שם ע"ה). מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן • אַחֵר אֶפִּיתָן מוֹשָׁחֶן כְּמִין כ"ף יָנִית, שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה כְּנוּ"ן שְׁלָנוּ (שם).

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ כו עמ' 239)

מוֹשָׁחֶן כְּמִין כ"ף יָנִית (רש"י כט, ב) לְכַאוּרָה הִיא לֹא לֹמֵר בְּקִצּוֹר שֶׁהַמִּשְׁחָה הִיא כְּצוּרֶת אוֹת נו"ן, וְלִשְׁם מִה מְאֲרִיף וּמְפָרֵשׁ "כְּמִין כ"ף יָנִית". וְגַם לֹמֵר, שֶׁהַמִּשְׁחָה הִיא כְּמִין כ"ף יָנִית כְּדִי לְרַמֵּז עַל הַכְּהֻנָּה, שֶׁכֵּן הַמִּלִּים 'כֹּהֵן' ו'כְּהֻנָּה' מוֹתִיחוֹת בְּאוֹת כ"ף; וְכֵן מְדַגֵּשׁ שֶׁהַמִּשְׁחָה הִיא "כְּמִין כ"ף יָנִית" דִּנְקָא (וְרַאה אַבְרַבְנָאל פֶּסוּק ז).

ג וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסֵּל וְאֶת־הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: ג וְנָתַתָּ יְתְהוֹן עַל סֵלָא חֵד וְתִקְרַב יְתְהוֹן בַּסֵּלָא וְיֵת תוֹרָא וְיֵת תְּרִין דְּכָרִין:

כ"א וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם • אֵל חֲצַר הַמִּשְׁכָּן, בְּיוֹם הַקָּמָתוֹ.

ד וְיֵת אֶהָרֵן וְיֵת בְּנוֹהֵי תִקְרַב לְתַרְע מִשְׁכָּן וְיֵת זִמְנָא וְתִסְחִי יְתְהוֹן בְּמִיָּא: ד וְיֵת אֶהָרֵן וְיֵת בְּנוֹהֵי תִקְרַב לְתַרְע מִשְׁכָּן זִמְנָא וְתִסְחִי יְתְהוֹן בְּמִיָּא:

מוֹעֵד וְרַחֲצֵת אֹתָם בַּמַּיִם:

כ"א וְרַחֲצֵת • זֶה טְבִילַת כָּל הַגּוֹף.

ה וְתִסַּב יֵת לְבוּשָׁא וְתִלְבַּשׁ יֵת אֶהָרֵן יֵת כְּתוּבָא וְיֵת מַעֲיִל אֶפֻּדָא וְיֵת אֶפֻּדָא וְיֵת חוּשָׁנָא וְתִתְקֵן לָהּ בְּהִמְיָן אֶפֻּדָא: ה וְתִסַּב יֵת לְבוּשָׁא וְתִלְבַּשׁ יֵת אֶהָרֵן יֵת כְּתוּבָא וְיֵת מַעֲיִל אֶפֻּדָא וְיֵת אֶפֻּדָא וְיֵת חוּשָׁנָא וְתִתְקֵן לָהּ בְּהִמְיָן אֶפֻּדָא:

וְאֶפֻּדָתָ לֹא בְּחֹשֶׁב הָאֶפֻּד:

כ"א וְאֶפֻּדָתָ • קָשָׁט וְתֵקֵן הַחֲגוּרָה וְהַסִּינֵי סְבִיבוֹתָיו.

ו וְתִשְׁמַת הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵהָ קֹדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת: ו וְתִשְׁמַת הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־גִּזְרֵהָ קֹדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:

כ"א גִּזְרֵהָ קֹדֶשׁ • זֶה הַצִּיץ. עַל־הַמִּצְנֶפֶת • כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעַלָּה, עַל־יְדֵי הַפֶּתִיל הָאֲמֻצְעִי וְשְׁנֵי פֶתִילִין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ הַקְּשׁוּרִין שֶׁלִּשְׁתֵּן מְאֻזְרֵי הָעֶרְף, הוּא נוֹתֵנוּ עַל הַמִּצְנֶפֶת כְּמִין כּוֹבַע.

ז וְתִסַּב יֵת מִשְׁחָא דְּרְבוּתָא וְתִרִיק עַל רִישָׁהּ וְתִרְבִּי יֵתָהּ: ז וְתִסַּב יֵת מִשְׁחָא דְּרְבוּתָא וְתִרִיק עַל רִישָׁהּ וְתִרְבִּי יֵתָהּ:

וְלִקְחָתָ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקָתָ עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשְׁחָתָ אֹתוֹ:

כ"א וּמִשְׁחָתָ אֹתוֹ • (תּוֹרַת כְּהִנִּים) אֵף מִשְׁיחָה זֶה כְּמִין כ"ף יָנִית. נוֹתֵן שֶׁמֶן עַל רֹאשׁוֹ וּבֵין רִיסֵי עֵינָיו וּמַחֲבִירָן בְּאַצְבָּעוֹ.

דַּעַת זְקָנִים מִבְּעֵלִי הַתּוֹסֵפוֹת – עוֹן וְהִדֵּר

(ב) וּלְחֶם מִצֹּת. פִּירֵשׁ רִש"י דְּהֵינּוּ רְבוּכָה. וּבְמִנְחוֹת (ע"ה) מְפִיק לֵיהּ מוֹחֶלֶת לֶחֶם (וַיִּקְרָא ח ב:); תּוֹרָה ג

ח וְיָת בְּנוֹהֵי תִקְרֹב וּמִלְבָּשֵׁנוֹן כְּתוּנִין :

(ח) וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרֹב וְהִלַּבְשָׁתָם כְּתָנִית:

ט ויתגורו ויהיו המינין אהרן ובנוהי ומתקן להון כוכעין ויהי להון כהנא לקים עלם ויתקרב קרנא דאהרן וקרנא דבנוהי:

(ט) וְהִגַּרְתָּ אֹתָם אֲבֹנֹת אֹהֶרֶן וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם מִגְבַּעַת וְהִיתָה לָהֶם כִּהֶנָּה לַחֲקֹת עוֹלָם וּמִלֵּאֲת יִד־אֹהֶרֶן וִיד־בָּנָיו:

כס"א וְהִיתָה לָהֶם • מְלוּי יָדַיִם זֶה, לְכֹהֲנֵת עוֹלָם. וּמִלֵּאֲתָ • עַל־יְדֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. יִד־אֹהֶרֶן וִיד־בָּנָיו • בְּמִלּוּי וּפְקֻדַּת הַכֹּהֲנָה.

יב ויתקרב ית תורא לקדם משפן זמנא ויסמוך אהרן ובנוהי ית ידיהון על ריש תורא:

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסִמּוּךְ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר:

יא ויתפוס ית תורא קדם יי לתרע משפן זמנא:

(יא) וְשַׁחֲטָה אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כס"ב פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד • בְּחֹצֵר הַמִּשְׁכָּן שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח.

יב ויתסב מדמא דתורא ויתתן על קרנת מדבחה באצבעו וית כל דמא תישוד ליסודא דמדבחה:

(יב) וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קִרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

כס"ג עַל־קִרְנֹת • (ובחים ג) לְמַעַל בַּקִּרְנוֹת מִמֶּשֶׁה. וְאֶת־כָּל־הַדָּם • שְׁיָרֵי הַדָּם. אֶל־יִסוּד הַמִּזְבֵּחַ • (פרק ג' דמדות) בְּמִין בְּלִיטַת בֵּית קְבוּל עֲשׂוּי לוֹ סָבִיב סָבִיב, לְאַחַר שֶׁעָלָה אִמָּה מִן הָאָרֶץ.

יג ויתסב ית כל תרפא דחפי ית גוא וית חצרא דעל כבדא וית תרמינ קלנן וית תרפא די עליהן ומסיק למדבחה:

(יג) וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלִיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ:

כס"ד הַחֵלֶב הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב • הוּא הַקְרוֹם שֶׁעַל הַפֶּרֶס, שְׁקוּרִין טִיל"א. וְאֵת הַיִּתְרֹת • הוּא טָרֶפֶשׂ דְּכִבְדָּא, שְׁקוּרִין אוּבֵר"ש. עַל־הַכֶּבֶד • אֵף מִן הַכֶּבֶד יֵטֵל עִמּוֹה (תורת כהנים).

יד וית כסרא דתורא וית משפה וית אוכלה תוקיד כנורא מברא למשריתא חטאתא הוא:

(יד) וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרֹו וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחָנָה חֲטָאת הוּא:

כס"ה תִּשְׂרֹף בְּאֵשׁ • לֹא מִצִּינּוֹ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרֶפֶת, אֲלֵא זֶה.

טו וית דכרא חד תסב ויסמכו אהרן ובנוהי ית ידיהון על ריש דכרא:

(טו) וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסִמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

ואחר-כך בניו. ואם תאמר שביקלן סומכין יחד, יש לומר גורעין ומוסיפין ודורשין, פירוש גורעין הוא"ו דאהרן

ובתראא דאיל (פסוק ט) לא בתיב אלא וסמך, אם לא נאמר דבנה סמכו אהרן ובניו יחדיו ובאחרניי אהרן ראשון

(טו) וסמכו אהרן. מלא וא"ו, ולא אתפרש למה. ועוד קשיא לי דהכא בתיב וסמכו, ובקדמא דפר (פסוק י

(טז) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ אֶת־דָּמּוֹ וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

טז ותפוס ית דכרא ותסב ית דמה ותזרוק
על מדבחה סחור סחור:

כ"ז • וְזָרַקְתָּ (ובחים גב) בכלי, אוֹחֹז בַּמִּזְבֵּחַ וְזָרַק כִּנְגַד הַקֶּרֶן כְּדֵי שְׂיִרְאָה לְכָאן וּלְכָאן, וְאִין קָרְבֵּן טַעוֹן מִתְנָה בְּאַצְבָּע אֵלָא חֲטָאת בְּלִבְדִּי, אָכֵל שְׂאֵר זְבָחִים אִינֵן טַעוֹנִין קֶרֶן וְלֹא אֲצָבַע, שְׂמַתֵּן דְּמָם מִחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִטָּה, וְאִינוּ עוֹלָה בְּכַבֵּשׁ, אֵלָא עוֹמֵד בְּאַרְצֵי וְזָרַק. סָבִיב • כֶּף מִפְרֵשׁ בִּשְׁחִיטַת קֳדָשִׁים, שְׂאִין 'סָבִיב' אֵלָא ב' מִתְנֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע: הָאֶחָת, בְּקֶרֶן זָוִית זו, וְהָאֶחָת, בְּקֶרֶן שְׂכַנְגִּידָה בְּאַלְכֶסוֹן, וְכָל מִתְנָה נִרְאִית בְּשָׁנֵי צַדֵּי הַקֶּרֶן אֵילָף וְאֵילָף. נִמְצָא, הֵדֵם נִתּוֹן בְּד' רוּחוֹת סָבִיב, לְכֶף קְרוּי 'סָבִיב'.

(יז) וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח וְנִתְחִיו וְרַחֲצֵתָ קִרְבּוֹ וְכָרְעִיו וְנִתַּת עַל־נִתְחִיו וְעַל־רֵאשׁוֹ:

יז ונת דכרא תפלג לאברהי ותחליל גוה
וכרעוהי ותתן על אברהי ועל רישה:

כ"ח • עַל־נִתְחִיו • עִם נִתְחִיו, מוֹסֵף עַל שְׂאֵר הַנִּתְחִים.

(יח) וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כֹּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַ עֹלָה הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:

יח ותסיק ית כל דכרא למדבחה עלתא הוא
קדם יי לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם יי
הוא:

כ"ט • רִיחַ נִיחֹחַ • נֶחֱת רוּחַ לִפְנֵי, שְׂאֲמֵרְתִּי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי. אִשָּׁה • לְשׁוֹן אִשׁ, וְהִיא הַקְטַרְתָּ אֲבָרִים שְׂעַל הָאֵשׁ.

♦ יום חמישי ט' אדר א' ♦

(יט) וְלִקַּחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשְּׁנִי וּסְמַךְ אֹהֶרֶן וּבְנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל:

יט ותפסב ית דכרא תנניא ויסמוך אהרן
ובנוהי ית ידיהון על ריש דכרא:

(כ) וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלִקַּחְתָּ מִדָּמוֹ וְנִתַּתָּה עַל־תְּנוּף אֹזֶן אֹהֶרֶן וְעַל־תְּנוּף אֹזֶן בְּנֵי הַיְּמִנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְּמִנִית וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְּמִנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הֵדֵם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ ותפוס ית דכרא ותסב מדמה ותתן על
רום אודנא דאהרן ועל רום אודנא דבנוהי
דימינא ועל אליון ידיהון דימינא ועל
אליון רגליהון דימינא ותזרוק ית דמא על
מדבחה סחור סחור:

כ"י • תְּנוּף • (תורה כהנים, פרשת צו): הוּא הַסְּחֹס, גֶּדֶר הָאֲמָצְעִי שֶׁבְּתוֹף הָאֶזֶן, שְׁקוּרִין טַנְדְּרוּסִים. בֶּהֱן יָדָם הַגּוֹדֵל, וּבִפְרָק הָאֲמָצְעִי.

(כא) וְלִקַּחְתָּ מִן־הֵדֵם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְהַיֹּית עַל־אֹהֶרֶן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בְּנֵי וְעַל־בְּגָדֵי בְנֵי אֹתוֹ וְקִדֵּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבְנֵי וּבְגָדֵי בְנֵי אֹתוֹ:

כא ותפסב מן דמא די על מדבחה וממשחא
דרכותא ומדי על אהרן ועל לבושהי ועל
בנוהי ועל לבושי בנוהי עמה ותקדש הוא
ולבושהי ובנוהי ולבושי בנוהי עמה:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

ומוסיפין על וסמך, הרי בכולהו
'וסמכו'. ונראה דלמדרש בן כתיב
אהרון מלא. וכי האי גוונא אמרינן
בסנהדרין (ה' ותוס' ד"ה לטפת) גבי
ולטוטפת (לעיל יג טז) דקאמר גורעין
הא"ו דולטוטפת ומוסיפין על לטפת
(דברים ו ח) ויהיה 'לטפות'. כף נראה
לפרש: תורה טז
(כא) וְלִקַּחְתָּ מִן הֵדֵם. צריך עיון אם

כב ותסב מן דכרא תרפא ואליתא ונת תרפא
דחפי ית גוא ונת חצר ככדא ונת תרמין פלון
וית תרפא די עליהן ונת שוקא דמינא ארי
דכר קרפנא הוא :

(כב) וּלְקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּה וְאֶת־הַחֵלֶב
הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרַת הַכֹּהֵן וְאֶת שְׁתֵּי
הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין
בִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא:

כ"ב • הַחֵלֶב • זה חלב הדקים, או הקיבה (חולין מט). • וְהָאֵלֶּה • מן הכליות ולמטה, כמו שפירש ב'יקרא'
(ג ט) שְׁנָאָמַר: "לַעֲמֹת הַעֲצָה יִסְרְנָה", מקום שהכליות יועצות. ובאמורי הפר לא נאמר 'אלה', שאין אליה
קרבא אלא בכבש וכבשה ואיל, אבל שור ועז אין טעונים אליה. וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין • לא מצינו הקטרה
בשוק הימין עם האמורים, אלא זו בלבד. • כִּי אֵיל מִלֵּאִים הוּא • שלמים לשון שלמות, שהשלם בכל.
מגיד הפתוב שהמלואים שלמים, שמשמים שלום למזבח, ולעובד העבודה ולבָּעֵלִים. לָכֵן אֵין מְצֻיְכוּ
הַחֲזָה לַהֲיֹת לוֹ לְעוֹבֵד הָעֲבוּדָה לְמִנָּה, וְזֶהוּ מִשָּׁה שֶׁשָּׁמַשׁ בְּמִלּוּאִים, וְהַשָּׂאָר אֲכָלוּ אֶהָרֹן וּבָנָיו, שֶׁהֵם
בְּעֵלִים כַּמִּפְרָשׁ בְּעִנְיָן.

כג ופתא דלחם חד וגרפתא דלחם משה
חדא ואספוג חד מסלא דפטיריא די קדם
י:

(כג) וּכְפַר לֶחֶם אֶחָת וְחֹלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן אֶחָת וְרִיקִיק
אֶחָד מִסֵּל הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

כ"ג • וּכְפַר לֶחֶם • מן החלות. וְחֹלֶת לֶחֶם שֶׁמֶן • ממין הרבוכה (תורת כהנים). • וְרִיקִיק • (מנחות עה) מן
הריקקין, אחד מעשר שבכל מין ומין. ולא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח נקטרת אלא זו בלבד,
שתרומת לחמי תודה ואיל גזיר נתונה לפהנים עם חזה ושוק, ומזה לא היה למשה למנה, אלא חזה
בלבד.

כד ותשוי כלא על ידא דאהרן ועל ידא
דבנוהי ותרם יתהון ארמוותא קדם י:

(כד) וְשִׁמַּת הַכֹּל עַל פִּי אֶהָרֹן וְעַל פִּי בָנָיו
וְהִנֵּפֶת אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כ"ד • עַל פִּי אֶהָרֹן וּבָנָיו • שניהם צסוקין בתנופה, הבָּעֵלִים וְהַכֹּהֵן, הא פיצד? כהן מניח ידו
תחת יד הבָּעֵלִים ומניף, ובזה היו אהרן ובָּנָיו בְּעֵלִים, ומשה כהן. • תְּנוּפָה • (מנחות סב) מוליך ומביא למי
שארבע רוחות העולם שלו, ותנופה מעפכת ומבטלת פרעניות ורוחות רעות. תרומה, מעלה ומוריד למי
שהשמים והארץ שלו, ומעפכת טללים רעים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 175)

אֶהָרֹן וּבָנָיו בְּעֵלִים, וּמִשָּׁה כֹהֵן (רש"י כט, כד) ואלו בפרשת שמות (ד, יד) כתב שמושה נענש בכך שאהרן יהיה כהן "וְאֵתָה
הַלֹּוִי". ויש לומר: א. הפנה פסקה ממנו לאחר ימי המלוואים. ב. לא פסקה הפנה אלא מזרעו. אבל אין מסתבר לומר
שנעשה כהן רק לימי המלוואים, שכן לפי זה נמצא שבתחלה נענש ולא נתנה לו כהנה; לאחר מכן נתנה לו כהנה למשך
ימי המלוואים; ולאחר מכן שוב נלקחה ממנו.

כה ותסב יתהון מידיהון ומסיק למדבחה על
עלתא לאתקבלא ברעוא קדם י: קרפנא הוא
קדם י:

(כה) וּלְקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַה עַל־
הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֻחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשָּׁה הוּא לַיהוָה:

כ"ה • עַל הָעֹלָה • על האיל הראשון שהעלית עולה. לְרִיחַ נִיחֻחַ • לנחת רוח, למי שאמר ונעשה
רצונו. אִשָּׁה • לאש נתן. לַה' • לשמו של מקום.

שיעור יומי ליום חמישי ט' אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום - כט - פרשת תצוה

לט

(כו) וְלָקַחְתָּ אֶת־הַחֹהָה מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנַּפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמִנָּה:

כו ותפסב ית חדיא מדכר גרפניא די לאהרן ותרים יתה ארמיתא קדם יי ויהי לך לחלק:

הש"י • תנופה • לשון הולכה והבאה, וינטלי"ר בלע"ז.

(כו) וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־חֹהָה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לִבָּנָיו:

כו ותקדש ית חדיא דארמיתא וית שוק דארפשוטא די אתרם ודי אתפרש מדכר גרפניא מדי לאהרן ומדי לבנוהי:

הש"י • וקדשתי את חזה התנופה ואת שוק התרומה וגו' • קדשם לדורות, להיות נזהגת תרומתם והנפתם כחזה (נ"א כחזה) ושוק של שלמים, אבל לא להקטרה, אלא: "והיה לאהרן ולבניו" לאכל. הורם • לשון מעלה ומוריד.

(כח) וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֻק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְּרוּמָה הִוא וְתְּרוּמָה יְהִי מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שְׁלֵמִיָּהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:

כח ויהי לאהרן ולבנוהי לקים עלם מן בני ישראל ארי אפרשוטא הוא ואפרשוטא יהי מן בני ישראל מנקסט קודשיהון אפרשוטהון קדם יי:

הש"י • לחק-עולם מאת בני ישראל • שהשלמים לבעלים, ואת החזה ואת השוק יתנו לכהן. כי תרומה הוא • החזה ושוק חזה.

(כט) וּבְגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לִבָּנָיו אַחֲרָיו לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּאֲכֶם אֶת־יָדָם:

כט ולבושי קודשא די לאהרן יהון לבנוהי בתרוהי לדבאה כהון ולקרבא כהון ית גרפנהון:

הש"י • לבניו אחרי • למי שפא בגדלה אחרי. למשחה • להתגדל בהם, שיש "משיחה" שהיא לשון שררה, כמו (במדבר יח): "לך נתתים למשחה", (תהלים קח): "אל תגעו במשיחי". ולמלא-בם את-יָדָם • על-ידי הבגדים הוא מתלבש בכהנה גדולה.

(ל) שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשׁ הַכֹּהֵן תַּחֲתָיו מִבְּגָדֵי אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשֵׁרֶת בְּקֹדֶשׁ:

ל שבעת ימים ילבשו תחתיו מן בגדי פהנא תחתיהי מבנוהי די יעול למשפן זמנא לשמשא בקודשא:

הש"י • שבעת ימים • רצופין. ילבשם הפהן • אשר יקום מבניו תחתיו לכהנה גדולה, כשימננהו להיות פהן גדול. אשר יבא אל-אהל מועד • (יזכא עג) אותו כהן המוכן ליכנס לפני ולפנים ביום הכפורים, וזהו פהן גדול, שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא בו. תחתיו מבגיו • מלמד, שאם יש לו לכהן-גדול בן ממלא את מקומו, ימננהו פהן-גדול תחתיו (תורת כהנים). הפהן תחתיו מבגיו • מכאן ראיה: כל לשון "פהן" לשון פועל, עובד ממש. לפיכך, נגזר 'תביר' נמשך לפניו.

(לא) וְאֵת אֵיל הַמִּלֵּאִים תִּקַּח וּבִשַּׁלְתָּ אֶת־בִּשְׂרוֹ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ:

לא וית דכר גרפניא תסב ותבשל ית בסרה באמר קדיש:

הש"י • במקום קדש • בתצר אהל מועד, שהשלמים הללו קדשי קדשים היו.

(לב) וְאָכַל אֶהָרֶן וּבָנָיו אֶת־בֶּשֶׂר הָאֵיל וְאֶת־הַלֶּחֶם
אֲשֶׁר בַּסֵּל פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד:

לב ויכול אהרן ובניהו ית בשר דכרא וית
לחמא די בסלא לתרע משפן זמנא:

טז"א פתח אהל מועד • כל הקוצר קרוי בן.

(לג) וְאָכְלוּ אַתֶּם אֲשֶׁר בְּפֶר בָּהֶם לְמֵלֶא אֶת־יָדֵם
לְקֹדֶשׁ אַתֶּם וְזֶר לֹא־יֹאכֵל בִּי־קֹדֶשׁ הֵם:

לג ויכלון יתהון די יתפפר בהון לקרבא ית
קרבהון לקדשא יתהון וחלוני לא ייכול
ארי קודשא אנון:

טז"ב וְאָכְלוּ אַתֶּם • אֶהָרֶן וּבָנָיו, לְפִי שֶׁהֵם בְּעֲלִיָּהֶם. אֲשֶׁר בְּפֶר בָּהֶם • לָהֶם, כָּל זָרוֹת וְתַעֲוִב. לְמֵלֶא
אֶת־יָדֵם • בָּאֵל וְלָחֶם הַלֵּלוּ. לְקֹדֶשׁ אַתֶּם • שְׁעַל־יְדֵי הַמְּלוּאִים הַלֵּלוּ נִתְמַלְאוּ יְדֵיהֶם וְנִתְקַדְּשׁוּ לְכַהֲנָה.
כִּי קֹדֶשׁ הֵם • קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, וּמִכָּאן לְמַדְנֵי אֲזַהֲרָה לְזֶר הָאוֹכֵל קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, שֶׁנֶּתַן הַמֶּקְרָא טַעַם לְדַבֵּר
מִשּׁוֹם ד' "קֹדֶשׁ הֵם".

(לד) וְאַם־יוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַמְּלָאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־
הַבֶּקָר וְשִׁרְפֹת אֶת־הַנוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֹאכֵל בִּי־קֹדֶשׁ
הוא:

לד ואם ישפתאר מבשר קרבניא ומן לחמא עד
צפרא ותוקיד ית דאשפתאר בנורא לא
יתאכל ארי קודשא הוא:

(לה) וַעֲשִׂיתָ לְאֶהָרֶן וּלְבָנָיו כָּכָה כָּכָה אֲשֶׁר־צִוִּיתִי
אֹתְכֶה שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא יָדָם:

לה ותעבד לאהרן ולבניהו כדן ככל די
פקדית יתך שבעת יומין תקרב קרבניהון:

טז"ג וַעֲשִׂיתָ לְאֶהָרֶן וּלְבָנָיו כָּכָה • שָׁנָה הַפְּתוּב וְכַפֵּל, לַעֲכָב, שָׁאם חֲסַר דָּבָר אֶחָד מִכָּל הָאִמּוּר בַּעֲנִיָּן,
לֹא נִתְמַלְאוּ יְדֵיהֶם לִהְיוֹת כַּהֲנִים, וַעֲבֹדְתֶם פְּסוּלָה. אֹתְכֶה • כְּמוֹ אוֹתָךְ. שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא וְגו' •
בַּעֲנִיָּן הִנֵּה וּבִקְרִבְנוֹת הַלֵּלוּ, בְּכָל יוֹם.

(לו) וּפֶר חֲטָאת תַעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכֹּפָרִים וְחִטָּאתָ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ בַּכֹּפֶר עָלָיו וּמִשַּׁחַת אֹתוֹ לְקֹדֶשׁוֹ:

לו ותורא דחטאתא תעבד ליומא על כפוריא
ותדפי על מדבחה בכפרותך עלוהי ותדפי
יתה לקדשותה:

טז"ד עַל הַכֹּפָרִים • בַּשְּׂבִיל הַכְּפוּרִים, לְכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִכָּל
זָרוֹת וְתַעֲוִב, וּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁבְעַת יָמִים תִּמְלֵא יָדָם", אֵין לִי אֵלָא דָּבָר הַבָּא בַּשְּׂבִילִים, כְּגוֹן הָאֵילִים
וְהַלֶּחֶם, אָכַל הַבָּא בַּשְּׂבִיל הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן פֶּר שֶׁהוּא לַחֲטוֹי הַמִּזְבֵּחַ - לֹא שֶׁמֶעֱנֵנוּ, לְכָךְ הִצְרַךְ מִקְרָא זֶה. וּמִדְרַשׁ
'תּוֹרַת כַּהֲנִים' אוֹמֵר: כִּפֹּרֶת הַמִּזְבֵּחַ הִצְרַךְ, שֶׁמָּא הִתְנַדָּב אִישׁ דָּבָר גָּזוּל בְּמִלְאֶכֶת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּזְבֵּחַ.
וְחִטָּאת • 'וּתְדַבִּי', לְשׁוֹן מִתְּנַת דְּמִים הַנִּתּוּנִים בְּאַצְבַּע, קְרוֹי חֲטוֹי. וּמִשַּׁחַת אֹתוֹ • בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, וְכָל
הַמִּשְׁיחוֹת כְּמִין כ"ף יוֹנִית.

(לז) שִׁבְעַת יָמִים תִּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקֹדֶשֶׁת אֹתוֹ
וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים כָּל־הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ
יִקְדָּשׁ:

לז שבעת יומין תכפר על מדבחה ותקדש
יתה ויהי מדבחה קדש קודשא כל דיקרב
במדבחה ותקדש:

טז"ה וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ • וְמָה הִיא קֹדְשָׁתוֹ? "כָּל הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ", אִפְלוּ קֶרֶבֶן פְּסוּל שְׁעֵלָה עָלָיו,

קדשו המזבח להקשירו שלא ירד. מתוך שנגאמר: "כל הנוגע במזבח יקדש", שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר שלא היה פסולו בקדש, כגון: הרובע והנרבע, ומקצה ונעבד והטרפה וכיוצא בהן? תלמוד לומר: "וזה אשר תעשה" הסמוך אחריו (תורת כהנים פרשת צו), מה עולה ראוי, אף כל ראוי, שגראה לו כבר ונפסל משבא לעזרה, כגון: הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו וחויץ למקומו וכיוצא בהן (ובחים נו).

♦ יום שישי י' אדר א' ♦

לח ודין די תעבד על מדבחה אמרין בגי
שנא תרין ליומא תדירא:

(לח) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּבָשִׂים בְּנִי־שֵׁנָה
שָׁנִים לַיּוֹם תָּמִיד:

לט וְאֵת אֲמָרָא חַד תַּעֲבֹד בְּצִפְרָא וְיֵת אֲמָרָא
תַּנְיָנָא תַּעֲבֹד בֵּין שְׁמִשָּׂא:

(לט) אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִבְקָר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ
הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים:

מ וְעֶסְרֹנָא סִלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח כְּתִישָׁא
רְבָעִית הִינָּא וְנִסְכָּא רְבָעִית הִינָּא חֲמָרָא
לְאֲמָרָא חַד:

(מ) וְעֶשְׂרֵן סִלָּת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כְּתִית רַבַּע הַהִין
וְנִסְךְ רְבִיעִית הַהִין יֵין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד:

כס"א וְעֶשְׂרֵן סִלָּת • עֲשִׂירִית הָאִיפָה, מ"ג בִּיצִים וְחֲמֵשׁ בִּיצָה. בְּשֶׁמֶן כְּתִית • לֹא לַחֹבֶה נֹאמַר "כְּתִית", אֲלָא לַהֲכָשִׁיר, לְפִי שֶׁנֶּאמַר "כְּתִית לְמֹאזֵר", וּמִשְׁמַע לְמֹאזֵר וְלֹא לַמִּנְחֹת, יָכוֹל לְפָסְלוֹ לַמִּנְחֹת? תַּלְמוּד לומר פֶּאֶן "כְּתִית", וְלֹא נֹאמַר "כְּתִית לְמֹאזֵר" אֲלָא לְמַעַט מִנְחֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ "כְּתִית", שֶׁאִף הַטַּחֲוֹן בְּרִיחִים כֶּשֶׁר בִּהֵן (מנחות פו). רַבַּע הַהִין • שְׁלֹשָׁה לוּגִין. וְנִסְךְ • לְסָפִלִים, כִּמוֹ שֶׁשִּׁנְיָנוּ בְּמִסְכַּת סָכָה: שְׁנֵי סָפִלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ וּמִנְקָבִים כָּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין דְּקִים. נוֹתֵן הֵינן לְתוֹכוֹ, וְהוּא מְקַלֵּחַ וְיוֹצֵא דֶרֶךְ הַחֹטֵם וְנוֹפֵל עַל גַּג הַמִּזְבֵּחַ וּמִשָּׁם יורֵד לְשִׁיתִין בְּמִזְבֵּחַ בֵּית עוֹלָמִים, וּבְמִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת יורֵד מִן הַמִּזְבֵּחַ לָאָרֶץ.

מא וְיֵת אֲמָרָא תַּנְיָנָא תַּעֲבֹד בֵּין שְׁמִשָּׂא
כְּמִנְחַת צִפְרָא וְנִסְכָּה תַּעֲבֹד לֶה לְאַתְקַבְּלָא
בְּרַעוּא קֶרְבָּנָא גָּדָם יי:

(מא) וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים
בְּמִנְחַת הַבֶּקָר וּכְנִסְכָּהּ תַעֲשֶׂה־לָּהּ לְרִיחַ נִיחֹחַ
אִשָּׁה לַיהוָה:

כס"ב לְרִיחַ נִיחֹחַ • עַל הַמִּנְחָה נֹאמַר, שֶׁמִּנְחַת נִסְכִּים בְּלֵיל כָּלִיל, וְסֹדֵר הַקֶּרְבָּתָם: הָאֲבָרִים בַּתְּחִלָּה, וְאַחֲרֵי־כֵן הַמִּנְחָה, שֶׁנֶּאמַר (ויקרא כג): "עוֹלָה וּמִנְחָה".

מב עֲלֵתָא תְּדִירָא לְדִרְיָכוֹן בְּתַרַע מִשְׁפָּן זִמְנָא
גָּדָם יי דְּאִזְמָן מִמִּירִי לְכוֹן תַּפָּן לְמַלְלָא
עִמָּךְ תַּפָּן:

(מב) עֲלֵת תָּמִיד לְדִרְתִּיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שְׁמָה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שֵׁם:

אֲצִטְרִיךְ לְשֶׁאֵר מְלוּאִים שֶׁהִקְרִיבוּ בִּימֵי עֶזְרָא כִּמוֹ בִּימֵי מִשָּׁה, וְכֵן לְעֵתִיד כְּשִׁיבְנָה בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ. וְעוֹד אֲנִי אוֹמֵר, שְׁוֹדֵה לְשׁוֹן רַשִׁי דְּנִקְטָה הִיא הִיתָה אֲזַהְרָה לְמְלוּאִים סָתָם: תורה ט

דְּבִפְרָשֶׁת תְּמִידִין פִּירֵשׁ רַשִׁי" (שם פסוק ח) אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בִבְקָר, אִף־עַל־פִּי שֶׁכָּבֵר נֹאמַר בְּפִרְשֶׁת וְאִתָּה תַּצִּיחַ וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וגו', הִיא הִיתָה אֲזַהְרָה לְמְלוּאִים וְזוֹ הִיא מִצְוָה לְדוֹרוֹת. וְנִרְאֶה לִי דִּהְיָא לְדוֹרוֹת

לומר דְּסִמְיָה אֵעֵלֵת תְּמִיד דְּלִקְמָן (פסוק מב). וְנִרְאֶה לִי דִּאֵין צָרִיךְ לְדַחֹק כֹּל כֵּן, דְּבִאֲתוֹת פִּסּוּק כְּתִיב שָׁנִים לַיּוֹם תָּמִיד וְאִנָּא יִדְעָנָא דְּבִעוּלָה מִשְׁתַּעֲבִי קָרָא מִדְּקֹאמֵר בְּפִרְשֶׁת קֶרְבָּנוֹת (במדבר כח) a שָׁנִים לַיּוֹם עֲלֵה תְּמִיד. וְתִימָא

כ"י • תמיד • מיום אל יום, ולא יפסיק יום בנתיים. אשר אועד לכם • כשאקבע מועד לדבר אליה, שם אקבענו לבא. ויש מרבנותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת היה הקדוש-ברוך-הוא מנבא עם משה משהיהם המשפן. ויש אומרים: "מעל הכפרת", כמו שגאמר (שמות כה): "ודברתי אתך מעל הכפרת", ו"אשר אועד לכם" האמור כאן אינו אמור על המזבח, אלא על אהל-מועד הנזכר במקרא.

(מג) ונעדתני שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי: מג ואזמן מימרי תמן לבני ישראל ויתקדש ביקרי:

כ"י • ונעדתני שמה • אתועד עמם בדבור, כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם. ונקדש • המשפן. בכבדי • שתשרה שכניתי בו, ומדרש אגדה: אל תקרי בכבדי, אלא במכבדי, במכבדים שלי. כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום הקמתו, וזהו שאמר משה (ויקרא י): "הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש", והיכן דבר? "ונקדש בכבדי".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך לא עמ' 166 – מתוך 'לקראת שבת')

"ונעדתני" – דרך משה

ונעדתני שמה לבני ישראל

"אתועד עמם בדבור כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם" (כט, מג. ובפירוש רש"י) ויש לזיג בלשון רש"י דלכאורה אהל מועד היה המקום ששם דבר הקב"ה אל בני ישראל, ולמה נקט רש"י "אתועד עמם בדבור... לדבר עם עבדיו" דמשמע ששם דברו גם בני ישראל אל הקב"ה? ויש לומר דהא גופא משמיענו רש"י, דכמו ש"בית עולמים" נקרא בכתוב גם "ביתי בית תפלה" שהיה המקום הקבוע לתפלת ישראל אל הקב"ה, כמו כן האהל מועד היה המקום הקבוע לא רק לדבור הקב"ה אל בני ישראל אלא גם לתפלה ולדבור של בני ישראל להקב"ה (וראה פירוש הקצר לאבן-עזרא על הפסוק).

(מד) וקדשתי את-אהל מועד ואת-המזבח ואת-אהרן ואת-בניו אקדש לכהן לי:

(מה) ושכנתי בתוך בני ישראל והייתי להם לאלהים:

(מו) וידעו כי אני יהוה אלהיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם אני יהוה אלהיהם:

כ"י • לשכני בתוכם • על-מנת לשכן אני בתוכם.

♦ שבת קודש י"א אדר א' ♦

ל (א) ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אותו:

כ"י • מקטר קטרת • להעלות עלי קיטור עשן סמים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'לקוטי שיחות' כרך א. עמוד 171 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עבודת ה' בהצנע לכת

בסוף פרשתנו כתוב "ועשית מזבח מקטר קטרת" (ל, א), ומפרט סדר עשיתו.

א ומעבד מדבחה לאקטרא עלוהי קטרת
בוסמא דאעי שטין מעבד יתה:

והקשו המפרשים (רמב"ן, ספורנו, ש"ך, 'אור החיים' כאן. ועוד) מדוע הזכיר מזבח הקטרת רק בסוף פרשת תצוה, ולא בפרשת תרומה ביחד עם שאר הכלים?

יש לומר בדרך הדרוש, דהנה מצינו חלוק בין עבודות שאר הכלים לעבודת מזבח הזהב. דבשאר הכלים נשעבד הכהן עבודתו בהם, לא היה לבד באהל מועד. מה שאין כן בעבודת מזבח הזהב, שהיא הקטרת הקטרת, אסור לאדם שיפגס עם הכהן העובד, וכמו שכתוב בנוגע להקטרת הקטרת באהל מועד, שבזמן הזה "וכל אדם לא יהיה באהל מועד וגו'" (אחרי טז, יז).

וב'ירושלמי' (יומא פרק ה סוף הלכה ב) איתא יתירה מזו ש"אפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם, לא יהיו באהל מועד", שאפילו המלאכים לא היו באהל מועד בשעת הקטרת הקטרת.

ולכן הבדל מזבח הזהב משאר הכלים, כי עבודת מזבח הזהב היתה תכלית ועיקר העבודות שהיו באהל מועד. דהעבודה הכי נעלית היא בשעה שבמקום בו עובדים את הקב"ה, אין נמצאים אנשים אחרים אלא רק הכהן העובד והקב"ה. וזה משמיענו הכתוב, שהשלמות בעבודת ה' אינה קשנעשית לפני אנשים אחרים, כי אז יש חשש שהעבודה היא רק בשביל פבוד או פרסום וכיוצא בזה, אלא קשנעשית בצנעה ובסתור ורק לשם ה' בעצמו.

(ב) אִמָּה אֲרָכּוֹ וְאִמָּה רַחֲבּוֹ רְבוּעַ יְהִיָּה וְאַמָּתַיִם קָמָתוֹ מִמֶּנּוּ קִרְנָתָיו:

ב אמתא ארבה ואתמא פתיה מרבע יהי ותרתין אמין רימה מנה קרנהי:

(ג) וְצִפִּיתְ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּגּוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קִרְנָתוֹ וְעִשִּׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב:

ג ותתפי אתה זהב דהב דכי ית אגרה וית פתלוהי סחור סחור וית קרנהי ותעבד לה דיר דדהב סחור סחור:

ה"י אַת גָּגּוֹ • זֶה הָיָה לוֹ גָּג, אֲבָל מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה לֹא הָיָה לוֹ גָּג, אֲלֵא מִמְּלָאִים חָלְלוּ אֹדָמָה בְּכָל חֲנִיָּתָם. זָר זָהָב • סִמֵּן הוּא לְכֶתֶר בְּהִנָּה.

(ד) וְשִׁתִּי טִבְעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לִּי מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ בַּהֲמָה:

ד ותתתין עזמן דדהב תעבד לה מלרע לדירה על תרתין וזימה תעבד על תרין סטרוהי ויהי לאתרא לאריחא למשל ימה בהון:

ה"י צִלְעֹתָיו • כָּאן הֵיא לְשׁוֹן זְוִיּוֹת, כְּתִרְגוּמוֹ, לִפִּי שְׁנָאֵמַר: "עַל שְׁנֵי צִדָּיו", עַל שְׁתֵּי זְוִיּוֹתָיו שֶׁבְּשְׁנֵי צִדָּיו. וְהָיָה • מַעֲשֵׂה הַטִּבְעוֹת הָאֵלֶּה. לְבָתִּים לְבָדִים • לְכָל בֵּית תִּהְיֶה הַטִּבְעֹת לְכָד.

(ה) וְעִשִּׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

ה ותעבד ית אריחא דאעי שטין ותתפי יתהון דהבא:

(ו) וְנָתַתָּה אֹתוֹ לְפָנֶי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדוּת לְפָנֶי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָךְ שָׁמָּה:

ו ותתן ימה קדם פרקתא די על ארונא דסהדותא לקדם פפרקתא די על סהדותא די אומן מימרי לך תמן:

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז והדר

(ד) עַל שְׁנֵי צִדָּיו. פִּירֵשׁ רַש"י, שְׁנֵי זְוִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בְּשְׁנֵי צִדָּיו. וּלְכַאֲרֵיהּ הֵינּוּ אַרְבַּע טִבְעוֹת שֶׁצִּדָּיו שְׁנִים לְכָל צֶד. וְתִימָה, שֶׁהֵי מִזְבֵּחַ זֶה לֹא הָיָה כִּי־אִם אִמָּה אֲרָכּוֹ וְאִמָּה רַחֲבּוֹ, וְאִם כֵּן הֵיכִי עָבְרִי הָרִי גְבְרִי בְּאִמָּה

קדא, והלא גבי הארון הוצרכו לפרש שהיו הטבעות קבועין לרחבו כדי שיהיו הנושאים עומדין לארכו, כי לרחבו לא מצו קיימי דלא הוו אלא אמתא ופלגא, וכל־שכן גבי מזבח דלא הוי אלא אמה. וצריך

לומר דהקא לא היו נושאים אותו כִּי־אִם שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, אֶחָד לְכָל צֶד, והוא הָיָה עוֹמֵד בֵּין שְׁנֵי הַבָּדִים וְשְׁנֵי רֹאשֵׁי הַבָּדִים בֵּין שְׁתֵּי כַתְּפָיו: תורה ה

כ"א • **לפני הפרקת •** שָׁמָּא תֹאמַר: מִשּׁוּף מִכְנֵגד הָאָרוֹן לְצִפּוֹן אוֹ לְדָרוֹם? תִּלְמוּד לומר: "לפני הפפרת", מכון כנגד הארון מבחוץ.

(ו) **וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֶן קִטְרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת־הַנֶּחֱרֶת יִקְטִירָנָה:**
וְיִקְטֹר עָלָיו אֶהְרֶן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בַּצֶּפֶר בַּצֶּפֶר בְּאַתְקִנוּתָהּ יֵת בּוֹצִינָא יִסְקִנָּה:

כ"א • **בְּהִיטִיבוֹ •** לשון נקוי הבזיכין של המנורה מדשן הפתילות שנספרו בלילה, והיה מטיבין בכל בקר ובקר. הנרת • לוצי"ש בלע"ז, וכן כל "נרות" האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה.

(ח) **וּבַהֲעֵלַת אֶהְרֶן אֶת־הַנֶּחֱרֶת בֵּין הָעֲרֵבִים יִקְטִירָנָה קִטְרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:**
ח וּבִאֲדֻלָּקוֹת אֶהְרֶן יֵת בּוֹצִינָא בֵּין שְׁמִשְׁנָא יִסְקִנָּה קִטְרֶת בּוֹסְמִינָא תְּדִירָא קָדָם יְיָ לְדִרְכֵּיכֶן:

כ"א • **וּבַהֲעֵלַת •** כשידליקם להעלות להבתן. **קִטְרִינָה •** בכל יום, פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים.

(ט) **לֹא־תַעֲלֶוּ עָלָיו קִטְרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֹסֶךְ לֹא תִסְכוּ עָלָיו:**
ט לֹא תִסְכּוּ עָלָיו קִטְרֶת בּוֹסְמִין נֹכְרָאִין וְעֹלָתָא וּמִנְחָתָא וְנֹסֶכָא לֹא תִסְכּוּ עָלָיו:

כ"א • **לֹא־תַעֲלֶוּ עָלָיו •** על מזבח זה. **קִטְרֶת זָרָה •** שום קטרת של נדבה, כלן זרות לו חוץ מזו. **וְעֹלָה וּמִנְחָה •** ולא עולה ומנחה. עולה של בהמה ועוף, ומנחה היא של לחם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ 9 לקו"ש כרך טז עמ' 458 ואילך – מנחת חינוך 'לקראת שבת')

העסק בעניני עולם־הזה רק עם חיצוניות הלב

לֹא־תַעֲלֶוּ עָלָיו . . וְעֹלָה וּמִנְחָה (ל, ט)

ידוע מה שכתוב בספרים הקדושים (ראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו. של"ה ש' האותיות אות ל. ועוד) דכל אחד ממשאל צריך לעשות בלבד משכן ומכון לשבתו יתברך. ונמצא דכל העבודות שהיו במשכן ישנן גם כן בעבודת ה'. ומבאר בתורת החסידות (ראה תורת חיים לאדמו"ר האמצעי, שמות תמג, א ואילך. ועוד) דעבודת הקרבנות בכל אחד ואחד היא ההתעסקות עם עניני עולם־הזה לשם שמים, להעלותם לקדשתו יתברך, שהוא על־דרך הקרבנות שלוקחים בהמה גשמית, ומעלים אותה להיות "ריח ניחוח לה".

ועבודת הקטרת היא כלשון הזהר הקדוש (חלק ג רפה, א) "בחד קטירא אתקטירנא", ההתקשרות עם הקב"ה, הינו העבודה בה האדם קשור עם הקב"ה לבדו, ואין לו שיכות עם עניני עולם־הזה (כגון למוד התורה). והנה עבודת הקרבנות היא על מזבח החיצון בלבד, מה־שאינן מזבח הפנימי "לא תעלו עליו גו' עולה ומנחה" והוא רק בשביל הקטרת.

ומזה יש ללמד הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו, דהמזבח הפנימי שבכל אחד ממשאל, שהוא רגש האדם ופנימיות לבו, צריך להיות רק להקב"ה לבדו, בלי התערבות עניני עולם־הזה. והעבודה דהעלאה הדברים הגשמיים, צריכה להיות רק עם "מזבח החיצון", שהוא חיצוניות לבו, כי פנימיות לבו ורגשותיו הם אף ורק להקב"ה בלבד.

דעת זקנים מבלי התוספות – עוז והדר

ועוד מדכתיב **וּבַהֲעֵלַת אֶהְרֶן וְיִקְטִירָנָה**, מדתלה קטרת בנרות אם כן כל הכשר להדלקת נרות כשר לקטרת, ובנרות כתיב (לעיל כו בא) יערך אתו אהרן ובניו. ועוד יש לומר,

(יד) **וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֶן**. צריך לומר דאהרן לאו דוקא, שהרי הקטרת כשרה בכהן הדיוט, בדאמרינן פרק (אמר להם הממונה) [בראשונה] (יטא כו). חדשים לקטרת עמדו וּפְסִיסוּ.

וּבַהֲעֵלַת לאו דוקא דהא כתיב יערך אתו אהרן ובניו במקום אחר, דכא נמי **וְהִקְטִיר עָלָיו אֶהְרֶן** לאו דוקא: תורה ט
חסלת פרשת תצוה

(י) וְכַפֵּר אֶהְיֶה עַל־קִרְנֹתָיו אֶחָת בַּשָּׁנָה מִדָּם חֲטֹאת הַכֹּהֲנִים אֶחָת בַּשָּׁנָה יִכָּפֵר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

י"א וְכַפֵּר אֶהְיֶה • מִתֵּן דָּמִים. אֶחָת בַּשָּׁנָה • בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, הוּא שְׁנָאֵמַר בְּ"אַחֲרֵי מוֹת" (ויקרא יז): "וְיִצָּא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' וְכַפֵּר עָלָיו". חֲטֹאת הַכֹּהֲנִים • הֵם פֶּר וְשָׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים הַמְּכַפְּרִים עַל טְמֵאת מִקְדָּשׁ וְקֳדָשִׁים. הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ לְדִבְרִים הֵלְלו בְּלִבְךָ וְלֹא לַעֲבֹדָה אַחֶרֶת:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 179)

הַמִּזְבֵּחַ מִקְדָּשׁ לְדִבְרִים הֵלְלו בְּלִבְךָ, וְלֹא לַעֲבֹדָה אַחֶרֶת (רש"י ל, י) הַקִּרְבַּת קֶרֶן מְסַמֶּלֶת אֶת הַשְּׁמוּשׁ בְּדָבָר גִּשְׁמִי, כְּגוֹן אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, לִשְׁם שְׂמִים, לְצַרֵּף עֲבֹדַת ה'. וְעֲבֹדָה זוֹ צְרִיכָה לְהַעֲשׂוֹת עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, הֵינֵנו בְּ"חֲצוֹנִיּוֹת הַלֵּב", בְּלִי הַתְּלַהּבוֹת יִתְרָה. וְאֵלּוּ עֲבֹדָה רוּחָנִית, כְּגוֹן תַּפְּלָה לְמוֹד וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, יֵשׁ לַעֲשׂוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, עִם "פְּנִימִיוֹת" הַלֵּב, הֵינֵנו בְּלֶהֱט וּבְהַתְּלַהּבוֹת.

ק"א פסוקים, מיכאל ל' סימן. חסלת פרשת תצוה

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רי

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שלישי עמ' ב

הברייתא, דתניא, אם אמר הבעל עשו לה כדת, עשו לה כנימוס (וכחוק), עשו לה כראוי, לא אמר כלום, שאין זה מוכח שכוונתו לצרכי הגט. הרי לך על כל פנים שלשון 'עשו לה כדת' אינו לשון גירושין.

משנה

המשנה שלפנינו מונה מקרים מסוימים שבהם אף שלא פירש הבעל בדבריו שרצונו שיתנו את הגט לאשתו, אומדים אנו את דעתו שלכך נתכוין. כראשונה היו אומרים - בתחילה אמרו חכמים, היוצא בקולר - אדם שנתחייב מיתה למלכות, ויצא בשלשלאות של ברזל ליהרג, ואמר לשנים פתבו גם לאשתי, הרי אלו וכתבו וחתמו לה, על אף שלא ציוה להם לתת לה, כיון שאומדים אנו את דעתו שלכך נתכוין, אלא מתוך שהיה טרוד בפחדו לא פירש דבריו. ולאחר מכן חזרו חכמים לומר, שאף אדם המפרש בספינה לים, והיוצא בשנייה למדבר, אם אמר לעדים כתבו, כותבים ונותנים, שאף אלו רצונם בכך אלא שמתוך שהם בהולים לא פירשו דבריהם כראוי. רבי שמעון שוורי אומר, אף המסוכן - החולה שאמר כתבו, כותבים ונותנים, שאף הוא טרוד בחלי, ובודאי לכך נתכוין אף שלא ביאר דבריו כראוי.

גמרא

הגמרא תבאר דין 'היוצא בקולר' לגבי מתנתו: גניבא [שם אדם] יוצא בקולר הנה - יצא בשלשלאות של ברזל ליהרג, כי הנה קא נפיק - בדרך יציאתו אמר, הבו ארבע מאה זוזי לרבי אבינא, מחמרא דנהר פניא - תנו לרבי אבינא ארבע מאות זוז, מן היין שיש לי במקום ששמו נהר פניא [ולהלן תבאר הגמרא אם כוונתו שיתנו לו יין או דמי יין]. אמר רבי יודא,

שמסתבר לומר שכוונתו מלשון פטור וחובה, משום שאם היתה כוונתו ללשון 'גט פטורין', היה לו להדגיש ולומר 'פטורה'. רבא מבאר מהו טעם המחלוקת בין התנא של המשנה לרבי נתן: אמר רבא, רבי נתן דכבלא הוא - רבי נתן שעלה מבבל, ששם היו מדברים פעמים בלשון עברי ופעמים בלשון ארמי, הוא דייק בין פטורה לפטורה - דייק בחילוק בין פטורה לפטורה, ולכן אמר שמסתבר שכאשר אמר הבעל בלשון דגוש 'פטורה', נתכוין ללשון ארמי, שהוא מלשון גט פטורין, ולכן דבריו קיימין. מה שאין כן כשנטק בבנין קל 'פטורה' נתכוין לדבר בלשון עברי ומלשון פטור וחובה. אך תנא דידן, דבר ארין ישראל הוא - התנא במשנתו שכן ארץ ישראל הוא, ששם מדברים רק בלשון עברי, הוא לא דייק בחילוק זה, ולכן אמר שבין כשאמר הבעל בלשון דגוש, ובין כשאמר בלשון רפוי נתכוין לדבר בלשון עברי, והיינו מלשון פטור וחובה, ואין בכך כלום. הגמרא דנה בלשונות נוספים שאמר הבעל, האם משמעותן לשון גירושין: איפצא להו - נסתפקו בני הישיבה, אם אמר הבעל היוצאה, מהו, האם כוונתו מלשון הפסוק (דברים כד ב) 'ויצאה מביתו', או שלא לכך נתכוין, שהרי לשון הפסוק הוא 'ויצאה' דהיינו מעצמה ולא 'והוציאה מביתו'. וכן כשאמר הבעל עזובה, מהו, האם כוונתו מלשון 'אגרת שבוקין', או שמא כיון שאין כותבין בגט לשון עזובה ממש, אין עזובה לשון גירושין ולא לכך נתכוין. וכן כשאמר הבעל התיירה, מהו, האם כוונתו מלשון 'מותרת לכל אדם' שהוא מלשון הגט, או שכוונתו מלשון התרת נדרים, או התרת חגורה, שהוא לשון פתיחה ואינו לשון גירושין כלל. וכן מסתפקת הגמרא, התיירה, מהו, הועילו לה, מהו, עשו לה כדת, מהו, שבכל לשונות אלו יש להסתפק, האם כוונתו שיניחו לה ושיעילו לה בנתינת גט, וזהו דת שלה, או שכוונתו לצורך אחר של האשה ולא לענין גירושין כלל. הגמרא פושטת את הספק האחרון, כשאמר הבעל 'עשו לה כדת': פשוט מיהא תדא - אחד מן הספקות יש לך לפשוט מדברי

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ה' אדר א' מפרק כט עד סוף פרק לד	יום רביעי - ח' אדר א' מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שני - ו' אדר א' מפרק לה עד סוף פרק לח	יום חמישי - ט' אדר א' מפרק מט עד סוף פרק נד
יום שלישי - ז' אדר א' פרק לט עד סוף פרק מג	יום שישי - י' אדר א' מפרק נה עד סוף פרק נט
שבת קודש - י"א אדר א' פרק כ מפרק ס עד סוף פרק סה	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ה' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לד, ושני מיני נחת... עד עמ' 68, דקב"ה לעילא.

37 שבעבודתם יגרמו ל"מטעמים" – נחת רוח. וכמו שכתובים
38 נשמיים, דרך-משל, יש שני מיני מעדנים: אחד ממאכלים
39 ערבים ומתקנים, והשני מדברים חריפים או חמוצים, –
40 שלפני שעורכים אותם למאכל ערב, אין הם טובים למאכל

41 מפאת חריפותם או

42 חמיצותם, רק שהם

43 מתקלים ומתקנים היטב

44 עד שנעשו מעדנים

45 להשיב הנפש. – כך ישנם

46 גם למעלה שני סוגי נחת

47 רוח: א) "נחת רוח" הנגרם

48 מדברים "טובים"

49 ו"מתוקים" – עבודת

50 הצדיקים, שאינם צריכים

51 יותר להילחם עם ה"סטרא

52 אחרא", וכל עבודתם היא

53 ל"המשך" מהקדושה

54 יותר אור; ב) "נחת רוח"

55 הנגרם למעלה, מעבודתם

56 של ה"בינונים", שעדיין יש

57 להם "עסק" עם הדברים

58 ה"מרים", הלא-טובים,

59 להיאבק עם ה"רע" שבנפשם הבהמית ולדחות את המחשבות

60 וההרהורים הרעים. וזהו שאמר הכתוב: "כל פעל ה'

61 למענהו, וגם רשע ליום רעה"; – הכל עשה הקב"ה למענו,

62 וכן גם את הרשע "ליום רעה". כיצד, לכאורה, נברא גם הרשע

63 למען הקב"ה? – אלא, פרוש, שישבו מרשעו ויעשה הרע שלו

64 יום ואור למעלה, – כדי שיהפוך ל"יום" את ה"רעה", שזו

65 משמעות "וגם רשע, ליום-רעה". וזאת על-ידי, כד אכתבתי

66 סטרא-אחרא – כשיכוף את ה"סטרא אחרא", ואסתלק וקרא

67 דקדשא-ברי-הוא לעילא. – ויתעלה כבודו של הקב"ה

68 למעלה. וזהו פירוש הכתוב "וגם רשע ליום רעה" – שגם הרשע

69 יהפוך את ה"רעה" ל"יום", כלומר – לאור. למדנו עד כאן,

70 שעלידי שנופלות מחשבות רעות במוחו של יהודי, והוא

71 משתלט עליהן – הוא כופה בכך את ה"סטרא אחרא" וגורם נחת

72 רוח למעלה.

1 ושני מיני נחת רוח – בעבודתם של בני ישראל, לפני ותבדק

2 למעלה: אחד – מבטול הסטרא-אחרא לגמרי, ואתהפכא

3 ממרירו למתקא – ומהפכת המריר למתוק, ומחשוכא

4 לנהורא, – ומחושך לאור, וזה נעשה על-ידי הצדיקים; –

5 המבטלים את ה"סטרא

6 אחרא" לגמרי, ואת

7 ה"מריר", ה"רע" של 1

8 המדות שמנפשם 2

9 הבהמית, הם הופכים 3

10 ל"טוב", ואת "חושך" 4

11 המוחין וד"שכל" של 5

12 נפשם הבהמית, הם 6

13 הופכים ל"אור" ולקדושה 7

14 – כל זה גורם למעלה אופן 8

15 אחד של נחת רוח; 9

16 והשנית – האופן השני 10

17 של נחת רוח, הוא: כד 11

18 אתהפכא הסטרא-אחרא 12

19 – כשכופים את ה"סטרא 13

20 אחרא, בעודה בתקפה 14

21 וגבורתה – כשה"סטרא 15

22 אחרא" היא עדיין בכל

23 תוקפה וגבורתה, ומגביה עצמה בפני, ומשם – ממקום

24 הגבהתה, מורידה ה' באתערותא דלתתא – ע"י התעוררותו

25 של יהודי למטה, לשבור את ה"סטרא אחרא". אופן זה של נחת

26 רוח למעלה, נגרם על-ידי הבינונים. – על-ידי עבודת

27 ה"בינונים", הלוחמים להכניע את הקליפה בנפש הבהמית. הרי,

28 שקיים "נחת רוח" למעלה מעבודת הבינונים, במאבקם

29 במחשבות ובהרהורים הרעים. לכך רומזים שני הסוגים: "בראת

30 צדיקים" ו"בראת רשעים" – כאלה שעומדים במלחמה תמידית.

31 וזהו שאמר הכתוב: "ועשה לי מטעמים באשר אהבתי" –

32 "מטעמים" לשון רבים, – שמשמעותם ברוחניות, בעבודת ה'

33 היא: שני מיני נחת רוח, – למעלה, מעבודתם של בני ישראל,

34 והוא – "ועשה לי מטעמים וגו'", מאמר השכינה לבניה

35 כללות ישראל בדפוש בתקונים, – כמו שמפרש ב"תיקוני

36 זוהר", שמלים אלו אומרת השכינה לבני ישראל, המבקשת

יום שני ו' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 68, ולא עוד אלא... עד עמ' 68, לעילא הרבה.

77 שמים – מקבלים דברים אלה וכן לבושי הנפש הקשורים בהם,

78 את חיותם מה"סטרא אחרא", כי "צד הקדושה" הוא רק

79 כשעושים את הדבר לשם שמים (למשל: לאכול – כדי לאגור

80 כוח ללמוד ולהתפלל או לקיים מצות עונג שבת; להשמיע

73 להלן יסביר רבנו הזקן, שמדובר לא רק ביחס למחשבות רעות –

74 שאילולא היה דוחה אותן היה עובר על חטא – אלא גם ביחס

75 לדיבורים ומעשים של היתר, שאין בהם איסור כלל: שכן, מאחר

76 שאם מדברים או עושים ענינים גשמיים אלה שלא בכוונה לשם

מכל-מקום עצם העובדה שהוא מאחר את סעודתו – יש בה
משום כפיית ה"סטרא אחרא", דבר הגורם נחת רוח למעלה.
בדאיתא – כמו שאנו מוצאים, בנמרא: "שעה רביעית –
משעות הבוקר, מאכל כל אדם, שעה ששית מאכל תלמידי
חכמים", – מדוע, באמת,
איחרו תלמידי החכמים
את סעודתם בשעתיים?
וקיו – תלמידי החכמים,
מרעבים עצמם שתי
שעות לבונה זו, – כדי
לכפות את ה"סטרא
אחרא", אף שגם אחר
הסעודה היו לומדים כל
היום, – הרי הם לא עשו
זאת כדי להרוויח זמן
ללימוד, אלא אך ורק כדי
לכפות את ה"סטרא
אחרא". וכך גם בשאר
לבושי הנפש: דיבור
ומחשבה, וכן אם בולם
פיו מלדבר דברים שלבו מתאוה מאד לדבר מעניני
העולם, – גם אם דיבור עצמו אין משום איסור כלל – רק
מחמת שהוא מתאוה כל כך לומר דיבורים אלה – הוא
מתאפק, כדי לשבור את יצרו הרע. וכן בהרהורי מחשבתו, –
שהוא מתאוה להרהר בענין גשמי, ונמנע מכך, אפילו במעט
מועיר דאיתכפא סטרא אחרא לתתא – גם בכפיה מועטה
של ה"סטרא אחרא" למטה, אסתלק יקרא דקדשא ברוך
הוא וקדשתו לעילא הרבה. – מתעלה בהרבה כבודו של
הקב"ה וקדושתו למעלה.

1 מילתא דבדיחותא (דברי בדיחה) כדי ללמוד מתוך שמחה,
2 וכדומה) – ולכן, כשיהידי נמנע מלעשות דברים מותרים אלה,
3 כשאינם לשם שמים, וכוונתו לכפות בכך את ה"סטרא אחרא"
4 – הוא גורם עלי-ידיה נחת רוח למעלה – וכדלהלן: ולא עוד,
5 – לא זו בלבד שעל-ידי
6 ההשתלטות על
7 המחשבות הרעות,
8 גורמים לנחת רוח
9 למעלה, כי עלי-ידיה
10 כופים את ה"סטרא
11 אחרא" אלא אפילו
12 בדברים המותרים
13 לנמרי, כל מה שהאדם
14 זוכה יצרו – "מקריב"
15 ושוטל ביצרו הרע, אפילו
16 שעה קלה, – מדובר כאן
17 בדבר שמותר לעשותו,
18 והוא יצטרך לעשותו,
19 אלא שהוא דוחה אותו
20 לזמן מאוחר יותר,
21 ומתבונן לאכפא לסטרא אחרא שבחלל השמאלי, –
22 שבלב, כגון שחפץ לאכל, ומאחר סעודתו עד לאחר שעה
23 או פחות, ועוסק בתורה באותה שעה, – שכן, אם באותה
24 שעה, הוא עוסק בענינים גשמיים אחרים שהנפש הבהמית רוצה
25 בהם, אין בכך משום "אתכפא" (כפיה), כי הרי בין כך הוא נוהג
26 לפי רצון הנפש הבהמית, רק, אם באותה שעה, הוא עוסק
27 בתורה – ואף שאין הוא מרוויח בכך זמן של לימוד תורה, כי גם
28 אחרי האכילה ימשיך ללמוד. זאת ועוד, גם את האכילה עצמה
29 אין הוא דוחה לגמרי, כי אחרי אותה "שעה" – אכן יאכל,

ליקוטי אמרים

ולא עוד אלא אפי'

בדברים המותרים לגמרי כל מה שהאדם זוכה יצרו
אפי' שעה קלה ומתכוין לאכפא לס"א שבחלל
השמאלי כגון שחפץ לאכול ומאחר סעודתו עד לאחר
שעה או פחות ועוסק בתורה באותה שעה. כדאיתא
בגמ' שעה רביעית מאכל כל אדם שעה ששית מאכל
ת"ח. והיו מרעבים עצמם שתי שעות לבונה זו אף
שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום. וכן אם
בולם פיו מלדבר דברים שלבו מתאוה מאד לדבר
מעניני העולם וכן בהרהורי מחשבתו אפי' במעט
מועיר דאיתכפא ס"א לתתא אסתלק יקרא דקב"ה
וקדושתו לעילא הרבה

יום שלישי ז' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 68, ומקדושה זו נמשכת... עד עמ' לה, מעט מעט:

71 שגם בדברים המותרים, ימנע יהודי מלעשותם לשם תאוותו
72 הגופנית, אלא אך ורק לשם שמים. מצוה זו של "והתקדשתם"
73 הרי לא נאמרה לצדיקים בלבד, שאין להם שום שייכות ל"רע",
74 אלא דוקא לאותם אנשים
75 שיש להם עסק עם ה"רע",
76 כפי שיוסבר להלן: ופרוש
77 "והתקדשתם" – שתעשו
78 עצמכם קדושים;
79 כלומר, אף שבאמת
80 אינו קדוש ומכיל
81 מסטרא אחרא,
82 "קדושה" משמעה –

59 ומקדשה זו – שלמעלה, נמשכת קדשה עליונה על האדם
60 למטה, לסייעו סיוע רב ועצום לעבודתו יתברך. – בעבודת
61 ה' שלו. וזהו שאמרו רז"ל: "אדם מקדש עצמו מעט למטה
62 – מקדשין אותו הרבה
63 מלמעלה", לכך מה
64 שמקיים – בכך, מצות -
65 עשה של תורה¹⁰:
66 "והתקדשתם וכו'", – ית'. וז"ש רז"ל אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין
67 שהוא מקיים, בשמקדש¹⁶ אותו הרבה מלמעלה לכך מה שמקיים מצות עשה
68 עצמו במתן לו. –¹⁷ של תורה והתקדשתם וכו' כשמקדש עצמו במותר לו
69 בדברים המותרים לו. ופי' והתקדשתם שתעשו עצמכם קדושים כלומר אף
70 מצות "והתקדשתם" היא,¹⁹ שבאמת אינו קדוש ומובדל מס"א כי היא בתקפה

ליקוטי אמרים

ומקדושה זו נמשכת קדושה

עליונה על האדם למטה לסייעו סיוע רב ועצום לעבודתו
ית'. וז"ש רז"ל אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין
אותו הרבה מלמעלה לכך מה שמקיים מצות עשה
של תורה והתקדשתם וכו' כשמקדש עצמו במותר לו
בדברים המותרים לו. ופי' והתקדשתם שתעשו עצמכם קדושים כלומר אף
שבאמת אינו קדוש ומובדל מס"א כי היא בתקפה

8. שבת י, א. 9. יומא לט, ב. 10. כ"ק אדמור"ר שליט"א העיר כאן: "ע"כ (עד כאן) נתבאר שלא ירע לבבו כו' מפני שיש בעבודתו נח"ר (נחת רוח) מה שאין בצדיקים, אבל הרי היתרון צ"ל (צריך להיות) גם בקו דועש"ט (ד-עושה טוב-) ולזה מוסיף שהנ"ל הוא – לבד מה שמקיים מ"ע (מצות עשה) וכו'".

16 שתיקו קדושים, אפשר גם לפרש "והייתם קדושים" בלשון של
17 הבטחה, על-ידי "והתקדשתם" פעילות כפוייה של התקדשות,
18 ישנה הבטחה שאכן "תהיו קדושים", בלזמור, סופו להיות
19 קדוש ומבדל באמת מהסטרא-אחרא, על-ידי שמקדשים
20 אותו הרבה מלמעלה,
21 – כפי שלמדנו, שעל-ידי
22 שאדם מקדש עצמו מעט
23 למטה – מקדשים אותו
24 הרבה מלמעלה,
25 ומסיעים אותו לגרשה
26 – את ה"סטרא אחרא"
27 מלבד מעט מעט: –
28 שגם מלבו, יהיה בידו לגרש את ה"סטרא אחרא", שגם בלבו
29 לא תהיה שום תאוה לענינים ש"חיותם" היא מה"סטרא
30 אחרא."

ליקוטי אמרים

ובגבורתה כתולדתה בחלל השמאלי רק שכוּבש יצור
ומקדש עצמו. והייתם קדושים כלומר סופו להיות
קדוש ומבדל באמת מהס"א ע"י שמקדשים אותו
הרבה מלמעלה ומסייעים אותו לגרשה מלבו
מעט מעט:

1 פרישה והתבדלות מה"קליפה" ומה"רע". הרי, אף שמבחינת
2 מדיגתו, עליו עדיין לקדש עצמו ולהתרחק מה"סטרא אחרא",
3 כלומר: אין הוא בדרגה שאין בלבו שום תאוה לדברים המקבלים
4 חיותם מה"סטרא אחרא", כי היא – ה"סטרא אחרא" שמנפשו
5 הבהמית, בתקפה
6 ובגבורתה בתולדתה
7 בחלל השמאלי, –
8 שבלב, שבו מיקומה של
9 הנפש הבהמית והיצר
10 הרע, רק שכוּבש יצור
11 ומקדש עצמו. – ומנתק
12 את עצמו מה"סטרא
13 אחרא", הרי אם הוא עושה כן ומקיים בכך את "והתקדשתם"
14 הוא מגיע לקיום האמור אחרי "והתקדשתם", ככתוב בהמשך:
15 "והייתם קדושים" – נוסף על הפירוש הפשוט, בלשון ציווי,

יום רביעי ח' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לה, פרק כח. ואפילו... עד עמ' 70, ממש עמו:

59 הסיבה לאותה מחשבה זרה, ובכך יעלה את המחשבה הזרה.
60 למשל: אם המחשבה הזרה נובעת מתאוה – יגביר בנפשו את
61 האהבה להקב"ה, דבר המשפיע על תאוה הנפש הבהמית,
62 וכדומה – רבנו חזקן אומר כאן שלא יהיה ה"בינוני" – אודותו
63 מדובר כאן – שוטה,
64 להתעסק בעבודה זו, כי
65 לא נאמרו דברים ההם –
66 להעלות את המחשבות
67 הזרות, אלא לצדיקים,
68 שאין נופלים להם
69 מחשבות זרות שלהם –
70 מחשבות זרות הנובעות
71 ממדותיהם הם, כי-אם
72 משל אחרים, – שכן,
73 לצדיק אין מחשבות זרות

ליקוטי אמרים

פרק כח ואפילו אם נופלים לו הרהורי תאוות
ושאר מחשבות זרות בשעת
העבודה בתורה או בתפלה בכוונה אל ישות לב אליהן
אלא יסיח דעתו מהן כרגע. וגם אל יהי שוטה לעסוק
בהעלאת המדות של המחשבה זרה כנודע כי לא
נאמרו דברים ההם אלא לצדיקים שאין נופלים להם
מחשבות זרות שלהם כ"א משל אחרים. אבל מי
שנופל לו משלו מבחי' הרע שבלבו בחלל השמאלי

31 פרק כח. בפרק הקודם הסביר רבנו חזקן, שאם נופלים במחשבתו של
32 אדם הרהורי עבירה ותאוות – בשעה שהוא עוסק בעניני הגשמיים – אל
33 יפול רוחו מכך; אדרבה – עליו לשמחה, שהרי על-ידי השתלטותו על
34 אותן מחשבות והסחת דעתו מהן, הוא מקיים מצות "ולא תתורו אחרי
35 לבבכם ואחרי עיניכם", כופה
36 את ה"סטרא אחרא" תחת
37 שלטון ה"קדושה", וגורם נחת
38 רוח רב למעלה.
39 ואפילו אם נופלים לו
40 הרהורי תאוות ושאר
41 מחשבות זרות בשעת
42 העבודה – בשעה שהוא
43 עוסק בעבודת ה' בתורה
44 או בתפלה בכוונה – ובאין
45 הרי אין מקום ל"חשבון"

74 עצמיות, מאחר שמדות נפשו הבהמית כבר נהפכו לקדושה.
75 המחשבות הזרות, העלולות לעלות, אי פעם, במוחו, מקורן
76 מהזולת, שנשמתו שייכת לאותו צדיק. ומחמת שלא כל אחד
77 יכול ליעץ לעצמו ולמצוא בתוכו כוחות להתגבר על המדה
78 הרעה – עליו להודק לעזרתו של הצדיק, אליו הוא מקושר.
79 מתעוררות אז מחשבות זרות במחשבתו של הצדיק, שאצלו אלו
80 הן רק אותיות של מחשבה, בלי כל זיקה למדה רעה מוחשית.
81 ועל-ידי שהצדיק מכיר את המדה ממנה נובעת אותה מחשבה,
82 ומגביר בתוכו אותה מדה כפי שהיא ב"קדושה" – הוא משפיע
83 בכך על אותו יהודי, שיוכל להתגבר על המדה הרעה שלו,
84 ואותה מדה שמן הנפש הבהמית – של הזולת – מתעלה, על-ידי
85 הצדיק, ל"קדושה". הרי כל זה שייך לצדיק בלבד שאין בו מדות
86 רעות כלל. אבל מי שנופל לו – מחשבות זרות, משלו, –

46 שבפרק הקודם, שעליו להיות שמח על שהוא מקיים מצות
47 לא-תעשה וכופה את ה"סטרא אחרא" – שהרי הרהורים
48 והמחשבות הרעות מפריעות לו, בשעה זו, לעבודת ה', אל ישות
49 לב אליהן, – למחשבות ולהרהורים הרעים, אלא יסיח דעתו
50 מהן כרגע, – מיד, וגם אל יהי שוטה לעסוק בהעלאת המדות
51 של המחשבה זרה, כנודע, – קיימת צורת עבודה של
52 "העלאת המדה" מהמחשבה הזרה. שכן, כל מחשבה זרה מקורה
53 במדה מסוימת בנפש הבהמית. למשל: מדת החסד מתבטאת
54 במחשבה של תאוה; מדת היראה מעוררת יראה זרה שאין
55 ליהודי להיות נוקק לה, וכדומה – וישנו סוג "עבודה" שבשעה
56 שנופלת לו מחשבה זרה, יברר מאיזו מדה רעה נובעת אותה
57 מחשבה, ויגביר בנפשו אותה מדה כפי שהיא בנפש האלקית,
58 שעל-ידיה יעלה את המדה הרעה של הנפש הבהמית שהיא

- 1 מה"רע" שלו, מבחינת תרע שכלבו בקלל השמאלי –
 2 ממדותיו הרעות שמנפשו הבהמית – איך יעלהו – את ה"רע",
 3 למעלה, והוא עצמו מקושר למטה: – לכן שטות היא ל"בינוני"
 4 להתעסק ב"עבודה" שאין לו כל שייכות אליה. אך אף-על-פי-
 5 כן, אל יפול לבו בקרבו
 6 להיות מזה עצב נכזה
 7 בשעת העבודה, שצריך
 8 להיות בשמחה רבה, –
 9 בשעה שהוא עובד את ה',
 10 אלא אדרבה יתחזק
 11 יותר ויוסיף אמץ בקל
 12 כחו ככונת התפלה
 13 בחדוה ושמחה יתרה,
 14 בשומו אל לבו, כי
 15 נפילת המחשבה זרה
 16 היא מהקלפה שכלל
 17 השמאלי, – מהנפש
 18 הבהמית שמן הקליפה,
 19 שמיקומה בחלל השמאלי
 20 שבלב, וממנה נובעות
 21 המחשבות הזרות, העושה
 22 – המנהלת, מלחמה
 23 בבינוני עם נפש אלהית
 24 שבו, ונודע דרך
 25 הנלקחים – שמטרתו של
 26 כל לוחם, לנצח ואפילו
 27 להרוג את הנלחם נגדו,
 28 ובן הנלקחים יחד, –
 29 שכל אחד מתכוון להפיל
 30 את השני – הרי הנהגה הוא: בשאחד מתגבר, – ומראה את
 31 גבורתו, אזי השני מתאמץ להתגבר גם כן בכל מאמצי כחו,
 32 ולכן – כך גם במלחמה שבין הנפש האלקית לבין הנפש
 33 הבהמית, בשנפש האלהית מתאמצת ומתגברת להתפלל, –
 34 שעלידי התפילה בכוונה, ברצונו להחליש ולנצח את הנפש
 35 הבהמית, אזי גם הקלפה – של הנפש הבהמית, מתגברת
 36 בנגדה, – כנגד הנפש האלקית, לבלבל ולתפלה במחשבה
 37 זרה שלה. – בראות הנפש הבהמית את הנפש האלקית,
 38 מתגברת להתפלל בכוונה, היא משתדלת להפריע לנפש
 39 האלקית עלידי מחשבות זרות, בכך היא רוצה לבלבל את כוונת
 40 המתפלל בתפילה. לפי זה, המחשבה הזרה מוכיחה, שהוא אכן
 41 מתפלל בכוונה; סימן יש בכך שהנפש הבהמית חשה שבתפילתו
 42 יש משום סכנה למעמדה, ולכן היא משתדלת להפר כוונה זו. –
 43 הרי, אדרבה – עובדה זו צריכה להוסיף בו אומץ בתפילתו
 44 בכוונה. ולא כמעות העולם, שמועים להוכיח מנפילת
- המחשבה זרה – מכלל שאין תפלתם כלום, – החושבים
 בטעות שנפילת המחשבה מוכיחה שאין תפלתם שווה כלום,
 משום שאלו התפלל פראוי ונכון – לא היו נופלים לו
 מחשבות זרות. – ומאחר שאכן נופלות במוחו מחשבות זרות,
 הם מסיקים מכך,
 שתפלתם איננה מתוך
 כוונה, והאמת היה
 בדבריהם, אם היתה
 נפש אחת לבדה, היא
 המתפללת והיא
 המחשבת ומתהרת
 מחשבות זרות. –
 הדבר היה נכון, אילו
 היתה זו נפש אחת
 שעושה את כל האמור,
 אז היה במחשבות הזרות
 משום הוכחה,
 שה"מתפלל" אינו כפי
 שצריך להיות, שכן, אם
 הנפש היחידה הזו היתה
 שקועה כל כולה בתפילה
 – אין מקום אז לשום
 מחשבות זרות, אבל
 באמת לאמתו הן שתי
 נפשות, הנלקחות זו
 עם זו במחו של אדם,
 – הרי האמת היא
 שקיימות שתי נפשות
 שונות והן נלחמות ביניהן
 על השליטה במוחו של האדם, שיהיה ממולא בעניניה היא
 בלבד, כל אחת חפצה ורצונה למשל בו – במוח, ולחיות
 המוח ממלא ממנה לבדה, וכל הרהורי תורה ויראת
 שמים – נובעים, מנפש האלהית, – ומאידך וכל מלי
 דעלמא – כל המחשבות וההרהורים בעיני עולם נובעים
 מנפש הבהמית, – הרי, שכוונת התפילה היא מהנפש
 האלקית, ואילו המחשבות הזרות הן מהנפש הבהמית, מכאן –
 שאין במחשבות הזרות משום הוכחה שאין התפילה כמו
 שצריכה להיות. ברם, אם כך, שהנפש האלקית היא היא
 העוסקת בכוונת התפילה – מה מפריע לה, מה שהנפש
 הבהמית מההרת במחשבות זרות? – אומר על כך רבנו חזקוני:
 רק שהאלהית מלבשת בה. – הנפש האלקית מלובשת בנפש
 הבהמית, ולכן מבלבלות המחשבות הזרות של הנפש הבהמית,
 לנפש האלקית בכוונת התפילה? והוא במשל אדם
 המתפלל בכונה, ועומד לנגדו ערל – גוי, רשע, ומשיח

2. אלא, אף על פי כן, כתוב, שכל זה מדובר בהכנה ובהתחלת ההתבוננות העמוקה בענין האלקי שבתפילה – אז אין במחשבה הזרה משום הוכחה שאין ה"מתפלל" כמו שצריך להיות. אך בעיצומה של ההתבוננות, כשהוא נתון בעומק הענין – יש בכך משום הוכחה על אי-הצלחה המלאה של ההתבוננות; שכן, אכן פועלות כאן שתי נפשות, אך המוח הוא הרי אותו אחד. לו היה המוח כולו שקוע באותה התבוננות שבתפילה – אין כל מקום אז במוח שתעלה בו מחשבה זרה.

26 לו לְהַסִּירָם - את המחשבות הזרות, מִדַּעְתּוֹ, מִפְּנֵי שְׁמוֹרָדִים
27 דַּעְתּוֹ מֵאֵד בְּחֻקָּה - אֲזִי יִשְׁפִּיל נַפְשׁוֹ לֹה' וְיִתְחַנֵּן לוֹ
28 יִתְבַּרְךְ בְּמַחְשְׁבָתוֹ, - אִם הוּא עוֹסֵק אִזּוּ בִקְטַעֵי הַתְּפִלָּה
29 שֶׁאִסּוּר לְהַפְסִיק בָּהֶם בְּדִיבּוּר, אֲלֵא יִתְפַּלל בְּמַחְשְׁבוֹ לְהִשְׁיִיתָ,
30 לְרַחֵם עָלָיו בְּרַחֲמָיו
31 חֲמֻרִים, בְּרַחֵם אֲבָ עַל
32 בָּנִים הַנִּמְשָׁכִים מִמּוֹחַ,
33 וְכִּבְּה יִרְחֵם ה' עַל נַפְשׁוֹ
34 הַנִּמְשָׁכֶת מֵאֵתוֹ יִתְבַּרְךְ,
35 לְהַצִּילָה מִ"מִּים"
36 תְּהוֹרִים", - מִמַּחְשְׁבוֹת
37 הַזְּרוּת שֶׁמֶן הַנֶּפֶשׁ
38 הַבְּהִמִית, וְלִמְעַנּוֹ יַעֲשֶׂה,
39 - הַקֶּבֶד יַעֲשֶׂה לִמְעַן
40 עֲצֻמוֹ בְּבִיכּוּל, כִּי חֶלֶק
41 ה' מִפֶּשַׁע עֲצֻמוֹ: - שְׂכָן,
42 אִם יִתְפַּלל שִׁירְחֻמוֹ עֲלָיו
43 - הוּא עֲלוּל, לִפְעָמִים,
44 לַעֲוֹר עַל עֲצֻמוֹ דִּינִים,
45 חֲלִילָה: יִשְׁפֹּטוּ אוֹתוֹ אִם
46 הוּא זֹכֵא שִׁירְחֻמוֹ עֲלָיו, וְאִילוּ אִם בִּקְשָׁתוּ הִיא "לִמְעַנּוֹ", לִמְעַן
47 הַקֶּבֶד - מוֹבֵן הַדָּבָר, שֶׁאֵין אִזּוּ מְקוֹם לִשְׁפּוֹט אֶת ה' מִתְּפִלָּה
48 אִם הוּא זֹכֵא לְרַחֲמֵנוֹ. פִּירוּשׁ נוֹסֵף יֵשׁ בְּכִי: רַבְּנוּ הִזְקִין מִבְּטִיחַ,
49 שֶׁהַקֶּבֶד אֵבֶן יַעֲשֶׂה זֹאת לִמְעַנּוֹ, וִירַחֵם עֲלָיו, שֶׁהָרִי הַנִּשְׁמָה
50 הִיא חֶלֶק מִה'.

1 וּמִדַּבֵּר עִמּוֹ כְּדִי לְבַלְבֹּל, - וְלַהֲפִירֵעַ לוֹ בְּתִפְלִיתוֹ. לֹאֵל הִיא
2 בְּדַעְתּוֹ שֶׁל הַגִּי' לְבַלְבֹּל אֶת הַיְּהוּדִי, אֲלֵא רַק לִשְׁאֹל אוֹתוֹ
3 שֶׁאֵלֶּה מִסּוּיִמֹת - קִיִּימַת אִזּוּ הַעֲצָה, לַעֲנוֹת לוֹ עַל שֶׁאֵלֶּה, וְהוּא
4 יִפְסִיק מִלְּבַלְבֹּל בְּתִפְלִיתוֹ. אֲךָ, מֵאַחֵר שְׁבוּנָתוֹ שֶׁל הָרָשָׁע הִיא
5 לְבַלְבֹּל אֶת תְּפִלָּתוֹ, לֹא
6 תוֹעִיל הַהִתְדִינּוּת אֹתוֹ,
7 שְׁוֹאֵת עֲצָתוֹ בְּיָדָיו, -
8 הַעֲצָה הַטּוֹבָה לְמִתְפַּלֵּל,
9 הִיא, שֶׁלֹּא לְהִשָּׁבֵב לוֹ
10 מִמּוֹב וְעַד רַע, - שֶׁלֹּא
11 לַעֲנוֹת לְרָשָׁע מִטּוֹב עַד
12 רַע, וְלַעֲשׂוֹת עֲצֻמוֹ
13 בְּחֶרֶשׁ לֹא יִשְׁמַע, וְלִקְנִים
14 מִה' שֶׁבְּתוֹב: "אֵל תַּעֲזֹר
15 בְּסִיל בְּאֻלָּתוֹ, שֶׁן
16 תִּשְׁוֶה לוֹ גַּם אֶתְּהוּ". כִּי
17 - כְּשֶׁנּוֹפְלוֹת בְּמוֹחוֹ
18 מִחֲשָׁבוֹת זְרוּת, אֵל יִשָּׁב
19 מֵאוֹמָה וְשׁוּם מַעֲנֶה
20 וּמַעֲנֶה נֶגֶד הַמַּחְשָׁבָה
21 זָרָה, - אֵל יִכְנֹס לְשׁוֹם וִיכּוֹחַ וְלִמַּחְשְׁבוֹת וְהַרְהוּרִים כִּיצַד לִנְצַח
22 אֶת הַמַּחְשְׁבָה הַזֹּרָה, כִּי הַמַּתְאֲבֵק עִם מְנוּל - מְתַנּוּל גַּם בֵּן;
23 - וְלִכֵּן, אֵל יִתְעַסֵּק כָּלֵל עִם הַמַּחְשְׁבָה הַזֹּרָה, רַק יַעֲשֶׂה עֲצֻמוֹ
24 כִּלָּא יוֹדֵעַ וְלֹא שׁוֹמֵעַ הַתְּהוֹרִים שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ, וְיִסְרִים
25 מִדַּעְתּוֹ, וְיִוְסִיף אִמָּן כִּכְחַ בְּנִתּוֹ. - בְּתִפְלִיתוֹ. וְאִם יִקְשֶׁה

יום חמישי ט' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 70, פרק כט אך עוד... עד עמ' לו, חומריות וגסות.

68 - הִינֵנו: שְׁמָה שֶׁהָאֵדָם מִבֵּין בְּמוֹחוֹ, יֵאִיר בְּלָבוֹ, וּמִגְמָתָה שֶׁל
69 עֲבוּדָה זֹו הִיא, לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַלֵּב לִשְׁנוֹת אֶת רִגְשׁוֹתָיו לְטוֹבָה,
70 שֶׁבְּמִקּוֹם תֵּאוֹת הַלֵּב לְדַבְרִים גּוֹפְנִים - תִּהְיֶינָה לוֹ אֶהֱבָה ה'
71 וִירָאָה ה'. בְּרַם, לַעֲבוּדָה זֹו, זֹקֵק הָאֵדָם לְפִתִּיחַת הַלֵּב שֶׁלּוֹ
72 יִהְיֶה פִתּוֹחַ לְקִלוֹט מִה'
73 שֶׁהוּמוֹ מִבֵּין וּמוֹשְׁפַע
74 מִמֶּנּוּ. כִּשְׁהֵלֵב סִתּוּם וְאִינוּ
75 מְסוּגֵל לְקִלוֹט - יֵשׁ בְּכִי
76 מִשׁוּם הַפְּרַעָה לַעֲבוּדָה
77 הַלֵּב שֶׁבְּתִפְלִיחָה. וְגַם
78 לְפַעֲמִים לֹא יוֹכֵל
79 לְהִלָּחֵם עִם תִּיַּצָּה,
80 לְקַדֵּשׁ עֲצֻמוֹ בְּמִתָּר לוֹ, מִפְּנֵי כְּבִדּוּת שֶׁבְּלָבוֹ. - כִּפִּי שֶׁלִּמְדֵנוּ
81 בְּפֶרֶק כ"ו, חֶלֶק מִעֲבוּדָתוֹ שֶׁל ה' בִּינּוּנִי, הוּא לְקַדֵּשׁ אֶת עֲצֻמוֹ
82 בְּדַבְרִים הַמּוֹתֵרִים: לֹא לַעֲשׂוֹת אֶת מִה' שֶׁהוּא מֵתֵאוּה לַעֲשׂוֹת,
83 כִּמוֹ: לְהִימָנַע מִלֵּאכּוֹל - כִּשְׁהוּא רּוֹצֵה לֵאכּוֹל, וְכִדּוּמָה. דָּבָר זֶה
84 בֵּא בְּדֶרֶךְ שֶׁל מִלְחָמָה - עַל הָאֵדָם לְהִלָּחֵם עִם הַיִּצָּר הָרַע

51 פֶּרֶק כֵּט. בְּפִרְקִים הַקּוֹדֵמִים, הֶעֱלָה רַבְּנוּ הִזְקִין שׁוּרָה שֶׁל עֲצוֹת, כִּיצַד
52 לְהַשְׁתַּחֲרֵר מִעֲצָבוֹת, שִׁישׁ בַּה מִשׁוּם הַפְּרַעָה לַעֲבוּדָה ה'. בְּפֶרֶק שֶׁאִינוּ
53 עוֹמְדִים לְלִמּוּד, מוֹרָה רַבְּנוּ הִזְקִין כִּיצַד לְהַשְׁתַּחֲרֵר מִהַפְּרַעָה אַחֶרֶת
54 בַּעֲבוּדָה ה', וְהִיא - טִמְטוּם הַלֵּב, שֶׁלַעֲתִים קוֹרָה שֶׁלּוֹ אֵדָם סִתּוּם
55 וְאִינוּ בְּרִי־הִרְגָּשָׁה, וְלִכֵּן אֵין
56 הוּא מְסוּגֵל לְקִלוֹט אֶת אוֹר
57 ה' שֶׁכֵּל" הַפּוֹעֵל לְהַשְׁפִּיעַ עַל
58 הַלֵּב, שִׁיגִיעַ בְּתִפְלִיתוֹ לֵאחֶבֶת
59 ה' וְלִירָאָה ה'.
60 אֲךָ עוֹד אֶחָת צָרָה
61 לְשִׁית עֲצוֹת - לַחֲפֹז
62 עֲצוֹת, בְּנִפְשׁוֹת
63 תְּבִינּוּנִים, - בְּנִפְשׁוֹת אֵלֶּה שֶׁהֵם בְּמִדְרִיגַת ה' בִּינּוּנִי" אֲשֶׁר
64 לְפַעֲמִים וְעֵתִים רַבִּים יֵשׁ לָהֶם טִמְטוּם הַלֵּב שֶׁנִּשְׁעָה - הַלֵּב,
65 בְּאֵבֶן, וְלֹא יוֹכֵל לְפִתָּח לָבוֹ בְּשׁוּם אִמָּן לְעִבּוּדָה שֶׁבְּלָב זֹו
66 תִּפְלָה, - כִּפִּי שֶׁמִּפְרָשִׁים בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, הַכּוּוֹנָה הִיא,
67 שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא עֲבוּדָה בְּתוֹךְ הַלֵּב וְעִם הַלֵּב; הַעֲבוּדָה בְּתוֹךְ הַלֵּב

מבטשים אותו. אז – מסיים ה"זוהר" נעשה הגוף ראוי לקליטת
 "נהורא דנשמתא" (אור הנשמה). פרוש "נהורא דנשמתא" –
 משמעות "נהורא דנשמתא" – אור הנשמה – (שאינו מאיר
 בגוף), שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל-כך למשל על
 חמירות שפנוף. – שכן,
 על ה"שכל" של הנשמה,
 לשלוט בחומרות הגוף
 ולזככה. ואילו בנידון דידן
 (בענינו) אין אור הנשמה
 והשכל משפיעים על
 החומרות. ואף שמבין
 ומתבונן בשכלו בגדלות
 ה' – כלומר: ב"התבוננות"
 לא חסר לו כלום, ובכל
 זאת, אינו נתפס ונרפק
 במחו כל-כך – הבנה זו אינה נתפסת ונדבקת כל כך במוחו,
 שיוכל למשל על חמירות הלב, – חזאת, מחמת חמירותו
 ונפשותו. – של המוח והלב.

1 שרוצה שהאדם יספק את תאוותיו בכל דבר. וכשהלב נמצא
 2 במצב של טמטום וכבדות – אין הוא מסוגל לנהל מלחמה זו עם
 3 היצר הרע. וזאת היא עצמה היעוצה בזהר הקדוש, דאמר
 4 רב מתיבתא בגן עדן, – שאמר ראש הישיבה בגן עדן, "אעא
 5 דלא סליק ביה נהורא –
 6 מבטשין ליה כו', – בול
 7 עץ שאין האש אוחות בו
 8 – מבטשים אותו, מכים בו
 9 ומפרידים אותו לחתיכות.
 10 כדי להדליק בול עץ שאין
 11 האש נאחות בו – אין מן
 12 הצורך להוסיף אש חזקה
 13 יותר, אלא אפשר להכין
 14 את העץ שהאש תשלוט
 15 בו, חזאת – על-ידי
 16 שמפרידים אותו לחתיכות קטנות ודקות. כך גם – ממשיך
 17 ב"זוהר": גופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא – מבטשין
 18 ליה כו". – גוף שלא נקלט בו האש והאור של הנשמה –

ליקוטי אמרים

במותר לו מפני כבדות שבלבו וזאת היא עצמה היעוצה
 בזהר הקדוש דאמר רב מתיבתא בגן עדן אעא דלא
 סליק ביה נהורא מבטשין ליה כו'. גופא דלא סליק
 ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה כו' פי' נהורא
 דנשמתא שאור הנשמה והשכל אינו מאיר כל כך
 למשול על חומרות שבגוף. ואף שמבין ומתבונן
 בשכלו בגדלות ה' אינו נתפס ונדבק במוחו כל כך
 שיוכל למשול על חומרות הלב מחמת חומרותו וגסותו

יום שישי י' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לו, והסיבה היא... עד עמ' לו, בשר אדם.

ולזאת – ולכן, צריך לבטשה ולהשפילה לעפר, דהינו
 לקבץ עתים להשפיל עצמו, – לעשות "חשבונות" ששיעורו
 על השפלתו, להיות "נבזה בעיניו נמאס" ככתוב, ו"לב
 נשבר" – "רוח נשברה", היא הסמרא אחרא, – על-ידי
 ההשפלה נשברת רוח
 ה"סטרא אחרא", שהיא
 היא האדם עצמו
 פנינונים, – הנפש
 הבהמית של הקליפה,
 היא האדם עצמו באלה
 שמדריגתם היא מדריגת
 ה"בינוני", שנפש
 החיונית המחיה חגוף,
 היא בתקפה בתולדתה
 בלבד, – של ה"בינוני",
 נמצא היא היא – הנפש שמן הקליפה, האדם עצמו. –
 ב"בינוני". וכשהוא שובר את עצמו, הוא שובר בכך את

37 והסיבה – לכן, היא גסות הקליפה, שמגביה עצמה על אור
 38 קדושת נפש האלהית, – הנפש הבהמית, שהיא נפש של
 39 קליפה, מגביהה את עצמה בחומריותה, כנגד אור הקדושה של
 40 הנפש האלקית, ומסתרת ומחשיכה אורה. – את אור
 41 הקדושה של הנפש
 42 האלקית. כשם שבמשל,
 43 כשאין האש נאחות בבול
 44 העץ, לא נדרש דוקא
 45 להוסיף יותר אש, אלא
 46 מפרידים את בול העץ
 47 לחתיכות קטנות,
 48 שתהיינה מסוגלות
 49 להידלק – כך גם בנמשל,
 50 לא נדרשת התבוננות
 51 גדולה ועמוקה יותר
 52 בגדלות ה', אלא יש לשבור את חומרות הקליפה, כדי שהאדם
 53 יהיה ראוי לקלוט בתוכו את אור הקדושה של הנפש האלקית.

ליקוטי אמרים

והסיבה היא גסות הקליפה שמגביה עצמה על אור
 קדושת נפש האלהית ומסתרת ומחשיכה אורה. ולזאת
 צריך לבטשה ולהשפילה לעפר דהיינו לקבוע עתים
 להשפיל עצמו להיות נבזה בעיניו נמאס ככתוב ולב
 נשבר רוח נשברה היא הס"א שהיא היא האדם עצמו
 בבינונים שנפש החיונית המחיה חגוף היא בתקפה
 בתולדתה בלבד נמצא היא היא האדם עצמו. ועל

2. חלק ג קסח, א. 3. מפי זקני החסידים שמענו: אף שמתחילת הפרק אמר רבנו הזקן, שהטמטום הוא בלב בלבד, ואילו כאן הוא מסיים, מחמת חומרותו וגסותו, שזה מזיק לחומרות ולגסות של שניהם, של הלב והמוח? אלא ממה שהלב אינו כמו שצריך להיות, הוכחה שגם במוח לא נתקבלה ההתבוננות כראוי. אם המוח מקבל את ההתבוננות כראוי – מן ההכרח שזה ישפיע על הלב. כפי הכלל הידוע, ששכל ומדות הם "עילה ועלול", סיבה ומסובב, וכשהסיבה קיימת בא המסובב בדרך ממילא. ולכן – אם אין ביכולת השכל להשפיע על הלב, מן ההכרח לומר, שהשכל אינו מאיר כראוי במוח עצמו, וזה נובע מחומרות וגסות המוח. על דברים אלה – העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "א"כ למה לא אמר גם בר"פ ע"ד המוח? – אולי התירוץ על הנ"ל בר"פ קאי בבינונים, ובינוני תמיד מוחו ברשתו כו' (עיין פ"ז). משא"כ כאן מפרש זוהר, ובוחר פשיטא מדבר גם ברשעים (אף – שגם בבינונים קאי, שלכן הביאו בנדו"ז)".
4. תהלים טו, ד. 5. תהלים נא, יט: רוח נשברה לב נשבר.

- 1 ה"סטרא אחרא". ועל נפש האלהית שבו נאמר: "נשמה
2 שנתת בי טהורה היא", "שנתת בי" דיקא, - בי, דוקא,
3 מכלל - מכאן, שהאדם
4 עצמו איננו הנשמה
5 הטהורה, - שהרי, אז לא
6 היה אומר "שנתת בי".
7 בשעה שהאדם אומר
8 "שנתת בי", אומרים זאת
9 נפשו וגופו, כי הגוף
10 כשלעצמו איננו אדם
11 שיכול לומר. משמעות הדברים היא שהאדם עצמו הוא הנפש
- 12 הבהמית המחיה את הגוף, והיא אומרת על הנפש האלקית
13 "שנתת בי". כ"אם בצדיקים, - בהם, אין הנפש הבהמית -
14 האדם עצמו; שבהם הוא
15 להפך, שנשמה הטהורה
16 שהיא נפש האלהית -
17 הוא האדם, - שכן, כל
18 חיותם באה מהנפש
19 האלקית בלבד, גם הגוף
20 חי מהנפש האלקית,
21 וגופם נקרא "בשר"
22 אדם", - טפל לאדם עצמו.

ליקוטי אמרים

נפש האלהית שבו נאמר נשמה שנתת בי טהורה היא
שנתת בי דייקא מכלל שהאדם עצמו איננו הנשמה
הטהורה כי אם בצדיקים שבהם הוא להפך שנשמה
הטהורה שהיא נפש האלהית הוא האדם וגופם נקרא
בשר אדם.

יום שבת קודש י"א אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לו, וכמאמר הלל הזקן... עד עמ' לו, האדם עצמו.

- 23 וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו, בשעה הולך לאכל, היה נתהפך לטוב, ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש,
24 אומר שהוא הולך לנצל
25 חסד עם העלובה ועניה
26 - הוא גופו, כי - הגוף,
27 כמו זר נחשב אצלו,
28 ולכן אומר שהוא גומל
29 חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק
30 שפאכילו, - כמו
31 שעושים חסד כשנותנים
32 לאכול לזולת. כי הוא
33 עצמו אינו רק נפש
34 האלהית לבד, כי היא
35 לבדה - הנפש האלקית,
36 מחיה גופו ובשרו,
37 שהרע שהיה בחייונית המלוכשת בדמו ובשרו
- 23 ובמאמר הלל הזקן לתלמידיו, בשעה הולך לאכל, היה נתהפך לטוב, ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש,
24 אומר שהוא הולך לנצל
25 חסד עם העלובה ועניה
26 - הוא גופו, כי - הגוף,
27 כמו זר נחשב אצלו,
28 ולכן אומר שהוא גומל
29 חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק
30 שפאכילו, - כמו
31 שעושים חסד כשנותנים
32 לאכול לזולת. כי הוא
33 עצמו אינו רק נפש
34 האלהית לבד, כי היא
35 לבדה - הנפש האלקית,
36 מחיה גופו ובשרו,
37 שהרע שהיה בחייונית המלוכשת בדמו ובשרו

ליקוטי אמרים

וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך
לאכול היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה
ועניה הוא גופו כי כמו זר נחשב אצלו ולכן אומר שהוא
גומל חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק
נפש האלהית לבד כי היא לבדה מחיה גופו ובשרו
שהרע שהיה בגופו החיונית המלוכשת בדמו ובשרו
נתהפך לטוב ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש
בצדיקים. אבל בבינוני מאחר שמהותה ועצמותה של
נפש החיונית הבהמית שמם"א המלוכשת בדמו
ובשרו לא נתהפך לטוב הרי היא היא האדם עצמו

6. ברכות השחר: ברכות ס, ב. 7. שמות ל, לב. 8. ויקרא רבה לד, ג.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום ראשון עמ' א

- 1 אלא הולך ותן לה, בזה ודאי אם רצה לחזור, וחזור, כיון שגילה
2 דעתו שמה שאמר 'הולך' אין כוונתו אלא למנותו שליח הולכה.
3 מקשה הגמרא, רבי היינו תנא קמא, שלדעת שניהם 'הולך' כוכי
4 דמי'. מתרצת הגמרא, איבעית אימא - אם תרצה אפשר לומר, 'אי
5 איפשי' אתא לאשמועינן - אכן דעת רבי כתנא קמא, אלא שרבי
6 השמיענו שאם אמר בפירוש 'אי אפשי שתקבל לה אלא הולך ותן
7 לה רצה לחזור יחזור'. ואיבעית אימא, הא קא משמע לן הברייתא,
8 דמאן תנא קמא - מי הוא התנא קמא, רבי.
9 איבעיא להו, 'הולך' לדעת רבי נתן, כוכי דמי, וכאומר הילך כמו
- 10 שאמרה, או לאו כוכי דמי, שכל שלא אמר בפירוש 'זכי לה' אין
11 כוונתו אלא שיוליך לה הגט.
12 תא שמע, האומר התקבל גט זה לאשתי, או הולך גט זה לאשתי, אם
13 רצה לחזור, וחזור, שאין הבעל יכול למנות אלא רק 'שליח
14 הולכה'. אבל האשה שאמרה מתחילה לשלוחה התקבל לי גיט, ו
15 ואמר לו הבעל באחד מלשונות אלו ששינו ברישא, 'התקבל' או
16 'הולך' גט זה לאשתי, אם רצה הבעל לחזור בו, לא יחזור, שמיד
17 שהגיע הגט ליד שלוחה, מגורשת.

יום ראשון

יום רביעי

ה אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כט"ד.
תניא: ושני . . . 68 דקב"ה לעילא.

בלי שום צל ספק וספק ספקא, הנה בכל מקום מדרך כף רגלינו, הכל הוא לזכות ולטהר את הארץ באותיות התורה והתפלה, ואנחנו כל ישראל שלוחי דרחמנא אנו, איש איש כאשר גזרה עליו השגחה העליונה, אין חפשי מעבודת הקדש, אשר העמסה על שכמנו.

יום שני

יום חמישי

ו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: לה"ח.
תניא: ולא עוד . . . 68 לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עס איז א מעלה נפלאה, וואס דער אויבערשטער ב"ה איז מוכה און מען קריגט א חוש מיט א געשמאק א אידען א טובה טאן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר וואס עס קומט איהם זאל, ח"ו, זיין ניט גוט, אבער אויף דעם אנדערען איז דאס ניט שייך כלל.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: זו מעלה נפלאה, שהקדוש-ברוך-הוא מזכה, ומשיגים חוש וענג בעשית טובה ליהודי, עד שהזולת בעיניו יקר יותר משהוא בעיני עצמו. שכן על עצמו יכול הוא למצא כמה נמוקים מדוע מגיע שיהיה לו, חסד-ושלום, לא טוב, אף על הזולת זה כלל לא שייך.

יום שלישי

יום ששי

ז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י.
תהלים: לט"ג.
תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.

כל איש בישראל עליו לדעת, כי הוא שליח אדון כל, למען הביא לפעל - בכל מקום שהוא - רצונו ותרבו וכוונתו בכריאת העולם, שהם להאיר את העולם באור תורה ועבודה, והוא על ידי קיום מצות מעשיות והשרשת מדות טובות.

יום רביעי

שבת

ח אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: מד"ח.
תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.

דער אלטער רבי האט אמאל אריינגערופען א יונגערמאן פון דעם מגיד'ס תלמידים, און האט איהם געזאגט - מיט א ניגון, כדרכו - : "איך האב א מצוה פון ולמדתם אותם את בניכם, דו האסט א מצוה פון זון ומפרנס בני ביתו, לאמיר זיך בייטען: איך וועל דיר געבען דו זאלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון - דאס איז געווען דער מיטעלער רבי - און האט איהם מבאר געווען סדר הלימוד:

דאָס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב. ג. . . וואָס איז אן אלף – א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע פון אונטען, א קו באמצע – דאָס איז אן אלף. א קינד מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואָס באהעפט זיי. נאָך א נוסחא איז דאָ: "א יוד למעלה דאָס איז די נשמה, א איד למטה דאָס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

רבנו הָזָקֵן זָמַן אַלּוּ פֻּעַם אַבְרָהָם מִתְלַמִּיד הַמַּגִּיד, וְאָמַר לוֹ – בְּנִגּוֹן, כְּדָרְכּוֹ – "עָלִי יֵשׁ מִצּוֹת וְלִמְדֶתֶם אִתָּם אֶת בְּנֵיכֶם", עָלֶיךָ יֵשׁ מִצּוֹת לְזֹנוֹ וּלְפָרִנֶּס בְּנֵי בֵיתוֹ, הִבֵּה נִתְחַלֵּף: אָנִי אֶתֵּן לָךְ כְּדִי שְׂתוּכַל לָקִים אֶת הַמִּצְוָה שֶׁלָּךְ, וְאַתָּה לְמַד עִם בְּנֵי – הִיָּה זֶה אֲדַמּוּ"ר הָאֲמָצְעִי, – וּבְאֵר לוֹ סֵדֶר הַלְמוּד: רֵאשִׁית לומדים אותיות א-ב... מהי "אלף"? – נִקְדָּה מִמַּעַל, נִקְדָּה מִתַּחַת, קו בְּאֲמָצְעַ – זוּהִי "אלף". יְלָד חֵבֵב לְדַעַת, שֶׁהַ"אלף" שֶׁל תּוֹרָה הוּא הַ"יוד" שְׁמַמְעֵל, הַ"יוד" שְׁמַתַּחַת, עִם קו הָאֲמוּנָה שְׁמַחְבָּרִם.

יִשְׁנָה גִרְסָה נוספת: "יוד" לְמַעַלָּה זוּהִי הַנְּשָׁמָה, הַ"יודִי" לְמַטָּה – זָהוּ הַגּוֹף, וְקוֹ שֶׁל יִרְאָת שָׁמַיִם בְּאֲמָצְעַ.

יום חמישי

ה'תש"ג

ט אדר א

יום ראשון

שיעורים. חומש: תצוה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: מט"ד.
תניא: פרק כט. אך . . . לו וגסותן.

אז מען געהט אין גאס און מען טראכט משניות תניא, און מ'זיצט אין קראם (סטאר) מיט א חומש, א תהלים, איז איצט איז דאָס טייערער, ווי אין דער צייט, ווען אין גאס (סטריט) איז געווען ליכטיג באור תורה. מ'טאר נישט געהן אין גאס אליבא רקניא, מען דארף האָבען תורה, מיט וואָס צו געהן אין גאס.

כְּשֶׁהוֹלְכִים בְּרָחוֹב וְחוֹשְׁבִים מִשְׁנִיּוֹת, תִּנְיָא, וְיוֹשְׁבִים בְּחֻנוֹת עִם חֻמֶּשׁ, תְּהִלִּים הָרִי עֲתָה זֶה יִקָּר יוֹתֵר מִכְּפִי שֶׁהִיָּה בְּזִמָּן שֶׁהִרְחוֹב הָיָה מוֹאָר בְּאוֹר תּוֹרָה. אֲסוּר לְהֵלֵךְ בְּרָחוֹב "עַל לֵב רִיקָן". יֵשׁ לְהַצְטִיד בְּתוֹרָה, עֲמָה יִתְהַלְכוּ בְּרָחוֹב.

יום שישי

ה'תש"ג

י אדר א

יום שני

שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י.
תהלים: נה"ט.
תניא: והסיבה . . . לו בשר אדם.

בְּבִרְכַּת הַמּוֹזֵן קִדְּם מִיָּם אַחֲרוֹנִים אוֹמְרִים עַל נִהְרֹת בָּבֶל, לְמַנְצַח בְּנִינּוֹת, אַבְרָכָה, זֶה חֵלֶק. בְּיוֹם שְׁאִין אוֹמְרִים בּוֹ תַחֲנוּן: שִׁיר הַמַּעֲלֹת בְּשׁוֹב, לְבָנֵי קֶרַח, אַבְרָכָה, זֶה חֵלֶק. אַחֵר מִיָּם אַחֲרוֹנִים וַיְדַבֵּר אֵלַי.

שבת קודש

ה'תש"ג

יא אדר א

יום שלישי

שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: ס"ה.
תניא: וכמאמר הלל . . . לו האדם עצמו.

יְדוּעַ וּמִקְבֵּל בְּעֵינֵי הַכּוֹנֵנוֹת שְׁבִתְפִלָּה, אֲשֶׁר אֵלּוּ שְׁאִין דַּעַתָּם יָפָה לְכוֹן, מִפְּנֵי הַעֲדֵר הַיְדִיעָה אוֹ מִפְּנֵי שְׁאִין בְּכַחַם לְזָכֹר כּוֹנֵנוֹת הַפְּרִטִּיּוֹת בַּעַת הַתְּפִלָּה, מִסְפִּיק שֶׁיְכוֹנְנוּ כּוֹנֵה כְּלָלִית: לְהִיּוֹת תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ עִם כָּל הַכּוֹנֵנוֹת הַמְּבֹאָרוֹת בְּסִפְרֵי קִבְלָה.

מזיגת היין השרוני

יום ראשון ה' אדר א' ה'תשע"ו

"כשרוני נדון הכרמלי", ולפי גירסא זו "בין שרוני בין כרמלי נידון חי וחדש" (לשון הערוך לגו) ולכן כתב הרמב"ם שהשרוני צריך להיות "חי וחדש".

אלא שעל הלכה זו שהיין השרוני צריך להיות 'חי', קשה מדברי המשנה האומרת כי היין צריך להיות מזוג: "שני חלקים מים ואחד יין"!

ותירץ המהרש"א (שם):

בכוס של ברכה "אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים" (ברכות נ, א), אבל אחד הדברים שנאמרו ב'כוס של ברכה' הוא שהיין צריך להיות 'חי' (שם נא, א). וכדי לתווך בין הדברים מפרש רש"י (שם ד"ה חי) שנתנית היין בכוס נעשית כשהיין חי ו"מזוגו במים, לאחר שנתנו בכוס חי". וכך צריך לומר גם בדעת הרמב"ם כאן שמלכתחילה היין צריך להיות חי, ורק "בשעה שבא לדמות בו הדם, צריך ליקח חלק אחד מן היין חי ולמזוגו בשני חלקים מים. ולא שיהיה מזוג כן כבר קודם שבא לדמות בו".

הלכות איסורי ביאה פרק ה, הלכה י: **פִּינּוּן הַמְּזוּג** **פִּינּוּדִי? חֶלֶק אֶחָד יוֹן, מִן הַיֵּין הַשְּׂרוּנִי שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, חַי וְחַדֵּשׁ, וְשְׁנֵי חֲלָקִים מִיָּם.**

מקור הדברים הוא במשנה (נדה יט, א), "חמשה דמים טמאים באישה... וכמזוג – שני חלקים מים ואחד יין מן היין השרוני". אולם, במשנה נתפרשה רק כמות היין, שצריך להיות שליש, ושני שלישים מים. ומהו מקורו של הרמב"ם לגבי איכות היין, שצריך להיות 'חי וחדש'?

יתירה מזו: בגמרא (נדה כא, א) מובאת ברייתא, "תנא, השרוני נידון ככרמלי חי ולא מזוג, חדש ולא ישן". ופירוש הדברים הוא (ראה רש"י שם) שייך שרוני 'מזוג' שווה במראהו לייך כרמלי 'חי ולא מזוג, חדש ולא ישן'. ונמצא שדברי הבריייתא 'חי ולא מזוג, חדש ולא ישן' הם ביין הכרמלי, ואם כן אין מקור לדברי הרמב"ם שהיין השרוני צריך להיות 'חי וחדש'!

ומבואר במפרשי הגמרא (מהרש"א, מהרש"ל, ערוך לגו, נדה שם) שלרמב"ם היתה גירסא אחרת בגמרא (הובאה גם ברש"י שם):

ארבע ראיות ושלוש נגחות

יום שני ו' אדר א' ה'תשע"ו

ויש לחלק:

הוסת נקבעת מחמת ההפרש שבין הראיות, כי אנו מניחים שלאחר מספר ימים מסוים עתידה לראות דם, ולכן הוסת נקבעת כאשר אותו הפרש חוזר על עצמו שלש פעמים, היינו בארבע ראיות.

אך המועדות לא נקבעת מחמת ההפרש שבין הנגחות אלא מחמת הנגחות עצמן, שהרי אילו היה נוגח שלש פעמים רצופות היה מועד, ורק מאחר שנגח לסירוגין הוחזק מועד לסירוגין, ונמצא שהמועדות נקבעת מחמת הנגחות ולא מחמת ההפסקות ביניהן (ואדרבה, ההפסקות מצמצות את המועדות, כי ללא ההפסקות היה מועד לגמרי ולא לסירוגין), ולכן היא נקבעת לפי מספר הנגחות ולא לפי מספר ההפסקות ביניהן, ולאחר שלש נגחות השור מוחזק כנגחן.

(כרתי ופלתי קפט, ה)

הלכות איסורי ביאה פרק ח, הלכה א: **וְזוּ שְׁשֵׁשׁ לָה וּסְתָ, הִיא שְׁשֵׁשׁ לָה יוֹם קְבוּעָה, אוּ מַעֲשָׂרִים יוֹם לְעֶשְׂרִים יוֹם, אוּ מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם, אוּ פָחוֹת אוּ יוֹתֵר. לַחֵל (ה"ד) נֹאמַר: 'אֵין הָאִשָּׁה קוֹבַעַת וּסְת עַד שֶׁתִּקְבַּעַנָּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים'. וְלִפִּי זֶה לְכַאוּרָה, לְאַחַר שְׁלוֹשׁ רֵאוּיֹת שְׁבִינִיָּהּ מִסְפָּר יָמִים זֶה תִּחְשַׁב הָאִשָּׁה כְּבַעֲלַת וּסְת קְבוּעָה. אֵךְ לְדַעַת רֹב הָרָאשׁוֹנִים, וּסְת זֹו נִקְבַּעַת רַק לְאַחַר אַרְבַּע רֵאוּיֹת, כִּי קְבִיעוֹת הוֹסֵת מִתְבַּסֶּסֶת עַל מִסְפָּר הַיָּמִים שֶׁבִּין רֵאוּיָה לְרֵאוּיָה, וְהַסְפִּירָה מִתְחִילָה מִהָרֵאִיָּה הַשְּׁנִיָּה – הַבֵּאָה מִסְפָּר יָמִים מְסוּיִם לְאַחַר הָרֵאוּיָה הָרֵאשׁוֹנָה, וְכִשְׂרָאֲתָה עוֹד פְּעָמִים בַּהֲפָרֶשׁ זֶה הָרִי זֹו חֻזָּקָה שֶׁל שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים.**

ויש להקשות: לגבי שור מועד אמרו בגמרא (ב"ק לו, א) שאם ראה שור ונגחו, ואחר כך ראה שור ולא נגחו, ושוב ראה שור ונגחו וכן הלאה, אם נגח שלוש פעמים נעשה 'מועד לסירוגין', הרי שבשלוש נגחות נעשה מועד למרות שהיו ביניהן רק שני הפרשים!

מראה הנוטה לאדום

יום שלישי ז' אדר א' ה'תשע"ו

הדומה למראה אדמומית" (ש"ע אדה"ז שם סק"א). והחמרה זו היא "גזרת חכמים האחרונים מחכמי הגמרא, או גזרת הגאונים שאחר הגמרא" שגזרו "לטמא כל מראה שחורות ואדמומיות בזמן הזה שאין בקיאין במראות – שמה יבוא אחד לטהר מראה הטמא" (שם סק"ב). וכתב ה'צמח צדק' (שו"ת יו"ד סי' קכד) שיש להסתפק בהחמרה זו לטמא כל מראה הנוטה לאדום: מצד אחד יש לומר, שהיא מצד הספק – כי כיון שהיום

הלכות איסורי ביאה פרק יא, הלכה יג: **וְשִׁיחֵיו כָּל מְרָאָה דְּיָמִים טָמֵאִים.**

מן התורה יש רק חמישה סוגים של דם המטמאים, כפי שפירט הרמב"ם לעיל (פ"ה ה"ז ואילך). אבל "חכמים החמירו .. ואסרו כל מראה הנוטה לאדמומית" (ש"ך ר"ס קפח) כי "האידינא לא בקיאין בחזותא דדמא, שאפילו בימי חכמי התלמוד יש מן החכמים שהיו נמנעים לראות דמים, כל-שכן האידינא שאין לאדם לישען על חכמתו, ואין לטהר שום דם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ נז

אין אנו בקיאים במראות הטמאים, הרי בכל מראה שיש בו אדמומית, אפילו בצורה הקלושה ביותר, יש לחשוש שמא הוא דומה לאחד מהסוגים האסורים מדאורייתא. "ולפי זה יש ספק דאורייתא ממש בכל מראה אודם אפילו אם הוא כהה [חלש] הרבה".

אבל מצד שני אפשר לומר, "שבאמת אם הוא כהה הרבה אין להסתפק בו כלל אולי הוא אחד מחמשה דמים

הטמאים, אלא שאנו מחמירים דרך חומרא לבד לאוסרו". ולפיו, "אין בזה ספק דאורייתא כלל, רק איסור דרבנן לבד".

ולמסקנה, הוכיח ה'צמח צדק' כי ההחמרה לטמא כל מראה אדום היא מחמת הספק שמא הוא אחד מהסוגים הטמאים מן התורה. ונמצא, כי כל מראה אדום, אפילו הכהה ביותר – טמא מספיק דאורייתא.

להיוולד מחדש

יום רביעי ח' אדר א' ה'תשע"ו

בשעת הגירות מחדש, ועל כך מברך 'שלא עשני גוי'. ולגבי איסור 'יחוד' לכאורה יוצאת חומרא בהגדרת הגר כ'קטן שנולד', כי לפי זה אח ואחות גרים יצטרפו להקפיד על דין יחוד שהרי הם כזרים זה לזה! אך למעשה כתב הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה אה"ע ד, סד) שמותרים ביחוד כי הגדרת גר כ'קטן שנולד' אינה אמורה לגבי דינים הנובעים מהקשר המציאותי הטבעי בין קרובים, והרי היתר היחוד בין אח ואחות הוא משום שמצד טבע העולם אין לחשוש לדבר עבירה ביניהם, וטבע זה אינו משתנה גם לאחר שהתגיירו.

כיוצא בזה, מחדש הרבי (לקוטי שיחות ה, ע' 145) שיתכן ואיסור נישואי אחות אשתו שונה מיתר איסורי העריות ונוהג מהתורה גם באחיות שהתגיירו, שכן מפורש בתורה שטעם האיסור הוא כדי להימנע מקלקול האהבה הטבעית הקיימת בין אחיות, בכך שיינשאו לאיש אחד ויהיו צרות זו לזו, ומאחר וגם בין אחיות שהתגיירו שוררת אהבה טבעית אסור לשאת את אחות אשתו (אך ראה שם הערה 23).

הלכות איסורי ביאה פרק יד, הלכה יב: דין תורה, שמתר לעובר בוכבים ומזלות שינשא אמו או אחותו מאמו שנתגיירו.

והטעם הוא כי 'גר שנתגייר כקטן שנולד' (יבמות כב, א) ולכן הקשר המשפחתי בינו לקרוביו ניתק ברגע הגירות. ולכן מדין תורה אין הגר נחשב קרוב לאחיו מאמו הנכריה ויכול להעיד עליהם (ונחלקו אמוראים לגבי הדין מדרבנן, ראה יבמות שם), וכן אינו יורש את אביו ואינו מתאבל על קרוביו.

ועוד מבואר בגמרא (יבמות מח, ב), כי גר אינו נענש על חטאים שעשה בעודו נכרי, כי משעה שהתגייר הוא כקטן שנולד מחדש, ומהר"י באסאן חידש (שו"ת לחמי תורה סי' ה) כי כשם שיהודי אינו נענש בדיני שמים עד גיל עשרים, כך גר אינו נענש על חטאיו עד לאחר עשרים שנה מגירותו!

והרמ"א (אור"ח סי' מו, ד) פסק שגר יכול לברך ברכת 'שלא עשני גוי', ותמה הב"ח (שם): הרי נברא כנכרי אלא שלאחר מכן התגייר וכיצד יברך את ה' על שלא בראו גוי? והשיב הט"ז: מאחר ונחשב כקטן שנולד הרי זה כאילו נברא

אין איסור חל על איסור

יום חמישי ט' אדר א' ה'תשע"ו

שהאיסור השני חל אלא שאינו נענש עליו (כדעת רבי יוסף) וחולק לענין הקבורה - שאינו נקבר בין 'רשעים גמורים' כיוון שנענש רק על האיסור הראשון.

וה'פרי מגדים' (פתיחה להל' פסח, ח"ב פ"א סט"ז, ע"פ דברי ה'תבואות שור') כתב עוד 'נפקא מינה':

'איסורים [שונים] מבטלים זה את זה', כגון, חמישים ותשעה זיתים של היתר שנפלו לתוכם שני זיתים מאיסורים שונים, אחד נבילה ואחד טריפה - כל אחד מהאיסורים מצטרף עם ההיתר לבטל את האיסור השני בשישים (ראה יו"ד סי' צח ס"ט). ואם יפלו לתוך ההיתר כזית נבילה וכזית טריפה שגם נתבלה - לדעת רבי שמעון לא חל איסור נבילה (האיסור השני) על כזית הטריפה (האיסור הראשון), ואם כן יש כאן שני איסורים שונים ומבטלים זה את זה, אך לדעת רבי יוסי חל איסור נבילה על טריפה (אף שאין מענישים על האיסור השני), וכיון ש'שם' אחד על שני האיסורים ('נבילה'), אינם מבטלים זה את זה.

הלכות איסורי ביאה פרק יז, הלכה ח: בלל גדול הוא בבל אסורים שבתורה, שאין אסור חל על אסור, אלא אם בן הוי שני אסורין כאין כאחת.

לדעת רבי שמעון (יבמות לב, א ואילך) האיסור השני אינו חל כלל על האיסור הראשון, ולדעת רבי יוסי הכלל 'אין אסור חל על אסור' נאמר רק לענין עונש שהעובר אינו נענש על האיסור השני (במזיד) ומביא רק קרבן אחד (בשוגג), אבל בדיני שמים גם האיסור השני חל והעובר עליו הוא 'רשע גמור' לענין הדין צריך לקברו בין 'רשעים גמורים' (בקבורת הרוגי בית דין לא קברו רשע שעבר עבירה אחת ליד רשע שעבר שתי עבירות - רש"י שם ד"ה אלא).

וכתב ה'נודע ביהודה' (מהדו"ק אור"ח סי' לה) 'נפקא מינה' בין שתי הדעות שלדעת רבי יוסי חייב לעשות תשובה על שתי העבירות, ולדעת רבי שמעון שהאיסור השני לא חל כלל, צריך לעשות תשובה רק על האיסור הראשון. והוסיף שלדעת התוספות (יבמות שם ד"ה בין) גם רבי שמעון סובר

'ספיקא דאורייתא - לחומרא'

יום שישי י' אדר א' ה'תשע"ו

שהולכים אחר הרוב ממה שנאמר בקרבן פסח "ועצם לא תשברו בו", ואם אסור לשבור את עצמות הגולגולת אין אפשרות לבדוק אם לא ניקב קרום המוח והרי הבהמה ספק טריפה, ואיך מקריבים אותה? אלא שהולכים אחר הרוב, ורוב בהמות אינן טריפות. ואם כל הספיקות מותרות מן התורה, הרי גם אם אין הולכין אחר הרוב והבהמה ספק טריפה מותר להקריבה?

ומתוך ה'חיות דעת' (יו"ד סי' קי, בית הספק):

באיסורים, כגון חלב שאסור באכילה - חלב וודאי נאסר אבל ספק חלב לא נאסר, וכך במצוות שהן ב'קום ועשה' - כגון לקחת אתרוג ואכילת מצה, אם אין וודאות שזה אתרוג או שזו מצה, לא נתקיימה המצווה.

וכך גם בהקרבת הפסח: איסור הקרבת טריפה למזבח נלמד (מנחות ו, א) מהפסוק "כל אשר יעבור תחת השבט והיה קודש" - פרט לטריפה שאינה עוברת ("משום דאין לה חיות לא חשיב לה עוברת" - רש"י שם), והלימוד הוא - 'אשר יעבור' וודאי ראוי להקרבה, אבל ספק אינו ראוי להקרבה ולכן ספק טריפה (אם אין הולכים אחר הרוב) שאין וודאות ש"יעבור" - אין להקריבו כקרבן פסח.

הלכות איסורי ביאה פרק יח, הלכה יז: אפוד כל הפסקות כלל מדברי סופרים.

הרמב"ם סובר שדין 'ספיקא דאורייתא לחומרא' (ביצה ג, ב) הוא רק מדברנן, אבל מן התורה כל ספק איסור מותר. אך הרשב"א (תורת הבית הארוך ד, א) וזה"ר (קידושין ס"א) סוברים ש'ספיקא דאורייתא' לחומרא מן התורה, והביאו ראיה לשיטתם מדברי הגמרא (קדושין עג, א) הלומדת מהפסוק "לא יבא ממזר בקהל ה'" - ממזר ודאי לא יבא בקהל, אבל ממזר ספק יבוא. ואם הספיקות מותרות מן התורה, מדוע צריך לימוד להתיר ספק ממזר? אלא מכאן שכל 'ספיקא דאורייתא' לחומרא מן התורה.

והמהרי"ט (שו"ת ח"ב, יו"ד סי' א) מיישב את שיטת הרמב"ם: התורה לא מתירה ספק ממזר בתורת 'ספק' אלא בתורת 'ודאי', כי אם ההיתר הוא בתורת 'ספק' לא היה יכול לשאת גם בת ישראל וגם ממזרת שהרי זה 'תרתיה דסתר', כי ישראל אסור בממזרת, וממזר אסור בבית ישראל, והפסוק מלמדנו שספק ממזר אינו נכלל באיסור 'לא יבא...', ומותר בבית ישראל ובממזרת כאחד.

ועוד הקשו על הרמב"ם ממה שלמדו (חולין יא, א)

בין ברית מילה לנישואין

שבת קודש יא אדר א' ה'תשע"ו

בזמנו אלא ממתניין לו עד שיגדיל ויתחזק כחור".

אולם בדין "לא ישא אדם אשה ממשפחת מצרעים ולא ממשפחת נכפין. והוא שיהיוקו שלשה פעמים שיבואו בניהם בך. אם שלושה מבני המשפחה הם מצורעים או נכפים, יש לחשוש שמא האשה שבאה ממשפחה זו תלד לו ילדים היכולים להגיע לסכנת חיים.

והנה, לענין מילה נחלקו תנאים במספר הפעמים היוצר

חזקה (יבמות סד, ב): "מלה הראשון ומת, השני ומת, שלישי לא תמול, דברי רבי. רבי שמעון בן גמליאל אומר שלישי תמול, רביעי לא תמול". כלומר, לדעת רבי חזקה נוצרת בשתי פעמים, ולדעת רבי שמעון בן גמליאל בשלוש פעמים. להלכה נפסק, כי בדברים של סכנה הלכה כרבי שבשתי פעמים בלבד הרי זו חזקה, "דספק נפשות הוא

ויש לחלק:

במת הבן מחמת מילה, מדובר בחזקה של האשה עצמה, ולכן מספיק שתי פעמים. אבל כאן, כדי שכל המשפחה תוחזק כמצורעים או נכפין, "אפילו רבי מודה שאין לחוש במשפחה, בפחות מתלתא זמני".

(נמוקי יוסף יבמות שם, ים של שלמה שם סי' לג)

הלכות איסורי ביאה פרק כא, הלכה ל: לא ישא אדם אשה ממשפחת מצרעים ולא ממשפחת נכפין. והוא שיהיוקו שלשה פעמים שיבואו בניהם בך.

אם שלושה מבני המשפחה הם מצורעים או נכפים, יש לחשוש שמא האשה שבאה ממשפחה זו תלד לו ילדים היכולים להגיע לסכנת חיים.

והנה, לענין מילה נחלקו תנאים במספר הפעמים היוצר חזקה (יבמות סד, ב): "מלה הראשון ומת, השני ומת, שלישי לא תמול, דברי רבי. רבי שמעון בן גמליאל אומר שלישי תמול, רביעי לא תמול". כלומר, לדעת רבי חזקה נוצרת בשתי פעמים, ולדעת רבי שמעון בן גמליאל בשלוש פעמים. להלכה נפסק, כי בדברים של סכנה הלכה כרבי שבשתי פעמים בלבד הרי זו חזקה, "דספק נפשות הוא וספק נפשות להקל" (רי"ף שם).

וכן פסק הרמב"ם בהלכות מילה (פ"א הי"ח): "אשה שמלה בנה ראשון ומת מחמת מילה שהכשילה את כחו, וכן מלה את השני ומת מחמת מילה... הרי זה לא ימול את השלישי

אגרות קודש

[כ"א אדר, ה'תשל"ב]

אזכיר עה"צ לכ"ז.

והוספה בבטחון ושמחה (אמיתית) מלמטה – מוסיפה בכ"ז מלמעלה כהוראת הזוה"ק (תצוה

קפד, ב): תא חזי אי איהו קיימא בנהירו דאנפין מתתא כדן הכי נהרין לי מעילא כו' חדוה דב"נ משיך

לגבי' חדוה אחרא עילאה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ה' י"א אדר א' תשע"ו

יום א' ה' אדר א' ה' תשע"ו הלכות אסורי ביאה

פרק שלישי

1 יבאר הבא על אשת קטן ואשת חרש ושוטה או על אשה
שהיא מקודשת בספק: ודין הבא על קטנה אשת גדול: ובת
כהן שזנתה בעודה אשת איש: ודין הבא על נערה מאורסה
בוגרת או נערה: וקטנה בבית אביה או חוצה לה: דין מוציא
שם רע: ודין נערה מאורסה שהיתה הורתה שלא בקדושה
ולידתה בקדושה: ודין ביאה שחייבין עליה משמות הרבה
מלקיות הרבה: ודין מהי שפחה חרופה ושדין ביאתה
משונה מכל ביאות האמורות בתורה.

1 א. הבא על אשת קטן, אפלו היתה יבמה² שפא
2 עליה בן תשע שנים ויום אחד - הרי זה פטור³. וכן
3 הבא על אשת חרש⁴ ושוטה⁵ ואשת טמטום⁶
4 ואנדרוגינוס⁷, ועל החרשת⁸ ועל השוטה⁹ אשת
5 הפקח, ועל אשה שהיא מקדשת בספק או מגרשת
6 בספק - כלן פטורין¹⁰. ואם היו מזידין - מפין אותן
7 מבת מרדות¹¹.

2 וביאה ביבמה אינה צריכה דעת וכוונה ו"הבא על יבמתו
בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון... קנה" - אף על
פי כן פטור. (3) "אשר ינאף את אשת איש פרט לאשת
קטן". (4) שאינו שומע ואינו מדבר, וקידושיו ונישואיו
אינן אלא מדרבנן. (5) "כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת
דעתו משובשת תמיד בדבר מן הדברים... בכלל שוטים
ייחשב". ונתקדשה ונישאת לו כשהיה שוטה, ואין לו דין
קידושין ונישואין כלל. (6) "ספק אשה הוא".
(7) "אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא ולא הכריעו בו
חכמים אם זכר או נקבה". "טמטום ואנדרוגינוס שקידשו
אשה... הרי אלו קידושי ספק. (8) אינה שומעת ואינה
מדברת ונישואיה אינן אלא מדרבנן. (9) נתקדשה ונישאת
כשהיא שוטה, ואין לה נישואין אפילו מדרבנן. (10) שאין
ממיתין אלא כשהקידושין הם קידושי תורה וודאיים ולא
על קידושין ונישואין החלים רק מכוח תקנת חכמים ולא
על קידושי ספק. (11) ואפילו בשוטה שאין לה קידושין
ונישואין כלל, חייב מכת מרדות כבא על הפנויה לשם זנות
וזה רק כשלא התרו בו, אבל אם התרו בו חייב מלקות מן
התורה כדין כל פנוי הבא על הפנויה.

8 ב. הבא על הקטנה¹² אשת הגדול¹³, אם קדשה
9 אביה - הרי זה פקח, והיא פטורה מכלום¹⁴.
10 ונאסרה על בעלה¹⁵, כמו שבארנו בהלכות סוטה.
11 ואם היא בת מאוין¹⁶ - מפין אותה¹⁷ מבת מרדות,
12 והיא מתרת לבעלה, ואפלו היתה כהן¹⁸.

(12) בת שלוש שנים ויום אחד. (13) שנישאת לו, אבל

בקידושין לבד היא ארוסה ומיתתו סקילה. (14) שקטנה
אינה בת עונשין. (15) אם זנתה ברצון. ודעת רבינו,
שקטנה יש לה רצון ואין אנו אומרים ש"פיתוי קטנה אונס
הוא".... ואף על פי שמעשה קטנה נחשב כשוגג שאין לך
שוגגת על איסור כקטנה, ו"האשה שזינתה תחת בעלה
בשגגה... מותרת לבעלה" - סובר רבינו, שהאשה שזנתה
אסורה לבעלה, לא מפני שעברה על איסור תורה, אלא מפני
שבגדה מרצונה בבעלה, ובתורה כתוב: "איש איש כי
תשטה אשתו ומעלה בו מעל", ולכן אף אם לא ידעה
שהתורה אסרה זנות תחת בעלה ושוגגת הייתה בדין - אך
מכיוון שידעה שבמעשה זה היא בוגדת בו ("ומעלה בו
מעל"), נאסרה לבעלה. ומה שאמרנו שאם זנתה בשוגג
מותרת, היינו כשהייתה שוגגת בזנות, כגון שלא ידעה
שהבועל אינו בעלה, ובקטנה - מכיוון שלדעת רבינו, פיתוי
קטנה אינו נחשב כאונס - הרי "מעלה בו מעל" ולפיכך
נאסרה לבעלה. (16) שאין לה אב, ואמה ואחיה קיבלו
הקידושין, שקידושה אינן אלא מדרבנן. (17) את הבועל,
אבל היא פטורה, שאינה בת עונשין. (18) מכיוון שמן
התורה אינה אשת איש, הרי זה כפנוי הבא על הפנויה שלא
עשאה זונה.

13 ג. בת כהן שזנתה כשהיא אשת איש, בין שהיה
14 בעלה כהן בין שהיה ישראל, ואפלו היתה בעלה
15 ממזר¹⁹ או נתין²⁰ או שאר מחבבי לאוין²¹ - הרי זו
16 בשורה, שנאמר: ובת כהן פי תחל לזנות, ובוועלה
17 בחנק. וכן בת ישראל אשת כהן - בחנק, כדין כל
18 אשת איש.

19 (19) "הבא מערוה מהערויות". (20) אחד משבעה עממים
(כנעני, אמורי, פריזי, חתי, חוי, יבסי וגרגשי - שישבו
בארץ ישראל לפני שנכבשה על ידי ישראל), - שנתגייר,
כמו הגבעונים, נקראים נתינים. (21) אף על פי שביאתן
פוסלתה מן הכהונה.

19 ד. הבא על נערה²² מארשה²³ - שגיהן בסקילה.
20 ואינן חייבין סקילה עד שתהיה נערה, בתולה,
21 מארשה, והיא בבית אביה²⁴. היתה בוגרת²⁵, או
22 שנבנסה לחפה אף על פי שלא נבעלה, אפלו מסרה
23 האב לשלוחי הפעל וזנתה בדרך - הרי זו בחנק.

(22) הביאה שתי שערות למטה בגוף במקומות הידועים
לגידול שער והיא מבט שתיים עשרה שנה ויום אחד ומעלה
נקראת נערה". (23) שהיו קידושין בלבד ולא נכנסה
לחופה. (24) ברשות אביה. (25) אחרי שישא חדשים
מיום שהביאה שתי שערות למטה בגוף נקראת בוגרת.

24 ה. והבא על קטנה²⁶ מארשה בבית אביה²⁷ - הוא
25 בסקילה, והיא פטורה²⁸. ונערה מארשה בת כהן
26 שזנתה - בסקילה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26) בת שלוש שנים ויום אחד ומעלה. (27) שאביה קיבל הקידושין. (28) שאינה בת עונשין.

29 אף על פי שהעידו שזנתה בבית אביה כשהיתה
30 נערה - הרי זו נסקלת בבית הסקילה⁴³.

(42) כעבור שישה חדשים מיום הבאת סימני נערו.
(43) "נערה המאורסה שזנתה ומשבגרה הוציא עליה שם רע... מקדימין לבית הסקילה". ודעת רבינו, שכוונת הגמרא: לבית הסקילה, היינו, לא לפתח בית אביה ולא על פתח שער העיר, אלא למקום המיוחד ששם היו סוקלין, וסוכר רבינו, כמו שהבגרות הבאה בין זנות לעדות, משנה את דינה, מפתח בית אביה לבית הסקילה, כך אם נבעלה לבעלה בין זנות לעדות, נסקלת בבית הסקילה, מפני שבשניהם, אם הייתה מזונה עכשיו, הרי דינה בחנק ואף על פי שאין דינה משתנה מסקילה לחנק, משתנה היא, מפתח בית אביה לבית הסקילה.

31 יא. היתה הורתה שלא בקדשה ולדתה בקדשה⁴⁴
32 - נסקלת על פתח שער העיר. כל מי שמצוה
33 לסקל אותה על פתח שער העיר, אם היתה עיר
34 שרפה עובדי כוכבים ומזלות-סוקלין אותה על
35 פתח בית דין⁴⁵. וכל מי שמצוה לסקל אותה על
36 פתח בית אביה, אם לא היה לה אב או שהיה לה
37 אב ולא היה לו בית - הרי זו נסקלת בבית
38 הסקילה. לא נאמר פתח בית אב אלא למצוה.

(44) שאמה נתגיירה לאחר ההריון ולפני הלידה.
(45) והטעם: כי בעיר שרובה גויים אין שער העיר נקרא "שעריך" אלא שערי בית הדין קרויים כך.

39 יב. הבא על ערוה מן העריות ביאות הרבה - חייב
40 כרת או מיתת בית דין על כל ביאה וביאה. אף על
41 פי שאין בית דין יכולין להמית אלא מיתה אחת, הרי
42 הביאות נחשבות לו פעברות הרבה. וכן אם בא ביאה
43 אחת שחייבין עליה משמות הרבה⁴⁶, אם היה שוגג
44 - מביא קרבן על כל שם ושם, אף על פי שהיה ביאה
45 אחת, כמו שיתבאר בהלכות שגגות. ואם היה מזיד
46 - הרי זו נחשבת לו פעברות הרבה. וכן יש בא ביאה
47 אחת ולוקה עליה מלקיות הרבה, כמו שיתבאר.

(46) מלאין הרבה.

48 יג. שפחה חרופה האמורה בתורה⁴⁷ היא שחציה
49 שפחה וחציה פת חורין⁴⁸ ומקדשת לעבד עברי⁴⁹;
50 שנאמר: לא יומתו כי לא חפשה. הא אם נשתחררה
51 כלה - חייבין עליה מיתת בית דין⁵⁰; שהרי נעשית
52 אשת איש גמורה, כמו שבארנו בהלכות אישות.

(47) "ואיש כי ישכב את אשה... והיא שפחה נחרפת לאיש".
(48) שפחה של שני שותפים, ואחד שחררה ונשארה משועבדת לשני כפי חלקו, הרי היא חציה שפחה - החצי שלא שוחררה, וחציה בת חורין - החצי ששוחררה.
(49) כלומר רק לעבד עברי, שהרי לישראל היא אסורה, מצד החצי של שפחות, שאסור לו לקחת שפחה כנענית לאשה, ולעבד כנעני אסורה מצד החצי בת חורין שלה, שאסורה

1 ו. באו עליה עשרה והיא בתולה פרשות אביה זה
2 אחר זה - הרי הראשון בסקילה, וכלן בחנק. (במה
3 דברים אמורים? שבאו עליה פדרפה; אבל אם באו
4 עליה שלא פדרפה - עדין היא בתולה, וכלן
5 בסקילה).

6 ז. נערה מארשה שהיתה משחררת או גיורת, אף על
7 פי שנשתחררה ונתגירה והיא פחותה מבת שלש
8 שנים ויום אחד²⁹ - הרי זו בחנק³⁰, ככל אשת
9 איש³¹.

(29) ואף אם נבעלה, היא בתולה, לפי שבתוליה חוזרים, אף על פי כן דינה בחנק ולא כנערה המאורסה ישראלית.
(30) שלא חייבה תורה סקילה כנערה המאורסה אלא בישראל, שנאמר: כי עשתה נבלה בישראל. (31) כשהיא מבת שלוש שנים ויום אחד ומעלה.

10 ח. דין חדש³² יש במוציא שם רע. ומה הוא
11 החדוש? שאם נמצא הדבר אמת, ובאו עדים שזנתה
12 כשהיתה נערה מארשה, אף על פי שזנתה אחר
13 שניצאה מבית אביה³³, ואפלו שזנתה אחר שזננסה
14 לחפה³⁴ קדם בעילת הפעל - סוקלין אותה על פתח
15 בית אביה. אבל שאר נערות מארסות, שלא היה להן
16 דין הוצאת שם רע, שזנו מאחר שניצאו מבית האב
17 - הרי הן בחנק, כמו שבארנו. הא למדת, שבאשת
18 איש³⁵ שלש מיתות: יש אשת איש שהיא בחנק³⁶,
19 ויש אשת איש שהיא בשרפה³⁷, ויש אשת איש
20 שהיא בסקילה³⁸.

(32) "מוציא שם רע חידוש הוא". (33) מרשות אביה.
(34) "דהא נכנסה לחופה ולא נבעלה בעלמא וזנתה בחנק, ואילו מוציא שם רע בסקילה". (35) אשה נשואה.
(36) בת ישראל נשואה שזנתה. (37) בת כהן נשואה.
(38) מוציא שם רע ונמצא אמת שזנתה אחר כניסתה לחופה.

21 ז. והיכן סוקלין נערה מארשה שזנתה? אם זנתה
22 בבית אביה, אף על פי שלא העידו עליה העדים
23 אלא אחר שבאה לבית חמיה (ונסת) - הרי זו
24 נסקלת על פתח בית אביה³⁹; וזנתה בבית חמיה קדם
25 שיימסר אותה האב⁴⁰, אף על פי שהעידו עליה אחר
26 שחררה לבית אביה - הרי זו נסקלת על פתח שער
27 העיר ההיא⁴¹.

(39) "כלומר ראו גידולים שגדלתם". (40) שדינה כדין ארוסה. (41) דבזינתה בבית חמיה אין את הטעם "ראו גידולים שגדלתם".

28 י. באו עדים אחר שבגרה⁴² או אחר שבבעלה בעלה,

שלא טבלו במי מקוה: ודין הגויה אם חייבים עליהן משום נדה וזבה: ודין טבילת נדה ויולדת בלילה: הלך בעלה למדינה אחרת והניחה טהורה: האשה שאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי: אם ישמש סמוך לוסתה: ושמצוה לבדוק אחר התשמיש: קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה או שמשה ואבד העד, ואם מצא בו דם משוך או עגול: ודין מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה ושניה ושלישית.

א. הנדה - הרי היא כשאר כל העריות.² המערה²⁸ בה³, [בין פדרפה בין שלא פדרפה]⁴ - חיב כרת.²⁹ ואפילו היתה קטנה בת שלש שנים ויום אחד,³⁰ כשאר עריות. שהפת⁷ מתטמאה בנדה ואפילו ביום לדתה⁸, ובת עשרה ימים⁹ מטמאה בזיבה¹⁰. ודבר זה מפי השמועה למדנו¹¹, שאין הפרש בין גדולה לקטנה לטמאת נדות וזבות.³⁴

(2) כלומר, שלבעול נדה אינו איסור טומאה אלא איסור ערוה. ראה 'ספרא' קדושים פרשה ג, פרק יא; 'ירושלמי' סנהדרין פ"ז, ה"ה. 'תוספות' בבא קמא יא, א דיבור המתחיל דאין. (3) יבמות נד, א. (4) ראה למעלה פ"א, הערה מה. (5) כריתות ב, א. (6) שפחות מזה, אין ביאתו ביאה. ראה למעלה פ"א הערה נט*. (7) תינוקות, נדה מג, ב. (8) אם יצא ממנה דם, אלא שאינו חייב עליה משום נדה כשבא עליה לפני שהיא בת שלש שנים ויום אחד. (9) שם. (10) חלוקין הן דיני נדה מדיני זבה. ואם ראתה דם שלשה ימים רצופים אחר שעברו עליה שבעה ימי נדתה - הרי היא זבה, כמבואר להלן פ"ו. לפיכך כדי שתטמא בזיבה, צריכה להיות לפחות בת עשרה ימים. (11) שם לב, א: "הלכתא נינהו, ואסמכינהו רבנן אקראי".

ב. ואחד הפא על הנדה כל שבעת הימים, ואפילו לא ראתה אלא יום ראשון¹², ואחד הפא על יולדת¹³ זכר כל שבעה או על יולדת נקבה כל ארבעה עשר, או על הזבה כל ימי זובה¹⁴ וספירתה¹⁵, בין שפחה¹⁶ בין משחררת - הפל כרת¹⁷. שנאמר בנדה: שבעת ימים תהיה בנדתה; ובזבה נאמר: כל ימי זוב טמאתה בימי נדתה תהיה; וביוולדת זכר הוא אומר: כימי נדת דויתה תטמא; וביוולדת נקבה: וטמאה שבעים בנדתה.⁴³

(12) וטבלה בתוך שבעת הימים, שהטבילה אינה מטהרת בנדה אלא אחרי שבעה ימים "שבימים וטבילה תלה הכתוב" (להלן ה"ג). (13) שהיא טמאה כנדה ואף-על-פי שלא ראתה דם, כמבואר להלן פ"י ה"א. (14) הימים שהיא רואה דם. (15) שהיא סופרת שבעה נקיים להיות טהורה, כמבואר להלן פ"ו ה"ח, ואפילו כשטבלה בתוך אותו הזמן. (16) 'ספרא' מצורע פרק ז פרשה ה: "בין שפחה בין משחררת". (17) שכולן נקראו נדה.

ג. במה דברים אמורים שהטמאה תלויה בימים?¹⁸ בשטבלה במי מקוה אחר הימים הספורים; אבל

לישראלית להינשא לעבד כנעני וראוייה היא לעבד עברי בלבד, שמותר לו לקחת שפחה כנענית לאשה. (50) חנק.

יד. ביאת שפחה זו משנה מקל ביאות אסורות שבתורה, שהרי היא לוקה, שנאמר: בקרת תהיה⁵¹, והוא⁵² חיב קרפן אשם⁵³, שנאמר: והביא את אשמו. אחד שוגג אחד מזיד⁵⁴ בשפחה חרופה מביא אשם⁵⁵. והפא עליה ביאות הרבה, בין בזדון בין בשגגה - מביא אשם אחד. אבל היא חיבת מלקות על כל ביאה וביאה, אם היתה מזידה, כשאר חיבי לאוין.

(51) ובכריתות יא. דרשו ש"ביקורת" זה מלקות וכתבה התורה "תהיה" היינו לוקה, אבל הוא לא לוקה. (52) הבעול. (53) אבל אינו לוקה. (54) אבל היא שחיובה מלקות, מובן, שזה רק במזיד ובהתראה. (55) ודווקא על שפחה אחת, אבל אם בא על הרבה שפחות חייב אשם על כל אחת ואחת "לחלק על כל שפחה ושפחה".

טו. המערה בשפחה חרופה ולא גמר ביאתו - פטור, עד שיגמר ביאתו. ואינו חיב אלא על הגדולה⁵⁶, הבעולה, המזידה, ובוצונה. אבל אם היתה קטנה⁵⁷, או שלא היתה בעולה, או היתה שוגגת או אנוסה או ישנה⁵⁸ - פטור. [וכן אם בא עליה שלא פדרפה - פטור; ששפחה חרופה לא השונה ביאה פדרפה לביאה שלא פדרפה, שנאמר: שכבת זרע. אבל כשאר ביאות לא חלק בין ביאה לביאה; שנאמר משפכי אשה - מגיד [לך] הפתוב, ששני משפכות באשה].

(56) "בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן". (57) שהיא פטורה ממלקות. (58) שהיא פטורה ממלקות.

טז. כל מקום שאמרנו בשפחה שהוא פטור - הוא פטור מן הקרפן, והיא פטורה מן המלקות. אבל מפין אותו מפת מרדות מדבריהם, אם היו שניהן מזידין וגדולים.

יז. בן תשע שנים ויום אחד שפא על שפחה חרופה - היא לוקה, והוא מביא קרבן⁵⁹. והוא שתהיה גדולה ובעולה ובוצונה, כמו שבארנו; שאין האיש חיב קרפן עד שתתחייב היא מלקות, שנאמר: בקרת תהיה והביא את אשמו.

(59) "איש, אין לי אלא איש, בן תשע שנים ויום אחד שראוי לביאה מניין? תלמוד לומר ואיש". "ואיש" גבי שפחה חרופה כתיב.

פרק רביעי

(1) יבאר שהנדה הרי היא כשאר כל העריות: אם יש הפרש בין גדולה לקטנה בענין נדות וזבות: ודין נדה ויולדת

המדינה בלילה - הרי זו טובלת ביום השמיני³³ או
במים של אחרי ביום.

(32) שם. (33) לכתחילה, דאמרינן ב'ירושלמי' (נדה פ"ב ה"ד) אסור לשהות בטומאה.

ט. כל הנשים שיש להן וסת³⁴ - בחזקת טהרה
לבעליהן³⁵, עד שתאמר לו: טמאה אני, או עד
שתחזק נדה בשכנותיה³⁶. הלך בעלה למדינה אחרת
והניחה טהורה, כשיבוא - אינו צריך לשאל לה;
אפלו מצאה ישנה - הרי זה מתר לבוא עליה שלא
בעונת וסתה, ואינו חושש שמא נדה היא. ואם
הניחה נדה - אסורה לו³⁷, עד שתאמר לו: טהורה
אני³⁸.

(34) קביעות זמן, רגילה לראות דם נדות באותו יום.
(35) נדה טז, א. ודוקא אם יש לה וסת - מותר שלא בשעת
וסתה, אבל אם אין לה וסת קבוע - צריך לשאול אותה אם
ראתה דם (מגיד-משנה). (36) ראה למעלה פ"א הערה צד.
(37) שם יא, ב. כיון שהניחה בחזקת טמאה. (38) טבלתי
וטהורה אני.

י. האשה שאמרה לבעלה: טמאה אני, וחזרה
ואמרה: טהורה אני³⁹, ודרך שחוק אמרתי לך תחלה
- אינה נאמנת⁴⁰. ואם נתנה אמתלא⁴¹ לדבריה -
נאמנת⁴². כיצד? תבעה בעלה, ואחותו או אמו עמה
בחדר, ואמרה: טמאה אני, ואחר כך חזרה ואמרה:
טהורה אני, ולא אמרתי לך טמאה אלא מפני אחותך
ואמך שמא יראו אותנו - הרי זו נאמנת. וכן כל פיוצא
בזה⁴³.

(39) שלא הייתי נדה. (40) כתובות כב, א. (41) נתינת
טעם על "אמרה טמאה אני". (42) שם. (43) כגון בטעות
אמרתי, סבורה הייתי להיות נדה, ועתה מצאתי שלא כן, או
שאמרה: מחמת תשות כח אמרתי שטמאה אני, הרי זו
אמתלא מתקבלת על הדעת ונאמנת (הגהות מיימוני).

יא. היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו: נטמאתי -
לא יפרש מיד והוא בקשוי, שהנאה לו ביציאתו
כביאתו⁴⁴. ואם פרש והוא בקשוי - חייב פרת⁴⁵ כמו
שבעל נדה. והוא הדין בשאר עריות⁴⁶. אלא כיצד
יעשה? נועץ צפוני רגליו בקרקע, ושוהה ואינו
מזדעזע עד שימות האיבר, ואחר כך נשפט ממנה.

(44) בהוצאת האבר כהכנסתו. (45) אבל היא פטורה,
מכיוון שהיא רק הודיעה לו, אבל לא אמרה לו שיפרוש
מיד, הרי היא אנוסה. ראה רמ"א יורה-דעה סי' קפה ס"ו,
וב'פתחי תשובה' שם. (46) שבועות יח, א: "כי איתמר
דאביי, בעלמא איתמר", "כגון דסבר שהיא אשתו ובא
עליה, ונמצאת אחותו" (רבינו חננאל).

יב. ואסור לו לאדם לבוא על אשתו סמוך לוסתה⁴⁷,
שמא תראה דם בשעת תשמיש; שנאמר: והזרתם
את בני ישראל מטמאתם. וכמה? אם היה דרכה

נדה וזכה ויולדת שלא טבלו במי מקנה, הפא על
אחת מהן אפלו אחר כמה שנים - חייב פרת;
שפמים וטבילה תלה תלה הכתוב, שנאמר: ורחצו
במים. זה בגין אבי⁴⁸ לכל טמא, שהוא בטמאתו עד
שיטבל.

(18) שבעה לנדה וליוולדת זכר, וארבעה עשר ליוולדת נקבה,
וימי זיבה ושבעה נקיים לזבה, ואחרי שיעברו היא טהורה.
(19) דבר המפורש בתורה במקום אחד, משמש יסוד ללמוד
ממנו גם במקומות אחרים. לימוד זה: "ורחצו" כבנין אב
לכל הטמאים, לקוח מן הגאונים - שדבריהם דברי קבלה -
"ויש מן הגאונים שלמדו זה מן הכתוב "ורחצו במים", זה
בנין אב לכל הטמאים שיהיו בטומאתן עד שיטבלו" (רבינו
בחי" על התורה, פרשת מצורע - הרב י. ל. מיימון במבוא
לרמב"ם דפוס רומי). ראה 'תוספות' יומא עח, 'אוצר
הגאונים' חגיגה יא.

ד. העפוי"ם - אין חייבין עליהם משום נדה ולא
משום זבה²⁰ ולא משום יולדת. ונחכמים גזרו²¹ על
כל העפוי"ם, הנזכרים והנקבות, שיהיו כזבים תמיר,
בין ראוי בין לא ראוי, לענין טמאה וטהרה.

(20) נדה לד, א. (21) שם.

ה. כל דם שתראה היולדת בתוך ל"ג של זכר²²
וס"ו של נקבה²³ - הוא הנקרא דם טהר²⁴, ואין
מונע את האשה מבעלה; אלא טובלת אחר שבעה
לזכר ואחר ארבעה עשר לנקבה ומשמשת מטתה²⁵,
אף על פי שהדם שותת ויורד²⁶.

(22) אחר שבעת ימי הלידה. (23) אחרי שבועיים ללידה.
(24) שנאמר (ויקרא יב, ד) תשב בדמי טהרה. (25) מזדווגת
עם בעלה. (26) מתוך שבעה של זכר לאחר שבעה, או
מתוך ארבעה עשר של נקבה לאחר ארבעה עשר, ואף-על-
פי שממעין אחד הוא (שם לח:).

ו. כל חייבי טבילות - טבילתן ביום²⁷, חוץ מנדה
ויולדת. שהרי הוא אומר בנדה: שבעת ימים תהיה
בנדתה - השבעה בלן²⁸ בנדתה, וטובלת בליל
שמיני. וכן יולדת זכר - בליל שמיני, ויולדת נקבה
- בליל חמשה עשר; שהיולדת בנדה, כמו
שבארנו²⁹.

(27) יומא ו, א. (28) פסחים צ, א. "עד הערב".
(29) למעלה ה"ב.

ז. נתאחרה ימים רבים³⁰ ולא טבלה, כשתטבל - לא
תטבל אלא בלילה; שאם תטבל ביום - יטעו,
ותבוא נדה אחרת לטבל בשביעי³¹.

(30) וכל השבעה כולן היתה בנדתה. (31) נדה סז, ב.

ח. היתה חולה³², או שהיה מקום הטבילה רחוק
ואין הנשים יכולות להגיע לו ולחזור בלילה מפני
הלסטים או מפני הצנה או מפני שנועלין שער

בתולדה⁶² ויושבת על דם טהרה⁶³ - אינה צריכה עדים,
שהרי הדם שותת ממנה.

(55) שם יד, א. (56) שם יא, ב: "אמר רבי זירא אמר שמואל, אשה שאין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק". (57) שתי בדיקות ב'עדים'. (58) בעד שלה. (59) והאיש בעד אחד בלבד לאחר תשמיש. (60) אפילו אלו שאינן מתנהגות כצנועות. ראה השגת הראב"ד. (61) שם יא, א. אף-על-פי שאינן עלולות לראות דם. (62) שלא ראתה דם מימיה, והדם שרואה בבעילה ראשונה הוא דם בתולים שאינו טמא, והיא מותרת לבעלה כל ארבע היממות הראשונות. כמבואר להלן פ"ה הי"ט. (63) בימי טהרה של יולדת.

י. המשמש מטתו⁶⁴ פעמים רבות - אינן צריכין לבדק שני העדים שלהן על כל ביאה וביאה, אלא מקנח הוא בעד שלו והיא בעד שלה אחר כל ביאה וביאה של כל הלילה, ולמחר יבדקו העדים. נמצא הדם על עד שלה או על עד שלו - הרי זו טמאה. שמשא מטתה וקנחה עצמה ואבד העד⁶⁵ - הרי זו לא תשמש פעם שניה עד שתבדק⁶⁶ בעד אחר תחלה, שמה דם היה על העד שאבד.

(64) שם טז, א. (65) שם. (66) "דהרי היא כמו שלא בדקה" (רש"י שם).

יח. הניחה העד⁶⁷ תחת הכר או תחת הפסת, ונמצא עלי דם: אם משוף - טמאה, שחזקתו מן הקנחים; ואם היה עגול - טהורה⁶⁸, שאין זה אלא דם מאכלת⁶⁹ שנהרגה תחת הכר.

(67) שם נז, ב. ומדובר כאן, שבדקה את העד לפני שקניחה בו ולא היה עליו דם, אבל אם העד לא היה בדוק - אינה טמאה אם אין הכתם כגריס ועוד (מגיד-משנה). (68) וכל זה אינו אלא כשהכתם הוא פחות מכגריס ועוד, אבל אם הוא כגריס ועוד, אפילו עגול - טמאה, כמבואר להלן פ"ט ה"ו. וכן אם לא הניחה העד תחת הכר אלא בקופסא, אפילו עגול ופחות מכגריס טמאה, מפני שאין לתלות בדם מאכלת (מגיד-משנה). (69) כנה.

יט. קנחה עצמה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה, ולמחר נמצא עלי דם - הרי זו טמאה⁷⁰, ואין אומרים: שמה פשטחה אותה בירכה נהרגה מאכלת. קנחה עצמה בעד שאינו בדוק לה⁷¹, ולא ידעה אם היה עלי דם קדם שתקנח בו או לא היה נמצא עלי דם: אם היה הדם כגריס ועוד - הרי זו נדה⁷²; היה פחות מכן - טהורה, שאינו אלא מן המאכלת.

(70) שם יד, א. ואפילו עגול ופחות מכגריס, אין תולין בדם מאכלת כמו בהלכה הקודמת, מפני שאין זה דומה להניחתו תחת הכר (מגיד-משנה). (71) שלא בדקתו מעולם, אבל אם בדקתו והניחתו שעה אחת, ולא נודע

לראות ביום⁴⁸ - אסור לשמש מתחלת היום; ואם היה דרכה לראות בלילה - אסור לשמש מתחלת הלילה.

(47) רק בתשמיש אסור, אבל שאר פרישות לא החמירו עליו, כיון שווסתות אינן אלא מדרבנן (מגיד-משנה). (48) נדה סג, ב.

יג. עבר וסתה ולא ראתה - מתרת לשמש אחר שתעבר עונת הוסת⁴⁹. כיצד? היה דרכה לראות בשש שעות ביום - אסורה לשמש מתחלת היום; עברו שש שעות ביום ולא ראתה - אסורה לשמש עד לערב⁵⁰. וכן אם היה דרכה לראות בשש שעות בלילה, ועברו ולא ראתה - אסורה לשמש עד שתזרח השמש⁵¹.

(49) שם. (50) היינו עד שקיעת החמה. (51) מתחילת הנץ החמה (מגיד-משנה).

יד. דרך בני ישראל ובנות ישראל לעולם לבדק עצמם אחר התשמיש. כיצד? מקנח האיש עצמו במטלית נכונה לו, ומקנחת האשה עצמה במטלית נכונה לה, ורואין בהן שמה ראתה דם בשעת תשמיש. ויש לאיש להניח אשתו שתבדק⁵² במטלית שלו; מתוך שנאמנת על שלה נאמנת על שלו.

(52) שכן הוזכר הבדיקה הכל באשה: בדקה, תבדוק (ביאורי הגר"א, יורה-דעה ס" קפו).

טז. בגדים אלו שמקנחין בהן צריכין שיהיו של פשתן⁵³, שחקים ולבנים⁵⁴. והם הנקראים עדים בענין זה. והבגד שמקנח בו הוא נקרא עד שלו, והבגד שמקנחת היא בו נקרא עד שלה.

(53) שם יז, א. ואפשר לומר שרכינו דקדק בלשונו, דוקא פשתן ודוקא בגד, אבל צמר אפילו נקי ורך אינו יפה לבדיקה. או יש לפרש שזהו רק לדוגמא שיהא דבר רך כמו מטלית של בגד פשתן שחוק ונוח לבדוק בו, והוא-הדין כל דבר רך כמו צמר נקי ורך, כמבואר שם בדברי שמואל (כסף-משנה). (54) אבל בגד שאינו שחוק או אפילו שחוק אלא שהוא צבוע, אינו יפה לבדיקה.

טז. הצנועות⁵⁵ אין משמשות אלא עד שיבדקו עצמן תחלה קדם תשמיש. ואשה שאין לה וסת - אסורה לשמש עד שתבדק⁵⁶. לפיכך היא משמשת בשני עדים⁵⁷: אחד לפני התשמיש⁵⁸, ואחד לאחר התשמיש⁵⁹. אבל אשה שיש לה וסת - אינה צריכה עד לפני תשמיש, אלא משום צניעות בלבד. אבל אחר תשמיש - הכל צריכין שני עדים⁶⁰: אחד לו ואחד לה, אפילו מעברת ומניקה וזקנה. וקטנה⁶¹ לא תשמש אלא בשני עדים: אחד לו ואחד לה. אבל

(85) המקום שמגיעים לו בתשמיש. (86) פכ"ה ה"ח: "ויוציא ולא יחזיר לעולם (פירוש: אפילו אם נתרפאה) שמא תתרפא ונמצא שלא גמר [בלבד] לגרשה בשעת גירושין". [דעת רבינו שהבדיקה הזו מתירה אותה להנשא לאחרים, אבל לא לבעל שהוחזקה אצלו לראות דם מחמת תשמיש, כי מוטב שתינשא לאחרים שמא לא תראה ולא נצטרך לסמוך על הבדיקה (מגיד-משנה), אבל לא נתברר למה תצא מבעל שלישי ולא יחזיר, הרי כבר הוחזקה לכל ואף-על-פי-כן מתירים אותה להינשא מפני שסומכים על הבדיקה, ואם כן למה לא נתירה לבעל שלישי? ראה מגיד-משנה כאן].

פרק חמישי

(1) יבאר שהאשה מתטמאה באונס לנידה ולזיבות: פירוש חדר, עליה ופרודור: ואם מתטמאה בכל שהוא: חמישה דמים טמאים יש באשה: כיצד בודקין הדם: ואם הפילה חתיכה קרועה או דברים אחרים ודם בהם: ודין האשה שהשתינה מים ויצא דם: דם בתולים לקטנה, לנערה ולבוגרת שראו דם [נדות] או לא ראו.

29 א. האשה מתטמאת באונס² בין לנדה בין לזיבות³.
30 פיצד? כגון שקפצה ממקום למקום, או ראתה
31 בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה וחתמה
32 וראתה דם⁴, וכן כל פיוצא בזה - הואיל וראתה דם
33 מפל מקום, נטמאת. ומטמאה בכל שהוא⁵. אפלו
34 ראתה דם טפה פחדל⁶ - הרי זו כמי שזב ממנה
35 דמים הרבה.

(2) אפילו באונס. (3) נדה לו, ב. (4) שם כ, ב - שדם חימוד טמא. (5) שם מ, א. (6) שם: "ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן".

36 ב. כל הנשים מתטמאות בבית החיצון⁷, ואף על פי
37 שלא יצא הדם לחוץ, אלא נעקר מן הרחם ולא
38 שמת, הואיל ויצא מבין השנים⁸ - הרי זו טמאה,
39 ואף על פי שעדין הדם בכשרה; שגמר: דם יהיה
40 זוכה בכשרה. ועד היכן הוא בין השנים? עד מקום
41 שנגיע אליו האבר⁹ בשעת גמר ביאה. ובין השנים
42 עצמו פלפנים¹⁰.

(7) שם. ואפילו שלא יצא הדם לחוץ. (8) שם מא, ב: "תלתולי בשר בתוך הרחם" (רש"י שם). (9) שם. (10) שם. ואינן מתטמאות רק ביצא לחוץ מבין השניים.

43 ג. משל משלו חכמים באשה¹¹: הרחם שנוצר בו
44 הולד, הוא הנקרא מקור, והוא שדם נדה וזכה יוצא
45 ממנו - וקוראין אותו חדר, לפי שהוא לפני ולפנים.
46 וצנאר הרחם פלו, והוא המקום הארוך שמתקבץ
47 ראשו בשעת העבור כדי שלא יפל הולד, ונפתח
48 הרבה בשעת לדה - קוראין אותו פרודור. כלומר,
49 שהוא בית שער לרחם.

(11) שם יז, ב.

שנכתם בו כתם דם, הרי העד בחזקת בדוק (מגיד-משנה). (72) השיעור של כגריס ועוד, מבואר להלן שם.

1 ב. מי שראתה דם בשעת תשמיש - הרי זו מתרת
2 לשמש כשתטהר פעם שניה. ראתה דם בפעם שניה
3 - משמשת פעם שלישית. ראתה דם בשלישית -
4 הרי זו אסורה לשמש עם בעל זה לעולם⁷³. במה
5 דברים אמורים? בשלא היה שם דבר לתלות בו;
6 אבל אם שמשה סמוך לו⁷⁴ - תולה בנסת⁷⁴. היתה
7 בה מכה⁷⁵ - תולה במכה⁷⁶. ואם היה דם מכה
8 משנה מדם שתראה בעת התשמיש - אינה תולה
9 במכה. ונאמנת⁷⁷ אשה לומר: מכה יש לי בתוך
10 המקור שממנה הדם יוצא, ותהיה מתרת לבעלה,
11 ואף על פי שדם יוצא מן המקור בשעת תשמיש.

(73) שם סה, ב. (74) שם סו, א: "ואם יש לה וסת, תולה בווסתה". ראה שם ברש"י. (75) במקום מקור דם נדותה. (76) שם. (77) כתובות עב, א.

12 בא. מי שראתה דם בשעת תשמיש פעם ראשונה
13 ושניה ושלישית, ואין שם דבר לתלות בו - הרי זו
14 תתגרש, ומתרת להנשא לשני⁷⁸. נשאת לשני וראתה
15 דם כף בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו
16 תתגרש, ותנשא לשלישי. נשאת לשלישי וראתה דם
17 כף בשעת תשמיש שלש פעמים - הרי זו תתגרש,
18 ואסורה להנשא⁷⁹ עד שתבריא⁸⁰ מחלי זה.

(78) נדה, שם. (79) שהוחזקה לראות דם מחמת תשמיש עם כל גבר, וחזקה שלעולם תראה דם מחמת תשמיש, ולפיכך אסורה להנשא. (80) בגמרא שם, הגירסא: "עד שתבדוק עצמה", כלומר, עד שתבדוק אם נתרפאה מחולי זה, כמו שיתבאר בסמוך.

19 בב. פיצד בודקת עצמה לידע אם נרפאת או לא
20 נרפאת? מביאה שפופרת של אבר⁸¹, ופיה רצוף⁸²
21 לתוכה, ומכנסת השפופרת עד מקום שהיא יכולה,
22 ומכנסת בתוך השפופרת מכחול⁸³, ומוך מנח על
23 ראשו⁸⁴, ודופקת אותו עד שנגיע המוך לצנאר
24 הרחם⁸⁵, ומוציאה המוך. אם נמצא דם על ראש
25 המוך - בידוע שהדם שהיא רואה בשעת תשמיש
26 מן המקור; ואם לא נמצא על המוך פלום - בידוע
27 שהדם שרואה מדחק הצדדין, וטהורה היא, ומתרת
28 להנשא לאחרים, כמו שבארנו בהלכות אישות⁸⁶.

(81) שם. והוא-הדין בשאר מיני מתכת שאינם מסרטים, חוץ מברזל (ש"ך). אבל שפופרת של עץ או של קנה, אינה חלקה בראשה וישרט ויוצא דם. (82) כפול. (83) שם אין המכחול תוך השפופרת כשנמצא דם בראש המוך, אין ידוע בוודאות שהדם בא מן המקור. לא כן אם המכחול בתוך השפופרת, ונמצא דם על המוך, ברור שהוא מן המקור שהרי השפופרת חוצצת ומפסקת בינו לצדדים (בית יוסף). (84) שראש המכחול לא יסרט ויוצא דם (שם).

לו ורואהו. והשחור - בעין הדיו היבש³⁰. פקדון
פרכם פיצד? וביא פרכם לח בגוש אדמה שעליו,
ולקח מן הכור שבו הקנה האמצעי שלו. שפלו
כמו קנה הוא, ובכל אחד ואחד שלשה קנים, ובכל
קנה שלשה עלים. ומקף הדם לעלה האמצעי
שבקנה האמצעי ורואה בו³¹. כמימי אדמה פיצד?
יביא אדמה מבקעת סיכני וכיוצא בה, שהיא אדמה,
ונותן עליה מים בכלי עד שיעלה המים על העפר
בקלפת השום³². ואין שעור למים ולא לעפר.
ומעפרן³³ בפלי ומשער בהן לשעתו ובמקומו³⁴
בשהן עכורין. ואם צללו - חוזר ומעפרן³⁵.

(27) גון שלה. (28) שם, ב. (29) וסומך לו. (30) שם כ,
א. (31) שם. (32) שם. "ומציץ מים", שיהיו המים צפים.
(33) שאין בודקים בצלולים אלא בעכורים. (34) כלומר,
אפילו כשהדם עוד לח כשהיא באה לחכם לשאול, ולא
יאמר אילו היה יבש היה טמא, "דאין לדיין אלא מה שענינו
רואות" (שם) ראה בש"ך ובט"ז יו"ד סי' קפח. (35) שם.

ז. ארבעה מראות³⁶ הללו³⁷, אם היה מראה הדם
במראה כל אחד מהן או עמק³⁸ מהן - הרי זה
טמא³⁹; היה דהה⁴⁰ ממנו - הרי זה טהור⁴¹. פיצד?
היה הדם שחור יותר מפקדיו⁴² היבש - טמא; היה
פחות ממנו, כגון שהיה מראהו בעין היות השחור
או בעין הזפת או בעין העורב - הרי זה טהור. וכן
בשאר השלשה מראות.

(36) אדום, שחור, כרכום וכמימי אדמה. (37) בכת"י תימן:
האלו. (38) יותר אדום או יותר שחור. (39) שם כ, א.
(40) פחות אדום או פחות שחור. (41) שם. (42) בכת"י
תימן: מן הדיו.

י. פיין המזוג פיצד? חלק אחד יין, מן היין
השרוני⁴³ של ארץ ישראל, חייל⁴⁴ וחדש, ושגי חלקים
מים⁴⁵. היה מראה הדם עמוק ממנו או דהה ממנו -
הרי זה טהור⁴⁶, עד שיהיה כמזג זה בלבד. ונאמנת
אשה לומר: כמראה זה ראיתי ואפדתי, והחכם
מטמא לה או מטהר⁴⁷.

(43) יין גפנים הנטועות בשרון. (44) לא מזוג. (45) שם
יט, א. (46) שם כ, א. (47) שם, ב.

יא. פיצד מקף ורואה? לוקח המטלית שיש בה
הדם בידו, ומביט בו ובידו, או בעלה של פרכם,
או בדם הקנה שבפוס, או במימי אדמה, או במזג
שבפוס, ועורף לה⁴⁸ כפי מה שענינו רואות, ומטמא
או מטהר. ואינו מביט בזכוכית של פוס מבחוץ,
אלא במשקה שבפוס. ויהיה הפוס רחב משקלו מנה
ומחזיק שגי לגין⁴⁹, כדי שתפגס בו האורה ולא יהיה
אפל.

(48) משער אם יש מראה אדום הדרוש. (49) שם כא, א.

ד. ובשעת גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור ואינו
מגיע עד ראשו שמבפנים, אלא רחוק ממנו מעט
לפי האצבעות¹². ולמעלה מן החדר ומן הפרוזדור,
בין חדר לפרוזדור, הוא המקום שיש בו שתי ביצים
של אשה והשבילים שבהן מתפשלת שכבת זרע
שלה - מקום זה הוא הנקרא עליה. וכמו נקב פתוח
מן העליה לגג הפרוזדור, ונקב זה קוראין אותו
לול. והאבר נכנס לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה.

(12) כינוי לאבר המין "שאין כל האצבעות שוות" (פסחים
ק"ב:).

ה. דם הבא מן החדר - פלו טמא; חוץ מדם טהר¹³
שהתורה טהרתו¹⁴, ודם קשי, כמו שיתבאר¹⁵. ודם
העליה - פלו טהור, שהוא כמו דם מפה שבפנים
או בפחד או בפליא וכיוצא בהן. ודם הנמצא
בפרוזדור: אם נמצא מן הלול ולפנים¹⁶ - הרי זה
טמא, שחזקתו מן החדר. וחיבין עליו על ביאת
מקדש¹⁷, ושורפין עליו תרומה וקדשים¹⁸; ואין
אומרים: שמא מן העליה ירד דרך הנקב, שרוב
הדמים הנמצאין כאן¹⁹ - מן החדר. נמצא הדם
בפרוזדור חוץ לנקב²⁰ - הרי טמאתו בספק, שמא
מן החדר בא או מן העליה שמת דרך הלול. לפיכך
אין שורפין עליו תרומה וקדשים, ואין חיבין עליו
על ביאת המקדש²¹.

(13) שגם הוא בא מן המקור, כמבואר להלן פ"ו ה"א.
(14) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב. (15) להלן פ"ז ה"ה.
(16) כלומר, לצד החדר. (17) אם נכנסה בשוגג למקדש
בטומאת דם זה, חייבת בקרבן. (18) שנגעה בהם בימי
טומאתה. (19) בכת"י תימן: הנמצאים שם. (20) שנמצא
בפרוזדור, לא לצד החדר אלא לצד חוץ. (21) כדין ספק
טומאה.

ו. לא כל משקה הבא מן החדר מטמא, אלא הדם
בלבד; שנאמר: דם יהיה זובה. לפיכך, אם שתת
מן הרהם לבן או משקה ירק²², אף על פי
שסמיתו²³ פדם, הואיל ואין מראיו מראה דם -
הרי זה טהור²⁴.

(22) כמראה אתרוג ('תוספות'), ויש מפרשים ירוק כזהב
(מגיד-משנה, 'הגהות מיימוניות'). וכל-שכן ירוק ככרתי.
(23) מעובה כדם. (24) שם יט, א כחכמים.

ז. וחמשה דמים²⁵ טמאים באשה, והשאר טהורין.
ואלו הן: האדם, והשחור, וקקרון פרכם²⁶, ובמימי
אדמה, וכיין המזוג.

(25) שם. (26) "הזך שבכרכום, נגזר מן קרן עור פניו
(שמות לר, כט)" (פירוש המשנה לרבינו, שם פ"ב מ"ו).

ח. האדם פיצד הוא? עינו כעמוד²⁷ שיצא ראשון
מדם הקנה²⁸ של בני אדם. נותן הדם בפוס ומקיף²⁹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עשרה שעות, ואם לא נימוחו אין זה דם נדה, ונשארה
הבעיה בתיקו, ולפיכך היא ספק טמאה (מגיד-משנה).

21 **זו. הפילה כמין חגבים, כמין דגים, שקצים**
22 **ורמשים: אם יש עמק דם - טמאה, ואם לאו -**
23 **טהורה⁶⁴.**

(64) ראה למעלה הערה נ.

24 **זו. האשה שהכניסה שפופרת בפרוזדור, וראתה**
25 **הדם בתוך השפופרת - טהורה; שנאמר: דם יהיה**
26 **זוכה בבשרה - עד שתראה בבשרה, בדרך שהנשים**
27 **רואות, ואין דרך האשה לראות בשפופרת⁶⁵.**

(65) שם כא, ב.

28 **יו. האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים,**
29 **בין שהשתינה והיא עומדת בין שהשתינה והיא**
30 **יושבת - הרי זו טהורה⁶⁶. ואפלו הרגיש גופה**
31 **ונדדעצה - אינה חוששת; שהרגשת מי רגלים היא**
32 **זו. שאין מי רגלים מן החדר, ודם זה דם מכה הוא**
33 **בחלחלת⁶⁷ או בפליא.**

(66) שם נט, ב. (67) "המעי האחרון שהוא שוה ואין בו
עיקום, והוא שהרעי יוצא בו" (פ"ו מהל' שחיטה הט"ז).

34 **יח. דם בתולים - טהור הוא, ואינו לא דם נדה ולא**
35 **דם זיבה, שאינו מן המקור, אלא כמו דם חבורה.**
36 **וכיצד דין הבתולה בדם? אם נשאת קטנה⁶⁸, בין**
37 **לא ראתה דם מימיה בין שראתה דם בבית אביה -**
38 **הרי זו מתרת לבעלה עד שתחיה המכה⁶⁹, שכל דם**
39 **שתראה - מחמת המכה הוא. ואם ראתה דם אחר**
40 **שתחיה המכה - הרי זו נדה.**

(68) לפני שתיים-עשרה שנה ויום אחד, כי זמן ראיית דם
מתחיל מימי נערות. (69) שתתרא החבורה הבאה על-ידי
השרת הבתולים.

41 **יט. נשאת כשהיא נערה⁷⁰: אם לא ראתה מימיה דם**
42 **- הרי זו מתרת לבעלה ארבעה ימים⁷¹ ביום ובלילה,**
43 **אף על פי שהדם שותת⁷². והוא שלא חיתה המכה.**
44 **ואם ראתה דם בבית אביה ואחר כך נשאת - אין**
45 **לו לבא עליה אלא בעילה ראשונה ופורש⁷³, ויהיה**
46 **דם בתולים זה פאלו היא תחלת נדה. ובוגרת⁷⁴ שלא**
47 **ראתה⁷⁵ מימיה - נותנין לה כל לילה הראשון.**

(70) שהגיע זמנה לראות. (71) שם סד, ב. (72) שמחמת
מכה הוא. (73) שם סה, ב - כרב ושמואל, ורבינו מפרש
שמדובר בנערה, וראתה בבית אביה (מגיד-משנה).
(74) אחרי עבור ששה חדשים מימי נערות. (75) אבל
ראתה, בועל בעילת מצוה.

48 **כ. ארבעה לילות⁷⁶ שנותנין לנערה שלא ראתה דם**
49 **- אף על פי שהן בסריגין⁷⁷. בועל לילה הראשון,**

כלומר, אם הכוס מחזיקה שני לוגין, לא יהא משקלה יותר
ממנה, שהיא נעשית מזכוכית דקה וקלה במשקל, ולא תהיה
הכוס אפלה ותראה בה יותר אדמומית היין. אבל כוס עבה,
הזכוכית מאפילה ומראה היין כהה יותר (משקל המנה הוא
בערך ארבע מאות וחמשים גרם, ושני לוגין בערך, שש
מאות ושמונים גרם).

1 **יב. אין בודקין הדם אלא על גבי מטלית לבנה**
2 **ובחמה. ועושה צל בידו על הדם, והוא עומד**
3 **בחמה, כדי שיראה עינו כמות שהיא. ולא כל**
4 **הרואה צריך לכל אלו הדברים בכל עת שיראה,**
5 **אלא טביעות עין יש לחכם בדמים, ובעת שיראה**
6 **מיד יטמא או יטהר. ואם נסתפק לו⁵⁰ במראה מן**
7 **המראות - צריך להקיף ולערך לדיו או לדם הקזה**
8 **או לשאר המראות.**

(50) ראה להלן פ"א ה"ג, ובמגיד משנה שם.

9 **יג. המפלת חתיכה⁵¹, אף על פי שהיא אדמה: אם**
10 **יש עמה דם - טמאה, ואם לאו - טהורה⁵². ואפלו**
11 **נקרעה החתיכה ונמצאת מלאה דם - הרי זו**
12 **טהורה⁵³; שאין זה דם נדה, אלא דם חתיכה.**

(51) של בשר. (52) שם. ואף-על-פי שנפתח הרחם
כשהפילה, מפני שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם, ולפיכך
אינה טמאה משום נדה, ומשום יולדת אינה טמאה, שהפלת
חתיכה אינה נקראת לידה. (53) דדוקא אם יש דם עמה
טמאה, ולא דם בתוכה (מגיד-משנה).

13 **יד. הפילה חתיכה קרועה⁵⁴, ודם אגורה⁵⁵ בתוכה -**
14 **טמאה⁵⁶. הפילה כמין קלפה, כמין שערה, כמין**
15 **עפר, כמו יבחושיין⁵⁷, אם היה מראה דברים אלו**
16 **אדם - תטיל למים פושרין⁵⁸: אם נמוחו⁵⁹ - הרי זו**
17 **טמאה, שדם הוא וקפה, וכל הרואה דם יבש⁶⁰ -**
18 **טמאה; ואם שהו פושרין מעת לעת⁶¹ ואחר כך⁶²**
19 **נמוחו - הרי זו ספק טמאה⁶³; לא נמוחו מעת לעת**
20 **- הרי אלו ממה, וטהורה היא.**

(54) שם כא, ב. ולפי גירסתנו בגמרא שם, יש לקרועה
לכתחילה ולבודקה. (55) מכונס. (56) מכיון שיש סדקים
מבחוץ של החתיכה והדם שם, הרי נוגע הדם ברחם דרך
הסדקין, ונקרא זה "דם יהיה זוכה מבשרה" (קריט ספר).
(57) יתושים. (58) חומם כחמימות הרוק (בית יוסף) בשם
הריטב"א. (59) לפני שעברו עליהם שתיים-עשרה שעות
(ראה רש"י שם, ומגיד-משנה כאן). (60) שם. ואפילו יבש
מעיקרו. (61) עשרים וארבע שעות. (62) המלים "ואחר
כך" אין משמעותן אחר עשרים וארבע שעות, אלא הכוונה
היא: אחרי ששהו פושרין במשך הזמן שנאמר למעלה,
היינו מן שתיים-עשרה עד עשרים וארבע שעות.
(63) הגמרא שם מסתפקת אם גם בדם צריך מעת-לעת כשרץ
ונבלה (שמטמאין לחין ולא יבשין) וכשנמוחו תוך המעת
לעת, אפילו אחרי עבור שתיים שעות, הרי זה דם נדה
וטמאה. או שברם שהוא רך מספיקה שהייה של שתיים-

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמאה; האשה שהיא ספק נדה וספק זבה; וימי לידה אם עולין לשבעה נקיים.

א. דם הנדה ודם הזבה ודם הקשי² ודם יולדת ודם טהר של יולדת - כלו דם אחד הוא, ומן המקור הוא בא, ומעין אחד הוא³, ובזמנים בלבד הוא שישתנה דינו, ותהיה רואה דם - זו טהורה, וזו נדה, וזו זבה.

(2) "מעוברת שהתחילה להצטער ואחזזה חבלי לידה והתחיל הדם לצאת קודם שתלד, אותו הדם הוא הנקרא דם הקושי". (3) "מעין אחד הוא, התורה טמאתו והתורה טהרתו".

ב. כיצד? כשתראה האשה דם תחלה⁴, או כשתראה בשעת וסתה, והוא העת שקבעה לנדתה - הרי זו נדה כל שבעת הימים, בין ראתה כל שבעה בין שלא ראתה אלא טפה ראשונה בלבד. ראתה דם ביום השמיני - הרי זה דם זיבה, מפני שהוא בלא עת נדיתה⁵.

(4) בפעם הראשונה בחייה. (5) הנאמר בעניין זבה.

ג. וכן כל דם שתראה בתוך הימים⁶ שבין וסת נדה לוסת נדה - הרי הוא דם זיבה. והלכה למשה מסיני, שאין בין זמן נדה לזמן נדה אלא אחד עשר יום בלבד.

(6) ואפילו ביום האחד עשר שבין נדה לנדה. וראה לקמן בהלכה י"א ההבדל שבין יום זה לעשרת הימים שלפניו.

ד. כל שבעת הימים שנקבעה לה וסת בתחלתן - הן הנקראין ימי נדיתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה בהן דם⁷. ומפני מה נקראין ימי נדה? מפני שהן ראויין לנדה, וכל דם שתראה בהם - דם נדה יחשב.

(7) שיטת רבינו, שכל ימי האשה מהתחלת הווסת עד יומה האחרון מונה שבעה ואחד עשר יום - זה אחרי זה - אפילו לא ראתה בהם דם. וכל דם שהיא רואה בשבעת הימים הוא דם נדה, ודם שהיא רואה בתקופות אחד עשר הימים שלאחריהם, דם זיבה הוא.

ה. וכל אחד עשר יום שאחר השבועה - הן הנקראין ימי זיבתה, בין ראתה בהן דם בין לא ראתה. ולמה נקראין ימי זיבה? מפני שהן ראויין לזיבה, וכל דם שתראה בהן - דם זיבה יחשב. והנהר בשני שמות אלו, שהן: ימי נדיתה וימי זיבתה.

ו. כל ימי האשה, מיום שיקבע לה וסת עד שתמות או עד שיצק הוסת ליום אחר, תספור לעולם שבועה מתחלת יום הוסת, ואחריהן אחד עשר, [ואחריהן] שבועה, ואחריהן אחד עשר. ותזהר במנין, כדי שתדע בעת שתראה דם אם בימי נדה ראתה או

וממתין אפלו שני חדשים או שלשה, ובוזעל לילה שני. והוא שלא חיתה המפה.

(76) כלומר, ארבעה ימים ובלילה, כמבואר למעלה הי"ט. (77) שם סה, ב.

בא. וכן קטנה⁷⁸ שנותנין לה עד שתחיה המפה, אפלו לא חיתה שנה - הרי זה בוזעל כל השנה, בין בסרוגין בין ביום אחר יום.

(78) אפילו ראתה.

כב. קטנה שנשאת, ונעשת נערה תחת בעלה, ועדין הדים שותת מחמת המפה - כל בעילות שבעל פשהיא קטנה נחשבות לו כלילה אחד, ומשלימין לו כל ארבעה ימים⁷⁹ בימי הנערות. ואפלו היו השלשה ימים שנותנין לו בימי הנערות בסרוגין, ובעל בכל שני חדשים לילה אחד - הרי זה מתר. והוא שלא חיתה המפה.

(79) שם. כמבואר למעלה הי"ט.

כג. כיצד יודעין אם חיתה המפה או לא חיתה? חיתה רואה הדים בעת שתעמד, וכשתשב לא תראה, ובעת שתשב על הקרקע תראה, ואם תשב על גבי כרים וכסתות לא תראה - עדין לא חיתה המפה; פסק הדים ולא ראתה כלל בין עומדת בין יושבת על הפר - כבר חיתה המפה. וכן אם לא פסק כלל, אלא תראה הדים ואפלו פשהיא יושבת על הכרים והכסתות - אין זה דם מפה, אלא דם נדה⁸⁰.

(80) שם.

כד. חיתה רואה בעת תשמיש⁸¹ - הרי זה מחמת המפה. שמשה מטתה ולא ראתה דם, ואחר כך ראתה דם שלא מחמת תשמיש - הרי זה דם נדה.

(81) ומחמת תשמיש (שם סד:).

כה. הבועל בתולה ולא יצא ממנה דם, וחזר ובעלה ויצא דם, אפלו חיתה קטנה - הרי זה דם נדה; שאילו היה דם בתולים - היה בא בתחלה. הבועל פחותה מבת שלש ויצא דם - הרי זה דם בתולים⁸².

(82) שם סה, א.

יום ב' ו' אדר א' ה'תשע"ו

פרק שש

(1) יבאר שדם הנדה והזבה והיולדת ודם טהר הכל אחד; ימים הנקראים ימי נדחה וימי זיבה; למה נקראו ככה זבה גדולה וזבה קטנה; הבא על זבה גדולה ביום שביעי של ספירה אחר הטבילה; זבה שספרה שבעה נקיים ובשביעי ראתה סמוך לשקיעת החמה; נדה שבדקה עצמה בשני לנדחה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה עד ימים רבים ומצאה

39 זכה גדולה ששכבה בליל שביעי - באלו לא טבלה,
40 והרי היא כנדה ששכבה בתוך שבועה.

41 יג. הבא על זכה גדולה ביום שביעי של ספירה אחר
42 ששכבה, או על זכה קטנה ביום השמור אחר
43 ששכבה - פטור מן הכרת; כיון ששכבה בזמן
44 הראוי לטבילה - טהורה. ולאשה זו יהיה לה
45 תרבות רעה¹¹, שהרי בעילתה ומגעה תלויין¹².

(11) כלומר, לימוד וחינוך רע. (12) תלוי ועומד עד שיבורר.

46 יד. כיצד הן תלויין? אם נשלם היום אחר הטבילה
47 ולא ראתה דם - הרי כל שנגעה בו אחר טבילה
48 טהור, ובעילתה אחר הטבילה - אין חיבין עליה
49 כלום¹³; ואם ראתה דם ביום זה אחר ששכבה -
50 נמצאת זכה למפגע, וכל שנגעה בו למפגע - טמא,
51 והיא ובעלה חיבין בקרבן¹⁴. ולפיכך היא אסורה
52 לבעלה עד לערב, שלא תביא עצמה לידי ספק¹⁵.

(13) לא כרת במזיד ולא קרבן בשוגג. (14) כבא על הזבח.
(15) "אחר תטהר, אחר מעשה תטהר, אבל אמרו חכמים
אסור לעשות כן שמה תבוא לידי ספק".

53 מז. זכה שספירה ששית ימים נקיים, ובשביעי ראתה
54 דם, אפילו סמוך לשקיעת החמה - סותרת הכל,
55 וחוזרת למנות מאחר היום הטמא שבועה ימים
56 נקיים.

57 מז. פלטה שכבת זרע בתוך ימי הספירה¹⁶ - סותרת
58 יום אחד; מפני שהוא כזב שראה קרי, שסותר יום
59 אחד¹⁷. ראתה דם בפעשירי מימי זיבתה ובאחד עשר
60 ובשנים עשר, אף על פי שראתה שלשה ימים זה
61 אחר זה - אינה זכה גדולה, אלא יצאת מזיבות
62 קטנה לנדה; שיום שנים עשר מתחלת נדתה,
63 והרואה בימי נדתה - אינה זכה, כמו שבארנו¹⁸.

(16) והרי היא כאיש שיוצאת ממנו שכבת זרע. (17) ומה
שנאמר בהלכה הקודמת שצריכה להתחיל ולספור שבועה
ימים נקיים, כשהפסיקה יום טמא אפילו ביום השביעי,
היינו אם הפסיקה טומאת זיבה. אבל טומאה אחרת, כגון
קרי בזב או פולטת שכבת זרע בזבה אינה סותרת את הימים
הנקיים שעברו ויכולה להמשיך את ספירתה החל מיום
המחרת אחרי טבילתה לפליטת שכבת הזרע. (18) למעלה
הלכה ד: "וכל דם שתראה בהם, דם נדה ייחשב".

64 יו. ומה הוא זה שכתוב בתורה: או כי תזוב על
65 נדתה? שאם ראתה שלשה ימים סמוך לנדתה - הרי
66 זו זכה. כגון שראתה בפעמיני לנדתה ובתשיעי
67 ובעשירי, שהן ראשון ושני ושלישי מהאחד עשר
68 יום שהן ימי זיבתה. ראתה דם באחד עשר מימי
69 זיבתה וטבלה לערב, שהוא ליל שנים עשר,

1 בימי זיבה. שכל ימיה של אשה כך הן: שבועה ימי
2 נדה ואחד עשר ימי זיבה, אלא אם כן הפסיקה
3 הלדה, כמו שיתבאר.

4 ז. אשה שראתה דם בימי זיבתה יום אחד בלבד או
5 שני ימים זה אחר זה - נקראת זכה קטנה, ונקראת
6 שומרת יום כנגד יום. ואם ראתה שלשה ימים זה
7 אחר זה - הרי זו זכה גמורה, והיא הנקראת זכה
8 גדולה, ונקראת זכה סתם. שנאמר: ואשה פי זוב
9 זוב דמה ימים רבים. מעוט 'ימים' - שנים, 'רבים'
10 - שלשה.

11 ח. אין בין זכה גדולה לזכה קטנה אלא ספירת
12 שבועה והבאת קרבן: שזכה גדולה צריכה לספור
13 שבועה ימים נקיים, וזכה קטנה אינה סופרת אלא
14 יום אחד בלבד; וזכה גדולה מביאה קרבן
15 כשתטהר, וזכה קטנה אינה מביאה קרבן
16 כשתטהר. אבל לענין טמא ואסור ביאה - שתיהן
17 שוות.

18 ז. כיצד? ראתה דם בימי זיבתה, בין שראתה
19 בתחלת הלילה בין שראתה בסוף היום - הרי אותו
20 היום כלו טמא, וכאלו לא פסק הדם מעת שראתה
21 עד ששקעה החמה, ומשמרת כל הלילה. ואם לא
22 ראתה כלום בלילה - משכמת למחר וטובלת אחר
23 שתגין החמה, ומשמרת כל היום. אם לא ראתה
24 כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד היום הטמא⁸,
25 והרי היא מתרת לבעלה לערב.

(8) ולפיכך נקראת שומרת יום כנגד יום.

26 י. ראתה דם גם ביום השני, בין בלילו בין ביומו
27 אחר ששכבה - הרי היום השני טמא, ומשמרת כל
28 ליל ושלישי. אם לא ראתה - משכמת למחר
29 וטובלת אחר שתגין החמה, ומשמרת כל היום. אם
30 לא ראתה כלום - הרי זה יום אחד טהור כנגד שני
31 ימים הטמאים, ומתרת לבעלה לערב.

(9) שאם תראה דם תהא זכה למפגע.

32 יא. ראתה דם גם בשלישי, בין ביומו בין בלילו -
33 הרי זו זכה גדולה, וצריכה לספור שבועה ימים
34 טהורים¹⁰ בלא דם; שנאמר: וספירה לה שבועת ימים
35 וגומר. וטובלת ביום השביעי אחר הגין החמה, והרי
36 היא מתרת לבעלה לערב. וביום השמיני מביאה
37 קרבנה, שתי תורים או שני בני יונה.

(10) בלשון התלמוד: שבועה נקיים.

38 יב. זכה קטנה ששכבה בלילה של יום השמור, או

24) אבל לא בראשון, שיום ראשון כולו הוחזק המעין פתוח כמו שמסיים בסוף ההלכה. (25) לאחר שבעת ימי נדתה. (26) כלומר, בחזקת שלא ראתה דם ולפיכך אינה זבה, וטובלת לנדתה ותיטרה.

35 **כא.** זכה שפדקה עצמה בראשון מימי הספירה ומצאה טהור, ולא בדקה עד יום שביעי ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה, ובאלו בדקה כל שבעה ומצאה טהור.

39 **כב.** וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום השמיני²⁷ ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה. בדקה ביום שלישי לזיבתה ומצאה שפסק הדם, ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה²⁸ ומצאה טהור - הרי זו בחזקת טהרה. והוא הדין לזב בכל אלו הבדיקות, שהוא טהור ועלו לו ימי ספירה.

(27) אף על פי שלא בדקה בשביעי בסוף ימי הספירה ורק בתחילתם. (28) שהבדיקה הייתה בסוף ימי הספירה ולא בתחילתם.

46 **כג.** כל אשה שהיא ספק נדה ספק זבה - צריכה לישב שבעת ימים נקיים מספק, וטובלת בליל שמיני²⁹, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ומביאה קרבן זבה ואינו נאכל, כמו שיתבאר במקומו.

(29) כנדה שאינה טובלת ביום.

פרק שביעי

1) יבאר דם קשוי של לידה והיאך דינו; ואי זו היא יולדת בזוב; ויולדת בזוב שלא פסק דמה; היולדת נקבה ואחר ארבעה עשר שלא נתעברה והתחיל דם הקושי בתוך שמונים; אם אפשר שתראה מאה וארבעה עשר יום דם מן המקור יום אחר יום ולא תהיה זבה.

50 **א.** מעברת שהתחילה להצטער ואחזקה חבלי לדה, והתחיל הדם לצאת קדם שתלד - אותו הדם הוא הנקרא דם הקשי. והיאך דינו? אם בא בימי נדתה - הרי הוא דם נדה, והרי זו טמאה נדה; ואם בא בימי זיבתה - הרי זו טהורה. שגאמר בזבה: דם יהיה זובה בבשרה. מפי השמועה למדו³¹: זובה מחמת עצמה, ולא מחמת ולד. ובלבד שתלד ולד חי; אבל אם הפילה - אין קשי לנפלים³². אפלו היה הדם שותת ויורד עם החבליים והצער ארבעה עשר³³ יום קדם שתלד - הרי זה דם קשי וטהור; אבל אם התחיל הדם קדם הלידה בחדשה עשר יום או יתר - הרי זה דם זיבה, והרי היא יולדת בזוב³⁴.

(2) מכאובי אשה העומדת לילד נקראים חבלי לידה, "חבלי יולדה יבאו לו" (הושע יג, יג). (3) נדה לו, ב. (4) שם לח, ב. (5) שם "וטמאה שבועיים כנדתה (ויקרא יב, ה),

1 ושמשה מטתה, אף על פי שהיא טמאה ובעלה טמא ועושין משפב ומושב - אינם חיבים פרת¹⁹; מפני שאין יום שנים עשר מצטרף ליום אחד עשר לעשותה זבה, הועילה לה טבילת ליל זה להצילה מן הקרבן.

(19) ואם היה שוגג פטור מן הקרבן כבית הלל, אבל אסורה לשמש מדרבנן.

6 יח. טבילה ביום שנים עשר אחר שתנן החמה - הרי זו אסורה לבעלה עד לערב, כדין כל זבה קטנה²⁰; ואם עבר ובעלה - שניהן פטורין מכלום. ואפלו ראתה דם אחר שפא עליה ביום שנים עשר - אין בכך כלום²¹; שזה דם נדה הוא, ואינו מצטרף ליום שלפניו.

(20) אף על פי שיום אחד עשר לא צריך שימור מן התורה, אך מדרבנן צריך שימור ודינה כשומרת יום כנגד יום מדרבנן. (21) כלומר אינה זבה קטנה, אלא פסקה טומאת זיבה וטמאה כנדה.

12 יט. ראתה דם בסוף שביעי לנדתה בין השמשות²², וראתה בתשיעי ובעשירי - הרי זו ספק זבה²³; שפא ראיה ראשונה בליל שמיני היתה, ונמצאת שראתה שלשה ימים זה אחר זה מתחילת ימי זיבתה. וכן אם ראתה דם בתשיעי ובעשירי מימי זיבתה, וראתה בסוף יום אחד עשר בין השמשות - הרי זו ספק זבה; שפא ראיה אחרונה ביום אחד עשר היתה, והרי ראתה שלשה ימים זה אחר זה בימי זיבתה.

(22) "משתשקע החמה עד שיראו שלושה כוכבים בינונים הוא הזמן הנקרא "בין השמשות" בכל מקום, והוא ספק מן היום ספק מן הלילה ודנים בו להחמיר בכל מקום". (23) גדולה, וסופרת שבעה נקיים ומביאה קרבן ואינו נאכל, ככל קרבן הבא על הספק.

20 **ב.** נדה שפדקה עצמה בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק הדם, ואפלו פסק בשני לנדתה²⁴, ושגגה או הזירה ולא בדקה עד לאחר נדתה²⁵ ימים רבים, ובשפדקה מצאה טמאה - אין אומרים: שפא כל אותן הימים היתה טמאה ותהיה זבה, אלא כל אותן הימים שלא בדקה בחזקת טהרה²⁶. בדקה עצמה ומצאה טמאה, אפלו בדקה בשביעי לנדתה, ובין השמשות לא בדקה עצמה כדי לפרש מטמאת נדה, אלא המתניה ימים ואחר כך בדקה ומצאה טהורה - הרי זו ספק זבה. ואם מצאה טמאה - הרי זו זבה וראית; שפיון שבתחלה מצאה טמאה ולבסוף טמאה - הרי זו בחזקת שלא פסק. ויום ראשון של נדה, אף על פי שמצאה בו טהורה - הרי זו כמי שמצאה טמאה; שיום ראשון פלו החזק המעין פתוח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30 וטובלת¹³; ואם ילדה נקבה, וספרה שבועה נקיים
31 ושלמו עם ארבעה עשר של לדה או לאחריו -
32 הרי זו טובלת ומתרת לבעלה; ואם שלמו ימי
33 הספירה בתוך ארבעה עשר - הרי זו אסורה לבעלה
34 עד ליל חמשה עשר.

(12) עד ארבעים יום לזכר, ושמונים לנקבה. (13) שם לו,
א. וימי לידתה עולין לה מן המנין, כמו שמבואר לקמן
בה"ו.

35 ו. כיצד? הרי שראתה דם שלשה, וספרה שבועת
36 ימים נקיים - הרי עשרה; ועדין היא אסורה לבעלה
37 עד ליל חמשה עשר, שכל ארבעה עשר¹⁴ היא
38 בנדבה¹⁵. ולמה אין מצריכין את היולדת בזוב
39 לספירת שבועה אחר שבועה של זכר ואחר ארבעה
40 עשר של נקבה? מפני שימי לדתה וימי נדתה
41 שאינה רואה בהן עולין לה¹⁶ לספירת שבועה, כמו
42 שיתבאר.

(14) ללידת נקיבה. (15) כמבואר למעלה פ"ד ה"ב.
(16) שם, כרבא.

43 ז. יולדת בזוב שלא פסק דמה - אין לה דם טהר¹⁷,
44 אלא כל דם שתראה - כדם זיבה הוא. אבל אם
45 ספרה שבועת ימים נקיים, ושלמו ארבעה עשר של
46 נקבה וטבלה, ואחר כך ראתה דם בתוך ארבעים של
47 זכר ושמונים של נקבה - הרי זה דם טהר.

(17) שם לה, ב. שכל זמן שלא פסק הדם, הרי הוא כדם
זיבה.

48 ח. ספרה שבועה ימים נקיים ולא טבלה, ואחר כך
49 ראתה דם - הרי זו טובלת ומתרת לבעלה מיד;
50 שכל ימי טהר אינן ראיות לא לנדבה ולא לזיבה¹⁸.
51 אבל עצמו של דם - טמא ומטמא¹⁹, כדין דם הנדה,
52 עד שתטבל.

(18) אע"פ שהדם בא מהמעין שממנו דמי נדה וזבה - אינו
סותר בימי הטוהר. (19) כבית-הלל שם. שיולדת בזוב -
בימים וטבילה תלויה טהרתה, וכל זמן שלא טבלה היא
טמאה, וממילא הדם היוצא ממנה טמא.

53 ט. היולדת נקבה, ואחר ארבעה עשר שלשה נתעברה,
54 והתחיל דם הקשי לבוא לה בתוך שמונים - הרי
55 הוא דם טהר, אף על פי שאין קשי לנפלים²⁰; שכל
56 דמים שתראה בתוך ימי טהר - טהור הוא, עד
57 שתפיל הולד²¹. וכשתפיל - תהיה טמאה לדה: אם
58 הפילה זכר - טמאת זכר, ואם הפילה נקבה - טמאת
59 נקבה. ומונה ימי טמאה וימי מלאת מולד שני.
60 אפלו היו תאומים²², והפילה היום אחד והפילה
61 האחר אפלו אחר כמה ימים - מונה לשני ימי
62 טמאה וימי מלאת.

כנדתה ולא כזיבתה. מכלל דזיבתה טהורה, וכמה?
שבועיים". ואף-על-פי שתקופת זיבה היא אחד-עשר יום
בלבד (למעלה פ"ו ה"ג). ביולדת גילתה התורה שהולד
מטהר ארבעה-עשר יום. (6) כלומר, יש לה דין זבה. ואם
ראתה שלשה ימים לפני ארבעה-עשר יום קודם הלידה, הרי
היא זבה גדולה, ואם יום אחד או שנים - היא זבה קטנה
(מגיד-משנה). וראה לקמן בהלכות ה"ז שאר דיני יולדת
בזוב.

1 ב. כמה דברים אמורים? בשלא פסקו הציירים
2 והחבלים והצער, אלא מתקשה והולכת עד שילדה;
3 אבל אם ראתה דם שלשה ימים או יתר בימי זיבתה
4 בצער וחבלים, ופסק לה הצער ורוח לה מן
5 החבלים אחר השלשה ימים, ועמדה בנחת עשרים
6 וארבע שעות⁷ או יתר, אף על פי שלא פסק הדם⁸
7 ואף על פי שחזר הצער והחבלים אחר עשרים
8 וארבע שעות - הרי זו זבה; שאילו היה הדם מחמת
9 הולד - לא פסק הצער ולא החבלים. ואם ילדה
10 אחרי כן - הרי זו יולדת בזוב.

(7) שם לו, ב. (8) שם.

11 ג. ראתה יום אחד בלא צער ושנים בקשי וילדה,
12 או שנים בלא צער ויום אחד בקשי וילדה, או יום
13 בקשי ויום בלא צער ויום בקשי וילדה - אינה
14 יולדת בזוב. אבל אם ראתה יום אחד בקשי ושנים
15 בלא צער וילדה, או שנים בקשי ואחד בלא צער
16 וילדה, או יום בלא צער ויום בקשי ויום בלא צער
17 וילדה - הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל: קשי סמוך
18 ללדה - אין זו יולדת בזוב; שפי סמוך ללדה -
19 הרי זו יולדת בזוב.

(9) נחה מן הצער.

20 ד. חל שלישי לראיתה להיות ביום הלדה, אפלו כל
21 היום פלו בשפי - אין זו יולדת בזוב; שהרי יום
22 הלדה סמוך לקשי¹⁰. ראתה שני ימים ובשלישי
23 הפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת
24 וספק זבה¹¹.

(10) מפני שאנו צריכין שהיום השלישי - יום המביא לידי
זיבה - יהא בשופי, ומכיון שילדה באותו יום - אין לה קושי
גדול מזה, ולכן אין זו יולדת בזוב (קריית ספר). (11) שם
כא, ב. כלומר, ספק יולדת שמא הפילה ולד, וספק זבה,
שמא ראתה דם בפתיחת הרחם בלא לידה ונעשית זבה
גדולה, ואולי לא ראתה דם, ונשארו רק שני ימים
הראשונים.

25 ח. כיצד דין יולדת בזוב? צריכה לישוב שבועה ימים
26 נקיים וטובלת לערב, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה,
27 ואחר כך יהיה לה דם טהר¹², ומביאה קרבן זבה
28 וקרבן יולדת. לפיכך, אם ילדה זכר, אפלו פסק
29 הדם ביום הלדה, סופרת שבועת ימים נקיים

יג. כָּבֵד בְּאַרְנוֹתָ³⁸, שֶׁהִנֵּדָה שְׂרָאָתָה דָם כָּל שִׁבְעָה -
מִתַּת לְשִׁמְשׁ בְּלִיל שְׁמִינִי אַחֵר שֶׁתִּטְבֹּל. וְזָבָה קִטְנָה
- מְשֻׁמֶּרֶת יוֹם אֶחָד טָהוֹר וְטוֹבֵלָתָה, וּמִתַּת לְשִׁמְשׁ
לְעֶרְב. וְזָבָה גְדוֹלָה - סוֹפֶרֶת שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים
וְטוֹבֵלָתָה, וּמִתַּת לְשִׁמְשׁ בְּלִיל שְׁמִינִי. וְאִין בֵּין זָמָן
נִדָּה לְנִדָּה אֵלָּא אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם בְּלִבָּד, וּבִאֻתָּן הָאֶחָד
עֶשֶׂר תִּהְיֶה זָבָה קִטְנָה אוֹ גְדוֹלָה.

(38) למעלה פ"ד ה"ו, פ"ו הלכות ט"א.

יד. וּמֵאַחֵר שֶׁתִּהְיֶה זֹכֵר כָּל אֱלוֹ הָעֶקְרִים, יִתְבָּאֵר
לָךְ זֶה שְׁאֲמָרוֹ חֲכָמִים³⁹: הָאִשָּׁה שֶׁהִזְקָה כָּל יָמֶיהָ
יוֹם תְּרָאָה⁴⁰ דָּם וְיוֹם לֹא תְרָאָה - בְּתַחֲלָה⁴¹ מְשֻׁמֶּשֶׁת
בְּלִיל⁴² שְׁמִינִי וּבִיּוֹם שְׁמִינִי⁴³, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד אַחֵר
יָמֵי נִדְתָּהּ. וּמְשֻׁמֶּשֶׁת בְּכָל שְׁמוֹנֶה עֶשֶׂר יוֹם אֲרַבְעָה
לַיָּלוֹת בְּלִבָּד⁴⁴. וְאִינָה יְכוּלָה לְשִׁמְשׁ בְּיָמִים
הַטָּהוֹרִים, שֶׁהֵימָּה הַטָּהוֹר הוּא שׁוֹמֵר לַיּוֹם הַטָּמֵא⁴⁵.
לְפִיכָךְ, אִם הֵיטָה רוּאָה הַדָּם בְּכָל יוֹם טָמֵא מִתַּחֲלַת
הַלַּיְלָה - אִינָה מְשֻׁמֶּשֶׁת אֵלָּא בְּשְׁמִינִי בְּלִבָּד⁴⁶, שֶׁהוּא
יוֹם אֶחָד אַחֵר יָמֵי נִדְתָּהּ.

(39) שם נד, א. (40) כלומר, רק ביום. (41) בראיה
ראשונה, שאז מתחילה לספור שבעה ימי נדה. (42) בכת"י
תימן: בלילה וביום שמיני. (43) שהרי בשביעי טבלה
לערב ולא תראה עד תשיעי, לפיכך משמשת בלילה וביום
השמיני, והיום התשיעי לראייתה הראשונה הוא כבר
בחשבון של אחד-עשר ימי הזיבה, ויום העשירי הוא יום
השימור של יום התשיעי ואסורה לשמש עד הלילה.
(44) מלבד ליל השמיני ויום השמיני שאמרנו, והיינו: אור
ל"א, יג, טו ו"ז. (45) ראה למעלה פ"ו ה"י. (46) ששאר
הימים הטהורים הם שומרים ליום הטמא, ובערב הרי היא
רגילה לראות מתחילת הלילה, ואסור לשמש פן תראה דם.

זו. הֵיטָה רוּאָה שְׁנֵי יָמִים טָמְאִין וּשְׁנֵי יָמִים
טָהוֹרִים - מְשֻׁמֶּשֶׁת בְּשְׁמִינִי וּבְשָׁנִים עֶשֶׂר⁴⁷ וּבְשִׁשָּׁה
עֶשֶׂר וּבְעֶשְׂרִים.

(47) שימי ט"י - הימים שהיא רואה, הם מאחד-עשר ימי
הזיבה, והיום האחד-עשר הוא יום שימור, ולכן מותרת ביום
השנים-עשר וגם בלילה שלפניו, והימים יג"ד שהיא רואה
בהם, הם ימי זיבה, ויום חמשה-עשר הוא יום שימור,
ומותרת ביום טז, וימי יז"ח הם ימי זיבה, ויום תשעה-עשר
הוא יום השימור, ומותרת ביום העשרים ובלילה שלפניו
כאמור למעלה.

זו. הֵיטָה רוּאָה שְׁלֹשָׁה יָמִים טָמְאִין⁴⁸ וּשְׁלֹשָׁה
טָהוֹרִין - מְשֻׁמֶּשֶׁת שְׁנֵי יָמִים מִהַשְׁלֹשָׁה הַטָּהוֹרִין
שְׁאֲחֵר יָמֵי נִדְתָּהּ; שֶׁאֶחָד מֵהֶן שְׁמוֹר לְשָׁנִים
הַטָּמְאִין הַסְּמוּכִין לְנִדְתָּהּ. וְשׁוּב אִינָה מְשֻׁמֶּשֶׁת
לְעוֹלָם; שֶׁהִי הִזְקָה זָבָה גְדוֹלָה, וְאִין לָהּ שִׁבְעַת
יָמִים נְקִיִּים.

(20) שם, שמטהרים אותה לא משום דם קושי אלא מפני
שזה דם טוהר. (21) שם לח, ב. (22) שם כה, ב.

י. זָבָה שִׁפְסָק זֹבָה, וְהִתְחִילָה לְמִנּוֹת שִׁבְעַת יָמִים
נְקִיִּים, וְכֵּן לָהּ דָם קוּשִׁי בְּתוֹךְ יָמִים נְקִיִּים - אִינּוּ
סוֹתֵר²³, וְיָמֵי הַקּוּשִׁי עוֹלִים לְמִנּוֹן שִׁבְעָה²⁴. וְכֵּן אִם
יִלְדָה בְּשִׁבְעָה יָמִים נְקִיִּים - אִין הִלְדָה סוֹתֵר²⁵,
וְיָמֵי הִלְדָה עוֹלִין לָהּ לְמִנּוֹן שִׁבְעָה²⁶, אִף עַל פִּי
שֶׁהִיא טָמְאָה בִּהְיוֹתָ²⁷. שְׁנֵאֲמַר: וְאִם טָהְרָה מִזֹּבָה.
פִּיּוֹן שֶׁטָהְרָה מִזֹּבָה, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא טָמְאָה טָמְאָה
אַחֲרֵת, כְּגוֹן טָמְאָת לָדָה אוֹ טָמְאָת נִדָּה אוֹ טָמְאָת
צָרַעַת - הִרִי זֶה סוֹפֶרֶת בִּהְיוֹתָ, וְאִין טָמְאוֹת אֱלוֹ
כִּינִיָּא בִּהְיוֹתָ סוֹתֵרִין הַסְּפִירָה.

(23) שם לז, א. (24) מפני שדם זה טהור גמור הוא, שזבה
טמאה רק אם היא רואה מחמת עצמה, לא מחמת ולד, ולכן
עולים ימי הקושי למנין השבעה, מה-שאין-כן דם שראתה
בתוך ימי טהרה בעודה סופרת, סותר מניינה, מפני שיוולדת
בזוב אין לה דם טוהר, וממילא הדם הוא טמא, ראה השגת
הראב"ד. (25) שם לד, א. אפילו שראתה דם בימי לידתה,
כמבואר להלן בהי"א. (26) כשלא ראתה דם. (27) שם
לז, א. כרבא.

יא. יָמֵי לִדְתָּהּ וְיָמֵי נִדְתָּהּ, אִם לֹא רָאָתָה בִּהְיוֹתָ דָּם -
הִרִי אֱלוֹ עוֹלִין לָהּ לְסְפִירַת שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים; וְאִם
רָאָתָה בִּהְיוֹתָ דָּם - אִין עוֹלִין לָהּ יָמֵי הָרָאָה וְלֹא
סוֹתֵרִין כָּל הַיָּמִים, אֵלָּא מִשְׁלֵמַת עַל הַיָּמִים שִׁפְסָפָה
כְּשִׁפְסָק הַדָּם. שְׁאִין סוֹתֵר הַכָּל אֵלָּא רָאָה שֶׁל זֹבָה,
אֲבָל אֱלוֹ סוֹתֵרִין יוֹמָן בְּלִבָּד.

יב. מֵאַחֵר שֶׁתִּבְּיָן כָּל הָעֶקְרִים שֶׁבְּאַרְנוֹ, יִתְבָּאֵר לָךְ
מָה שְׁאֲמָרוֹ חֲכָמִים²⁸, שְׁאֲפָשֶׁר שֶׁתְּרָאָה הָאִשָּׁה דָּם
מִן הַמָּקוֹר יוֹם אַחֵר יוֹם מָאָה וְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר יוֹם וְלֹא
תִּהְיֶה זָבָה²⁹. פִּיעֵד? שְׁנֵים לְפָנֵי נִדְתָּהּ³⁰, וְשִׁבְעָה יָמֵי
נִדְתָּהּ, וּשְׁנֵים לְאַחֵר יָמֵי נִדְתָּהּ³¹, וְאַרְבָּעָה עֶשֶׂר
קִשְׁיִים³², וּשְׁמוֹנִים שָׁל נִקְבָּה, וְשִׁבְעָה יָמֵי נִדָּה, וּשְׁנֵים
אַחֵר יָמֵי נִדָּה³³. הָא לְמִדָּתָה, שֶׁכָּל דָּם שֶׁתְּרָאָה הָאִשָּׁה
אַחֵר יוֹם מְלֵאָת - הוּא תַּחֲלַת נִדְתָּהּ³⁴, וְאִין מְשַׁגְּיחִין
עַל וְסִתּוֹת שְׁמִקְדָּם³⁵. לְפִיכָךְ, הָרוּאָה דָּם בְּסוֹף יוֹם
מְלֵאָת³⁶ בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת³⁷ - הִרִי זֶה סָפֵק נִדָּה; שְׁמָא
בְּלִילָה רָאָתָה הַדָּם, שֶׁהוּא תַּחֲלַת יָמֵי נִדְתָּהּ.

(28) שם לח, א. (29) גדולה. (30) שני ימים האחרונים
של ימי זיבה. (31) שני ימים הראשונים של ימי זיבה.
(32) כמבואר למעלה (ה"א). (33) שני ימים הראשונים של
ימי זיבה. (34) שהלידה מפסקת המנין, שבלא לידה, דעת
רבינו שהיא מונה לפי הסדר: שבעה ימי נדה ואחד-עשר
ימי זיבה כל ימי חייה, כמבואר למעלה פ"ו ה"ו, אבל
הלידה מפסקת. (35) ואם ראתה אחרי ימי הטוהר שלא
בשעת וסתה (הקודם) - היא נדה. (36) שם נג, ב.
(37) ראה למעלה פ"ו, הערה לח.

33 השמונה עשר שבועות אחד עשר שבועות⁸⁵, שהן
34 שבועה ושבעים יום.

(59) כל הלכה זו, על פי הסדר הקבוע המבואר למעלה פ"ו ה"ה, שכל ימיה של אשה כך: שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. ואחר כל אחד-עשר יום, מתחיל מחדש מחזור ימי נדה, שראיתה בימים אלה אינה עושה אותה לזבה. וחשבון השבועות כאן מתאים למספר שמונה-עשר בכל מחזור, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. שמונה-עשרה שבועות הם מאה ועשרים וששה יום, מהם: ארבעים ותשעה ימי נדה, ושבעים ושבעה ימי זיבה. ימי הנדה: מיום 1-7, 19-25, 37-43, 55-61, 73-79, 91-97, 109-115. ימי זיבה: 8-18, 26-36, 44-54, 62-72, 80-90, 98-108, 116-126. (60) בכתב-יד תימן: שבעה ימים. (61) שם: ושבעה ימים. (62) המתחיל מיום ח [שהרי נדה, אפילו רואה כל שבעה - טובלת לערב ומותרת] וגומר ב"ד שבהם לא ראתה דם. (63) המתחיל ביום טו וגומר ב"כא, ועד יום יט הם ימי זיבה. וכשראתה בימים ט"ו-יח נקבעה לזבה. (64) המתחיל ביום כב, וגומר ביום כח, שבהם לא ראתה דם, הם ימי ספירה. (65) השבוע השני, מ"ח השבועות והוא הראשון לטהרה. (66) של אשה שדרכה לראות בדרך זו: שבעה ימים טמאים ושבעה טהורים. (67) המתחיל ביום כט, וכל ימי השבוע הם ימי זיבה. (68) המתחיל ביום לו. (69) המתחיל ביום מג, וביום ה'מד מתחילים ימי הזיבה. וכשראתה בהם דם היא זבה. (70) המתחיל ביום נ. (71) המתחיל ביום נז וגומר ב"סג, וימי הנדה גומרים ביום סא. (72) יום סב ו"סג. (73) לשני הימים של זיבה, כדן שומרת יום כנגד יום. (74) המתחיל ביום סד. (75) אחרי טבילתה לערב כדן זבה קטנה. (76) המתחיל ביום עא, וביום עג מתחיל ימי נדה. (77) יום עא ו"עב. (78) ששני ימים הראשונים של השבוע, משלימים לשבעת ימי נדתה ואסורה לבעלה. (79) המתחיל ביום פה וגומר ביום צא. וימי הזיבה נגמרים ביום צ. (80) המתחיל ביום צב, וגומר ביום צח. (81) המתחיל ביום צט וגומר ביום קה, שהם ימי זיבה. (82) המתחיל ביום קו וגומר ביום קיב. (83) המתחיל ביום קיג, וגומר ב"קיט. וימי הזיבה מתחילים מיום קטז, וראתה ארבעה ימים בימי הזיבה, ונעשית זבה גדולה. (84) בארבעה שבועות הראשונים משמשת שבוע אחד, בשבוע העשירי - ששה ימים. ובשבוע השנים עשר, חמשה ימים. נמצא בסך-הכל שמונה-עשר יום. (85) שבהן היא טהורה אם לא ראתה דם בימי הזיבה.

35 כא. ובזמן שהיא רואה שבוע טמא ושבוע טהור -
36 משמשת שמונה עשר יום, שהם פמו רביע הימים⁸⁶.
37 וזו היא שאמרו חכמים⁸⁷: משמשת רביע ימיה⁸⁸.

(86) כלומר, בערך, שהרי חסר יום אחד ורביע, שרביע משבעים ושבעה הוא יט ימים ורבע יום. (87) נדה נה, א. (88) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם. ראה 'מגיד משנה'.

38 כב. היתה רואה שמונה ימים טמא ושמונה ימים
39 טהור - הרי זו משמשת חמשה עשר יום מתוך

(48) שראתה דם בימים א, ב, ג בתחילת נדתה, ואחר כן שלשה ימים טהורים, וביום השביעי התחילו שלשה ימים הטמאים ז, ח, ט ושני הימים האחרונים הם מימי זיבה, ויום העשירי הוא יום שימור, ומותרת ביום יא ויב.

1 יז. היתה רואה ארבעה ימים טמאים⁴⁹ וארבעה ימים
2 טהורים⁵⁰ - משמשת יום אחד⁵¹ שאחר נדתה, ושוב
3 אינה משמשת לעולם⁵².

(49) בימים א, ב, ג, ד לתחילת נדתה. (50) ה, ו, ז, ח. (51) יום שמיני. (52) שאין לה שבעה נקיים.

4 יח. היתה רואה חמשה ימים טמאים⁵³ וחמשה ימים
5 טהורים⁵⁴ - משמשת השלשה הסמוכים לנדתה⁵⁵,
6 ושוב אינה משמשת לעולם⁵⁶.

(53) בימים א, ב, ג, ד, ה, לתחילת נדתה. (54) ו, ז, ח, ט, י. (55) שמיני. תשיעי ועשירי, הימים הטהורים. (56) שהיא כבר זבה גדולה שרואה חמשה ימים רצופים בתוך אחד-עשר ימי זיבה.

7 יט. היתה רואה ששה ימים טמאים⁵⁷ וששה ימים
8 טהורים - משמשת בחמשה ימים הסמוכים לנדתה
9 תחלה, ושוב אינה משמשת לעולם.

(57) ונשאר השביעי טהור. (58) הטהורים מחוץ ליום השביעי שהיתה בנדתה.

10 ב. היתה רואה⁵⁹ שבעה⁶⁰ טמאים ושבעה⁶¹ טהורים
11 - משמשת השבוע הראשון⁶² הטהור הסמוך
12 לנדתה, ויבוא אחריו שבוע טמא⁶³ - תקבע בו זכה,
13 והשבוע הטהור שיבוא אחריו⁶⁴ - לספירה, ואסורה
14 לשמש בו. נמצאת שלא שמשה מטתה בארבעה
15 שבועות אלא שבוע אחד⁶⁵. וכל ימיה⁶⁶ משמשת
16 שמונה עשר יום בכל שמונה עשר שבועות. כיצד?
17 שבוע חמישי⁶⁷ - הרי היא זכה. שבוע ששי⁶⁸, שהיא
18 בו טהורה - לספירה. שבוע שביעי⁶⁹ - זכה. שבוע
19 שמיני⁷⁰ - לספירה. שבוע תשיעי⁷¹, שהיא רואה בו
20 חמשה ימים ממנו מימי נדה, ושנים מתחלת ימי
21 זיבה⁷²; משמרת יום אחד⁷³ מן השבוע העשירי
22 הטהור⁷⁴, ומשמשת⁷⁵ ששה שבוע אחד עשר⁷⁶,
23 שהיא רואה בו - שנים מסוף ימי זוכה⁷⁷, וחמשה
24 מתחלת ימי נדה; ומשמשת חמשה ימים⁷⁸ משבוע
25 שנים עשר הטהור. שבוע שלשה עשר⁷⁹ - זכה,
26 ושבוע ארבעה עשר⁸⁰ - לספירה. וכן שבוע חמשה
27 עשר⁸¹ - זכה, ושבוע ששה עשר⁸² - לספירה,
28 ושבוע שבעה עשר⁸³ - זכה, ושבוע שמונה עשר -
29 לספירה. וסופרת על דרך זו לעולם. נמצאת אומר:
30 שפכל שמונה עשר שבועות משמשת שמונה עשר
31 יום⁸⁴. ואלו לא ארע לה חלי זה, והיתה שבוע נדה
32 ואחד עשר יום טהורה - היתה משמשת בכל

אָלָא לֹא תִרְגִּישׁ בְּעֶצְמָהּ עַד שִׁינֵּא הָדֵם, וְאֵין לָהּ
יּוֹם קָבוֹעַ לִרְאִיתָהּ. וְזוֹ² שֵׁשׁ לַה וְסֵת, הִיא שֵׁשׁ לַה
יּוֹם קָבוֹעַ, אוֹ מַעֲשָׂרִים יּוֹם לְעֹשָׂרִים יּוֹם, אוֹ
מֵאֲרֻבָּעָה וְעֹשָׂרִים יּוֹם לְאֲרֻבָּעָה וְעֹשָׂרִים יּוֹם, אוֹ
פָּחוֹת אוֹ יוֹתֵר.

(2 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: וזו.

ב. וְקִדְּם שִׁיבּוֹא הָדֵם תִּרְגִּישׁ בְּעֶצְמָהּ: מִפְּהֶקְתָּ³
וּמִתְעַטֶּשֶׁת וְחוֹשֶׁשֶׁת פִּי בְּרִסָּה וְשְׂפוּלִי מַעֲיָה,
וְיִסְתַּמֵּר שְׁעֶרֶת בְּשָׂרָהּ אוֹ יַחַם בְּשָׂרָהּ, וְכִיּוֹצֵא
בְּמֵאֲרֻעוֹת אֵלּוּ. וְיִבּוֹאוּ לָהּ וְסֵתוֹת אֵלּוּ אוֹ אֶחָד מֵהֶן
בְּשַׁעֲהָ הַקְּבוּעָה לָהּ מִיּוֹם וְסֵתָהּ.

(3 נדה סג, א. 4) ראשה כבד עליה ורותה, שם. "כמו
שנמצא מהן מי שימצא היפוך האצטומכא לכד, ואחרת כאב
הראש, ואחרת התנודדות והיפוך נפש, ואחרת דפוקת הלב"
(פירוש המשניות לרבינו שם).

ג. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ⁵, שְׂכַל אִשָּׁה שָׁאִין לָהּ וְסֵת - אֲסוּרָה
לְשֹׁמֵשׁ עַד שֶׁתִּבְדֹּק עֲצָמָהּ תַּחֲלָה; וְשֵׁשׁ לָהּ וְסֵת -
אֲסוּרָה לְשֹׁמֵשׁ בְּכָל עוֹנֵת הַוּסֵת: אִם וְסֵתָהּ בַּיּוֹם -
אֲסוּרָה לְשֹׁמֵשׁ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאִם וְסֵתָהּ בַּלַּיְלָה -
אֲסוּרָה לְשֹׁמֵשׁ כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה. וּמִתַּחֲלַל⁷ יּוֹם הַוּסֵת
תִּסְפֹּר יָמֵי נִדְתָּהּ וְיָמֵי זִיבָתָהּ לְעוֹלָם.⁸

(5 למעלה פ"ד ה"ז. 6) שם, הלכות יב"ג. (7) בדפוס
רומי: וכשמתחיל. (8) שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי
זיבה, וכן חוזר לעולם. כמבואר למעלה פ"ז.

ד. לְפִיכָף צְרִיכוֹת הַנָּשִׁים לְהִזְהֵר בְּוִסְתוֹת, עַד שֶׁתִּדַּע
הַיּוֹם וְהַשָּׁעָה שֶׁנִּקְבְּעָה בָּהּ וְסֵתָהּ. הִיא דְּרִכָּה לְרֵאוֹת
בַּיּוֹם וְעֹשָׂרִים, וְכֹא יּוֹם עֹשָׂרִים וְלֹא רֵאֲתָהּ, וְכֹא יּוֹם
שְׁלֹשָׁה וְעֹשָׂרִים וְרֵאֲתָהּ - הָרִי יּוֹם עֹשָׂרִים וְיּוֹם
שְׁלֹשָׁה וְעֹשָׂרִים שְׁנֵינָן אֲסוּרִין⁹. וְכֵן אִם רֵאֲתָהּ פַּעַם
שְׁנֵינָה בַּיּוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֹשָׂרִים, וְלֹא רֵאֲתָהּ בַּיּוֹם עֹשָׂרִים
- עֲדִין שְׁנֵינָן אֲסוּרִין. רֵאֲתָהּ פַּעַם שְׁלִישִׁית בַּיּוֹם
שְׁלֹשָׁה וְעֹשָׂרִים, וְלֹא רֵאֲתָהּ בַּיּוֹם עֹשָׂרִים - טַהֵר יּוֹם
עֹשָׂרִים, וְנִעְקֹר הַוּסֵת לַיּוֹם שְׁלֹשָׁה וְעֹשָׂרִים. שָׁאִין
הָאִשָּׁה קוֹבַעַת וְסֵת עַד שֶׁתִּקְבָּעֶנּוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים,
וְאֵינָה מְטַהֶרֶת מִן הַוּסֵת עַד שֶׁתַּעֲקֹר מִמֶּנָּה שְׁלֹשׁ
פַּעַמִּים.

(9 שם סג, ב. יום העשרים אסור שלא נעקר הווסת שלש
פעמים, ויום השלושה-ועשרים - מכיון שלא ראתה ביום
העשרים, חוששים שמא התחיל הווסת לעבור ליום
השלושה ועשרים, וכן בפעם השנייה.

ה. כָּל וְסֵת¹⁰ שֶׁנִּקְבַּע מִחֲמַת אֲנָס, אֶפְלוּ רֵאֲתָהּ בּוֹ
כְּמָה פַּעַמִּים - אֵינּוּ וְסֵת; שֶׁמִּפְּנֵי הָאֲנָס רֵאֲתָהּ.
קִפְצָה וְרֵאֲתָהּ, קִפְצָה וְרֵאֲתָהּ¹¹ - קִבְּעָה לָהּ וְסֵת
לַיָּמִים בְּלֹא קְפִיצוֹת. כִּי־עַד? קִפְצָה בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת

1 אֲרֻבָּעִים וְשְׁמוֹנֶה יָמִים. כִּי־עַד? שְׁמוֹנֶה טָמֵא
2 שֶׁתַּחֲלָה - שְׁבַעֲהָ מֵהֶן יָמֵי נִדְתָּהּ, וְיּוֹם אֶחָד זִיבוֹת
3 סְמוּךְ לְנִדְתָּהּ; מְשַׁמֶּרֶת לוֹ יּוֹם אֶחָד מִן הַשְּׁמוֹנֶה
4 הַטְּהוֹרִין, וּמְשַׁמֶּשֶׁת שְׁבַעֲהָ. וְאַחֵר כֶּף יִבּוֹאוּ לָהּ
5 שְׁמוֹנֶה טָמְאִין⁸⁹ - מֵהֶן שְׁנַיִם תְּשֻׁלוּם יָמֵי זִיבָתָהּ⁹⁰,
6 וְשֵׁשָׁה מִיָּמֵי נִדְתָּהּ. וְיִבּוֹאוּ שְׁמוֹנֶה טְהוֹרִין⁹¹ - יּוֹם
7 אֶחָד מֵהֶן תְּשֻׁלוּם יָמֵי נִדְתָּהּ⁹², וּמְשַׁמֶּשֶׁת שְׁבַעֲהָ
8 שְׁנֵינָת. וְאַחֵר כֶּף יִבּוֹאוּ לָהּ שְׁמוֹנֶה טָמְאִים⁹³ - מֵהֶן
9 אֲרֻבָּעָה תְּשֻׁלוּם יָמֵי זִיבָתָהּ⁹⁴, וְאַרְבַּעַת מִיָּמֵי נִדְתָּהּ.
10 נִמְצָאת זָכָה גְּדוּלָּה, וְצָרִיכָה סְפִירַת שְׁבַעֲהָ. יִבּוֹאוּ
11 לָהּ שְׁמוֹנֶה טְהוֹרִים - סוֹפֶרֶת מֵהֶן שְׁבַעֲהָ, וּמְשַׁמֶּשֶׁת
12 יּוֹם אֶחָד. נִמְצָאת מְשַׁמֶּשֶׁת חֲמִשָּׁה יּוֹם בְּכָל אֲרֻבָּעִים
13 וְשְׁמוֹנֶה.

(89 מיום השבעה עשר. 90) שהמחזור נשלם ביום
השמונה-עשר. (91) מיום עשרים וחמש. (92) יום שביעי
למחזור שהתחיל ביום התשעה עשר. (93) אחרי שלושים
ושנים ימים. (94) הנגמרים ביום שלושים ושש.

14 ב. הִיתָה רוֹאָה תְּשַׁעַה יָמִים טָמְאִים וְתַשַּׁעַה יָמִים
15 טְהוֹרִין - מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁמוֹנֶה יָמִים בְּכָל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי
16 יּוֹם לְעוֹלָם. כִּי־עַד? תְּשַׁעַה הַטָּמְאִים - שְׁבַעֲהָ מֵהֶן
17 נִדְתָּהּ, וְשְׁנַיִם זִיבוֹת סְמוּךְ לְנִדְתָּהּ; מְשַׁמֶּרֶת לָהּ יּוֹם
18 אֶחָד מִן הַתְּשַׁעַה הַטְּהוֹרִין, וּמְשַׁמֶּשֶׁת שְׁמוֹנֶה. וְכֵן
19 לְעוֹלָם.

20 ב. הִיתָה רוֹאָה עֶשְׂרִי יָמִים טָמֵא וְעֶשְׂרִי טְהוֹר,
21 וּמְעַשְׂרָה וּלְמַעַלָּה אֶפְלוּ אֶלֶף יּוֹם טָמֵא וְאֶלֶף יּוֹם
22 טְהוֹר - הִיא יָמֵי שְׁמוֹנֶה⁹⁵ כְּמִנְיָן זִיבָתָהּ⁹⁶. כִּי־עַד?
23 עֶשְׂרִי הַטָּמְאִים - מֵהֶם שְׁבַעֲהָ נִדָּה וְשְׁלֹשָׁה זִיבָה;
24 עֶשְׂרִי הַטְּהוֹרִים - סוֹפֶרֶת מֵהֶן שְׁבַעֲהָ, וּמְשַׁמֶּשֶׁת
25 שְׁלֹשָׁה; נִמְצָאוּ יָמֵי הַשְּׁמוֹשׁ שְׁלֹשָׁה, וְיָמֵי הַזִּיבוֹת
26 שְׁלֹשָׁה. וְכֵן מָאָה יּוֹם טָמֵאִין וּמָאָה טְהוֹרִין: וּמָאָה
27 הַטָּמְאִין - שְׁבַעֲהָ מֵהֶן לְנִדָּה, וְתַשַּׁעִים וְשְׁלֹשָׁה
28 זִיבוֹת; הַמָּאָה הַטְּהוֹרִין - שְׁבַעֲהָ מֵהֶן לְסְפִירָה,
29 וְתַשַּׁעִים וְשְׁלֹשָׁה לְשֹׁמֵשׁ. וְכֵן אֶלֶף. וְכֵן כָּל מִנְיָן
30 וּמִנְיָן עַל דֶּרֶךְ זוֹ.

(95) בימים הטהורים. (96) כלומר, כמנין ימי טומאת
זיבתה, ששבעת הימים הראשונים מימי טהרה הם ימי
הספירה.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר שיש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה; וסת
שנקבע מחמת אונס אם הוא וסת; אם האשה קובעת וסת
בתוך ימי נדתה או בימי זיבתה; קפצה; וסתות לדילוגין;
ודין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים
בדקה ומצאה טמאה; ודין אשה שטעתה ולא ידעה עת
וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה.

א. יֵשׁ אִשָּׁה שֵׁשׁ לָהּ וְסֵת, וְיֵשׁ אִשָּׁה שָׁאִין לָהּ וְסֵת,

הגיע יום עשרים וראתה - טהר יום שנים ועשרים;
שהרי חזרה לוסתה הקבוע²³, ונעקר שנים ועשרים
מפני שלא נקבע שלש פעמים.

(23) כל זמן שלא נעקר שלש פעמים.

ז. אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה²⁴
שראתה בהן; כיון שראתה יום אחד - אינה קובעת
לה וסת בכל השבועה. וכן אין האשה קובעת וסת
בימי זיבתה²⁵, שהן אחד עשר²⁶ יום. אבל קובעת
היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן²⁷. ואם נקבע
לה וסת בימי זיבתה - הרי זו חוששת לוסתה²⁸. וכל
וסת שקבעה בימי זיבתה²⁹, אם נעקרה אפילו פעם
אחת - נעקרה, ואינה צריכה להעקר שלש פעמים,
שחזקת דמים מסלקין³⁰ בימים אלו.

(24) שם לט, ב. (25) שם. (26) בדפוס רומי, ובכת"י
תימן: האחד עשר. (27) כגון שראתה בראש חודש ניסן,
ובראש חודש אייר, ובעשרים וחמשה באייר, ובסוף חודש
סיון קבעה לה וסת בראש—חודש, מכיוון ששתי הראיות
הראשונות היו בימי נדותה שלא ראתה בהם. ואף-על-פי
שראיה שלישית היתה בימי נדה שהתחילו בעשרים וחמשה
באייר. (28) כמבואר בהלכה הסמוכה. (29) אפילו קבעה
שלש פעמים. (30) ולפיכך אין האשה קובעת וסתה בימי
זיבתה, כמבואר למעלה.

י. כיצד חוששת³¹ לוסת? אם ראתה דם בוסת³² ז'
אפילו יום אחד - תשוב לנדתה מספק³³, ואסורה
לשמש באותו היום³⁴, ואפילו לא ראתה בשאר ימי
הוסתות. ואם ראתה שלשה ימים³⁵ - הרי זו זבה.

(31) הנזכר בהלכה הקודמת. (32) אחרי שראתה שלש
פעמים בימי זיבתה. (33) אף-על-פי שבימי זיבה אינו
נקבע הוסת, מכל-מקום חוששת לוסתה. כלומר, אנו נותנין
עליה שתי החומרות, חומר נדה, שהיא טמאה שבעה אפילו
בראיה אחת, וחומר זיבה שצריכה שבעה נקיים אם ראתה
שלשה ימים. (34) אפילו לא ראתה, כדין עונה סמוך
לוסתה. (35) אנו נותנים לה חומר זבה, מאחר שלפי הוסת
הראשון עומדת היא בימי זיבה, והיא זבה.

יא. כל אשה שמרבה לבדק עצמה תמיד - הרי זו
משבחת³⁶, ואף על פי שיש לה וסת קבועה;
שאפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת. וכל אחד עשר
יום של ימי זיבתה - הרי היא בהן בחזקת טהרה³⁷,
ואינה צריכה בדיקה³⁸; אבל אחר ימי זיבתה³⁹ -
צריכה לבדק.

(36) שם יג, א. (37) שחזקת דמים מסולקים, כמבואר
למעלה ה"ט. (38) שם לט, א. (39) ששוב מתחילים ימי
נדה.

יב. שכחה⁴⁰ ולא בדקה, בין באנס בין ברצון - הרי
זו בחזקת טהרה⁴¹, עד שתבדק ותמצא טמאה.

ו. וראתה דם, ולאחר עשרים יום קפצה באחד בשבת
וראתה דם, ולאחר תשעה עשר קפצה ביום השבת
ולא ראתה דם, ולאחר שבת ראתה בלא קפיצה -
הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים; שהרי נודע
שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה⁴², וכבר נקבע
יום זה שלש פעמים. וכן כל פיוצא בזה.

(10) שם יא, א. (11) [בכל הספרים, הגירסא שתי פעמים
"קפצה וראתה", ואף-על-פי-כן נראה שבטעות הושמטו
המלים "קפצה ולא ראתה", או יותר נכון "קפצה וראתה"
בשלישית. כלומר, לא ראתה בו ביום אלא למחרת. ראה
מגיד משנה' שגם הוא גורס רק פעמיים]. (12) שם. מפני
שביום האחד בשבת האחרון, ראתה בלא קפיצה, וביום
השבת שלפני-זה קפצה ולא ראתה, הוכח שהווסת נקבע לא
מחמת אונס, ורק היום גרם לה לראות.

ו. וראתה יום חמשה עשר בחדש זה, ויום ששה
עשר בחדש של אחריו, ויום שבעה עשר בחדש של
אחריו, ויום שמונה עשר בחדש של אחריו⁴³ - הרי
קבעה לה וסת לדלוג⁴⁴. בא חדש רביעי וראתה ביום
שבעה עשר⁴⁵ - עדין לא נקבע לה וסת⁴⁶, וכל יום
שראתה בו חוששת לו להבא⁴⁷. כיון שניגע אותו
היום ולא תראה - טהר אותו היום מן הוסת; שאין
צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש
פעמים.

(13) שם סד, א. (14) כלומר, שיש לחשוש ליום תשעה-
עשר מן החודש הבא. (15) אותו היום שראתה בו בפעם
השלישית. (16) כי לדילוג אין עוד שילוש, וגם יום יז
ראתה רק שתי פעמים. (17) ליום השבעה-עשר אולי
תראה בו פעם שלישית ויקבע הווסת, אבל ימי שתי הראיות
הראשונות נעקרו על-ידי האחרונות.

ז. היה דרכה להיות רואה יום חמשה עשר, ושנתה
לששה עשר - שניהם אסורין⁴⁸. שנתה לשבעה עשר
- הטר ששה עשר⁴⁹ ונאסר שבעה עשר, וחמשה
עשר באסורו עומד⁵⁰. שנתה לשמונה עשר⁵¹ - נאסר
שמונה עשר⁵², והותרו כלם.

(18) כמו למעלה ה"ד, ובהערה ח. (19) שהרי ראתה רק
פעם אחת, ואין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע
שלש פעמים, כמבואר בהלכה הקודמת. (20) מפני שהיה
קבוע, ולא נעקר רק שתי פעמים. (21) הרי קבעה לה וסת
לדילוג, ונעקר הוסת מיום טו. (22) אף-על-פי שקבעה לה
וסת לדילוג, ובחודש הבא תהיה אסורה ביום יט, אסורה
היא גם ביום יח שמא תחזור לראות בו, עד שיעקר פעם
אחת (כסף-משנה).

ח. היה דרכה לראות יום עשרים, ושנתה ליום שנים
ועשרים - שניהם אסורין. הגיע יום עשרים ולא
ראתה, שנים ועשרים וראתה - עדין שניהן אסורין.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' ז' אדר א' - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה עה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יח. ראתה שלשה ימים - הרי זו ספק זבה; שְׁמָא
יום אחד מהן קדם נדתה, ושנים בתחלת הנדה. וכן
אם ראתה ארבעה - שְׁמָא שנים קדם הנדה, ושנים
מתחלת הנדה. ויושבת חמשה תשלום ימי נדה⁶¹,
ואחד עשר ימי זיבה⁶² אחר החמשה.

(61) מספק שמא באו ימי נדתה אחרי ראייה אחת או שתיים
והיא נדה, לכן משלימה חמשה ימים לנדתה. (62) ורווח
הזמן משפסק הדם עד ימי הנדה - טז יום.

יט. וכן אם ראתה תשעה ימים - הרי זו ספק זבה;
שְׁמָא שנים קדם ימי נדה, ושבעה של נדה. ומתחלת
למנות אחד עשר יום מאחר התשעה שפסק הדם⁶³.
וכן אם ראתה אחד עשר יום - הרי זו ספק זבה;
שְׁמָא שנים קדם הנדה, ושבעה של נדה, ושנים של
אחר הנדה. ונשאר לה מימי זיבתה תשעה.

(63) שכבר השלימה שבעה לנדתה מתוך התשעה.

כ. ראתה שנים עשר יום - הרי זו זבה ונדאית.
שְׁאִפְלוּ הָיוּ מִהֵן שְׁנַיִם לַפְנֵי הַנְּדָה וְשִׁבְעָה שֶׁל נְדָה
- הרי שלשה לאחר הנדה. ונשאר לה מימי זיבתה
שמונה. וכן אם ראתה שלשה עשר יום - נשאר לה
מימי זיבתה שבעה, והן ימי הספירה⁶⁴.

(64) ואחר-כך מתחילים ימי נדתה.

כא. מִשְׁכָּה בְּרָאִית הַדָּם, אִפְלוּ רָאִתָּה אֶלֶף יוֹם -
כְּשִׁיפְסָק הַדָּם סוֹפְרֶת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים, וְאַחֵר
הַשְּׁבַעַת יִתְחִילוּ יְמֵי הַנְּדָה לְזוֹ שְׁטַעְתָּה⁶⁵.

(65) שאחרי שבעה נקיים, מתחיל המנין החדש.

כב. הִנֵּה לְמִדַּת, שְׁכַל הַטּוֹעָה - אֵינָה מוֹנֶה מִשְׁיִפְסָק
הַדָּם פְּחוֹת מִשְׁבַּעַת⁶⁶ וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁבַעַת עֶשְׂרִי⁶⁷,
וְכִבּוֹאוּ יְמֵי נְדָתָה. פִּיּוּצָד? רָאִתָּה יוֹם אֶחָד וּפְסָק הַדָּם
- מוֹנֶה שְׁבַעַת עֶשְׂרִי: שִׁשָּׁה לְתַשְׁלוּם נְדָתָה, וְאַחֵד
עֶשְׂרִי יְמֵי זִיבָתָה, וְכִבּוֹאוּ יְמֵי נְדָתָה. וְאִם רָאִתָּה
שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי אוֹ יוֹתֵר - מוֹנֶה שְׁבַעַת⁶⁸ מִשְׁיִפְסָק הַדָּם
וְכִבּוֹאוּ יְמֵי נְדָתָה, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ.

(66) שאפילו ראתה יום אחד או שנים, שמא נדה היא
ומשלמת שבעה, כמבואר למעלה. (67) שאם ראתה יום
אחד ופסק הדם, מונה שבעה-עשר יום, ששה לתשלום
שבעה של נדה, ואחד-עשר ימי זיבה. נמצא רווח זמן בין
נדה לנדה בטועה שבעה-עשר יום, ואם ראתה יותר ימים,
אז באים ימי נדתה בפחות משבעה-עשר יום, לפי החשבון.
(68) נקיים, כמבואר בה"כ.

יום ג' ז' אדר א' ה'תשע"ו

פרק תשיעי

(1) יבאר הרואה כתם על בשרה או על בגדה ולא
הרגישה בו; ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם

(40) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ישבה, וכן הגירסא במשנה.
(41) שם.

יג. האשה שלא בדקה עצמה בשעת וסתה, ולאחר
ימים בדקה ומצאה טמא, אף על פי שהיא טמאה
למפרע עד שעת וסתה, כמו שיתבאר⁴² בענין טמאה
וטהרה - הרי זו אינה מטמאה את בועלה למפרע⁴³.
ואינה מונה אלא משעה שראתה דם⁴⁴. ואם מצאה
עצמה טהורה - הרי זו בחזקת טהורה⁴⁵.

(42) פ"ג מהל' משכב ומושב ה"ה. (43) שם ו, א. כלומר,
שיטמא שבעה כנדה, שהבועל את הנדה טמא שבעה - כאן
הקילו, מפני שווסתות דרבנן. (44) שם. (45) שם טז, א.

יד. וכן אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה במקור,
אף על פי שראתה בשעת וסתה - היא טהורה⁴⁶, והדם
טהור⁴⁷. שהווסתות מדבריהם⁴⁸, כמו שיתבאר בהלכות
מטמאי משכב ומושב⁴⁹.

(46) דתלינן במכה. (47) שאינו דם נדה ואינו מטמא.
(48) כלומר, מה שהיא צריכה בדיקה מפני שהווסתות לראות
ביום וסתה, מדרבנן הוא, אבל מן התורה אין חוששים
לווסת, ולפיכך אם לא בדקה - טהורה. וכן כשיש לה מכה,
תולים בה ואינה טמאה. (49) פ"ג ה"ט.

טו. הסומא - בודקת עצמה ומראה לחברתה⁵⁰. אבל
החרשת⁵¹ והשוטה - צריכות פקחות לבדק אותן⁵².
ולקבצ' להן וסתות, ואחר כך יהיו מתרות לבעליהן.

(50) נדה יג, ב. (51) שאינה מדברת ואינה שומעת, שדינה
כשוטה. (52) שם.

טז. כל אשה שטעתה ולא ידעה עת וסתה, וראתה
דם - חוששת לזיבות⁵³. לפיכך, אם ראתה יום אחד
או שנים - יושבת תשלום שבעה, שְׁמָא דם זה בימי
נדתה היא; ואם ראתה שלשה ימים - סופרת שבעת
ימים נקיים, שְׁמָא בימי זיבתה היא עומדת.

(53) מספק וגם לנדות.

יז. וכיצד היא עושה לתקן וסתה⁵⁴, ולידע אם היא
זבה ונדאית⁵⁵ או ספק זבה⁵⁶, ולידע ימי זיבתה?⁵⁷
הכל לפי ימים שתראה בה. פיוצד? ראתה יום אחד⁵⁸
או שנים - משלמת עליהן השבעה⁵⁹, ותתחיל
למנות⁶⁰ האחד עשר יום מאחר השבעה.

(54) שממנו יתחיל המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי
נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (55) מבואר לקמן ה"כ.
(56) יבואר בהלכה הסמוכה. (57) להבא. (58) גמרא
ערכין ח, א. (59) שמא דם זה בימי נדתה היא, כמבואר
למעלה ה"ט. (60) באשה טועה שלא תשאר מקולקלת
למניינה, דנו אותה חכמים כמי שעוקרת וסתה, וקובעת
בהתחלת הוסת השני (מגיד-משנה). ומאז מתחיל המנין
החדש.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחזקה אורח [דם הנדות] בזמנו בא, בשעת וסתה הקבוע ולא ראתה דם קודם. (8) ואפילו אם לא בדקה קודם, שנשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסתלקים ממנה ודייה שעתה. (9) אבל אחר עשרים וארבעה חודש אף על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים. (10) "שאין הטעם תלוי ביניקת הוולד אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חודש, הילכך לא שנא מת לא שנא חיי".

ה. בתולה¹¹ - כל שלא ראתה דם מימיה, אף על פי שראתה מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה - כל שעברו עליה תשעים יום¹² סמוך לזקנתה. ואי זו היא זקנה? כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת. מעברת ומניקה זקנה - בתמן פראיתן, ואינו מטמא למפרע. בתולה שלא ראתה דם מימיה ועדין היא קטנה - בתמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות.

(11) בלשון התלמוד: "בתולת דם", כלומר, במובן זה, בראיית דם היא עדיין בתולה אף על פי שנבעלה. (12) והוא שלושה וסתות. שעונה בינונית - הווסת הרגיל באשה - שלושים יום בין ראייה לראייה.

ו. מה בין פתם הנמצא על בשרה לפתם הנמצא על בגדה? שהפתם הנמצא על בשרה - אין לו שעור¹³, והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה בגדים הקילקילי¹⁴, שהוא¹⁵ מרבע שיש בו פדי תשע עדשות, שלש על שלש. היה פחות משעור זה - טהור. נמצא טפין טפין - אין מצטרפות¹⁶; היה ארוך¹⁷ -

(13) "הרואה כתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא. על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור". וסובר רבינו, שבבגדים, כשהכתם הוא פחות מכגרים, הוא ספק, אם זה דם מאכולת (כנה) ולכן ספיקו טהור, אבל בבשרה, שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת, אפילו בפחות מהשיעור של כגרים הוא טמא. (14) "והוא חצי פול ואמרו שזה הפול מהמקום הנקרא קילקילי". ודעת רבינו שכגרים האמור בטומאת כתם גם כן פירושו גרים הקילקילי. (15) כלומר, לא שהגרים הקילקילי הוא מרובע, אלא מוסיפין עליו הריבוע ולא צריך שהכתם יהיה בצורה מרובעת, אלא שכל שטח הכתם יוכל להצטרף לכגרים מרובע. וזה שכתב רבינו: ארוך מצטרף. (16) בכתם שנמצא על בגדיה, שכתם הנמצא על בשרה אין צריך שיעור. (17) כרצועה, אבל שיעורו בין הכל - כגרים הקילקילי.

ז. פתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה - טהור, ואינה חוששת לו. פיצד? שבה על פלי אבנים, פלי אדמה ופלי גללים, או על עור הדג, או על פלי חרש מגבו¹⁸, או על פגד שאין בו שלש אצבעות על שלש¹⁹ אצבעות, ונמצא עליהן דם - טהור. אפילו בדקה הקרקע וישבה עליה, ונמצא פתם על הקרקע פשעמדה - הרי זו טהורה. שפל

מתטמאה למפרע; ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם דיין שעתן; וכל דיני כתמים; ואם [כתמים] עושין נדה או זבה; כל שיכולה לתלות כתמה בדבר טהור; ודין השאילה חלוקה; שלוש נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ונמצא עליו כתם; שלוש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא דם תחת האמצעית; כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירו.

א. אין האשה מתטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה², כמו שבארנו³. ותהיה טמאה מעת שתראה ולהפא בלבד. ואם לא הרגיש, ובדקה ומצאה הדם לפנים בפרוזדור - הרי זה בחזקת שפא בהרגשה, כמו שבארנו⁴.

(2) ואפילו לא יצא לחוץ. (3) למעלה פרק ה הלכה ב "שאם נעקר מן הרחם ולא שנת הואיל ויצא מבין השנינים הרי זו טמאה". (4) למעלה שם הלכה ה "ודם הנמצא בפרוזדור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו מן המקור". והרי זה בחזקת שפא בהרגשה מן החדר.

ב. ומדברי סופרים: שפל הרואה פתם דם על בשרה או על בגדיה, אף על פי שלא הרגיש, אף על פי שבדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה, וכאלו מצאה דם לפנים בבשרה. וטמאה זו בספק, שפא פתם זה מדם החדר פא.

ג. וכן מדברי סופרים: שפל הרואה דם פלא עת וסתה, וכל הרואה פתם - טמאה למפרע עד עשרים וארבע שעות. ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה⁵. ואף על פי שהיא טמאה למפרע מדבריהם - אינה מטמאה את בועלה למפרע, כמו שבארנו. ואינה מונה לנדתה או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה הפתם. וכל הרואה פתם - הרי זו מקלקלת (למנינה), שפא מן החדר פא ונתקלקלה וסתה⁶.

(5) "מעט לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעט לעת". פקידה משמעותה בדיקה. לפיכך טמאה למפרע רק עד זמן בדיקה, כשבדקה תוך מעט לעת. (6) שאינה יודעת יום ראייתה ואינה יודעת אם היא בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה והרי היא טועה.

ד. הרואה דם בשעת וסתה - אינה מטמאה למפרע, אלא בשעתה בלבד⁷. וכן מעברת ומניקה, בתולה וזקנה - דיין שעתן⁸, ואינן מטמאות למפרע. איזו היא מעברת? משיפר עברה, והוא שלשה חדשים. מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש⁹. אפלו מת בנה או גמלתו או נתנתו למניקה¹⁰.

(7) ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר שאין לה וסת,

יא. היתה פושטתו ומתפסה בו פלילה³⁰ - כל מקום
שימצא בו דם טמאה. וכן האזור שלה - כל מקום
שימצא בו הדם טמאה³¹.

(30) ואפילו לא כסתה בו אלא ראשה. (31) מפני שעשוי
להסתובב אילך ואילך ואולי נתהפך ונגע שם.

יב. היתה לובשת חלוק אחד, ושהה עליה שלשה
ימים או יותר בלא עת נדתה³², ובדקה ומצאה עליו
שלשה פתמים, או פתם אחד גדול שיש בו שעור
שלשה פתמים³³ - הרי זו ספק זבה; שמא פתם נטף
ממנה בכל יום. וכן אם לבשה שלשה פתמים
בדוקים³⁴, ושהו עליה שלשה ימים בימי זיבתה,
ומצאה פתם בכל אחד מהן, אף על פי שזה כנגד
זה³⁵ - הרי זו ספק זבה.

(32) בימי זיבתה. (33) כלומר, כשלושה גריסי קילקי.
(34) ואפילו אם לבשה אותם בבית אחת. (35) ואפשר לומר
שהכל כתם אחד הוא והדם חדר דרך שלושת הבגדים.

יג. מצאה פתם אחד שאין בו פדי שלשה פתמים³⁶:
אם בדקה עצמה כל³⁷ בין השמשות של יום ראשון
ומצאה טהור, ולא בדקה חלוקה, וביום השלישי
מצאה זה הפתם שאינו בשלשה פתמים - אינה
חוששת לזיבות; ואם לא בדקה עצמה כל בין
השמשות, הואיל ולא בדקה חלוקה ושהה עליה
שלשה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות, ואף על
פי שאין הפתם פדי שלשה פתמים.

(36) כשלושה גריסי קילקי. (37) כלומר, שכל הזמן של בין
השמשות לא סילקה ידה מהבדיקה.

יד. מצאה פתם על חלוקה היום, וראתה דם אחר
כך שני ימים זה אחר זה; או שראתה שני ימים,
וביום השלישי ראתה פתם - הרי זו ספק זבה.

טו. הרואה פתם ואחר כך ראתה דם - תולה בפתם
בראיתה כל מעת לעת³⁸, בין שבדקה עצמה בעת
שמצאה הפתם ומצאה טהור בין שלא בדקה. אבל
הרואה פתם אחר פתם בתוך עשרים וארבע שעות
- אינה תולה פתם בפתם, אלא אם כן בדקה
ביניהם; שאם הפסיקה טהרה בין הפתמים - אין
מצטרפין למנן זיבות.

(38) אם ראתה דם בתוך כ"ד שעות, תולים שהכתם בא
מהם ואינה טמאה למפרע.

טז. כיצד? ראתה פתם ערב שבת בשעה ראשונה מן
היום, אף על פי שלא בדקה עצמה ולא ידעה אם
טהורה היא אם טמאה, וראתה דם אחר כך עד
שעה ראשונה מיום השבת - אינה מונה לפתם, אלא
תולה הפתם בראיה. ואם ראתה באחד בשבת ובשני

שאינו מקבל טמאה - לא גזרו על פתם שימצא בו.
ולא במקבל טמאה²⁰, אלא אם כן היה לבן; אבל
כלי צבעונין - אין חוששין לכתם הנמצא בהן.
לפיכך תקנו חכמים, שתלבש האשה בגדי צבעונין,
פדי להצילה מדין הפתמים.

(18) שאין כלי חרס מטמא מגבו. (19) שאינו ראוי לשום
איש אפילו לעני ואינו מקבל טמאה. (20) כלומר, ואפילו
בדבר שמקבל טמאה.

ח. לא בכל מקום שנמצא הדם על פשרה תטמא
משום פתם, עד שימצא כנגד בית התרפה²¹. כיצד?
נמצא על עקבה - טמאה, שמא נגע בבית תרפה
בעת ישיבתה. וכן אם נמצא על שוקה או על
פרסותיה מבפנים, והם המקומות הנדפקות זו בזו
בעת שתעמד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק - הרי
זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה - טמאה,
שמא נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל
מקום שאפשר שינזח עליו דם נדתה פשתהלה,
ונמצא שם דם - טמאה. וכן אם נמצא הדם על
ידיה, אפילו על קשרי²² אצבעות ידיה - טמאה;
שהידים עסקניות הן²³. אבל אם נמצא הדם על
שוקה ועל פרסותיה מבחוץ או מן הצדדין²⁴, ואין
צריך לומר אם נמצא מן הירכיים ולמעלה - הרי זו
טהורה²⁵; שאין זה אלא דם שנתז עליה ממקום
אחר.

(21) בית הערווה. (22) גב היד. (23) ונגעו שלא בכוונה
בבית התורפה. (24) "מה שיטה אל הפנים או מה שיטה
אל השררה". (25) שאין דם זה בא מגופה.

טז. הפתם הנמצא על פשרה שהוא ארוך פרצויה או
עגל, או שהיו טפין טפין, או שהיה ארוך הפתם על
רחב ירכה, או שהיה נראה כאלו הוא ממש
למעלה²⁶, הואיל והוא כנגד בית תרפה - הרי זו
טמאה; ואין אומרים: אלו נטף מן הגוף - לא היה
פזה. שכל דם הנמצא במקומות אלו - מחמירין בו
אף על פי שהוא ספק²⁷.

(26) כלומר, נראה כאילו מתחיל למטה ונמשך למעלה
ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה אף
על פי כן החמירו חכמים. (27) "על בשרה ספק טמא ספק
טהור, טמא".

י. הפתם הנמצא על החלוק שלה: מחגורה ולמטה
- טמאה, מחגורה ולמעלה - טהורה. נמצא על בית
יד שלה: אם מגיע²⁸ כנגד בית תרפה - טמאה²⁹,
ואם לאו - טהורה.

(28) אפילו אם אינו מגיע אלא בזמן שהיא שוחה.
(29) שאנו חוששין שמא שחתה ונגעה בבית התורפה.

38 להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על פשרה - תולה
39 במפה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(43) ודווקא שיש אפשרות שנטף הדם מן המכה עצמה על מקום הכתם.

40 כג. נמצא הכתם על בגדיה ופשרה באחד - תולה
41 בכל שיש לה לתלות⁴⁴. ותולה במאכלת⁴⁵, שמא
42 בעת שישבה נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת
43 הוא. ועד כמה? עד פגרים. אבל אם מצאה הכתם
44 יתר מפגרים - אינה תולה במאכלת. ואפלו היתה
45 מאכלת רצוצה בכתם, הואיל והוא יתר מפגרים -
46 אינה תולה במאכלת.

(44) כמו שהיה נמצא על הבגד לבד, ודווקא אם נמצא על בשרה לבד, אזי ספקו טמא, מפני שאם הדם הוא ממקום אחר, היה צריך להימצא על בגדה ולא על בשרה לבד, אבל כשנמצא על בשרה ועל בגדה אנו תולים בכל מה שיש לתלות. (45) ואף על פי שלא ראינו שהרגה.

47 כד. וכן תולה בבגדה ובבעלה. אם היו עסוקין בדם,
48 או שהיו ידיהן מלכלכות, או שהיתה בהן מכה -
49 תולה בהן ואומרת: הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם
50 זה מחמתן הוא.

51 כה. אין מחזיקין דם במקום למקום לתלות בו.
52 כיצד? היתה לה מכה בכתפה, ונמצא כתם על
53 שוקה - אין אומרים: שמא בידה נגעה במפה
54 ונגעה במקום זה. וכן כל פיוצא בזה - אין תולין
55 בו, בין בגופה בין בחלוקה.

56 כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא
57 פסלע דם, ונמצא על כל אחת משתייהן כתם פסלע
58 - שתייהן טמאות⁴⁶. נתעסקה⁴⁷ בדם שאי אפשר
59 שיהיה ממנו כתם אלא כגרים, ונמצא עליה כתם
60 פשוט גריסין - הרי זו תולה כגרים בדם שנתעסקה
61 בו, וכגרים במאכלת⁴⁸. נמצא הכתם יתר מפשני
62 גריסין - טמאה⁴⁹.

(46) שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי ציפור יש דם רק כסלע ועל שתייהן נמצא כשני סלעים, ולתלות באחת מהן בדם ציפור, מה ראית לתלות בזו? תתלה בשנייה. (47) אשה אחת. (48) שבכגרים אנו תולים במאכולת. (49) שאין במה לתלות.

63 כז. נתעסקה באדם - אין תולה בו שחר. נתעסקה
64 בעוף שיש בו מיני דם הרבה, ונמצא עליה מראה
65 אחד מהן - תולה בו. היתה לובשת שלשה
66 חלוקות⁵⁰: אם יכולה לתלות - תולה אף בפתחתון,
67 ואם אינה יכולה לתלות⁵¹ - אינה תולה אף בעליון.
68 כיצד? עברה בשוק של טבחים, אף על פי שנמצא

1 בשבת - תהיה זבה. ראתה דם ביום שבת בשעה
2 שניה - הרי זו טמאה שני ימים: ערב שבת שמצאה
3 בו הכתם, ובשבת שראתה הדם; שהרי אין שניהם
4 בתוך מעת לעת. ואם ראתה הדם באחד בשבת -
5 חוששת לזיבות.

6 יז. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה כתם אחר
7 בשעה ראשונה מיום השבת: אם בדקה עצמה בערב
8 שבת ומצאה טהור - אינה מונה אלא לכתם אחד,
9 שהוא ביום השבת, הואיל ושניהם בתוך מעת לעת;
10 ואם לא בדקה, ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהן
11 אם לא הפסיקה - הרי זו מונה לערב שבת, ואם
12 ראתה באחד בשבת - חוששת לזיבות.

13 יח. ראתה הכתם השני בשעה שניה מיום שבת, בין
14 בדקה בין לא בדקה - הרי זו טמאה שני ימים,
15 שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת, ואם ראתה באחד
16 בשבת אחר מעת לעת - חוששת לזיבות. ראתה
17 בשעה ראשונה מיום אחד בשבת כתם שלישי: אם
18 הפסיקה טהרה ביניהן - אין מצטרפין, ואינה
19 חוששת לזיבות; ואם לא בדקה - חוששת לזיבות.

20 יט. כל כתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו, אם יש
21 לה דבר לתלות בו ולומר: שמא כתם זה מדבר
22 פלוני הוא - אם נמצא על הפגד - הרי זו טהורה;
23 שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם
24 נמצא על פשרה - ספקו טמא³⁹, ואינה תולה בו.
25 ואם היתה לה לתלות בפשרה⁴⁰ יתר מחלוקה - אף
26 על פשרה תולה, וספקו טהור.

(39) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא; על חלוקה ספק טמא ספק טהור, טהור". (40) כגון שהייתה בה מכה.

27 כ. כיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או
28 שנתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העוסקין בהן,
29 או שעברה בשוק של טבחים, ונמצא דם על חלוקה
30 - טהורה, ותולה בדברים אלו שמהן בא הכתם.

31 כא. נמצא הכתם על פשרה בלבד, אם הכתם
32 מחגור ולמטה⁴¹ - טמאה. ואם נתהפכה וקפצה⁴² -
33 אפלו מחגור ולמעלה טמאה. שאלו היה דם זה מן
34 השחיטה או מן השוק - היתה לה שיימץ גם על
35 בגדיה; והואיל ונמצא על פשרה ולא בבגדה -
36 טמאה.

(41) שהוא כנגד בית התורפה. (42) "כגון דאזדקרא", "זקפה עצמה לאחוריה".

37 כב. היתה בה מכה, אף על פי שחיתה, אם יכולה

בחלוק אם אחת מהן בדקה ומצאה טמאה השתיים האחרות טהורות.

לג. בדקו פלן ומצאו עצמן טהורות - תולה מי 33
שאנינה ראוינה לראות דם במי שהיא ראוינה, ותהיה 34
שאנינה ראוינה טהורה, והראוינה טמאה. כיצד? 35
היתה אחת מעברת ואחת אינה מעברת - המעברת 36
טהורה, ושאנינה מעברת טמאה. מניקה ושאנינה 37
מניקה - המניקה טהורה. זקנה ושאנינה זקנה - 38
הזקנה טהורה. בתולה ושאנינה בתולה - הבתולה 39
טהורה. היו פלן מעברות, פלן זקנות, פלן מניקות, 40
פלן בתולות - הרי פלן טמאות. 41

לד. שלש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו 42
פלן, ונמצא דם תחת האמצעית - שלשתן טמאות. 43
תחת הפנימית⁶⁵ - היא ושבצדה טמאות, 44
והחיצונית⁶⁶ טהורה. תחת החיצונית - היא ושבצדה 45
טמאות, והפנימית טהורה. ואם לא עלו דרך 46
מרגלות המטה, שהרי אין להם סדר, ונמצא דם 47
תחת אחת מהן - פלן טמאות. 48

(65) שאצל הקיר. (66) לצד החדר.

לח. במה דברים אמורים? שבדקו פלן ומצאו 49
טהור, ולא תוכל אחת מהן לתלות בחברתה, כמו 50
שבארנו; אבל אם בדקה אחת ומצאה עצמה 51
טהורה, וחברתה לא בדקה - תולה הטהורה בזה 52
שלא בדקה, והרי זו שלא בדקה טמאה. 53

לו. כל פתם שנמצא על הבגד שאין לו במה יתלה 54
- אינו מטמא עד שיודע שהוא דם. ואם נסתפק 55
להם שמא הוא דם או צבע אדם - מעבירין עליו 56
שבועה סמנין אלו על הסדר: אם עבר או פה עינו 57
- הרי זה פתם דם וטמא; ואם עמד כמות שהוא 58
- הרי זה צבע וטהורה⁶⁷. 59

(67) גם לבעלה.

לז. ואלו הן השבועה סמנים על סדרן: רק תפל, 60
ולעיסת גריסין של פול, ומי רגלים שהחמיצו, 61
וכרית, ונתר, וקומזניא, ואשלג. וצריך לכססם⁶⁸ 62
שלש פעמים על כל סם וסם, ומוליך ומביא בכל 63
פספוס. העבירין שלא על הסדר, או שהעבירין באחד 64
- לא עשה כלום. הקדים האחרונים לראשונים - 65
אלו שהעביר באחרונה, שהן הראשונים, עלו לו, 66
וחוזר ומעביר אחריהם אחרונים שהקדים, עד 67
שיעברו השבועה על הסדר. 68

(68) לשפשף שלוש פעמים "בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים שכופל צידו עם צידו ומשפשף ומוליך ומביא".

לח. אי זהו רק תפל? שלא טעם כלום מתחלת 69

הפתם על התחתון לבדו - תולה בדם הטבחים; לא 1
עברה בשוק הטבחים וכיוצא בו, אף על פי שנמצא 2
הפתם בעליון לבדו - הרי זו טמאה. ספק עברה⁵² 3
ספק לא עברה, ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה - 4
אינה תולה. 5

(50) זה על גבי זה. (51) שהדם בא ממקום אחר. 52
שספק אם יש לתלות או לא.

בח. עיר שיש בה חזירים⁵³, או שהם באין לה תמיד 6
- אין חוששין⁵⁴ לכתמייה הנמצאין בחלוקה. 7

(53) חזירים אוכלים שקצים ומתזים דם. (54) כי אומרים 8
שזה בא מהחזירים.

בט. האשה שהשאילה חלוקה לנדה, בין עובדת 8
פוכבים ומזלות בין ישראלית, וחזרה ולבשה אותו 9
קדם בדיקה⁵⁵, ומצאה עליו פתם - הרי זו תולה 10
בנדה שלבשה אותו. השאילה אותו לזבה קטנה 11
ביום הטמא שלה⁵⁶, או ליושבת על דם טהר, או 12
לבתולה שדמיה טהורין⁵⁷ - הרי זו תולה בה. אבל 13
אם השאילה אותו לזבה קטנה ביום השמור⁵⁸, או 14
לזבה גדולה בשבועה ימים נקיים, וחזרה ולבשה 15
אותו קדם בדיקה, ונמצא עליו פתם - שתייהן 16
מקלקלות⁵⁹: השואלת והמשאלת אותה, שמא מזו 17
שמא מזו. השאילה אותו ליושבת על הפתם - אינה 18
תולה בה; שאין תולין פתם בכתם. 19

(55) כלומר, אחרי שהשואלת החזירה את החלוק לא בדקה 20
אותו, אבל בזמן השאלה היה בחזקת בדוק. (56) ביום 21
ראיתה. (57) דם בתולים. (58) בשני לראיתה. 22
(59) כלומר, שאינה תולה בשואלת לבד.

ל. בדקה חלוקה ובדקה עצמה ומצאה טהור, 20
והשאילה החלוק לחברתה ולבשתו, ונמצא עליו 21
פתם פשהחזירתו לה - השואלת טמאה; ואינה 22
תולה בבעלת החלוק, שהרי בדקה אותו קדם 23
שתשאילהו לה. 24

לא. ארפה שלבשה חלוקה של קצרה ונמצא בו 25
פתם: אם מגיע בנגד בית התרפה⁶⁰ - טמאה⁶¹, ואם 26
לאו - טהורה⁶²; שפתם זה של קצרה הוא. 27

(60) של ארוכה. (61) כלומר, שתייהן טמאות, שמא מזו 28
ושמא מזו. (62) הארוכה.

לב. שלש נשים שלבשו חלוק אחד זה אחר זה ואחר 28
פך נמצא עליו פתם, וכן אם ישנות במטה אחת 29
פאחת⁶³ ונמצא דם תחת אחת מהן - פלן טמאות. 30
ואם בדקה אחת מהן עצמה מיד ומצאה עצמה 31
טמאה - הרי השתים טהורות⁶⁴. 32

(63) צפופות ודבוקות יחד. בגמרא: "משולבות". (64) ואף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהבעילה הראשונה שלאחר טבילתה, ובארבעים יום כבר נגמרה צורת הולד, ויולדת היא וטמאה. (10) שם. כלומר, נותנין עליה חומר של יולדת נקבה שהיא טמאה שבועיים, וחומר של יולדת זכר. שאם ראתה בימים 44 עד 47 הרי דם זה ספק דם נידות, ספק זיבות. וכן אם ראתה בימים 62-65, אבל אם ראתה בימים 40-43 טמאה כנדה אפילו בלי חומרת זכר, כי אלה הם ימי נדה. וגם חומר של נדה, שאם ראתה תוך ארבעים היא טמאה כנדה, ואין לה ימי טוהר כיולדת. ראה להלן הכ"א. (11) "נגלה ומפורסם" (פירוש המשנה לרבינו, ראש השנה פ"א). כלומר, לא ניכר אם זה זכר או נקבה. (12) נדה כד, ב.

ג. אי זה הוא שפיר מרקם? ¹³ תחלת ברייתו של אדם - גופו ¹⁴ כעדשה, שתי עיניו כשתי טפי זבוב ¹⁵ מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זבוב מקרבות זו לזו, פיו פתוח כחוט השערה, וחתוף ידים ורגלים אין לו. נתבארה צורתו יתר מזה, וצדין אינו נקר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו במים ¹⁶ אלא בשמן, שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו חלק ומנוענע באותו מקום ¹⁷ מלמעלה למטה, אם מסכסך ¹⁸ - בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום כשעורה סדוקה - הרי זו נקבה, ואינה צריכה בדיקה. וכל אלו הרקימות של נפלים - אין נותנין להן ימי טוהר עד שישעיר ¹⁹ הולד.

(13) שם כה, א. (14) שם. "וגיותו כעדשה", ודעת רבינו שגויותו, פירושו: גופו. וראה שם ברש"י וב'תוספות יום טוב' (נגעים פ"ו מ"ז). (15) שם. כלומר, "עיני זבוב" (רש"י). "ויש מפרשים, כשתי טיפין שמשליך הזבוב" (ר' אברהם בן הגר"א, תוספתא נדה פ"ד, ה"ד). (16) שם. "שהמים עזים וטורדין אותו". כלומר, הם ממחים את השפיר. (17) של אברי המין. (18) "שיש דבר המעכב, והיינו גיד" (רש"י). (19) שם: "עד שיהא לו שערות בראשו" (רש"י).

ד. הפילה חתיכה לבנה ²⁰, אם נקרעה ונמצא בה עצם - הרי זו טמאה לדה. הפילה שפיר מלא מים ²¹, מלא דם, מלא גנונים ²², מלא בשר, הואיל ואינו מרקם - אינה חוששת לולד.

(20) שם כא, ב. (21) שם כד, ב. (22) "מין התולעת כאילו הוא בשר חתוך, בתבנית התולעת" (פירוש המשנה לרבינו שם).

ה. יוצא דפן ²³ - אין אמו טמאה לדה, ואין לה ימי טמאה וימי טהרה; שנאמר: אשה פי תזריע וילדה זכר - עד שתלד ממקום שמזרעת. המקשה וילדה ולד דרך הדפן - הרי דם הקשי הבא דרך הרחם ²⁴ זיבות ²⁵ או נדה ²⁶. ודם היוצא דרך הדפן - טמא ²⁷. ואם לא יצא דם דרך הרחם - הרי האשה טהורה, אף על פי שהדם שיצא מדפנה טמא ²⁸; שאין האשה טמאה עד שיצא מדנה דרך ערותה ²⁹.

הלילה, והיה וישן מחצי הלילה האחרון, למחר קדם שיאכל נקרא רק תפל. והוא שלא יצא רב דבורו עד שלש שעות ביום. ואם השכים ושנה פקרו קדם שלש שעות - אין זה רק תפל, שהדבור מבטל חזק הרק ומחזירו במים. ואי זו היא לעיסת גריסין? הוא שילעס הגריסין עד שיתערב עם הפול רק הרבה מפיו. ואי זהו מי רגלים שהחמיצו? אחר שלשה ימים או יתר.

למ. כל אשה שהיא טמאה משום פתם, אם מצאה הפתם בימי נדתה - הרי זו ספק נדה, ויושבת עליו שבעה ימים, וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ואם מצאה אותו בימי זיבתה - הרי זו ספק זבה גדולה או קטנה, כמו שנתבאר בפרק זה, ויושבת יום אחד, אם היתה קטנה, או שבעת ימים נקיים, אם היתה גדולה מספק. והפל מדברי סופרים, כמו שבארנו. לפיכך, הבא עליה בזדון - מכין אותו מכת מרדות ⁶⁹, ופטורין מקרבן ⁷⁰.

(69) שעבר על דברי סופרים. (70) אם בא עליה בשוגג.

פרק עשירי

(1) יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת; ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם; ודין המפלת דמות נחש או בעין אחת וירד אחת; ודין הפילה זכר וסנדל עמו; או הפילה שליית ואח"כ ולד של קיימא; ודין הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר ולנקבה - כיצד.

א. כל יולדת - טמאה פנדה, ואף על פי שלא ראתה דם. ואחד היוולדת חי או מת ³ אפלו נפל ⁵. אם זכר - יושבת לזכר, ואם נקבה יושבת לנקבה. והוא שתגמר צורתו. ואין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום, אחד הזכר ואחד הנקבה ⁶.

(2) דאפשר לפתיחת הרחם בלא דם (נדה כא.). (3) 'ספרא' תזריע, פרשה י' "זכר, לרבות את המת". (4) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ואפילו. (5) 'ספרא' שם: "וילדה . . . כל שתלד". ואין זה דומה למפלת חתיכה אדומה שאין עמה דם, שפסק רבינו למעלה פ"ה הי"ג שהיא טהורה, כי שם מדובר בחתיכה שאין לה צורת ולד. (6) נדה ל, א.

ב. והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה לדה. אפלו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר התשמיש ⁸ - הרי זו ספק ⁹ יולדת, ותשב לזכר ולנקבה וילדה ¹⁰. היתה צורת האדם דקה ביותר ואינה נפרת בעליל ¹¹ - הרי זו תשב לזכר ולנקבה. וזהו הנקרא שפיר מרקם ¹².

(7) שם. (8) הראשון אחרי טבילתה. (9) אולי נתעברה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' ז' אדר א' - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 שם מ, א: "והוא שישוּסע חלצי האשה אם תקשה עליה הלידה ויצא העובר משם" (פירוש המשנה שם). (24 שם מא, א. (25 שם: "הרי זו יולדת בזוב". כלומר, זבה היא וטמאה, כי מה שטיהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה - אינו אלא בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה (רש"י שם). (26 אם בימי נדה. (27 שהדם גופו טמא, ואם אחד נגע בו נטמא טומאת ערב. (28 שם: "שמקור מקומו טמא". ואף-על-פי שראיית דם דרך דופן אינה מטמאה את האשה בטומאת נדה, אכל הדם עצמו מטמא כמגע, מפני שזה נגע במקור, ומקור מקומו טמא (רש"י שם). (29 שם. "שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה (ויקרא כ, יח) מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה".

1 ו. נחתיף הולד במעיה ויצא אבר אבר, בין שיצא על
2 סדר האברים, כגון שיצאה הרגל ואחריה השוק
3 ואחריה היד, בין שיצא שלא על הסדר³⁰ - אינה
4 טמאה לדה עד שיצא רבו. ואם יצא ראשו כלו³¹
5 כפאחד - הרי זה פרו. ואם לא נחתף ויצא פדרכו
6 - משתצא רבו³² פדחתו³³ הרי זה פלוד, אף על פי
7 שנחתף אחר כך.

30 שם כח, א. (31 שם כט, א. ודעת רבינו, שאם הוולד יצא מחותך, לא אמרינן: רוב הראש ככולו, וצריכין כל הראש (מגיד-משנה). (32 שם כח, א. "יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו". ורבינו מפרש: ש"רוב" השנוי במשנה, מכיון גם על פדחתו, כלומר רוב פדחתו (כסף-משנה). (33 מצחו (פירוש המשנה, שם).

8 ז. הוציא העפר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה
9 מדברי סופרים³⁴. ואין לה ימי טהר עד שיצא הולד
10 כלו או רבו, פמו שאמרנו³⁵.

34 שם. ומדין התורה, אינה חשובה לידה אלא עד שיצא רוב הולד. (35 בהלכה הקודמת.

ח. המפלת כמין בהמה חיה או עוף: אם היו פניו
פפני אדם³⁶ - הרי זה ולד. אם זכר - תשב לזכר;
ואם נקבה תשב לנקבה; ואם אינו נפר בין זכר
לנקבה - תשב לזכר ולנקבה. אף על פי ששאר
הגוף דומה לבהמה או לחיה או לעוף. ואם אין
פניו בצורת פני האדם, אף על פי ששאר הגוף גוף
אדם שלם³⁷, וידי ורגליו ידי ורגליו³⁸ אדם, והרי
הוא זכר או נקבה - אינו ולד, ואין אמו טמאה
לדה.

36 שם כא, א. (37 שם כג, ב. (38 בכת"י תימן: ידי אדם ורגליו.
ז. אי זו היא צורת פני האדם? שיהיה המצח
והגבנין והעינים והלסתות וגבות הזקן בצורת
האדם³⁹; אבל הפה והאזנים והאף, אף על פי שהן
כשל בהמה וחיה - הרי זה ולד.

36 שם כא, א. (37 שם כג, ב. (38 בכת"י תימן: ידי אדם ורגליו.

ז. אי זו היא צורת פני האדם? שיהיה המצח
והגבנין והעינים והלסתות וגבות הזקן בצורת
האדם³⁹; אבל הפה והאזנים והאף, אף על פי שהן
כשל בהמה וחיה - הרי זה ולד.

י. המפלת דמות נחש - אמו טמאה לדה, מפני
שגלגל עיניו עגל כשל אדם⁴⁰. המפלת דמות אדם
שיש לו כנפים של כשר⁴¹ - אמו טמאה לדה. נברא
בעין אחת ונרד אחת⁴²: אם היו מן הצד⁴³ - הרי
הוא כחצי אדם, ואמו⁴⁴ טמאה לדה⁴⁵; ואם היו
באמצע - אמו טהורה, שהרי זו פריה אחרת.

40 שם כד, ב. דעת רבינו, שהמפלת דמות נחש, מכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם יותר מעיניהם של בהמה חיה ועוף, חשוב ולד. מה-שאינ-כן שאר בהמה חיה ועוף שאין בהם שום אבר הדומה לשל אדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם, כמבואר למעלה בהלכה ח-ט (כסף-משנה). ראה 'השגת הראב"ד' ובי'מגיד משנה'. (41 שם. (42 שם כג, ב. (43 בכת"י תימן: שהרי. (44 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: אמו. (45 "ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי, אבל זה אפשר, וכבר העידו יותר מזה. וכתבו הפילוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה, הענינים הטבעיים, כולם הולכים על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה" (פירוש המשנה, נדה פ"ג).

יא. נברא וישט שלו אטום⁴⁶, או שהיה חסר
מטבור⁴⁷ ולמטה⁴⁸ והרי הוא אטום, או שהיה
גלגלתו אטומה⁴⁹, או שהיו פניו טוחות⁵⁰ ואין בהן
הפר פנים, או שיש לו שני גבין ושתי שדרות⁵¹, או
שהפילה בריית ראש שאינו חתוף⁵², או יד שאינו
חתוף⁵³ - כל נפל מאלו אינו ולד, ואין אמו טמאה
לדה. אבל אם הפילה יד חתוכה ורגל חתוכה⁵⁴ -
הרי חזקתה מולד שלם, ומצטרפין לרב איברייו⁵⁵.

46 שם, כלומר, סתום. (47 שרר, השקוע בעור הבטן ככפתור. (48 שם כד, א. אבל אם חפר מלמטה מטבורו, כגון נקביו או כל הארכובה, הרי זה נקרא ולד וטמאה לידה. [דעת רבינו, שיוולדת טריפה אמו טמאה לידה, אף-על-פי שטריפה אינה חיה, רק במקרה שהוולד אינו ראוי לקבלת חיות כלל אינה טמאה, לכן פסק כאן שאפילו חסר למעלה מן הארכובה שהוא טריפה, אמו טמאה, ומטהר רק כשחסר מטבורו. אולם בסוגיה שם משמע שלא כדבריו]. ראה 'כסף משנה'. (49 שם. כלומר, שלמות אין קשר עם חוט השדרה. ראה שם ברש"י. (50 שם. "שאינ צורה ניכרת בהן לגמרי" (רש"י). (51 שם. (52 שם כד, ב: "שאינו ניכר החיתוך כתיקונו" (זר זהב', פירוש לתוספתא נדה פ"ד ה"ז). כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאברי הראש אינו ניכר כתיקונו, וכשאין לו צורת הפנים, מבואר למעלה (הלכה ח) שאמו אינה טמאה לידה. (53 תוספתא נדה פ"ד ה"ז: "יד אטומה . . . אינו ולד", שאנו אומרים מגוף אטום באה היד. (54 נדה יח, א: "מחותכת כצורתה בחיתוך אצבעות" (רש"י שם). (55 כלומר, "שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת שמשלמת לרוב (הנחשבת ללידה

עשרים ושלשה יום, ומעתה יש לומר שאלה העשרים ושלשה ימים, עם יום יציאת השליא הם" (סדרי טהרה' סי' קצד ס"ק טו). (68) בכתי" תימן: אותה.

29 מז. הפילה שליא תחלה ואחר כך ילדה ולד של
30 קימא - חוששין לשליא שהיא ולד אחר, ואין תולין
31 אותה בולד הפא אחריה⁶⁹; שאין דרכה של שליא
32 לצאת לפני הולד. יצאת מקצת השליא ביום
33 הראשון⁷⁰ ומקצתה בשני - מונין⁷¹ לה מיום
34 הראשון⁷², ואין נותנין לה ימי טהרה אלא מיום
35 שני, להחמיר⁷³.

(69) שם. (70) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: ראשון.
(71) בבא-קמא יא, א. מפני שאין מקצת שליא בלא ולה,
ושמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת, וחוששין להחמיר
לטמא טהרות שנגעה ביום ראשון. (72) בדפוס רומי,
ובכתי" תימן: ראשון. (73) אבל לא להקל, ונותנים לה רק
ל"ט ימי טוהר.

36 מז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושליא קשורה
37 בו - אין חוששין לולד⁷⁴. ואם אינה קשורה בו -
38 מטילין⁷⁵ עליה חמר שתי⁷⁶ ולדות. שאני אומר:
39 שמא נמות שפיר מרקם שהיה בשליא זו, ושמא
40 נמוחה השליא של שפיר זה שהוא דמות בהמה
41 וחייה.

(74) נדה כו, ב. (75) שם כו, ב. ודף כז, א: "מטיל עליהן
חומר שני ולדות". ורבינו גורס "שתי ולדות" (כן הוא ברוב
הספרים, וראה בהערה הסמוכה) וכן היא גירסת רש"י
(חולין עז:). והכוונה: שתי לידות. כלומר, לידה האחת של
דמות בהמה חיה ועוף, שאינו ולד כמבואר למעלה (הלכה
ח), ואין לה דין יולדת ואין לה ימי טוהר, ואנו חוששין גם
ללידה שניה, שבתוך השליא היה ולד ואולי נקבה, לכן
מטילין עליה חומר שתי הלידות, חומר של לידת נקבה
וטמאה ארבעה-עשר יום, וחומר של לידת דמות בהמה
שארין לה ימי טוהר כלל. ראה רש"י חולין עז, ב.
(76) בדפוס רומי, ובכתי" תימן: שני.

42 יו. כל אלו שחוששין לשליא - אין נותנין להן ימי
43 טהרה⁷⁷. וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר
44 בתוך ארבעים יום שעדיין לא נגמרה צורתו: אם
45 יצא עמו דם - הרי זו נדה או זבה, ואם יצא יבש
46 בלא דם⁷⁸ - הרי זו טהורה⁷⁹.

(77) שספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת.
(78) שאפשר לפתיחת הרוחם בלי דם, כמבואר למעלה
(ה"א). (79) מכיוון שאין זו לידה אינה טמאה.

47 יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה⁸⁰.
48 ילדה טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה⁸¹.
49 ילדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או
50 אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה. האחת נקבה
51 והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לנקבה

גמורה), ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום'
(חכמת בצלאל' - פתחי נדה לרבי בצלאל רנשבורג, נדה
כח). רבינו מפרש מה שאמרו שם: המפלת יד חתוכה, אמו
טמאה לידה, הכוונה שיצאו לפני-כן חלקי גוף אחרים,
וביחד עם יד זו יהיה רוב אברים. ראה 'מגיד משנה'.

1 יב. פעמים יקפה משאר הדמים שנוצר מהם האדם
2 חתיכה כמו לשון השור⁵⁶, ותהיה פרוכה על מקצת
3 הולד. והיא הנקראת סנדל. ולעולם לא יעשה סנדל
4 זה אלא עם ולד⁵⁷. אבל חתיכה שנוצרה לבדה בלא
5 ולד - אינה נקראת סנדל. ורב העברים לא יהיה
6 עמהם סנדל. ופעמים יפה המעפרת דבר על בטנה,
7 ויפסד העבר ויעשה פסנדל זה. ופעמים ישאר בו
8 הפר פנים, ופעמים ייבש הולד וישתנה, ויקפאו
9 עליו הדמים, עד שלא ישאר בו הפר פנים. לפיכך,
10 המפלת זכר וסנדל עמו, אף על פי שאין הפר פנים
11 לסנדל - הרי זו תשב לזכר ולנקבה, שמא סנדל זה
12 נקבה היה⁵⁸. וחמרא החמירו בו לטמאה בו משום
13 ולד אף על פי שאין בו צורת פנים⁵⁹, הואיל והיא
14 טמאה לדה מפני הולד שעמו.

(56) שם כה, ב. (57) שם. (58) שם. (59) שם.

15 יג. החותלת⁶⁰ העבה, שהיא כמו חמט⁶¹, שבתוכה
16 נוצר הולד, והיא מקפת אותו ואת הסנדל, אם היה
17 עמו סנדל, וכשיגיע זמנו לצאת קורע אותה ויוצא
18 - היא הנקראת שליא. ותחלת ברייתה דומה לחוט
19 של צרבה⁶², וחלולה פחוצצרת, ועבה כקרקבן⁶³
20 התרנגולים. ואין שליא פחותה מטפח.

(60) העוטפת וכורכת את העובר, לשון המקרא (איוב לה,
ט) וערפל חתלתו. (61) נאד של מים. (62) שם כ, א.
פירוש: דקה כחוט הרוחב של אריג. (63) "שהדקין יוצאין
ממנה". גמרא שם.

21 יד. המפלת שליא - תשב לזכר ולנקבה⁶⁴. לא
22 שהשליא ולד, אלא שאין שליא בלא ולד⁶⁵. הפילה
23 גפל ואחר כך הפילה שליא - חוששין לשליא והרי
24 הוא בולד אחר. ואין אומרים: זו שלית הגפל; שאין
25 תולין את השליא אלא בולד של קימא⁶⁶. לפיכך,
26 אם ילדה ולד של קימא והפילה שליא, אפלו אחר
27 שלשה ועשרים יום⁶⁷ - תולין אותה⁶⁸ בולד, ואין
28 חוששין לולד אחר; שהולד קרע השליא ויצא.

(64) שם כד, ב. (65) שם כו, א. (66) שם, ב. (67) שם
כז, א: "מעשה ותלו את השליא כולה עד עשרים ושלשה
ימים". וכוונת רבינו, עשרים ושלשה חוץ מיום יציאת
השליא, שיצאה אחר עשרים ושלשה ימים ללידת הולד
(ב"ח סי' קצד). ראה 'כסף משנה' וב'בית יוסף' סי' קצד.
'ובספר' תפארת למשה' כתב בשם מהרש"ק, דהאי אחר
שכתב הרמב"ם צריך לקראו אחר, בצירה תחת האלף ופתח
תחת החית, רוצה לומר, שנתעכבה השליא אחר הולד

יום, ושוב ראתה ביום פ"א. ומשמיענו רבינו שאע"פ שראתה כבר פעם אחת, ולפי חשבון המחזור חל יום פ"א בימי זיבה, הרי זו ספק נדה, כמנומק בסוף ההלכה "שמא נקבה ילדה", כי אם זכר ילדה - אינה נדה אלא שומרת יום כנגד יום]. (96) למעלה פ"ז שם. שהלידה מפסקת המנין, ואחר מלאת היא תחילת נדתה, ושמא נקבה ילדה, ולכן היא נדה מספק.

כא. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה
- ביצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר
יום - פיולדת נקבה⁹⁷. ואם ראתה דם ביום אחד
ושמונים⁹⁸ - הרי זו ספק נדה⁹⁹. וכן אם ראתה ביום
ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים - הרי זו ספק
נדה¹⁰⁰. וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים, אף על
פי שראתה ביום ארבעה ושלושים - הרי זו ספק
נדה¹⁰¹, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים -
פיולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל -
בנדה¹⁰², והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה
מיום שהפילה עד שמונים יום: אם בא בימי
נדתה¹⁰³ - הרי זו ספק נדה מאחר השבעה¹⁰⁴ מיום
שהפילה, ואם בא בימי זיבתה¹⁰⁵ - הרי זו ספק
זבה; שכל ימי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה
ביום אחד ושמונים - עדין היא מקלקלת, ותהיה
ספק נדה, כמו שבארנו¹⁰⁶, אף על פי שלא ראתה
אלא יום אחד. וכשיקבע לה הוסת¹⁰⁷ אחר השמונים
- יסור קלקולה, ותחזור להיות נדה ונדאית¹⁰⁸ או זבה
ונדאית¹⁰⁹. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים
ותהיה¹¹⁰ נדה ונדאית¹¹¹, אם הפילה בתוך ימי נדתה,
כמו שבארנו¹¹².

(97) שמא הפילה נקבה. (98) כאן יש להוסיף את המלה
"בלבד", שנעקרה בטעות ממקומה ונשתררבה להלכה כ
(ראה הערה צ*). ולמה "ספק" ולא ודאי נדה? מפני
שאפשר שלא ילדה כלל, ודם נדות ראתה לפני פ"א. ויוצא
לפי חשבון המחזור שיום פ"א נופל בתקופת הזיבה (ארבע
פעמים יח הם שבעים ושנים ימים, ולאחריהם שבעה ימי
נדה הרי שבעים ותשעה, ואחריהם מתחילה תקופת הזיבה)
והיא טמאה רק יום אחד ככל זבה קטנה]. (99) כלומר,
ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל,
אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון
המחזור. (100) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו
ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי
זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. (101) שמא ילדה זכר,
וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאת, ויום הארבעים
ואחד תחילת נדתה. ואין אנו אומרים שהיא שומרת יום
כנגד יום אחרי שהיתה טמאה כספק נדה שבעת ימים.
(102) שמא לא ילדה כלל. (103) לפי חשבון המחזור של
שמונה-עשר יום. (104) שבתוך השבעה היא טמאה ודאי,
או כיולדת או כנדה. (105) לפי חשבון המחזור.
(106) למעלה הלכה כט, שמא אין כאן לידה כלל אלא

1 בלבד⁸². שהטמטום והאנדרוגיניס ספק הן, שמא
2 זכר הן שמא נקבה.

(80) ואין נותנים לה חומרת זכר כמו בה"ב. (81) שם כח,
א. כמבואר בסוף ההלכה "שהטמטום והאנדרוגיניס ספק
הם, שמא זכר הם, שמא נקבה". (82) שם. שאפילו אם
הטמטום או האנדרוגיניס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה
תאומים, ותשב לנקבה בלבד, כמבואר בתחילת ההלכה.

3 ימ. האשה שהחזקה מעברת וילדה, ואין ידוע מה
4 ילדה, כגון שעברה בנהר⁸³ והפילה שם, או
5 שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זו
6 בחזקת שהפילה ולד⁸⁴, ותשב לזכר ולנקבה. אבל
7 אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה
8 הפילה - הרי זו ספק יולדת⁸⁵, ותשב לזכר ולנקבה
9 וילנדה⁸⁶.

(83) בכת"י תימן: בנהר. (84) שם כט, א. מפני שרוב נשים
המפילות, ולדות שלמים הן מפילות. (85) כי שמא רוח
הפילה או דמות בהמה חיה ועוף, והמדובר ביצא ממנה דם.
(86) שם, כמבואר להלן הכ"א.

10 ב. כל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה - ביצד
11 דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום -
12 פיולדת נקבה. שבעה הראשונים ודאי⁸⁷, והשבעה
13 האחרונים⁸⁸ ספק⁸⁹. ואין נותנין לה ימי טהר אלא
14 עד ארבעים יום - פיולדת זכר⁹⁰. ואם ראתה דם
15 אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר, אלא
16 ספק דם נדה⁹¹ או ספק דם זיבות⁹², אם בא בימי
17 הזיבה⁹³, כמו שבארנו⁹⁴. וכן אם ראתה דם יום אחד
18 ושמונים בלבד⁹⁵ - הרי זו ספק נדה, ותשב שבעת
19 ימי הנדה; שמא נקבה ילדה, שאין לה וסת נדות
20 עד אחר מלאת, כמו שבארנו⁹⁶.

(87) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים.
(88) בכת"י תימן: השניים. (89) שמא ילדה נקבה.
(90) מפני הספק, שמא ילדה זכר. (91) וספק דם טהר,
שמא ילדה נקבה. (92) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא
ספק זבה גדולה, ודינה נתבאר למעלה פ"ו הכ"ג.
(93) כגון שראתה אחר הארבעים יום, ולאחר שבעת ימי
הנדה חזרה וראתה, הרי זה ספק דם זיבה, ספק דם טהר,
אבל ספק נדות אין כאן, שהרי אם ילדה זכר היא עומדת
כבר בתקופת הזיבה]. (94) למעלה שם ה"ה. לפי חשבון
המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר
ימי זיבה. (95) [כך היא הגירסה בכל הדפוסים, ובכתה"י
שהגיעו לידינו. אבל אין שום אפשרות לקיים גירסה זו,
שהרי גם אם ילדה זכר, היא ודאי נדה בראיה ראשונה
שאחר הלידה, לדעת רבינו למעלה בפ"ו ה"ו ופ"ז ה"ב,
ולמה כתב כאן "ספק נדה" . . . שמא נקבה ילדה"? ונראה
שטעות-סופר לפנינו, ויש למחוק כאן את התיבה "בלבד",
ולהעביה להלכה כא (ראה הערה צב*). ודין זה הוא
המשך הדין שלמעלה במקרה שראתה פעם אחת אחר מ'

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 אֵלָא בַּת עֲשָׂרָה יָמִים. שָׁאם רָאָתָה בְּיוֹם שְׁנוּלְדָּהּ¹⁶
16 - הָרִי זֶה נָדָה שִׁבְעַת יָמִים; וּשְׁלֹשַׁת יָמִים סְמוּךְ
17 לְנִדְתָּהּ - הָרִי עֲשָׂרָה יָמִים. הִנֵּה לְמִדָּתָּ, שְׁמַתְחִלַת
18 רָאִיָּה מִתְחִלַת לְמִנּוֹת יָמִי נָדָה וְיָמִי זִיבָה כָּל יָמֶיהָ¹⁷,
19 וְאִפְלוּ רָאָתָה וְהִיא קִטְנָה.

(15) למעלה פ"ד ה"ד. (16) בדפוס רומי, ובכתיב תימן:
שְׁנוּלְדָּהּ. וגירסה זו היא הנכונה. (17) אחרי שבעת ימי נדה,
אחד עשר ימי זיבה, כמבואר למעלה פרק ו הלכה ו.

20 ג. וּבִימֵי¹⁸ חֻכְמֵי הַגְּמָרָא¹⁹ נִסְתַּפֵּק הַדָּבָר הַרְבֵּה
21 בְּרֵאִית²⁰ הַדָּמִים וְנִתְקַלְקְלוּ הַסִּטּוֹת²¹, לְפִי שְׁלֹא הָיָה
22 כֹּחַ בְּכָל הַנְּשִׁים לְמִנּוֹת יָמִי נָדָה וְיָמִי זִיבָה. לְפִיכֵךְ
23 הִתְחַמְּרוּ חֻכְמֵי²² בְּדָבָר זֶה, וְגִזְרוּ: שֶׁיְּהִי כָּל יָמִי
24 הָאִשָּׁה כִּימֵי זִיבָתָהּ, וְיִהְיֶה כָּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה סִפֵּק דָּם
25 זִיבוֹת.

(18) נדה כ: (19) בדפוס רומי ובכתיב תימן: התלמוד.
(20) במראות הדמים. (21) הרי"ף (שבועות, פ"ב, הלכות
נדה) "וכיון דאימעות (נתמעטו) רבנן דהוה (שהיו) בקיאי .
. . ולא הוו יכלי (ולא היו יכולים) לאפרושי (להבדיל) בין
דם טמא לדם טהור . . וחזו נמי (וראו גם) דלא ידעי נשי
(שהנשים אינן יודעות) תיקון וסתות (חשבון הוסתות) . .
חשו רבנן למילתא (חששו רבנן לדבר) ואצריכו למיתב
(והצריכו לישב) שבעה נקיים על כל דם". (22) נדה סו,
א.

26 ד. וְעוֹד הִתְחַמְּרוּ²³ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל עֲצָמָן חֲמָרָא
27 יְתֵרָה עַל זֶה, וְנִהְגּוּ כָּלָם בְּכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ יִשְׂרָאֵל:
28 שֶׁכָּל בַּת יִשְׂרָאֵל שְׂרוּאָה דָּם, אִפְלוּ לֹא רָאָתָה אֵלָא
29 טֶפֶה בַּחֲרָדֵל בְּלִבָּד וּפְסַק הָדָם - סוֹפְרָת לָהּ שִׁבְעָה
30 יָמִים נְקִיִּים. וְאִפְלוּ רָאָתָה בַּעַת נִדְתָּהּ, בֵּין שֶׁרָאָתָה
31 יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם אוֹ הַשְּׁבַע כֻּלָּן אוֹ יְתֵר -
32 מְשַׁיְפֵּסֶק הָדָם סוֹפְרָת שִׁבְעַת יָמִים נְקִיִּים כְּזִבָּה
33 גְּדוּלָּה²⁴. וְטוֹבֵלָת בְּלִיל²⁵ שְׁמִינִי, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא
34 סִפֵּק זִבָּה²⁶, אוֹ בְּיוֹם שְׁמִינִי, אִם הָיָה שָׁם דִּחַק, כְּמוֹ
35 שְׁאִמְרָנוּ²⁷, וְאַחֲרֵי כֵן תִּהְיֶה מִתֵּרָת לְבַעֲלָהּ.

(23) שם. "ומפני מה החמירו בנות ישראל כך, ולא הספיק
להן בתקנתן של חכמים, כדי שיהיו בכל זמן מונות מניין
אחד, ולא תשתנה מנהגן בין ראייה אחת לשלושה ימים, הרי
שראתה שלשה (ימים) ונעשית זבה, התחילה וספרה עד
ששה נקיים, וראתה בשביעי טיפה כחרדל, ודאי צריכה
לישב עליהן (שוב) שבעה נקיים, שהרי סתרה כל המנין.
ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראייה לסתירת הספירה ויבוא
הדבר לכלל טעות" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (24) שמן
התורה היא צריכה לספור שבעה נקיים. (25) שם סז, ב.
(26) וזבה הרי יכולה לטבול גם ביום השביעי, כמבואר
למעלה פ"ו ה"א, אלא שחכמים אסרו לטבול ביום השביעי
"שמא תשמש בו ביום, ותראה מיד לאחר תשמיש, ונמצאת
סתורת כל מה שלפניה, וטבילתה פסולה" (רש"י שם).
(27) למעלה פ"ד ה"ח.

נידות. ואם כן יום פ"א הוא בימי זיבה, והרי היא שומרת
יום כנגד יום וטמאה רק יום אחד. (107) שלש פעמים.
(108) אם תראה בתוך שבעה ימים אחרי הוסת.
(109) כשתראה אחרי שבעה ימי הנדה, עד שמונה-עשר.
(110) בכתיב תימן: תהיה. (111) היא טמאה ודאית, או
משום יולדת או משום נדה. (112) למעלה הלכה כ.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר הכרת הדמים על יד בית דין הגדול; שגזרו שכל
דם שתראה האשה תהיה ספק זבה; ודין מה שהחמירו בנות
ישראל על עצמן; ודין דם שראתה בימי טוהר אחר ספירה
וטבילה; ודין דם בתולים ודם חימוד; ואם היה בה מכה
היה דם שותת ממנה; ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד
אם (צריך) [צריכה] שבעה נקיים מלבד הראשון(ים); אם
האשה עולה מטומאתה עד שתטבול; המלאכות שהנדה
עושה לבעלה.

1 א. כָּל שְׁאִמְרָנוּ²⁸ בְּנִדְהָ וְזִבָּהּ וְיוֹלְדָתָה - הוּא דִין
2 תוֹרָה³. וּכְמִשְׁפָּטִים אֵלּוּ הֵיוּ עוֹשִׂין כְּשֶׁהָיוּ בֵּית דִּין
3 הַגָּדוֹל מְצוּיִין, וְהָיוּ שָׁם⁴ חֻכְמֵי גְדוֹלִים שֶׁמִּפְּרִיִּם
4 הַדָּמִים, וְאִם נוֹלֵד לָהֶם⁵ סִפֵּק בְּרֵאִית⁶ אוֹ בִּימֵי נָדָה
5 וְזִיבָה⁷ - יַעֲלוּ⁸ לְבֵית דִּין⁹ וְיִשְׁאַלּוּ. כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחָהּ
6 תוֹרָה עָלֶיהָ¹⁰, שְׁנֹאמַר: כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט
7 בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין לְדִין - בֵּין דָּם נָדָה לְדָם זִיבָה.
8 וּבֵאוּרָן הַיָּמִים¹¹ הָיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל נִזְהָרוֹת מְדָבָר
9 זֶה¹², וּמִשְׁמָרוֹת וְסִטּוֹתֵיהֶן¹³, וְסוֹפְרוֹת תְּמִיד יָמִי
10 הַנִּדְהָ וְיָמֵי הַזִּיבָה¹⁴.

(2) בפרקים הקודמים. (3) כלומר, דין התורה המקורי,
קודם שהחמירו החכמים, כמבואר להלן (הלכות ג"ר).
(4) "כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או בנמצא דבר
אחד, יאמרו שיש שם . . . רומזים במלה שם אל המציאות,
ואין זה נמצא בלשון עברי . . . נמשך (רבינו) אחר דברי
החכמים בלשון הערבי" (ר' שמואל אבן תיבון בפתחתו
'למורה נבוכים'). וראה פ"א מהל' יסודי התורה ה"א,
וב'כסף משנה' שם. (5) לחכמים. (6) במראות הדמים.
(7) כלומר, בדיני נדה וזבה. (8) החכמים מעלים את הספק
לבית-דין הגדול. (9) סנהדרין פו, א. (10) כלומר,
שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות
היוצאות מבית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. "בית-דין
הגדול שבירושלים הם עיקרי תורה שבעל-פה, והם עמודי
ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן
הבטיחה תורה, שנאמר (דברים יז, יא) על פי התורה אשר
יורוך, זו מצות-עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו,
חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם" (פ"א מהל'
ממרים ה"א). (11) כשבית-דין הגדול היה קיים.
(12) מדם נדה ודם זיבה. (13) כלומר, בדיקנות ובקביעות.
(14) כל מחזור של שמונה-עשר יום.

11 ב. וְטָרַח גְּדוֹל יֵשׁ בְּמִנְיֵן הַיָּמִים, וּפְעָמִים רַבּוֹת
12 יָבוֹאוּ לִידֵי סִפֵּק. שְׁאִפְלוּ רָאָתָה הֶבֶת דָּם בְּיוֹם הַלֵּלָהּ
13 - מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם מִתְחִילִין לְמִנּוֹת לָהּ יָמִי נָדָה וְיָמִי
14 זִיבָה, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ¹⁵. וּלְפִיכֵךְ לֹא תִטָּמֵא הֶבֶת בְּזִיבָה

25 מ. וְכֵן כָּל הַיּוֹלֵדֶת בְּזִמְנָה הַזֶּה - הִרִי הִיא כְּיוֹלֵדֶת
26 בְּזוֹכֶה²⁸, וְצִרִיכָה שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁹.
27 וּמִנֵּה פֶּשׁוּט³⁰ בְּשׁוּעָר³¹ וּבְאֶרֶץ הַצִּבְיִי³² וּבְסַפְרָד
28 וּבְמַעֲרָב³³: שָׁאם רָאָתָה דָם בְּתוֹךְ יָמֵי מְלֹאֶת³⁴, אָף
29 עַל פִּי שְׂרָאָתָה אַחֵר שֶׁסִּפְרָה שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים
30 וְטָבְלָה - הִרִי זֶה סוּפְרַת שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים אַחֵר
שֶׁיִּפְסַק הַדָּם. וְאֵין נוֹתֵנִין לָהּ יָמֵי טָהָר קָלִיל; אֲלֹא
כָּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה הָאִשָּׁה, בֵּין דָּם קָשִׁי בֵּין דָּם טָהָר -
הַכֹּל טָמֵא, וְסוּפְרַת שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים אַחֵר שֶׁיִּפְסַק
הַדָּם.

(44) עוד יותר החמירו. (45) נדה סו, א. (46) אחר טבילה, כמבואר בסוף ההלכה. (47) שם.

31 י. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲמִירָא יִתְרָה שְׁנֵהֲגוּ בָּהּ בְּנוֹת
32 יִשְׂרָאֵל מִיָּמֵי חֲכָמֵי הַגְּמָרָא⁴⁸, וְאֵין לְסוּר מִמֶּנָּה
33 לְעוֹלָם. לְפִיכָךְ⁴⁹, כָּל⁵⁰ אִשָּׁה שֶׁרְצָתָה כְּשֶׁתִּבְעוּהָ
34 לְהַנְשֵׂא - לֹא תִנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּסְפֹּר וְתִטְבֹּל. וְאִם נִשְׂאָתָה
35 לְתַלְמִיד חֶכֶם - מִתְּרַת לְהַנְשֵׂא⁵¹ מִיָּד, וְתִסְפֹּר⁵²
36 מֵאַחֵר שֶׁנִּשְׂאָתָה וְתִטְבֹּל; שֶׁתַּלְמִיד חֶכֶם יוֹדֵעַ שֶׁהִיא
37 אֲסוּרָה, וְנוֹזֵר מִזֶּה, וְלֹא יִקְרַב⁵³ לָהּ⁵⁴ עַד שֶׁתִּטְבֹּל.

(48) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (49) כלומר, מפני שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. (50) מאיזו ארץ שהיא. (51) יבמות לו, ב. (52) שבעה נקיים. (53) כוונת רבינו, שיהיה אפילו מלהתייחד עמה (כסף-משנה). ראה השגת הראב"ד. (54) אליה.

38 יא. דִּין הַכֶּתָּמִים בְּזִמְנָה הַזֶּה - כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁵, וְאֵין
39 בְּדָבָר חֲדוּשׁ⁵⁶ וְלֹא מִנְהַג. אֲלֹא כָּל כֶּתֶם שֶׁאֲמָרְנוּ
40 שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הִרִי הִיא טְהוֹרָה; וְכָל כֶּתֶם שֶׁאֲמָרְנוּ
41 טְמֵאָה: (אם⁵⁷ אֵין בְּכֶתֶם שְׁעוֹר כְּדִי לְחוּשׁ לְזִיבוֹת)
42 - סוּפְרַת שֶׁבַע יָמִים⁵⁸ מִיּוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַכֶּתֶם⁵⁹;
43 וְאִם הִיא שְׁעוֹר הַכֶּתֶם כְּדִי לְחוּשׁ לְזִיבוֹת⁶⁰ - סוּפְרַת
44 שֶׁבַע יָמִים⁶¹ מֵאַחֲרֵי⁶² יוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַכֶּתֶם. שֶׁאֵין
45 הַרְוָאָה דָם פְּרוּאָה כֶּתֶם⁶³.

(55) למעלה פ"ט. (56) כלומר, לא נתחדשה כל חומרא על הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים, וגם לא על ידי 'קבלה' שבנות ישראל קיבלו עליהן (כמבואר למעלה הלכה ג-ה). (57) המוקף בסוגריים, לא נמצא בדפוס רומי ובכת"י תימן. (58) ורק ששה מהם צריכים להיות נקיים. (59) נדה סו, א: "ראתה יום אחד, תשב ששה והוא", ודעת רבינו, שבמציאת כתם נשארה תקנה זו, ואינה צריכה הפסק טהרה, ויום מציאת הכתם נחשב בכלל השבעה ימים. ראה השגת הראב"ד. (60) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין, ולבשה הבגד שלשה ימים, כמבואר למעלה פ"ט הי"ב. (61) נקיים כדין זבה. (62) ממחרת היום. (63) שברואה דם אפילו טיפה כחרדל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת שבעה נקיים, אבל הרואה כתם אינה צריכה רק ששה נקיים, כתקנת רבי, שאינה צריכה הפסק טהרה, שעל הכתמים לא היתה הקבלה.

46 יב. וְכֵן כָּל מֶה שֶׁאֲמָרְנוּ בְּיוֹלֵדֶת שֶׁאֲמָר טְהוֹרָה -
47 הִרִי הִיא טְהוֹרָה בְּזִמְנָה הַזֶּה⁶⁴. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁרָאָתָה

1 ה. וְכֵן כָּל הַיּוֹלֵדֶת בְּזִמְנָה הַזֶּה - הִרִי הִיא כְּיוֹלֵדֶת
2 בְּזוֹכֶה²⁸, וְצִרִיכָה שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁹.
3 וּמִנֵּה פֶּשׁוּט³⁰ בְּשׁוּעָר³¹ וּבְאֶרֶץ הַצִּבְיִי³² וּבְסַפְרָד
4 וּבְמַעֲרָב³³: שָׁאם רָאָתָה דָם בְּתוֹךְ יָמֵי מְלֹאֶת³⁴, אָף
5 עַל פִּי שְׂרָאָתָה אַחֵר שֶׁסִּפְרָה שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים
6 וְטָבְלָה - הִרִי זֶה סוּפְרַת שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים אַחֵר
7 שֶׁיִּפְסַק הַדָּם. וְאֵין נוֹתֵנִין לָהּ יָמֵי טָהָר קָלִיל; אֲלֹא
8 כָּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה הָאִשָּׁה, בֵּין דָּם קָשִׁי בֵּין דָּם טָהָר -
9 הַכֹּל טָמֵא, וְסוּפְרַת שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים אַחֵר שֶׁיִּפְסַק
10 הַדָּם.

(28) שאנו חוששים שמא ראתה טיפת דם בפתיחת הרחם ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, והלידה אחר-כך הויה יולדת בזוב (ראה רש"י נדה לח. דיבור-המתחיל קמ"ל דאפשר). (29) למעלה פ"ז ה"ה. (30) כלומר, שנתפשט. (31) בבב. (32) ארץ ישראל. (33) מרוקו וכל צפון אפריקה. (34) הארבעים יום לזכר והשמונים לנקבה - נקראים ימי מלאת, לשון המקרא "ובמלאת ימי טהרה" (ויקרא יב, ו).

11 ו. וְדִין זֶה³⁵ בִּיָּמֵי הַגָּאוֹנִים נִתְחַדֵּשׁ, וְהֵם גְּזוּרִים³⁶ שֶׁלֹּא
12 יִהְיֶה שָׁם דָּם טָהָר קָלִיל. שֶׁזֶה שֶׁהִחְמִירוֹ עַל עֲצָמָן
13 בִּיָּמֵי חֲכָמֵי הַגְּמָרָא³⁷ - אֵינוֹ אֲלֹא פְּרוּאָה דָם שֶׁהוּא
14 טָמֵא, שִׁישׁוּבָתָה עָלָיו שֶׁבַע נְקִיִּים; אֲבָל דָם שֶׁתִּרְאֶה
15 בִּיָּמֵי טָהָר אַחֵר סִפְרָה וְטָבְלָה - אֵין לְחוּשׁ לוֹ, שֶׁאֵין
16 יָמֵי טָהָר רְאוּיִין לֹא לְנִדָּה וְלֹא לְזִיבָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁸.

(35) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאת היא טמאה וצריכה שבעה נקיים. (36) בכת"י תימן: שגורו. (37) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (38) למעלה פ"ז ה"ז.

17 ז. וְשִׁמְעָנוּ, שֶׁבְּצִרְפָּת בּוֹעֲלִים עַל דָם טָהָר כְּדִין
18 הַגְּמָרָא³⁹ עַד הַיּוֹם⁴⁰, אַחֵר סִפְרָה וְטָבְלָה מִטְּמֵאָתָה
19 יוֹלֵדֶת בְּזוֹכֶה. וְדָבָר זֶה תְּלוּי בְּמִנְהָג.

(39) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: התלמוד. (40) שלא קבלו עליהם חומרת הגאונים.

20 ח. וְכֵן⁴¹ דִּין דָם בְּתוֹלִים בְּזִמְנָה הַזֶּה: שֶׁאֲפִלּוּ הִתְהַ
21 קְטָנָה שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זִמְנָה לְרֹאוֹת⁴² וְלֹא רָאָתָה דָם
22 מִיָּמֶיהָ - בּוֹעֵל פְּעִילַת מְצוּה וּפּוֹרָשׁ. וְכָל זִמְנָה
23 שֶׁתִּרְאֶה הַדָּם מִחֻמַּת הַמְּכָה⁴³ - הִרִי הִיא טְמֵאָה.
24 וְאַחֵר שֶׁיִּפְסַק הַדָּם - סוּפְרַת שֶׁבַע יָמִים נְקִיִּים.

(41) נאסר בימי הגאונים. ראה 'כסף משנה' (למעלה פ"ה הי"ח). (42) שמדינא דגמרא - אפילו אם ראתה כבר בבית אביה - מותרת לבעלה עד שתחיה המכה (למעלה פ"ה הי"ח), והגאונים החמירו לפרוש אחר הבעילה. ובהגיע זמנה לראות - וראתה בבית אביה - היא טמאה מדינה דגמרא, ואם עדיין לא ראתה, מותרת היא לבעלה עד ארבעה ימים אפילו הדם שותת (שם, הי"ט). (43) של השרת הבתולים.

1 לִבְנֵי אוֹ דָם יִרְקֶה⁶⁵ אוֹ שֶׁשְׁלִיכָה חֲתִיכָה אֲדָמָה⁶⁶
 2 שְׂאִין עֲמָה דָם⁶⁷ - הָרִי הִיא טְהוֹרָה אִף בְּזִמְנֵי הַזֶּה;
 3 שְׁלֹא הִתְחַמְּרוּ אֲלָא בְּרוּאָה דָם טָמֵא, וְאִין זֶה דָם
 4 טָמֵא⁶⁸.

73) כמבואר למעלה פ"ד ה"ג.
 37 יו. כָּל שִׁבְעַת יָמִים נִקְיִים שְׂבֻזְמָן הַזֶּה, אִף עַל פִּי
 38 שֶׁהֵן סִפְקָ, אִם טְבִילָה בָּהֶן - כָּאֵלּוּ לֹא טְבִילָה⁷⁴. וְאִם
 39 טְבִילָה בְּשִׁבְעֵי, אִף עַל פִּי שְׂאִסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן
 40 לְכַתְּחִלָּה שְׂמָא יָבוֹא לְכַעַל בְּשִׁבְעֵי אַחֵר הַטְּבִילָה,
 41 הוּאִיל וְטְבִילָה בְּזִמְנָה אֲפִלּוּ הִיתָה זָכָה וְדָאִית - הָרִי
 42 זֶה עֲלֵתָה לָּהּ טְבִילָה⁷⁵.

74) שהרי נדה זוכה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין
 טבילתן טבילה. (75) שאם היא זכה - הרי טבלה כדין,
 שזכה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה. ואם היא נדה,
 הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה
 לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא
 ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה
 טבילתה.

43 יח. וְאִסוּר לְאָדָם שִׁידֻכָּךְ בְּאִשְׁתּוֹ בְּשִׁבְעַת יָמִים
 44 נִקְיִים אֵלּוּ, וְאִף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּכִסּוּתָהּ⁷⁶ וְהוּא
 45 בְּכִסּוּתוֹ, וְלֹא יִקְרָב לָהּ⁷⁷ וְלֹא יִגַּע בָּהּ אֲפִלּוּ בְּאֶצְבָּע
 46 קִטְנָה⁷⁸, וְלֹא יֵאָכֵל עִמָּה בְּקַעֲרָה אַחַת⁷⁹. כָּלּוּ שֶׁל
 47 דָּבָר: יִנְהַג עִמָּה בִּימֵי סְפִירָה כְּמוֹ שִׁינְהַג בִּימֵי נִדָּה;
 48 שְׂעִדִּין הִיא בְּכָרֶת עַד שֶׁתִּטְבֹּל, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁸⁰.

76) שבת יג, ב. (77) כלומר, לא יתקרב אליה. (78) שם.
 79) שם. ראה השגת הראב"ד. (80) למעלה הט"ז.

49 יט. כָּל מְלָאכּוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְכַעֲלָהּ - נִדָּה
 50 עוֹשָׂה לְכַעֲלָהּ, חוּץ מִהִרְחֻצַּת פָּנֶיּוּ יָדָיו וְרִגְלָיו⁸¹,
 51 וּמִזִּיגַת הַפֹּסֶם⁸², וְהַצָּעַת הַמָּטָה בְּפָנָיו. גְּזֵרָה שְׂמָא
 52 יָבוֹא לְדָבָר עֲבָרָה. וּמִפְּנֵי זֶה לֹא תֵאָכֵל עִמּוֹ בְּקַעֲרָה
 53 אַחַת, וְלֹא יִגַּע בְּבִשְׂרָהּ, מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עֲבָרָה. וְכֵן
 54 בְּשִׁבְעַת יָמִים נִקְיִים לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ שְׁלֹשׁ מְלָאכּוֹת
 55 אֵלּוּ. וּמִתְרָם⁸³ לֹא־שָׂה לְהִתְקַשֵּׁט בִּימֵי נִדָּתָה, כְּדִי שְׁלֹא
 56 תִתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָהּ.

81) אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא מצקת מים
 (מגיד-משנה, פכ"א מהל' אישות ה"ח). (82) של יין, אבל
 של מים מותר (מגיד-משנה). (83) שבת סד, ב.

יום ד' ח' אדר א' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

1) יבאר הבא על הגוייה דרך אישות או נזות; הבא על הגוייה
 שקנאין פוגעים בו - כיצד; הבוועל שהרג את הקנאי; וגדול
 עוון בוועל גוייה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו
 אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב
 עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשיתגיירו.

א. יִשְׂרָאֵל שֶׁפָּעַל עוֹבְדֵת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת² מִשְׁאָר

64) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים.
 65) בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב (מגיד-משנה).
 66) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה (למעלה פ"ה ה"ג).
 67) שדעת רבינו, שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם. ראה
 בהשגת הראב"ד וב'מגיד משנה'. (68) בדפוס רומי,
 ובכתי"י תימן: ואין זו רואה דם טמא.

5 יג. וְכֵן אִם הִיתָה בָּהּ מִכָּה וְהִיא הָדָם שׁוֹתֶת מִמֶּנָּה,
 6 אוֹ שֶׁבָּא הָדָם עִם מִימֵי רִגְלִים - הָרִי זֶה טְהוֹרָה.
 7 וְלֹא נִתְחַדֵּשׁ דְּבָר⁶⁹, אֲלָא סְפִירַת שִׁבְעַת יָמִים נִקְיִים
 8 לְכָל רוּאָה דָם טָמֵא, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, וְשִׁיחֵיו כָּל
 9 מְרָאָה דָּמִים טָמֵאִים.

69) שום חומרא אחרת.

10 יד. זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצַת הַמְּקוֹמוֹת, שֶׁהִנֵּדָה יוֹשֶׁבֶת
 11 שִׁבְעַת יָמִים בְּנִדְתָּהּ אִף עַל פִּי שְׁלֹא רָאָתָה דָם אֲלָא
 12 יוֹם אֶחָד, וְאַחֵר הַשִּׁבְעָה תִּשָּׁב שִׁבְעַת יָמִים נִקְיִים -
 13 אִין זֶה מִנְהַג, אֲלָא טְעוּת הוּא מִמִּי שֶׁהוֹרָה לָהֶם כֵּךְ,
 14 וְאִין רְאוּי לְפָנוּת לְדָבָר זֶה כָּלּל. אֲלָא אִם רָאָתָה יוֹם
 15 אֶחָד - סוֹפֶרֶת אַחֲרָיו שִׁבְעָה (נִקְיִים), וְטוֹבֵלֶת לְלִיל
 16 שְׁמִינִי⁷⁰, שֶׁהוּא לִיל שְׁנֵי שְׁלֹאֲחֵר נִדָּתָה, וּמִתְרַת
 17 לְכַעֲלָהּ.

70) כדין נדה.

18 מז. וְכֵן זֶה שֶׁתִּמְצָא בְּמִקְצַת מְקוֹמוֹת, וְתִמְצָא
 19 תְּשׁוּבוֹת לְמִקְצַת הַגְּאֻנִּים, שִׁיּוּלֶדֶת זָכָר לֹא תִשְׁמַשׁ
 20 מִטְּתָה עַד סוֹף אֲרֻבָּעִים, וְיִוִּלֶדֶת נָקִיבָה אַחֵר שְׁמוֹנִים,
 21 וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא רָאָתָה דָם אֲלָא בְּתוֹךְ הַשִּׁבְעָה -
 22 אִין זֶה מִנְהַג, אֲלָא טְעוּת הוּא בְּאוֹתָן הַתְּשׁוּבוֹת,
 23 וְדִרְךְ אֲפִיקוּרוֹסוֹת⁷¹ בְּאוֹתָן הַמְּקוֹמוֹת⁷², וּמִן
 24 הַצְּדוּקִין לְמִדּוֹ דָּבָר זֶה. וּמִצְוָה לְכוּפֵן כְּדִי לְהוֹצִיא
 25 מִלִּבָּן, וְלִהְחַזִּיר לְדָבָר חֲכָמִים שֶׁתִּסְפֹּר שִׁבְעָה יָמִים
 26 נִקְיִים בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

71) בדפוס רומי, ובכתי"י תימן: מינות. (72) שנוהגים מנהג
 זה.

27 מז. אִין הָאִשָּׁה עוֹלָה מִטְּמֵאָתָהּ⁷³ וְיוֹצֵא מִיָּד עֶרְוָה
 28 עַד שֶׁתִּטְבֹּל בְּמֵי מְקוּהָ פֶּשֶׁר, וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָין
 29 בֵּין בִּשְׂרָה וּבֵין הַמִּים. וּבִהֲלֹכוֹת מְקוּאוֹת יִתְבָּאֵר
 30 הַמְּקוּהָ הַפֶּשֶׁר וְהַפֶּסוּל, וְדִרְךְ הַטְּבִילָה, וּמִשְׁפָּטֵי
 31 הַחֲצִיצָה. אֲבָל אִם רָחֲצָה בְּמִרְחֵץ, אֲפִלּוּ נָפְלוּ עָלֶיהָ
 32 כָּל מִימוֹת שִׁבְעוֹלָם - הָרִי הִיא אַחֵר הִרְחִיצָה כְּמוֹת
 33 שֶׁהִיתָה קֹדֶם הִרְחִיצָה בְּכָרֶת. שְׂאִין לֹךְ דָּבָר שֶׁמַּעֲלָה
 34 מִטְּמֵאָה לְטְהָרָה אֲלָא טְבִילָה בְּמֵי מְקוּהָ אוֹ בְּמַעֲיָן

16 אָבֵל כֹּהֵן הָבֵא עַל הַפּוֹתִית - לֹקֶה מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם
17 זִנְיָה. וְאַחַד זִנְיָה פּוֹתִית וְאַחַד זִנְיָה יִשְׂרָאֵלִית.
18 וּבִכְעִילָהּ¹² בְּלִבָּד לֹקֶה, שֶׁהִי אֵינָה בַּת קְדוּשִׁין.

(12) בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מישראל.

19 ד. כָּל הַבּוֹעֵל פּוֹתִית, בֵּין דֶּרֶךְ חֲתָנוּת בֵּין דֶּרֶךְ זִנְיָה,
20 אִם בְּעִלָּה בְּפִרְהֶסְיָא¹³, וְהוּא שִׁבְעָל לְעֵינֵי עֲשָׂרָה
21 מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ יֵתֶר, אִם פָּגְעוּ בּוֹ קִנְיָן וְהִרְגוּהוּ - הִרי
22 אֱלֹהֵי מִשְׁפָּחִין וְזִרְיָיִן. וְדָבָר זֶה הִלְכָּה לְמִשְׁחָה מְסִינִי
23 הוּא. רֹאיָה לְדָבָר זֶה: מַעֲשֶׂה פִינְחָס בְּזִמְרִי.

(13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל".

24 ה. וְאֵין הַקִּנְיָן רִשְׁאֵי לְפָגַע בִּהּ אֲלֵא בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה,
25 כְּזִמְרִי; שְׁנֵאמַר: וְאֵת הָאִשָּׁה אֵל קִבְּתָהּ. אָבֵל אִם
26 פִּרְשׁ¹⁴ - אֵין הוֹרְגִין אוֹתוֹ¹⁵; וְאִם הִרְגוּ - נִהְרַג
27 עָלָיו¹⁶. וְאִם בָּא הַקִּנְיָן לְטַל רִשּׁוֹת מִבֵּית דִּין לְהִרְגוֹ
28 - אֵין מוֹרִין לוֹ¹⁷, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה.
29 וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אִם בָּא הַקִּנְיָן לְהִרְגוֹ אֵת הַבּוֹעֵל,
30 וְנִשְׁמַט¹⁸ הַבּוֹעֵל וְהִרְגוֹ הַקִּנְיָן כְּדִי לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִיָּדוֹ
31 - אֵין הַבּוֹעֵל נִהְרַג עָלָיו¹⁹. וְהָבֵא עַל בַּת גֵּר תוֹשֵׁב²⁰
32 - אֵין הַקִּנְיָן פּוֹגְעִים בּוֹ; אָבֵל מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת
33 מְרִדוֹת²¹.

(14) מן האשה. (15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה". (16) אם התרו בו, כרוצח. (17) "שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו, אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג) הוה להו שלוחן" (נמצא שהוא שליח שלהם). (18) אף על פי שלא פירש. (19) "נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג עליו". דפינחס ורדף הווה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרן] אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס], וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". (20) "איזהו גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל". ובת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין אותו מכת מרדות.

34 ו. לֹא פָּגְעוּ בּוֹ קִנְיָאִים²², וְלֹא הִלְקוּהוּ בֵּית דִּין²³ -
35 הִרי עָנְשׁוּ מִפְּרִשׁ בְּדָבְרֵי קִבְּלָהּ²⁴ שֶׁהוּא בְּכַרְתָּ.
36 שְׁנֵאמַר: פִּי חָלַל יְהוּדָה קָדֵשׁ יִי אֲשֶׁר אָהֵב וּבָעַל בַּת
37 אֵל זָכָר, יִכְרֹת יִי לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עֵר וְעוֹנָה. אִם
38 יִשְׂרָאֵל הוּא - לֹא יִהְיֶה לוֹ עֵר²⁵ בְּחֻמֵּי וְלֹא עוֹנָה
39 בְּתַלְמִידִים; וְאִם כֹּהֵן הוּא - לֹא יִהְיֶה לוֹ מַגִּישׁ
40 מִנְחָה לַיִי צְבָאוֹת. הִנֵּה לְמִדָּת, שֶׁהַבּוֹעֵל פּוֹתִית -

1 הָאֲמוֹת³ דֶּרֶךְ אִישׁוֹת, אוֹ יִשְׂרָאֵלִית שֶׁנִּבְעְלָה לְעוֹבֵד
2 כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת דֶּרֶךְ אִישׁוֹת - הִרי אֱלֹהֵי לֹקִין⁴ מִן
3 הַתּוֹרָה; שְׁנֵאמַר: לֹא תִתְחַתֵּן בָּם⁵, בְּתֵךְ לֹא תִתֵּן לְבִנּוֹ
4 וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לְבִנְךָ. אָחִיד שִׁבְעָה עֲמָמִין וְאַחַד כָּל
5 אָמוֹת בְּאֶסּוֹר⁶. וְכֵן מִפְּרִשׁ עַל יְדֵי עֲזָרָא⁷: וְאֲשֶׁר
6 לֹא נָתַן בְּנִתָּיו לְעַמֵּי הָאָרֶץ, וְאֵת בְּנִתֵּיהֶם לֹא נִקַּח
7 לְבָנֵינוּ.

(2) בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. (3) כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטניס אני". [נדעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגיירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגיירו הם כישראל לכל דבר]. (4) אם התרו בהם. (5) רבינו מפרש פסוק זה בגיורת ולא בגיורתן ובדרך אישות, ולכן מביא רבינו גם את סוף הפסוק: "בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תקח לבנך". שזה כביאור ל"לא תתחתן בם". (6) עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". (7) למרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ד' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו: "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה", אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

8 ב. וְלֹא אֶסְרָה תּוֹרָה אֲלֵא דֶּרֶךְ חֲתָנוּת; אָבֵל הָבֵא עַל
9 הַפּוֹתִית דֶּרֶךְ זִנְיָה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדוֹת⁸ מְדַבְּרֵי
10 סוֹפְרִים. גְּזֵרָה שְׁמָא יָבֵא לְהִתְחַתֵּן. וְאִם יִחְדָּה לוֹ
11 בְּזִנְיָה⁹ - חֵיב עָלֶיהָ מִשּׁוּם נִדָּה¹⁰, וּמִשּׁוּם שִׁפְחָה,
12 וּמִשּׁוּם פּוֹתִית, וּמִשּׁוּם זִנְיָה¹¹. וְאִם לֹא יִחְדָּה לוֹ,
13 אֲלֵא נִקְרָאת מְקַרָּה - אֵינִי חֵיב אֲלֵא מִשּׁוּם פּוֹתִית.
14 וְכָל חֵיבִין אֱלֹהֵי מְדַבְּרֵיהֶן.

(8) "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. (9) "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חייב משום נשגז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמייחד לה". כלומר, שהגזירה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. (10) "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדתה, אתי (יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסבה לגוייה ועבר על לא תתחתן". (11) אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה.

15 ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁהִיָּה הַבּוֹעֵל יִשְׂרָאֵל;

- 1 פאלו נתחתן לעבודת פוכבים ומזלות; שנאמר: ובעל פת אל נכר. ונקרא מחלל קדש ה'.
2 (22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלקוהו נפטר מעונש אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים".
3 ז. עון זה, אף על פי שאין בו מיתת בית דין, אל
4 יהי קל בעיניך; אלא יש בו הפסד²⁶ שאין בכל
5 העריות פמותו. שהבן מן הערונה - בנו הוא לכל
6 דבר, ובכלל ישראל נחשב, אף על פי שהוא ממזר;
7 והבן מן הכותית - אינו בנו, שנאמר: פי יסיר את
8 בנה מאחרי - מסיר אותו מלהיות אחרי יי.
(26) לעם ישראל כולו.
9 ח. ודבר זה גורם להדבק בעובדי פוכבים ומזלות,
10 שהבדילנו הקדוש ברוך הוא מהם, ולשוב מאחרי
11 יי ולמעל בו.
12 ז. עובד פוכבים ומזלות הבא על פת ישראל: אם
13 אשת איש היא - נהרג עליה; ואם פנויה היא - אינו
14 נהרג.
15 י. אבל ישראל הבא על הכותית, בין קטנה פת שלש
16 שנים ויום אחד²⁷ בין גדולה, בין פנויה בין אשת
17 איש, ואפלו היה קטן בן תשע שנים ויום אחד²⁸,
18 בין שפא על הכותית בודון²⁹ - הרי זו נהרגת³⁰,
19 מפני שבא לישראל תקלה על ידיה, פהמה. ודבר
20 זה מפרש בתורה, שנאמר: הן הנה היו לבני ישראל
21 בדבר בלעם, וכל אשה ידעת איש למשפב זכר
22 הרגו.
27 שהיא ראוייה לביאה. (28) שביאתו ביאה.
29 דבשווג אין תקלה. "והשוכב עם הבהמה בשגגה... אין
הבהמה נסקלת". (30) והוא - הבעל - נהרג על ידי קנאים
שפועין בו, בשעת מעשה. או שעונשו כרת.
23 יא. העבדים שהטבילו אותם לשם עבדות, וקבלו
24 עליהם מצות שהעבדים חייבים בהם³¹ - יצאו מקלל
25 העובדי פוכבים ומזלות, ולכלל ישראל לא באו.
26 לפיכך השפחה³² אסורה³³ לבן חורין, אחד שפחתו
27 ואחד שפחת חברו³⁴. והבא על השפחה - מפיין
28 אותו מבת מרדות מדברי סופרים. שהרי מפרש
29 בתורה שהאדון נותן שפחה פנענית לעבדו העברי
30 והיא מתרת לו³⁵, שנאמר: אם אדניו יתן לו אשה.
(31) היינו המצוות שהאשה חייבת. (32) כנענית.
(33) מדרבנן. (34) "לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן
חורין". (35) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה,
איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה.
31 יב. ולא גזרו חכמים בדבר זה³⁶. ולא חיבה תורה
- מלקות בשפחה, אלא אם כן היתה נחרפת לאיש³⁷,
כמו שבארנו.
(36) בעבד עברי. (37) חצייה שפחה וחצייה בת חורין
המקודשת לעבד עברי.
יג. אל יהי עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות
מן התורה, שגם זה גורם לבן לסור מאחרי יי.
שהבן מן השפחה הוא עבד ואינו מישראל, ונמצא
גורם לזרע הקדש להתחלל ולהיותם עבדים. הרי
אנקלוס³⁸ המתרגם כלל בעילת עבד ושפחה בכלל
לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה.
(38) אמנם רבינו אינו מסכים לדעתו של אונקלוס - שהלאו
"לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה" כולל בעילת עבד ושפחה
- ולדעתו, זו רק גזירת חכמים, אולם רבינו מסתמך על
אונקלוס - בזה - שמבאר המלים: "קדש" ו"קדשה" עבד
ושפחה, כהוכחה שישראל המוליד עבד או שפחה "גורם
לזרע הקדש להתחלל".
יד. הבא על שפחה ואפלו בפרהסיא ובשעת עברה
- אין הקנאין פוגעין בו³⁹. וכן אם לקח שפחה דרך
חתנות - אינו לוקה מן התורה. שמעט שטבילה
וקבלה מצות יצתה מקלל העובדי פוכבים ומזלות.
(39) שלא נאמרה ההלכה אלא בבעל ארמית (גוייה) וזו
יצאה מכלל הגויים.
טו. נתעבר ולד ישראלית בולד שפחה - הרי שניהן
ספק, וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין⁴⁰ בעל
השפחה ומשחרר את שניהם. ואם היה הבן שהוא
בן האדון⁴¹ של עבד - כשיגדלו⁴² ישחררו זה את
זה, ויהיו מתרין לבא בקהל.
(40) מפני ביטול מצות פריה ורביה, שאינם יכולים לישא לא
שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין.
(41) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב עם בן
השפחה, ונמצא שאחד משני הוולדות הוא האדון של השני.
(42) אבל כהיותם קטנים אינם יכולים לשחרר, שקטן אינו
יכול לשחרר.
טז. היו התערובות בנות - הרי שתיהן ספק
שפחות⁴³, והבא על כל אחת מהן - הולד ספק עבד.
וכן אם נתעבר ולד עובדת פוכבים ומזלות בולד
ישראלית⁴⁴ - מטבילים את שניהן⁴⁵ לשם גרות, וכל
אחת מהן ספק גיורת⁴⁶.
(43) ואין כופין את האדון שישחרר את שתיהן, שהאשה
אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה שפחה
וחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. (44) והן
בנות. (45) שני הוולדות. (46) ואסורה לכהן.
יז. כל העובדי פוכבים כלם כשיתגירו ויקבלו עליהן
כל המצות שבתורה, והעבדים כשישפחרו⁴⁷ - הרי
הן מישראל לכל דבר; שנאמר: הקהל חקה אחת

29 אותם אלא בזמן שיש מקדש; שנאמר: וחטבי עצים
30 ושאבי מים לבית אלהי - תלה הרחקתם במקדש.
31 כג. והם הנקראים נתינים, לפי שנתנם לעבודת
32 המקדש. בא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל
33 לעולם, ואפלו בזמן שאין מקדש. וכן מפרש
34 בעזרא: ומן הנתינים שנתן דוד והשרים לעבדת
35 הלוים. הא למדת, שלא תלה אותם במקדש.

36 בר. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראה
37 עזרת ואכזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבעת בני
38 שאול בחרו ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו
39 עליהם.⁵⁵

(55) "והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראיין לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד".

40 בח. כשעלה סנחריב מלך אשור, בלבל כל האמות
41 וערכם זה בזה, והגלה אותם ממקומם. ואלו
42 המצרים שבארץ מצרים עתה - אנשים אחרים
43 הם,⁵⁶ וכן האדומים שבשדה אדום. והואיל ונתערבו
44 ארבע אמות האסורים בכל אמות העולם שהן
45 מתרים - התר הפל; שכל הפורש מהן להתגיר -
46 חזקתו שפרש מן הרב. לפיכך, כשיתגיר הגר בזמן
47 הזה בכל מקום, בין אדומי בין מצרי, בין עמוני בין
48 מואבי, בין כושי בין שאר האמות, אחד הזכרים
49 ואחד הנקבות - מתרין לבא בקהל מיד.

(56) "אמר לו ר' עקיבא בנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן".

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים; גר קטן על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגיירה וטבלה; ודין מי שבא ואמר נתיגרתי בבית דין פלוני; אם מלין ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול העבד בבית דין; וכשישתחרר אם צריך טבילה; וששלמה המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו.

50 א. בשלשה דברים² נכנסו ישראל לברית³: במילה
51 וטבילה וקרבן.

(2) כריתות ט, א. (3) "בברית המקום וליבדל משאר אומות" ('תוספות' שם).

52 ב. מילה⁴ היתה במצרים, שנאמר: וכל ערל לא
53 יאכל בו⁵. מל אותם משה⁶ ורבונו. שכלם⁷ בטלו ברית
54 מילה במצרים, חוץ משבט לוי⁸. ועל זה נאמר:
55 ובריתך ינצרו.

(4) רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן-תורה. כלומר, לפני שנכנסו לברית. (5) ואיך

1 יהיה לכם. ומתרין להכנס בקהל יי מיד. והוא⁴⁸
2 שישא הגר או המשתחרר בת ישראל, וישא הישראלי
3 גיורת ומשתחררת. חוץ מארבעה עממין בלבד, והם:
4 עמון ומואב ומצרים ואדם; שהאמות האלו,
5 כשיתגיר אחד מהן - הרי הוא כישראל לכל דבר,
6 אלא⁴⁹ לענין ביאה בקהל.

(47) עבד לא צריך לקבל המצוות כשישתחרר, "שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". (48) היינו. (49) חוץ.

7 יח. וכיצד דינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם.
8 זכרים ולא נקבות. שנאמר: לא יבא עמוני ומואבי
9 בקהל יי וגומר. הלכה למשה מסיני, שהעמוני
10 הזכר והמואבי הזכר⁵⁰ הוא שאסור לעולם לשא בת
11 ישראל, אפלו בן בנו, עד סוף העולם; אבל עמונית
12 ומואבית מתרת מיד כשאר האמות.

(50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית".

13 יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות: דור
14 ראשון ודור שני - אסורין לבא בישראל, ודור
15 שלישי - מתר; שנאמר: בנים אשר יולדו להם
16 וגומר.

17 כ. מצרית מעברת שנתגיירה - בנה שני. מצרי שני
18 שישא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שישא
19 מצרית שנייה - הולד שני. שנאמר: בנים אשר יולדו
20 להם - הכתוב תלאן בלדה⁵¹.

(51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב תלאן בלידה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל.

21 כא. גר עמוני שישא מצרית - הולד עמוני⁵². גר
22 מצרי שישא עמונית - הולד מצרי⁵³. זה הכלל:
23 באמות - הלך אחר הזכר⁵⁴; נתגירו - הלך אחר
24 הפחות.

(52) ואם הולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשיתגייר אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית והוליד בן, אינו עמוני, וכשיתגייר מותר לבוא בקהל.

25 כב. מי שנתגיר משכעה עממין - אינן אסורין מן
26 התורה לבוא בקהל. והדבר ידוע, שלא נתגירו מהן
27 אלא הגבעונים, ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורים
28 לבא בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דין. (24) שם. ש"אין דנין בשבת" (פכ"ג מהל' שבת הי"ד)
 "כל שאסור בשבת . . . אסור ביום-טוב" (פ"א מהל'
 יום-טוב הי"ז). ראה ט"ז (יו"ד סי' רסח, אות יא).
 (25) "שאינ מתחילין את הדינין בלילה" (פ"ג מהל' סנהדרין
 ה"ג). (26) בלילה. (27) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי,
 כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל" (רשב"א מס' יבמות).
 "ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין
 בלילה" (הל' סנהדרין ה"ד).

ז. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות
 היא לו²⁸. מעבדת שנתגירה וטבילה - אין פנה צריך
 טבילה²⁹. טבל³⁰ בינו לבין עצמו ונתגיר³¹ בינו לבין
 עצמו, ואפילו בפני שנים³² - אינו גר. בא ואמר:
 נתגירתי בבית דינו של פלוני והטבילוני - אינו
 נאמן לבא בקהל עד שיביא עדים³³.

(28) כתובות יא, א. וזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו.
 (29) יבמות עח, א. שטבילת האם עולה לו. (30) שם מז,
 א. כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות,
 היינו קבלת עול מצוות - היו בינו לבין עצמו, "דכיון שהיו
 הטבילה וקבלת המצוות בינו לבין עצמו או בפני שנים -
 לא הוי גר . . . דאם לא היה רק אחד מהן בלא בית-דין -
 מהני (מועיל) בדיעבד; דטבילה (בפני שלשה) לחוד - מהני,
 כמבואר להלן (הי"ז), דטבילה הוי ממילא קבלת המצוות,
 כיון שטבל לשם גירות. וכן אם נתגיר בפני בית-דין, דהיינו
 קבלת המצוות, מהני גם כן בדיעבד, אף אם לא היתה
 הטבילה בבית-דין" ('חמדת שלמה', יו"ד סי' כט).
 (32) ש"שנים שדנו, אין דיניהם דין" (פ"ב מהל' סנהדרין
 ה"ו). (33) שם. הואיל והוחזק לגוי, כמבואר להלן (ה"ט).

ח. היה נשוי לישראלית או לגיורת ויש לו בנים,
 ואמר: נתגירתי ביני לבין עצמי - נאמן לפסל את
 עצמו³⁴, ואינו נאמן לפסל את הבנים³⁵. וחזור
 וטובל בבית דין³⁶.

(34) שם מז, א. ואסור לו לדור עם האשה הישראלית,
 שבהודאתו אסרה על עצמו. (35) מכיון שהוחזקו כשרים.
 (36) שם. מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני
 שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית
 אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. ראה בב"ח יו"ד סי'
 רסח.

ט. גיורת שראינה נהגת בדרך ישראל תמיד, כגון
 שתטבל לנדתה³⁷ ותפריש תרומה מעסתה וכיוצא
 בזה; וכן גר שנהג בדרך ישראל, שטובל לקרוי
 ועושה כל המצוות - הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף
 על פי שאין שם עדים שמעידין לפני מי שנתגירו.
 ואף על פי כן, אם באו להתערב בישראל - אין
 משיאין אותם עד שיביאו עדים או עד שיתטבלו
 לפנינו; הואיל והחזקו עובדי פוככים ומזלות.

(37) שם מה, ב: "מי לא טבלה לנידוטה", "מי לא טבל
 לקרוי". רבינו פירט שני דברים: טבילה לנדוטה ותרומת

אכלו במצרים את הפסח? ומוכת, שעוד בהיותם במצרים
 נימולו. (6) כלומר, על-ידי משה רבינו ובפקודתו.
 (7) 'שמות רבה' פרשה יט, ה: "לא ביקשו ישראל למול
 במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבט
 של לוי, שנאמר (דברים לג, ט) "וללוי אמר תומיך ואוריך",
 למה? "כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" - במצרים. והיה
 הקדוש-ברוך-הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה
 עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם".
 (8) ובני שבט לוי היו המוהלים, שאין לומר שמשם רבינו
 לבדו מל אותם, כי איך אפשר שמוהל יחידי ימול כמליון
 איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה - פסולים
 היו לימול, "שמומר לערות, דינו כגוי" (יו"ד סי' רסד,
 ס"א, ברמ"א).

ג. וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר:
 וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם⁹. וקרפן,
 שנאמר: וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת.
 על ידי כל ישראל¹⁰ הקריבוים.

(9) יבמות מו, ב: "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך)
 כיבוס ("בעל קרי . . . דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס
 בגדיו". רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוס (בקיבול
 תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון
 טבילה. (10) שלוחי כל ישראל.

ד. וכן לדורות, פשיטת העובד פוככים ומזלות
 להקנס לפרית ולהסתופף תחת פנפי השכינה ויקבל
 עליו על תורה¹¹ - צריך¹² מילה וטבילה והרצאת
 קרפן. ואם נקבה¹³ היא¹⁴ - טבילה וקרפן. שנאמר:
 פכם בגר. מה אתם - במילה וטבילה והרצאת קרפן,
 אף הגר לדורות - במילה¹⁵ וטבילה והרצאת קרפן.

(11) כמבואר להלן הי"ד. (12) כריתות ט, א. (13) יבמות
 מו, ב. (14) בכת"י תימן: צריכה. (15) מילה קודמת
 לטבילה.

ה. ומהו קרפן הגר? עולת בהמה¹⁶, או שתי תורים
 או שני בני יונה¹⁷, ושניהם עולה¹⁸. ובזמן הזה
 שאין שם קרפן - צריך מילה וטבילה, וכשיפנה¹⁹
 בית המקדש יביא קרפן²⁰.

(16) כריתות ח, ב. (17) שם. (18) שם. (19) שם ט, א
 (20) בכת"י תימן: קרבנו.

ו. גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל - אינו גר,
 עד שימול ויטבל²¹. וצריך לטבל בפני שלשה²².
 והואיל והדבר צריך בית דין²³ - אין מטבילין אותו
 בשבת ולא ביום טוב²⁴ ולא בלילה²⁵. ואם
 הטבילהו²⁶ - הרי זה גר²⁷.

(21) יבמות מו, א. (22) שם מו, ב: "גר צריך שלשה,
 משפט כתיב ביה" ("משפט אחד יהיה לכם ולגר" (במדבר
 טו, טז) ואין משפט פחות משלשה (רש"י). (23) והרי זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ח' אדר א' - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לירושלם הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה, ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא עצמו משעבודו של ישראל שקנאו. (50) שם מו, א. (51) שם. כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו יטבלנו, הוי כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. (52) שם. "לתת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת עבדות" (רש"י שם). (53) שהעבד חייב במצוות כאשה.

יב. פְּשִׁישְׁתָּחֵרֵר הָעֶבֶד - צָרִיף טְבִילָה אַחֲרָיָהּ⁵⁴ בַּפְּנֵי¹⁸ שְׁלֹשָׁה בָּיּוֹם, שְׁבָעָה⁵⁵ תִּגְמַר גְּרוּתָהּ וְיִהְיֶה כְּיִשְׂרָאֵל.¹⁹ וְאִין צָרִיף לְקַבֵּל עָלָיו מִצְוֹת וְלִהְיוֹעֵזוּ עִקְרֵי הַדָּת,²⁰ שְׁפָכֵר הוֹדִיעוּהוּ כְּשֶׁטָבַל לְשֵׁם עֲבֹדוֹת.²¹

(54) מדרבנן (מגיד-משנה). (55) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שבע, כלומר בטבילה.

יג. וּבִמְקוֹה הַפֶּשֶׁר לְטְבִילַת נְדָה - שָׁם⁵⁶ מְטְבִילִין²² אֶת הַגֵּרִים וְאֶת הָעֶבְדִּים וְאֶת הַמְּשֻׁחָרְרִים. וְכָל דָּבָר²³ שְׁחוּצָן בְּנְדָה - חוּצָן⁵⁷ בְּגָרִים וּבְעֶבְדִּים²⁴ וּבְמִשְׁחָרְרִים.²⁵

(56) שם מז, ב. (57) שם.

יד. אֵל יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ, שְׁמִשְׁשׁוֹן הַמּוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָא⁵⁸ יְדִיד⁵⁹ וְיִדְדֵי²⁶ נִשְׂאוּ נָשִׁים נְכָרִיּוֹת בְּגִיּוּתָן. אֲלֹא סוּד⁶⁰ הַדָּבָר כִּף²⁷ הוּא: שֶׁהַמִּצְוָה הַנִּכְוָנָה, כְּשִׁיכָא הֵגֵר אוֹ הַגִּיּוּרֹת לְהַתְּגַיֵּר - בּוֹדְקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא בְּגָל מִמּוֹן שִׁיטַל אוֹ בְּשָׂבִיל שְׂרָרָה שִׁיזְכָּה לָהּ אוֹ מִפְּנֵי הַפְּתֹחַ בָּא לְהַפְּנֵס²⁸ לָדֵת. וְאִם אִישׁ הוּא - בּוֹדְקִין אַחֲרָיו שֶׁמָּא עֵינָיו נִתְּן בְּאֵשׁ הַיְּהוּדִית; וְאִם אִשָּׁה הִיא - בּוֹדְקִין שֶׁמָּא עֵינֶיהָ נִתְּנָה בְּכַחֲרוֹ מִבְּחֹרֵי יִשְׂרָאֵל⁶¹. אִם לֹא נִמְצָא לָהֶם²⁹ עֵלָה⁶² - מוֹדִיעִין אוֹתָן⁶³ כִּכְד עַל הַתּוֹרָה וְטִרְחָ שִׁישׁ³⁰ בַּעֲשֻׁתָּהּ עַל עַמִּי הָאֲרָצוֹת, כְּדִי שִׁיפְרֹשׁוּ. אִם קִפְלוּ³¹ וְלֹא פִּרְשׁוּ, וְרָאוּ אוֹתָן שֶׁחֲזָרוּ מֵאֲהָבָה - מְקַבְּלִים³² אוֹתָן⁶⁴; שֶׁנֶּאֱמַר: וְתָרָא כִּי מִתְאַמְּצֶת הִיא לְלַכֵּת אֶתָּה³³ וְתִתְּנָה לְדָבָר אֱלֹהֶיךָ.

(58) בדפוס רומי, קושטא, שונצין ווינצאי, ובכת"י תימן: חסרה המלה "שנקרא". (59) בדפוסים אחרים, הגירסא: ידידי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי ובכת"י תימן הגירסא: ידידיה, "ויקרא את שמו ידידיה" (שמואל-ב יב, כה). (60) ענין הדבר, השווה פ"א מהל' קידוש החודש ה"ד, "סוד העיבור". (61) יבמות כד, ב. (62) שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. (63) שם מז, א. (64) שם.

טו. לְפִיכָף לֹא קִבְּלוּ⁶⁵ בֵּית דִּין גָּרִים כָּל יְמֵי דָוִד וּשְׁלֹמֹה. בֵּימֵי דָוִד - שֶׁמָּא מִן הַפְּתֹחַ חֲזָרוּ; וּבִימֵי⁴⁰ שְׁלֹמֹה - שֶׁמָּא בְּשָׂבִיל הַמְּלָכוּת וְהַטּוֹבָה וְהַגְּדֻלָּה⁴¹ שֶׁהָיוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל חֲזָרוּ. שֶׁכָּל הַחֲזָרוֹ מִן עֲבֹדֹת⁴² פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת בְּשָׂבִיל דָּבָר מֵהַבְּלִי הָעוֹלָם - אֵינוֹ⁴³

חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה מצווה ועושה. אבל בטבילת נדותה, שאם היא נשאת בגיותה, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן התורה "הגוים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנידות ולא בלידות" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י) "ואין חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת" (למעלה פ"ד ה"ד), ומדרבנן הן טמאות אפילו אם לא ראו "וחכמים גזרו על כל הגוים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו" (שם), והטבילה לגוים אינה כלום; וכשהיא זהירה בטבילה, הרי זו הוכחה שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה, שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה . . . אינה חלה" (פ"ו מהל' ביכורים ה"י). והוא-הדין בגר, "שכבת זרעו של גוי טהורה" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י). וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר (לפי 'חמדת שלמה' יו"ד סי' כט).

י. אֲבָל מִי שָׁבָא וְאָמַר³⁸ שֶׁהִיא עוֹבֵד פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת וְנִתְּגַיֵּר בְּבֵית דִּין - נֶאֱמָן; שֶׁהִפָּה שְׁאִסְרָה³⁹ הוּא הִפָּה⁴⁰ שֶׁהִתִּיר⁴¹. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴² וּבְאוֹתָן הַיָּמִים⁴³, שֶׁחֲזָקָה הַכֹּל שָׁם בְּחֻזְקַת יִשְׂרָאֵל⁴⁴; אֲבָל בְּחוּצָה לָאֶרֶץ - צָרִיף לְהִבְיֵא רְאִיָּה וְאַחֲרַיָּךְ⁴⁵ יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית. וְאִנִּי אוֹמֵר: שְׁוֹ⁴⁶ מַעֲלָה בְּיוֹחֲסִין⁴⁷.

(38) כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. (39) שאמר: גוי הייתי. (40) שאמר: נתגיירתי. (41) "חביבה ארץ ישראל שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני - מקבלין אותו מיד, ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא-אם-כן עדיו עמו" (מסכת גרים, פ"ד). (42) שיד ישראל תקיפה, ש"אסור לנו להניח גוי עובד עבודה-זרה בינינו" (פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל ('מרכבת המשנה'). (43) וכן דעת בעל 'הלכות גדולות' ('מגדל עוז'). (44) בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין. (45) שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

יא. כְּשֶׁם⁴⁶ שְׁמִלִין וּמְטְבִילִין אֶת הַגֵּרִים, כִּף מְלִין וּמְטְבִילִין אֶת הָעֶבְדִּים הַנִּלְקָחִים מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת לְשֵׁם עֲבֹדוֹת. הַלּוֹקֵחַ⁴⁷ עֶבֶד מִן הָעוֹבְדֵי פּוֹכְבִּים וּמִזְלוֹת, וְקָדַם⁴⁸ הָעֶבֶד וְטָבַל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין⁴⁹ - קָנָה עַצְמוֹ⁵⁰; וְהוּא⁵¹ שִׁיאֵמַר בַּעַת טְבִילָה: הִרִינִי טוֹבֵל בְּפִינִיכֶם לְשֵׁם גְּרוּת. וְאִם טָבַל בְּפִנֵּי רַבּוֹ - אֵינוֹ צָרִיף לְפָרְשׁוֹ⁵², אֲלֹא פִּיּוֹן שֶׁטָבַל נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכָף צָרִיף רַבּוֹ לְתַקְפוֹ⁵³ בְּמִים עַד שִׁיעֲלָה וְהוּא תַּחַת שְׁעֵבּוּדוֹ, וּמוֹדִיעוֹ בְּפִנֵּי הַדִּינָין שֶׁלֹּשֶׁם עֲבֹדוֹת מְטְבִילוֹ. וְאִין הָעֶבֶד טוֹבֵל אֲלֹא בְּפִנֵּי שְׁלֹשָׁה וּבִיּוֹם, כְּגַר; שֶׁמִּקְצַת גְּרוּת הוּא⁵⁴.

(46) יבמות מח, א. (47) הקונה. (48) כלומר, לפני שהטבילו הכהן לשם עבדות. (49) שם מה, ב. שהמוכר עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות

27 ובקברות התאווה, וכן רב הנסיונות⁸² האפסוס⁸³ היו
28 בזה תחלה.

(80) יבמות מז, ב. (81) איזה מקרה שהוא. (82) ככתוב:
וינסו אותי זה עשר פעמים (במדבר יד, כב). (83) ערב רב.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם
מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים אומרים
לו מה ראתי שבאתה; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד
דין הגרים בעריות ובשניות.

29 א. כיצד מקבלין גרי הצדק? כשיבוא אחד להתגייר
30 מן העובדי פוכבים ומזלות, ויבדקו⁸⁴ אחריו ולא
31 ימצאו עלה - אומרים לו: מה ראתי שבאת
32 להתגייר? אי אתה יודע שישאל ב' זמן הזה דוויים
33 ודחופים ומסחפים⁸⁵ ומטריפין⁸⁶ וסורין באין עליהן?
34 אם אמר: אני יודע ואני פדאי - מקבלין אותו
35 מיד.

(2) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אחד" ליתא. (3) כמבואר
למעלה פי"ג הי"ד. (4) יבמות מז, א. (5) "שפלים
וכפויין" (רש"י). (6) "ואני ראוי להשתתף בצרתם, ומי
יתן ואזכה לכך" (רש"י).

36 ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחוד השם
37 ואסור עבודת פוכבים ומזלות, ומאריכין⁸⁷ בדבר
38 הזה. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת
39 מצות חמורות, ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין
40 אותו עון לקט⁸⁸ שכחה⁸⁹ ופאה⁹⁰ ומעשר שני⁹¹.
41 ומודיעין אותו ענין של מצות. כיצד? אומרים לו:
42 הוי יודע, שעד שלא באת לדת זו, אם אכלת חלב
43 - אי אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אי אתה
44 ענוש סקילה; ועכשיו אחר שתתגייר, אם אכלת חלב
45 - אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אתה ענוש
46 סקילה. ואין מרבין עליו⁹², ואין מ'דקדקין⁹³ עליו,
47 שפא יגרם לטרו וילהטותו מדרך טובה לדרך רעה.
48 שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון
49 ורבים⁹⁴. וכן הוא אומר: ב'חבלי אדם אמשכם,
50 ואחר כך בעבותות אהבה.

(7) להסביר לו בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשתרש
בו אמונת הייחוד. (8) "כשקוצר ומאלם לא ילקט השבלים
הנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים, שנאמר (ויקרא
כג, כב) ולקט קצירך לא תלקט. . . לעני ולגר תעזוב אותם"
(פ"א מהל' מתנות עניים ה"א). (9) "המעמר ושכח אלומה
אחת בשדה, הרי זה לא יקחנה, שנאמר (דברים כד, יט)
ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו" (שם ה"ה).
(10) "הקוצר את שדהו, לא יקצור את כל השדה כולה אלא
יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, שנאמר (ויקרא כג, כב)
לא תכלה פאת שדך בקוצרך" (שם ה"א). רבינו סידר "לקט
שכחה ופאה", וכן הוא בגמרא (שם). סדר זה נמצא שנוי

1 מגרי הצדק⁶⁶. ואף על פי כן היו גרים הרבה
2 מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות⁶⁸. והיו
3 בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר
4 שטבלו מכל מקום⁶⁹, ולא מקריבין אותן עד שתתראה
5 אחריתם.

(65) שם כד, ב. (66) אלא גרים גרורים. ראה שם
ב'תוספות' דיבור-המתחיל בימי דוד. (67) שם עט, א.
(68) שלא ידעו ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו.
(69) בכל אופן, והרי הם גרים.

6 מזו. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר
7 ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל
8 דבר, ולא על פי בית דין⁷⁰ גירם - חשבון הפתוב⁷¹
9 כאלו הן עובדות פוכבים ומזלות ובאסורן עומדין.
10 ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן⁷², שהן עובדות
11 פוכבים ומזלות שלהן, ובנו להן במות. והעלה עליו
12 הפתוב כאלו הוא⁷³ בנאן, שנאמר: אז יבנה שלמה
13 בקמה.

(70) שבית-דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה
הקודמת. (71) שופטים יד, ג; מלכים-א, יא, ד.
(72) נראה אחריתו. (73) שבת נו, ב.

14 יו. גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצות
15 וענין, ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות - הרי זה
16 גר. אפלו נודע ששביל דבר הוא מתגיר, הואיל
17 ומל וטבל - יצא מכלל העובדי פוכבים ומזלות,
18 וחוששין⁷⁴ לו עד שיתבאר צדקותו. ואפלו חזר
19 ועבד פוכבים ומזלות - הרי הוא פושעאל מומר⁷⁵,
20 שקדושיו קדושין⁷⁶ ומצוה להחזיר אבדתו⁷⁷. מאחר
21 שטבל - נעשה פושעאל. ולפיכך קימו שמשון
22 ושלמה נשותיהן⁷⁸, ואף על פי שנגלה סודן⁷⁹.

(74) לא דוחים אותו ולא מקריבים אותו עד שתראה אחריתו,
כמבואר בהט"ז. (75) [זה נמשך למה שכתב למעלה
הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגוים] (כסף-משנה). אמנם
מלשנו של ה'מגיד משנה' משמע שהמדובר בחזר לסורו
ועבד עבודה-זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו,
שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה-זרה, כי אם
עבד - הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו.
ואפשר גם ליישב דברי ה'מגיד משנה' באופן אחר, ואין כאן
המקום להאריך. (76) יבמות מז, ב. (77) עבודה זרה כו,
ב. (78) מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות. (79) יתכן
שצריך להכתב "סורן", וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר,
אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה-זרה,
נחשבות הן כישראליות.

23 יח. ומפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים
24 לישראל פנגע צרעת⁸⁰. שרפן חזרין בשביל דבר⁸¹,
25 ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהם אחר
26 שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ח' אדר א' - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במשנה (פאה פ"ד, מ"ו) "מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". נקטינהו (אחזם וסדרם) בסדר שרגיל להיות, שכן בתחילת הקצירה, אפשר ושכיח להיות נושר, אבל שכחת עומר או קמה אינו רגיל שישכח בתחילת הקצירה, והדר (ואחר-כך) תנא (למד) פאה, שמקומה בסוף השדה" (תוספות יום-טוב, שם). (11) כנראה, טעות-סופר כאן, ויש להגיה מעשר "עני". וכן הגירסא בגמרא (שם) ובכת"י תימן. "בשלישית ובשישית מן השבוע (בשנה השלישית והשישית מן השמיטה) אחר שמפרישים מעשר ראשון, מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא מעשר עני" (פ"ו מהל' מתנות עניים ה"ד). רבינו פירט רק מתנות עניים אלו (וכן בגמרא), ולא חשב תרומות ומעשר ראשון גם לא מצות צדקה, מפני שמתנות אלו שונות מתרומות ומעשר ראשון וצדקה. מתנות כהונה ולויה הם של בעלים ליתן לכל כהן שירצו, שנאמר (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו" (פי"ב מהל' תרומות ה"ו), וכן בצדקה, "עני שהוא קרובו קודם לכל אדם" (פ"ו מהל' מתנות עניים ה"ג). לא כן במתנות עניים: "כל מתנת עניים אלו (לקט שכחה ופאה) אין בהן טובת הנייה לבעלים, אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים" (שם פ"א ה"ח); "ומעשר עני המתחלק בגורן, אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו" (שם פ"ו ה"י). לכן מודיעים - לגוי הבא להתגייר - רק מתנות עניים אלו, שנפקעה זכות הבעלים מהן לגמרי, אולי ידיעה זו תשפיע עליו להתחרט מרצון גירות: "הואיל והן מקפידין על הממון כל כך . . . דנהרג על פחות משה פרוטה . . . שמה יחזור בו מלהתגייר" (רש"י שם). (12) הזכרת עונשין (סמ"ג). (13) שם. "דאף באותן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין" (ב"ח ל"טור יו"ד סי' רסח). (14) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "רכים".

ג. וכשם שמודיעין אותו עונשין של מצות, כך מודיעין אותו¹⁵ שיקרן של מצות. ומודיעין אותו שבעשית מצות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שום צדיק גמור אלא פעל החכמה שעושה מצות אלו ויודען¹⁷.

15 שם. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "שם", כלומר במציאות. ראה ביאורנו למעלה (פרק יא, אות ג). (17) "וכל העושה כל הכתוב בה (בתורה) ויודעו דעה גמורה נכונה, זוכה בה לחיי העולם הבא" (פ"ט מהל' תשובה ה"א).

ד. ואומרים לו: הוי' יודע, שהעולם הבא אינו צפון¹⁹ אלא לצדיקים, והם ישראל. וזה שתראה ישראל בצער בעולם הזה - טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה בעולם הזה²⁰ באמות, שמה ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר העולם הבא, פענן שנאמר: וישמן ישרון ויכעט.

(18) שם. (19) גנוז, שמור, כלומר מקומם בעולם הבא מובטח, כמו שמבאר, שהצער שיש לישראל בעולם הזה, הוא בכדי שרוב הטובה לא יסיר לבם מה' ותורתו, ויפסידו

ה. ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהן רב פרענות²¹, כדי שלא יאבדו; אלא כל העובדי פוכבים ומזלות פלין, והן עומדין²². ומאריכין בדרך הזה, כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך לדרך²³; ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד²⁴. ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית²⁵. ומשהים אותו עד שיתרפא רפואה שלמה²⁶, ואחר כך מטבילין אותו.

(21) שם. (22) 'תנחומא' פרשת נצבים: "אבל ישראל נופלין ועומדין". (23) מסכת גרים פ"א, ב. (24) יבמות מז, ב: "שהויי מצוה לא משהינן" (אין מעכבים עשיית מצוה). (25) שבת קלה, א. ראה 'כסף משנה' פ"א מהל' מילה ה"ז. (26) יבמות, שם: "נתרפא מטבילין אותו". שהמים "מכבידין את חולי המכה" (רש"י).

ו. ושלשה²⁷ עומדין על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות פעם שנה²⁸, והוא עומד בפנים. ואם היתה אשה²⁹ - נשים מושיבות אותה בפנים³⁰ עד צוארה, והדינין מבחוץ, ומודיעין אותה מקצת מצות קלות וחמורות, והיא יושבת³¹ בפנים. ואחר כך טובלת בפניהם. והן מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה בשתעלה מן הפנים.

(27) שם. (28) שם. "על-ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות, הילכך בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול מצוות" (רש"י שם). (29) שם. (30) שגופה לא ייראה. (31) כלומר, היא נשארת יושבת במים עד צוארה.

ז. אי זה הוא גר תושב? זה עובד פוכבים ומזלות שקבל³² עליו שלא יעבד פוכבים ומזלות עם שאר המצות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אמות העולם. ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמתר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שבארנו בהלכות עבודת פוכבים ומזלות³³.

(32) עבודה זרה סד, ב. (33) פ"י ה"ו.

ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיוכל נהג³⁴; אבל בזמן הזה, אפלו קבל עליו כל התורה בלה חוץ מדקדוק אחר - אין מקבלין אותו³⁵.

(34) ערכין כט, א. ראה השגת הראב"ד. "ולדעת רבינו נראה לומר . . . שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצוות שאינן

הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו, כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל, שהתורה אפקריה לזרע של הגויים. העריות האסורות לגר מדרבנן, הן תשע: שתיים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5) אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחיו מאמו. (45) סנהדרין נח, ב. (46) פ"ט ה"ה.

יא. עובד כוכבים ומזלות שנתגיר⁴⁷ ועבד⁴⁸ שנתגיר⁴⁹ - הרי הוא כקטן שנולד, וכל שאר פשוט שהיו לו כשהוא עובד כוכבים ומזלות או כשהוא עבד - אינן שאר פשוט, ואם נתגיר הוא והם - אינו חיבב⁴⁹ על אחת מהם משום ערוה כלל.

(47) יבמות כב, א. (48) שם צז, ב. (49) מן התורה.

יב. דין תורה⁵⁰, שמתגר עובד כוכבים ומזלות⁵¹ שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיר; אבל חכמים אסרו⁵² דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה; שאמשי⁵³ היתה לו זו אסורה⁵⁴, והיום⁵⁵ מתרת. וכן גר שפא על אמו או אחותו והיא פגיוטה - הרי זה כפא על הנכרית⁵⁶.

(50) שם כב, א. (51) בכת"י תימן: "לגר", וכן הוא לשון השולחן ערוך יו"ד סי' רסט ס"א. (52) שם. (53) כלומר, לפני שנתגיירו. (54) כמבואר למעלה ה"י. (55) משנתגיירו. (56) שאסורה לישראל מדרבנן.

יג. כיצד דין הגרים בעריות של שאר פשוט? אם היה נשוי כשהוא עובד כוכבים ומזלות לאמו או לאחותו⁵⁷ ונתגיר - מפרישין אותו, כמו שבארנו⁵⁸; ואם היה נשוי לשאר עריות⁵⁹ ונתגיר הוא ואשתו - אין מפרישין אותו⁶⁰. גר אסור בשאר האם אחר שנתגיר מדברי סופרים, ומתגר בשאר האב⁶¹. אף על פי שידוע בודאי שזה שאר מאביו, כגון תאומים⁶², שדבר ברור שאביו של זה הוא אביו של זה, אף על פי כן לא גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי ששאת לאחיו או לאביו או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגיר. וכן אחות אמו מאביה, ואחותו מאביו, ובתו שנתגיר - מתרת לו. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו

מונעין אותו משיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין בית-דין מקבלין אותו" (כסף-משנה, פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). (35) בכורות ל, ב: "נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד . . . אין מקבלין אותו . . . ואפילו דקדוק אחד". ודעת רבינו, שהגמרא מדברת בנכרי הרוצה להשאר בגיותו ולהיות גר תושב, ובזמן שאין היובל נוהג, לכן אין מקבלין אותו.

ט. העבד הנלקח מן העובד כוכבים ומזלות³⁶ - אין אומריין לו: מה ראית שבאת? אלא אומרים לו: רצונך שתפנס לכלל עבדי ישראל ויהיה מן הפשרים או לא? אם רצה³⁷ - מודיעין לו³⁸ עקרי הדת, ומקצת מצות קלות וחמורות, וענשן ושכרן, כמו שמודיעין את הגר. ומטבילין אותו כגר, ומודיעין אותו כשהוא במים. ואם לא רצה לקבל - מגלגלין עליו³⁹ כל שנים עשר חדש⁴⁰ ומוכרו לעובד כוכבים ומזלות, ואסור לקנימו יותר על כן⁴¹. ואם התנה עליו מתחלה שלא ימול ולא יטבל אלא יהיה גר תושב⁴² - מתגר לקנימו בעבודתו כשהוא גר תושב. ואין מקימין עבד כזה אלא בזמן היובל⁴³.

(36) שהרי לא בא מאליו מהתעוררות עצמית. (37) יבמות מח, א. (38) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אותו". (39) יש להגיה "עמו", וכן בגמרא ובכת"י תימן, ובהל' עבדים (פ"ח ה"ב). (40) שם, ב. (41) שם. (42) אם מקבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לקיימו (מגיד-משנה). (43) כמבואר בהלכה הקודמת.

י. העובדי כוכבים ומזלות⁴⁴ אין אסורים עליהם משום ערוה אלא אמו⁴⁵, ואשת אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכר, ובהמה, כמו שיתבאר בהלכות מלקים ומלחמותיהן⁴⁶; אבל שאר עריות - מתירין להן.

(44) להבין דברי רבינו בהלכות י"ט, ניתן הקדמה קצרה. העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: א) שאינן מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3) זכור. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגויים, חוץ מנדה. ב) קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3) בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות אמו. והן מותרות לגויים חוץ מאמו ואחותו מאמו. ג) קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3) בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה. וכולן מותרות לבני נח. ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו. וכולן מותרות לגויים חוץ מאשת אביו. העריות האסורות לישראל, מדין התורה הן עשרים ושתיים. ורק שש מהן אסורות לגויים: שלש מדרגה א, שתיים מדרגה ב, ואחת מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן התורה ואף נדה. יתר העריות משלש הדרגות, אלו שיש בהן צד אב מותרות לגרים אפילו מדרבנן. אפילו הערוה שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, ובוה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' ח' אדר א' - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 יו. העבד מתר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך
17 לומר בתו ואחותו וכיצא בהן. שפכר יצא מפלל
18 עובד פוככים ומזלות⁷⁵, ואין העריות⁷⁶ האסורות על
19 העובדי פוככים ומזלות אסורות עליו; ולא בא
20 לכלל ישראל⁷⁷, כדי שיאסרו עליו עריות⁷⁸
21 האסורות⁷⁹ על הגרים.

(75) סנהדרין נח, ב. כל העריות האסורות משום
קורבה. (77) כשכל וטבל לשם עבדות. (78) האסורות
משום קורבה, המפורטות למעלה (ה"י). (79) מדרבנן, כגר
שגזרו עליו. או משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה
לקדושה קלה (אמו ואחותו מאמו), או שלא יבואו לטעות
ולהתיר גם בישראל (בת אשתו, בת בתה, אמה, אם אמה,
אחותה מן האם, אחות אמו מן האם, אשת אחיו מאמו),
בעבד לא גזרו.

22 יח. ויראה לי, שאם בא העבד על הזכור ובהמה -
23 יהרגו⁸⁰; שאסור שתי עריות אלו שנה בכל האדם⁸¹.

(80) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה
הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לבדו נהרג ואין
הורגים את הבהמה (פ"ט מהל' מלכים ה"ו). ראה 'אור
שמח'; חידושים ומקורות מבעל ה'מנחת חינוך'. (81) וכן
הם אסורים באשת איש של ישראל ובנדה אפילו שפחה
שאיסורן אינן משום קורבה (ה'חינוך' ומגיד-משנה).

24 יט. עבדים שנשפתחו - הרי הן כגרים. כל שאסור
25 לגרים - אסור להן, וכל המתר לגרים - מתר להן.
26 נותן⁸² אדם שפחה לעבדו או לעבד חברו, ומוסר
27 שפחה אחת לשני עבדים לכתחלה⁸³, ואינן צריכין
28 שום דבר, אלא הרי הן כבהמות. ושפחה שהיא
29 מיחדת לעבד או שאינה מיחדת - אחת היא; לפי
30 שאין אישות⁸⁴ אלא לישראל⁸⁵ או לעובדי פוככים
31 ומזלות⁸⁶ על העובדי פוככים ומזלות⁸⁷, אבל לא
32 לעבדים⁸⁸ על העבדים⁸⁹ ולא לעבדים⁹⁰ על ישראל⁹¹.

(82) נדה מז, א. (83) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ד)
"יכול לא יתן לעבדיו הכנענים שפחה אחת לשנים?
תלמוד-לומר (בעבד עברי) אדוניו יתן לו אשה, לו אינו נותן
שפחה אחת לשנים, נותן הוא לעבדיו הכנעניים שפחה אחת
לשנים". ראה פ"ג מהל' עבדים ה"ה. (84) שתקרא אשת
איש לחייב מי שבא עליה. (85) אשת איש של ישראל, וכל
מי שבא עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב.
(86) אשת איש של גוי. (87) שגוי הבא עליה חייב. אבל
ישראל הבא על אשת גוי, פטור משום אשת איש "אשת
רעהו, פרט לאשת אחרים" (סנהדרין נב:). ועבד הבא על
אשת גוי - גם כן פטור, שיצא מכלל גוי כמבואר למעלה
(ה"י). (88) אשת עבד. (89) לחייב את העבד הבא
עליה. (90) אשת עבד. (91) שישאל הבא על אשת עבד
- פטור. אבל גוי הבא על אשת עבד - חייב. ראה 'מנחת
חינוך' מצוה לה, ד"ה ועכו"ם.

1 מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שנשא אחיו מאמו
2 אחר שנתגיר; אבל אם נשא אחיו כשהוא עובד
3 פוככים ומזלות⁶³ - הרי זה מתרת לו.

(57) מאמו שהיתה ערוה עליו עוד בגיותו (כמבואר בה"י).
(58) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו
מקדושה חמורה לקדושה קלה. (59) אלו שפירטנו למעלה
(באות מג). (60) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם
הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן
מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי
רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות,
אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה
(כסף-משנה). (61) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו
בגיותו. שרק בעריות שאין בו צד אב, אנו חוששים שיבואו
לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקורבת האב לא יבואו
לטעות, שכולם יודעים שבגוים אין יחס לזרע האב
(תוספות' יבמות כב.). (62) שם צח, א. שחכמים לא אסרו
אלא מן האם לבד, אבל לא מן האב ומן האם, מפני שהן
נקראות על שם האב, ולא יבואו לטעות ולהתיר גם
בישראל. (63) שם.

4 יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא
5 בקדשה⁶⁴ ולדתן בקדשה⁶⁵ - חייבין משום אשת
6 אח⁶⁶.

(64) לפני הגירות. (65) לאחר שנתגיירו ההורים. (66) שם
צז, א. כאשת אח מן האם "שהרי היא כישראלית שילדה
בנים" (רש"י שם).

7 מז. הנושא⁶⁷ גיורת ובהמה הגיורת⁶⁸, או שתי אחיות
8 מן האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השנייה⁶⁹.
9 נשא גיורת ומתה - הרי זה מתר לשא אמה או
10 בתה; שלא גזרו אלא בחייה⁷⁰. ומתו לאדם לשא
11 שתי אחיות גיורות מן האב; שלא גזרו בשאר האב,
12 כמו שפארנן⁷¹.

(67) ואפילו זה שנשאן הוא ישראל. (68) לאחר שנתגיירו.
(69) שם צח, ב. שהקידושין תופסים בשתייהן, שגר שנתגייר
כקטן שנולד, אבל מדרבנן אסור לו לקיים שתיהן, שלא
יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. (70) שם: "כולי האי
לא גזרו" (עד כדי כך לא גזרו). (71) בה"י ג.

13 מז. השניות⁷² בלן - לא גזרו עליהן כגרים⁷³. לפיכך
14 מתר הגר לשא אם אמו. ונושא אדם גיורת ואם⁷⁴
15 אמה או בת בת בתה. וכן בשאר השניות.

(72) האסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן
הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות "פ"א מהל'
אישות ה"ו. (73) שם כב, א. (74) יש להגיה "ואם אם
אמה", שהיא שניה (פ"א מהל' אישות ה"ו), שאילו "אם
אמה" היא ערוה מן התורה (למעלה פ"ב ה"ז - ש"ך יו"ד
סי' רסט ס"ק יב). וכן הגירסא בכת"י תימן.

יום ה' ט' אדר א' ה'תשע"ו

פרק חמשה עשר

16 ג. עובד פוכבים ומזלות ועבד הבא על בת ישראל
17 - הולד פשר; בין פנויה בין באשת איש, בין באנס
18 בין ברצון. עובד פוכבים ומזלות ועבד הבאים על
19 הממזרת - הולד ממזר¹²; וממזר הבא על העובדת
20 פוכבים ומזלות - הולד עובד פוכבים ומזלות. נתגזר
21 - הרי הוא פשר, פשאר גרים. ואם בא על השפחה
22 - הולד עבד. שחררו - הולד פשר, פשאר עבדים
23 משחררין, ומתיר בבת ישראל.

(12) מפני שהולד כמות.

24 ד. זה הכלל: בן הבא מן העבד או מן העובד
25 פוכבים ומזלות או מן השפחה או מן בת עובדת
26 פוכבים ומזלות - הרי הוא פאמו, ואין משגיחין על
27 האב. לפי דבר זה, התירו¹³ לממזר לשא שפחה,
28 כדי לטהר את בנו; שהרי הוא משחרר אותם
29 ונמצאו בני חורין. ולא גזרו על השפחה¹⁴ לממזר,
30 מפני תקנת הבנים.

(13) ואפילו לכתחילה. (14) שהרי "השפחה אסורה לבן חורין". וזה מדברי סופרים. אולם בממזר לא גזרו.

31 ה. מי שחציו עבד¹⁵ וחציו בן חורין הבא על אשת
32 איש - אותו הבן¹⁶ אין לו תקנה¹⁷, מפני שצד
33 ממזרות¹⁸ וצד פשרות¹⁹ מערבין בו, לפיכך אסור
34 בשפחה²⁰, ונמצאו בניו²¹ כמותו לעולם²².

(15) עבד של שני שותפים ושחרר אחד מהם את חלקו.
(16) שנולד מביאה זו. (17) שנאמר בהלכה הקודמת לישא ממזרת. (18) משום צד חירות שהוא כישראל הבא על אשת איש שהולד ממזר. (19) משום צד עבד, ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר גם באשת איש. (20) מפני צד כשרות שבו שאסור בשפחה. (21) שנולדו באיסור. (22) שאסורין לישא לא בת ישראל ולא שפחה.

35 ו. עובד פוכבים ומזלות הבא על השפחה שטבלה²³
36 - הרי זה עבד; ועבד שטבל שפא על עובדת
37 פוכבים ומזלות - הולד עובד פוכבים ומזלות. הלך
38 אחר האם. אבל עובד פוכבים ומזלות הבא על
39 שפחה עובדת פוכבים ומזלות²⁴, או עבד עובד
40 פוכבים ומזלות²⁵ שפא על עובדת פוכבים ומזלות
41 בת חורין - הלך אחר הזכר²⁶.

(23) לשם עבדות. (24) כלומר, שלא טבלה. (25) שלא טבל. (26) "זה הכלל, באומות הלך אחר הזכר". ומכיוון שלא טבלו, עדיין הם בגיותן, שאין להם דין עבדות ושפחות.

42 ז. ממזר מתיר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר.
43 והבנים משגיחים ממזרים, שהולד הולך אחר

(1) יבאר אי זה הוא ממזר האמור בתורה; המחזיר גרושתו; וגוי ועבד שבא על ישראלית; ממזר שנשא שפחה; ומי שחציו עבד וחציו בן חורין שבא על אשת איש; וגוי הבא על השפחה; ממזר אם מותר לישא גיורת או איפכא; שלושה מיני ממזרים הם; ומי הוא שתוקי ואסופי; פנויה שנתעברה אם נאמין [לה] על בנה [של] מי הוא; האב אם נאמן על בנו שהוא ממזר; ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה; אשה שיצאה עליה קול שהיא מזנה תחת בעלה אם חוששין לבניה.

3 א. אי זהו ממזר האמור בתורה? זה הבא מעררה
4 מן העריות. חורין מן הנדה, שהבן ממנה פגום⁴ ואינו
5 ממזר⁵. אבל הבא על שאר העריות, בין באנס⁶ בין
6 ברצון, בין בידון בין בפגמה - הולד ממזר. ואחד
7 זכרים ואחד נקבות אסורין לעולם; שפאמר: גם דור
8 עשירי. כלומר, לעולם.

(2) "לא יבוא ממזר בקהל ה'". (3) "כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערווה, כגון אם ואחות ובת וכיוצא בהן". (4) כלומר, אינו מיוחס. (5) אף על פי, שעונש הבא על הנדה הוא כרת, משום שקידושין תופסין בנדה וממזרות תלויה גם בתפיסת קידושין. (6) שהחילוק בין רצון ואונס, מזיד ושוגג אינו אלא לגבי עונשין.

9 ב. אחד ממזר שפא ישראלית או ישראלית שפא
10 ממזרת, בין שפעלו אחר הקידושין - לוקין. קדש
11 ולא בעל - אינו לוקה⁷. בעל⁸ ולא קדש - אינן
12 לוקין⁹ משום ממזרות¹⁰; שאין לה בכל חזקי לאוין
13 מי שלוקה על פעילה בלא קדושין אלא כהן גדול
14 באלמנה, כמו שיתבאר. המחזיר גרושתו משפחה
15 - הולד פשר¹¹, שהרי אינה עררה.

(7) כי בקידושין לבד אין לאו. (8) שהלאו הוא: "לא יבוא בקהל ה'". וביאה בקהל לא הוי אלא בקידושין". (9) רבינו דדק בלשונו, בקידש ולא בעל כתב: "אינו לוקה" לשון יחיד, ובבעל ולא קידש כתב: "אינם לוקין" לשון רבים, מפני שבקידושין אף אם היה לאו על הקידושין לבד, גם כן אין היא לוקה, משום שיכולה לקבל קידושה בלי מעשה מצידה, על ידי שיורוק הקידושין לחצרה או לתוך חיקה ברצונה, ואם כן הרי זה אצלה לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו. לכן גבי קידש כתב "אינו לוקה" שהחידוש הוא עליו, על המקדש, כי היא פטורה ממלקות, אפילו אם היה לאו על הקידושין, אבל בבעל ולא קידש, כתב "אינם לוקין" כלומר, שניהן, הוא והיא פטורין, שהרי בבעילה נחשבת גם היא כעושה מעשה, מפני הנאתה. (10) אבל לוקה הוא משום לא תהיה קדשה. (11) "היא תועבה ואין בניה תועבין". ואף על פי שכבר כתב בהלכה א' שאין ממזר אלא מעריות, חשש רבינו שלא יטעו להשוות

- 1 הפגום. שנאמר: בקהל יי, וקהל גרים אינו קרוי
2 קהל יי.
- 3 ח. גיורת שנשאת לגר והולידו בן, אף על פי
4 שהורתו ולדתו בקדשה - הרי זה מתר בממזרת. וכן
5 בן בן בנו, עד שישמעקע שם גרותו ממנו ולא יודע
6 שהוא גר, ואחר כך יאסר בממזרת. ואחד הגרים
7 ואחד העבדים משחררין דין אחד לכל²⁷.
- 8 (27) "עבדים שנשתחררו הרי הן כגרים, כל שאסור לגרים
9 אסור להן וכל המותר לגרים מותר להן".
- 10 מ. גר שנשא בת ישראל²⁸ או ישראל שנשא גיורת²⁹
11 - הולד ישראל לכל דבר, ואסור בממזרת.
- 12 (28) לא גרע מגוי הבא על בת ישראל שהולד כשר ואסור
13 בממזרת. (29) לפי הכלל: "כל מקום שיש קידושין ואין
14 עבירה הולד הולך אחר הזכר", והרי אביו ישראל.
- 15 י. שלשה ממזרים הם: ממזר ודאי, וממזר ספק,
16 וממזר מדברי סופרים. אי זהו ממזר ודאי? זה שבא
17 מן הערוה הודאית, כמו שבארנו. וממזר ספק - זה
18 שבא מספק ערוה, כגון הבא על האשה שנתקדשה
19 ספק קדושין או נתגרשה ספק גרושין, וכיוצא בהן.
20 מדברי סופרים - כגון האשה ששמעה שמת בעלה
21 ונשאת, והרי בעלה קיים³⁰, ובא בעלה הראשון עליה
22 והיא תחת השני - הרי בן ממזר מדברי סופרים.
- 23 (30) כלומר, שלא גרשה, שמדרכנו היא צריכה גט מהשני,
24 והיא אשת איש מדברי סופרים. והבן שנולד הוא ממזר
25 מדברי סופרים, אבל אם גרשה השני, אף על פי שהיא
26 אסורה לחזור לראשון, אין הולד ממזר, שלא גרע ממחזיר
27 גרושתו שאין הולד ממזר.
- 28 יא. פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה: מהו העבר
29 הזה או הילוד הזה? אם אמרה: בן פשר הוא,
30 ולישראל נבעלתי - הרי זו נאמנת, והבן פשר. ואף
31 על פי שרוב העיר שזנתה בה פסולים³¹.
- 32 (31) ממזרים או נתינים.
- 33 יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה
34 חרשת או אלמנה או שוטה, או שאמרה: לפלוני
35 הממזר נבעלתי³², או לפלוני הנתין, אפלו אותו
36 פלוני מודה שהוא ממנו - הרי זה הילוד ספק
37 ממזר. פשם שזנתה עם זה שהודה לה, כך זנתה עם
38 אחר³³. וזהו הוא הנקרא שתוקל, שמפיר את אמו
39 ואינו מפיר את אביו ודאי.
- 40 (32) האשה נאמנת רק להכשיר את הולד אבל לא לפוסלו,
41 שרק לאב נתנה התורה נאמנות לפסול את בנו, אבל לא
42 לאם, ממה שאמרה תורה "יכיר" יכירנו לאחרים, לכן הוא
43 ספק ממזר. (33) שמה אביו כשר ובנו אסור בממזרת,
44 ולפיכך אין מחזיקים אותו כממזר וודאי אלא כספק ממזר.
- 45 יג. וכן הבן הנמצא בשוק, והוא הנקרא אסופי -
46 הרי הוא ספק ממזר, שאין אנו יודעים מה הוא.
- 47 יד. פנויה שזנתה, ואמרה: בן זה בן פלוני הוא, אם
48 אותו פלוני פשר - הרי הבן פשר³⁴, ואינה נאמנת³⁵
49 להיות זה בנו של פלוני. ויראה לי, שחוששין
50 לדבריה³⁶, ויהיה הבן אסור בקרובות אותו פלוני
51 מספק. ואם אותו פלוני ממזר - אינה נאמנת להיות
52 הבן ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא יהיה
53 ספק ממזר.
- 54 (34) שנאמנת לומר לכשר נבעלתי. (35) לפטור את אשתו
55 מן הייבום או ליורשו. (36) אף על פי שאינה נאמנת
56 להחזיקו בבנו של אותו פלוני, מחמירים באיסור ערווה.
- 57 מז. אבל האב שהחזק שזה בנו, ואמר: בני זה
58 ממזר הוא - נאמן. ואם יש לבן בנים - אינו נאמן.
59 שלא האמינה אותו תורה אלא על בנו, שנאמר: כי
60 את הבכר בן השנואה יפיר - יפירונו לאחרים.
- 61 מז. ויכשם שנאמן לומר: בני זה בכור, כך נאמן
62 לומר: בני זה ממזר או בן גרושה או בן חלוצה.
63 וכן אם היתה אשתו מעפרת - נאמן לומר: עבר זה
64 אינו בני וממזר הוא, ויהיה ממזר ודאי. והאומר על
65 עצמו שהוא ממזר - נאמן³⁷ לאסור עצמו בבת
66 ישראל, ואסור בממזרת³⁸ עד שיודע ודאי שהוא
67 ממזר. ובנו כמזהו³⁹. ואם יש לו בני בנים - אינו
68 נאמן לפסל בניו⁴⁰, ולא יפסל אלא עצמו.
- 69 (37) שהוא עצמו אסר עליו בת ישראל. ובלשון התלמוד:
70 "שווייה אנפשיה חתיכא דאיסורא". (38) כי להתיר לו
71 ממזרת אינו נאמן. (39) שהתורה נתנה לאב נאמנות על בנו
72 לפוסלו. (40) וגם על בנו אינו נאמן כשיש לו בני בנים.
- 73 יז. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה - הרי הולד
74 בחזקת ממזר⁴¹, ואסור בבת ישראל ואסור בממזרת.
75 ואם נבדקה אמו ואמרה: מארוסי נתעפרתי -
76 נאמנת, והולד פשר. ואם הכחישה הארוס ואמר:
77 מעולם לא באתי עליה - הרי הולד ממזר; שאפלו
78 היה בחזקת בנו, ואמר: בני זה ממזר - נאמן.
79 והאשה אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת⁴² לומר:
80 לארוס נבעלתי, ואינה זונה. ואם נשאת לכהן - לא
81 תצא⁴³, וילדה ממנו - פשר⁴⁴.
- 82 (41) שהוא ספק ממזר ולא ממזר וודאי. (42) שאינו נאמן
83 לפסול את האשה. (43) אבל לכתחילה אסורה להינשא
84 לכהן מאחר שהארוס מכחישה. (44) לכהונה, שאינו חלל.
- 85 יח. היו העם מרננים אחריה, והיא ארוסה⁴⁵, עם
86 ארוסה ועם אנשים אחרים⁴⁶, אף על פי שבא עליה
87 ארוסה בבית חמיו - הרי זה ספק ממזר; פשם
88 שהפקירה עצמה לארוסה, הפקירה לאחרים⁴⁷. ואם

- 1 נבדקה ואמרה: עבר זה מארוסי - הרי זה פֶּשֶׁר, כְּמוֹ
2 שְׂבָאֲרָנוּ.
- 3 (45) בזמן שהייתה ארוסה. (46) חושדים אותה ומלעזים
4 שבא עליה ארוסה וגם זנתה עם אחרים. (47) אבל כשהיא
5 אינה חשודה שזנתה עם אחרים, וידוע שארוסה בא עליה,
6 הוולד כשר, ואין צריכים לבדוק אותה.
- 7 ימ. אשת איש שהייתה מעֵבֶרֶת, ואמרה: עֵבֶר זה
8 אינו מבִּעְלִי - אינה נֶאֱמָנֶת לְפָסְלוֹ, והרי הֵבֵן בְּחֻזְקָת
9 פְּשָׁרוֹת; שְׁלֹא הֶאֱמִינָה תוֹרָה אֶלָּא הָאֵב. אָמַר הָאֵב:
10 אינו בָּנִי, אוֹ שֶׁהִיא בַּעֲלָהּ בְּמִדַּיִת הַיָּם - הֲרִי זֶה
11 בְּחֻזְקָת מִמְזָר⁴⁸. ואם אמרה: מַעֲבֹד כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת
12 וְעֵבֶד נִתְעַבְרָתִי - הֲרִי הוֹלֵד פֶּשֶׁר⁴⁹; שְׁאִין הַבַּעַל
13 יָכוֹל לְהַכְחִישָׁה בְּדִבְרֶיהָ. ואין הַעֲבֵר מִשְׁתַּהֲהָ בְּמַעֲוֵי
14 אָמוֹ יֵתֵר עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֳדָשׁ⁵⁰.
- 15 (48) כלומר, ספק ממזר, שאולי מגוי נתעברה והוולד כשר.
16 (49) שהיא נאמנת להכשיר וולדה אפילו ברוב פסולין.
17 (50) ואין להכשיר הוולד אלא כשנולד בתוך שנים עשר
18 חודש מיום שבעלה עזב אותה, שיותר משנים עשר חודש
19 אין העובר יכול לשהות במעי אמו.
- 20 כ. אשת איש שניצא עליה קול שהייתה זונה פתח
21 בַּעֲלָהּ, וְהַפֵּל מְרֻנְנִין אַחֲרֶיהָ - אין חוששין לְבִנְיָהּ
22 שְׂמָא מִמְזָרִים הֵם, שֶׁרַב בַּעֲלִילוֹת אֶצֶל הַבַּעַל, וּמִתָּר
23 לְשֵׁא בַּתָּה לְכַתְּחִלָּה. אֲבָל הִיא עֲצֻמָּה - חוששין לה
24 מִשּׁוּם זִנְיָהּ⁵¹. ואם הייתה פרוצה יותר מדי - אף
25 לְבִנְיָהּ חוששין⁵².
- 26 (51) כהן אסור לישא אותה מדין התורה, וישראל אם רוצה
27 להתרחק מן הכיעור. (52) בעייה שלא נפשטה, ומספק
28 מחמירים.
- 29 כא. דין תורה, שספק ממזר מתר לבוא בקהל;
30 שְׂנֵאֲמָר: לֹא יָבֹא מִמְזָר בְּקָהֶל יִי - מִמְזָר וְדַאי אֲסוּר
31 לְבֹא בְּקָהֶל, וְלֹא סָפֵק. אֲבָל חֻקִּים עָשׂוּ מַעֲלָה
32 בְּיוֹחָסִין, וְאֲסִרוּ גַם הַסְּפָקוֹת לְבֹא בְּקָהֶל. לְפִיכָךְ,
33 מִמְזָר וְדַאי - מִתָּר לְשֵׁא מִמְזָרֹת וְדַאִית, אֲבָל מִמְזָר
34 סָפֵק אוֹ שְׁתוּקִי אוֹ אֲסוּפִי - אֲסוּר לְשֵׁא בַּת יִשְׂרָאֵל.
- 35 כב. ואסור⁵³ לְשֵׁא מִמְזָרֹת. וְאֶפְלוּ מִמְזָרֹת מְסָפֵק
36 אֲסוּרָה לוֹ, שְׂמָא אֶחָד מֵהֶן אֵינוֹ מִמְזָר וְהַשְּׁנִי מִמְזָר
37 וְדַאי. וּמִמְזָר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם - מִתָּר לְשֵׁא מִמְזָרֹת שֶׁל
38 דְּבָרֵיהֶם. וְכֵן שָׂאָר הַסְּפָקוֹת - אֲסוּרִין לְשֵׁא זֶה מִזֶּה.
- 39 (53) לספק ממזר, לשתוקי ואסופי.
- 40 כג. פיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים -
41 אֲסוּרִים לְבֹא זֶה עִם זֶה. ואם נִשְׁאָו - לֹא יִקְיָמוּ,
42 אֶלָּא יוֹצִיאוּ בִּגְטָה⁵⁴. וְהוֹלֵד סָפֵק בְּאֲבוֹתָיו. ואין
43 לְסָפֵקוֹת אֵלּוּ תִּקְנָה⁵⁵, אֶלָּא שְׂיִשְׁאָו מִן הַגֵּרִים.
44 וְהוֹלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּגוּם.

(54) ואף על פי שנשא באיסור צריכה גט, שקידושין תופסים בחיבי לאוין. (55) לשאת אשה.

כד. פיצד? שתוקי או אסופי שנישא גיורת או משחררת, או גר ומשחרר שנישא שתוקית או אסופית - הולד שתוקי או אסופי.

כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה עובדי כוכבים ומזלות, בין שהיה רב עובדי כוכבים ומזלות או רוב ישראל - הרי זה ספק עובד כוכבים ומזלות לענין יוחסין. קדש אשה - צריכה גט מספק⁵⁶. מי שהרגו - אינו נהרג עליה⁵⁷.

(56) והטעם, מפני שכלל בדינו "כל קבוע כמחצה על מחצה". אב-דוגמא ל"קבוע" בכמה מקומות: "תשע חנויות מוכרות בשר שחוטתה ואחת בשר נבילה ולקח מאחת מחנויות אלו ואינו יודע מאיזו [=חנות] מהן לקח, ספיקו אסור". מפני שהספק נולד במקום שגם המיעוט נמצא בו באופן קבוע. אמנם הברייטא מסתיימת: "ובנמצא הלך אחר הרוב" מפני שפירש ממקומו הקבוע ואף על פי שהבשר הוא מאותן החנויות עצמן, והרי כאן הילד נמצא ופירש ממקומו הקבוע ולמה אין הולכין אחר הרוב? הטעם הוא, שביוחסין החמירו, "מעלה עשו ביוחסין" שמא יתירו גם בקבוע ממש. וכן החמירו גם באיסור אשת איש ולא הלכו אחרי רוב גויים, ובספק נפשות הקילו ולא הלכו בו אחרי רוב ישראל. (57) אפילו בעיר שרובה ישראל.

כו. הטבילוהו בית דין⁵⁸ לשם גרות, או שטבל משהגדיל - הרי הוא⁵⁹ פֶּשֶׁר אֲסוּפִים הַנִּמְצָאִים בְּעִיר יִשְׂרָאֵל. היה רב העיר עובדי כוכבים ומזלות⁶⁰ - מִתָּר לְהַאֲכִילוֹ בְּנִילוֹת⁶¹. היה רבן ישראל - מִחֲזִירִין לוֹ אֲבֹדָתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל. מִחֲצָה עַל מִחֲצָה - מִצּוֹה לְהַחֲיוֹתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, וּמִפְּקָחִין עָלָיו אֶת הַגָּל בְּשִׁבְתָּהּ⁶². והרי הוא לענין נזקין כָּל סָפֵק מִמּוֹן: הַמּוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרָאִי⁶³.

(58) "גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין". (59) שדינו כספק ממזר, שהטבילה מועילה רק להוציאו מכלל גוי אבל לא מספק ממזר. ואף על פי שיש כאן שני ספקות, שמא הוא גוי והרי נתגייר, ואפילו אם הוא ישראל שמא אינו ממזר, ביוחסין החמירו אפילו בשני ספקות ואפילו בדין שלפנינו, שהספק שמא הוא ממזר אינו אסור מן התורה כשאר ספקות שספיקן אסור. ויש להוסיף עוד נימוק לאיסור מפני שהוא קבוע. (60) ולא התגייר. (61) כרב פפא, שברוב גויים הולכים אחרי הרוב לענין אכילת איסורים, ואין לדון בזה דין קבוע, כי הילד פירש ממקומו הקבוע, ורק ביוחסין ובאשת איש החמירו כלמעלה בהלכה כ"ה. (62) שהרי גם ספק פיקוח נפש דוחה שבת. (63) אם שור של ישראל נגח שורו, ישראל בעל השור פטור, שיכול לומר לו, הבא ראיה שישראל אתה ואשלם לך, ואם שורו נגח לשור ישראל, והוא שור תם, אינו משלם לישראל אלא חצי נזק, אף על פי ששור תם של גוי חייב נזק שלם,

הרבים או בצדי רשות הרבים - אין כאן משום
 אסופי; מאחר שהן משמרים אותו שלא ימות,
 בחזקת פשר הוא⁷⁰. אבל אם נמצא משלך באמצע
 הדרך, או רחוק מן העיר אפלו תחת אילן⁷¹, או
 בבית הכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה
 מגעת לו - הרי זה אסופי.

(67) מעוטף ומכורך בבגדים. (68) שמולחין את הילד כדי
 שיתקשו איבריו. (69) משחת עיניים שצבעה כחול.
 (70) ואף על פי כן אם בת היא, אסורה לכהן, שמעלה עשו
 ביוחסין. (71) נשים שילדו בבית אחד, אשת כהן ולוי
 וממזר.

לב. נאמנת חיה⁷² לומר: זה הבן כהן הוא או לוי
 או נתין או ממזר; מפני שלא החזק, ואין אנו
 יודעין יחוסן. במה דברים אמורים? בשהחזקה
 בנאמנות ולא ערער עליה⁷³ אדם; אבל אם ערער
 עליה אפלו אחד ואמר: בשקר מעידה - אינה
 נאמנת, והרי הבן בחזקת פשר⁷⁴ ואין לו יחוס⁷⁵.

(72) מיילדת. (73) כלומר, על החיה המעידה. (74) זה
 שהחיה העידה עליו שהוא ממזר, מכיוון שהוכחשה על ידי
 עד אחד. (75) זה שהעידה עליו שהוא כהן.

לג. דבר ברור⁷⁶, שהשתוקי אסור לשא שתוקית,
 ואסופי אסור באסופית, מפני שהן ספקות. אבל
 ממזרים ודאים ונתינים - מתרים לבוא זה בזה,
 והולד ממזר. ושתוקי ואסופי - מתרין בנתינים
 ובשאר הגרים, והולד ספק.

(76) בהלכה זו מסכם רבינו דיני ממזרות השנויים בפרק זה.

פרק ששה עשר

(1) יבאר פצוע דכא וכוות שפכה שנשאו בת ישראל; אם
 אסור לסרס כל בעלי חיים; ואם יאמר לגוי לסרס; ומסרס
 אחר מסרס.

א. פצוע דכא וכוות שפכה שנשאו² בת ישראל
 ובעל³ - לוקין; שנאמר: לא יבא פצוע דכא וכוות
 שפכה בקהל יי. ומתריץ⁴ לשא גיורת ומשחררת.
 ואפלו כהן⁵ שהוא פצוע דכא מתר לשא גיורת
 ומשחררת, לפי שאינו בקדשות⁶. ואפלו נתינה⁷ או
 אחד מן הספקות⁸ מתרת לו.

(2) כלומר שקידשו. (3) שאין לך בכל חיבי לאוין מי
 שלוקה על בעילה בלא קידושין. (4) שקהל גרים אינו
 קרוי קהל. (5) שכהן אסור לישא גיורת ומשחררת.
 (6) בקדושת כהונתו. (7) שאיסורן מדרבנן, "בא דוד וגזר
 עליהם שלא יכנסו בקהל". ובפצוע דכא, לא גזרו. (8) של
 ממזרים שמותרים מן התורה, וחכמים אסרו.

ב. הואיל ופצוע דכא אסור לבוא בקהל, לא גזרו
 בו על הנתינים ולא על הספקות. אבל פצוע דכא

שיכול לומר לניזק: הבא ראייה שגוי אני ואשלם לך את כל
 הנזק.

בז. יראה לי, שכל מדינה שיש⁶⁴ בה שפחה או
 עובדת פוכבים ומזלות הראויה לילד, הואיל
 והאסופי הנמצא שם ספק עובד פוכבים ומזלות או
 ספק עבד, כשישא הגיורת כמו שבארנו - הרי זו
 ספק אשת איש, והבא עליה - פטור; שאין הורגין
 על ספק. וכן יראה לי, שהשתוקי שנשא אשה
 שאפשר שהיא ערוה עליו - והרי היא ספק אשת
 איש; שאין קדושין תופסין בעריות.

(64) ואפילו בעיר שרובה ישראל.

בח. ואי זו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה
 עליו? כל אשה שהיה אביה או אחיה קיים
 כשנתעברה בו אמו⁶⁵. וכל אשה שנתגרשה או
 נתאלמנה⁶⁶, שמא אשת אביו היא או אשת אחי
 אביו.

(65) ושמא אחותו או אחות אביה היא. (66) ובעלה הקודם
 היה קיים כשנתעברה בו אמו.

בט. ומניין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור
 בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי
 הפשר שנבדקה אמו - אינו אסור בכל אשה
 שאפשר שתהיה ערוה עליו; והרי נאמר בתורה: אל
 תחלל את בתך להזנותה, ואמרו חכמים: שאם
 יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו;
 ואלו היה הדין, שכל מי שאינו יודע אביו בודאי -
 אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו, לא
 היינו באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ
 מלאה זמה. הא למדת, שאין אוסרין עריות
 ומחזיקין אותן בשאר פשר בספק, עד שיודע בודאי
 שזו ערוה עליו. שאם אתה אומר כן, כל היתומים
 שבעולם שלא הכירו אבותיהם היו אסורין להנשא
 בכל מקום, שמא יפגעו בערוה.

ל. הולד שהיה משלך בדרך, ובא אחד ואמר: בני
 הוא ואני השלכתיו - נאמן. וכן אמו נאמנת. נאסף
 מן השווק, ובאו אביו ואמו אחר כן ואמרו: בננו
 הוא - אין נאמנין, הואיל ויצא עליו שם אסופי.
 ובשני רעבון - נאמנין; שמפני רעב השליכוהו, והן
 רוצין שיוזנו אותו אחרים, ולפיכך שתקו עד
 שנאסף.

לא. נמצא הולד מהול, או שהתהל⁶⁷ או שהמלח⁶⁸,
 או שהיה הפחל⁶⁹ בעיניו או הקמיעין בצוארו, או
 שנמצא תחת אילן מסבף שאין חיה נכנסת לו והיה
 סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך לרשות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

29 שמים, כגון שְׁכַרְתוּ אֲדָם או כָּלָב או הִכְהוּ קוֹץ
30 וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלֹו; אֲבָל אִם נִוְלַד כְּרוֹת שְׁפָכָה או
31 פְּצוּעַ דָּפָא, או שְׁנוּלַד בְּלֹא בִּיצִים, או שִׁחְלָה מִחֲמַת
32 גּוֹפּוֹ וּבָטְלוּ מִמֶּנּוּ אֲבָרִים אֵלֹו, או שְׁנוּלַד בָּהֶם שְׁחִין
33 וְהִמָּסָה אוֹתָן או כְּרָתָן - הֲרִי זֶה כָּשֶׁר לְבוֹא בְּקֶהֱל; 34
שָׁפַל אֵלֹו בִּידֵי שָׁמִים.

35 י. אִסּוּר לְהַפְסִיד אִיבָרֵי זָרַע, בֵּין בְּאֲדָם בֵּין בְּבִהֶמָּה
36 חַיָּה וְעוֹף, אֶחָד טְמֵאִים וְאֶחָד טְהוֹרִים, בֵּין בְּאֶרֶץ
37 יִשְׂרָאֵל בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. אִף עַל פִּי שְׁנֵאמָר:
38 וּבִאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁדָבָר
39 זֶה נוֹהֵג בְּכָל מְקוֹם. וְעַנִּין הַפְתּוּב: לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת
40 בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּין בְּגוֹפֶן בֵּין בְּגוֹף אַחֲרִים. וְכָל הַמְסָרִס
41 - לֹוֹקָה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם. וְאֶפְלוּ מְסָרִס אַחֵר
42 מְסָרִס - לֹוֹקָה.

43 יא. בִּיצֵד? הֲרִי שָׁבָא אֶחָד וְכָרַת אֶת הַגִּיד, וּבָא אַחֵר
44 וְכָרַת אֶת הַבִּיצִים או נִתְקַן, וּבָא אַחֵר וְכָרַת חוּטֵי
45 בִּיצִים; או שָׁבָא אֶחָד וּמָעַף אֶת הַגִּיד, וּבָא אַחֵר
46 וְנִתְקַן, וּבָא אַחֵר וְכָרַתוֹ - פֶּלֶן לֹוֹקִין, וְאִף עַל פִּי
47 שְׁלֹא סָרִס הָאֲחֵרוֹן אֲלֹא מְסָרִס. בֵּין בְּאֲדָם בֵּין
48 בְּבִהֶמָּה חַיָּה וְעוֹף. וְהַמְסָרִס אֶת הַנִּקְבָּה, בֵּין בְּאֲדָם
49 בֵּין בְּשָׂאֵר מִיָּנִים - פְּטוּר.¹⁹

19 ודעת רבינו שחיוב מלקות אין, אבל איסור יש, לכן כתב: פטור.

50 יב. הַמִּשְׁקָה עֲקָרִין²⁰ לְאֲדָם או לְשָׂאֵר מִיָּנִים כְּדִי
51 לְסָרְסוֹ - הֲרִי זֶה אִסּוּר, וְאִין לֹוֹקִין עָלָיו²¹. וְאִשָּׁה -
52 מִתֵּרַת לִשְׁתוֹת עֲקָרִין כְּדִי לְסָרְסָה עַד שְׁלֹא תִלַּד. הֲרִי
53 שְׁפָכָה אֶת הָאֲדָם וְשָׁסָה בּוֹ כָּלָב או שָׂאֵר חַיּוֹת עַד
54 שֶׁעָשְׂאוּהוּ כְּרוֹת שְׁפָכָה, או שֶׁהוֹשִׁיבוֹ בְּמִים או
55 בְּשִׁלְגַּע עַד שֶׁבָטַל מִמֶּנּוּ אִיבָרֵי תַשְׁמִישׁ - אִינוֹ לֹוֹקָה,
56 עַד שִׁיִּסְרִס בִּידּוֹ. וְרֹאיוֹ לְהַכּוֹתוֹ מִכַּת מְרִדּוֹת.

20 סמים שגורמים לעקרות. 21 כיון שלא נגע באיברי התולדה ומאליו מסתרים.

57 יג. אִסּוּר לִזְמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלֹוֹת לְסָרִס בְּהֶמָּה
58 שְׁלָנּוּ. וְאִם לְקַחָהּ הוּא מַעֲצָמוֹ וְסָרְסָה - מִתֵּר. וְאִם
59 הָעָרִים יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר זֶה - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמוֹכְרָה
60 לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר. וְאֶפְלוּ לִבְנוֹ הַגְּדוֹל מִתֵּר לְמִכְרָה.
61 אֲבָל לִבְנוֹ הַקָּטָן - אִינוֹ מוֹכְרָה לוֹ וְלֹא נוֹתְנָה לוֹ.

62 פֶּרֶק שְׁבַעַה עָשָׂר

1 יבאר שלוש נשים שאסורות לכהנים וארבע לכהן גדול; איסור בת אחת ואיסור כולל ואיסור מוסיף; כהן גדול אם ישא בוגרת או מוכת עץ; ואם אירס בעולה ונתמנה כהן גדול; יצא עליו קול שגירש את אשתו, והרי היא תחתיו; יצא לה שם מזנה בעיר.

1 וְכָרוֹת שְׁפָכָה אִסּוּר בְּמִמְזָרָה וְדֹאִית, שְׁהֲרִי אִסּוּרָה 2
מִן הַתּוֹרָה.⁹

9 ואף-על-פי שגירות לכהן גם כן אסורה מן התורה, ובכל זאת מותרת היא ל'פצוע דכא' כהן, סובר רבינו, שפצוע דכא פוגם רק בקדושת כהונה אבל לא בקדושת ישראל, ולכן אסור הוא בממזרה.

3 ג. וְאִי זֶהוּ פְּצוּעַ דְּכָא? כָּל שֶׁנִּפְצְעוּ הַבִּיצִים שְׁלֹו. 4
וְכָרוֹת שְׁפָכָה? כָּל שֶׁנִּכְרַת הַגִּיד שְׁלֹו. וּבְשִׁלְשָׁה 5
אִיבָרִין אֶפְשָׁר שִׁיפְסִל הַזָּכָר: בְּגִיד, וּבִבִּיצִים, 6
וּבְשִׁבִילִין שֶׁבָּהֶן תִּתְבַּשֵּׁל שְׁכַבַת זָרַע, וְהֵן הַנִּקְרָאִין 7
חוּטֵי בִיצִים. וְכִיוֹן שֶׁנִּפְצַע אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אִיבָרִין 8
אֵלֹו או נִדָּף - הֲרִי זֶה פְּסוּל.¹⁰

10 "כל חולי שיתחדש בכלי הזרע, ממה שיחייב חכמת הטבע שהוא לא יזרע בהן, הרי הוא פסול".

9 ד. בִּיצֵד? נִפְצַע הַגִּיד או נִדָּף, או שֶׁנִּכְרַת הָעֵטְרָה 9
או¹¹ לְמַעַלָּה מִעֵטְרָה¹² - פְּסוּל. וְאִם נִכְרַת מִרְאֵשׁ 10
הָעֵטְרָה וְנִשְׁתַּמֵּר מִמֶּנָּה אֶפְלוּ כְּחוּט הַשְּׁעָרָה מִקֶּף 11
לְכָל הַגִּיד¹³ - כָּשֶׁר. נִכְרַת הַגִּיד לְמַעַלָּה מִעֵטְרָה 12
כְּקַלְמוֹס¹⁴ או כְּמַרְזֵב¹⁵ - כָּשֶׁר. 13

11 שנכרת הגיד. 12 לצד הגוף "שאינ גיד אלא מעטרה ואילך" (רש"י). 13 אבל אם רק לרובו של הגיד, פסול. 14 "כחיתוך קולמוס שמחתכין את חודו באלכסון" (רש"י). 15 שנחקק כסילון ויש לו דפנות משני צדדים, והחקק באמצע כמין צינור" (רש"י).

14 ה. נִקְבַּ לְמִטָּה מִעֵטְרָה - כָּשֶׁר. נִקְבָּה הָעֵטְרָה עֲצָמָה, 14
אִם כְּשִׁירָאָה קָרִי תַצָּא שְׁכַבַת זָרַע מִן הַנִּקְבַּ - פְּסוּל. 15
נִסְתָּם הַנִּקְבַּ - חֲזַר לְהִקְשְׁרוֹ. נִקְבַּ לְמִטָּה מִעֵטְרָה 16
שֶׁנִּבְגְּדוּ¹⁶ לְמַעַלָּה בְּתוֹף הָעֵטְרָה - פְּסוּל; שֶׁהָעֵטְרָה 17
כָּלָה מִעֲפָכָתָה. 18

16 שהנקב הולך באלכסון, מתחיל למטה מן העטרה ויוצא כנגדו למעלה מתוך העטרה.

19 ו. נִסְתָּם שְׁבִיל שְׁכַבַת זָרַע, וְחֲזַר לְרֹאוֹת שְׁכַבַת זָרַע 19
מִשְׁבִּיל שְׁמִשְׁתִּין בּוֹ - הֲרִי זֶה פְּסוּל.¹⁷ 20

17 "במקומה מבשלת, שלא במקומה אינה מבשלת".

21 ז. נִכְרַתוֹ הַבִּיצִים או אַחַת מֵהֶן, או שֶׁנִּפְצְעָה אַחַת 21
מֵהֶן, או שֶׁנִּדְוָכָה אַחַת מֵהֶן, או שֶׁחִסְרָה¹⁸ או 22
שֶׁנִּקְבָּה - הֲרִי זֶה פְּסוּל. נִכְרַתוֹ חוּטֵי בִיצִים או אַחַת, 23
או שֶׁנִּדָּף או נִפְצַע - הֲרִי זֶה פְּסוּל. 24

18 אפילו אחת מהן.

25 ח. נִקְבַּ חוּט מִחוּטֵי הַבִּיצִים לְשִׁבִּיל מִי רִגְלִים, וְהֲרִי 25
הוּא מִטִּיל מִים מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת: מִשְׁבִּיל הַמִּים 26
וּמִשְׁבִּיל שְׁכַבַת זָרַע - הֲרִי זֶה כָּשֶׁר. 27

28 ז. כָּל פְּסוּל שֶׁאֲמַרְנוּ בְּעִנְיָן זֶה - כְּשִׁלָּא הָיוּ בִּידֵי 28

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' ט' אדר א' - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 א. שֶׁלֹשׁ נָשִׁים נֶאֱסְרוּ עַל כָּל הַכֹּהֲנִים: גְּרוּשָׁה,³
2 זֹנָה וְחִלָּה.⁵ וְעַל כֵּהֵן גָּדוֹל - אֶרְבַּע: אֵלוּ הַשְּׁלֹשׁ
3 וְהָאֶלְמָנָה.⁶ אֶחָד כֵּהֵן גָּדוֹל מְשֻׁחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹ
4 הַמִּרְבָּה בְּגָדִים,⁷ וְאֶחָד כֵּהֵן הַעֹבֵד וְאֶחָד כֵּהֵן גָּדוֹל
5 שְׁמֹנֶה וָעֶבֶר,⁸ וְכֵן כֵּהֵן מְשֻׁחַ מִלְחָמָה⁹ - כִּלְכִּין¹⁰
6 מִצִּיּוֹן עַל הַבְּתוּלָה¹¹, וְאֶסְרוּרִין בְּאֶלְמָנָה.

(17) שם.

22 ה. וְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא לֹקָה - הִיא לֹקָה¹⁸; וְכָל מְקוֹם
23 שֶׁהוּא אֵינוֹ לֹקָה - הִיא אֵינָה לֹקָה. שְׂאִין הַפֶּרֶשׁ
24 בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה לְעִנְשֵׁי, וְזֹלָתִי בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה
25 בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁹.

(18) כריתות י, ב. (19) למעלה פ"ג הי"ד.

26 ו. כָּל כֵּהֵן הַבָּא עַל הַכֹּהֲנִית, בֵּין גָּדוֹל בֵּין הַדִּיּוֹט -
27 לֹקָה מִשּׁוֹם זֹנָה²⁰; שְׂהָרִי אֵינָה בַּת קְדוּשִׁין²¹, וְהוּא
28 אֶסּוּר בְּכַעֲלַת זֹנָה בֵּין יִשְׂרָאֵלִית בֵּין כֹּהֲנִית.

(20) תמורה כט, ב. (21) לכן לוקה בבעילה לבד.

29 ז. הַחֲלוּצָה - אֶסּוּרָה לִכְהֵן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים²², מִפְּנֵי
30 שֶׁהִיא כְּגְרוּשָׁה, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרִדּוֹת
31 מִדְּבָרֵיהֶם²³. כֵּהֵן שֶׁנִּשְׁאָ סֶפֶק חֲלוּצָה - אֵין מוֹצִיאִין
32 אוֹתָהּ²⁴ מִתַּחְתּוֹ, וְהִיא כְּשֶׁרָה²⁵ וְלֹדָה כְּשֶׁרָה²⁶; מִפְּנֵי
33 שֶׁלֹא²⁷ גָּזְרוּ עַל סֶפֶק חֲלוּצָה, אֲלָא עַל חֲלוּצָה
34 וְדֹאִית. וְכֵן מִי שֶׁהִזְתָּה סֶפֶק גְּרוּשָׁה אוֹ סֶפֶק אֶלְמָנָה
35 אוֹ סֶפֶק זֹנָה וְסֶפֶק חִלָּה²⁸ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
36 מְרִדּוֹת, וּמוֹצִיא בְּגִטָּה²⁹.

(22) קידושין עח, א. (23) "מפני שעובר על לא-תעשה של דבריהם, כדבר שיש לו עיקר מן התורה" (מגיד-משנה, פ"א מהל' שבת ה"ב). ראה ביאורנו למעלה פ"א ה"ח. (24) יבמות כד, א. אבל לכתחילה אסורה, מפני שדומה לגרושה. (25) כלומר, ואיננה ספק חללה. (26) ש"הולד כדעבד דמי" (ביאור הגר"א אה"ע"י סי' ז, ס"ק סו). ומכיון שאם כנס אותה אין מוציאין אותה מתחתיו, לכן גם הולד כשר. (27) אבל חלוצה ודאית היא פסולה כחללה, וולדה פסול (מדרבנן, מגיד-משנה). (28) שכל אלו ספיקא דאורייתא, ויש להחמיר בהן, שספיקא דאורייתא לחומרא. (29) שם.

37 ח. כָּלֵל גָּדוֹל הוּא כָּלֵל אֶסּוּרִים שֶׁבַתוֹרָה, שְׂאִין
38 אֶסּוּר חָל עַל אֶסּוּר³⁰, אֲלָא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵי אֶסּוּרִין³¹
39 בְּאֵין בְּאַחַת³², אוֹ שֶׁהָיָה הָאֶסּוּר הָאֶחָד מוֹסִיף דְּבָרִים
40 אֲחֵרִים עַל אוֹתוֹ הָאֶסּוּר³³, אוֹ אִם הָיָה כּוֹלֵל³⁴ דְּבָרִים
41 אֲחֵרִים עִם אֶסּוּר זֶה.

(30) כריתות יד, ב. (31) בכתי"י תימן: האיסורין. (32) וזה נקרא איסור בת אחת (יבמות לג.). (33) כלומר, שנוספו עוד אנשים שנאסרו באותו הדבר. ואלו אומרים מתוך שהאיסור החדש חל על האנשים האחרים שלא היו בכלל האיסור הקודם, חל גם על אותו האיש שנאסר כבר ע"י האיסור הקודם. (34) כלומר, שניתוספו עוד דברים שנאסרו ולא היו בכלל האיסור הראשון, ואנו אומרים, מתוך

(2) מן התורה. (3) אשת איש שנתגרשה בגט. (4) "כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה לכל, או שנבעלה לחלל" (להלן פ"ח ה"א). (5) "זו שנולדה מאיסור כהונה" (להלן פ"ט ה"א). כל אלו מפורשות בתורה (ויקרא כא, ז). (6) שם, יד. (7) "מרוכה בגדים הוא כהן בבית שני שלא היה להם שמן המשחה, אבל היה כהן גדול בלבישתו בגדי כהונה גדולה" (פיה"מ לרבינו, מגילה פ"א). (8) "וכהן שעבר הוא כשאיירע (שקרה) פסול בכהן גדול ביום הכיפורים, ומינו אחר תחתיו . . . שאחר יום הכיפורים ישוב הראשון לגדולתו, ויעבור השני שנתמנה ונשתוו שניהן" (על שניהם חלים דיני כהן גדול. שם). (9) "אחד מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשות, ממנין כהן לדבר אל העם בשעת המלחמה, ומושחין אותו בשמן המשחה, וזהו הנקרא משוח מלחמה" (פ"ז מהל' מלכים ה"א). (10) מגילה יב, ב. (11) כמבואר להלן הי"ג.

7 ב. כָּל כֵּהֵן שֶׁנִּשְׁאָ¹² אֶחָד מִהַשְּׁלֹשׁ נָשִׁים אֵלוּ, בֵּין
8 גָּדוֹל בֵּין הַדִּיּוֹט, וְכַעַל - לֹקָה¹³. וְאִם בָּא עֲלֶיהָ דֶּרֶךְ
9 זְנוּת - אֵינוֹ לֹקָה מִשּׁוֹם זֹנָה¹⁴ אוֹ גְרוּשָׁה אוֹ
10 חִלָּה; שְׁנַאֲמַר: לֹא יִקְחוּ - עַד שִׁיקַח וְיִבְעַל¹⁵.

(12) שקידש. (13) קידושין עח, א. "בעל - לוקה, לא בעל - אינו לוקה, משום דכתיב ולא יקח ולא יחלל, מה טעם לא יקח, משום לא יחלל", כלומר: בכהן גדול כתיב (ויקרא כא, יד): "אלמנה, גרושה וחללה זונה, את אלה לא יקח . . . ולא יחלל וזרעו", "לא יקח קידושין משמע, שהן הקונין אותה" (רש"י). ולא יחלל, משמעו ביאה, שעל-ידי הביאה היא מחוללת. והקידושין, כלומר הקידושין, אינה אסורה אלא משום הביאה, וכהן הדיוט אנו לומדים מכהן גדול ב'גזירה שוה' (שם), שאינו לוקה אלא אם קידש ובעל (מגיד-משנה). (14) אבל הוא לוקה משום "לא תהיה קדשה". "כל הבעול אשה לשם זנות בלא קידושין, לוקה מן התורה, לפי שבעל קדשה" (פ"א מהל' אישות ה"ד). (15) שם.

11 ג. אֲבָל כֵּהֵן גָּדוֹל שֶׁבָּא עַל אֶלְמָנָה - לֹקָה אֶחָד,
12 אֶף עַל פִּי שֶׁלֹא קִדַּשׁ; שְׁנַאֲמַר¹⁶: לֹא יִחַלֵּל - בֵּין
13 שֶׁבַעֲלָה חִלָּה וּפְסָלָה לְכַהֲנָה. אֲבָל זֹנָה וְחִלָּה
14 וְגְרוּשָׁה - הֵרִי הֵן מְחַלְלוֹת וְעוֹמְדוֹת קִדְּם בְּעִילָתוֹ.
15 וּלְפִיכֵן לֹקָה כֵּהֵן גָּדוֹל לְבִדּוֹ עַל בְּעִילַת אֶלְמָנָה
16 לְבִדָּה, אֶף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם קְדוּשִׁין; שְׂהָרִי חִלָּה,
17 וְהוּא מְזַהֵר שֶׁלֹא יִחַלֵּל כְּשֵׁרִים, לֹא אִשָּׁה וְלֹא זָרַעוֹ.

(16) בדפוס רומי, ובכתי"י תימן: משום.

18 ד. קִדַּשׁ כֵּהֵן גָּדוֹל אֶלְמָנָה וְכַעֲלָה - לֹקָה שְׁתֵּים¹⁷:

תופסין בהן הרי הן זקוקות ליבם, ומן הדין היה שיתייבמו שהיבום מצות-עשה, וכל מקום שאתה מוצא 'עשה' ולא תעשה' יבוא 'עשה' וידחה את 'לא תעשה', אבל חכמים גזרו שלא יתייבמו חייבי לאוין. . . . גזירה שמא יבוא עליה פעם שניה, והרי ביאתה אסורה ואין שם מצוה שאין מצות-עשה אלא ביאה ראשונה בלבד" (פ"ו מהל' יבום וחליצה, ה"י). (45) קידושי כסף או שטר ביבמה: "ונקרא מאמר, לפי שאין דין קידושין אלא באמירה ולא בשתיקה" (תוספות יום-טוב, יבמות פ"ב, מ"א). וקידושין אלה קונים רק מדרבנן, אבל מן התורה יבמה אינה נקנית אלא בביאה. (46) שם סא, א. "ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו הביאה" (פ"ב מהל' יבום וחליצה ה"א). (47) שם. מפני שכבר קנה אותה לפני שנתמנה לכהן גדול. (48) ואסורה לכהן גדול לכונסה, ואם כנסה מוציא בגט, כמבואר למעלה ה"ו.

יג. מצות עשה על פה גָּדוֹל שִׁישָׁא נַעֲרָה בְּתוּלָה⁴⁹,
ומשנתבגרה⁵⁰ - תִּאֲסַר עָלָיו. שְׁנַאֲמַר: וְהוּא אִשָּׁה
בְּבִתּוּלָהָ יִקַּח. אִשָּׁה - לֹא קִטְנָה⁵¹, בְּבִתּוּלָהָ - וְלֹא
בּוֹגֶרֶת. הָא פִּיִּצֵּד? יִצְאָת מִכָּלל קִטְנוּת, וְלִכְלָל
בְּגֵרוּת לֹא בָּאָה. זֹו נַעֲרָה. וְאִינוּ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים
לְעוֹלָם⁵² בְּאַחַת; שְׁנַאֲמַר: אִשָּׁה - אַחַת וְלֹא שְׁתֵּים⁵³.

(49) שם נט, א. (50) שם. שבוגרת נתמעטו קצת בתוליה, והתורה אמרה "בבתוליה", שישנן אצלה כל הבתולים. (51) הבת שגילה למטה מן 12 שנה ויום אחד נקראת קטנה, מגיל זה ולמעלה אם צמחו לה שתי שערות למטה בגוף במקומות ידועים שמתמלאים שער עם גידול הבת - היא נקראת נערה, עד ששה חדשים שלמים. לאחר מכאן נקראת בוגרת. (52) כלומר, לא רק ביום הכיפורים, שלמדו חכמים (יומא יג.) מהכתוב "וכפר בעדו ובעד ביתו" (ויקרא טז, יז), בית אחד ולא שני בתים, אלא לעולם, אפילו בכל ימות השנה, שנאמר: "והוא אשה בבתוליה יקח", אחת ולא שתיים. (53) ה'מיגיד משנה' מבאר שרבינו למד דין זה מסוגיא במס' יבמות נט, א. ונדחק לפרש את דברי הגמרא שלא כפירוש רש"י, עיי"ש. וראה בהשגת הראב"ד, שהקשה מהכתוב (דברי הימים ב, כד, ג) "וישא לו יהוידע נשים שתיים", והוא היה כהן גדול. אולם רבים תמחו על הראב"ד, שהרי הפירוש שם, שהיהודע השיא ליואש שתי נשים.

יד. פֶּהֶן גָּדוֹל לֹא יִשָּׂא מִכַּת עֵץ⁵⁴, אָף עַל פִּי שְׁלֹא
נִבְעָלָה⁵⁵. [נִבְעָלָה שְׁלֹא פִּדְרָפָה - הָרִי זֹו פְּנִיבְעָלָה
פִּדְרָפָה⁵⁶. נִבְעָלָה לְבִהְמָה - הָרִי זֹו מִתְּרַת]⁵⁷.

(54) שנשרו בתוליה מחמת מכה שקיבלה. (55) שם. (56) שם. (57) שם, ב.

טו. פֶּהֶן גָּדוֹל שִׁישָׁא בְּעוּלָה - אִינוּ לוֹקָה⁵⁸, אָבֵל
מוֹצִיא בְּגִט⁵⁹. נִשָּׂא בּוֹגֶרֶת אוֹ מִכַּת עֵץ - הָרִי זֹה
יִקְנִים⁶⁰. אֲרַס בְּעוּלָה וְנִתְמַנָּה פֶּהֶן גָּדוֹל - הָרִי זֹה
יִכְנֵס אַחֵר שְׁנִתְמַנָּה⁶¹.

(58) מפני שאינו עובר אלא ב'עשה' "כי אם בתולה", בתולה ולא בעולה, ולא הבא מכלל עשה, עשה (כתובות ל.).

שהאיסור החדש חל על אותם החברים שמקודם היו מותרים, חל גם על אותו הדבר שכבר היה אסור.

טו. לְפִיכָף³⁵, אִשָּׁה שֶׁהִיְתָה אֶלְמָנָה, וְנַעֲשֶׂת גְּרוּשָׁה,
וְנַעֲשֶׂת חֲלָלָה, וְנַעֲשֶׂת זוֹנָה, וְכָא עָלֶיהָ פֶּהֶן גָּדוֹל
אַחֵר כָּף - לוֹקָה אַרְבַּע מַלְקוּתוֹת³⁶ עַל בִּיאָה אַחַת.
לְפִי שֶׁהָאֶלְמָנָה אֲסוּרָה לְכַהֵן גָּדוֹל, וּמִתְּרַת לְהַדְיוּט.

(35) מפני שבאיסור מוסיף, איסור חל על איסור.
(36) בהלכה הבאה, מבאר רבינו למה ארבע מלקיות.

י. חֲזָרָה לְהִיּוֹת גְּרוּשָׁה - נוֹסֵף בָּהּ אִסוּר וְנִתְאַסְרַת
לְכַהֵן הַדְיוּט, לְפִיכָף נוֹסֵף בָּהּ אִסוּר אַחֵר³⁷ עַל אִסוּר
הָאֶלְמָנָה. וְעַדִּין הִיא מִתְּרַת לְאַכֵּל בְּתֵרוּמָה. נַעֲשֶׂת
חֲלָלָה - נוֹסֵף בָּהּ אִסוּר, שֶׁהָרִי נִתְאַסְרַת בְּתֵרוּמָה.
וְעַדִּין הִיא מִתְּרַת לִישְׂרָאֵל. נַעֲשֶׂת זוֹנָה, הוֹאִיל וַיֵּשׁ
שָׁם זָנוּת שְׁאוּסְרָה עַל יִשְׂרָאֵל, אִם זָנוּתָה אִשְׁתּוֹ
בְּרִצּוֹן - נוֹסֵף בָּהּ אִסוּר אַחֵר. וְהוּא הַדְיוּט³⁸ לְכַהֵן
הַדְיוּט שֶׁבָּא עַל הַגְּרוּשָׁה שֶׁנַּעֲשִׂית חֲלָלָה וְאַחֵר כָּף
זוֹנָה, שֶׁהוּא לוֹקָה שְׁלֹשׁ עַל בִּיאָה אַחַת. אָבֵל אִם
נִשְׁתַּמָּה סֵדֶר זֶה - אִינוּ לוֹקָה אֲלָא אַחַת³⁹.

(37) גם על הכהן הגדול, מתוך שחל על כהן הדיוט.
(38) ואף-על-פי שזונה זו היא מאיסור ולא נאסרה לישראל, אבל ישנה זונה שאסורה לישראל, ולכן איסור זונה הוא איסור מוסיף. (39) שהאיסורים האחרים שבאו אחרי איסור זונה, לא הוסיפו לא נאסרים ולא איסורים חדשים, ונשאר הכלל: אין איסור חל על איסור. וזה שכתב רבינו, שאינו לוקה אלא אחת, מדובר בזנות תחילה, שאיסור זונה היה הראשון, לכן לא חל איסור גרושה וחללה, ובכהן גדול איסור האלמנה, אבל אם זנתה באמצע, בין איסור לאיסור, כגון גרושה ונעשית זונה ונעשית חללה, לוקה שתיים, משום גרושה וזונה, שזונה הוא איסור מוסיף, ופטור על חללה, שאיסור חללה לא חל (מגיד-משנה).

יא. מִי שֶׁנִּתְאַלְמָנָה מֵאֲנָשִׁים הִרְבָּה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה
מֵאֲנָשִׁים הִרְבָּה - אֵין לוֹקִין עָלֶיהָ אֲלָא אַחַת⁴⁰ עַל
כָּל בִּיאָה. אֶלְמָנָה בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנִּשְׁוֹאִין
- אֲסוּרָה⁴¹.

(40) קידושין עז, א. (41) יבמות נט, א.

יב. פֶּהֶן גָּדוֹל שְׁמַת אָחִיו, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מִן
הָאֲרוּסִין⁴² - הָרִי זֶה לֹא יִיבֵם⁴³, אֲלָא חוֹלֵץ⁴⁴. נִפְלָה
לוֹ יִבְמָה וְהוּא פֶּהֶן הַדְיוּט, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת פֶּהֶן
גָּדוֹל, אָף עַל פִּי שֶׁעֲשֶׂה בָּהּ מֵאֲמָר⁴⁵ פֶּשְׁהוּא כֹהֵן
הַדְיוּט - הָרִי זֶה לֹא יִיבֵם אַחֵר שְׁנִתְמַנָּה⁴⁶. אָבֵל אִם
אֲרַס אֶת הָאֶלְמָנָה, וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת פֶּהֶן גָּדוֹל - הָרִי
זֶה יִכְנֵס אַחֵר שְׁנִתְמַנָּה⁴⁷. הִיְתָה מְקַדְּשֶׁת סִפְקָ
קְדוּשִׁין, וּמֵת אֲרוּסָה - הָרִי זֹו סִפְקָ אֶלְמָנָה⁴⁸.

(42) והיא עדיין בתולה, ואין בה איסור 'עשה' של "כי אם בתולה מעמיו יקח". (43) שם כ, א. (44) "ומפני מה צריכה חליצה, מפני שיש בה ליקוחין הואיל וקידושין

22 חוששין לה⁸¹, ונתנשא לכהן גדול. יצא עליה קול
23 שהיא שפחה - אין חוששין לה⁸², ונתנשא אפלו
24 לכהן. יצא לה שם מזנה בעיר - אין חוששין לה⁸³.
25 ואפלו הוציאה בעלה משום שעברה על דת
26 יהודית⁸⁴ או בעדי דבר מלכר⁸⁵, ומת קדם שיתן לה
27 גט - הרי זו מתרת לכהן. שאין אוסרין אשה מאלו
28 אלא בעדות ברורה⁸⁶ או בהודאת פיה⁸⁷.

(80) אפילו שהוחזק הקול בבית-דין. (81) שם. (82) שם, לפי שזה פסול משפחה, ואין פוסלין בפסולי משפחה אלא בראיה ברורה (מגיד-משנה). (83) ומותרת לכהן. (84) כמבואר בפכ"ד מהל' אישות ה"ב. (85) כמבואר שם הט"ו. (86) שזנתה. (87) כמבואר להלן פי"ח ה"ט.

יום ו' י' אדר א' ה'תשע"ו

פרק שמונה עשר

(1) יבאר אי זו היא זונה האמורה בתורה; אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי או [שנמצאת] דרוסת איש (נמצאת); אשה שקינא לה בעלה ונסתרה; פנויה שאמרה לכשר נבעלתי, אם נאמנת; שבויה אם אסורה לכהן ואם יש לה עד שלא נתייחד עמה; וקטן אם נאמן לעדות (זה) [זו]; האשה שאמרה נשביתי וטהורה אני, אם נאמנת; האב שאמר קידשתי בתי וגירשתי או נשבית ופדיתי אם נאמן; עיר שבאה במצור ונכבשה, אם הנשים פסולות לכהונה; אשה שנתפשה ביד גויים על ידי ממון או נפשות.

29 א. מפי השמועה² למדנו, שהזונה האמורה בתורה
30 היא כל שאינה בת ישראל; או בת ישראל שנבעלה
31 לאדם שהיא אסורה להנשא לו⁴ אסור השוה לכל;
32 או שנבעלה לחלל⁵, אף על פי שהיא מתרת להנשא
33 לו⁶. לפיכך, הנרפעת לבהמה, אף על פי שהיא
34 בסקילה - לא נעשית זונה⁷ ולא נפסלה לפהנה,
35 שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה, אף על פי
36 שהיא בכרת - לא נעשית זונה ולא נפסלה לפהנה,
37 שהרי אינה אסורה להנשא לו.

(2) "דברים שלמדו אותן מפי השמועה והם תורה שבעל פה". (3) אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים השטופים בזימה. (4) "אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות". (5) הנולד מאיסורי כהונה, כגון כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן. (6) ואפילו בת כהן מותרת להינשא לחלל. (7) ומותרת אפילו לכהן גדול אם נבעלה שלא כדרכה, שאם נבעלה כדרכה הרי היא כמוכת עץ.

38 ב. וכן הבא על הפנויה, אפלו היתה קדשה
39 שהפקירה עצמה לכל, אף על פי שהיא במלקות⁸ -
40 לא נעשית זונה ולא נפסלה מן הפהנה, שהרי אינה
41 אסורה להנשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאסורי
42 לאוין השוין בכל ואין מיוחדין בפניהם, או מאסורי
43 עשה⁹, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום

(59) שאסור לקיימה כדין כל חיבי עשה. (60) יבמות ס, א. (61) כאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול, המבואר למעלה הי"ב.

1 מז. אנס נערה בתולה או פתה אותה, אפלו אנסה
2 או פתה אותה כשהוא כהן הדיוט ונתמנה כהן גדול
3 קדם שיקנס - הרי זה לא יכנס⁶²; ואם פנס -
4 מוציא⁶³.

(62) שם. (63) שם נט, א.

5 יו. ארס את הקטנה ובגרה תחתיו קדם נשואין -
6 הרי זה לא יכנס, מפני שנשפתה גופה⁶⁴; ואם פנס
7 - לא יוציא⁶⁵.

(64) ואין זה דומה לאירס אלמנה ונתמנה לכהן גדול שיכול לכונסה אחר שנתמנה, מפני שנשפתה גופה מקטנה לבוגרת. (65) שהרי בבוגרת אם עבר ונשאה יקיים אותה, כמבואר למעלה הט"ו.

8 יח. אחת גרושה מן הארוסין או מן הנשואין. אבל
9 הממאנת⁶⁶, אפלו גרשה בגט והחזירה ומאנה בו -
10 הרי זו מתרת לכהן, כמו שבארנו בהלכות גרושין⁶⁷.
11 וכל מי שאינה ראויה⁶⁸ לחליצה, אם נחלצה - לא
12 נפסלה לפהנה⁶⁹.

(66) הנושא קטנה יתומה שאין לה אב, והשיאוה אחיה ואמה ולא רצתה בבעלה אינה צריכה ממנו גט, אלא ממאנת והולכת לה, כי רק לאב נתנה תורה זכות לקבל קידושי בתו הקטנה (ראה פי"א מהל' גירושין, ה"א). (67) פי"א, הט"ז: "שכל היוצאת במיאון, אף-על-פי שקדמו גט, הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם" (יבמות קח.). (68) כגון החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. (69) שם לה, ב.

13 יט. יצא עליה קול: איש פלוני כהן כתב⁷⁰ גט
14 לאשתו או נתן גט לאשתו, והרי היא יושבת תחתיו
15 ומשמשות - אין מוציאין אותה מתחת בעלה⁷¹. ואם
16 נשאת לכהן אחר⁷² - תצא מן השני⁷³.

(70) ויש אנשים שקורין לנתינת הגט כתיבה. (71) גיטין פא, א. (72) אחר שמת בעלה הראשון. (73) שם. מפני שלבגי הכהן השני, קדם הקול לנישואין.

17 ב. יצא שמה⁷⁴ בעיר שנתקדשה ונתגרשה מן
18 הקדושין - חוששין⁷⁵ לה⁷⁶, כמו שבארנו בהלכות
19 גרושין⁷⁷. אבל אם יצא עליה קול⁷⁸ שהיא חלוצה -
20 אין חוששין לה⁷⁹.

(74) והקול הוחזק בבית-דין, כמבואר בפ"ט מהל' אישות הכ"ב. (75) ואסורה לכהן כמגורשת. (76) גמרא שם פט, א. (77) פ"י, ה"ב. (78) אף-על-פי שהוחזק הקול בבית-דין. (79) שהקול אינו אלא כספק, ובספק חלוצה לא גזרו, כמבואר למעלה ה"ז (מגיד-משנה).

21 בא. יצא קול⁸⁰ על הבתולה שהיא בעולה - אין

הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה¹⁷. לפיכך,
אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס בין ברצון -
נפסלה לפניה.

(16) שפחות מזה אין ביאתה ביאה. (17) ובפחות אין
ביאתו ביאה.

ז. אשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום
טמאה. שנאמר: לא יוכל בעלה הראשון אשר
שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר
הטמאה. הפל בכלל, שאם נבעלו - אסורין על
בעליהן¹⁸. פרט לך הכתוב באשת ישראל שנאנסה
שהיא מתרת לבעלה, שנאמר: והיא לא נתפשה;
אבל אשת כהן - באסורה עומדת, שהרי היא זונה¹⁹.

(18) כלומר בין תחתיו בין אחר שנתגרשה, ובין באונס בין
ברצון. (19) כלומר ולוקה אף משום זונה.

ח. אשת ישראל שנאנסה, אף על פי שהיא מתרת
לבעלה - אסורה לפניה²⁰. אשת כהן שאמרה
לבעלה: נאנסתי או שגגתי וכא עלי אחד, או שבא
עד אחד והעיד לו עליה שזנתה, בין באנס בין
ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו; שמה עיניה נתנה
באחר²¹. ואם היא נאמנת לו או העד נאמן לו וסמך
דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת ידי²²
ספק.

(20) אם מת בעלה. (21) מוסב על היא שאמרה נאנסתי.
ובעד אחד אינה נאסרת, מהטעם, שעד אחד אינו נאמן
לאסור אשה על בעלה, אלא אם קינא לה ואמר לה אל
תסתרי עם איש פלוני, ונסתרה עם האיש שקינא לו.
(22) כלומר לצאת ידי שמים.

ט. אשת כהן שאמרה לבעלה: נאנסתי, אף על פי
שהיא מתרת לבעלה כמו שבאנו²³ - הרי היא
אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימות בעלה²⁴;
שהרי הודת שהיא זונה, ואסרה עצמה, ונעשת
פחתית האסורה.

(23) בהלכה הקודמת, שאנו חוששים שמה עיניה נתנה
באחר. (24) בכתובות ט"ז. אמרו בפירוש, שאם אמרה
שנאנסה אחרי שנתארסה, פסלה עצמה מכהונה.

י. כהן שקדש גדולה או קטנה, ואחר זמן²⁵ בא
עליה וטען שמצאה דרוסת איש²⁶ - נאסרה עליו
מספק, שמה קדם קדושין נבעלה²⁷ או אחר
קדושין²⁸. אבל ישראל שטען טענה זו - לא נאסרה
עליו. שיש כאן שני ספקות: שמה קדם קדושין
ושמה אחר קדושין; ואפלו נאמר לאחר קדושין,
שמה באנס שמה ברצון. שהאנוסה מתרת לישראל,
כמו שבארנו.

(25) כלומר, שיש לומר שזנתה אחרי הקידושין. (26) שלא

עררה, או לעובד כוכבים ומזלות ועבד - הואיל
והיא אסורה לו להנשא, הרי זו זונה.

(8) משום הלאו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל". (9) גר
מצרי ואדומי לפני דור שלישי.

ג. וכן הגיורת והמשחררת, אפלו נתגירה
ונשחררה פחותה מבת שלש שנים, הואיל ואינה
בת ישראל - הרי זו זונה, ואסורה לכהן. מפאן
אמרו: עובד כוכבים ומזלות או נתין או ממזר או
גר צמוני ומזאבי או מצרי ואדומי ראשון ושני או
פצוע דכא וכורות שפכה או חלל שבאו על היהודית
- עשו אותה זונה, ונפסלה לפניה. ואם היתה כהנת
- פסולה מן התרומה¹⁰. וכן יבמה¹¹ שבא עליה זר
- עשאה זונה. והאילונית¹² - מתרת לכהן, ואינה
זונה.

(10) "אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת
הקדשים לא תאכל כיוון שנבעלה לפסול לה (לאדם שהוא
זר לה) פסלה". (11) אשה הזקוקה לייבום ולחליצה
ונבעלה לאחר לפני הייבום והחליצה, שנאמר "לא תהיה
אשת המת החוצה לאיש זר". לאו זה חמור משאר איסורי
לאווין כמבואר בפרק ד' מהלכות אישות הלכה י"ד:
"נסתפק לחכמים אם הקידושין תופסין ביבמה לשוק (לחוק)
כשאר חייבי לאווין או אין קידושין תופסין בה כערוה",
ולפיכך ברור שפסלה מן הכהונה כשאר חייבי לאווין.
(12) אשה שאינה ראוייה מטבעה ללדת, כאיל זכר:
דוכריתא דלא ילדה.

ד. הבא על אחת מהשניות¹³ וכינצא בהן, כגון הבא
על קרובת חלוצת¹⁴ או על חלוצת¹⁵ - לא עשה
אותה זונה, שהרי אינה אסורה להנשא לו מן
התורה, כמו שבארנו בהלכות יבום.

(13) "שהן אסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים והן
הנקראות שניות". (14) "החולץ ליבמתו ... קרובותיה
אסורות עליו ... הרי היא כאשתו שגרשה". (15) "החולץ
ליבמתו נאסרה החלוצה ... על החולץ".

ה. הא למדת, שאין היותה זונה תולה בבעילה של
אסור. שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה והנרבעת
לבהמה - נבעלה בעילה של אסור ולא נעשת זונה;
ומי שנשאת לחלל - נבעלה בעילה של התר, כמו
שיתבאר, ונעשת זונה. ואין הדבר תלוי אלא
בפגימה, ומפי השמועה למדו שאינה פגומה אלא
מאדם האסור לה או מחלל, כמו שבארנו.

ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה, בין באנס
בין ברצון, בין בידון בין בשגגה, [בין בדרבא בין
שלא בדרבא] - משהערה בה נפסלה משום זונה.
ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד¹⁶, ויהיה

23 רב העוברים פוסלים אותה, כגון עובדי פוכבים
24 ומזלות או מזמזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב
25 המקום שבאו ממנה פשרים, או שהיו רב אנשי
26 המקום פסולין, אף על פי שרב העוברים שם פשרים
27 - חוששין לה שמא למי שפוסל אותה נבעלה, ולא
28 תנשא לכהן⁴⁰; ואם נשאת - תצא⁴¹.

(39) רוב תושבי העיר ורוב העוברים שם. (40) אבל הכשיר את הבת היא נאמנת אפילו לכתחילה להינשא לכהן, שהוולד הוא כדיעבד. (41) הגירסה הנכונה: "לא תצא", וכן בכתב יד תימן.

29 זו. ראוי שבעלה בעיר⁴² או נתעברה בעיר, אפלו
30 לא היה שוכן שם אלא עובד פוכבים ומזלות אחד
31 או חלל אחד ועבד וכיוצא בהן - הרי זו לא תנשא
32 לכתחלה לכהן; שכל הקבוע - כמחצה על מחצה
33 הוא⁴³. ואם נשאת - לא תצא, הואיל והיא אומרת:
34 לכשר נבעלתי.

(42) שאין תלות בעוברים ושבים. (43) כל הדין שאנו הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנין על דבר או אדם שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואיננו יודעים אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין אחר הרוב, "וכל דפריש מרובא פריש", כלומר מאחר שהרוב נד ממקומו הקבוע, וודאי מהרוב הוא בא. אבל כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם שהלך לשם, למי הוא נגש ובא, אם אל הרוב או אל המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחרי הרוב, מכיוון שהמיעוט נמצא במקומו ולא נפרש, והרי הוא קבוע, וכמחצה על מחצה הוא. ודעת רבינו שאפילו כשהבועל הלך אצלה, שמצד הדין יש לנו לומר, מכיוון "דפריש מרובא פריש", ורוב בני העיר הרי כשרים הם, אף על פי כן לא תינשא לכתחילה לכהן, גזרה משום מקרים, שהיא - הנבעלת תלך אל הבועל, כלומר, שאז הבועל הוא קבוע, ובמקרה זה הרי אין אנו הולכים אחרי הרוב, ורק כאשר יש שני רובים אנו מכשירין לכתחילה.

35 זו. היתה אלמת או חרשת, או שאמרה: איני יודעת
36 למי נבעלתי, או שהיתה קטנה שאינה מפרת בין
37 פשר לפסול - הרי זו ספק זונה⁴⁴. ואם נשאת לכהן
38 - תצא. אלא אם כן היו שני הרבין המצויין אצלה
39 פשרים⁴⁵.

(44) והוולד הוא ספק ממזר. (45) כגון שנבעלה בפרשת דרכים ורוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפרשו אלו ממנה כשרים.

40 יי. השבויה⁴⁶ שגפדיה והיא בת שלש שנים ויום
41 אחד⁴⁷ או יתר - אסורה לכהן; מפני שהיא ספק
42 זונה, שמא נבעלה לעובד פוכבים ומזלות. ואם יש
43 לה עד שלא נתיחד העובד פוכבים ומזלות עמה -
44 הרי זו כשרה לכהן. ואפלו עבד או שפחה או

מצאה בתולה. (27) ומותרת לו. (28) ואסורה לו אפילו אם נאנסה.

1 יא. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה
2 מבת שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת
3 איש - נאסרה עליו מספק²⁹; שאין כאן אלא ספק
4 אחד: שמא באנס שמא ברצון³⁰, וספק אסור של
5 תורה - לחמרה.

(29) ואפילו אם היא קטנה, שדעת רבינו שאפילו קטנה כשזינתה ברצון נאסרה על בעלה ישראל. (30) והספק שאולי נבעלה לפני הקידושין אין כאן, שהרי אז הייתה פחותה מבת שלוש שנים ויום אחד וכתוליה חוזרים, ומכיוון שלא היו לה בתולים, הרי נבעלה לאחר קידושין.

6 יב. כל אשה שקנא³¹ לה בעלה ונסתרה³², ולא שנת
7 מי סוטה³³ - אסורה לכהן³⁴, מפני שהיא ספק
8 זונה³⁵. בין שלא רצת היא לשות, בין שלא רצה
9 להשקותה, בין שהיתה שם עדות³⁶ שמונעה
10 מלשותה, בין שקנאו לה בית דין³⁷, בין שהיתה מן
11 הנשים שאין ראיות לשות - הואיל ולא שנת
12 מקל מקום, הרי זו אסורה לכהן מספק.

(31) קינוי האמור בתורה וקניא את אשתו הוא, שיאמר לה בפני עדים אל תיסתרי עם איש פלוני". (32) "הסתירה האמורה בתורה ונסתרה, היא שתיסתר עם אותו האיש שאמר לה אל תיסתרי עימו, בפני שני עדים". (33) שאילו שנתה מי סוטה ולא מתה מותרת היא סוטה ששתתה מי המרים ולא מתה מיד הרי היא מותרת לבעלה ואפילו היה כהן. (34) כשמת בעלה. (35) ובהלכות סוטה מבואר שהנשים שאינן שותות אסורות על בעליהן בין ישראל בין כהן. (36) שעד אחד העיד שראה שהיא נבעלה עם זה שקינא לה בעלה [במקרה זה היא אסורה על בעלה, וודאי לא מספק, ומכל שכן לכהונה. ומה שסיים כאן רבינו "מספק" נמשך לשאר המקרים]. (37) "ואלו שבית דין מקנין להן, מי שנתחרש בעלה או שנשתטה או שהיה במדינה אחרת או שהיה חבוס בבית האסורין".

13 יג. פנויה שראוי שבעלה לאחד והלך לו, ואמרו
14 לה: מי הוא זה שבא עליך? ואמרה: אדם פשר -
15 הרי זו נאמנת. ולא עוד, אלא אפלו ראוי מעברה,
16 ואמרו לה: ממי נתעברת? ואמרה: מאדם פשר -
17 הרי זו נאמנת, ותיבה³⁸ מתרת לכהן.

(38) אם העובר נקבה, ואף על פי שאין לה חזקת כשרות כמו לאמה.

18 יד. במה דברים אמורים? בשהיה המקום שנבעלה
19 בו פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהפל עוברין
20 שם, והיו רב העוברים שם פשרים, ורב העיר
21 שפרשו אלו העוברים ממנה פשרים. שהחכמים עשו
22 מעלה בייחוסין והצריכו שני רבות³⁹. אבל אם היו

עד אחד - אינו כלום. אמרה: נשפיתי וטהורה אני, 36
וַיֵּשׁ לִי עֵדִים שְׂאֵנִי טְהוֹרָה - אֵין אוֹמְרִין: נִמְתִּין עַד 37
שִׁיבֹאוּ הָעֵדִים, אֲלֹא מִתִּירִין אוֹתָהּ מִדֵּ. וְלֹא עוֹד, 38
אֲלֹא אֶפְלוּ רָצָא עָלֶיהָ קוֹל שִׁישׁ עָלֶיהָ עַדִּי טְמֵאָה - 39
מִתִּירִין אוֹתָהּ עַד שִׁיבֹאוּ. שִׁבְשִׁבוּיָהּ הִקְלוּ. 40

כד. האב שאמר: קדשתי את בתי וגרשתי, והרי 41
היא קטנה - נאמן⁵³. קדשתי וגרשתי פשהיתה 42
קטנה, והרי היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה 43
גרשה⁵⁴. נשפית ופדיתה, בין שהיא גדולה בין 44
שהיא קטנה - אינו נאמן. שלא האמינה אותו תורה 45
אלא לאסרה משום אישות, שנאמר: את בתי נתתי 46
לאיש הזה, אבל לא לפסלה משום זנות. 47

(53) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. (54) שיש נאמנות לאב רק בביתו הקטנה ולא בגדולה.

בח. אשת כהן שנאסרה עליו משום שבויה, הואיל 48
והדבר ספק - הרי זו מתרת לדור עמו בחצר אחת; 49
ובלבד שיהיו עמו בניו ובני ביתו תמיד לשמרו. 50

בו. עיר שבאה במצור ונכבשה: אם היו העובדי 51
פוכבים ומזלות מקיפין את העיר מפל רוחותיה, 52
כדי שלא תמלט אשה אחת עד שיראו אותה ותעשה 53
ברשותה - הרי כל הנשים שבתוכה פסולות לפהנה 54
פשויות, שמא נבעלו לעובדי פוכבים ומזלות. אלא 55
מי שהיתה מפת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו. 56

בז. ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו 57
בה, או שהיתה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה 58
מחזקת אלא אשה אחת - הרי זו מצלת על הכל. 59

בח. כיצד מצלת? שכל אשה שאמרה: טהורה אני 60
- נאמנת, ואף על פי שאין לה עד. מתוך שכולה 61
לומר: נמלטתי כשנכבשה העיר או במחבוא הייתי 62
ונצלתי, נאמנת לומר: לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא 63
נטמאתי. 64

בט. כמה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות, 65
שהם מתלשבים בעיר ואין יראין, לפיכך חוששין 66
להם שמא בעלו; אבל גדוד של מלכות אחרת 67
שפשט ונטף ועבר - לא נאסרו הנשים, מפני שאין 68
להם פנאי לבעל, שהן עוסקים בשלל ובורחין להם. 69
ואם שבו נשים ונעשו ברשות, אף על פי שרדפו 70
אחריהם ישראל והצילו אותן מידם - הרי הן 71
אסורות. 72

ל. האשה שנחבשה ביד עובדי פוכבים ומזלות, על 73
ידי קמון - מתרת⁵⁵, על ידי נפשות - אסורה לפהנה. 74

1 קרוב נאמן לעדות זו. ושתי שבויות שהעידה כל
2 אחת מהן לחברתה - הרי אלו נאמנות. הואיל
3 ואסור כל הספקות כלן מדברי סופרים⁴⁸, לפיכך
4 הקלו בשבויה.

(46) בת ישראל שנשבת בין הגויים. (47) שהיא כבר
ראוייה לביאה. (48) שזה רק חשש שמא נבעלה לגוי.

5 יח. וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו⁴⁹ - נאמן.
6 מעשה⁵⁰ באחד שנשבה הוא ואמו, ובנה מסיח לפי
7 תמו ואמר: נשבינו לבין העובדי פוכבים ומזלות
8 אני ואמי, יצאתי לשאב מים ודעתי על אמי, ללקט
9 עצים ודעתי על אמי; והשיאו אותה חכמים לכהן
10 על פיו.

(49) מספר דבר שלא בכוונה לעדות. (50) דוגמא למסיח
לפי תומו.

11 יט. אין הפעל נאמן להעיד באשתו השבויה שלא
12 נטמאה, שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא
13 תעיד לה. אבל שפחת בעלה - מעידה לה. ושפחתה
14 שהיתה מסיחה לפי תמה - נאמנת.

15 ב. כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה - הרי זה לא
16 ישאנה, שמא עיניו נתן בה. ואם פדאה והעיד בה
17 - הרי זה ישאנה; שאלו לא ידע שהיא טהורה -
18 לא נתן בה מעותיו.

19 כא. האשה שאמרה: נשפיתי וטהורה אני - נאמנת;
20 שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. אפלו היה שם עד
21 אחד שמעיד שהיא שבויה⁵¹. אבל אם יש שם שני
22 עדים שנשפית - אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד
23 שהיא טהורה. היו שם שני עדים שנשפית, ועד
24 אחד מעיד שנטמאת, ואחד מכחיש אותו ומעיד לה
25 שהיא טהורה ולא נתיחד עמה עובד פוכבים
26 ומזלות עד שנפדית, אפלו זה שמעיד שהיא טהורה
27 אשה או שפחה - הרי זו מתרת⁵².

(51) שהיא יכולה להכחישו, שאין פוסלין אותה רק בשני
עדים שנשפית. (52) ואפילו אם עד המעיד שנטמאה, בא
תחילה, גם כן מותרת, שבשבויה הקילו להאמין עד אחד
להכשירה אפילו בהכחשה.

28 כב. מי שאמרה: נשפיתי וטהורה אני, והתירוה בית
29 דין להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשפית - הרי
30 זו תנשא לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס
31 אחריה שבאי, והרי היא שבויה לפנינו ביד אדוניה
32 - הרי זו לא תצא מהתרה שהתירוה. ומשמרין
33 אותה מעתה עד שתפדה.

34 בג. באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת, אפלו
35 נשאת ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא. ואם בא

פסולות", משמע אפילו לא נבעלו. (11) "בתולה אלמנה... כתובת מנה" "דבחזקת בעולה קיימא משנכנסה לחופה".

ד. כהן גדול שנשא בוגרת או מפת עץ - לא חללה¹². וכן אם פעל בעולה בלא נשואין - לא חללה¹³.

(12) שהרי בדיעבד, אם נשאה מותר לקיימה. (13) שרק בנישואין הוא עובר על עשה "והוא אשה בבתוליה יקח", אבל אם בא על הבעולה שלא בדרך נישואין אינו עובר עליה, אמנם כן הוא עובר על לאו "לא תהיה קדשה", אולם לאו זה אינו מאיסורי כהונה ואין חלל אלא מאיסורי כהונה.

ה. כהן הפא על ערוה מן העריות חוץ מנדה, או על אחת מחיבי לאוין השווין בפל¹⁴ - עשה אותה זונה¹⁵, כמו שבארנו. חזר ובא עליה ביאה שניה¹⁶, בין הוא בין כהן אחר - נעשית חללה, וזרעו ממנה חללים. לפיכך¹⁷, כהן שבא¹⁸ על זקוקה ליבם ונתעברה מביאה ראשונה - הולד פשר, לפי שאינו מאסורי כהנה, ונעשית זונה¹⁹. חזר ובא עליה ביאה שניה, נתעברה וילדה - היא חללה וילדה חלל, לפי שהוא מאסורי כהנה.

(14) והיא אסורה להנשא לו. (15) ולא חללה, "כהן הבא על אחותו, זונה משוי לה (עושה אותה), חללה לא משוי לה", מפני שאין זה מאיסורי כהונה. (16) והיא אסורה לו מאיסורי כהונה, שהרי נעשית זונה. (17) שביאה שניה עושה אותה חללה, וזרעו חללים. (18) רבינו לא מצא דוגמא אחרת שהבן יהא כשר אלא בבא על זקוקה ליבם, שהרי בחיבי כריתות הבן ממזר, וכן בבא על הממזרת הבן ממזר. (19) "יבמה שבא עליה זר, עשאה זונה".

ו. וכן כהן הפא על הגיורת והמשחררת - חללה²⁰, וזרעו ממנה חללים. כהן הפא על הנדה - הולד פשר ואינו חלל, שאין אסור הנדה מיחד בפניהם, אלא שוה בכל.

(20) שאסורה לו משום זונה.

ז. כהן שנשא גרושה מעברה, בין ממנו בין מאחר, וילדה פשהיא חללה - הולד פשר, שהרי לא בא מטפת עברה²¹.

(21) "חלל יצירתו בעבירה".

ח. כבר בארנו שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם. לפיכך, כהן שבא על החלוצה - הרי זו חללה וזרעה מכהן חללים, והפל מדבריהן. אבל כהן שבא על אחת מהשניות - היא פשרה וזרעו ממנה פשרים; שאסור השניות - אסור השוה בכל הוא, ואינו מיחד בפניהם.

ט. כהן שבא על ספק זונה, כגון ספק גיורת או

ולפיכך, אם היה פעלה כהן - נאסרה עליו⁵⁶. במה דברים אמורים? בזמן שיד ישראל תקיפה על העובדי כוכבים ומזלות והם יראין מהם; אבל בזמן שיד העובדי כוכבים ומזלות תקיפה - אפלו על ידי ממוץ, כיון שנעשית ברשות עובדי כוכבים ומזלות נאסרה. אלא אם כן העיד לה אחד, פשהיה, כמו שבארנו.

(55) שמפחדים שיפסידו ממנו אם יבעלו אותה. (56) אבל אשת ישראל מותרת לבעלה שאין חוששים שמא נתרצה היא, ובאונס הרי מותרת לבעלה ישראל.

פרק תשעה עשר

(1) יבאר אי זו חללה האמורה בתורה וחלל מדבריהם, ומה בין זה לזה; ספק חלל גורם ומשחררים שנשאו אלו מאלו; כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות; כל הפוסל את אחרים שחוששין לו; משפחה שקרא עליה ערער; ומי שקורין לו ממזר או נתין או חלל - ושותק; ודין משפחה שנתערב בה ספק חלל.

א. אי זו היא חללה? זו שנולדה מאסור כהנה. וכן אחת מן הנשים האסורות לפהנה שנבעלה לכהן - נתחללה. אבל הפהן עצמו שעבר העברה - לא נתחלל².

(2) "הוא עצמו... שעבר עבירה ואין מתחלל".

ב. ובין שנבעלה באנס או בשגגה, [בין פדרפה בין שלא פדרפה] - משהערה בה נתחללה. והוא³ שיהיה כהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה⁴, ותהיה זו האסורה לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה⁵.

(3) וזה נאמר. (4) שראוי לביאה. (5) הראויה לביאה.

ג. פיצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הגרושה או על הזונה, וכהן גדול שבא עליהן, או על האלמנה, או שנשא בעולה ובא עליה - הרי אלו נתחללו לעולם⁷. ואם הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין כהן אחר - הולד חלל⁸. אבל כהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין - לא נתחללה⁹. ואם נשאת, אף על פי שלא נבעלה - נתחללה¹⁰; שכל נשואה בחזקת בעולה היא¹¹, אף על פי שנמצאת בתולה.

(6) שקידש, אבל אם לא קידש אותה - אינה נעשית חללה. (7) כלומר, אפילו אם לא הולידה מביאה זו. (8) ככתוב: "ולא יחלל זרעו". (9) "נתארמלו או נתגרשו... מן האיסורין כשרות", פירוש: אם נתארמלו כשרות לכהונה, ואם היא בת כהן מותרת בתרומה, ואם נתגרשו לא שייך לומר מותרות לכהונה, שהרי גרושה אסורה לכהן, אלא כשרות לאכול בתרומה אם היא בת כהן, אבל אם היא בת ישראל אינה אוכלת בתרומה. (10) "מן הנישואין

28 שְׁנָשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי שְׂבִיאתָם בַּעֲבֹרָה וְהָרִי
29 נִשְׁתִּיתִּי זִנּוּת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ - בְּנוֹתֵיהֶם כְּשֵׁרוֹת
30 לִכְהֵנָה לְבַתְחֻלָּה.

31 יד. חָלַל שְׁנָשָׂא כְּשֶׁרָה - זָרַעוּ מִמֶּנָּה חֲלָלִים. וְכֵן בֶּן
32 בֶּן, וְאֶפְלוּ אַחֵר אֶלֶף דּוֹר. שֶׁכֵּן הַחֲלָל הַזֶּכֶר הוּא
33 חָלַל לְעוֹלָם. וְאִם הָיְתָה בַת - אֲסוּרָה הִיא לִכְהֵנָה,
34 שְׁבִירִי הִיא חֲלָלָה. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שְׁנָשָׂא חֲלָלָה - הַיּוֹלֵד
35 כָּשֶׁר. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה בַת - הָרִי זֶה תִּנָּשָׂא לִכְהֵנָה
36 לְכַתְּחֻלָּה.

37 מו. כְּהֵנִים וְלוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִים - מִתְּרִין לְבֹא זֶה בָּזָה,
38 וְהַיּוֹלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזֶּכֶר³⁵. (לוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִים וְחֲלָלִים
39 - מִתְּרִים לְבֹא זֶה בָּזָה, וְהַיּוֹלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזֶּכֶר³⁶).
40 שְׁנָאֵמֶר: וַיִּתְּלֵדוּ עַל מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם - בֵּית
41 אָבִיו הוּא מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְאִין בֵּית אָמוֹ מִשְׁפַּחְתּוֹ.

35) ואם האב כהן, הולד הוא כהן. ואם האב לוי, הוא לוי.
36) ואם האב הוא חלל, הולד חלל. ואם האב הוא כשר, גם
הולד כשר, אף-על-פי שהאם היא חללה. "כל מקום שיש
קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר".

42 מו. לוֹיִים וְיִשְׂרָאֵלִים וְחֲלָלִים, גֵּרִים וְעֲבָדִים
43 מִשְׁחָרְרִים - מִתְּרִים לְבֹא זֶה בָּזָה. וְהָגֵר וְהַמִּשְׁחָרֵר
44 שְׁנָשָׂא לוֹיָהּ אוֹ יִשְׂרָאֵלִית אוֹ חֲלָלָה - הָרִי הֵבֵן
45 יִשְׂרָאֵלִי³⁷. וְיִשְׂרָאֵלִי אוֹ לֹי אוֹ חָלַל שְׁנָשָׂא גֵיזֶרֶת
46 אוֹ מִשְׁחָרֵרֶת - הַיּוֹלֵד הוֹלֵךְ אַחֵר הַזֶּכֶר.

37) ואסור בממזרות, ואף-על-פי שאמרו: כל מקום שיש
קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר, כלומר אחר
האב, והאב הרי הוא גר, וגר מותר בממזרות - כלל זה נאמר
רק כשהאב הוא ישראלי, אבל לא כשהוא גר. וכן גר שנשא
ממזרת, שהיא מותרת לו - הולד ממזר כאמו.

47 יו. כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת בְּחֻזְקַת כְּשֵׁרוֹת³⁸, וּמִתֵּר לֵשָׂא מֵהֶן
48 לְכַתְּחֻלָּה. וְאֵף עַל פִּי בֶן, אִם רְאִיתָ שְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת
49 שְׂמִתָּגֻרוֹת זֶה בְּזֹוֹ³⁹ תָּמִיד, אוֹ רְאִיתָ מִשְׁפָּחָה שֶׁהִיא
50 בַּעֲלַת מִצָּה וּמְרִיבָה⁴⁰ תָּמִיד, אוֹ רְאִיתָ אִישׁ שֶׁהוּא
51 מְרִיבָה מְרִיבָה עִם הַכֹּהֵן וְעִזָּ פָּנִים בְּיוֹתֵר⁴¹ - חוֹשֵׁשִׁין
52 לָהֶן, וְרֹאיוֹ לְהִתְרַחֵק מֵהֶן; שְׂאֵלוֹ סִמְנֵי פִסְלוֹת הֵם.
53 וְכֵן הַפּוֹסֵל אֶת אֲחֵרִים תָּמִיד, כְּגוֹן שְׁנוֹתָיִם שְׁמִין
54 בְּמִשְׁפָּחוֹת אוֹ בִּיחֻדִּים וְאוֹמֵר עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן מִמְּזֵרִים
55 - חוֹשֵׁשִׁין לוֹ שְׂמָא מִמְּזֵר הוּא; וְאִם אָמַר לָהֶן שֶׁהֵם
56 עֲבָדִים - חוֹשֵׁשִׁין לוֹ שְׂמָא עֶבֶד הוּא. שֶׁכָּל הַפּוֹסֵל
57 - בְּמוֹמוֹ פּוֹסֵל. וְכֵן כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֲזוֹת פָּנִים אוֹ
58 אֲכֻזִּיּוֹת וְשׂוֹנָא אֶת הַבְּרִיּוֹת וְאִינוּ גּוֹמֵל לָהֶם חֶסֶד -
59 חוֹשֵׁשִׁין לוֹ בְּיוֹתֵר שְׂמָא גְבַעֲוִי⁴² הוּא. שְׁפִימְגִי
60 יִשְׂרָאֵל הָאֵמָה הַקְּדוּשָׁה: בִּישְׁנֵי, רַחֲמָנִים וְגוֹמְלִי
61 חֶסֶדִים; וּבְגַבְעוֹנִים הוּא אוֹמֵר: וְהַגְבַּעֲוִים לֹא מִבְּנֵי
62 יִשְׂרָאֵל הֵמָּה, לְפִי שֶׁהֵעִזּוּ פָּנֵיהֶם וְלֹא נִתְפַּסְּיוּ וְלֹא

1 מִשְׁחָרֵרֶת, אוֹ שָׂבָא עַל סֶפֶק גְּרוּשָׁה, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל
2 שָׂבָא עַל סֶפֶק אֱלֻמָּנָה - הָרִי זֶה סֶפֶק חֲלָלָה, וְהַיּוֹלֵד
3 סֶפֶק חָלַל.

4 י. נִמְצְאוּ הַחֲלָלִים שְׁלֹשָׁה: חָלַל מִן הַתּוֹרָה, וְחָלַל
5 מִדְּבָרֵיהֶם²², וְסֶפֶק חָלַל. וְכָל סֶפֶק חָלַל נִוְתָּנִין עָלָיו
6 חֲמִירֵי כְּהֵנִים וְחֲמִירֵי יִשְׂרָאֵל: אֵינוּ אוֹכֵל בְּתוֹרָמָה²³,
7 וְלֹא מִשְׁמָא לְמַתִּים²⁴, וְנוֹשָׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְכַהֵן²⁵.
8 וְאִם אֲכָל²⁶ אוֹ נִטְמָא אוֹ נָשָׂא גְרוּשָׁה - מִכֵּין אוֹתוֹ²⁷
9 מִכַּת מְרִדוֹת²⁸. וְהוּא הָדִין בְּחָלַל שֶׁל דְּבָרֵיהֶם²⁹. אֲבָל
10 חָלַל שֶׁל תּוֹרָה הַיּוֹדֵאִי - הָרִי הוּא כְּזֶר, וְנוֹשָׂא גְרוּשָׁה
11 וּמִשְׁמָא לְמַתִּים; שְׁנָאֵמֶר: אֲמַר אֶל הַכְּהֵנִים בְּנֵי
12 אֲהֶרֶן - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם בְּנֵי אֲהֶרֶן, עַד שִׁיחֵיו
13 בְּכַהוּנָם³⁰.

22) כהן שבא על החלוצה. 23) שמא הוא חלל ודאי
שאסור לאכול תרומה "שהחלל כזר לכל דבר". 24) אולי
הוא כהן כשר, שאסור ליטמא. 25) שמא אינו חלל.
26) תרומה. 27) אבל לא מלקות של תורה, שאין מלקין
מן התורה על הספק. 28) שעל ספק של תורה מכין אותו
מכת מרדות שלא גרע מאיסור של דבריהם. 29) שנותנים
עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל. אבל לענין מלקות, אם
נטמא למתים או אם בא על נשים הפסולות לכהן מלקין
אותו מן התורה, מכיון שמן התורה הוא כהן כשר.
30) "בני אהרן יכול (להתפרש) חללים, תלמוד לומר:
הכהנים, יצאו חללים".

14 יא. כֹּהֵן זָכֵר שֶׁהוּא אָסוּר לֵשָׂא זִנָּה וְחֲלָלָה - אָסוּר
15 בְּגִיזֶרֶת וּמִשְׁחָרֵרֶת, שֶׁהִיא כְּזוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. אֲבָל
16 הַכְּהֵנָה מִתֵּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְחָלַל וְלָגֵר וְלִמִּשְׁחָרֵר. שֶׁלֹּא
17 הַזֶּהָרִי כְּשֵׁרוֹת לְהִנָּשֵׂא לְפִסְלוֹתֵי; שְׁנָאֵמֶר: בְּנֵי אֲהֶרֶן
18 - וְלֹא בְּנוֹת אֲהֶרֶן. נִמְצָא הָגֵר מִתֵּר לֵשָׂא מִמְּזֵרֶת
19 וְלֵשָׂא כְּהֵנָה³¹.

31) "והלכתא, גר מותר בכהנת ומותר בממזרת".

20 יב. גֵּרִים וּמִשְׁחָרְרִים שְׁנָשָׂאוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ וְהַיּוֹלִידוּ בַת,
21 אֶפְלוּ לְאַחֵר כְּמָה דוֹרוֹת, הוֹאִיל וְלֹא נִתְעַרַּב בֵּהֶן
22 זָרַע יִשְׂרָאֵל - הָרִי אוֹתָהּ הַבַּת אֲסוּרָה לְכַהֵן³². וְאִם
23 נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא³³, הוֹאִיל וְהוֹרָתָה וְלִדְתָהּ בְּקִדְשָׁה.
24 אֲבָל גֵּר אוֹ מִשְׁחָרֵר שְׁנָשָׂא בַת יִשְׂרָאֵל, אוֹ יִשְׂרָאֵל
25 שְׁנָשָׂא גֵיזֶרֶת אוֹ מִשְׁחָרֵרֶת - בַּתוֹ כְּשֶׁרָה לִכְהֵנָה
26 לְכַתְּחֻלָּה³⁴.

32) "ומיום שחרב בית המקדש, נהגו כהנים סלסול (מעלה)
בעצמן כרבי אלעזר בן יעקב" הסובר גר שנשא גיורת, בתו
פסולה לכהונה. 33) "נשא אין מוציאין אותה ממנו" כרבי
יוסי האומר "אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהונה".
34) מפני שנתערב בה זרע ישראל מצד האב או מצד האם.

27 יג. גֵּר עֲמוּנִי שְׁנָשָׂא בַת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן מִצְרִי שְׁנִי

וישראלים. (49) אם אם אמה ואם אם אביה. והטעם: קנס, כדי שידבק האדם בשכניו.

כ. וְלִמָּה בּוֹדֵק בְּנָשִׁים בְּלִבָּד? מִפְּנֵי שֶׁהָאֲנָשִׁים, כָּל
עַתָּה שְׂרִירָבוּ זֶה עִם זֶה, יִתְרַף אֶת חֲבֵרָו בְּפִסּוּל שֵׁשׁ
בִּיחוּסוֹ; וְאֵלּוּ הֵיחָא שֵׁם פִּסּוּל - הִיחָא נִשְׁמָע. אָבֵל
הַנָּשִׁים אֵין מְחַרְפוֹת בְּיוֹחֲסִין.

כא. וְלִמָּה יבִדֵּק הָאִישׁ פְּשִׁירָצָה לְשָׂא מִמִּשְׁפָּחָה זֹו
שֶׁהוֹרָעָה חֲזָקָתָהּ, וְלֹא תִבְדֵּק אִשָּׁה שֶׁתִּנָּשֵׂא לָהֶן?
מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִזְהִירוּ בְּשִׁרְוֹת לְהִנָּשֵׂא לְפִסּוּלִין.⁵⁰

(50) והואיל ולא הקפידה התורה עליהן ביוחסי כהונה, לא
עשו החכמים בהן מעלה שתצרכנה לבדוק, ואפילו משום
פסול ממזרות.

כב. כָּל שְׂקוּרִין לוֹ מִמְּזֵר וְשׁוֹתֵק, אוֹ נִתֵּן וְשׁוֹתֵק,
אוֹ חָלָל וְשׁוֹתֵק, אוֹ עֶבֶד וְשׁוֹתֵק - חוֹשְׁשִׁין לוֹ
וְלִמִּשְׁפַּחְתּוֹ, וְאֵין נוֹשְׂאִין מִהֵן אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹדֵקִין.⁵¹
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(51) והבדיקה מכשרתו, שלא יחא זה השותק גרוע ממשפחה
שהעידו עליה עדים שנתערב בה פסול.

כג. מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּתְעַרְבָּ בָּהּ סֶפֶק חָלָל - כָּל אֲלֻמָּנָה⁵²
מֵאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה אֲסוּרָה⁵³ לִכְתּוּבָהּ לְכַתְּחִלָּה. וְאִם
נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי סִפְקוֹת: שֶׁמָּא זֹו
אֲלֻמָּנָה אוֹתוֹ חָלָל⁵⁴ שֶׁמָּא אֵינָה אֲלֻמָּנָה; וְאִם נֹאמַר
שֶׁהִיא אֲלֻמָּנָה, שֶׁמָּא חָלָל הוּא שֶׁמָּא אֵינָה חָלָל.
אָבֵל אִם נִתְעַרְבָּ בָּהּ חָלָל וְדָאִי - כָּל אִשָּׁה מִהֵן
אֲסוּרָה לִכְתּוּבָהּ עַד שִׁיבְדִּיק; וְאִם נִשְׂאָת - תִּצָּא. וְהוּא
הַדִּין⁵⁵ אִם נִתְעַרְבָּ בָּהּ סֶפֶק מִמְּזֵר אוֹ מִמְּזֵר וְדָאִי;
שֶׁאִשְׁתּוּ מִמְּזֵר וְאִשְׁתּוּ חָלָל לִפְנֵינָה אֲסוּר אֶחָד הוּא,
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.⁵⁶

(52) כלומר, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה
ונתלאמנה. (53) ואף-על-פי שיש כאן שני ספקות, כאמור
למטה, אסורה לכתחילה מפני ש"מעלה עשו ביוחסי".
(54) ואם היא אלמנתו, נאסרה בביאתו. (55) זה מוסב על
כל ההלכה. כלומר, ספק ממזר אם נתערב - דינו כספק חלל,
שאם נישאת לא תצא. וממזר ודאי אם נתערב - דינו כחלל
ודאי, שאם נישאת תצא. (56) למעלה פרק יח הלכה א.

פֶּרֶק עֲשָׂרִים

(1) יבאר שכל הכהנים בזמן הזה בחזקת כהנים הם; חלה
ותרומה בזמן הזה הם מן התורה; אם מעלין משמרות
לכהונה; ושנים שבאו, זה אומר אני וחברי כהן וכן האחר;
ודין מי שבא ואמר כהן אני אם הוא נאמן; מי שהוחזק אביו
כהן ויצא עליו קול שהוא בן גרושה; אם נתערב ולד כהן
עם ולד ישראל.

א. כָּל כֹּהֲנִים בְּזִמְנָהּ² - בְּחֻזְקָה³ הֵם כֹּהֲנִים, וְאֵין
אוֹכְלִין⁴ אֶלָּא בְּקִדְשֵׁי הַגְּבוּל⁵. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה תְּרוּמָה

1 רְחִמּוֹ עַל בְּנֵי שְׂאוֹל, וְלֹא גָמְלוּ לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד לְמַחֵל
2 לְבָנֵי מִלְכָּם, וְהֵם עָשׂוּ עִמָּהֶם חֶסֶד וְהַחֲיוּם בְּתַחֲלָה.

(38) "אבל חכמים אומרים, כל משפחות בחזקת כשרות הן
עומדות." (39) "אם ראית שתי משפחות המתגרות זו בזו,
שמץ פסול יש באחת מהן. (40) "אם ראית שני בני אדם
שמתגרים זה בזה, שמץ פסול יש באחד מהן."
(41) "ארבע מאות עבדיו היו לו לפשחור בן אימר, וכולם
נטמעו בכהונה. וכל כהן שיש בו עזות פנים, אינו אלא
מהם." (42) "ולמה גזר עליהם (על הגבעונים) הוא (דוד)
ובית-דינו, לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהם".

3 יח. מִשְׁפָּחָה שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ עֲרֵעַר, וְהוּא שֶׁיַּעֲרִידוּ
4 שְׁנֵים⁴³ שֶׁנִּתְעַרְבָּ בָּהֶן מִמְּזֵר אוֹ חָלָל אוֹ שֵׁשׁ בָּהֶן⁴⁴
5 עֲבֻדוֹת⁴⁵ - הִרִי זֶה סֶפֶק. וְאִם מִשְׁפָּחָה כֹּהֲנִים הִיא -
6 לֹא יִשְׂאָ⁴⁶ מִמֶּנָּה אִשָּׁה עַד שִׁיבְדִּיק עָלֶיהָ אַרְבַּע
7 אֲמָהוֹת שֶׁהֵן שְׁמֻנָּה⁴⁷: אֲמָה, וְאִם אֲמָה, וְאִם אָבִי
8 אֲמָה, וְאִם אִם אָבִי אֲמָה; וְכֵן הוּא בּוֹדֵק עַל אִם
9 אָבִיהָ, וְאִם אִם אָבִיהָ, וְאִם אָבִי אָבִיהָ, וְאִם אִם אָבִי
10 אָבִיהָ.

(43) "אין ערעור פחות משנים". מכיון שלפי ההלכה
הקודמת: "כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות" ורוצים
להוציא אותה מחזקתה, לכן צריכים שנים שיעידו.
(44) רבינו לא כתב בפסול עבדות "שנתערב" כמו בממזר
ובחלל, מפני שאם נתערב במשפחה עבדות, עדיין אי-אפשר
לפסול את המשפחה שאולי שחרר את כל בני התערובות,
שהרי אם "נתערב ולד ישראלי בולד שפחה... וכופין בעל
השפחה ומשחרר את שניהם". לכן דקדק רבינו בלשונו,
וכתב "שיש בהן עבדות" כלומר, שברגע זה יש במשפחה
עבדות. (45) רבינו לא כתב "או עבד", מפני שעבד אם
נתערב בישראל, כלומר בא על בת ישראל, הולד הרי כשר,
כמבואר למעלה פרק טו הלכה ג. ואפילו לכהונה הוא כשר
לדעת רבינו, לכן כתב רבינו "עבדות". כלומר, דהערעור
הוא שיש במשפחה עבדים ושפחות, שוולד הנולד משפחה
הוא עבד, וכל המשפחה היא ספק עבד, דשמא נולד מן
השפחה. (46) כהן. שיעקר הבדיקה משום פסול חללות
ומשום חללות, הצריכו לבדוק גם פסול ממזרות.
(47) כלומר הן ואמותיהן. "שמפני בדיקת הארבע, צריך
לבדוק האחרות, שאין הארבע נבדקות יפה אלא-אם-כן הוא
בודק שלמעלה מהן".

11 ימ. וְאִם הִיתָה מִשְׁפָּחָה זֹו שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ עֲרֵעַר לְיוֹם
12 אוֹ יִשְׂרָאֵלִים⁴⁸ - מוֹסִיף לְבִדֵּק לָהֶם זֹוג אֶחָד⁴⁹,
13 וְנִמְצָא בּוֹדֵק עֲשָׂר אֲמָהוֹת. שֶׁהָעֲרוֹב בְּלוֹיִם
14 יִשְׂרָאֵלִים יִתֵּר מִן הַכֹּהֲנִים.

(48) וכהן רוצה לישא אשה ממשפחה זו. ואף-על-פי
שבלוים וישראלים אין חשש פסול חללות "ישראל שנשא
חללה, הולד כשר... אם היתה בת, הרי זו תנשא לכהונה
לכתחילה" (למעלה הלכה יד), אולם מפני שהצריכו לכהן
לבדוק במשפחת כהנים משום פסול חללות, הצריכו לבדוק
גם משום פסול ממזרות, וזה שייך אפילו במשפחות לויים

אם העידו עדים שראוהו עולה לדוכן ומברך את העם, אין מחזיקים אותו משום כך למיחוס. (18) כתובות כד, ב. בעיא שלא נפשטה, ולכן אין מעלין. (19) שם כה, ב. (20) "בכל קריאה וקריאה (קריאת התורה) . . . כהן קורא ראשון, ואחריו לוי ואחריו ישראל" (פי"ב מהל' תפילה הי"ח).

ה. פהן מיחוס שאמר: פני זה פהן הוא - אין מעלין²¹ אותו ליוחסין על פיו, עד שביא עדים שהוא בנו.

(21) שם.

ו. פהן מיחוס שיצא הוא ואשתו שידענו²² שהיא פשרה למדינה אחרת, ובא הוא והיא ובנים פרוכין אחריה²³, ואמר: אשה שיצאת עמי היא זו ואלו בניה - אינו²⁴ צריך להביא עדים לא על האשה ולא על הבנים. מתה ואלו בניה - צריך להביא עדים שאלו בניו²⁵, ואינו צריך להביא עדים על אמן שהיא²⁶ פשרה, מפני שבכר החזק שיצאה מעמנו כפאשה כשרה.

(22) שבדקה כשנשאת (רש"י). (23) בכת"י תימן: אחריה. (24) קידושין עט, ב. (25) שם. (26) בכת"י תימן: שהיתה.

ז. יצא פהן מיחוס למדינה אחרת, ובא הוא ואשתו ובניו, ואמר: אשה זו נשאתי ואלו בניה - צריך²⁷ להביא ראיה שאשה זו פשרה, ואינו מביא עדים שאלו בניה. והוא שיהיו פרוכין אחריה. ואם בא בפשי נשים, והביא ראיה על האחת, אף על פי שהבנים קטנים ופרוכין אחריה - צריך²⁸ להביא ראיה עליהם; שמא בניו מן האחרת הם ונכרכו אחר זו המיחוסת.

(27) שם. (28) שם.

ח. בא הוא ובניו, ואמר: אשה נשאתי ומתה ואלו בניה - מביא עדים²⁹ שאותה האשה פשרה היתה ואלו בניה. וכדין הזה דנין³⁰ בישאל מיחוס ובלוי מיחוס. ואחר כך נעיד על בנו זה שהוא מיחוס, כדי שיהיה ראוי לסנהדרין³¹.

(29) שם. (30) שם, שהמשנה אומרת "מי שיצא הוא ואשתו" וכו', כלומר, בין כהן בין ישראל (מגיד-משנה). (31) כמבואר למעלה ה"ב.

ט. אין מעלין משטרות לכהנה³². פיצד? הרי שהיה פתוב בשטר: פלוני פהן לזה מפלוני והלוהו כך וכך, והעדים מלמטה - אין מחזיקין בהם פהן זה שהוא מיחוס, שמא לא העידו אלא על המלוה. במה דברים אמורים? לענן יחוס: אבל לחזקה שיהיה פהן ככהני זמן זה, ויאכל תרומה וחלה של דברי סופרים³³ ובשאר קדשי הגבול³⁴ - מעלין מן

1 של דבריהם⁶; אבל תרומה⁷ של תורה וחלה⁸ של תורה - אין אוכל אותה⁹ אלא פהן מיחוס.

(2) שאין מזבח ואין סנהדרין. (3) כלומר, שהם מוחזקים לכהנים. (4) כתובות כד, ב. (5) תרומה שהיא נהגת בגבולין (בגבולי הארץ) חוץ למקדש ולירושלים (רש"י). (6) שחיובה אינה אלא מדרבנן. (7) "כל אוכל אדם הנשמר שגידולו מן הארץ, חייב בתרומה - ומצות-עשה להפריש ממנו ראשית לכהן, שנאמר (דברים יח, ד) ראשית דגןך תירושך ויצהרך וגו' תתן לו" (פ"ב מהל' תרומות ה"א). (8) מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (פ"ה מהל' ביכורים ה"א). (9) כתובות, שם.

ב. אי זהו פהן מיחוס? כל שהעידו לו שני עדים שהוא פהן בן פלוני הכהן, ופלוני בן פלוני הכהן, עד איש שאינו צריך בדיקה, והוא הכהן ששמש על גבי המזבח¹⁰; שאלו לא בדיקו בית דין הגדול אחריה - לא היו מניחין אותו לעבד¹¹. לפיכך, אין בודקין מהמזבח ומעלה, ולא מן הסנהדרין ומעלה; שאין ממנין בסנהדרין אלא פהנים לויים וישאלים מיחוסין¹².

(10) קידושין עו, א. (11) שם, ב. (12) שם.

ג. חלה בזמן הזה, ואפלו בארץ ישראל - אינה של תורה. שנאמר: בבאתכם אל הארץ - ביאת פלכם ולא ביאת מקצתכם; וכשעלו בימי עזרא - לא עלו פלם¹³. וכן תרומה בזמן הזה¹⁴ - של דברי סופרים¹⁵. ולפיכך¹⁶ אוכלים אותה הפהנים שבזמננו שהן בחזקה.

(13) כתובות כה, א. (14) "התרומה בזמן הזה וכו' ואפילו בימי עזרא - אינה מן התורה וכו' שנאמר "כי תבואו אל הארץ" וגו' בבית כולכם, כשהיו בירושה ראשונה וכו'" (פ"א מהל' תרומות הכ"ו). (15) יבמות פב, ב. (16) כלומר, מפני שזה רק מדרבנן, אבל תרומה דאורייתא מותרת רק לכהן מיוחס. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' תרומות פ"ו ה"ב. ולמה אין סומכים על החזקה, כמו בכל איסורי דאורייתא ובית-דין סוקלין ושורפים על סמך חזקה? גזירה היא שגזר נחמיה, ככתוב בספר עזרא ב, סג. וראה מס' כתובות, שם.

ד. מי שהעידו עליו [שגני] עדים שראוהו שהיה אוכל בתרומה של תורה - הרי זה מיחוס. ואין מעלין ליוחסין לא מנשיאת¹⁷ פפים¹⁸, ולא מקריאה¹⁹ בתורה ראשון²⁰, ולא מחלוק תרומה בבית הגרנות, ולא על פי עד אחד.

(17) הכהנים עולים לדוכן כשמגיע שליח-ציבור לברכת "רצה" בשמונה-עשרה, ומברכים את הציבור אחרי שגומר שליח-הציבור את ברכת ההודאה (היינו: ולך נאה להודות).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' י' אדר א' - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י.ד. ואם היה מסיח לפי תמו - נאמן⁵⁰. כיצד?²⁵
מעשה⁵¹ באחד שהיה מסיח לפי תמו ואמר: זכור²⁶
אני כשהייתי תינוק והייתי מרפב על כתפו של אבי,
הוציאוני מבית הספר⁵² והפשיטוני בתנתי²⁷
והטבילוני⁵³ לאכל תרומה לערב, וחברי בודלין²⁸
ממני⁵⁴ והיו קוראין אותי יוחנן אוכל חלות. והעלהו²⁹
רבנו הקדוש לפנה על פי עצמו.³¹

(50) להיות בחזקת כהן ולאכול קדשי הגבול, שדינו כעד
אחד המבואר למעלה ה"ט. (51) כתובות כו, א.
(52) הוכחה שאינו עבד (שעבד כהן מותר בתרומה) "שאסור
לאדם שילמד את עבדו תורה" (פ"ח מהל' עבדים ה"ח).
(53) "מפני שסתם תינוק מטפח באשפות, ושרצין מצוין שם"
(רש"י). (54) כדי שלא יטמאו את התרומה.

טו. נאמן גדול לומר⁵⁵: זכור אני כשהייתי תינוק⁵⁶
וראיתי פלוני טובל ואוכל בתרומה לערב, ומחזיקין³²
אותו בכהנה בעדותו⁵⁷. מי שפא בזמן הזה ואמר:
כהן אני, ועד אחד מעיד לו: שאני יודע שאביו של
זה כהן - אין מעלין אותו לפנה בעדות זה, שפא
חלל הוא⁵⁸, עד שיעיד שזה כהן⁵⁹ הוא. אבל אם
החזק אביו כהן, או שפאו שנים והעידו שאביו של
זה כהן - הרי הוא בחזקת אביו.³⁹

(55) כתובות כח, א. (56) בכת"י תימן: קטן. (57) שדינו
כעד אחד. (58) מכיון שלא הוחזק אביו לכהן ויש רק עד
אחד, חוששין לבנו אפילו כשלא יצא עליו קול שהוא בן
גרושה או בן חללה (מגיד-משנה). (59) כשר, לא חלל.

טז. מי שהחזק אביו כהן, ויצא עליו קול שהוא
בן גרושה או חלוצה - חוששין לו ומורידין⁴⁰
אותו⁶⁰. בא עד אחד אחר כן והעיד שהוא כשר
- מעלין אותו לפנה על פיו. באו שנים עדים
אחר כן והעידו שהוא חלל - מורידין אותו מן
הפנה. בא עד אחד והעיד שהוא כשר - מעלין⁴¹
אותו לפנה. שזה האחרון מצטרף לעד ראשון⁶¹,
והרי שנים מעידין שהוא כשר ושנים מעידים
שהוא פסול; ידחו אלו ואלו, וידחה הקול,
שהשנים כמאה, וישאר כהן בחזקת אביו⁶².⁴⁹

(60) שם כו, א. (61) שם. (62) כלל הוא בתלמוד, שאם
יש שני עדים כנגד שני עדים - אנו מעמידין את האדם על
חזקתו (יבמות לא). ואין חוששין לקול במקום עדים,
ואפילו כשעדים אחרים מכחישים אותם.

יז. אשה שלא שהתה שלשה חדשים אחר בעלה
ולדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן
שבעה לאחרון, והיה אחד מהן כהן והשני ישראל
- הרי זה ספק כהן⁶³. וכן אם נתערב ולד כהן בולד
ישראל והגדילו התערבות - כל אחד מהן ספק
כהן. ונותנין עליהן חמרי ישראל וחמרי כהנים:⁵⁵

השטרות³⁵, ועל פי עד אחד, ומנשיאות בפנים,
ומקריאה בתורה ראשון.²

(32) כתובות פד, ב. (33) כמבואר למעלה ה"א. (34) לתת
לו מתנות כהונה, כמו: פדיון הבן, פדיון פטר חמור וראשית
הגז. (35) שם.

י. וכן כל כהן שאמר: בני זה כהן - נאמן להאכילו
בתרומה³⁶ ולהיותו בחזקת כהן, ואינו צריך להביא
ראיה לא על הבנים ולא על האשה.⁵

(36) שם כה, ב.

יא. שנים שפאו למדינה, זה אומר: אני וחברי כהן,
וזה אומר: אני וחברי כהן, אף על פי שנראין
כגומלין זה את זה - הרי אלו נאמנין³⁷, ושניהם
בחזקת כהנים. וכן עד שאמר: ראיתי זה שפא
כפיו, או שאכל בתרומה, או שחלק על הגרן, או
שקרא בתורה ראשון וקרא אחריו לוי³⁹ - מחזיקין¹¹
אותו בכהנה על פיו. וכן אם העיד שזה קרא שני
בתורה אחר כהן⁴⁰ - מחזיקין אותו בלוי⁴¹.¹³

(37) שם כד, א. (38) כמבואר למעלה ה"ט, שמחזיקים
בכהונה על פי עד אחד. (39) שם: שאם לא קראו אחריו
לוי, בזה שהוא היה הראשון - עוד אין הוכחה שהוא כהן,
שאולי קראו אותו ראשון בחזקת שהוא גדול. (40) שם.
(41) ליתן לו מעשה ראשון.

יב. העיד⁴² שראה זה שחלק עם אחיו בבית דין
תרומה שהנתי להן אביהן הכהן - אין מעלין אותו
לפנה בעדות זו; שפא חלל הוא, ולקח חלק
ירשתו מתרומה למכרה⁴³.¹⁷

(42) עד אחד (מגיד-משנה). (43) לכהן (שם כו).

יג. מי שפא בזמן הזה ואמר: כהן אני - אינו נאמן,
ואין מעלין אותו לפנה על פי עצמו⁴⁴, ולא יקרא
בתורה ראשון, ולא ישא את כפיו, ולא יאכל
בקדשי הגבול⁴⁵, עד שיהיה לו עד אחד. אבל אוסר
עצמו בגרושה וזונה וחללה⁴⁶, ואינו מטמא למתים.
ואם נשא או נטמא - לוקה⁴⁷, והנבעלת⁴⁸ (לו) ספק
חללה⁴⁹.²⁴

(44) שם כג, ב. (45) מפני שמקריאה בתורה ראשון
ומנשיאות כפים ומאכילת וחלוקת תרומה בבית הגורן,
מחזיקין אותו לכהן, כמבואר למעלה ה"ט, ומכיון שאין מי
שיעיד עליו שהוא כהן, רק הוא בעצמו, ואין הוא נאמן על
עצמו (מגיד-משנה). (46) שהרי אומר שכהן הוא, ונעשו
פסולי הכהונה עליו כחתיכה דאיסורא, כמבואר למעלה
פ"ח ה"ט. (47) מכיון שלא הוחזק מתחילה לישראל או
לכהן, ועד אחד נאמן לומר עליו שהוא כהן, נאמן על עצמו
בנוגע אליו ('מחנה אפרים'). (48) מפסולי כהונה, כגון
גרושה וזונה. (49) ואם כהן אחר בא עליה, אינו לוקה. וכן
זרעה מכהן, הם ספק חללים ('חלקת מחוקק').

יום ש"ק י"א אדר א' ה'תשע"ו

פרק אחד ועשרים

(1) יבאר איסור חיבוק ונישוק לערוה דרך תאוה; אם מותר להסתכל בבתולה או באשתו נדה; אם מותר לחבק אחת מן העריות שאין לבו נוקפו עליהן; נשים המסוללות אם נאסרות לכהונה או לבעליהן; אם ישמש האדם עם אשתו שלא כדרכה או לאור הנר או ביום; וכל הנהגת האדם עם אשתו בתשמיש המטה; אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ושיתקשה עצמו לדעת; אסור לעבור על פתח זונה; אסור לשלוח יד במבושיו אם אינו נשוי; שישא בניו סמוך לפרקן; ומי שגרש אשתו אם תדור עמו בחצר; אם ישא אשה ודעתו לגרשה; ואשה שנשאת לשני אנשים ומתו; לעולם ימכור אדם מה שיש לו לישא בת תלמיד חכם.

א. כל הפא על ערוה? מן העריות דרך איברים, או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקרוב בשר - הרי זה לוקה³ מן התורה. שנאמר: לבלתי עשות מחקות⁴ התועבת וגומר. ונאמר: לא תקרבו לגלות ערוה - כלומר: לא תקרבו לדברים המביאים לידי גלו ערוה⁵.

(2) כל ביאות שחייבים עליהן מיתת בית דין או כרת וזהם האמורים בפרשת אחרי מות הן הנקראות עריות וכל אחת מהן נקראת ערוה. (3) אבל מיתת בית דין וכרת אינו חייב אלא בביאה או בהערה. ודברים אלה אסורים גם בחייבי לאוין, אבל אינו לוקה אלא בחייבי כריתות בלבד. (4) מנהגים המביאים לתועבות הזימה. (5) מדרבנן.

ב. העושה דבר מחקות אלו - הרי הוא חשוד על העריות. ואסור לאדם לקרץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו לאחת מן העריות, או לשחק עמה⁶ או להקל ראש. ואפלו להריח בשמים שעליה או להביט בפיפה - אסור. ומפני⁷ למתבונן לדבר זה מפת מרדות. והמסתכל אפלו באצבע קטנה של אשה ונתבונן להנות - כמי שנסתכל במקום התרף⁸. ואפלו לשמע קול הערוה או לראות שערה - אסור.

(6) "שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה". (7) ככל העובר על דברי חכמים. (8) ערוותה.

ג. והדברים האלו אסורין בחיבוי לאוין. ומתיר להסתכל בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה, כדי שיראה אם היא נאה בעיניו ושאנה, ואין בזה צד אסור. ולא עוד, אלא שראוי לעשות בן. אבל לא יסתכל דרך זנות. הרי הוא אומר: ברית כרתי לעיני, ומה אתבונן על בתולה.

(9) כלומר, גם בחייבי לאוין. וחיבוק ונישוק וקרבת בשר בחייבי לאוין איסורן מדרבנן.

ד. ומתיר לאדם להביט באשתו פשהיא נדה, ואף על פי שהיא ערוה. ואף על פי שיש לו הנאת לב ממנה

1 נושאין נשים הראויות לכהנה, ואין מטמאים
2 למתים, ולא אוכלין בתרומה; ואם נשאו גרושה -
3 מוציאין ואינן לוקין.

(63) שם ק, ב.

4 יח. שני כהנים שנתערבו ולדותיהם, או אשת כהן
5 שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת
6 לכהן אחר ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או
7 בן שבוע לאחרון - נותנין לו על הנולד חמרי
8 שניהם: הוא אוגן עליהם⁴, והן אוגנין עליו⁵;
9 הוא אין מטמא להם⁶, והם אינן מטמאין לו⁷;
10 ועולה במשקמו של זה ושל זה⁸, ואין חולק⁹.
11 ואם היו שניהם במשקמא אחד ובית אב אחד -
12 נוטל חלק אחד.

(64) ביום המיתה של קרובים, האדם מתאונן על מותו ונקרא "אונן", ודיני אונן מבוארים בהלכות אבל. (65) "וביום מותו (של הולד) אסורים שניהם בקדשים" (רש"י). ויצויר הדבר ששניהם מתו אחרי לידתו, והאשה לא נתגרשה מן הראשון (אם נתגרשה ונשאה השני, הרי הבן חלל ומותר ליטמא למתים, ובמשנה שם אמרו: "הוא אינו מטמא להם"), כגון שנשאת לראשון ונתעברה ממנו ואחר כך נתברר שקידושי הראשון היו קידושי טעות, ונשאה לשני בתוך שלשה חדשים, בלא גט, שהרי היא אינה צריכה גט, מכיון שנתברר שקידושי טעות היו (גמרא שם). (66) לכל אחד מהם, שמא לאו אביו הוא. (67) כל אחד מהם אינו מטמא לו, שמא אינו בנו. (68) עשרים וארבעה משמרות של כהנים היו במקדש, והיו מתחלפים כל שבוע לפי תור שנקבע להם ע"י גורל בימי דוד. והמשמרות נחלקו לבתי אב, וכל בית אב היה עובד במקדש יום אחד מימי השבוע של משמרו. ואפילו אם שני הכהנים הללו משתייכים לשני משמרות, אין חברי המשמרות יכולים לעכב עליו מלעבוד בבית המקדש בשבוע שלהם. (69) אנשי כל בית אב חולקים ביניהם את עורות הקדשים, ואת חלקם בבשר הקרבנות שהקריבו ביומם. הספק הזה אינו מקבל חלק, כי שני המשמרות דוחים אותו וטוענים: הבא ראייה שאתה ממשמר שלנו - ותקח.

13 יט. כמה דברים אמורים? בזמן שהן באין מפת
14 נשואין; אבל בזנות - גזרו חכמים⁷⁰ שמשתקין
15 אותו מדין כהנה כלל, הואיל ואינו יודע אביו
16 הודאי. שנאמר: והיתה לו ולזרעו אחרי - עד
17 שיהיה זרעו מיחס אחרי.

(70) שם ק, ב. והסמיכו גזירתם על הכתוב.

18 ב. כיצד? עשרה כהנים שפרש אחד מהם ובעל,
19 שהרי הנולד כהן ודאי, ואף על פי כן, הואיל ואינו
20 יודע אביו שיתיחס לו - משתקין אותו מדין כהנה,
21 ואינו עובד ולא אוכל ולא חולק. ואם נטמא למתים
22 או נשאו גרושה - לוקה, שאין כאן ספק היתר.

39 שְׁאֵדָם רוּצָה לַעֲשׂוֹת בְּאִשְׁתּוֹ - עוֹשָׂה: בּוֹעֵל בְּכָל עֵת
40 שִׁירְצָה, וּמִנְשֵׁק בְּכָל אָכָר וְאָכָר שִׁירְצָה, וְיֹבֵא עָלֶיהָ
41 כְּדֶרְכָּה וְשָׁלֹא כְּדֶרְכָּה; וּבִלְבָד שְׁלֹא יוֹצִיא שְׂכֶבֶת
42 זָרַע לְבִטְלָה. וְאִם עַל פִּי כֹן, מִדַּת חֲסִידוֹת שְׁלֹא יִקַּל
43 אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ לְכָף, וְשִׁירְצָה עֲצָמוֹ בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ,
44 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת דַּעוֹת, וְלֹא יוֹסִיר מִדֶּרֶךְ הָעוֹלָם
45 וּמִנְהִגוֹ, שְׂאִין דְּבָר זֶה אֵלָּא כְּדִי לְפָרוֹת וּלְרִבּוֹת.

46 י. אִסּוּר לְאָדָם לְשַׁמֵּשׂ מִטָּתוֹ לְאוּר הַנֵּר. הֲרִי שֶׁהִיתָה
47 שֶׁבֶת וְלֹא הָיָה לוֹ בֵּית אַחֵר וְהָיָה הַנֵּר דְּלוּק - הֲרִי
48 זֶה לֹא יִשְׁמַשׁ כָּלָל. וְכֵן אִסּוּר לְיִשְׂרָאֵלִי לְשַׁמֵּשׂ
49 מִטָּתוֹ בַּיּוֹם, שְׁעִזּוֹת פָּנִים הֵינּוּ לוֹ. וְאִם הָיָה תִּלְמִיד
50 חֶכֶם, שְׂאִינוֹ בָּא לְהַמְשִׁיךְ בְּכָף - הֲרִי זֶה מֵאֲפִיל
51 בְּטָלִיתוֹ וּמִשְׁמַשׁ. וְאִין נִזְקָקִין לְדַבֵּר זֶה אֵלָּא מִפְּנֵי
52 צִרְף גְּדוּלָּה¹⁶. וְדֶרֶךְ קִדְשָׁה לְשַׁמֵּשׂ בְּאִמְצַע הַלֵּילָה.

(16) "כמו דרך הרפואה".

53 יא. אִין דַּעַת חֲכָמִים נוֹחָה לְמִי שֶׁהוּא מְרַבֵּה
54 בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וְיִהְיֶה מְצוּי אֲצֵל אִשְׁתּוֹ כְּתִרְנוּגוֹל,
55 וּפְגוּם הוּא עַד מָאֵד, וּמַעֲשֵׂה בּוֹרִים הוּא. אֵלָּא כָּל
56 הַמַּמְעֵט בְּתִשְׁמִישׁ - הֲרִי זֶה מְשַׁבֵּחַ; וְהוּא שְׁלֹא
57 יִבְטֵל עוֹנָה [אֵלָּא] מִדַּעַת אִשְׁתּוֹ. וְלֹא תִּקְנוּ
58 בְּרֵאשׁוֹנָה¹⁷ לְבַעֲלֵי קִרְוִין שְׁלֹא יִקְרְאוּ בְּתוֹרָה עַד
59 שִׁיטְבִּלוּ, אֵלָּא כְּדִי לְמַעַט בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

(17) אחר כך בטלוה.

60 יב. וְכֵן אִסּוּר חֲכָמִים, שְׁלֹא יִשְׁמַשׂ אָדָם מִטָּתוֹ וְלִבּוֹ
61 מִחֻשָּׁב בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת, וְלֹא יִבְעַל מִתּוֹךְ שְׂכֵרוֹת, וְלֹא
62 מִתּוֹךְ מְרִיבָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שִׁנְאָה, וְלֹא יָבֹא עָלֶיהָ עַל
63 כְּרָחָה וְהֵינּוּ יִרְאָה מִמֶּנּוּ, וְלֹא בְּשִׂיחָה אֶחָד מֵהֶן
64 מְנַדֶּה, וְלֹא יָבֹא עָלֶיהָ אַחֵר שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ לְגַרְשָׁה.
65 וְאִם עָשָׂה כֵּן - הַפָּנִים אֵינָן הַגּוֹנִים, אֵלָּא מֵהֶן עֲצִי
66 פָּנִים וּמֵהֶן מוֹרְדִים וּפּוֹשְׁעִים.

67 יג. וְכֵן אִסּוּר חֲכָמִים, שֶׁכָּל אִשָּׁה חֲצוּפָה שֶׁהִיא
68 תּוֹכַעַת תְּשֻׁמִּישׁ הַמִּטָּה בְּפִיהָ, אוֹ מִפְתָּהּ אִשָּׁה לְשֵׁם
69 נִשְׁוֹאִין, אוֹ מִתְּפִינָן לְבֹא עַל רַחֵל אִשְׁתּוֹ וְכֹא עַל
70 לֵאָה אִשְׁתּוֹ, וּמִי שְׁלֹא שִׁתְּתָה אַחֵר מִיתָת בַּעֲלָהּ
71 שֶׁלְּשָׁה חֲדָשִׁים וְהֲרִי הֵן סֶפֶק - כָּל אֵלּוּ הַפָּנִים
72 הַלְּיוּדִים מֵהֶם הֵם הַמּוֹרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים שִׁיטְוִיר
73 הַגְּלוּת בּוֹרְרִין אוֹתָן.

74 יד. וְאִסּוּר לְאָדָם לְבֹא עַל אִשְׁתּוֹ בְּשִׁנְיָה וּבְרִחוּבוֹת
75 אוֹ בְּגִנּוֹת וּבְכִרְדִּסִין, אֵלָּא בְּבֵית דִּירָה; שְׁלֹא יִרְאָה
76 כְּזוֹנָת, וְיִרְגִּילוּ עֲצָמָם לִידֵי זָנוֹת. וְהַבּוֹעֵל אֶת אִשְׁתּוֹ
77 בְּמִקְוֹמוֹת אֵלּוּ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדּוֹת. וְכֵן
78 הַמִּקְדָּשׁ בְּבִיָּאָה, וְהַמִּקְדָּשׁ בְּשׁוּק¹⁸, וְהַמִּקְדָּשׁ בְּלֹא
79 שְׁדוּף - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרִדּוֹת.

(18) "אפילו בכספא דמנהג זילות ופריצות הוא".

1 בְּרִיָּאָה, הוֹאִיל וְהִיא מִתְּרַת לוֹ לְאַחֵר זָמַן - אִינוֹ בָּא
2 בְּזֶה לְדַבֵּר מִכְּשׁוֹל. אֲבָל לֹא יִשְׁחַק וְלֹא יִקַּל רֹאשׁ
3 עֹמֶה, שְׂמָא יִרְגִּיל לְעִבְרָה.

4 ה. אִסּוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִשָּׁה כָּלָל, בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין
5 קִטְנָה, בֵּין שְׁפָחָה בֵּין מַשְׁחֲרֶרֶת, שְׂמָא יָבֹא לִידֵי
6 הַרְהוּר. בָּאִי זֶה שְׁמוּשׁ אִמְרוּ¹⁰? רְחִיצַת פָּנָיו יָדָיו
7 וְרַגְלָיו, וְהַצָּעַת מִטָּה לְפָנָיו, וּמִזִּיצַת הַכּוֹס, שְׂאִין
8 עוֹשָׂה לְאִישׁ דְּבָרִים אֵלּוּ אֵלָּא אִשְׁתּוֹ בְּלִבְדּוֹ. וְאִין
9 שׁוֹאֲלִין בְּשָׁלוֹם אִשָּׁה כָּלָל, וְאַפְלוּ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ.

(10) שאסור.

10 ו. הַמַּחְבֵּק אַחַת מִן הָעֲרִיּוֹת שְׂאִין לְבֹ שֶׁל אָדָם
11 נּוֹקֵפִין¹¹ עָלֶיהֶן, אוֹ שֶׁנִּשְׁקֵק לְאַחַת מֵהֶן, כְּגוֹן אַחֲתוֹ
12 הַגְּדוּלָּה וְאַחֲתוֹ אִמּוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אִם עַל פִּי שְׂאִין
13 שֵׁם תִּמְנָה וְלֹא הִנָּה כָּלָל - הֲרִי זֶה מְגִנָּה בְּיוֹתֵר,
14 וְדָבָר אִסּוּר הוּא, וּמַעֲשֵׂה טַפְשִׁים הוּא. שְׂאִין קִרְבִּין
15 לְעִרְוָה כָּלָל, בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין קִטְנָה, חוּץ מֵהָאֵם לְבָנָה
16 וְהָאָב לְבָתוֹ.

(11) כלומר, אין לבו חרד שיבוא לידי חטא.

17 ז. מִיָּצֵד? מִתֵּר הָאָב לְחִבָּק בְּתוֹ וּלְנִשְׁקָה, וְתִישָׁן עִמּוֹ
18 בְּקִרְוִב בְּשָׁר, וְכֵן הָאֵם עִם בְּנָהּ, כָּל זָמַן שֶׁהֵם
19 קִטְנִים. הַגְּדִילוּ וְנַעֲשֵׂה הֵבֶן גְּדוֹל וְהִפֵּת גְּדוּלָּה עַד
20 שִׁיחֵיו שְׂדִים נִכְנָו וּשְׁעָרָה צִמַּח - זֶה יִשָּׁן בְּכִסּוֹתוֹ,
21 וְהִיא יִשְׁנָה בְּכִסּוֹתָהּ. וְאִם הִיתָה הַפֶּת בּוֹשָׁה לְעַמּוֹד
22 לְפָנָי אֲבִיהָ עֲרָמָה, אוֹ שֶׁנִּשְׁאָת¹², וְכֵן אִם הָאֵם בּוֹשָׁה
23 לְעַמּוֹד בְּפָנָי בְּנָהּ עֲרָמָה, וְאִם עַל פִּי שֶׁהֵן קִטְנִים -
24 מַשְׁהֲגִיעוּ לְהַפְלִים מֵהֶן אִין יִשְׁנִים עִמָּהֶם אֵלָּא
25 בְּכִסּוֹתָן.

(12) ואפילו נתקדשה.

26 ח. נָשִׁים הַמְּסוּלָּלוֹת¹³ זֹו בְּזוֹ - אִסּוּר, וּמַמְעֵשֶׂה
27 מְצָרִים הוּא שֶׁהִזְהִרְנוּ עָלָיו, שְׁנִאָמֵר: כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ
28 מְצָרִים לֹא תַעֲשׂוּ. אִמְרוּ חֲכָמִים: מָה הָיוּ עוֹשִׂים?
29 אִישׁ נוֹשֵׂא אִישׁ, וְאִשָּׁה נוֹשֵׂא אִשָּׁה, וְאִשָּׁה נוֹשֵׂא
30 לְשָׁנִי אֲנָשִׁים. אִם עַל פִּי שֶׁמַּעֲשֵׂה זֶה אִסּוּר - אִין
31 מִלְּקִין עָלָיו, שְׂאִין לוֹ לֹא מִיָּחִד, וְהֲרִי אִין שֵׁם
32 בִּיָּאָה כָּלָל. לְפִיכָף אִין נִאָסְרוֹת לְכַהֲנָה מִשּׁוּם זָנוּת,
33 וְלֹא תִאָסֵר אִשָּׁה עַל בַּעֲלָהּ בְּזֶה, שְׂאִין כָּאֵן זָנוּת¹⁴.
34 וְרֵאוּ לְהַפְתּוֹת מִפֶּת מְרִדּוֹת, הוֹאִיל וְעָשׂוּ אִסּוּר¹⁵.
35 וְיֵשׁ לְאִישׁ לְהַקְפִּיד עַל אִשְׁתּוֹ מְדָבָר זֶה, וּמוֹנֵעַ
36 הַנָּשִׁים הַיִּדְּעוֹת בְּכָף מִלְּהַפְּסֵם לָהּ וּמִלְּצִאתָהּ הִיא
37 אֲלֵיהֶן.

(13) "מביאות אשה על אשה ... וזה שקוראין חכמים נשים המסוללות זו בזו". (14) "פריצותא בעלמא" ומשום פריצותא אין אשה נאסרת על בעלה. (15) ככל העובר על איסור מדבריהם.

38 ז. אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם - מִתְּרַת הִיא לוֹ. לְפִיכָף כָּל מָה

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א אדר א' - ספר קדושה - הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38 כג. ואסור לאדם שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו,
39 שלא יבוא לידי הרהור. ואפלו מתחת טבורו לא
40 יכניס ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין
41 מים - לא יאחז באמה וישתין. ואם היה נשוי -
42 מתר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי - לא יושט ידו
43 לאמה כלל אלא בפעם שהוא צריך לנקביו.

(23) "לא כתב (רבינו) אסור (כמו בתחילת ההלכה) ... דבזה
אין איסור רק מצד תוספת קדושה (שלכן קראו לרבי יהודה
הנשיא רבינו הקדוש "שלא הכניס ידו תחת אבנטו".

44 כד. חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפאר
45 אחד מהם שמעולם לא נסתכל במילה שלו, ומהן
46 מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו.²⁴
47 מפני שלבו פונה מדברי הבאי לדברי האמת, שהן
48 אוהות לבב הקדושים.

(24) "מעשה באדם שנשא אשה גידמת ולא הכיר בה
(במומה) עד יום מותה ... כמה צנוע אדם זה שלא הכיר
באשתו".

49 כה. מצות חכמים, שישא אדם בן ובנותיו סמוך
50 לפרקן; שאם יניחן - יבואו לידי זנות או לידי
51 הרהור. ועל זה נאמר: ופקדתן נוד ולא תחטא.
52 ואסור להשיא אשה לקטן²⁵, שהיה כמו זנות היא.

(25) לפני שנת השלוש עשרה.

53 כו. ואין האיש רשאי לישיב בלא אשה. ולא ישא
54 עקרה וזקנה שאינה ראויה לילד²⁶. ורשות לאשה
55 שלא תנשא לעולם או תנשא לסריס. ולא ישא בחור
56 זקנה²⁷, ולא ישא זקן ילדה; שדבר זה גורם לזנות.

(26) כאשר עדיין לא קיים מצות פריה ורביה. (27) אפילו
הראויה לילד.

57 כז. וכן מי שגרש את אשתו מן הנשואין - לא תדור
58 עמו בחצר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן²⁸
59 - לא תדור עמו במבוי²⁹. וכפר קטן נדון במבוי.
60 היה לה מלזה אצלו - עושה שליח לתבעו. וגרושה
61 שבאה עם המגרש לדין - מנדין אותה או מכין אותה
62 מפת מרדות³⁰. ואם נתגרשה מן הארוסין - מתרת
63 לתבעו בדין ולדור עמו. ואם היה לבו גס³¹ בה -
64 אף מן הארוסין אסור. ומי נדחה מפני מי? היא
65 נדחית מפניו. ואם היתה החצר שלה - הוא ידחה
66 מפניה.

(28) שיש עליו גם איסור גרושה. (29) בתים שלהם היו
בנויים על פי תכנית שכזו: בתים אחדים פתוחים לחצר אחת
וחצרות אחדות פתוחות למבוי. (30) "ואי אתי לקמן לדינא
(ואם באו לפנינו לדין) רב פפא אמר שמותי משמתינן להו
(מנדין אותה, נידוי הוא חרם קל), רב הונא בריה דרב יהושע
אמר נגודי מנגדינן להו" (מכין אותה). ומכיוון שבגמרא לא

1 מו. ואכסנאי אסור בתשמיש המטה עד שיחזור
2 לביתו. וכן אסור חכמים על האיש שידור בבית
3 חמיו, שזו עזות פנים היא. ולא יפגס עמו למרחץ.

4 מו. ולא יפגס אדם עם אביו למרחץ, ולא עם בעל
5 אחותו, ולא עם תלמידו. ואם היה צריך לתלמידו
6 - מתר. ויש מקומות שנהגו שלא יפגסו שני אחים
7 באחד למרחץ.

8 יז. לא יהלכו בנות ישראל פרוציות¹⁹ ראש בשוק,
9 אחת פנויה²⁰ ואחת אשת איש. ולא תלך אשה בשוק
10 ובנה אחריה. גזרה שמא יתפשו בנה, ותלך אחריו
11 להחזירו, ויתעללו בה הרשעים שתפסוהו דרך
12 שחוק.

(19) מגולות שער. (20) אלמנה או גרושה או בעולה, אבל
בתולה מותרת לצאת פרוצת ראש.

13 יח. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה. לפיכך לא
14 יהיה אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא
15 קטנה שאינה ראויה לילד. אבל אלו שמנאפין ביד
16 ומוציאין שכבת זרע - לא די להם שאסור גדול
17 הוא, אלא שהעושה זה - בנדיה הוא יושב²¹,
18 ועליהם נאמר: ידיכם דמים מלאו, וכאלו הרג
19 הנפש.

(21) כלומר, שחכמים נידו כל מי שיעשה כן.

20 יט. וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא
21 עצמו לידי הרהור. אלא אם יבוא לו הרהור - יסייע
22 לבו מדברי הבאי (והשקחה) לדברי תורה²², שהיא
23 אילת אהבים ויעלת חן. לפיכך אסור לאדם לישן
24 על ערפו ופניו למעלה, עד שיטה מעט, כדי שלא
25 יבוא לידי קשוי.

(22) "משכחו לבית המדרש".

26 כ. ולא יסתכל בבהמה ובחיה ועוף בפעם
27 שמזדקקין זכר לנקבה. ומתר למרביעי בהמה
28 להכניס במכחול בשפופרת, מפני שהן עסוקין
29 במלאכתן לא יבואו לידי הרהור.

30 כא. וכן אסור לאדם להסתכל בנשים בפעם שהן
31 עומדות על הפכיסה. אפלו להסתכל בבגדי צמר של
32 אשה שהוא מפירה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.

33 כב. מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלך
34 אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחרי. וכל
35 המהלך בשוק אחרי אשה - הרי זה מקלל עמי
36 הארץ. ואסור לעבר על פתח אשה זונה עד שירחיק
37 ארבע אמות, שנגמר: ואל תקרב אל פתח ביתה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"א אדר א' – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

30

פרק שנים ועשרים

1 יבאר איסור ייחוד עם ערוה מן העריות ועם בהמה או זכר; איסור ייחוד ישראלית עם הגויים וכן תינוק ותינוקת ובהמה; מי שאין לו אשה אם ילמד תינוקות; ואשה אם תלמד קטנים; אין דורשין בסתרי עריות בשלשה; ושירגיל עצמו בקדושה.

31 א. אסור להתיחד עם ערוה מן העריות², בין זקנה
32 בין ילדה; שדכר זה גורם לגלות ערוה. חוץ מהאם
33 עם בנה, והאב עם בתו, והבעל עם אשתו נדה.
34 וחתן שפירסה אשתו נדה קדם שיבעל - אסור
35 להתיחד עמה, אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן
36 בין האנשים. ואם בא עליה ביאה ראשונה ואחר כך
37 נטמאת - מתר להתיחד עמה.

2 ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה א. אבל יחוד עם חייבי לאוין אינו אסור מן התורה.

38 ב. לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה.
39 לפיכך אין אסור להתיחד עמה. ואם נתרחק אפלו
40 מיחוד זכור ובהמה - הרי זה משבח. וגדולי
41 החכמים היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתחדו
42 עמה. ואסור יחוד העריות מפי הקבלה³.

3 כלומר, שקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו. ושם "רמז ליחוד מן התורה".

43 ג. כשארע מעשה אמן ונתמר גזר דוד ובית דינו
44 על יחוד פנויה. ואף על פי שאינה ערוה⁴ - בכלל
45 יחוד עריות היא. ושמאי והלל⁵ גזרו על יחוד
46 פותית. נמצא, כל המתיחד עם אשה שאסור
47 להתיחד עמה, בין ישראלית בין פותית - מכין את
48 שניהן מפת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין
49 עליהן⁶. חוץ מאשת איש, שאף על פי שאסור
50 להתיחד עמה, אם נתיחד - אין לוקין; שלא
51 להוציא לעז עליה שזנתה, ונמצאו מוציאין לעז על
52 הפנים שהן ממזרים.

4 אלא לאו, כמבואר בפרק א מהלכות אישות הלכה ד: "הבועל אשה לשם זנות בלא קידושין, לוקה מן התורה".

5 כלומר, בית-שמאי ובית-הלל, ובגמרא עבודה-זרה לו: "ואתו (ובאו) תלמידי בית-שמאי ובית-הלל גזור אפילו איחוד דבת גוים". ומפני "שהיו שמאי והלל עצמן ביום שגזרו שמונה-עשר דבר", הזכיר רבינו את שמאי והלל כגוזרי הגזירה. (6 "מר זוטרא מלקי ומכריז".

53 ד. כל אשה שאסור להתיחד עמה, אם היתה אשתו
54 עמו - הרי זו מתרת להתיחד, מפני שאשתו
55 משמרתו. אבל לא תתיחד ישראלית עם הפותי ואף
56 על פי שאשתו עמו, שאין אשתו של פותי משמרתו
57 ואין להן בושא.

7 בכת"י תימן: הרי זה מותר.

נפסקה ההלכה, פסק רבינו או נידוי או מכין. (31 "לבו קרוב לה"

1 כח. אסור לאדם לשא אשה ודעתו לגרשה;
2 שנאמר: אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח
3 אתך. ואם הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה
4 לזמים - מתר.

5 כט. ולא ישא אדם אשה במדינה זו ואשה במדינה
6 אחרת; שמה יאריכו הימים, ונמצא אח נושא
7 אחותו ואחות אמו ואחות אביו וכיוצא בהן, ואינו
8 ידוע. ואם היה אדם גדול ששמו ידוע, והרי זרעו
9 מפרסמין וידועין - הרי זה מתר.

10 ל. לא ישא אדם אשה ממשפחת מצרעים ולא
11 ממשפחת נכפין³². והוא שהחזקו שלשה פעמים³³
12 שיבואו בניהם כך.

32 מחלת הנפילה, ונקרא כך לפי שמתהפך שלא ברצונו בשעה שהוא כורע". (33) ואף על פי שרבינו פוסק שבשתי פעמים הווה חזקה, אולם להחזיק את המשפחה צריך שלוש פעמים.

13 לא. אשה שנשאת לשני אנשים ומתו - לשלישי
14 לא תנשא; ואם נשאת - לא תצא. ואפלו נתקדשה
15 - יכנס. ולא ישא ישראל עם הארץ כהנת, שזה כמו
16 חלול לזרעו של אהרן. ואם נשא - אפרו חכמים:
17 אין זונגן עולה יפה, אלא מת בלא בנים, או מת
18 הוא או היא במהרה, או קטטה תהיה ביניהם³⁵.
19 אבל תלמיד חכם שנשא כהנת - הרי זה נאה
20 ומשבח, הרי תורה וכהנה פאחד.

34 שהוחזקה שבעליה מתים ונקראת "קטלנית" ויש סכנה לבעל השלישי הנושא אותה. (35) "או מביאתו לידי עניות", ורבינו כותב "קטטה תהיה ביניהם", מפני שעניות מביאה לידי קטטה, כמו שאמרו "כמשלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא בביתא" (=כאשר נגמרים השעורים בכד באה מריבה לבית) ודעת רבינו שמריבה גרועה מן העניות. וכאשר משבח רבינו ביתו של תלמיד חכם הוא כותב: ולא מריבה בביתו של תלמיד חכם.

21 לב. לא ישא אדם בת עמי הארץ; שאם מת או גולה
22 - בגיו עמי הארץ יהיו, שאין אמן יודעת פתור
23 התורה. ולא ישיא בתו לעם הארץ. שכל הנותן בתו
24 לעם הארץ - כמי ששפחה ונתנה לפני הארץ; מכה
25 ובוועל, ואין לו בשת פנים. ולעולם ימכר אדם כל
26 מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם; שאם מת או
27 גולה - בגיו תלמידי חכמים. וכן ישיא בתו לתלמיד
28 חכם; שאין דבר מגנה ולא מריבה בביתו של
29 תלמיד חכם.

קטז שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"א אדר א' – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהיה ראוי להתיר לו יותר, משום דבעבדיתה (בעבודתו) טריד, או משום שאינו יכול לזוהר, אפילו הכי אסור" (הרא"ש). ואף-על-פי שיותר להרביע בהמה (למעלה פרק כא הלכה כ), מפני שעסוק במלאכתו, באשה חוששים יותר.

ז. מִתֵּר לְהִתְיַחַד עִם שְׁתֵּי יְבָמוֹת, או עִם שְׁתֵּי צָרוֹת, או עִם אִשָּׁה וְחֻמוֹתָהּ, או עִם אִשָּׁה וּבֵת בַּעֲלָהּ, או עִם אִשָּׁה וּבֵת חֻמוֹתָהּ; מִפְּנֵי שְׁשׂוֹנְאוֹת זֶה אֶת זֶה, וְאֵין מִחֻפּוֹת זֶה עַל זֶה. וְכֵן מִתֵּר לְהִתְיַחַד עִם אִשָּׁה שֵׁשׁ עֲמָה תִּינָקֶת קִטְנָה שִׁיּוּדֵעַת טַעַם בִּיָּאָה וְאִינָה מוֹסֶרֶת עֲצָמָה לְבִיָּאָה; שְׁאִינָה מְזַנָּה בְּפָנֶיהָ, שְׁהִירִי זֶה מְגַלָּה אֶת סוּדָהּ.

י. תִּינָקֶת מִבֵּת שְׁלֹשׁ וּלְמִטָּה וְתִינּוֹק בֶּן־16 תִּשַׁע וּלְמִטָּה - מִתֵּר לְהִתְיַחַד עִמָּהּ; שְׁלֹא גִזְרוּ אֲלָא עַל יְחִיד אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְבִיָּאָה, וְאִישׁ הָרְאוּי לְבִיָּאָה.

(16) בכת"י תימן: מבן.

יא. אֲנִדְרוּגִינוֹס¹⁷ אֵינוֹ מִתְיַחַד עִם הַנָּשִׁים¹⁸, וְאִם מִתְיַחַד - אֵין מִפִּין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. אָבֵל הָאִישׁ מִתְיַחַד עִם הָאֲנִדְרוּגִינוֹס¹⁹ וְעַם הַטְּמֻטּוֹם.

(17) שיש בו זכרות ונקבות. ראה ביאורנו למעלה פרק א הלכה טו. (18) "דהוא מתאוה לאשה גמורה, לכן אסור להתייחד עם נשים". (19) "ואיש אינו מתאוה לספק אשה, לכן מותר להתייחד עם אנדרוגינוס". והגר"א מגיה דברי רבינו וגורס: אנדרוגינוס אינו מתייחד עם האנשים ולא עם הנשים... אבל האיש ואשה מתייחד עם הטומטום.

יב. אִשֶּׁת אִישׁ שֶׁהִיא בַּעֲלָה בְּעִיר - אִינָה חוֹשֶׁשֶׁת לְיַחֲדוּ, מִפְּנֵי שְׁאִימַת בַּעֲלָה עָלֶיהָ. וְאִם הָיָה זֶה גִּסִּי²⁰ בָּהּ, כְּגוֹן שֶׁגִּדְּלָה עִמּוֹ אוֹ שֶׁהִיָּתָה קְרוֹבָתוֹ - לֹא יִתְיַחַד עִמָּה וְאִף עַל פִּי שֶׁבַּעֲלָה בְּעִיר. וְכֵן כָּל הַמִּתְיַחֲד עִם אִשָּׁה, וְהִיא הַפֶּתַח פֶּתוּחַ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים - אֵין חוֹשֶׁשִׁין מִשּׁוּם יַחֲדוּ.

(20) לבו קרוב לה, ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה כז.

יג. מִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה לֹא יִלְמַד תִּינוּקוֹת, מִפְּנֵי שְׁאִמּוֹת הַבָּנִים בָּאוֹת לְבֵית הַסֵּפֶר לְבִנְיָהֶם, וְנִמְצָא מִתְּגַרָּה²¹ בָּנָשִׁים. וְכֵן אִשָּׁה לֹא תִלְמַד קִטְנִים, מִפְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶן שֶׁהֵן בָּאִין בְּגִלָּל בְּנֵיהֶם, וְנִמְצָאוּ מִתְיַחֲדִים²² עִמָּהּ. וְאֵין הַמְּלַמֵּד צָרִיף שֶׁתְּהִיָּה אִשְׁתּוֹ שְׁרוּיָה עִמּוֹ בְּבֵית הַסֵּפֶר, אֲלָא הִיא בְּבִיתָהּ וְהוּא מְלַמֵּד בְּמִקְוָמוֹ.

(21) ואפילו באופן שאין חשש ליחוד, אסור משום גירוי בנשים. (22) כאן כותב רבינו מתייחדים עמה, מפני שבנשים לא שייך גירוי, ואין אסור אלא אם מתייחדת.

יד. תִּקְנוּ חֻכְמִים, שֶׁתְּהִיָּינָה הַנָּשִׁים מְסֻפְרוֹת זֶה עִם זֶה בְּבֵית הַסֵּפֶר, כְּדִי שְׁלֹא יִכָּנס שָׁם אִישׁ, מִשּׁוּם יַחֲדוּ.

ה. וְכֵן אֵין מוֹסְרִין תִּינוּק יִשְׂרָאֵל לְכוֹתֵי לְלַמְדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְדוֹ אֲמָנוֹת, מִפְּנֵי שֶׁפֶלֶן חֲשׂוּדִין עַל מִשְׁכָּב זָכוּר. וְאֵין מַעֲמִידִין בְּהֶמָּה בְּפִנְדָּקִיּוֹת⁸ שֶׁל פּוֹתִים, וְאִפְּלוּ זָכָרִים אֲצֵל זָכָרִים וְנִקְבוֹת אֲצֵל נִקְבוֹת.

(8) "שעושין להתאכסן עוברי דרכים שם ומעלים שכר לבעלים" (רש"י).

ו. וְאֵין מוֹסְרִין בְּהֶמָּה חֵיה וְעוֹף⁹ לְרוּעָה פּוֹתִי, אֲפִלּוּ זָכָרִים לְכוֹתִים וְנִקְבוֹת לְכוֹתִית. מִפְּנֵי שֶׁפֶלֶן חֲשׂוּדִין עַל הַרְבֵּעַת בְּהֶמָּה, וְכָכָר בְּאַרְנוֹ¹⁰ שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּזָכוּר וּבְבֶהֱמָה, וְנֶאֱמַר: וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תֵתן מִכְּשֹׁל.

(9) שרביעה אסורה גם בעוף, כמבואר למעלה פרק א הלכה טז. (10) למעלה פרק יד הלכה י.

ז. וּמִפְּנֵי מָה אֵין מוֹסְרִין בְּהֶמָּה נִקְבָּה לְכוֹתִית? מִפְּנֵי שֶׁפֶלֶן בְּחֻזָּקַת נְוָאִפִּים, וְכִשְׁבִּיבָא הַנּוֹאֵף לִשְׁכָּב עִם הַפּוֹתִית זֶה, אֲפָשָׁר שְׁלֹא יִמְצָאנָה וְיִשְׁכָּב עִם הַבְּהֶמָּה. אוֹ אֲפִלּוּ יִמְצָאנָה וְיִשְׁכָּב עִם הַבְּהֶמָּה.

ח. לֹא תִתְיַחַד אִשָּׁה אַחַת אֲפִלּוּ עִם אֲנָשִׁים הֶרְבָּה, עַד שֶׁתְּהִיָּה אִשְׁתּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם שָׁם¹¹. וְכֵן לֹא יִתְיַחַד אִישׁ אֶחָד אֲפִלּוּ עִם נָשִׁים הֶרְבָּה. נָשִׁים הֶרְבָּה עִם אֲנָשִׁים הֶרְבָּה - אֵין חוֹשֶׁשִׁין לְיַחֲדוּ¹². הֵיוּ הָאֲנָשִׁים מִבְּחוּץ וְהַנָּשִׁים מִבְּפָנִים, אוֹ הָאֲנָשִׁים מִבְּפָנִים וְהַנָּשִׁים מִבְּחוּץ, וּפְרָשָׁה¹³ אִשָּׁה אַחַת לְבִין הָאֲנָשִׁים אוֹ אִישׁ לְבִין הַנָּשִׁים - אֲסוּרִין מִשּׁוּם יַחֲדוּ¹⁴. אֲפִלּוּ¹⁵ אִישׁ שֶׁעֲסָקוֹ וּמְלָאכְתּוֹ עִם הַנָּשִׁים - אֲסוּר לוֹ לְהִתְיַחַד עִם הַנָּשִׁים. כִּי־צַד יַעֲשֶׂה? יִתְעַסֵּק עִמָּהּ וְאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, אוֹ יִפְנֶה לְמִלְאכָה אַחֶרֶת.

(11) מפני שאשתו משמרתו, כמבואר למעלה הלכה ד. ואין לחוש שמא האשה תזנה עם האחרים, שאין נשותיהן שם, מכיון שהיא לא תזנה מפני בעלה, גם חברתה לא תזנה, מפני שהיא מפחדת שמא היא ובעלה יגלו סודה. (12) אנשים מבחוץ (בבית החיצון) ונשים מבפנים, אין חוששים משום יחוד (שהחיצונים אין להם דרך לפנים, ואם יכנס אחד מהם לפנים - ירגישו בזה חבריו), אנשים מבפנים ונשים מבחוץ, חוששין משום יחוד (שמא יצא אחד מהם ויתייחד עם הנשים). "במתניתא תנא איפכא" (אנשים בחוץ ונשים בפנים חוששין שמא יכנס האחד לפנים... אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין... ואם אחד מהם יוצא לבין הנשים אין זה יחוד, דמיסתפי (מפחד) שמא יצא אחד מהם אחריו שהרי דרך הפנימיים על החיצוניים. רש"י) והרי בנשים הרבה עם אנשים הרבה - אין חוששין ליחוד. (13) נראה שרבינו מפרש דברי הגמרא, שהמדובר אם פירשה אשה לבין האנשים או איש לבין הנשים, אבל מותר שיתאספו אנשים הרבה בחדר אחד ונשים בחדר הסמוך לו, אולם בסוכה נא: משמע קצת שלא כדעת רבינו. (14) "אמר אביי, השתא דאמר רב כהנא הכי, ותנא מתניתא איפכא - אנן נעביד לחומרא". (15) כלומר, "אף-על-פי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

31 שהוא הגורם הגדול. גדולי החכמים היו אומרים
32 לתלמידיהם: הזהירו כי מפני כתי, הזהירו כי מפני
33 פלתי. כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר
34 זה, ויתרחקו מן היחוד.

35 בא. וכן ינהג להתרחק מן השחוק ומן השכרות
36 ומדברי עגבים²⁹, שאלו גורמין גדולים והם מעלות
37 של עריות. ולא ישב בלא אשה, שמנהג זה גורם
38 לטהרה יתרה. גדולה מכל זאת אמרו³⁰: יפנה עצמו
39 ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה;
40 שאין מחשבת עריות מתגפרת אלא בלב פנוי מן
41 החכמה. ובחכמה הוא אומר: אילת אהבים ונעלת
42 חן, נדיה ירגף בכל עת, באהבתה תשגה תמיד.

29 דברי תאוה. (30) ראה ביאורנו למעלה פרק כא הלכה
יט.

סלקו להו הלכות אסורי ביאה בסיעתא דשמיא

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצות. ארבע מצות
עשה, וארבע ועשרים מצות לא תעשה, וזה הוא
פרטן: (א) לבדק בסימני בהמה וחייה להבדיל בין
טמא לטהור¹. (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל
בין הטמא לטהור². (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל
בין טמא לטהור³. (ד) לבדק בסימני דגים להבדיל
בין טמא לטהור⁴. (ה) שלא לאכל בהמה וחייה
טמאה⁵. (ו) שלא לאכל עוף טמא⁶. (ז) שלא לאכל
דגים טמאים⁷. (ח) שלא לאכל שרץ העוף⁸. (ט) שלא
לאכל שרץ הארץ⁹. (י) שלא לאכל רמש הארץ¹⁰.
(יא) שלא לאכל תולעת הפרות בשתצא לאויר¹¹. (יב)
שלא לאכל שרץ המים¹². (יג) שלא לאכל נבלה¹³.
(יד) שלא להנות בשור הנסקל¹⁴. (טו) שלא לאכל
טרפה¹⁵. (טז) שלא לאכל אבר מן החי¹⁶. (יז) שלא
לאכל דם¹⁷. (יח) שלא לאכל חלב בהמה טהורה¹⁸.
(יט) שלא לאכל גיד הנשה¹⁹. (כ) שלא לאכל בשר
בחלב²⁰. (כא) שלא לבשל²¹. (כב) שלא לאכל לחם
תבואה חדשה²². (כג) שלא לאכל קלי מן החדש²³.
(כד) שלא לאכל פרמל מן החדש²⁴. (כה) שלא לאכל
ערלה²⁵. (כו) שלא לאכל פלאי הפרם²⁶. (כז) שלא
לאכל טבל²⁷. (כח) שלא לשותות יין נסך²⁸.

1 שנאמר (ויקרא יא, ב): זאת החיה אשר תאכלו, ודרשו
ב'תורת כהנים' פ' שמיני פרק ג ס"י א"ב: "אותה באכילה,
ואין בהמה טמאה באכילה. ולא הבא מכלל עשה - הריהו
עשה". ולכן מצוה לבדוק ('ספר המצוות', עשה קמט. אולם
לקמן בפ"א ה"א מוסר רבינו 'עשה' אחרת, היינו מה
שנאמר (שם כ, כה) והבדלתם וגו', ראה שם הערה א.
2 שנאמר (דברים יד, א): כל צפור טהורה תאכלו, ומכאן

1 טו. אין ממניין אפלו אדם נאמן וכשר להיות שומר
2 חצר שיש שם נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ;
3 שאין אפטרופוס לעריות. ואסור לאדם למנות
4 אפטרופוס על ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר
5 עברה.

6 טו. אסור לתלמיד חכם לשפן בחצר שיש בה
7 אלמנה, אף על פי שאינו מתייחד עמה, מפני
8 החשד; אלא אם כן היתה אשתו עמו. וכן אלמנה
9 אסורה לגדל בלב²³, מפני החשד. ולא תקנה אשה
10 עבדים²⁴ זכרים, אפלו קטנים²⁵, מפני החשד.

23 משום לזות שפתים, שלא ירננו אחריה, כשיראו שהכלב
הולך אחריה, אבל מותרת להתייחד עם הכלב, שלא נחשדו
ישראל על הזכור ועל הבהמה. 24 "ומבואר בש"ס
שכל-שכן דעבר עברי אסור לה לקנות, משום דצנוע
בעיניה, שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר".
25 "ויראה לי, שאינה אסורה לקנות אלא עבר בן תשע
שנים ומתשע ולמעלה" (קשה להבין דין זה, הלא העבדים
יגדלו? ראה 'טור' יורה-דעה סימן רסז וב'כסף משנה'
הלכות עבדים שם).

11 יז. אין דורשין בסתרי עריות בשלשה, מפני
12 שהאחד טרוד בשאלת הרב, והשנים נושאים
13 ונותנים זה עם זה ואין דעתם פנויה לשמע.
14 שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק
15 לו דבר ששמע - מורה להקל. לפיכך אין דורשין
16 אלא לשנים, כדי שיהיה האחד השומע מפנה
17 דעתו ויודע מה שישמע מן הרב.

18 יח. אין לה דבר בכל התורה בלה שהוא קשה לרב
19 העם לפרש אלא מן העריות והביאות האסורות.
20 אמרו חכמים: בשעה שנוצטוו ישראל על העריות
21 בכו, וקבלו מצוה זו בתרעמת ובכיה; שנאמר: בכה
22 למשפחתיו - על עסקי משפחות²⁶.

26 "שנאסר להם קרובות" (רש"י).

23 יט. ואמרו חכמים: גזל ועריות - נפשו של אדם
24 מתאנה להן ומחמדתן. ואין אתה מוצא קהל בכל
25 זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות וביאות אסורות.
26 [ועוד] אמרו חכמים: רב - בגזל, מעוט - בעריות,
27 והכל - באבק²⁷ לשון הרע²⁸.

27 כלומר, מעין לשון הרע כאבק שאינו עפר ממש.
28 "אבק לשון הרע כיצד? מי יאמר לפלוני שיהיה כמות
שהוא עתה, או שיאמר: שתקו מפלוני, איני רוצה להודיע
מה אירע ומה יהיה".

28 כ. לפיכך ראוי לו לאדם לכף יצרו בדבר זה,
29 ולהרגיל עצמו בקדשה יתרה ובמחשבה טהורה
30 ובדעה נכונה, כדי להציל מהן. ויזהר מן היחוד,

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמְבַּ"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם – יוֹם ש"ק י"א אֲדָר א' – סֵפֶר קְדוּשָׁה – ה'ל' מֵאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת

מִתּוֹךְ מֵהֶדוֹרֹת וּגְשָׁל עִם רַמְבַּ"ם לַעֲם – מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

הַטְּהִירָה לְטַמְאָה וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לְטָהוֹר.⁴ וְנֶאֱמַר:
לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכָלֶת
וּבֵין הַחַיָּה הָאֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל.⁶

(2) גִּירְסַת ה'מַגִּיד מִשְׁנֵה' "לְבָדוֹק" שֶׁהִיא הַמְצוּה אֵינָה יָדִיעַת הַסִּמְנִים וְלִימּוּדָם, אֲלֵא הַבְדִּיקָה שֶׁל בַּעַל-הַחֵי, כְּדֵי לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. רַבֵּינוּ בַּפְתִּיחוֹתוֹ לְהַלְכוֹת אֵלּוּ, מִנֵּה בְדִיקַת כָּל מִין מְצוּה בִּפְנֵי עֲצָמָה, וַיֵּצְאוּ לוֹ אַרְבַּע מְצוּוֹת: בַּהֲמָה וְחַיָּה, עוֹף, דְּגִים, חֲגָבִים. וְכֵן מֵנֶאֱמַר ב'סֵפֶר הַמְצוּוֹת' עֲשֵׂי קִמְט-קִנָּב, בַּמְצוּוֹת-עֲשֵׂה שֶׁל "וְהַבְדַּלְתֶּם וְכוּ'". וּבַמְצוּה קִמְט הוּא מְבַאֵר כּוּוֹנֵת מְצוּוֹת אֵלּוּ: "שֶׁאֵנּוּ נִצְטוּרִים לְדְרוֹשׁ סִמְנִים אֵלֶּה בְּכָל בַּהֲמָה וְחַיָּה, וְאִם מוֹתֵר יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ, וְדִין זֶה הוּא הַמְצוּה". (3) הַמְצוּה מוֹטֵלֶת עַל הָאָדָם כְּשֶׁהוּא רוֹצֵה לְאֹכֹל אֶת בַּעַל-הַחֵי, כְּמוֹ "עֲשֵׂה" שֶׁל שְׁחִיטָה שֶׁהָאָדָם חַיִּיב בָּהּ רַק אִם הוּא רוֹצֵה לְאֹכֹל בָּשָׂר. (4) רַבֵּינוּ סִידֵּר אֶת מִינֵי בַּעַל-הַחַיִּים לֹא כְּפִי שֶׁהֵם סְדוּרִים בַּתּוֹרָה (וִיקְרָא יא). סֵדֶר הַכְּתוּב הוּא: בַּהֲמָה וְחַיָּה, דְּגִים, עוֹף, חֲגָבִים. וְהַטַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁהִסְתַּמְּךְ כָּאֵן עַל הַפְּסוּק וְהַבְדַּלְתֶּם וְכוּ' שְׁבוּ נִסְמָךְ עוֹף לְבַהֲמָה, מִנֵּה עוֹף סְמוּךְ לְבַהֲמָה, וְלֵאחֶר מִכֵּן סִידֵּר דְּגִים תַּחֲלִילָה וְאַחֲרֵי-כֵן חֲגָבִים, כְּסֵדֶר שֶׁנִּכְתְּבוּ בַּתּוֹרָה בַּמְקוֹמָם. וּבַמְצוּוֹת "וְהַבְדַּלְתֶּם" לֹא נִזְכְּרוּ דְּגִים וְחֲגָבִים בִּפְרִיּוֹשׁ. וְרָאָה לְקַמֵּן הַכ"ד.

ב. סִמְנֵי בַּהֲמָה וְחַיָּה⁵ נִתְּפַרְשׁוּ⁶ בַּתּוֹרָה⁷, וְהֵם שְׁנֵי סִמְנֵי: מִפְּרָסֶת פְּרָסָה וּמַעֲלַת גֵּרָה. עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם. וְכָל בַּהֲמָה וְחַיָּה⁸ שֶׁהִיא מַעֲלַת גֵּרָה - אֵין לָהּ שְׁנֵים בְּלַחֵי הָעֲלִיּוֹן⁹. וְכָל בַּהֲמָה שֶׁהִיא מַעֲלַת גֵּרָה¹⁰ - הִרִי הִיא מִפְּרָסֶת פְּרָסָה¹¹, חוּץ מִן הַגְּמֵל¹². וְכָל בַּהֲמָה שֶׁהִיא מִפְּרָסֶת פְּרָסָה - הִיא¹³ מַעֲלַת גֵּרָה, חוּץ מִן הַחֲזִיר¹⁴.

(5) כְּלוּמֵר, סִמְנֵי הַהַבְדֵּל בֵּין בַּהֲמָה וְחַיָּה טְהוֹרָה לְטָמֵא, אֲבָל סִמְנֵי הַהַבְדֵּל שֶׁבֵּין בַּהֲמָה לְחַיָּה, מְבֹאֵר לְהֵלֵךְ (ה"י) שֶׁ"מִּפִּי הַשְּׁמוּעָה הֵן". (6) לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה חוֹלֵין נֹט, א. (7) וִיקְרָא יא, ג. (8) הַטְּהוּרִים. (9) חוֹלִין, שֶׁם. (10) וְאֵין לָהּ שְׁנֵי בְּלַחֵי הָעֲלִיּוֹן (מַגִּיד-מִשְׁנָה). (11) וְאֵין צָרִיךְ לְבָדוֹק (מַגִּיד-מִשְׁנָה). (12) וִיקְרָא יא, ד. וְאֵין לְתַמּוּה לְמָה לֹא הִזְכִּיר רַבֵּינוּ הַשֶּׁפֶן וְהָאֲרֻנְבָת, שֶׁגַּם הֵם מַעֲלֵי גֵרָה וְאֵינֶם מִפְּרִיסֵי פְרָסָה (שֶׁם, ה"ו), כִּשְׁגַּת הָרַב"ד: כִּי רַבֵּינוּ מְדַבֵּר בְּמִינֵים טְהוּרִים, וְעַלֵּיהֶם אָמַר שֶׁאֵין לָהֶם שְׁנֵי לְמַעֲלָה, וְהַשֶּׁפֶן וְהָאֲרֻנְבָת שֶׁהֵם טָמְאִים, אִם כִּי מַעֲלֵי גֵרָה הֵם יֵשׁ לָהֶם שְׁנֵי בְּלַחֵי הָעֲלִיּוֹן, אֲבָל הַגְּמֵל הֵרָךְ דּוֹמֵה לְבַהֲמוֹת הַטְּהוּרוֹת שֶׁאֵין לוֹ שְׁנֵי לְמַעֲלָה (מַגִּיד-מִשְׁנָה). (13) בַּכֶּת"י תִּמְנָן: הִרִי הִיא. (14) שֶׁם, ז, א.

ג. לְפִיכָף¹⁵, הַמוֹצָא בַּהֲמָה בְּמִדְבָּר וְאֵינּוּ מִכִּירָה, וּמִצְאָהּ חֲתוּכָת הַפְּרָסוֹת¹⁶ - בּוֹדֵק בְּפִיָּה¹⁷: אִם אֵין לָהּ שְׁנֵים לְמַעֲלָה¹⁸ - בִּידוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה¹⁹. וְהוּא שֹׁפֵר גְּמֵל²⁰. מִצְאָ בַּהֲמָה שְׁפִיָּה חֲתוּף²¹ - בּוֹדֵק²² בַּפְּרָסוֹתֶיהָ: אִם הִיא שְׁסוּעָה - טְהוֹרָה²³. וְהוּא שֹׁפֵר חֲזִיר²⁴. מִצְאָ פִּיָּה חֲתוּף וְגִלְיָה חֲתוּכָת²⁵ - בּוֹדֵק בָּהּ²⁶ אַחֵר שֶׁשְׁחָטָהּ בְּכַנְפֵי הָעֵקֶץ²⁷: אִם מִצְאָ

שְׁצִיפּוֹר טָמֵא אֲסוּרָה בְּאֹכִילָהּ, וְלֹא הָבָא מְכַלל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה (מַגִּיד-מִשְׁנָה לְקַמֵּן פ"ב ה"ד בִּשְׁם 'סִפְרִי', אִוְלָם ב'סִפְרִי' שֶׁלְּפִנֵּינוּ, לֹא מִצְאָנוּ זֹאת). (3) שֶׁנֶּאֱמַר (וִיקְרָא יא, כא): אֶת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שְׂרֵץ הָעוֹף, וּמִשְׁמַע אַחֲרֵים לֹא תֹאכְלוּ. (4) שֶׁנֶּאֱמַר (שֶׁם ט): אֶת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִים. (5) שֶׁנֶּאֱמַר (שֶׁם ד): אֵךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה. פְּסוּק זֶה מְדַבֵּר בְּבַהֲמָה וְחַיָּה בַּעֲלֵי סִמְנֵי טְהוֹרָה אַחֶר, הֵיינו: גְּמֵל, שֶׁפֶן, אֲרֻנְבָת, חֲזִיר, וְלִמְדֵנוּ בְּקִל-וְחוּמֵר אֶת אֵלֶּה שֶׁאֵין בָּהֶם סִמְנֵי טְהוֹרָה כָּלֵל (רָאָה לְקַמֵּן פ"ב ה"א). (6) שֶׁנֶּאֱמַר, וְאֵת אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף (וִיקְרָא יא, ג). (7) שֶׁנֶּאֱמַר (שֶׁם יא): וְשִׁקֵּץ יִהְיֶה לָכֶם, מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ. (8) שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יד, יט): וְכָל שְׂרֵץ הָעוֹף, טָמֵא הוּא לָכֶם. (9) שֶׁנֶּאֱמַר (וִיקְרָא יא, מא): וְכָל הַשְּׂרֵץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, שִׁקֵּץ הוּא. (10) שֶׁנֶּאֱמַר (שֶׁם, מד): וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּכָל הַשְּׂרֵץ הָרוֹמֵשׁ. (11) שֶׁנֶּאֱמַר (שֶׁם, מב): לְכָל הַשְּׂרֵץ הַשּׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּ. [בְּמִנֵּי הַמְצוּוֹת שֶׁבַּפְתִּיחָה ל'יֵד הַחֲזָקָה' הַגִּירְסָה: כְּשִׁינֵא לְאָרֶץ, וְכֵן בַּכֶּת"י תִּמְנָן. וּמְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ ב'סֵפֶר הַמְצוּוֹת' יֵשׁ לְלַמּוֹד, שֶׁלֵּהֲלַכָּה אֵין הַבְדֵּל בֵּין שְׁתֵּי הַגִּירְסָאוֹת, וְאִם יֵצְאוּ עַל הַפְּרִי (הֵיינו לְאוּרִי) נִקְרָא "יֵצְאוּ לְאָרֶץ"]. (12) שֶׁנֶּאֱמַר (שֶׁם, מג): אֵל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּכָל הַשְּׂרֵץ הַשּׁוֹרֵץ (לְקַמֵּן פ"ב ה"ב). (13) שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יד, כא): לֹא תֹאכְלוּ כָּל נִבְלָה. (14) שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כא, כח): וְלֹא יֹאכֹל אֶת בָּשָׂרוֹ. (15) שֶׁנֶּאֱמַר (שֶׁם כב, ל): וּבָשָׂר בְּשֹׁדָה טְרֵפָה לֹא תֹאכְלוּ. (16) שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, כג): וְלֹא תֹאכֹל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר. (17) שֶׁנֶּאֱמַר (וִיקְרָא ז, כו): וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ. (18) שֶׁנֶּאֱמַר (שֶׁם, כג): כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֹז לֹא תֹאכְלוּ. (19) שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית לב, לג): לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה. (20) שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לד, כו): לֹא תִבְשֹׁל גִּיד בְּחֵלֶב אִמּוֹ. (21) [אוֹתוֹ הֵלֵא-תַעֲשֶׂה, רָאָה לְקַמֵּן פ"ט ה"ב. כֵּאֵן הַקְּדִים רַבֵּינוּ אִיסוֹר אֹכִילָה לְאִיסוֹר בִּישׁוּל, אִוְלָם ב'סֵפֶר הַמְצוּוֹת', לֹא-תַעֲשֶׂה קְפֹרֶקֶץ, הַפֶּךְ הַסֵּדֶר. וְהַטַּעַם, מִפְּנֵי שֶׁלְקַמֵּן (שֶׁם) לְמַד רַבֵּינוּ שְׁנֵי אִיסוּרוֹת מִפְּסוּק אֶחָד. וּב'סֵפֶר הַמְצוּוֹת', שְׁלּוּמֵד אִיסוֹר אֹכִילָה מ"לֹא תִבְשֹׁל" הַשְּׁנִי, מִקְּדִים אִיסוֹר בִּישׁוּל, הַנִּלְמַד מ"לֹא תִבְשֹׁל" הָרִאשׁוֹן]. (22) שֶׁנֶּאֱמַר (וִיקְרָא כג, יד): וְלֹחֶם וְקִלִּי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה. (23-24) מֵאוֹתוֹ הַפְּסוּק שֶׁבַּהֲעֵרָה הַקּוֹדֶמֶת. (25) שֶׁנֶּאֱמַר (שֶׁם יט, כג): עֲרִלִּים לֹא יֹאכֹל. (26) שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים כב, ט): פֶּן תִּקְדֹּשׁ הַמִּלֵּאָה הַזֹּרַע אֲשֶׁר תּוֹרַע וְתִבּוֹאֵת הַכֶּרֶם. ו"פֶּן" מִשְׁמַעוֹתָהּ "לֹא תַעֲשֶׂה". (27) שֶׁנֶּאֱמַר (וִיקְרָא כב, טו): וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קֹדֶשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יִרְיֻמוּ לָהּ. (28) שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לב, לח): אֲשֶׁר חֵלֶב זִבְחִימוּ יֹאכְלוּ, יִשְׁתּוּ יַיִן נִסִּיכֶם.

וּבְאִזְרוֹ מְצוּוֹת אֵלֶּה בְּפְרָקִים אֵלֶּה:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) יִבְאֵר סִמְנֵי בַּהֲמָה חַיָּה וְעוֹף [דג] וְחֲגָב; דג טְהוֹר שֶׁנִּמְצָא בְּמַעַי דג טָמֵא אוֹ אִיפְכָא; הִיוֹצָא מִן הַטָּמֵא – טָמֵא.

א. מְצוּוֹת עֲשֵׂה לִידַע² הַסִּמְנֵי שֶׁמְבַדִּילִין בֵּהֶן בֵּין בַּהֲמָה וְחַיָּה וְעוֹף וְדְגִים וְחֲגָבִים שֶׁמֵּתֵר לְאֹכְלָן³ וּבֵין שֶׁאֵין מֵתֵר לְאֹכְלָן. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בְּשָׂרָהּ שֶׁם מְהַלֵּךְ שְׁתֵּי וְעֶרְבִי²⁸ - טְהוֹרָה. וְהוּא
- 2 שְׁפִירָה עֶרְוֹד²⁹, שֶׁפֶן הוּא בְּשָׂרוֹ³⁰ שְׁתֵּי וְעֶרְבִי³¹.

(15) מאחר שאנו יודעים שלשה הסימנים האלו: מעלה גרה, מפריסי פרסה ואין להם שיניים בלחי העליון. (16) ואין האפשרות לבדוק אם היא מפרסת פרסה. (17) חולין, שם. (18) בלחי העליון. (19) שהרי אם אין לה שיניים למעלה, כבר ברור שהיא מעלה גרה, כמבואר למעלה (ה"ב), ומאחר שהיא מעלה גרה, ידוע לנו גם שהיא מפרסת פרסה. כמבואר למעלה (שם). (20) חולין, שם. לגמל רך אין שיניים בלחי העליון, כמבואר למעלה הערה ט. (21) ואי אפשר להכיר אם אין לה שיניים למעלה. (22) חולין, שם. (23) שהרי אם היא מפרסת פרסה, היא גם מעלה גרה, כמבואר בהלכה הקודמת. (24) חולין, שם. שהרי חזיר הוא מפריס פרסה. (25) ואין לבדוק לא בפה ולא ברגלים. (26) שם. (27) בקצות הזנב. (28) לאורך ולרוחב, "יש בשר שכשקורעין אותו נקרע שתי (לאורך), ויש שנקרע ערב (לרוחב)" רש"י. כלומר, שהבשר שבקצות הזנב, אם תקרעו שתי - נקרע, ואם תקרעו ערב - גם כן נקרע ('מעדני יום טוב' להרא"ש, שם). ורבינו גרשום מפרש: דמצד אחד הבשר נקרע בשתי, ומצד אחר נקרע בערב. (29) חמור הבר. (30) בכת"י תימן: מהלך שתי וערב. (31) חולין שם.

- 27 ח. אֵין לָהּ בְּכָל בְּהֵמָה וְחִיהָ שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁמֶתֶר
- 28 בְּאֵכִילָה חוּץ מִעֲשֻׁרֵּת הַמִּינִין⁴⁴ הַמְּנוּיִן בַּתּוֹרָה⁴⁵.
- 29 שְׁלֹשָׁה מִיְּנֵי בְּהֵמָה, וְהֵם: שׁוֹר, שֶׂה, וְעִז; וְשִׁבְעָה
- 30 מִיְּנֵי חַיָּה: אֵיל, וְצִבִּי, וְיַחְמוֹר, וְאֶקָּו, וְדִישָׁן, וְחֹאז, וְזֶמֶר.
- 31 הֵם וּמִיְּנֵיהֶן. כְּגוֹן שׁוֹר הַבֵּר וְהַמִּרְאִי⁴⁶, שֶׁהֵן
- 32 מִמִּין הַשּׁוֹר⁴⁷. וְכָל הַעֲשָׂרָה מִיְּנֵין וּמִיְּנֵיהֶם - מַעֲלָה
- 33 גְּרָה וּמִפְרִיס פְּרָסָה. לְפִיכָךְ, מִי שֶׁהוּא מִפְרִיץ - אֵינוֹ
- 34 צָרִיךְ לְבָדֵק לֹא בִּפְהָ⁴⁸ וְלֹא בְּרַגְלָיִם⁴⁹.

(44) שם פ, א. (45) דברים יד, ד"ה. (46) מין מיוחד בבקר המצטיין בגדלו ובשמנו. [אין אנו בקיאים בשמות הבהמות והחיות, ואין לסמוך על תוצאות החקירות המדעיות, כי מושתתות הן על יסודות רעועים והשערות, ויש לסמוך על המסורת שבידינו מה מותר ומה אסור, כמו בעופות]. (47) ראה 'מגיד משנה', 'כסף משנה' ו'לחם משנה'. (48) אם יש לה שיניים בלחי העליון, כמבואר למעלה ה"ג. (49) אם היא מפרסת פרסה, כמבואר למעלה שם.

- 35 ז. אֵף עַל פִּי שֶׁפֶלֶן מִתְרִין בְּאֵכִילָה, צָרִיכִין אָנוּ
- 36 לְהַבְדִּיל בֵּין בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחַיָּה טְהוֹרָה. שֶׁחַיָּה -
- 37 חֲלָפָה מִתְרִין⁵⁰, וְדָמָה טָעוֹן פְּסוּי⁵¹; וְהַבְּהֵמָה
- 38 הַטְּהוֹרָה⁵² - חֲלָפָה בְּכָרֶת⁵³, וְאֵין דָּמָה טָעוֹן פְּסוּי⁵⁴.

(50) חולין נט, ב. (51) "מצות עשה לכסות דם שחיטת חיה טהורה" (פי"ד מהל' שחיטה ה"א). (52) אבל על חלב של בהמה טמאה אינו חייב כרת, כמבואר להלן פ"ז ה"א. (53) ויקרא ז, כה. (54) שכיסוי הדם אינו אלא בחיה ועוף ולא בבהמה.

- 39 י. וְסִימְנֵי חַיָּה - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵⁵ הֵן: כָּל מִין שֶׁהוּא
- 40 מִפְרִיס פְּרָסָה וּמַעֲלָה גְרָה וְיֵשׁ לוֹ קֶרְנִים⁵⁶
- 41 מִפְּעֻלֹת⁵⁷, כְּגוֹן הָאֵיל - הַרִי זֶה חַיָּה טְהוֹרָה בְּוֹדָא; וְכָל שֶׁאֵין קֶרְנָיו מִפְּעֻלֹת, אִם הָיוּ קֶרְנָיו כְּרוּכּוֹת⁵⁸
- 42 כְּקֶרְנֵי הַשּׁוֹר, וְחֲרוּקוֹת⁵⁹ כְּקֶרְנֵי הָעִז, וְיִהְיֶה הַחֶרֶק
- 43 מִבֶּלַע בֶּהֱוֶן, וְהַדּוּרוֹת⁶⁰ כְּקֶרְנֵי הָצִבִּי - הַרִי זֶה חַיָּה
- 44 טְהוֹרָה. וּבִלְבָד שְׂיִהְיֶה כְּקֶרְנִים שְׁלֹשָׁה⁶¹ סִימָנִין
- 45 אֵלֶּה: כְּרוּכּוֹת, חֲרוּקוֹת וְהַדּוּרוֹת.

(55) "דברים שלמדו אותן מפי השמועה, והם תורה שבעל-פה" (פ"א מהל' ממרים ה"ב). (56) חולין נט, א.

- 3 ד. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂוִילָהּ כְּמִין בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֵף
- 4 עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִפְרִיס פְּרָסָה וְלֹא מַעֲלָה גְרָה, אֲלֹא
- 5 כְּמִין סוֹס אוֹ חֲמוֹר לְכָל דָּבָר - הַרִי זֶה מִתְרִין
- 6 בְּאֵכִילָה³². בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשְׂוִילָהּ לִפְנֵינוּ;
- 7 אֲבָל אִם הִנֵּחַ פְּרָה מַעֲבֵרֶת בְּעֶדְרוֹ, וְכֹא וּמָצָא כְּמִין
- 8 חֲזִיר כְּרוֹף אַחֲרֶיהָ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹנֵק מִמֶּנָּה -
- 9 הַרִי זֶה סֶפֶק, וְאִסוּר בְּאֵכִילָה³³; שְׂמָא מִן הַטְּמֵאָה
- 10 נוֹלַד, וְנִכְרַף אַחֲרֵי הַטְּהוֹרָה.

(32) בכורות ה, ב. (33) שם כד, א.

- 11 ח. בְּהֵמָה טְמֵאָה שְׂוִילָהּ כְּמִין בְּהֵמָה טְהוֹרָה, אֵף
- 12 עַל פִּי שֶׁהוּא מִפְרִיס פְּרָסָה וּמַעֲלָה גְרָה, וְהַרִי הוּא
- 13 כְּמִין שׁוֹר לְכָל דָּבָר אוֹ כְּמִין שֶׂה - הַרִי זֶה אִסוּר
- 14 בְּאֵכִילָה³⁴. שְׂוִילָהּ³⁵ מִן הַטְּמֵאָה - טְמֵא, וּמִן
- 15 הַטְּהוֹרָה - טְהוֹר. (לְפִיכָךְ)³⁶ דָּג טְמֵא שְׂנִמְצָא³⁷
- 16 בְּמַעֲצֵי דָג טְהוֹר - אִסוּר³⁸, וְדָג טְהוֹר הַנִּמְצָא בְּמַעֲצֵי
- 17 דָּג טְמֵא - מִתְרִין³⁹; לְפִי שֶׁאֵין גְּדוּלָּיו, אֲלֹא בָלְעוּ.

(34) שם ה, ב. (35) במשנה שם כתוב: "שהיוצא", ורבינו שינה הלשון וכתב "שהגדל", להשמיענו שהגידול בלבד קובע ולא הגוף שבו נמצא או שממנו יצא. (36) כלומר, מכיון שתלוי בגידול ולא בגוף שבו נמצא. (37) ואפילו כשלא ראינו שבלעו (ביאורי הגר"א י"ד, סי' פג, סקל"א). (38) שם ז, ב. (39) שם.

- 18 ו. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׂוִילָהּ אוֹ שְׂנִמְצָא בְּהַר בְּרִיהַ שְׁשִׁשׁ
- 19 לָהּ שְׁתֵּי⁴⁰ גִבִּין וְשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת - אִסוּרָה בְּאֵכִילָה⁴¹.
- 20 וְזֶה הִיא הַשְּׂמוּעָה שְׂנִמְצָאָהּ בַּתּוֹרָה, שְׂנִמְצָאָהּ אֶת זֶה

קב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- (85) חולין סב, א. (86) שם סג, א. (87) ויקרא, שם, טז.
(88) חולין, שם. (89) ויקרא, שם, יט.
- 27 **זו. כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן - הרי**
28 **זה אוכל עוף שאינו מהם, ואינו צריך בדיקה⁹⁰.**
29 **ועוף טהור⁹¹ נאכל במסרת⁹². והוא⁹³ שיהיה דבר**
30 **פשוט באותו מקום שזה עוף טהור. ונאמן ציד**
31 **לומר: עוף זה התיר לי רבי הציד. והוא שיהיה⁹⁴**
32 **אותו ציד⁹⁵ שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן⁹⁶.**
- (90) בסימנים המפורשים להלן (בהלכה הסמוכה).
(91) חולין, שם, ב. (92) ואינו צריך בדיקה. (93) "כלומר,
שאם קיבלו בני המקום ונהגו בפשיטות לאכלו בחזקת טהור
שאינו לפקפק עליו כלל ואין צריך לבודקו" (ה"חינוך' מצוה
קנז). (94) בכת"י תימן: שהוחזק. (95) כלומר, הרב
שהתיר לו (ש"ך, יו"ד, סי' פב). (96) חולין, שם.
- 33 **זו. מי שאינו מכיר⁹⁷ ואינו יודע שמותיהן - בודק**
34 **בסימנין אלו שנתנו חכמים⁹⁸: כל עוף שהוא דורס⁹⁹**
35 **ואוכל - בידוע¹⁰⁰ שהוא מאלו המינין¹⁰¹, וטמא¹⁰²;**
36 **ושאינו דורס ואוכל, אם יש בו אחד¹⁰³ משלשה**
37 **סימנין אלו - הרי זה עוף טהור. ואלו הן: אצבע**
38 **יתרה¹⁰⁴, או זפק¹⁰⁵, והיא המראה¹⁰⁶, או שהיה**
39 **קרקבנו¹⁰⁷ נקלף¹⁰⁸ ביד¹⁰⁹.**
- (97) ששני הדברים צריכין: לידע את שמותיהן וגם להכירן
(שם בגמרא). (98) שם נט, א. ודף סא, א. (99) "שיתן
ידו על הדבר שהוא אוכל ואחר כך אוכל ממנו, וכן עושים
כל בעלי-חיים שהם טורפים" (פירוש המשנה לרבינו). ראה
'מגיד משנה'. (100) שם נט, א. "כל עוף הדורס - טמא".
(101) הנזכרים למעלה ה"ד. (102) ואפילו אם יש לו סימני
טהרה. (103) שם סב, א. (104) "אצבע הגבוה שאחורי
האצבעות" (רש"י, שם). "ואף-על-פי שברוב העופות היא,
קרי לה יתירה לפי שאינה בסדר אצבעות חברותיה. ואחרים
פירשו: שהאצבע שלפניו גדולה ויתרה מחברותיה, קרויה
אצבע יתרה" (הר"ן). (105) "כיס שהאוכל נקבץ שם"
(לפני שהוא מגיע לקורקבן, רש"י). "והוא לעוף במקום
האסטומכא לאדם" (פירוש המשנה לרבינו).
(106) הכתובה בתורה (ויקרא א, טז) "והסיר את מוראתו".
(107) קיבת העופות. "ויש בתוכו כיס מקיף על המאכל שבא
אליו" (פירוש המשנה לרבינו). (108) כלומר, הכיס שבתוך
הקורקבן נקלף. (109) שם סב, ב.
- 40 **יו. לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאינו**
41 **דורס ויש בו אחד משלשה סימנין אלו חוץ מפרס**
42 **ועזניה, ופרס ועזניה אינן מצויין בישוב¹¹⁰, אלא**
43 **במדברות איי הים הרחוקות עד מאד, שהן סוף**
44 **הישוב.**
- (110) שם.
- 45 **יח. היה הקרקבן נקלף בספיין ואינו נקלף ביד, ואין**
46 **בו סימן אחר¹¹¹, אף על פי שאינו דורס¹¹² - הרי**
- (57) שהרבה פיצולין יוצאין מהן (רמ"א יו"ד, סי' פ).
(58) עקומות ומעוותות (פירוש המשנה לרבינו).
(59) "מעוותים ומפותלים כמו נפתל, דבר עגול שאין לו
שפה חדה" (פירוש המשנה לרבינו). (60) עגולות, לשון
המקרא "והדורים אישר" (ישעיה מה, ב). (61) כלומר,
ואם חסר סימן אחד - אין זו ודאי חיה.
- 1 **יא. במה דברים אמורים? במין שאינו מכיר; אבל**
2 **שבועה מיני חיה האמורין בתורה, אם היה מכיר**
3 **אותן, אפלו לא מצא לו קרנים - הרי זה אוכל**
4 **חלבו, וחיב לבסות דמו.**
- 5 **יב. שור הבר - מין בהמה הוא⁶². והקדש⁶³, אף על**
6 **פיי⁶⁴ שאין לו אלא קרן אחת - הרי הוא חיה. וכל**
7 **שניסתפק לה אם הוא מין חיה או מין בהמה - חלבו**
8 **אסורי⁶⁵, ואין לוקיין⁶⁶ עליו, ומכסין את דמו⁶⁷.**
- (62) כלאים פ"ה, מ"ו. ואף שהוא גדל במדבר וטבעו כחיה,
נחשב הוא למין בהמה, מפני שהוא בא מישוב וברח למדבר
(ירושלמי' שם, ה"ד). (63) חולין נט, ב. (64) וכל החיות
הטהורות יש להן שתי קרנים. (65) שמא מין בהמה הוא.
(66) שאולי מין חיה הוא, ואין לוקיין על הספק.
(67) מספק, כחיה.
- 9 **יג. כלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה -**
10 **הוא הנקרא כווי⁶⁸. חלבו אסורי⁶⁹, ואין לוקיין עליו⁷⁰,**
11 **ומכסין את דמו⁷¹. ואין מין טמא מתעבר⁷² ממין**
12 **טהור קלל⁷³.**
- (68) שם פ, א. (69) כבהמה (הל' ביכורים פ"ב, ה"י).
(70) שם. (71) חולין פג, ב. (72) בכורות ז, א. (73) וגם
מין טהור אינו מתעבר ממין הטמא, כמבאר שם בגמרא.
- 13 **יד. סימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה⁷⁴, אלא**
14 **מנה⁷⁵ מנין טמאים בלבד, ושאר מיני העוף -**
15 **מתריין⁷⁶. והמינין האסורין ארבעה ועשרים הן⁷⁷,**
16 **ואלו הן: (א) נשר. (ב) פרס. (ג) עזניה. (ד) דאה. והיא⁷⁸**
17 **הראה האמורה במשנה תורה⁷⁹. (ה) איה. והיא⁸⁰**
18 **הדיה האמורה במשנה תורה⁸¹. (ו) מין האיה. שכן**
19 **כתוב בה⁸²: למינה, מפלל שהוא⁸³ שני מינין. (ז)**
20 **עורב. (ח) נרזיר. שכן נאמר בעורב⁸⁴: למינו - להביא**
21 **את הנרזיר⁸⁵. (ט) יענה. (י) תחמס. (יא) שחף. (יב) גץ.**
22 **(יג) ושרנגא, והוא מין הגץ⁸⁶. שכן כתוב בו:**
23 **למינה⁸⁷. (יד) פוס. (טו) שלף. (טז) ינשוף. (יז)**
24 **תנשמת. (יח) קאת. (יט) רחמה. (כ) חסידה. (כא)**
25 **האנפה. (כב) מין האנפה⁸⁸. שכן נאמר בה: למינה⁸⁹.**
26 **(כג) הדוכיפת. (כד) העטלף.**
- (74) חולין נט, א. (75) ויקרא יא, יג-יט; דברים יד, יב-יח.
(76) חולין סג, ב. (77) שם. (78) שם. (79) דברים יד,
יג. (80) חולין, שם. (81) דברים, שם. (82) ויקרא יא,
יג. (83) בכת"י תימן: "שהן", וכן בסמ"ג. (84) שם, טו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"א אדר א' - ספר קדושה - הל' מאכלות אסורות קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 זֶה סֶפֶק¹¹³. הִיָּה חֶזֶק וְדִבְקָה, וְהִנִּיחוּ בְשֵׁמֶשׁ וְנִתְרַפָּה
- 2 וְנִקְלָף בִּיד - הִרִי זֶה מִתְרַפָּה¹¹⁴.

- 22 בָּהֶם - הִרִי זֶה מִיָּן טְהוֹר. וְאָף עַל פִּי¹³¹ שְׂרָאֵשׁוּ
- 23 אֲרָף וַיֵּשׁ לוֹ זָנָב, אִם הָיָה שְׂמוֹ חֲגַב¹³² - טְהוֹר.

(125) כמבואר למעלה הט"ו. (126) רבינו מנה את שניהם: ארבע כנפים וחופות רוב אורך גופו - לסימן אחד, וממילא הם שלשה סימנים. אולם, הגמרא (שם סו.) מונה לשני סימנים והרי הם ארבעה (לחם-משנה). ונימוקו של רבינו הוא: שהמשנה הפסיקה בין הארבע כנפים לכנפיו חופין את רובו, בסימן של קרסולים (הכרעים), וממילא הם מחולקים לשנים, אולם רבינו חשיב ה"כרעים" בסוף - וטעמו לזה יבואר להלן (אות קכב) - לכן כללם לסימן אחד. (127) בכת"י תימן: לו, וכן במשנה. (128) ואף-על-פי שבמשנה כתוב הסימן של הכרעים לפני הסימן של החופות את רוב אורך גופו, שינה רבינו את הסדר, שלא נבוא לטעות ולומר שגם הכרעים צריכות להיות חופות רוב אורך הגוף, לכן כתב: "שחופות", אצל הכנפים, ללמדנו שרק הכנפים צריכות להיות חופות, אבל לא הכרעים ('בית יוסף' ל"טור' יר"ד סי' פה). (129) שם סה, א. (130) לשון המקרא (ויקרא יא, כא). (131) שכל שמות המינים אין ראשם ארוך ואין להם זנב, וזה אפילו אם ראשו ארוך ויש לו זנב, הרי הוא מין טהור, כיון שיש לו כל שלושת הסימנים ושמו חגב. (132) שם סה, ב.

- 24 בַּג. מִי שְׂאִין לוֹ עֶכְשֵׁי כְּנָפִים אוֹ כְּרָעִים, אוֹ שְׂאִין
- 25 לוֹ כְּנָפִים הַחוּפִין¹³³ אֶת רַבּוֹ, וְעֵתִיד לְגַדֵּל אוֹתָן אַחֵר
- 26 זְמַן כְּשֵׁיגְדִיל - הִרִי זֶה מִתְרַפָּה¹³⁴ מַעֲתָה¹³⁵.

(133) בכת"י תימן: החופות. (134) שם סה, א. (135) כלומר, ואפילו שעכשיו אין לו הסימנים.

- 27 בַּד. וּבְדָגִים¹³⁶ שְׁנֵי סִמְנֵי: סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת¹³⁷.
- 28 וְסִנְפִיר הוּא שְׁפּוֹרֵת בּוֹ¹³⁸, וְקִשְׁקֶשֶׁת הִיא הַדְּבֻקָּה¹³⁹
- 29 בְּכָל גּוֹפּוֹ. וְכָל שֵׂישׁ לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת - יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר¹⁴⁰.
- 30 אֵין לוֹ עֶכְשֵׁי וְכִשְׁיגְדִיל יִהְיֶה לוֹ, אוֹ שֵׂישׁ לוֹ
- 31 קִשְׁקֶשֶׁת כְּשֶׁהוּא בָּיָם וְכִשְׁיַעֲלָה יִשִּׁיר קִשְׁקֶשֶׁי - הִרִי
- 32 זֶה מִתְרַפָּה¹⁴¹. וּמִי שְׂאִין לוֹ קִשְׁקֶשֶׁי הַחוּפִין אֶת כָּלּוֹ
- 33 - מִתְרַפָּה. אֶפְלּוֹ אֵין בּוֹ אֶלָּא סִנְפִיר אֶחָד וְקִשְׁקֶשֶׁת
- 34 אַחַת¹⁴² - הִרִי זֶה מִתְרַפָּה¹⁴³.

(136) רבינו שינה כאן את הסדר, והקדים חגבים לדגים כפי שהם סדורים במשנה חולין נט, ששם מקור הדינים שבהלכה זו. (137) ויקרא יא, ט. (138) חולין, שם. (139) במשנה: "קשקשין הקבועים בו". ורבינו כתב: "הדבוקה" במקום "הקבועה", ללמדנו שהקשקשת אינה קבועה בגוף, שהרי היא נקלפת ביד או בכלי, אבל אם היא קבועה שאינה נקלפת מעור הדג, אינה קשקשת (מגיד-משנה). (140) נדה נא, ב. (141) עבודה זרה לט, א. (142) בכת"י תימן: אחד. (143) 'ספרא' שמיני, פרשה ג.

(111) שאם היה בו סימן אחר, הרי הוא עוף טהור, כמבואר למעלה הט"ו. (112) שאם הוא דורס, הרי זה עוף טמא ודאי, כמבואר למעלה (שם). (113) שם סב, ב. (114) שם.

- 3 יִמּוּ. אֲמָרוּ הַגָּאוֹנִים: שְׂמִסְתָּהּ הִיא בִּידֵיהֶם, שְׂאִין
- 4 מוֹרִין לְהַתִּיר עוֹף הַבָּא בְּסִמְנֵי אֶחָד, אֶלָּא אִם הִיָּה
- 5 אוֹתוֹ סִמְנֵי שְׂיִקְלָף קָרְקַנּוֹ בִּיד; אֲבָל אִם אֵינוֹ נִקְלָף
- 6 בִּיד, אָף עַל פִּי שֵׂישׁ לוֹ זָפֶק אוֹ אֶצְפָּע יִתְרָה -
- 7 מַעוֹלָם לֹא הִתְרִוּהוּ.

- 8 ב. כָּל עוֹף שֶׁחֹלֶק אֶת רִגְלָיו¹¹⁵ כְּשִׁמּוֹתֵהֶן לוֹ חוּט
- 9 שְׂתִים לְכָאן וּשְׂתִים לְכָאן, אוֹ שְׂקוּלֵט מִן הָאוֹר
- 10 וְאוֹכֵל בָּאוֹר - הִרִי זֶה דוֹרֵס, וְטָמֵא¹¹⁶. וְכָל הַשּׂוֹכֵן
- 11 עִם הַטָּמֵאִים וְנִדְמָה לָהֶם - הִרִי זֶה טָמֵא¹¹⁷.

(115) "וענינו שעוף טמא כשעומד על חבל או שרביט דק, ונותן קצת צפרניו על אותו השרביט מצד אחד ומקצתם מצד אחר עד שיאה השרביט תחת אצבעותיו כמו שאוחז שום דבר ביניהן" (פירוש המשנה לרבינו). (116) שם סה, א. (117) שם.

- 12 בַּא. וּמִיָּנִי חֲגָבִים שֶׁהִתְרָה תוֹרָה¹¹⁸ - שְׂמוֹנָה, וְאֵלוֹ
- 13 הֵן: (א) חֲגַב¹¹⁹. (ב) מִיָּן חֲגַב, וְהוּא הַרְזִפְנִית¹²⁰. (ג)
- 14 חֲרָגָל. (ד) וּמִיָּן חֲרָגָל, וְהוּא עֲרֻצוֹכִיָּא¹²¹. (ה) אֲרָפָה.
- 15 (ו) וּמִיָּן אֲרָפָה, וְהִיא צִפְרֶת¹²² כְּרָמִים¹²³. (ז) סִלְעָם.
- 16 (ח) וּמִיָּן סִלְעָם, וְהִיא יוֹחֲנָא יְרוּשְׁלָמִית¹²⁴.

(118) ויקרא יא, כב. (119) רבינו שינה מסדר המקרא, שהוא: ארבה, סלעם, חרגול, חגב. מפני ש"חגב" הוא שם הכולל לכל החגבים הטהורים, ומסימני טהרה: ששמו יהא חגב, כמבואר להלן בסוף הכ"ב, לכן הזכיר רבינו את ה"חגב" בראשונה. ומכיון שבתורה כתוב חרגול על-יד חגב, סמכו רבינו למין החגב, ואחרי מין החרגול חזר רבינו לסדר המקרא: ארבה וסלעם. (120) שם. (121) שם. (122) שם. (123) המצויה אצל דקלים צעירים (שבת צ:). (124) חולין, שם.

- 17 כַּב. מִי שֶׁהוּא בָּקִי בִּהְיוֹתוֹ וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן - אוֹכֵל. וְהַצִּיד
- 18 נֶאֱמַן עָלֶיהֶן, כְּעוֹף¹²⁵. וּמִי שְׂאִינוֹ בָּקִי בִּהְיוֹתוֹ - בּוֹדֵק
- 19 בְּסִמְנֵיָּן. וּשְׁלֹשָׁה¹²⁶ סִמְנֵיָּן יֵשׁ בִּהְיוֹתוֹ: כָּל שֵׂישׁ לוֹ¹²⁷
- 20 אֲרָפָה רִגְלִים, וְאֲרָפָה כְּנָפִים שְׁחוּפוֹת¹²⁸ רַב אֲרָף
- 21 גּוֹפּוֹ וְרַב הֶקֶף גּוֹפּוֹ¹²⁹, וַיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּרָעִים¹³⁰ לְנִתְרַפָּה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ה' י"א אדר א' תשע"ו

יום א' ה' אדר א' ה'תשע"ו

הלכות בפורים

פרק שנים עשר¹

(1) יבאר שמצות עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשה. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב לפדותו. על מה פודין אותו. ואם פודה בשווי. וכהנים ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של גוי או המוכרו. ואם היה הגוי שותף. ודין המקבל חמור מהגוי, או הגוי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמורה. וחמורה שלא בכרה וילדה ב' זכרים. הספיקות שיש בשני זכרים ושתי נקבות, ומי שהיה לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו.

א. מצות עשה לפדות כל אדם מישראל² פטר חמור³ בשה⁴. ואם לא רצה לפדותו - מצות עשה לערפו⁵. שנאמר: ופטר חמור תפדה בשה, ואם לא תפדה וערפתו. ושתי מצות אלו⁶ נוהגות בכל מקום⁷ ובכל זמן⁸. ומצות פדיה קודמת למצות עריפה⁹.

(2) כלומר, בין איש ובין אשה, אבל לענין פדיון הבן כתב רבינו למעלה בפרק י"א הלכה א': "כל איש מישראל", כיוון שאשה אינה חייבת לפדות את בנה. (3) בכור של חמור בלבד. (4) ואין קרוי שה, אלא כבשים ועיזים חיים בלבד. ואם אין לו שה - פודה בשווי, ונותן דמיו לכהן. (5) למד כן רבינו ממה ששנינו במשנה שם: "מצות הפדיה קודמת למצות עריפה", הרי שגם עריפה היא מצוה. ומה שאמרו "הוא הפסיד ממונו של כהן (בזה שלא פדהו בשה ונתנו לכהן), לפיכך יופסד ממונו" (על ידי עריפה), אין זה אלא טעם למצות העריפה. (6) בספר המצוות (עשה פב) כתב רבינו: "אפשר למקשה להקשות עלי ולומר, מדוע אתה מונה פדיותו (של פטר חמור) ועריפתו כשתי מצוות, ואיך מונה אותן כמצוה אחת ותהיה עריפתו מהלכות המצוה כמו שביארת בכלל השביעי - מצאנו בענין זה לשון המורה על היותן שתי מצוות, והוא אמרם (משנה שם יג.): "מצות פדיה קודמת למצות עריפה ומצות ייבום קודמת למצות חליצה". היינו: כמו שהיבמה עומדת או לייבום או לחליצה, והייבום מצוה כמו שהזכיר, והחליצה מצוה בפני עצמה, כך פטר חמור עומד או לפדיה או לעריפה, וזו מצוה וזו מצוה כמו שאמרנו". (7) כן מפורש בקידושין לו. "והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהן ביאה, ונוהגין בין בארץ בין בחוץ לארץ". (8) גם שלא בפני הבית. (9) שנאמר ואם לא תפדה וערפתו.

ב. השה שפודין בו נותנו לפנה¹⁰, שנאמר: כל פטר רחם וגומר¹¹.

(10) וכן אם פדאו בשווי, ונתן דמיו לכהן. (11) "לכל בשר

אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך (כלומר, לכהן), אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", הרי הקיש הכתוב בכור בהמה טמאה לבכור אדם, לומר לך שכשם שפדיון בכור האדם - לכהן, כמו כן פדיון בכור בהמה טמאה.

ג. ואת בכור הפהמה הטמאה תפדה. בהמה טמאה האמורה פאן היא החמור בלבד¹².

(12) בברייתא שם ה': "תלמוד לומר פטר חמור [תפדה בשה], פטר חמור אמרתי לך ולא פטרי סוסים וגמלים".

ד. פטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה; ואם מכרו קדם פדיון - דמיו אסורים¹³. ואם מת¹⁴ קדם פדיון או שערפו - יקבר; מפני שהוא אסור בהנאה אף לאחר עריפה, הואיל ולא נפדה. לפיכך¹⁵, אם לא פדהו ונתן פטר החמור בעצמו לפנה - אסור לפנה להשתמש בו עד שיפדהו בשה, ויקח השה לעצמו, או יערפנו ויקבר. והכהנים¹⁶ חשודים על דבר זה. לפיכך אסור לישראל לתן פטר חמור לפנה, אלא אם כן פדהו הפנה בפניו¹⁷.

(13) בכורות שם: רישא, בהנאת דמיו (של פטר החמור), סיפא, בהנאת גופו, כלומר, בשניהם אוסר רבי יהודה בהנאה, ורבי שמעון מתיר. וטעמו של רבי יהודה הוא, שכיוון שאין הכסף שבידו כסף פדיון, אלא כסף שקיבל עבור איסור הנאה, לכן אף על פי שאין איסור ההנאה תופס את הדמים, בכל זאת אסור ליהנות מהם, שנמצא שהוא נהנה מן האיסור. וכל איסור זה אינו אלא למוכר, אבל אחר - מותר ליהנות מהדמים. ולכן שנינו בקידושין שם, בכמה איסורים ופטר חמור בכלל, ש"אם מכר וקידש בדמיהן מקודשת" לפי שהאשה מותרת ליהנות בדמים אלו. (14) משנה בבכורות יב: "מת פטר חמור (לאחר שהפריש טלה ולא הספיק ליתנו לכהן), רבי אליעזר אומר ייקבר וכו', וחכמים אומרים אין צריך להיקבר", ולא נחלקו אלא כשכבר הפריש טלה, שנפדה פטר החמור מיד עם הפרשת הטלה, אבל אם מת פטר החמור קודם פדיון, ייקבר לדברי הכל. (15) כלומר, לפי שפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. (16) להשתמש בפטר חמור מבלי לפדותו, שהוא מורה היתר לעצמו באמרו: הרי השה שאפריש תחתיו הוא שלי, ולמה לי לפדותו. (17) או ערפו בפניו.

ה. הפריש פדיון פטר חמור ומת השה קדם שינתנו לפנה - אינו חייב באחריות¹⁸, ויתן הנבלה לפנה¹⁹.

(18) "דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי". וטעמו של דבר, שכיוון שעל ידי הפרשת השה פוקעת קדושת פטר החמור, לכן מיד עם הפרשתו הרי השה של הכהן, ונמצא שבעל החמור נותן לכהן את שיו, שהוא שלו משעת הפרשה. (19) שהרי השה של הכהן מת.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום א' ה' אדר א' - ספר זרעים - הלכות ביכורים קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאי דעתך דילפת מפסח - הרי שרב אשי עצמו לא למד מפסח, ולפיכך לא הביא גזירה שווה זו.
ז. אין פודין בשה הדומה לאחר³⁷; ואם פדה - פדוי³⁸. ופודין בכך פקועה, אבל לא בפסולי המקדשין. שהרי נאמר בהן: בפדי וקאלי; מה צבי ואיל - אין פודין בו, אף פסולי המקדשין אין פודין בהם.³⁹

(37) כלומר, רחל שילדה מין עז. ויש אומרים כי המדובר כשאין הוולד דומה כלל לרחל, אבל אם מקצת סימניו כשל רחל, פודין בו. (38) נראה שדעת רבינו היא, שלא נסתפק שם אם פודין ב"נדמה" (=שה הדומה למין אחר), אלא מדרבנן, אבל מדאורייתא פשוט הוא שפודין בו, שהרי הוא "שה", ומה בכך אם אינו דומה למין אמו אלא למין אחר.

י. פודין בשה בין זכרים בין נקבות, בין תמימים בין בעלי מומים, בין קטנים בין גדולים.⁴⁰

יא. שזה שלקחו מדמי שביעית - אין פודין בו את הנדאי, אבל פודין בו את הספק. אם אין לו שזה לפדותו - פודהו בשויו ונותן דמיו לפנה. לא אמרה תורה שזה להחמיר עליו, אלא להקל עליו; שאם היה לו פטר חמור ששנה עשור סלעים - יש לו לפדותו בשה שנה דינר. ולא יהיה זה חמור מן ההקדש, שנפדה בכסף בשויו.

יב. במה דברים אמורים? פשהיו דמי פטר חמור משלשה זוזים ולמעלה; אבל אם היו דמיו פחות משלשה זוזים - אין פודין אותו אלא בשה³⁹ או בשלשה זוזים. ועין קפה לא יפחת מסלע, ועין רעה - בחצי סלע, ובינונית - בשלשה זוזים.⁴⁰

(39) אפילו שווה כל שהוא.

יג. והפודה פטר חמור של חבירו⁴⁰ - הרי זה פדוי⁴¹, והחמור לבעליו⁴².

(40) בין בשה של הפודה, ובין בשה של בעל פטר החמור. (41) שפדיון פטר חמור אינו מוטל על בעל פטר החמור בלבד, אלא כל אחד ואחד יכול לפדותו, כמו בהקדש, ולכן אף אם גוי פדה פטר חמור של ישראל הרי זה פדוי, ולכן כתב רבינו "הפודה" סתם, ולא כתב: "ישראל שפדה". (42) וטעמו של דבר, שפטר חמור נחשב כממון הבעלים. ואף על פי שהוא אסור בהנאה עתה, הרי הוא ראוי להיות שלו לאחר שפדהו ולכן אפילו אם פדאו חבירו, הרי הוא שלו (=של בעל החמור), אלא שפקע איסור ההנאה.

יד. פהנים ולוים - פטורין מפטר חמור. שנאמר: בכור האדם ואת בכור בהמה הטמאה תפדה; כל שישנו בכור אדם - ישנו בכור בהמה טמאה, והפטור מבכור אדם - פטור מבכור בהמה טמאה⁴³.

(43) וכיוון שכהנים ולויים פטורים מפדיון הבן, לכן פטורים

להנות בה²⁰. מת פטר החמור אחר שפדהו - יתן הטלה לפנה²¹, ומת בהניתו²², שפכר נפדה.

(20) שם, "ואם מת נהנים בו, וכו', אלא דמית בי בעלים ונהנה בו כהן, דמעידנא דאפרשיה ברשותיה דכהן קאי". (21) שהרי הוא שלו. (22) של פטר החמור.

ו. מאימתי²³ חייב לפדותו? משיוולד ועד שלשים יום. ומאחר שלשים יום, אם רצה לערפו²⁴ - עורפו; אם רצה לפדותו - פודה, ואין כאן אלא מצות עפוב בלבד²⁵.

(23) כבר ייתא שהביא רמי בר חמא "מצוותו של (בכור בהמה טמאה) כל שלשים יום, מכאן ואילך או פודהו או עורפו", וכמו שאמרו שם לדעת רב ששת, ש"מצוותו", היינו מצוה לפדותו כל שלשים יום, וכמו שאמר רבא שם, שלרבנן שחולקים על ר' אליעזר ואינם מקישים בכור בהמה טמאה לבכור אדם אינו עובר אף לאחר שלשים יום. (24) [מפשות הלשון נראה, שתוך שלשים יום אינו ראוי לעריפה. וצריך עיון]. (25) כלומר, אינו עובר עליו אף לאחר שעברו עליו שלשים יום, אלא שאמרו חכמים: "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה", ולא היה לו לעכב את הפדיון.

ז. לא רצה לפדותו - עורפו בקופיין²⁶ מאחוריו²⁷; שנאמר: ואם לא תפדה וערפתו²⁸. ואין ממתין אותו לא במקל ולא בקנה ולא בקרדס²⁹ ולא במקרה³⁰, אלא בקופיין³¹. ולא יכניסנו לחדר וינעל הדלת בפניו עד שימות; שנאמר: וערפתו³².

(26) "סכין גדול, כמין גרזן שהקצבים חותכים בו הבשר". (27) מצד ערפו. (28) "והפועל הזה נגזר מעורף, שאין מותר לשוחטו ולא לחנקו, אלא לחתוך ראשו ממול ערפו". (29) גרזן. (30) סכין בעלת להב משנן לנסר בו. (31) "שכן דרך עריפה". (32) לומר לך: בעריפה דווקא.

ח. אין פודין לא בעגל, ולא בחיה, ולא בשה שחוט, ולא בטרפה³³, ולא בכלאים³⁴, ולא בכוי³⁵; שנאמר: תפדה בשה, ואין קרוי שזה אלא בפשים ועזים חיים בלבד³⁶.

(33) שאינה חיה. (34) כבש הבא על העז. וטעמו של דבר, שאין זה "שה", אלא תערוכת של שני מינים. ומה שכתב רבינו למעלה בפרק ט הלכה ה "כלאיים הבא מכבש ועז חייב במתנות", שמא אין זה אלא משום שנאמר "אם שה" ולמדו מכאן "אפילו מקצת שה". (35) ספק חיה ספק בהמה, שהוא ברייה בפני עצמה, ואינו שה. וכל זה כשהוא בא לפדות בעגל, לא מחמת שוויו, אלא במקום שה שאמרה התורה, אבל אם רוצה לפדות בשוויו, פודה בכל דבר. (36) בגמרא שם: "מתניתין מני, בן בג בג היא, דתניא בן בג בג אומר, נאמר כאן "שה" ונאמר להלן (בפסח) "שה", מה להלן פרט לכל השמות הללו, אף כאן פרט לכל השמות הללו". ורבינו סובר, שרב אשי שהוא ברא אינו סובר גזירה שווה זו, שהרי אמרו שם: "אמר ליה רב אשי למר זוטרא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לפטור, וכו', ובכור בהמה טמאה, וכו', לחיוב (שכיוון שפטר החמור אסור בהנאה מספק, ספיקא דאיסורא לחומרא, ופודהו כדי להפקיע איסורו), וכו', ופדיון פטר חמור לפטור (כלומר, שהוא פטור מלתת השה לכהן). (62) או בכסף, בשווי. (63) כיוון שאין זה ספק איסור, שהרי כבר פקע איסורו של פטר החמור, והשה הרי אין בו קדושה כלל, אלא ספק ממון הוא זה.

יז. עובד כוכבים שהפריש פטר חמור⁶⁴ - מודיעין¹⁹ אותו שאינו חיב⁶⁵, והרי הוא מתיר⁶⁶ בגנה ועבדה⁶⁷.²⁰

(64) לדעת התוספות המדובר בפטר חמור עצמו ולא בפדיון פטר חמור שהוא השה. (65) בפטר חמור. ואינו אסור בהנאה. והודעה זו היא כדי שלא יחשוד הגוי בישראל שהם מזלזלים בקדשים. (66) לאחר שהודיעוהו. (67) ואין איסור הנאה חל על פטר החמור על ידי הפרשתו, כדרך שהוא חל בנדרים ונדבות שגויים מתנדים.

יח. פרה שילדה במין חמור⁶⁸, או חמור שילדה במין סוס⁶⁹ - פטור⁷⁰; שגאמר: ופטור חמור תפדה בשה ופטור חמור, שתי פעמים - עד שיהיה היולד חמור והנולד חמור. ואם יש בו⁷¹ מקצת סימני חמור - חיב בפכורה⁷².²⁵

(68) עגל הדומה לחמור. (69) ואין בו סימני חמור כלל. (70) אף על פי שיש דבר משותף לפרה וחמור, ששניהם שייכים לקדושת בכורה, וכן לחמור וסוס, ששניהם מינים טמאים. (71) בסוס שנולד מן החמור. (72) בפטר חמור. ובחמור שנולד מפרה, ויש בו מקצת סימני פרה, הרי הוא בכור בהמה טהורה, וחיב לתיתו לכהן.

יט. חמורו שלא בכרה וילדה שני זכרים - נותן טלה לפנה⁷³. ילדה זכר ונקבה - מפריש טלה אחד, כדי להפקיע קדשה⁷⁴ ממנו עד שיהיה מתר בהניה, שגאמר הזכר נולד תחלה⁷⁵; וטלה זה שהפריש - לבעלים, ואינו לפנה, שהמוציא מחברו עליו הראיה.³¹

(73) שהרי ברור הוא שאחד משני הזכרים הוא פטר חמור. (74) שם: לאפקועי לאיסורא מיניה, כלומר, איסור ההנאה, וכוונת רבינו, שפטר החמור קדוש בקדושת דמים, שצריך לפדותו בשה. (75) והרי הוא פטר חמור.

כ. שתי חמוריו שלא בפרו וילדו שני זכרים - נותן שני טלאים לפנה⁷⁶. זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה - נותן טלה אחד לפנה⁷⁷.³⁴

(76) שהרי ברור הדבר ששניהם פטרי חמורים, אף על פי שאין הדבר ידוע זכר זה מי היא אמו וכן השני. (77) שהרי באופן הראשון ברור שהזכר הוא פטר חמור, וכן באופן השני, ברור שאחד משני הזכרים פטר חמור, אף על פי שאין ידוע מי הוא.

כא. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות - אין פאן לפנה פלום⁷⁸. ואינו צריך להפריש³⁶

הם אף מפדיון פטר חמור. ואין לפטור את הכהנים והלוויים מפדיון פטר חמור מקל וחומר, כדרך שאמרו בפדיון הבן - שלא מצינו שפטרו כהנים ולויים בהמות טמאות של ישראל במדבר, כדרך שפטרו את בניהם מפדיון.

זו. הלוקח עבר חמורו⁴⁴ של עובד כוכבים, או המוכר עבר חמורו לעובד כוכבים, אף על פי שאינו רשאי⁴⁵ - הרי זה פטור מן הפכורה⁴⁶, ואין קונסין אותו על דבר זה⁴⁷. היה העובד כוכבים שתף באם או בכור, אפילו לא היה לו אלא אחד מאלה⁴⁸ - הרי זה פטור⁴⁹. היה לו⁵⁰ בו או באמו אבר אחד⁵¹, כגון ידו או רגלו, אפילו אצבע⁵²: כל שאלו יחתך יהיה בעל מום - הרי זה פטור⁵³ מן הפכורה; ואם פשיחתו חלק העובד כוכבים לא יהיה בעל מום למזבח⁵⁴ - הרי זה חיב⁵⁵. וכן המקבל חמור מן העובד כוכבים להיות מטפל בה והולד ביניהם⁵⁶, או עובד כוכבים שקבל מישאאל - הפל פטור מן הפכורה⁵⁷. שגאמר: פטר רחם בכני ישראל באדם ובבהמה - עד שיהיה הכל בישאאל.

(44) והעובר הוא בכור. ואין זה לוקח דבר שלא בא לעולם, שהרי העובר קיים. (45) כלומר, למכור עובר חמורו לגוי, שהרי הוא מפקיע את העובר מן הכהן, שהרי פטור הוא מלפדותו, ונמצא הכהן מפסיד את השה. (46) מפדיון פטר חמור, שהרי בלוקח עובר חמורו של גוי, האם היא של הגוי, ובמכור לו עובר חמורו, העובר הוא של הגוי, ואין חיוב פדיון פטר חמור אלא כשהאם והוולד של ישראל. (47) שם: "צריכי, דאי תנא לוקח, הוה אמינא משום דקא מייתי לה לקדושה, אבל מוכר דקא מפקע לה מקדושה, אימא לקנסיה (שיפדה את הבכור), קא משמע לן". (48) או באמו. (49) כיוון ששותפות גוי פוטרת. ואף על פי שאסור להשתתף עם הגוי לא קנסוהו. (50) לגוי. (51) ומלבד האבר - אין לו כלום. (52) שהוא אבר קטן. (53) שם: "וכמה תהא שותפות של עובד כוכבים ותהא פטורה מן הבכורה, אמר רב הונא אפילו אונן, וכו', אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן אפילו מום קל (כלומר, אפילו יש לגוי אבר אחד שאם יחתכנו אין הבהמה נעשית נבלה או טריפה, הרי זה פטור), וכו', כדרב הונא". ואין כוונת רבינו שיש לגוי כל האבר, אלא אפילו אם יש לו רק חלק מן האבר, שאם יחתך יהא בעל מום הרי זה פטור. (54) אם היה הדבר בבהמה טהורה. (55) שאין שותפותו חשובה. (56) כלומר, של שניהם, בשכר הטיפול. (57) אף חציו של הישראל.

זו. גר שנתגר ואין ידוע אם עד שלא נתגר ילדה חמורו⁵⁸ או אחר שנתגר⁵⁹ - הרי זה חיב לערף⁶⁰ או לפדות⁶¹. ואם פדה בשה⁶² - השה של גר, שהמוציא מחברו עליו הראיה⁶³.¹⁸

(58) ופטור מפדיון פטר חמורו, כיוון שאין זה "בבני ישראל". (59) ואז הוא חיב, כיוון שהעובר נעשה בכור משעת לידה ולא קודם לכן. (60) ולקבור. (61) בחולין קלד. "שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע לחיוב וארבע

והשמיענו בזה, שאף בפדיון פטר חמור וודאי, ייתכן כי יהיה של ישראל, ויתחייב במעשר בהמה. (87) כלומר, אפילו וודאין. (88) בירושה. (89) וירשם זה, כיוון שלא היו אחים לאמו. (90) שאם לא נפלו ליד הכהן בירושה, אלא נולדו ברשותו, אינם חייבים בפדיון. (91) שאינו חייב לתיתם לכהן כדרך שנותן לכהן כל שה שפודין בו. וטעמו של דבר, כיוון שישראל זה בא מכח הכהן שירש אותו. והכהן אף על פי שהיה חייב לפדות את פטרי החמורים שירש מן ישראל בשיין, הרי השיין הן שלו, ולכן אף ישראל אינו נותנם לכהן. (92) שהרי הם חולין לכל דבר.

סליקו להו הלכות בפורים

יום ב' ו' אדר א' ה'תשע"ו

הלכות שמיטה ויובל

יש בכללן שתיים ועשרים מצות: תשע מצות עשה, ושלש עשרה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) שתשבת הארץ בשביעית ממלאכתה. (ב) שלא יעבד עבודת הארץ בשנה זו. (ג) שלא יעבד עבודת האילן בשנה זו. (ד) שלא יקצר הספיח בדרך הקוצרים. (ה) שלא יבצר הנזירים בדרך הבוצרים. (ו) שישמט מה שתוציא הארץ. (ז) שישמט כל הלואתו. (ח) שלא יגש ולא יתבע הלוה. (ט) שלא ימנע מלהלוות קדם שמטה כדי שלא יאבד ממונו. (י) לספר השנים שבע שבע. (יא) לקדש שנת החמשים. (יב) לתקע בשופר בעשרה בתשרי כדי לצאת עבדים חפשי. (יג) שלא תעבד אדמה בשנה זו. (יד) שלא יקצר ספיחיה כנגד הקוצרים. (טו) שלא יבצר נזיריה כנגד הבוצרים. (טז) לתן גאלה לארץ בשנה זו, וזהו דין שדה אחזה ושדה מקנה. (יז) שלא תמכר הארץ לצמיתות. (יח) דין בתי ערי חומה. (יט) שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ישראל, אלא נותנין להם ערים מתנה לשבת בהם. (כ) שלא יקח שבט לוי בבזה. (כא) לתן ללוים ערים לשבת ומגרשיהן. (כב) שלא ימכר מגרש עריהם, אלא גואלים לעולם, בין לפני היובל בין לאחר היובל.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שמצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה השביעית. על איזו עבודה לוקה מן התורה. ואם נוטעין בשביעית אילן סרק. אם שורין הזרעים בשביעית והדברים המותרים בשביעית. משרבו האנשים אם מותר לזרוע בשביעית. המעביר קוצים מארצו או הטומן לפת או צנון או לוף וכיוצא בהן. בראשונה היו אוסרים ללקוט עצים ואבנים מתוך השדה. הקוצץ אילן אם מותר להוציא שרשיו מהארץ. ואם קוצצין בתולת שקמה בשביעית.

א. מצות עשה² לשבת³ מעבודת הארץ ועבודת

טלה לעצמו, לפי שיש פאן ספקות הרבה: שמא האחת ילדה זכר והשניה ילדה שתי נקבות, או שמא זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה או נקבה ואחריה זכר⁷⁹. וכן ספקות הרבה יש בשני זכרים ושתי נקבות. אחת בפרה ואחת שלא בפרה, וילדו שני זכרים ונתערבו - נותן טלה אחד לפניהן. זכר ונקבה - מפריש טלה אחד לעצמו, ואינו נותנו לפניהן, מפני שהוא ספק, והמוציא מחברו עליו הראיה.

(78) שהרי אפשר שלא היה הזכר ראשון ואין כאן פטר חמור. (79) אף על פי שאם נדון על הוולד הרי אין כאן אלא ספק אחד, שמא הזכר נולד ראשון והרי הוא פטר חמור, או שמא נולד אחר נקבה, בכל זאת אינו צריך להפריש לעצמו טלה כנגד כל אחד מהזכרים שיש לו. וטעמו של דבר, שכיוון שאם נדון על כל אחת מן החמורות שילדו, יימצא שהדבר הוא ספק ספיקא, שמא לא ילדה זכר כלל, ואפילו אם ילדה זכר, שמא ילדתו לאחר שנולדה הנקבה. וכיוון שכן, דבר זה מכריע את הספק השקול הקיים כשאנו דנים על הוולד.

כב. וכן הלוקח חמור מן העובד פוכבים ואין ידוע אם בפרה או לא בפרה וילדה זכר - פודה אותו בשה⁸⁰ והוא לבצעלים, מפני שהוא ספק.

(80) כדי להפקיע ממנו קדושה.

כג. מי שהיו לו⁸¹ עשרה טלאים, כל אחד מהן הפרישו על ספק פטר חמור⁸² - הרי הן פחלין לכל דבר, ומתעשרין בשאר הבהמה⁸³. ומפריש אחד מהן מעשר⁸⁴, והשאר שלו בשהיו⁸⁵.

(81) משנה בכורות ט. "ונכנס (=פדיון פטר חמור) לדיר להתעשר". ואמרו על זה בגמרא: פטר חמור רגיל שהפרישו ישראל ונתנו לכהן, שהרי שנינו הלכות ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה, אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו, שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו". (82) שהם שלו, ואינו נותנם לכהן ולפיכך חייב במעשר בהמה, אבל פדיון פטר חמור וודאי, שהוא לכהן, אין לחייב במעשר בהמה. שהרי הלכות ושניתן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה. ואף אם הכהן החזירו לישראל לא יתחייב במעשר, שאף ישראל הוא בכלל מקבל מתנה. (83) מפני שהם חולין, ואילו מוקדשים פטורים ממעשר בהמה. (84) ומקטיר אימורין על גבי המזבח. (85) חולין ממש.

כד. וישראל⁸⁶ שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין⁸⁷ בתוך ביתו שנפלו לו⁸⁸ מבית אבי אמו פהן⁸⁹, ואותו אבי אמו הפכה נפלו לו מבית אבי אמו וישראל⁹⁰ - הרי זה מפריש עליהן עשרה שיין והן שלו⁹¹, וחיבין במעשר⁹².

(86) בכורות שם. מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבהו,

מִן הַתּוֹרָה אֵלָּא עַל הַזְמִירָה וְעַל הַקְצִירָה וְכוּ". הֵרִי שִׁכְבָּר
דִּיבֵּר מִקֹּדֶם עַל הַקְצִירָה. וְזוֹהִי כּוֹוֶנְתּוֹ גַּם לַהֲלֹךְ בִּפְ"ד שֵׁם:
"אוֹ שִׁקְצֵר לַעֲבוֹדַת הָאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁבִיאֵרָנוּ").

6 ב. אִינוּ לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה אֲלָא עַל הַדְּרִיעָה אוֹ עַל
7 הַזְּמִירָה, וְעַל הַקְּצִירָה אוֹ עַל הַבְּצִירָה. וְאַחַד הַפָּרֶם
8 וְאַחַד שְׁאָר הָאֵילָנוֹת.¹²

12) אין כוונת רבינו לומר, שזמירה אסורה אף בשאר אילנות מן התורה, שהרי כתב בפירוש המשנה לשביעית פ"ב משנה ג, שזירוד הוא זימור, ובמועד קטן ד. אמרו מפורש שאיסור זירוד אינו אלא מדרבנן. אלא כוונתו לענין בצירה, שאף בשאר אילנות אסורה מן התורה (חזון-איש. וראה בספר המצוות שם, ובהערה תקצב). אבל ה'תוספות יום-טוב' לשביעית פ"ד משנה ד, וה"משנה ראשונה" (שם משנה ה) והאור-שמח להלכה טו, ביארו את דברי רבינו, שזמירה אסורה אף בשאר אילנות מן התורה. וראה להלן הלכות כא-כב. ובהוספות ותיקונים לפירוש מסכת משקין (הוצאת הגרמ"ל זק"ש) לעמ' ה.

9 ג. וּזְמִירָהּ¹³ בְּכָל זְרִיעָה, וּבִצִּירָה בְּכָל קִצְיָה.
10 וְלִמָּה פָּרָטָן הַתְּבוּבָה? לֵאמֹר לָךְ: עַל שְׁתֵּי תוֹלְדוֹת
11 אֵלוֹ בְּלִבָּד הוּא חִיב¹⁴, וְעַל שְׁאָר הַתּוֹלְדוֹת שֶׁבְּעֹבֶדֶת
12 הָאֶרֶץ¹⁵ עִם שְׁאָר הָעֹבֹדִים שֶׁלֹּא נִתְּפָרְשׁוּ בְּעֵינֵן זֶה -
13 אֵינּוּ לֹקָה עֲלֵיהֶן. אֲבָל מִפֶּיךָ אוֹתוֹ מִבֶּט מִרְדּוֹת¹⁶.

(13) מועד קטן שם, כרבא ולא כאב"י. (14) מלקות, משום הלאו הנ"ל. (15) ועבודת האילן בכלל זה, כבהלכה הסמוכה. (16) מדרבנן, ראה בהלכה הסמוכה.

ד. כיצד? החופר¹⁷ או החורש¹⁸ לצרף השקיע¹⁹ או
המסקל²⁰ או המזבל²¹ וכיוצא בהן משאר עבודת
הארץ, וכן המבריק או המרכיב או הנוטע²² וכיוצא
בהן מעבודת האילנות - מפין אותו מפת מרדות
מדבריהן²³.

17) במועד קטן שם: אין לי אלא זירוע וזימור, מנין לניכוס ולעידור ולכיסום, וכו' ומפרש רבינו ש"עידור" הכוונה לחופר בכל הקרקע לצרכה, שאז היא מלאכה שבשדה ושבכרם. ולכן כשאמרו שם להלן, שמותר לעדור תחת הגפנים, לא הקשו מהעידור הנ"ל, כדרך שהקשו בקשקוש, כיון שחלוק עידור בכל הקרקע מעידור תחת הגפנים בלבד (פאת השולחן סימן כ אות ב). וראה ב'שבת הארץ' שם עמוד קב. 18) שאין בו לאו, אבל עשה יש בו, כמבואר למעלה הלכה א. 19) היא מלאכה שבשדה ושבכרם, ולא תחת הגפנים בלבד, כנ"ל. וראה להלן בהלכה ז. 20) אבנים מן השדה. וראה במועד קטן שם. והמדובר כשעושה לצורך השדה, ואז אסור אפילו אם אינן נוגעות בארץ, ואם נוגעות בארץ אסור אפילו לצורך האבנים, ראה להלן פ"ב הלכה י. 21) את הקרקע קודם זריעתה, כדי להשביחה. וראה ברש"י שם ד"ה מזבלין. 22) שהוא אב לענין שבת (פ"ז מהלכות שבת הלכה ג) ובגיטין ג: "דתניא, הנוטע בשבת, וכו' במזיד יעקר, ובשביעית בין

1 הָאֵילָן⁴ בְּשָׁנָה שְׁבִיעִית, שֶׁנֶּאֱמַר: וּשְׁבֹתָהּ הָאָרֶץ שְׁבֹת
2 לִי; וְנֶאֱמַר⁵: בְּחֵרִישׁ⁶ וּבִקְצִיר⁷ תִּשְׁבֹּת. וְכָל הָעוֹשֶׂה
3 מְלָאכָה⁸ מֵעֲבוֹדַת הָאָרֶץ⁹ אוֹ הָאֵילָנוֹת בְּשָׁנָה זוֹ -
4 בָּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר:
5 שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע¹⁰ וְכֶרֶם לֹא תִזְמַר¹¹.

2) ראה בספר המצוות, עשה קלה. (3) מלשון רבינו נא, ובספר המצוות שם נראה, שהמצוה היא שהאדם ישוב, ואין המצוה על הארץ שתשוב. ולפי זה, מותר לגוי לעבוד באדמת ישראל מן התורה (מהרי"ט חלק ב סימן נב). אבל במנין המצוות כאן כתב רבינו: "שתשוב הארץ בשביעית ממלאכתה", וכן כתב במנין המצוות על סדר ההלכות. משמע שהמצוה היא על הארץ, וכדוגמת מצות שביעת בהמתו בשבת (מנחת-חינוך מצוה קיב). ונראה שהמצוה היא: שהארץ תשוב, אלא שביטול שביעתה אינו אלא על-ידי ישראל העובד אותה. וראה בקונטרס אחרון לשבת הארץ להרא"ה קוק זצ"ל מהדורה ב, מעמוד פז ואילך (4) היא זמירה, כדלהלן בסוף ההלכה, וגם בצירה הנעשית לעבודת האילן (ראה להלן פ"ד הלכה כב), ואף הן בכלל "ושבתה הארץ" הנ"ל, שהרי באותם הפסוקים הנ"ל שלאחריה, נאמר גם "לא תזמור וגו' לא תבצור." (5) וגם בספר המצוות (עשה שם) ובמנין המצוות שעל סדר ההלכות, הביא רבינו פסוק זה לענין שביעית. ואף-על-פי שלפי דברי הבבלי (מועד קטן ד.) יוצא שלפי דברי ר' ישמעאל (בענין תוספת השביעית), שאנו פוסקים כמותו (ראה להלן פ"ג הלכה א), פסוק זה לא נאמר לענין שביעית אלא לענין שבת – סמך רבינו על הירושלמי (שביעית פ"א הלכה ג), שגם לר' ישמעאל פסוק זה לענין שביעית נאמר, וכן פירשו ר"ב בן מלכי צדק, ורבינו נתן אב הישיבה. ראה בספר המצוות שם, הערה נוספת תקצג. (6) לפי הנאמר כאן יוצא שהחורש בשביעית עובר בעשה, ואינו לוקה, לפי שאין בה לאו, וראה להלן הלכה ד והלכה י. (7) הכוונה לקציר שהוא לעבודת קרקע (ראה להלן פ"ד הלכה א), שאילו קציר שאינו אלא לאסיפת הפירות בלבד – אין בו משום "תשבות." (8) משמע מלשון רבינו, שגם הנשים חייבות במצוות-עשה של שביעית. (וכן כתב רבינו אברהם בנו של רבינו ("סיני" כרך יד עמוד ו) לענין שמיטת כספים ש"דין שמיטה לנשים כמו לגברים"). וראה בחינוך מצוות פד, קיב, ובמנחת-חינוך שם. (9) היא זריעה, כדלהלן בסוף ההלכה, וגם קצירה הנעשית לעבודת הארץ (ועיין בשבת עג: שיש קוצר שהוא גם נוטע, וראה להלן פ"ד הלכה א), ושתייהן בכלל "ושבתה הארץ", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה למועד קטן פ"א משנה ב, שהרי נאמר שם אחריה "שש שנים תזרע וגו', ואספת וגו' ובשנה השביעית שבת שבתן וגו' לא תזרע וגו' לא תקצור וגו' לא תבצור", הרי שגם זריעה וגם קצירה (כשהיא לעבודת הארץ) הן בכלל שבת הארץ. וראה עוד להלן בסמוך. (10) זו עבודת הארץ. (11) זו עבודת אילנות. [וכוונת רבינו גם לפסוק שלאחריו: "את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור, שנת שבתן יהיה לארץ". ואולי חסרה כאן המלה וגו' (וגומר), שהרי בהלכה הבאה הוא אומר: "אינו לוקה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ב' ו' אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לכרות קצתם כשנצרך לזה (שם). (41) מועד קטן ג. "ואין מפסגין באילן", כלומר, לא יסמוך בעצים, אילן שהוא צעיר מדי. וראה ברש"י שם.

- 11 ו. אין מציתין⁴² את האור פאישת הקנים⁴³, מפני
- 12 שיהא עבודת קרקע⁴⁴. ואין מלמדין⁴⁵ את הפרה
- 13 לחרש אלא בחול⁴⁶. ואין בודקין⁴⁷ את הזרעים
- 14 בעצין מלא עפר⁴⁸, אבל בודקין אותן בעצין מלא
- 15 גללים⁴⁹. ושוין⁵⁰ את הזרעים בשביעית, כדי לזרען
- 16 במוצאי שביעית⁵¹. ומקמיין האלוני⁵² בראש הגג,
- 17 אבל אין משקין אותו⁵³.

(42) ירושלמי שם פ"ד הלכה ד, ותוספתא שם פ"ג הלכה יט. (43) כמו: ברחישת הקנים. כלומר, סבך הקנים. ובתרגום המיוחס ליונתן (בראשית כב, יג) מתרגם "נאחז בסבך", אחד ברחישותא דאילנא (תוספתא כפשוטה). וראה בפאת השולחן שם. (44) שעושה כן כדי לייפות את הקרקע ולהכינה לזריעה (שם). (45) ירושלמי ותוספתא שם. (46) כלומר, במקום חולות, שאינו ראוי לזריעה ולנטיעה. אבל במקום הראוי לזריעה, אסור ללמד את הפרה, אף-על-פי שאינו חורש ממש. (47) ירושלמי שם. ועיין בתוספתא סוף פ"א. ועניין הבדיקה הוא שלוקח דוגמא של זרעים לראות אם הם צומחים (תוספתא כפשוטה). (48) וכן בגללים על הקרקע (רדב"ז). לפי שהוא נראה כזורע בשביעית. (49) שאין דרך לזרוע בו. והכוונה לעצין שאינו נקוב (מעשה רוקח בשם "נחפה בכסף", ועיין רדב"ז). ואף-על-פי שלענין שבת, חייב הזורע אפילו בעצין שאינו נקוב (ראה ב"סיני" כרך יח עמ' שד, ובתשובות רבינו לספר "זמנים" חלק א עמ' 4 והערה 10) – בשביעית אין זריעה אלא בארץ, וראה להלן. (50) שם. כלומר, במים. והראב"ד גורס: ומשיירין. וכן הגירסא בתוספתא שם. וראה בתוספתא כפשוטה. (51) שאין זריעה זו לא בכלל "שדך לא תזרע", ולא בכלל "ושבתה הארץ" ("סיני" שם). (52) כלומר, מונעים ממנו דבר המזיקו. ו"אלו"י הוא עץ הנותן ריח, והם ה"אהלות" הנזכרות בשייר-השירים (ד, יד), וחלה עליו קדושת שביעית, כמבואר להלן פ"ז הלכה יט. והיה מקום לאסור קיומו, מאחר שהגזע שלו רך ואדום, ויש חשד שנטעו בשביעית, שכן אסור לקיים יקות רכים (להלן פ"ד הלכה יח), והשמיענו בזה שבאילוי לא גזרו, כיון שהוא על הגג ואין דרך לזרוע שם (כסף-משנה). ועיין תוספתא כפשוטה. [וראה למעלה פ"א מהלכות מעשר הלכות י"א, שגג אינו בכלל שדך]. (53) שהרי אסור להשקות בשביעית, כיון שהוא כמברה את העץ ומשביחו. וראה להלן הלכה ח.

- 18 ז. סוקרין⁵⁴ את האילן בסקרא⁵⁵, וטוענין אותו
- 19 באבנים⁵⁷. ועודרין⁵⁸ תחת הגפנים⁵⁹. והמקשקש
- 20 בזיתים⁶⁰: אם להכרות⁶¹ את האילן – אסור, ואם
- 21 לסתם את הפצימים⁶² – מותר⁶³.

(54) ירושלמי שם, ותוספתא שם הלכה י. (55) המשיר פירותיו קודם זמנו. (56) כלומר, צובעים אותו בצבע אדום (ראה בפ"ד מהלכות גירושין הלכה א, ובהערות שם).

בשוגג בין במזיד יעקר, וכו', מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא, מאי שנת שבת ומאי שנא שביעית". הרי שנטיעה בשביעית אסורה מן התורה. ונראה שדחה רבינו סוגיא זו מפני הסוגיא במועד קטן הנ"ל שאמרו בה שאין חייבין מן התורה אלא על ארבע המלאכות הנ"ל (פאת השולחן שם אות ד). ובהגהות וביאורים (הוצאת לונץ שם) להגרא"י קוק - חילק בין זריעת גרעין, שהיא זריעה מן התורה, וזוהי כוונת הגמרא בגיטין שם, לבין נטע שתיל, שאינו אלא מדרבנן. (23) בירושלמי שביעית פ"ד הלכה ב, על טייב שדהו (=חרש אותה – פירוש המשנה שם): "ולא שמיע רבי ירמיה שהוא לוקה", היינו מכת מדרות (מפרשים שם).

- 1 ה. אין²⁴ נוטעין בשביעית אפלו אילן סרק²⁵. ולא
- 2 נחתין²⁶ היבלת מן האילנות. ולא יפרק²⁷ העלין
- 3 והפדים²⁸ היבשים. ולא יאבק²⁹ את צמרתו³⁰ באבק.
- 4 ולא יעשין³¹ תחתיו כדי שיעמות התולעת³². ולא
- 5 יסוף³³ את הנטיעות בדבר שיש לו זחמא, כדי שלא
- 6 יאכל אותו העוף פשהו³⁴. ולא יסוף³⁵ את
- 7 הפגין³⁶, ולא ינקב אותן³⁷. ולא יכרף³⁸ את
- 8 הנטיעות³⁹, ולא יקטם⁴⁰ אותם. ולא יפסג⁴¹ את
- 9 האילנות. וכן שאר כל עבודת האילן. ואם עשה
- 10 אחת מאלו בשביעית - מפין אותו מפת מרדות.

(24) בירושלמי שם הלכה ד, ובתוספתא שם פ"ג הלכה יט אמרו: "היה רבן שמעון בן גמליאל אומר נוטעין אילן סרק בשביעית", נראה שרק הוא מתיר, ואילו חכמים אחרים, והלכה כרבים (כסף-משנה). ותוספות הרא"ש למועד קטן ג. גרס בגמרא שם "אין מיבלין", וראה במאירי שם בשם הירושלמי. (25) שאינו עושה פירות. (26) שביעית פ"ב משנה ב: "מיבלין (= כורחים יבלות מהאילנות) וכו' עד ראש השנה". הרי שאחרי ראש השנה – אסור. (27) יסיר (פירוש המשנה). מועד קטן שם. (28) ענפים. (29) שם "ואין מאבקין". (30) ראש האילן. ויש מפרשים "מאבקין" לכרות השרשים המגולים באבק. (31) שם. (32) הדביקה באילן ואוכלת פרו (פירוש המשנה שם). (33) שביעית שם, משנה ד: "מזהמין עד ראש השנה", הרי שאחר כן – אסור. (34) כלומר, הנטיעה. ובעבודה זרה נ: "תרי זוהמומי הוי, חד לאוקומי אילני (= להעמידו, כלומר, למנוע ממנו היזק בלבד) ושרי, וחד לאברויי (= להברותו, להועילו) אילני ואסור". והמדובר כאן כשעל-ידי אכילת העוף מתעכב רק גידול האילן, נמצא שהזיהום המונע את אכילת העוף, גורם לגידול האילן והרי זה "לאברויי". וראה בפאת-השולחן שם אות יא, בשבת-הארץ שם עמוד קז ובחזון-איש. (35) בשמן. שם משנה ה: "סכין את הפגים – עד ראש השנה". (36) "תאנים שלא נגמרו כל צרכן. ועושים כן כדי למהר בישולן" (פירוש המשנה שם).

(37) "כן מנהג התאנים בקצת מקומות אצלנו שאינן מתבשלין עד ימשחו בשמן עץ דק, ונוקבים בו כל תאנה מהם" (שם). (38) משנה שם "וכורכין אותן (=את הנטיעות) – עד ראש השנה". (39) "הוא שיקבץ הענפים והפאות ויקשרם כדי שיעלו למעלה במישור ולא ינטו על הארץ" (פירוש המשנה שם). (40) משנה שם. והיינו

קכח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ב' ו' אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ובחולין עת. "סוקרו בסיקרא – כי היכי דליחזיה אינשי, וליבעי רחמי עלויה" (= שיראוהו אנשים ויבקשו רחמים עליו שלא ישיר פירותיו). ופשוט הוא שאין זו עבודת קרקע. (57) שם: "כי היכי דניכחוש חיליה". שהרי הוא משיר את פירותיו מרוב כוח ושומן, ולפיכך מחלישים את כוחו. והתירו לעשות כן כיון שאינו מברה את אילן, אלא אדרבה מחליש את כוחו (תוספתא כפשוטה). (58) מועד קטן ג. (59) כיון שאין זו עבודה שבשדה ובכרם, אלא בכרם בלבד (שם). וראה למעלה בהערה טז. (60) שם. כלומר, מסיר מיני פסולת מן האילן (ר"ח לעבודה זרה נ:). ויש מפרשים שקשקוש הוא כמו עידור, אלא שזה בזיתים וזה בגפנים (כסף-משנה בשם רש"י). (61) כלומר, להועיל ולהשביח. (62) הסדקים. (63) שאין זה אלא מונע היזק מן האילן, ואין דבר זה מועיל לגידולו. וראה בהערות להלכות ה-ו.

ז. ועושיין⁷² עוגיות⁷³ לגפנים⁷⁴. ועושיין⁷⁵ את אמת⁹ המים בתחלה⁷⁶. וממלאין⁷⁷ את הנקעים⁷⁸ מים.¹⁰

(72) ברייתא במועד קטן ג. (73) "הוא שיחפור סביב עיקרי האילנות חפירות קטנות יתקבצו שם המים" (פירוש המשנה שם). (74) כדי להשקותם. ובחול-המועד התירו רק לתקן עוגיות עשויות שנתקלקלו, אבל לא לעשותן מתחילה (הלכות יום-טוב שם). וראה בהערות להלכה הקודמת. (75) משנה שם ב. כחכמים ולא כרבי אלעזר בן עזריה, האוסר משום שנראה כעזור או מפני שמכשיר אגפיה לזריעה. (76) שם. ובחול-המועד לא התירו אלא לתקנה כשנתקלקלה (הלכות יום-טוב שם). (77) ברייתא שם ג. (78) תעלה המחברת את העוגיות אשר סביבות האילנות.

י. ומפני מה התירו כל אלה?⁷⁹ שאם לא ישקה - תעשה הארץ מלחה⁸⁰ וימות כל עץ שבה⁸¹; והואיל ואסור הדברים האלו וכיצא בהם מדבריהם, לא גזרו על אלו. שאין אסור מן התורה אלא אותן שני אבות ושתי תולדות שלהם, כמו שבארנו⁸².

(79) ההשקאות הנזכרות למעלה. (80) זה מוסב על מה שהתירו להשקות שדה שלחין. (81) זה מוסב על שדה האילנות (חזון-איש). (82) בהלכות ב-ג. וראה למעלה הלכה א והלכה ד, שגם חרישה אסורה מן התורה, אלא שאין לוקין עליה. ועיין פאת-השולחן וחזון-איש.

יא. משרבו האנסין והטילין⁸³ מלכי עובדי פוכבים על ישראל לעשות מחנות⁸⁴ לחילותיהן, התירו⁸⁵ לזרע⁸⁶ בשביעית דברים שצריכין להם עבדי המלך בלבד⁸⁷. וכן מי ששפא אנס⁸⁸ לעשות בשביעית פחנם⁸⁹, כמו עבודת המלך וכיצא בהן - הרי זה עושה⁹⁰.

(83) בסנהדרין כו. "משרבו האנסים, ומאי ניהו ארנונא (=מס שגובה המלך מן התבואות – רש"י). (84) בהגהה שעל הגליון, בשם ספרים אחרים: "מזונות". וכן נראה מפירוש המשנה שם כד: וראה ברדב"ז. (85) שם: כדמכיו ר' ינאי, פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא. (86) אף-על-פי שזריעה היא מן התורה, כנ"ל בהלכה ב. (87) וטעמו של דבר, שאף-על-פי ששביעית בארץ בזמן הזה

ח. משקין⁶⁴ בית השלחין בשביעית⁶⁵, והיא שדה הנזרעה שצמאה ביותר⁶⁶. וכן שדה האילנות⁶⁷, אם היו מרחקין זה מזה יתר מעשר לבית סאה⁶⁸ - מושקין את המים מאילן לאילן, אבל לא ישקו⁶⁹ את כל השדה; ואם היו מקרבין זה לזה עשר לבית סאה - משקין כל השדה בשבילן⁷⁰. וכן עפר הלחין⁷¹ - מרביצין אותו במים בשביעית, בשביל האילנות שלא יפסדו.

(64) משנה במועד קטן ב. "משקין בית השלחין במועד ובשביעית". (65) שאם לא ישקה, ימות כל עץ שבה, כדלהלן בהלכה י. אבל אין משקין שדה המסתפקת ממי גשמים. ועיין שם ו: בתוספות ד"ה מרביצין. (66) שם: ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דצחוטא היא, דכתיב ואתה עיף ויגע. ומתרגמין, ואת משלהי ולא. ונראה מסתימת דברי רבינו, שאפילו ממי הגשמים וממי הקילון, מותר להשקות, ומה שאמרו במשנה שם: "אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון", אין זה אלא במועד (ראה בפ"ז מהלכות יום-טוב הלכה ב), ואסורם מחמת טירחא יתירה (שם ד), אבל בשביעית לא נאסרה אלא עבודת הארץ ולא טירחא יתירה, וכן כתבו רוב הראשונים (ראה בשיטה לתלמיד ר"י מפריש שם עמ' ד, ועיין שם שהביא כן בשם הירושלמי). (67) משנה שם ו: "רבי אליעזר בן יעקב אומר, מושקין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה וכו', וחכמים מתירין". ובשביעית פ"ב משנה י: "ומרביצין בעפר לבן, דברי רבי שמעון. רבי אליעזר בן יעקב אסור". ואמרו בירושלמי שם, ושם במסקנא, שדין הרבצת עפר לבן, כדיון השקאת כל השדה. ולא נחלקו רבי שמעון ורבי אליעזר אלא כשהאילנות מרוחקין, דהיינו שישנם פחות מעשר אילנות בבית סאה, שרבי שמעון מתיר להשקות כל השדה, ורבי אליעזר אסור. אבל כשישנם עשרה אילנות בבית סאה, אף רבי אליעזר מודה שמותר, וראה בפירוש המשנה לשביעית שם. ופסק רבינו כרבי אליעזר בן יעקב, שמשנתו קב ונקי, אף כנגד רבים (יבמות ס. וראה במקורי הרמב"ם לרש"י, הוצאת הרכבי). וכן הוא בהגהות כ"י לדפוס ניאפולי בפירוש המשנה שם (ראה במבואו של הגר"ש ליברמן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ב' ו' אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

101) שם. משנה ב: "שדה שנתקוצה, תזרע במוצאי שביעית". (102) ראה תוספות גיטין שם ד"ה שנתקוצה. (103) זה לא נמצא במשנה שם, ולמדו רבינו מהדין הקודם, שהרי בשניהם עדיין אין שדהו מוכן לזריעה. (104) כדלהלן בהלכה טז (פאת-השולחן שם). (105) כיון שעדיין אין שדהו מוכן לזריעה (שם).

13 **זו. הטומין** 106 **לפת וצנונות וכיוצא בהן בשביעית:**
14 **אם היו מקצת העליון מגליון - אינו חושש** 107, **ואם**
15 **לאו - אסור** 108. **הטומין** 109 **את הלוח** 110 **וכיוצא בו** 111
16 **- לא יפחת מארבעה קבים** 112 **על גבה טפח, וטפח**
17 **עפר על גביו** 113. **וטומנו במקום דריסת האדם, כדי**
18 **שלא יצמח** 114. **ומתיר** 115 **למס** 116 **בארץ בשביעית** 117,
19 **אבל לא יכסה** 118.

(106) כלאים פ"א משנה ט. (107) משום "שדך לא תזרע", "מפני שאינם צמח מחובר בקרקע" (פירוש המשנה) וגם אינו רוצה בהשרשתם (פ"ב מהלכות כלאים הלכה יא). (108) משום זורע בשביעית, שבאופן זה הם משרישים בקרקע, והוא רוצה בהשרשתם. (109) שביעית פ"ה משנה ב, כחכמים ולא כרבי מאיר. (110) "ממיני הבצלים" (פירוש המשנה). (111) כגון בצלים. כן הוא בפירוש המשנה שם, וכדעת ר' יונה בירושלמי שם. (112) כלומר, מארבעת קבים לוח. ושיעורו לפי המדות שלנו, ראה למעלה פ"ו מהלכות ביכורים הלכה טו. ו"אינו מותר לו להטמין שיעור מועט (=פחות מזה), מפני שדומה לזרע וכאילו הוא זורע, ואינו נראה שהוא טומנו" (פירוש המשנה שם). (113) שנראה כטומן ולא כזורע. [וכנראה שאין מקצת עליו מגולין (ראה למעלה בדין לפת וצנונות), ואף-על-פי-כן מותר, אם הטמין כשיעור, ועיין "משנה ראשונה" שם]. (114) כלומר, שהרי אם יצמח נמצא שזרע בשביעית. (115) שם פ"ב משנה י, כרבי שמעון, שבא לפרש דברי חכמים ולא לחלוק. וכן נראה מפירוש המשנה שם (כסף-משנה). (116) להשקות עפר האורז ולערבב המים בעפר. וראה ביומא פ"ד משנה ג ובפירוש המשנה שם. (117) כדי שלא יפסד האורז, כדרך שמרביצין עפר לכן בשביל שלא יפסידו האילנות, כנ"ל בסוף הלכה ח. (118) כסוח הוא, כריתת הנטיעות היוצאות. ואונקלוס תרגם, לא תזמור, לא תכסח. ואסרו לעשות כן, כיון שגם בלא כן לא יפסד האורז. והאור-שמש מפרש, שכיון שכיסוח הוא זימור, וזימור אסור מן התורה אף בשאר האילנות, לכן לא יכלו חכמים להתירו. וראה למעלה בהלכה ב ובהערות שם.

20 **זו. פראשונה** 119 **היו אומרים: מלקט אדם עצים**
21 **ואבנים ועשבים מתוך שדהו** 120, **והוא שישל הגס**
22 **הגס** 121, **כדי שלא יתפנן לנקות הארץ** 122, **אבל**
23 **משדה חברו - נוטל בין דק בין גס** 123. **משרבו**
24 **עוברי עברה, שמתפננין לנקות ואומרי: הגס הגס**
25 **אנו נוטלין - אסרו לטל אדם משדהו** 124, **אלא מתוך**
26 **שדה חברו** 125. **והוא שלא ילקט בטובה; שלא יאמר**
27 **לו: ראה כפה טוב עשיתי לך, שהרי נקיתי שדך** 126.

(119) שביעית פ"ד מ"א, וכפירוש רבי יונה בירושלמי שם.

היא מן התורה, כמו שכתב הכסף-משנה לפ"ד הלכה ה, ולפ"י הלכה ט – התירו לעבוד בשביעית משום פיקוח נפש, וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ג הלכה ה (תוספות שם ד"ה משרבו). ודעת הראב"ד, שלא התירו לזרוע בשביעית אלא במקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל, ולא היתה שביעית נוהגת בהם אלא מדרבנן, כנ"ל בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה. ו"ארננא" הוא זה שהמלך נוטל חומש מפירות הארץ, ומי שאינו עובדה גוזלין אותה הימנו. וראה מאירי שם עמוד 88. (88) אף-על-פי שאינו מלך (כסף-משנה ורדב"ז), וראה בחזון-איש. (89) אבל לא בשכר, שמא יבואו להערים ולעבוד בשביעית גם כשאין אנסים כופים (כסף-משנה). (90) שכיון שפיקוח נפש הוא, מה לי אם המלך כופה, או אם סתם אנס כופה (רדב"ז). ומקורו של רבינו ממה שאמרו שם: חזייה (ריש לקיש) לההוא גברא דקא כריב (=חורש, כלומר בשביעית). אמר להן: כהן וחורש. אמרו לו (ר' חייא ורבי שמעון בן יהוצדק), יכול לומר אגיסטון אני בתוכה (ומפרש רבינו: שאנסני הגוי בעל השדה לעבוד לו בשביעית). וראה בפאת-השולחן סימן כ אות לב.

1 **יב. הנוטע** 91 **בשביעית, בין בשוגג בין במזיד -**
2 **יעקר. מפני** 92 **שישראל חשודין על השביעית** 93, **אם**
3 **תאמר בשוגג יקנים - יאמר המזיד שוגג הייתי.**

(91) תרומות פ"ב משנה ג. (92) ירושלמי שם, וכן בגיטין נד. (93) אבל לא על השבתות (שם). ולכן אם נטע בשבת בשוגג יקיים, וכן אם בישל בשבת בשוגג, יאכל במוצאי שבת מיד (פ"ו מהלכות שבת הלכה כג). וראה בהלכה הסמוכה, ובפאת-השולחן שם אות לג.

4 **יג. החורש** 94 **את שדהו או נדה** 95 **או זבלה** 96
5 **בשביעית כדי שתהיה יפה לזריעה במוצאי שביעית**
6 **- קונסין אותו** 97 **ולא יזרעה במוצאי שביעית. ואין**
7 **חוכרין** 98 **אותה ממנו כדי לזרעה** 99, **אלא תהי בורה**
8 **לפניו. ואם מת** 100 **- יזרעה בנו.**

(94) שביעית פ"ד משנה ב: "שדה וכו', שנטיבה (=חידשו אותה היטב, והפכו אותה היטב – פירוש המשנה) וכו' לא תזרע במוצאי שביעית". (95) בדפוס רומי: "כרה", ויש אומרים שצ"ל "דרה" (חזון-איש). והיינו שעשה דיר של בהמות שלא כדין (ראה להלן פ"ב הלכה ד), וזהו מה שאמרו במשנה שם "או שנידיירה". וכן פירשו הר"ש והרא"ש שם. (96) נלמד מדין "נידיירה" שם. (97) כיון שהכינה לזריעה (פאת-השולחן שם אות לד), וראה להלן. (98) משנה ג. (99) "להיות קנס להם מפני שעבדו והפכוה בשביעית" (פירוש המשנה). (100) בגיטין מד: "ואמר ר' יוסי בר חנינא: נקטינן, הטיבה ומת, בנו זורעה. לדידה קנסו רבנן, לבריה לא קנסו רבנן". וראה להלן פ"ג סוף הלכה יא.

9 **יד. המעביר** 101 **קוצים** 102 **מארצו בשביעית כדי**
10 **לתקנה למוצאי שביעית, או שסקל ממנה אבנים** 103,
11 **אף על פי שאינו רשאי** 104 **- לא קנסו אותו** 105, **ומתיר**
12 **לו לזרעה במוצאי שביעית.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כרבי יוסי הגלילי. (141) "שאיין צריך שינוי בכרתו, וזה כשלא נתכוין לזמור" (פירוש המשנה), ואין הזינוב דומה לזימור האסור מן התורה, שהזמור חותך ראש הגזע. ואילו מזנב, חותך מן הצד ואינו אסור אלא מדרבנן (תפארת ישראל שם אות ל). ולפיכך לא נאסר בו "פסיק רישיה", ראה למעלה הערה 129. וכנראה שאין חשש במזנב, שמא יתכוין לומר, ולכן לא אסרו כאן, כדרך שאסרו במלקט עצים ואבנים מתוך שדהו למעלה בהלכה טז.

15 **כא. אין קוצצין** 142 **בתולת** 143 **שקמה** 144 **בשביעית**
16 **בדרה** 145 **שקוצצין בשאר השנים, מפני שקוצצתה**
17 **עבודת אילן, שבקציצה זו תגדל ותוסיף** 145. **ואם**
18 **צריך לעציה - קוצצין אותה שלא בדרה עבודתה** 146.

(142) שם, משנה ה. (143) "שלא נקצצה מימיה" (תוספתא שם פ"ג הלכה טו, וראה בתוספתא כפשוטה שם). (144) "מין ממיני התאנים" (פירוש המשנה). (145) "שיתחזק כחו ויתן פריו בעתו לרוב, כמו הזמיר לכרמים" (שם). וראה ב"משנה ראשונה", ובהערות להלכה ב, ובהלכה הסמוכה. (146) שם, כרבי יהודה. ודעת רבינו היא, שלא בא רבי יהודה לחלוק אלא לפרש דברי חכמים (כסף-משנה).

19 **כב. ביצד** 147 **קוצצה?** 148 **מעם הארץ** 149 **או למעלה**
20 **מעשרה טפחים** 150. **אילן** 151 **שנפשו** 152 **- קושין**
21 **אותו בשביעית; לא שיעלה** 153, **אלא שלא יוסיף** 154.

(147) משנה שם. (148) כלומר, שלא כדרך עבודתה, כנ"ל. (149) סמוך לקרקע. (150) בבבא בתרא פ: מכאן ואילך (מן הקרקע עד עשרה טפחים), לא מקשי קשי לה, ולא עלוי מעלי לה (כלומר, ספק מועיל לאילן, ספק אינו מועיל לו – תוספות שם), גבי שביעית עבדינן מידי דודאי קשי לה (כיון שהוא ספק דאורייתא, שזמירה בשאר אילנות היא מן התורה, כנ"ל בהלכה ב, ולכן אינו קוצץ בתוך עשרה טפחים). ולא התיירו לקצוץ בתוך עשרה טפחים, אף-על-פי שהוא מתכוין לעצים ולא להועיל לאילן, שכיון שהדבר מועיל לאילן יבא להתכוין לכך, כנ"ל בהלכה טז. (151) שם, משנה ו. (152) "נבקע. תרגום וישסף (שמואל-א טו, לג), ופשוט" (פירוש המשנה). (153) "שיתחבר ויהיה נדבק ונקשר" (שם). כלומר, ואז זהו "לאברוי אילנא". (154) "להבקע" (שם). והרי זה "לאוקומי אילנא".

יום ג' ז' אדר א' ה'תשע"ו

פרק שני

1 יבאר שלא יוציא אדם זבלים מחצירו ויתן בתוך שדהו בשביעית. מאימתי מותר לעשות אשפה בשדהו. וכמה שיעור האשפה. אם הותר להוציא זבל מן הסוהר של צאן לתוך שדהו. ואם עשה דיר בתוכו. אם יפתח אדם מחצב לתוך שדהו. ואם פינה ממנו גדר אבנים גבוה עשרה. ואם ימלא ויעפר פרצה שהיא סוגה בעפר. ואם אסור לבנות גדר.

22 **א. לא יוציא אדם זבלים מחצירו ויתן בתוך שדהו**
23 **בשביעית, מפני שגזירה פמזבל שדהו שתהיה יפה**

וראה בפירוש המשנה. (120) המדובר במלקט לצורך העצים, האבנים והעשבים. (121) ולא הדקים, הקטנים. (122) ונמצא מסקל את שדהו ואסור, כמפורש למעלה הלכה ד. (123) שאין חשש שיתכוין לנקות שדה חבירו, ולפיכך מותר ליטול גם הדק. (124) אפילו הגס הגס. (125) בין דק בין גס, כנ"ל. ולדעת הרדב"ז, לא התיירו אלא בגס. (126) שאם יאמר לו כן, יבוא חבירו לנקות שדהו.

1 **יז. היתה** 127 **במתו עומדת בתוך שדהו - מלקט** 128
2 **ומביא לפניה** 129; **שבהמתו מוכחת עליו** 130. **וכן אם**
3 **היתה שם פירתו - מלקט הכל** 131 **ומדליק; שפירתו**
4 **מוכחת עליו** 132.

(127) ירושלמי שם. (128) בין הדק ובין הגס. וראה להלך. (129) לאכילה. (130) שאינו מתכוין לנקות הארץ. ואף-על-פי שהוא "פסיק רישיה" – כיון שמסקל אינו אלא מלאכה דרבנן בשביעית (למעלה הלכה ד), לא אסור "פסיק רישיה", כדעת התוספות והתרומת-הדשן (הובאו דבריהם במגן-אברהם סימן שיד, ס"ק ה). (131) בין הדק ובין הגס, כנ"ל. (132) כנ"ל. וראה בפאת-השולחן סימן כ אות מה, וברדב"ז.

5 **יח. הקוצצין** 133 **אילן או שנים לעצים - הרי זה מתר**
6 **לשרשן** 134. **קצץ שלשה או יותר זה בצד זה - לא**
7 **ישרש, שהרי מתקן את הארץ** 135; **אלא קוצץ מעל**
8 **הארץ, ומניח שרשיו בארץ. במה דברים אמורים?**
9 **מתוך שלו; אבל משדה חבירו - מתר לשרש** 136.

(133) שם, משנה ד, כבית-הלל. (134) לעקור עם השרשים. ואף-על-פי שעל-ידי-זה נהפכת האדמה, ונמצאת הקרקע מוכנה לזריעה – במקום קטן כזה שאין דרך לזרוע בו, לא אסור, כיון שהוא קוצץ לעצים. וראה הלכה הקודמת שמצד "פסיק רישיה" לא נאסר כאן. (135) "מפני שהוא מקום גדול ומותקן לזרוע בו, ויהיה כאילו עוקר אילנות להחזירם לשדה הלבן, וכל זה עבודת הארץ" (פירוש המשנה). כלומר, יש חשש שיתכוין לתקן לזריעה. וראה למעלה הלכה טז. (136) אפילו שלשה או יותר, זה בצד זה. וכאן לא כתב רבינו "שלא יאמר לו, ראה כמה טובה עשיתי לך", כמו בסוף הלכה טז, שכאן לא ידוע אם חבירו רוצה בעקירת האילנות, ואם טובה היא לו (רדב"ז).

10 **יט. המבקע בזית** 137 **לטל עצים - לא יחפה מקום**
11 **הבקוע בעפר, מפני שהיא עבודה** 138. **אבל מכסה**
12 **באבנים או בקש** 139.

(137) הכוונה ענפים מעץ הזית, שם משנה ה. (138) כלומר, עבודת האילן, שעל-ידי-זה משביח האילן. (139) שהרי הוא כמושיב שומר שלא ייבש (רע"ב). וזית לאו דווקא, שהרי שנינו "הקוצץ קורות שקמה לא יחפהו בעפר, אבל מכסה הוא באבנים או בקש". ועיין רדב"ז.

13 **כ. המזנב** 140 **בגפנים והקוצצין קנים - הרי זה קוצץ**
14 **בדרפיו** 141 **ובמגל ובמגרה ובכל מה שירצה.**

(140) הכוונה קצת מן הענפים. שם משנה ו, כרבי עקיבא ולא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' ח' אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. במה דברים אמורים? בשנתפנו לתקן שדהו, (או) שהתחיל לטל בשביעית; אבל אם לא נתפנו לתקן שדהו, או שהתחיל מקדם שביעית - נוטל בשביעית כל מה שירצה מקל מקום וגומם עד לארץ. וכן אם היה נוטל משדה חברו, אף על פי שהוא קבלן - גומם עד לארץ.

ט. אבנים שראויות שתזעזע אותן המחרשה, או שהיו מכסות ונתגלו: אם יש בהן שתים של משוי שנים שנים - הרי זה מתר לטל אותן; היו קטנות מזה - לא ינטלו.

י. המסקל שדהו בשביעית מפני שהוא צריך לאבנים - נוטל את העליונות ומניח את הנזעזעות בארץ. וכן אם היה לו בשדהו גרר של צורות או גל של אבנים - נוטל את העליונות ומניח את הנזעזעות בארץ. ואם יש תחתיהן סלע או קש - יטל את כלן.

יא. לא ימלא אדם גיא עפר או יתקננו בעפר, מפני שמתקן את הארץ. אבל עושה הוא חין על פני הגיא, וכל אבן שיכול לפשט את ידו ולטלה והוא עומד על שפת הגיא - הרי זו תנטל.

יב. אבני כתר, והם הנטלות שתים שלש על הכתר - מתר להביאן מקל מקום, בין משדה חברו בין משדהו. וכן הקבלן מביא מקל מקום ואפלו אבנים גדולות [קטנות], בין משדה שקבלה בין משדה שלא קבלה.

יג. פירצה שהיא סוגה בעפר: אם אינה מכשלת את הרבים - אסור לבנותה; ואם היתה מכשלת את הרבים, או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה לרשות הרבים - מתר לבנותה.

יד. אסור לו לבנות גדר בשביעית בין שדהו לשדה חברו; אבל בונה גדר בינו ובין רשות הרבים, ומתר להעמיק עד הסלע. ומוציא את העפר וצוברו בתוך שדהו, כדרך כל מעמדין וכל. וכן אם חפר בור ושיח ומערה בשביעית - צובר העפר בתוך שדהו, כדרך כל החופרים.

יום ד' ח' אדר א' ה'תשע"ו

פרק שלישי

(1) יבאר שעבודת הארץ סמוך לשביעית אסורה. שדה אילן ושדה הלבן ומה הם, ובזמן הזה עד אימתי מותרין. אם מותר לזבל השדות ולעבוד המקשאות והמדלעות.

1 לזריעה. ואם הוציא והעמיד ממנו אשפה - מתר. 2 ולא יעשה אשפה בתוך שדהו עד שיעבר זמן 3 שמזבלין בו לעבודת הארץ, והוא משיקשור המתוק. 4 ולא יעשה אשפה פחותה ממאה וחמשים סאה של 5 זבל, כדי שתהיה נפרת שהיא אשפה. ואם ירצה 6 להוסיף - מוסיף. היה לו דבר מועט - מוסיף עליו 7 והולך. ולא יעשה בכל בית סאה יתר משלש 8 אשפתות.

9 ב. והרצה לעשות כל שדהו שלש שלש אשפתות 10 לתוך בית סאה - עושה. והרצה לעשות זבלו אוצר 11 - עושה.

12 ג. היה מעמיד הזבל על הסלע, או שהעמיק בארץ 13 שלשה טפחים והערים הזבל, או שבנה על הארץ 14 גבה שלשה והעמיד עליו הזבל - אינו צריך שעור. 15 אפלו עשה בן כמה אשפתות לתוך בית סאה, בין 16 גדולות בין קטנות - מתר. שהרי הדבר נפר שאינו 17 לעבודת הארץ, אלא לכניסת הזבל.

18 ד. מתר לאדם להוציא זבל מן הסהר של צאן ונותן 19 לתוך שדהו, כדרך כל מכניסי זבל. והעושה דיר 20 בתוך שדהו בשביעית - לא יעשהו יתר על בית 21 סאתים, ויכניס הצאן לתוכו, וכשיזבלו את כל הדיר 22 - מניח דפן אחד מדפני הדיר, ועושה דיר אחר 23 בצידו. נמצא מזבל בתוך שדהו בית ארבעת סאין.

24 ה. היתה כל שדהו בית ארבעת סאין - משיר ממנה 25 מקצת, מפני מראית העין; כדי שידעו הכל שהצאן 26 הטילו בה ונדיירה, ולא יאמרו: זבל זה כל שדהו 27 בשביעית.

28 ו. לא יפתח אדם מחצב בתחלה לתוך שדהו 29 בשביעית, שמא יאמרו: לתקן שדהו נתפנו, שייסיר 30 ממנה הסלע. ואם התחיל מקדם שביעית, ופצל 31 ממנה שבע ועשרים אבנים ברבוע שלש על שלש 32 על רום שלש, כל אבן מהן אמה על אמה ברום 33 אמה או גדולות מזו - הרי זה מתר לנקר ממנו 34 בשביעית כל מה שירצה.

35 ז. גדר של אבנים שיש בגובהו עשרה טפחים או 36 יתר, ורצה לטל כל אבניו: אם היו בו עשר אבנים 37 או יתר, כל אחת מהן משוי שנים או גדולות מזו 38 - הרי זה נוטל; שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא 39 נוטל. היה פחות מעשרה, או שהיו פחות מעשר 40 אבנים, או שהיו אבניו קטנות ממשוי שנים - נוטל 41 עד שניניח טפח סמוך לארץ.

קלב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' ח' אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 א. עבודת הארץ² בשנה ששית שלשים יום סמוך
- 2 לשביעית - אסורה הלכה למשה מסיני, מפני שהוא
- 3 מתקנה לשביעית³. ודבר זה בזמן שפית המקדש
- 4 קיים הוא שנאסר מפי השמועה. וגזרו חכמים, שלא
- 5 יהיו חורשים שדה האילן ערב שביעית בזמן
- 6 המקדש אלא עד העצרת, ושדה הלכן - עד הפסח.
- 7 ובזמן שאין מקדש - מותר⁵ בעבודת הארץ עד
- 8 ראש השנה, כדין תורה.

ד. היו משלשה ועד תשעה¹⁸ וראויין לעשות ששים מנה - חורשין כל בית סאה בשבילן¹⁹ ואף על פי שיש בהם מי שאינו ראוי לעשות²⁰.

(18) כלומר, עד תשעה אילנות לבית סאה. (19) עד עצרת. (20) כרב ביבי שאמר בירושלמי שם בשם רבי חנינא "ובלבד שלא יפחות מחשבון משולשים" כלומר, יהיו ראויים לעשות שישים מנה, כמו בשלושה אילנות, ולא פחות, ואף על פי שיש מהם שאינם ראויים לעשות.

ה. היו עשרה אילנות לתוך בית סאה או יתר²¹, בין עושין²² בין אינם עושין - חורשין כל בית סאה בשבילן²³. עשר נטיעות מפזרות לתוך בית סאה²⁴ - חורשין²⁵ כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה. ודבר זה הלכה למשה מסיני²⁶.

(21) כלומר, יותר מעשרה אילנות לבית סאה. (22) שישים מנה. (23) עד עצרת. (24) שלכל נטיעה יש עשרית מבית הסאה. ודווקא נטיעות שהן רכות ואין יניקתן גדולה הזקיקו שתהיינה מפוזרות, כדי שלא ימצא חורש שלא לצורכן, אבל אילנות זקנים שניקתם גדולה, חורשין עבורם (עד עצרת) אף על פי שאינם מפוזרים, ובלבד שיהיו ביניהם ארבע אמות. (25) אפילו בזמן הבית. (26) וטעמה של הלכה זו: כיוון שהנטיעות רכות וטעונות חרישה, נמצא שאינו מתקן לשביעית, אבל באילנות זקנים שאינם טעונים חרישה כל כך, נמצא שהוא מתקן את הקרקע לשביעית. ואם היו פחות מעשר נטיעות לבית סאה - דינן כדין אילנות שחורשים עבורם עד עצרת.

ו. היו עשירות²⁷ שורה אחת²⁸ (או) מקפות עטרה - אין חורשין להן אלא צרפן²⁹ לכל אחת ואחת. והדלועין³⁰ עם הנטיעות מצטרפות לעטרה³¹.

(27) הנטיעות. (28) "על קו (אחת) [אחד]". (29) ונראה מפשטות הלשון שחורש עד ראש השנה. (30) שינה מלשון המשנה שנאמר "הנטיעות והדלועים מצטרפין" - בכדי לרמז למה שנאמר בירושלמי שם "והן שיהיו נטיעות רבות על הדלועין". והיינו עם הנטיעות שהנטיעות הן רוב.

ז. אי זו היא נטיעה³¹? זה האילן הקטן, כל זמן שקוראין לו נטיעה.

(31) שנאמרה בה הלכה למשה מסיני שחורשין בשביל עשר מהן, כל בית סאה עד ראש השנה.

(2) למעלה בתחילת פרק א דיבר רבינו על "מצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן", ואילו כאן השמיט "עבודת האילן", וכן לשון התוספתא: "רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהו מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה", הרי שלא דיברו אלא על "עבודת הארץ", בלבד. ואף על פי שמן התורה לא נאסרה עבודת האילן, ייתכן כי חכמים גזרו גם עליה, במלאכה שאסורה מן התורה, כגון זימור, שהרי לא מצאנו שיתירו חכמים אלא זירוד ופיסול, איבוק ועישון שאינם אסורים אלא מדרבנן. (3) שהרי עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה מותר לחרוש עבורן עד ראש השנה, מפני שחרישה זו אינה לתקן לצורך שביעית אלא לחזק את הנטיעות. (4) חג השבועות. (5) כרבן גמליאל ובית דינו הסוברים כר' ישמעאל שאיסור חרישה בערב שביעית אינה מפורשת בתורה, אלא נלמדה מהלכה למשה מסיני. ומכיוון שנמסרו שלוש הלכות למשה מסיני בבת אחת: עשר נטיעות הנ"ל, ערבה וניסוך המים, למדים אנו, שכשם שניסוך המים אינו אלא בזמן שבית המקדש קיים, כן גם דין עשר נטיעות אינו אלא בזמן שבית המקדש קיים.

ב. אי זו היא שדה האילן? כל שלשה אילנות לבית סאה⁸, אחד אילן סרק⁹ ואחד אילן מאכל, ואפלו הן של שלשה אנשים¹⁰ - רואין אותן פאלו הם תאנים¹¹; אם ראויין¹² לעשות כפר דבלה¹³ של ששים מנה - חורשין כל בית סאה בשבילם¹⁴. והוא שיהיה רחוק בין כל אחד ואחד כדי שיהיה הבקר יכול לעבר בכליו¹⁵.

(6) שחורשין בה ערב שביעית עד העצרת. (7) ולא פחות, אבל היו יותר משלושה - חורשים עבורם. (8) והיא חמישים על חמישים אמה. (9) "אילן סרק הוא, שאינו עושה פרי כגון הארז ותרוזה ודומיהן". (10) "היינו חושבים שלא יצטרפו, וכל אחד מהם יחרוש סביבות אילנו כמלוא אורה וסלו חוצה לו, ובה ללמדנו שיצטרפו". (11) בירושלמי שם הלכה ג: "ולמה אמרו תאנים? - על ידי (=מכיוון) שפירותיהן גסין והן עושות הרבה". (12) כל ג' האילנות כאחד. (13) "הגוף המחובר מן התאנים שהן נקבצים זו על זו עד שיהיו כדמות כיכר לחם". (14) עד עצרת. (15) הוא ארבע אמות, שאם הם קרובים יותר, הם עומדים להיעקר.

ג. היו פחות משלשה לבית סאה; או שהיו שלשה, ואחד ראוי לעשות ששים מנה או יתר, והשנים אינן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' ט' אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמינית. (46) אפילו בזמן הזה. ובין במקום שנהגו לסוך ובין במקום שלא נהגו לסוך ששם אין זו עבודה. וטעמו של איסור זה (בפגי ערב שביעית), נראה, שהוא מפני מראית העין, שלא יאמרו: פלוני סך ונוקב פגי שביעית בשביעית, והרי הדבר אסור. והוא הדין לפגין של מוצאי שביעית, שיאמרו: שהוא סך ומנוקב פגי שביעית, וזה אסור אפילו אחר שביעית ודלא כר' שמעון שם שמתיר עבודת האילן לאחר ראש השנה של שביעית. (47) את הגיאיות, אבל בשביעית עצמה מותר לעשות כן, שהרי הוא מתקנה למוצאי שביעית.

יא. אף בזמן הזה אין נוטעין⁴⁸ אילנות ואין מרביבין⁴⁹ ואין מבריכין⁵⁰ ערב שביעית אלא פדי שתקלט הנטיעה ותשהה אחר הקליטה שלשים יום קדם ראש השנה של שביעית. וסתם קליטה - שתי שבתות⁵¹. ודבר זה אסור לעולם, מפני מראית העין; שפא לאמר הרוואה: בשביעית נטעו. נמצאת אומר, שהנוטע או המבריך או המרביב ערב שביעית קדם ראש השנה בארבעה וארבעים יום - ימים; פחות מכן - יעקר. ואם לא עקר - הפרות מותרין. ואם מת קדם שיעקר - מחיבין את היורש לעקר⁵².

(48) בשביעית פרק ב משנה ו: "אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרביבין ערב שביעית כו' לפני ראש השנה". וסבור רבינו כי משנה זו שנויה לאחר שרבן גמליאל ובית דינו התירו לחרוש עד ראש השנה, וכדעתו בפירוש המשנה, שרבן גמליאל זה הוא רבן גמליאל דיבנה, שהיה בזמן חורבן בית המקדש, ואף על פי כן אסור לנטוע ולהבריך וכו', שאם המדובר בזמן שביט המקדש היה קיים, למה לא אסור גם לפני שלשים יום, כמו שאסרו את החרשה, מהפסח ומהעצרת. (49) ענף מאילן אחד על אילן אחר שהוא מינו. (50) ענף אילן בתוך האדמה, והוא נקלט שם ומצמיח אילן שני. (51) שני שבועות. (52) והטעם: מפני שיחשדוהו שנטעו בשביעית. ולמעלה בפרק א הלכה יג בחורש שדהו בשביעית לזרעה במוצאי שביעית, שאסור לזרעה במוצאי שביעית, יזרעה בנו אחריו, שאין שם חשד, אלא קנס, ולפיכך לא קנסו אלא את העבריין ולא את בנו.

יום ה' ט' אדר א' ה'תשע"ו

פרק רביעי

(1) יבאר מה הוא הנקרא ספיח. ושלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה. אם הספיחין אסורין ולמה אסורין. וספיחים העולין בשדה בור עד מתי אסורין. ספיחי שביעית ופירות ששית שנכנסו לשביעית. דברים שזרעם לזרע או לירק. הדברים שקיימם לזרע והוקשו קודם ר"ה. ולוף של ערב שביעית. ודין הפירות שיוציא האילן בשביעית איך יאספו אותם. מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית. השביעית היכן נוהגת. וגוי שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית.

ח. אילן שנקצץ והוציא חליפין: אם נקצץ מטפח ולמעלה - הרי הוא פאילן³²; מטפח ולמטה - הרי הוא פנטיעה³³.

(32) כיוון שקוראים לו אילן. (33) כיוון שקוראים לו נטיעה, ולגבי שביעית הדבר תלוי בשם. אבל לעניין ערלה פסק רבינו שאינו ערלה אלא אם קצצו מעם הארץ, שבערלה הדבר תלוי בנטיעה ממש, וכיוון שנשתייר משהו על הארץ אין זו נטיעה.

ט. וכל הדברים האלו - בזמן המקדש, כמו שאמרנו; אבל בזמן הזה - מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה. אף בזמן המקדש מותר לסקלו³⁴ ולזבל השדות ולעדר³⁵ המקשאות³⁶ והמדלעות³⁷ ובית השלחין עד ראש השנה. ומזבלין ומפרקין³⁸, ומאבקיין ומעשניין, ומקרסמין³⁹ ומזרדיין⁴⁰ ומפסליין⁴¹, ומזהמין את הנטיעות וכו' וכו' וקוטמין אותן, ועושין להם פתים⁴² ומשקיין⁴³ אותם, וסכין את הפגין ומנוקבין אותן. כל עבודות אלו מותרות בערב שביעית עד ראש השנה של שביעית ואפילו בזמן המקדש.

(34) וכל הדברים הנזכרים כאן, אינם אסורים בשביעית עצמה אלא מדרבנן, ולפיכך לא החמירו בהם בערב שביעית. (35) שעידור אינו בכלל חריש (האסור מן התורה) ואינו אסור אלא מדרבנן. ובירושלמי שם אמרו שהוא הדין לחרישה שמותרת למקשאות ומדלעות ורבינו השמיט זאת. (36) מקום זריעת הקישואים. (37) מקום זריעת הדלועין. ולא התירו לעדור אלא למקשאות ומדלעות שבהן מועיל העידור לפירות. אבל באילנות אחרים לא התירו, ואף על פי שעידור אינו אסור מן התורה, החמירו בו חכמים כיוון שהוא בגוף הקרקע. (38) מכאן ואילך כמה מעבודות האילן, והתירו לעשותן כיוון שלא נאמרה הלכה למשה מסיני לעניין תוספת שביעית, אלא בעבודת הארץ בלבד. (39) ופירושו: לכרות השיבולת ביד ולהניח התבן, והוא כמו מכרסמין. (40) "לכרות הענפים המתפשטים מן האילן. וזרדים, שם הענפים הכרותים בעת הזמיר". (41) "לכרות מה שיבש מן הענפים, שהוא נפסד. גזור מן פסולת". (42) "עושים להם צללים להסך מן הגשם והשמש שלא יזיקם". (43) נראה שהמדובר בנטיעות המסתפקות במי גשמים, שהרי בשדה בית השלחין מותר להשקות גם בשביעית עצמה.

י. פגי ערב שביעית שנכנסו לשביעית⁴⁴, ושל שביעית שיעצאו למוצאי שביעית⁴⁵ - לא סכין ולא מנוקבין⁴⁶. ובזמן המקדש אין בוגין מדרגות על פגי הגאיות ערב שביעית משיפסקו הגשמים, מפני שהוא מתקנן⁴⁷ לשביעית.

(44) ואפילו הגיעו לעונת המעשרות קודם ראש השנה, שהרי הן כפירות שישית לכל דבר. (45) ואפילו יגיעו לעונת המעשרות אחרי ראש השנה של שמינית, שדינם כפירות

קלד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' ט' אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מדוברת במשומר כמו הרישא, אלא שהסיפא מבארת דברי הרישא, שלא אסרו אלא לבצור כדרך הבוצרים. ואילו מופקר, מותר לבצור גם כדרך הבוצרים. ודעת התוספות (ראש השנה ט. ד"ה וקציר) שמשומר אסור אפילו באכילה, וזוהי הרישא, והסיפא באה להחזיר מופקר באכילה, ולהצריך בו לשנות מדרך בצירה. ואילו לדעת רבינו מה שאמרו בסיפא "לא תבצור כדרך הבוצרים וכו'" זוהי דיעה שניה בתורת כהנים החולקת על הדיעה הראשונה, וכן הוא בפירוש ר"י בן מלכי-צדק לשביעית (פ"ו משנה ב) שהביא בלשון התורת-כהנים "ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השומר בארץ אי אתה בוצר, בוצר אתה מן המבוקר (=המופקר). ד"א (= דבר אחר) לא תבצור כדרך הבוצרים". וכן הוא בכפתור ופרח פרק מז. ואם כן לדיעה שניה אין הבדל בין מופקר למשומר, שלעולם מותר באכילה, ולעולם צריך לשנות מדרך הבצירה. ואין הלכה כדיעה הראשונה האוסרת משומר באכילה. וראה ב"סיני" כרך יז עמוד קעג בהערות]. (11) כדן כל עובר על לא-תעשה שבתורה, שיש בו מעשה, וראה בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד אות קט. (12) כלומר, כדי שתצמיח יותר טוב לאחר מכן. ואף זה נכלל בלאו של "לא תקצור". וברור שבקצירה זו, שהיא לעבודת הארץ, אין הבדל בין אם קצר כדרך הקוצרים או לא. (13) (ראה למעלה פ"א הלכות א"ב). (14) כמו שכתב רבינו כאן בקצירה, כתב להלן (הלכות כב"כג) לענין בצירה. (15) שלא הותר אלא בקוצר מעט מעט, וגם מביא לביתו מעט מעט, אבל אם קוצר הרבה, או שקוצר מעט מעט ומביא לביתו הרבה בבת אחת - אסור. וראה להלן הלכה כד, ופ"ח הלכה ג.

ב. ומדברי סופרים¹⁶, שיהיו כל הספיחים אסורין באכילה. ולמה גזרו עליהם? מפני עובדי עברה¹⁷. שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה בתוך שדהו¹⁸ בסתר, וכשיצמח - יאכל מהם, ויאמר: ספיחים הן. לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית.

(16) שביעית פ"ט משנה א, כחכמים. (17) במשנה שם: "רבי יהודה אומר, ספיחי חרדל מותרין שלא נחשדו עליהן עובדי עבירה". ואף-על-פי שאין הלכה כדבריו, אלא כדעת חכמים שכל הספיחין אסורים, בכל זאת יש ללמוד מדברי ר' יהודה גם לרבנן, שטעמם של חכמים הוא, שנחשדו עובדי עבירה על כל הספיחין (כסף-משנה). (18) בשביעית.

ג. הא למדת¹⁹, שאין אוכלין מפרות שביעית²⁰ אלא פרות האילנות²¹ והעשבים שאין זורעין אותם²² רב האדם, כגון הפיגום²³ והירבוזין השוטים²⁴ וכל פיוצא בהן²⁵. אבל הירקות שדרך רב האדם לזרעם בגנות ומיני תבואה וקטניות - כל הצומח מהן אסור מדבריהם²⁶, והמלקטן²⁷ - מפין אותו מפת מרדות.

(19) מהטעם הנ"ל שגזרו על הספיחין. (20) כלומר, ספיחין. (21) בתענית ט: "רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף על האילנות מתריעין (= תוקעים בשופר ומתפללים על

א. כל שתוציא הארץ בשנה שביעית - בין מן הזרע שנפל² בה מקדם³ שביעית, בין מן העקרין שנקצרו מקדם וחזרו ועשו, ושניהם נקראו ספיח, בין מן העשבים והירקות שעלו מאליהן⁴ ואין להן זרע - הכל מותר לאכלו מן התורה⁵; שנאמר: והיתה שבת הארץ לכם לאכלה⁶. ואפילו שדה שנטיעה⁷ בשביעית וצמחה - פירותיה מותרין באכילה⁸. וזה שנאמר: את ספיח קצירך לא תקצר⁹ - שלא יקצר¹⁰ בדרך שקוצר בכל שנה. ואם קצר בדרך הקוצרין - לוקה¹¹. כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר, או שקצר לעבודת הארץ¹², כמו שפארנו¹³. אלא קוצר מעט מעט¹⁴ וחובט ואוכל¹⁵.

(2) מאליו. (3) לפני שביעית. ובאו לעונת המעשרות לאחר ראש השנה (להלן הלכה ט), אבל אם באו לעונת המעשרות קודם ראש השנה - אינם אסורים באיסור ספיחין אפילו מדרבנן, ראה בהלכה הסמוכה. (4) בשביעית. בירושלמי שביעית פ"ח הלכה ו: "כתיב (ו) את ספיח קצירך לא תקצור. הא קצירה כנגד (=כדרך) הקוצרים לא, וכו'. אמר רבי מנא, לכך נצרכה, כשעלו מאליהן, שלא תאמר הואיל ועלו מאליהן יהא מותרין, לפום כן צריך מימר אסור". כלומר, כדרך הקוצרים. (5) כן הוא סתמא דגמרא במנחות ה: ודלא כר' עקיבא שאוסר ספיחין מן התורה. (6) ומה שאמרו בתורת כהנים פרשת בהר (פרשה א פסקא ה) "מן השבות בארץ (כלומר, שלא צמח על ידי עבודה אלא במצב של שביטה) אתה אוכל, ואין אתה אוכל מן השומר" (כלומר, על ידי שנעבדה הארץ. וראה בפירוש המיוחס לר"ש משנ"ץ), אינו אלא לדעת בית-שמאי, שכן אמרו שם בהמשך הדברים: "מיכן אמרו שדה שניטיבה, בית-שמאי אומרים אין אוכלין פירותיה, ובית-הלל אומרים אוכלין", וראה להלן. (7) שנחרשה. (8) כבית-הלל, בתורת כהנים שם, ובשביעית פ"ד משנה ב. וכל זה לפני גזירת ספיחין, וחולקים אם אסורים מן התורה או לא (משנה ראשונה). וראה בר"ש לשביעית פ"א משנה ד, שאפילו אם עבר זורע בשביעית אין הפירות אסורים מן התורה. וראה להלן הלכה טו. [ואין זה בכלל מה שאמרה תורה (דברים יד, ג) "לא תאכל כל תועבה", שעל זה אמרו חכמים (חולין קיד): "כל שתיעבתי לך הרי בכל תאכל", שכיון שאם נפלו ונזרעו מאליהם לא שייך לאסור מן התורה, אין זו תועבה, ואפילו אם עשה אינו נאסר, כמו שכתבו התוספות בתמורה ד: ד"ה רבא. ועייין בפרישה לחושן המשפט סימן קמא ס"ק יג]. (9) אין הכוונה שאסורים באכילה. (10) ירושלמי שביעית שם. ומה שאמרו בתורת כהנים שם הלכה ג: "לא תקצור, מיכן סמכו חכמים על הספיחין שיהו אסורין בשביעית", אם זהו מן התורה, אין זה אלא לדעת רבי עקיבא. [ונראה מדברי רבינו שאין הבדל בין מופקר לבין משומר (וראה גם להלן הלכות כב"כג). והר"ש (לשביעית פ"ה משנה ו) פירש בדברי התורת-כהנים הנ"ל: "ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן השומר בארץ אי אתה בוצר, אבל אתה בוצר מן המבוקר (=המופקר), לא תבצור כדרך הבוצרים, מיכן אמרו תאנים של שביעית אין קוצרים אותה במוקצה", שגם הסיפא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' ט' אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הגשמים) על הספיחין בשביעית, מפני שיש בהן פרנסה לעניים". וראה ברש"י ותוספות שם. (22) שביעית שם. (23) הוא מין בשמים ונקרא "רודא". במשנה שם. (24) "הם שיש להם עלים רחבים" (פירוש המשנה). והוא איספרגוס מדברי (תפארת ישראל). (25) שבכל אלה אין חשש שיזרעו בני אדם בסתר. (26) כבהלכה הקודמת. (27) כן הוא בירושלמי שם: ר"ש בן יוחי הוה עבר בשמיטתא וחמי חד מלקט [ספיחי, כן הוא שם בברכות פ"א הלכה א] אמר ליה ולית אסור? ולא ספיחין אינון? – הרי שאסרו גם את הלקיטה, שכיון שספיחין אינם עולים בצפיפות – דרכם להתלש ביד. וזוהי דרך קצירתם, ואסור (למעלה הלכה א), וראה להלן הלכה ה.

- 12 ו. ועד מתי אסורין⁴⁴ ספיחי שביעית במוצאי
- 13 שביעית? מראש השנה ועד חנוכה. ומחנכה ואילך
- 14 - הן מתירין⁴⁵. והזרע⁴⁶ ספיחי שביעית אחר
- 15 שביעית - הגדולין מתירין⁴⁷.

(44) בירושלמי דמאי פ"ב הלכה א: "ולענין ספיחין מראש השנה עד חנוכה אסור ספיחין, מן חנוכה עד עצרת היתר ספיחין, מן העצרת עד ראש השנה צריכה (כלומר, ספק)". אבל התוספות בפסחים נא: (ד"ה כל) גורסים: "מראש השנה ועד חנוכה אסור ספיחין, ומחנכה ועד ראש השנה היתר ספיחין", וכן גורס רבינו. ועיין ראב"ד וכסף-משנה. (45) שמחנכה ואילך, ההיתר (כלומר, תבואה של שמינית) רבה על האיסור (כלומר, תבואה של שביעית), כדברי רבי זעירא שם. (46) תרומות פ"ט משנה ד. (47) שכל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו (לגדול) הרי זה מותר בכל מקום (פ"ז מהלכות עבודת כוכבים הלכה יד). וכאן הרי זרע הספיחין של איסור והקרקע של היתר גורמים לגידולים שיגדלו, ולכן הם מותרים (רדב"ז). ואף-על-פי שבגידולי תרומה גזרו חכמים שהיו אסורים לזר כמו תרומה (למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה כא) – בספיחי שביעית לא גזרו, לפי שאינם נוהגים אלא בשביעית ואינם מצויים תמיד (רע"ב). ויש שכתבו שגם קדושת שביעית אין עליהם (אור שמח).

- 16 ז. בצלים⁴⁸ שניצאו משביעית למוצאי שביעית⁴⁹: אם
- 17 עשו⁵⁰ פיוצא בהן⁵¹ - מתירין⁵², ואם לאו - אסורין⁵³.
- 18 וכן שאר הפירות⁵⁴ - אין לוקחים אותם⁵⁵ במוצאי
- 19 שביעית אלא משניעשו פיוצא בהן מפירות מוצאי
- 20 שביעית⁵⁶. עשה⁵⁷ הפכיר⁵⁸ - היתר האפיל⁵⁹. ומתיר⁶⁰
- 21 לקח ירק במוצאי שביעית מיד.

(48) תוספתא שביעית פ"ד הלכה יג. (49) ונלקטו במוצאי שביעית, ואם כן לפי הדין הם מותרים, שהרי בירק הולכים אחר הלקיטה (להלן הלכות יג-טו). (50) כלומר, גדלו במוצאי שביעית. (51) כלומר, באותו הגדול. (52) שאין כאן חשש של מראית העין שנלקטו בשביעית, אלא יאמרו שנלקטו במוצאי שביעית. וראה להלן. (53) שיאמרו: בשביעית נלקטו, והרי הם אסורים כדין ספיחי שביעית, ולפיכך אסורם חכמים משום מראית העין, ראה בפאת השולחן. (54) הן אלו שהולכים בהם אחר עונת המעשרות, והן אלו שהולכים בהם אחר גמר פרי (להלן הלכה יג), וראה להלן. (55) ממי שאינו נאמן על השביעית. (56) כלומר, אף-על-פי שאם באו לעונת המעשרות או לגמר פרי במוצאי שביעית, הרי הם מותרים – חששו שמא באו לעונת המעשרות או נגמרו בשנת השביעית ואסורם, אבל אם כיצא בהם מפירות שבאו לעונת המעשרות או נגמרו במוצאי שביעית, כבר בשלו במדה זו של אלה – מותרים, ואין כאן חשש. ולמד כן רבינו

- 1 ד. ספיחים²⁸ העולים בשדה בור²⁹ ובשדה ניר³⁰
- 2 ובשדה פרים ובשדה זרע - מתירין באכילה. ומפני
- 3 מה לא גזרו עליהם? לפי שאין אדם זורע מקומות
- 4 אלו³¹: שדה בור - אין אדם נפנה לשם³²; ושדה
- 5 ניר - רוצה הוא בתקונה³³; ושדה פרים³⁴ - אינו
- 6 אוסר פרמו³⁵; ושדה זרע - הספיחין מפסידין
- 7 אותה. וכן התבן³⁶ של שביעית - מתיר בכל מקום,
- 8 ולא גזרו עליו³⁷.

(28) ירושלמי בבא בתרא פ"ה הלכה א (כסף-משנה). והמדובר בספיחי ירקות תבואות וקטניות, שהיתה עליהן גזירת ספיחין, כנ"ל. (29) שאין זורעים בה כלום. (30) העומדת לחרישה. (31) ואין חשש שמא יזרע במקומות אלו בשביעית בסתר. (32) כלומר, אינו מתעניין בה. (33) כלומר, בחרישתה, ואינו עומד לזרעה עתה. (34) כנראה שהמדובר בשדה שהכין לנטוע בו כרם, ועוד לא נטע בו, וראה להלן. (35) לכשיטענו יאסר על ידי הזרעים. וראה בפ"ו מהלכות כלאים הלכה א. (36) בירושלמי שביעית פ"ט הלכה ה: "תבן של שביעית מהו שיהא אסור משום ספיחין, רבי לוי שאל לרבי בא בר זבדי, ושרי". (37) כתב הראב"ד: "לא גזרו עליו איסור ספיחין, אבל קדושת שביעית ודאי יש בה, לאבדה אסור ושלא לעשות בה סחורה". ואף רבינו מודה לו בזה, ראה להלן פ"ה מהלכה יט ואילך (מהר"י קורקוס וכסף-משנה).

- 9 ה. ספיחין³⁸ של שביעית שניצאו³⁹ למוצאי שביעית
- 10 - אסורין באכילה⁴⁰, ואין תולשין אותן ביד⁴¹, אלא
- 11 חורש בדרב⁴², ובהמה רוצה בדרב⁴³.

(38) תוספתא שביעית פ"ה הלכה כג. (39) רבינו פירש כן על-פי מה ששנו שם: חורש כדרכו, וזה לא ייתכן בשביעית (כסף-משנה ורדב"ז). (40) שאם היו מתירין ספיחי שביעית באכילה מיד בתחילת שמינית, עדיין יש לחשוש לעוברי עבירה שיזרעו בסוף שביעית בסתר, ויאמרו ספיחין הם כדי שיוכלו לאכול מיד בתחילת שמינית. (41) כיון שספיחין אינם עולים בצפיפות, הרי דרכם להתלש ביד וזוהי דרך קצירתם, ואסור, ראה למעלה הלכה א (תוספתא כפשוטה). ועיין עוד למעלה הלכה ג. (42) ואינו חושש שמא יבא לאכלם, וכן אינו חושש לזיכול שדהו ע"י

קלו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' ט' אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מדין ירק לדעת חכמים, ראה להלן (כסף-משנה).
 (57) שביעית פ"ו משנה ד. (58) "הוא הממהר לצאת בתחילת מוצאי שביעית" (פירוש המשנה). (59) "הוא המתאחר, שנשאר מפירות שנה שביעית שעברה" (שם).
 (60) שם, כרבי ולא כתנא-קמא. ובירושלמי שם משמע שהלכה כמותו. וטעם ההיתר, מפני שהיו רגילים להביא ירק מחוצה לארץ (רדב"ז).

יא. הארז⁷⁶ והדחן והפרגים והשמשמין ופול המצרי⁷⁷ שזרעו⁷⁸ לזרע - הולכין בהן אחר גמר פרי⁷⁹: אם נגמר פרים קדם ראש השנה - הרי אלו מתרין בשביעית פירות ששית; ואם נגמרו אחר ראש השנה, אף על פי שהשזרעו⁸⁰ קדם ראש השנה - הרי אלו אסורים משום ספיחים.

1 ח. מאימתי⁶¹ מתר אדם לקח לוף⁶² במוצאי שביעית⁶³? משזרבה⁶⁴ החדש⁶⁵.

(61) שם פ"ה משנה ה, כחכמים ולא כרבי יהודה. (62) ממי שאינו נאמן על השביעית. (63) דרכם היה לעקרו אחר הפסח, ראה להלן, ולפני הפסח יש חשש שמא נלקט בשביעית. (64) כלומר, "שיוכל למצוא הרבה" (רבינו אליהו מלונדריש - 'תוספות יום-טוב' בשמו). ולפי"ז אין צורך שיהיה רוב בהיתר, וראה הלכה הקודמת. (65) כלומר, זה שנלקט במוצאי שביעית, והיינו מן הפסח ואילך (ירושלמי שם). ועיין רדב"ז.

3 ז. באחד בתשרי⁶⁶ - ראש השנה לשמטין וליובלות. פירות ששית⁶⁷ שנכנסו לשביעית: אם היו תבואה או קטניות או פירות האילן⁶⁸, והגיעו לעונת המעשרות⁶⁹ קדם ראש השנה⁷⁰ - הרי אלו מתרין. ואף על פי שאוסף אותם בשביעית - הרי הן פירות ששית לכל דבר⁷¹. ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ראש השנה - הרי הן פירות שביעית:

(66) משנה בראש השנה ב. וראה להלן בפ"י הלכה ד. (67) תוספתא שביעית פ"ב הלכה יג. לענין תבואה וקטניות. ובירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב: "מניין לתבואה שהביאה שליש (היא עונת המעשרות, כדלהלן), לפני ראש השנה, כונסין אותה (כלומר, קוצרה ומכניסה לבית) בשביעית, תלמוד לומר: ואספת את תבואתה, בשביעית". וראה להלן שם. (68) ראש השנה יג: (69) ראה בפ"ב מהלכות מעשר, מהלכה ה ואילך. (70) בהגהה שעל הגליון בדפוסים חדשים כתוב בשם השל"ה, שבפירות האילן הכוונה לטו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות, כנ"ל בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה ב. וכן דעת הר"ח (שם טו): והערוך (ערך בנות שוח), ורבינו נתן אב הישיבה בא"י בשביעית סוף פ"א. ועיין שם עמ' כב והערה 65. ויש חולקים וסוברים שגם אילנות, ראש השנה שלהם הוא אחד בתשרי, ראה בפאת-השולחן וברדב"ז. ועיין בהלכות מעשר שני שם. (71) שמותרים באכילה ואינם בגזירת ספיחין, וגם אין בהם קדושת שביעית, וראה להלן.

10 י. התבואה⁷² והקטניות - אסורין באכילה משום ספיחים⁷³, ופירות האילן⁷⁴ - אוכלין אותן בקדשת שביעית⁷⁵.

(72) הלכה זו באה לבאר מהו "הרי הן כפירות שביעית", שנאמר בסוף ההלכה הקודמת. (73) מפני גזירת עוברי עבירה, כנ"ל, בהלכה ב. (74) שאין הגזירה בהן, כנ"ל בהלכה ג. (75) וראה להלן בפרקים ה"ו, מהי קדושת שביעית.

(76) שביעית פ"ב משנה ז. וכל אלה אין הולכים בהם אחר עונת המעשרות (= הבאת שליש), כתבואה וקטנית (למעלה הלכה ט), לפי שאינם באים לעונת המעשרות בזמן אחד, ואין הולכים בהם אחר לקיטה כירק (בהלכה הסמוכה), לפי שאינם נקלטים כאחת, וראה בהלכות מעשר שני שם ה"ח. (77) ונקרא "לוביא". שם מ"ח בשם ר"ש שזורי. (78) צ"ל "שזרעו". וראה להלן הי"ג. (79) כיון שאינם נקלטים כאחת, וכזרעו לירק - הלכו אחר לקיטה כירק (להלן הי"ד) והיינו כשמואל, בראש השנה יג: ולא כחכמים ור"ש שזורי במשניות הנ"ל, שהולכים בהם אחר השרשה. ואף-על-פי ששמואל אמר כן לענין מעשרות, הוא-הדין לענין שביעית, שהרי הטעם שוה, שכיון שנגמר הפרי הרי הוא פרי של שנה הקודמת (כסף-משנה). וראה בהלכות מעשר שני שם. (80) ולא כחכמים ורבי שמעון שזורי, שהולכים אחר השרשה.

יב. הירק⁸¹ - בשעת לקיטתו. והאתרוג, אפלו היה כפול⁸² קדם ראש השנה ונעשה כפפר⁸³ בשביעית - חייב במעשרות פירות ששית⁸⁴; ואפלו היה כפפר⁸⁵ בששית, הואיל ונלקט בשביעית - הרי הוא פירות שביעית⁸⁶, ומתעשר פירות ששית להחמיר⁸⁷.

(81) ראש השנה שם, לענין מעשר, והוא-הדין לענין שביעית, כנ"ל. (82) כלומר, נחנט והגיע לעונת המעשרות בששית. ולמעלה בהלכות מעשר שני שם הלכה ו, כתב רבינו: "היתה כזית", וראה בגליון הרמב"ם בדפוסים חדשים. (83) שנגמר ונלקט בשביעית, שלענין שביעית הרי הוא ודאי כפירות שביעית לגבי איסור אכילת ספיחין ולגבי אכילתו בקדושת שביעית, כדלהלן. (84) שלענין חומרא הלכו בו אחר חנטה, כרבין אמר ר' יוחנן בראש השנה טו: "שאתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית, אפילו כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל". וראה בהלכות מעשר שני שם. (85) שנגמר הפרי. (86) שלחומרא הולכין אחר לקיטתו כירק, כדעת רבותינו באושא ור' יוחנן וריש לקיש (בראש השנה שם) ולא כרבנן גמליאל ור' אליעזר (בביכורים פ"ב משנה ו) וחמשה זקנים (בראש השנה שם). וראה בכסף-משנה. (87) ללכת אחר חנטה, כנ"ל, וראה בהלכות מעשר שני שם.

יג. וכן⁸⁸ פירות שביעית⁸⁹ שיצאו למוצאי שביעית: בתבואה וקטניות ואילנות - הולכין אחר עונת המעשרות; והפרגין והשמשמין והארז והדחן ופול המצרי שזרעו⁹⁰ לזרע - אחר גמר הפרי⁹¹; והירק - אחר לקיטתו⁹².

(88) כלומר: כשם שפירות ששית שנכנסו לשביעית הולכים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' ט' אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

פי שקנסוהו לעקור, אם לא עקר – פירותיו מותרים, ועיין כסף-משנה. (106) שהרי הולכים בו אחר חנטה. (107) שאף-על-פי שאפשר לטעות בזרע שהוא ירק (בהלכה הקודמת) – אין לטעות בירק שהוא זרע, ולכן לא גזרו בו. וראה בפ"א מהלכות מעשר שני הלכה י.

מז. בנות שוח¹⁰⁸, הואיל והן נגמרות לאחר שלש שנים, אם באו לעונת המעשרות¹⁰⁹ קדם ראש השנה של שמינית – הרי הן נאכלות בשנה שניה מן השבוע¹¹⁰ בתורת שביעית¹¹¹.

(108) שביעית פ"ה משנה א, כחכמים ולא כרבי יהודה. ובנות שוח הן תאנים לבנות (פירוש המשנה שם על-פי עבודה זרה יד.). וראה בפירוש רב נתן אב הישיבה לשביעית שם, עמוד 48 הערה 1. (109) שהולכין אחריה באילן, כנ"ל בהלכה ט. (110) כלומר, מן השמיטה, היא שנה שלישית לגידול בנות השוח. (111) כלומר, בקדושת פירות שביעית. ודוקא בשנה שניה של השבוע. אבל קודם לכן, שעדיין לא נגמר בישולן, לא חלה עליהן קדושת פירות שביעית (משנה ראשונה).

יו. הבצלים¹¹² הפריסים¹¹³ ופול המצרי¹¹⁴ שמנע מהם מים שלשים יום קדם ראש השנה, ושל בעל שמנע מהם שלש עונות¹¹⁵ לפני ראש השנה – הרי אלו מפרות ששית¹¹⁶; פחות מכן – הרי הם כספיהי שביעית.

(112) שם פ"ב משנה ט. (113) "ענין הבצלים כשימצאם לחות אחר שיעקרו אותם מן הארץ, יצמחו ויציאו פרחים מבפנים. ויש ממנו מין שאין דרכו כך, והוא נקרא בצלים סריסים, המשילו אותם לסריס שאינו מוליד. ולא יזרעו המין הזה אלא במקום משקה, ומפני זה אמר בהפכו: ושל בעל" (פירוש המשנה). (114) בין שזרעו לזרע. שהולכים בו אחר גמר פרי (למעלה הלכה יא), ובין שזרעו לירק שהולכים בו אחר לקיטה (למעלה הלכה יד – "משנה ראשונה"). (115) שלש השקאות. מפני שישקו אותם לימים ידועים. וראה שם. (116) שאף-על-פי שבבצלים הלכו אחר לקיטה כירק, ובפול המצרי שנטעו לזרע הלכו אחר גמר פרי, וכשנטעו לירק הלכו בו אחר הלקיטה – כיון שהם צריכים הרבה מים ומנע מהם, הרי הם כתבואה וקיטנית שהלכו בהם אחר עונת המעשרות, כנ"ל הלכה ט (משנה ראשונה ותפארת ישראל).

יח. הדלועין¹¹⁷ שקימן לזרע¹¹⁸: אם הקשו¹¹⁹ לפני ראש השנה ונפסלו מלאכל אדם – מתר לקימן בשביעית¹²⁰, שהן מפרות ששית; ואם לאו¹²¹ – אסורין¹²² כספיהי שביעית¹²³. וכן הירקות¹²⁴ פלן שהקשו לפני ראש השנה – מתר לקימן בשביעית¹²⁵; ואם היו רפים – אסור לקימן משום ספיהים¹²⁶. איין¹²⁷ מחיבין אותו לשרש¹²⁸ את הלוף¹²⁹, אלא מניחו בארץ כמות שהוא; אם צמח למוצאי שביעית – מתר¹³⁰. ואיין¹³¹ מחיבין אותו

בהם אחר עונת המעשרות, כמפורש למעלה הלכה ט, כמו כן בפירות שביעית שנכנסו לשמינית (כסף-משנה). (89) בראש השנה יב: "כל תבואה שהביאה שליש (זוהי עונת המעשרות שלה, ראה בפ"ב מהלכות מעשר הלכה ה) בשביעית לפני ראש השנה (של שמינית), אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית". (90) צ"ל: שזרען. וראה למעלה הי"א. (91) כנ"ל בהי"א. (92) כבהלכה הקודמת. ולא הזכיר רבינו דינו של אתרוג, כיון שפשוט הוא, שלענין שביעית הולכין אחר לקיטתו, בין להקל ובין להחמיר, כנ"ל, ולענין מעשר הולכים תמיד לחומרא, ואם כן כאן הולכים אחר לקיטתו ומתעשר כפירות שמינית. נמצא שלגבי דין זה, דין אתרוג כדין ירק לכל דבר.

יד. פול⁹³ המצרי שזרעו לזרע בששית ונגמר פרי⁹⁴ קדם ראש השנה של שביעית – בין ירק שלו בין זרע שלו מתר בשביעית⁹⁵. ואם זרע לירק⁹⁶ ונכנסה עליו⁹⁷ שביעית – בין ירקו בין זרעו אסור כספיהי שביעית⁹⁸. וכן אם זרעו לזרע ולירק – אסור⁹⁹.

(93) ירושלמי שביעית פ"ב סוף הלכה ה. (94) ראה למעלה בהלכה יא. (95) כיון שהולכין אחר גמר פרי. ואף הירק מותר, כיון שהמחשבה היתה רק לזרע. (96) ונגמר פרי בששית, כנ"ל. (97) כלומר, כשהוא מחובר קודם לקיטה. (98) כיון שהולכים אחר לקיטתו (ראה למעלה שם). והזרע בטל לירק, כיון שהמחשבה היתה רק לירק. (99) בירושלמי שם: "זרעו לזרע ולירק לפני ראש השנה השביעית, ונכנסה שביעית. פשיטא זרעו מותר, ירקו מהו, תני רבי חייא אסור, תני רבי חלפתא בן שאול מותר. מאן דאמר מותר, דבר תורה. מאן דאמר אסור, מפני מראית העין". ולפי זה, היה לרבינו לכתוב: זרעו מותר, וירקו אסור. ונראה שלפני רבינו היתה הגירסא שם: "פשיטא ירקו אסור, זרעו מהו". ופסק רבינו כרבי חייא, שאף זרעו אסור. וטעמו של דבר, כיון שהזרע סופו להיות ירק, יאמר הוראה שהקלו בירק, ולכן נתנו חכמים לזרע דין ירק להחמיר. וראה בהלכה הסמוכה ובאור-שמח.

מז. עבר¹⁰⁰ וזרעו¹⁰¹ בשביעית¹⁰² ויצא לשמינית: אם זרעו לזרע¹⁰³ – בין זרעו בין ירקו אסור במוצאי שביעית כשאר הספיהים¹⁰⁴; ואם זרעו לירק, הואיל ונלקט בשמינית – בין ירקו בין זרעו מתר¹⁰⁵; זרעו לזרע ולירק – זרעו אסור משום ספיהים¹⁰⁶, וירקו מתר¹⁰⁷.

(100) ירושלמי שם. (101) את הפול המצרי. (102) ונגמר פרי בשביעית, כנ"ל. (103) שהולכים בו אחר גמר פרי (למעלה הלכה יא). (104) ראה להלן. (105) ראה למעלה (הלכה א) שאם עבר וחרש זרע בשביעית, אינו אסור מן התורה אלא מטעם גזירת ספיחין, וכיון שנקלטו בשמינית, שאין כאן איסור ספיחין, הרי הם מותרים. ומה שאמרו "הנוטע בשביעית יעקור" (למעלה פ"א הלכה יב), אין זה אלא לכתחילה. אבל אם לא עקר, ויצאו פירות – אינם נאסרים באכילה, אם הביאו שליש בשמינית. וכן כתב רבינו לענין נוטע ערב שביעית (למעלה פ"ג הלכה יא) שאף-על-

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ה' ט' אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לְשֵׁרֵשׁ אֶת הַקִּנְדָּס¹³², אֲלֵא גִזְזוּ בְּעֵלִין¹³³; וְאִם
2 צָמַח לְמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית - מִתָּר¹³⁴.

8 וְצִמְחוּ: כָּל זֶמֶן שֶׁהָעֵלִין שָׁלַחַן יִרְקִין - הָרִי אֱלוֹ
9 מִתָּרִין¹⁴¹; וְאִם הִשְׁחִירוּ - הָרִי הֵן פְּנוּטֵיעִין פְּאָרִין,
10 וְאוֹתָן הָעֵלִין אֲסוּרִין מִשּׁוּם סְפִיחִין. וּבֵין כֶּף וּבֵין
11 כֶּף - הַבְּצִלִּים עֲצָמָן בְּהִתָּן עוֹמְדִין¹⁴².

(117) שם משנה י. (118) כתב רבינו כן, כיון שמשום כך באו הדלועין לידי קושי, אבל הוא-הדין אם זרען לירק, והוקשו (משנה ראשונה). (119) יבשו (פירוש המשנה). (120) ולזרעם לאחר שביעית, ואין בהם האיסור של "לאכלה ולא לזריעה" כבפירות שביעית ("ע"פ פירוש המשנה שם, ועיין שבת הארץ). וגם אין בהם מצות ביעור, ראה להלן שם (תפארת ישראל). (121) כלומר, שלא הוקשו. (122) באכילה. (123) שאסורים באכילה (למעלה הלכה ב), ויש בהם גם איסור זריעה, שהרי מן התורה הם מותרים באכילה, ואני קורא בהם: "לאכלה ולא לזריעה", ראה למעלה. (124) תוספתא שם פ"ב הלכה יא. (125) ומה שאמרנו (למעלה הלכה יב) שביק הולכים אחר לקיטה, זהו כשלא הוקשה קודם שביעית. (126) [כלומר, אסור לקיימן לזרע, מפני שהם ספיחי שביעית שאסורים בזריעה, כמבואר למעלה]. ובתוספתא שם: "אסור לקיימן מפני מראית העין", ועפ"י פירש הכסף-משנה: אסור לקיימן משום ספיחי שביעית, כלומר, אף-על-פי שהיה ראוי לומר שמותר לקיימן כמו שמותר לקיים הספיחין - אסור לקיימן מפני מראית העין, מתוך שהם רכים יבואו לומר שנזרעו בשביעית. והפיסקא הסמוכה, "אין מחייבין לשרש את הלוף" מוכיחה כפירוש. (127) תוספתא שם. (128) לעקור. (129) לפי שדרכו של לוף לגדל בקרקע שלש שנים (כלאים פ"ב משנה ה), ואין כאן מראית העין (תוספתא כפשוטה). (130) כיון שיש בו רוב היתר. וראה להלן סוף הלכה כא, ולמעלה בהלכה ח, ובתוספתא כפשוטה. (131) תוספתא שם הלכה יב. (132) הוא מין ממני הקוצים והדרדרים (רע"ב לכלאים פ"ה משנה ח ו'תוספות יום-טוב' לעוקצין פ"ג משנה ב). ואף הוא מתקיים הרבה זמן בארץ אלא שמגדל עלים בכל שנה (תוספתא כפשוטה). (133) שהרי העלין רכין ואסור לקיימן מפני מראית העין, אף-על-פי שצמחו מדבר של היתר, כיון שהדבר המותר אינו גלוי אלא טמון בארץ (שם). (134) כנ"ל.

12 כ.א. בְּצִלִּים¹⁴³ שֶׁעָקְרוּ בְּשִׁבְעִית וְנִטְעוּ בְּשִׁמְיִית וְרִבּוֹ
13 גִּדּוּלֵיו עַל עֲקָרוֹ - הָעֵלֵי גִדּוּלֵיו אֶת עֲקָרוֹ וְהִתָּר
14 הַכֹּל; הָוָאֵל וּשְׂבִיעִית אֲסוּרָה עַל יְדֵי קֶרְקַע¹⁴⁴, כֶּף
15 נְטִילָתָהּ¹⁴⁵ עַל יְדֵי קֶרְקַע¹⁴⁶.

(143) שם נז: "ישמעאל, וכו', העלה בידו (= שאל), בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו (היתר) על עיקרו וכו'", ולהלן שם נח: "למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור וכו', ודלמא במדוכנין (כלומר, שטחנו ודכו את הבצלים, ולכן נתבטלו בגידולים, אבל בלא-הכי הבצלים אסורים), חשוד על השביעית קתני (וממילא לא טחן את הבצלים, כיון שלא אכפת לו מן האסור), וכו'. אמר רבי יצחק, שניא שביעית, הואיל ואסורה ע"י קרקע, בטילתה נמי ע"י קרקע". ומשמע שמסקנת הגמרא היא, שהבצלים בטלים בגידוליהם, אף כשאינם מדוכנין. וכן הוא בירושלמי שביעית פ"ו הלכה ג: "בצל שעקרו (בשביעית) ושתלו (בשמינית), וכו', רבי זירא אמר מכיון שרבה עליו חדש (כלומר, הגידולים) מותר. רבי לא ורבי אימי תרוויהון אמרו אסור וכו'. רבי אבהו וכו', שאלון ליה באילין בוצלייא, והורי להון הדא דר' זעירא וכו', חמתון סמיכין עלוי, אמר לון, אני לא אמרתי אלא במדוכנין (כמו "במדוכנין" בבבלי הנ"ל), אמר רבי יהודה בן פזי, אנא ידע ראשה וסופה, כד דשמע (רבי אבהו) רבי לא ורבי אימי פליגין (ואוסרים הבצלים), שרע מינה (הסתייג מהיתרו. אבל לעולם מתיר רבי אבהו אף בשאינם מדוכנין)". והראב"ד השיג והתיר את הבצלים רק כשהם מדוכנים. וראה בכסף-משנה ורדב"ז. (144) שנאמר: ושבתה הארץ. (145) בנדרים שם: "בטילתה", ושם יש לגרוס כן גם בדברי רבינו. (146) מה-שאינ-כן בערלה שאיסורה תלוי בזמן (פ"י מהלכות מעשר שני הלכה טז), וכלאים שאיסורם תלוי בתערובת (פ"ה מהלכות כלאים הלכה כד). וראה בר"ן שם.

3 יט. לוף¹³⁵ שֶׁל עֵרֶב שְׂבִיעִית¹³⁶ וְכֵן בְּצִלִּים שֶׁל עֵרֶב
4 שְׂבִיעִית הַקִּיצוֹנִים¹³⁷ וּפּוּאָה¹³⁸ שֶׁנִּגְמְרוּ לִפְנֵי
5 שְׂבִיעִית - מִתָּר לְעֲקָרָן בְּשִׁבְעִית פְּקַדְמוֹת שֶׁל
6 מִתָּכָת, וְאִין פְּזָה מִשּׁוּם עֲבוֹדַת הָאָרֶץ¹³⁹.

(135) שביעית פ"ה משנה ד, כבית-הלל ולא כבית-שמאי. (136) "זה הדבר, כשישלם הלוף קודם שביעית ולא נשאר בו אלא לחפור עליו ולעקור הבצלים" (פירוש המשנה). (137) "מיוחדות לזמן הקיץ" (שם). (138) הוא עץ אדום צובעים בו צבע אדום. ובין פואה של עידית, כלומר הפואה הטובה, שלא התירו בית-שמאי לעקרה אלא על ידי שינוי, ובין פואה של צלעות, שיש לה צלעות, והיא בעומק הארץ ואי-אפשר לעקור אותם בכלי עץ אלא בברזל, ומודים בה בית-שמאי. (139) כיון שמוכח שאין כוונתו לעבודת הארץ (משנה ראשונה).

16 כ.ב. הַפְּרוֹת שִׁיּוּצִיא הָאֵילָן בְּשִׁבְעִית¹⁴⁷ - לֹא יֵאָסְפִם
17 פְּדֵרָן שְׂאוּסָף בְּכָל שָׁנָה¹⁴⁸; שְׁנֵאָמַר: וְאֵת עֲנָבֵי נְזִירָךְ

7 ב. הַבְּצִלִּים¹⁴⁰ שִׁירְדוּ עֲלֵיהֶם גִּשְׁמִים בְּשִׁבְעִית

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' ט' אדר א' – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ברייחיים ומכניסם שוב לבית הבד להוציא מהן שמן שלישי (משנה במנחות פו.). ומסתבר כי תפוקת השמן השני שאחר הכתישה, היא נוחה יותר מהתפוקה השלישית שלאחר הטחינה ברייחיים, ולפיכך נהגו בתפוקה הראשונה לעשות גם בבד וגם בקוטב, אבל התפוקה השנייה, שהיא קשה, אין עושים אותה אלא בבית הבד ולא בקוטב. ולפיכך "כותש הוא ומכניס לתוך בד קטן ביותר", היא הבודידה, שרק בה הוא משנה מדרך הבוצרים, אבל לאחר הטחינה ברייחיים מכניס גם לתוך בד קטן (=קוטב), שגם בו הוא משנה מדרך הבוצרים, הנוהגים לעשות דריכה שלישית זו רק בבית הבד, ובוזה מבוארים דברי רבינו על נכון. וראה ברי"י קורקוס, בכסף-משנה, בפאת-השולחן ובחזון-איש).

10 **בד. מְצוֹת עֲשֶׂה** ¹⁶⁵ **לְהַשְׁמִיט** ¹⁶⁶ **כָּל מָה שֶׁתּוֹצִיא**
11 **הָאֶרֶץ בְּשָׁבִיעִית, שְׁנָאֲמַר: וְהַשְׁבִּיעִית תִּשְׁמַטְנָה**
12 **וְנִטְשָׁתָה. וְכָל הַנוֹעֵל פְּרָמוֹ אוֹ סֵג** ¹⁶⁷ **שְׂדֵהוּ בְּשָׁבִיעִית**
13 **- בְּטַל מְצוֹת עֲשֶׂה. וְכֵן אִם אִסְףָּהּ** ¹⁶⁸ **כָּל פְּרוֹתֶיהָ לְתוֹךְ**
14 **בֵּיתוֹ. אֲלָא יִפְקִיר הַכֹּל וְיֵד הַכֹּל שְׂוִיין** ¹⁶⁹ **בְּכָל**
15 **מָקוֹם** ¹⁷⁰, **שְׁנָאֲמַר: וְאָכְלוּ אֲבִינִי עִמָּךְ. וְיֵשׁ לוֹ**
16 **לְהִבְיֵא** ¹⁷¹ **לְתוֹךְ בֵּיתוֹ מְעַט, כְּדֶרֶךְ שְׁמִבְיָאִין מִן**
17 **הַהֶפְקֵר - חֲמֵשׁ פְּדֵי שְׁמֹן, חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה פְּדֵי יַיִן** ¹⁷².
18 **וְאִם הִבְיֵא יֵתֵר מִזֶּה - מִתֵּר** ¹⁷³.

(165) ראה בספר המצוות, עשה קלד. (166) להפקיר. (167) גדר, מלשון סיג. וראה למעלה פ"ב הערה קט. (168) במכילתא שם: "שלא תאמר, וכי מפני מה אמרה תורה, לא שיאכלו אותה עניים, הרי אני מכניסה ומחלקה לעניים. תלמוד לומר, והשביעית תשמטנה, מגיד שהוא פורץ פרצות (בגדר של שדה)". אלא שבסוף סיימו שם בלשון זו: "אלא שגזרו חכמים (שלא יפרוץ) מפני תיקון העולם" (שלא יחריב ויקלקל אילנותיו – זית רענן). אבל לגדור בוודאי שאסור (רדב"ז). וכמו כן, לאסוף – אסור. (169) בין עניים ובין עשירים (ירושלמי פאה פ"ו הלכה א, ושביעית שם הלכה ו). (170) בין בשדה ובין בבית (אם אספם לשם). (171) שביעית פ"ה משנה ז. וראה למעלה סוף הלכה א, ולהלן פ"ח הלכה ג. (172) שיערו חכמים כי בדרך כלל צריכה הכמות הזאת למאכל בני ביתו. (173) משנה שם. כלומר, אם אמר שהוא צריך יותר למאכל אנשי ביתו – מותר (משנה ראשונה).

19 **בח. אֵין שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת אֲלָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**
20 **בְּלִבְדִּי** ¹⁷⁴; **שְׁנָאֲמַר: פִּי תְבָאוּ אֶל הָאֶרֶץ וְגוֹמַר.**
21 **וְנוֹהֶגֶת בֵּין בְּפָנֵי הַבֵּית בֵּין שְׁלָא בְּפָנֵי הַבֵּית** ¹⁷⁵.

(174) מן התורה (וראה הלכה הסמוכה). ש"כ מצהו שהיא תלויה בארץ, אינה נוהגת אלא בארץ" (קידושין לו:). (175) כי השביעית אינה תלויה בבית המקדש. אולם, בזמן שאין כל יושביה עליה, ואין היובל נוהג, וזה היה גם בזמן הבית השני, יתכן כי אינה נוהגת אז מן התורה, וראה להלן פ"י הלכה ט. וכן גבי תרומות ומעשרות, כתב רבינו (פ"א מהלכות תרומות הלכה א) שנוהגים בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית, ואף-על-פי-כן כתב (שם הלכה כז)

(147) בלי הבדל בין מופקר לבין משומר, ראה למעלה בהלכה א. (148) אלא בשינוי.

1 **לֹא תִבְצֹר** ¹⁴⁹. **וְאִם בָּצַר לְעֹבֹדַת הָאֵילָן אוֹ שְׁבֹצֵר**
2 **כְּדֶרֶךְ הַבּוֹצְרִים - לֹאֶקָּה** ¹⁵⁰.

(149) שאין הכוונה שלא יבצרנו כלל, שהרי נאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", אלא הכוונה, לא תבצרנו כדרך שבוצרים פירות שאר שנים. וכהדיעה השניה בתורת-כהנים בהר פרק א הלכה ג, ראה למעלה הערה ט. (150) ראה למעלה שם.

3 **בג. וְכִיצַד עוֹשֶׂה** ¹⁵¹ **תְּאֲנִים** ¹⁵² **שֶׁל שְׁבִיעִית - אֵין**
4 **קוֹצִין** ¹⁵³ **אוֹתָן בְּמִקְצָה** ¹⁵⁴, **אֲבָל מִיבִשֵּׁן בְּחֶרֶב** ¹⁵⁵.
5 **וְלֹא יִדְרֹךְ עֲנָבִים בְּגַת** ¹⁵⁶, **אֲבָל דוֹרֵךְ הוּא בְּעֶרְבָה** ¹⁵⁷.
6 **וְלֹא יַעֲשֶׂה** ¹⁵⁸ **זִיתִים בְּבֵית הַבַּד** ¹⁵⁹, **אֲבָל פּוֹתֵשׁ הוּא** ¹⁶⁰
7 **וּמִכְנִיס לְתוֹךְ בַּד קָטָן בִּיתוֹ** ¹⁶¹, **וְטוֹחֵן בְּבֵית הַבַּד** ¹⁶²
8 **וּבְקוֹטֵב** ¹⁶³ **וּמִכְנִיס לְבַד קִטְנָה** ¹⁶⁴. **וְכֵן בְּשָׂאֵר הַדְּבָרִים,**
9 **כָּל שֶׁיִּכּוֹל לְשִׁנּוֹת - מְשֻׁנָּה.**

(151) כלומר, כיצד משנה מדרך הבוצרים. (152) שביעית פ"ח משנה ו. (153) שוטחים לייבש. (154) שם מקום ששם שוטחין עליו שטחי התאנים והענבים (פירוש המשנה). (155) כלומר, בחורבה (מלאכת שלמה לדעת רבינו). (156) כדרך. (157) כלי שלשין בו העיסה (שם). (158) (תוספות יו"ט ומלאכת שלמה). (159) יקב שדורכים בו הזיתים (שם). ובמשנה שם: "ואין עושין זיתים בבד ובקוטב" (קוטב הוא בד קטן – כסף-משנה). וולדעת ה"חזון איש" יש להוסיף בדברי רבינו כאן "ובקוטב" שנכתבה בסמוך בטעות, ראה להלן. ומה שאמרו בירושלמי (שם הלכה ו) "ואין עושין זיתים בבד ובקוטבי, ורבותינו התירו לעשות בקוטבי", אין הכוונה לדברי תנא-קמא בעשיית הזיתים בתחילה, אלא לסוף המשנה בדברי ר' שמעון, ראה להלן]. (160) במכתשת, בבית הבד או בקוטב, ראה למעלה. (161) היא "הבודידה" (כסף-משנה) וכדעת תנא-קמא במשנה שם: "אבל כותש הוא ומכניס לבודידה" (אבל להכניס בקוטב, שהוא בד קטן, וגדול מן הבודידה – אסור, כנ"ל). (162) כדעת רבי שמעון במשנה שם, שאמר: "אף טוחן הוא בבית הבד", וכן פסקו בירושלמי שם וראה להלן שהכוונה לטוחן אחר שכבר נכבש, והוציא השמן הראשון והשני]. (163) תיבה זו איננה בדפוס רומי, ולא היתה לפני מהר"י קורקוס וכסף-משנה, וראה בפאת-השולחן. וולפי מה שכתבנו למעלה בשם "חזון איש" נראה שנשתרבה לכאן בטעות מסוף השורה הקודמת: "ולא יעשה זיתים בבית הבד", ושם מקומה]. (164) [הוא הקוטב (כסף-משנה). וכן אמרו בירושלמי שם: "רבי יוחנן הורי (=הורה) לאילין דבית רבי ינאי לטחון ברייחיים (כלומר: בבית הבד) כר' שמעון ולעשות בקוטבי כרבנן", והם רבותינו, למעלה שם, שהתירו לעשות בקוטבי, והיינו לאחר שכבשו וטחנו ברייחיים. שכן היתה מלאכת עשיית השמן: בתחילה כותשים את הזיתים ונותנם לסל ומוציאים שמן ראשון, ואחר כך טוענים אותם תחת קורת בית הבד להוציא שמן שני, ואחר כך טוחנם

20 הַסְפִּיחִין אֲלֹא מִפְּנֵי עֹבְרֵי עֲבָרָה¹⁹⁴, וְהַעֲבָדִי
21 פּוֹכְבִּים אֵינָן מִצִּוִּין עַל הַשְּׂבִיעִית כְּדֵי שֶׁנִּגְזֹר עָלֵיהֶם.

192) אפילו במקום שהחזיקו בו עולי בבל, שספיחין של ישראל אסורים בו (למעלה שם). (193) יש שמביאים ראיה מסנהדרין צא. שאמרו בבני כנען שבאו לדון עם ישראל והניחו שדוניהם (הם מפרשים שדוניהם היו בארץ ישראל כשהן זרועות, ואותה שנה שביעית היתה – כסף-משנה בשם כפתור ופרח). (194) כנ"ל בהלכה ב. אבל קדושת שביעית יש בהם, שהרי אין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיעה מידי קדושתה (למעלה בהלכות תרומות שם הלכה י, ועיין שם בהערות).

22 ל. עֲרֹת¹⁹⁵ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַסְמוּכֹת לְסִפְרָה¹⁹⁶ -
23 מוֹשִׁיבִים עָלֵיהֶם נֶאֱמַר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפּוּצוּ עֹבְרֵי
24 פּוֹכְבִּים וַיִּבְנוּ פְּרוֹת שְׂבִיעִית¹⁹⁷.

195) תוספתא שביעית פ"ד הלכה ח. (196) לגבול. (197) כלומר, והרי שנינו שאין מאכילין לגוי פירות שביעית (להלן פ"ה הלכה יג, ובהערות שם), משום שנאמר: לכם, ולא לאחרים (ספרא פר' בהר פרק א הלכה ו). ובמקומות שאינם סמוכים לספר, שרובם ישראל ומיעוטם גויים - לא חששו למיעוט (רדב"ז).

יום ו' י' אדר א' ה'תשע"ו

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר שפירות שביעית מותר לאכלן וליהנות מהם. שלא ישנה ברייתן. פירות שביעית אם מוציאין אותם מח"ל ואם מאכילין לגוי. אם פוסקין לאשה פירות שביעית. ואם אוספין הפירות כשהם בוסר. ודין מאימתי מותר לאכול פירות האילן בשדה שביעית. מאימתי אין קוצצין האילן. ואם מותר לרחוץ במרחץ שהסיקוהו בתבן שביעית. ודין הקליפין והגרעינים שמותרין בתרומה לזרים. הצורך תבלין של שביעית ונותן לתוך התבשיל.

25 א. פְּרוֹת שְׂבִיעִית נִתְּנוּ לְאֲכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה וְלִסְכִּיכָה
26 וְלִהְדִּלְקַת הַיָּר וְלִצְבִּיעָה. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ: תִּהְיֶה
27 - אֵף לְהִדְלִקַת יָר וְלִצְבֵּעַ בָּהּ צִבְעַ.

28 ב. לְאֲכִילָה וְלִשְׁתִּיָּה כִּיצַד? לְאֲכֹל דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ
29 לְאֲכֹל, וְלִשְׁתוֹת דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לִשְׁתוֹת, כְּדִין תְּרוּמָה
30 וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי.

31 ג. וְלֹא יִשְׁנֶה פְּרוֹת מִבְּרִיתָן, כְּדָרְךָ שֶׁאֵינוֹ מִשְׁנֶה
32 בְּתֵרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לְאֲכֹל חֵי - לֹא
33 יֵאָכְלֵנוּ מִבְּשָׁל, וְדָבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לְהֵאָכֵל מִבְּשָׁל - אֵין
34 אוֹכְלִין אוֹתוֹ חֵי. לְפִיכָךְ אֵין שׁוֹלְקִין אֲכָלִי בְּהֶמָּה.
35 וְאֵינוֹ מְטַפֵּל לְאֲכֹל תִּבְשִׁיל שֶׁנִּפְסַד וְהַפֶּת שֶׁעָפְשָׁה,
36 כְּדָרְךָ שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בְּתֵרוּמָה וּמַעֲשֵׂר.

37 ד. וְאֵין מִבְּשָׁלִין יֶרֶק שֶׁל שְׂבִיעִית בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה,

שאפילו בימי עזרא לא נהגו אלא מדרבנן, לפי שלא באו כולם לארץ ישראל, וראה בכסף-משנה ובפאת-השולחן.

1 כו. כִּלְכִּלְהֶם הַחֲזִיקוּ בּוֹ עוֹלֵי כָּבֵד עַד כְּזִיב¹⁷⁷ - אֲסוּר
2 בַּעֲבוּדָה, וְכָל הַסְפִּיחִין שֶׁצִּוְּמָחִין בּוֹ אֲסוּרִין
3 בַּאֲכִילָה. וְכָל שֶׁלֹּא הִחֲזִיקוּ בּוֹ אֲלֹא עוֹלֵי מִצְרַיִם
4 בְּלִבָּד, שֶׁהוּא מִכְּזִיב וְעַד הִנָּהֵר¹⁷⁸ וְעַד אֲמָנָה¹⁷⁹, אֵף
5 עַל פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר בַּעֲבוּדָה¹⁸⁰ בְּשִׁבְעִית - הַסְפִּיחִין
6 שֶׁצִּוְּמָחִין בּוֹ מִתְּרִים בַּאֲכִילָה¹⁸¹. וּמִהִנָּה וּמֵאֲמָנָה
7 וְהִלָּאָה - מִתֵּר בַּעֲבוּדָה¹⁸² בְּשִׁבְעִית.

176) שביעית פ"ו משנה א. (177) וכזיב עצמה לא החזיקו בה, ודינה כחזין למקום שהחזיקו בו עולי בבל (הלכות תרומות שם הלכה ח, ופי"ג מהלכות מעשר הלכה ג). (178) והוא נחל מצרים (הלכות תרומות שם). (179) והוא אמנום (שם). (180) מדרבנן, כבהלכה הקודמת. (181) כן מפרש רבינו מה ששינוי שם: "נאכל אבל לא נעבד" (ועיין שם בפירוש המשנה), שכיון שאין שביעית נוהגת שם אלא מדרבנן, לא גזרו שם על הספיחין. (182) אפילו מדרבנן.

8 כז. סוּרְיָא¹⁸³, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין שְׂבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ
9 מִן הַתּוֹרָה¹⁸⁴, גִּזְרוּ עָלֶיהָ שֶׁתִּהְיֶה אֲסוּרָה בַּעֲבוּדָה¹⁸⁵
10 בְּשִׁבְעִית פֶּאֶרְץ יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְיָחוּ אֶרֶץ
11 יִשְׂרָאֵל וְיִלְכּוּ וְיִשְׁתַּקְּעוּ שָׁם. אֲבָל עֲמוּן וּמוֹאֵב
12 וּמִצְרַיִם וְשֹׁנַעַר, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם חִיבוֹת בְּמַעֲשָׂוֹת
13 מִדְּבָרֵיהֶם¹⁸⁷ - אֵין שְׂבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהֶן¹⁸⁸.

183) שם משנה ב, כחכמים וכרבי עקיבא, וראה בהלכות תרומות שם הלכה ט, איזו היא סוריא. (184) אפילו בפני הבית בשום זמן, בניגוד למקומות בארץ ישראל שלא כבשום עולי בבל - שהיו חייבים בשביעית מן התורה, בשעה שהחזיקו בה עולי מצרים. (185) במחובר לקרקע (משנה שם, וראה להלן פ"ח הלכה ט). (186) ירושלמי שם. (187) כנ"ל בהלכות תרומות שם הלכה א. (188) ידיים פ"ד משנה ג. וטעמו של דבר, כיון שרוב ישראל הולכין ושבין שם, ולכן חייבו במעשרות. אבל בשביעית שהחשש הוא שמא ישתקעו שם, כנ"ל, לא חששו אלא בסוריא, שיצאה מכלל חוץ לארץ, אף-על-פי שלהיות כארץ ישראל לא הגיעה (שם, הלכה ג), אבל בעמון ומואב ומצרים ושנער (=בבל) שהן כחוץ לארץ לכל דבר (שם), אין חשש שמא ישתקעו שם.

14 כח. עֶבֶר הַיַּרְדֵּן¹⁸⁹ - שְׂבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ
15 מִדְּבָרֵיהֶם¹⁹⁰. וּסְפִיחֵי סוּרְיָא וְעֶבֶר הַיַּרְדֵּן - מִתְּרִין
16 בַּאֲכִילָה; לֹא יִהְיֶה אֲרָצוֹת אֵלּוּ חֲמוּרִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
17 שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי מִצְרַיִם¹⁹¹.

189) היא ארץ סיחון ועוג. (190) צריך עיון, מה טעם הנהיגו בה שביעית. (191) כלומר, ששביעית נוהגת שם, וספיחין מותרים, למעלה בהלכה כו.

18 כט. עוֹבֵד פּוֹכְבִּים שֶׁקָּנָה קֶרֶק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל¹⁹²
19 וְזִרְעָה בְּשִׁבְעִית - פְּרוּתֶיהָ מִתְּרִין¹⁹³; שֶׁלֹּא גִזְרוּ עַל

42 לאכילה - הרי הוא פירות. למאכל אדם ולמאכל
43 בהמה - נותנין עליו חמרי מאכל אדם, שאין עושין
44 מהן מלוגמא, וחמרי מאכל בהמה, שאין שולקין
45 אותו.

46 יב. מותר למכר אכלי אדם ואכלי בהמה ולקח בהם
47 אכלי אדם; אבל אין מוכרין אכלי בהמה לקח בהם
48 אכלי בהמה אחרת, ואין צריך לומר שאין מוכרין
49 אכלי אדם לקח בהם אכלי בהמה. ואם לקח בהן
50 או החליף בהן אכלי אדם באכלי בהמה - הרי הן
51 באכלי אדם שאין עושין מהם מלוגמא לאדם.

52 יג. פרות שביעית - אין מוציאין אותן מהארץ
53 לחוצה לארץ, ואפילו לסוריא. ואין מאכילין אותן
54 לא לעובד פוכבים ולא לשכיר. ואם היה שכיר שבת
55 או שכיר שנה או שכיר חדש, או שקצץ מזונותיו
56 עליו - הרי הוא באנשי ביתו ומאכילין אותו.
57 ומאכילין את האכסניא פרות שביעית.

58 יד. אין בית דין פוסקין לאשה פרות שביעית, מפני
59 שזה במשלהם חוב מפרות שביעית; אבל נזונה היא
60 משלה בעלה.

61 טו. אין אוספין פרות שביעית כשהן בסר; שנאמר:
62 תאכלו את תבואתה - אינה נאכלת עד שתעשה
63 תבואה. אבל אוכל מהן מעט בשדה פשהם פגין,
64 כדרך שאוכל בשאר שני שבוע. ולא יכניס לאכל
65 בתוך ביתו עד שיעזבו לעזות המעשרות.

66 טז. ומאימתי יהיה מותר לאכל פרות האילן בשדה
67 בשביעית? הפגין של תאנים - משניזריחו אוכל בהן
68 פתו בשדה. וכן כל פיוצא בהן. הבסר - משיוציא
69 מים ואוכלו בשדה. וכן כל פיוצא בו. הזיתים -
70 משניכניסו סאה של זיתים רביעית שמן פוצע ואוכל
71 בשדה. הכניסו חצי לג - פותש וסוף בשדה. הכניסו
72 שליש - מותר להכניס לביתו, שהרי הגיעו לעזות
73 המעשרות.

74 יז. מותר לקץ אילנות לעצים בשביעית קדם שיהיה
75 בהן פרי. אבל משיתחיל לעשות פרי - לא יקץ
76 אותו; שהרי מפסיד האכל, ונאמר: לכם לאכלה -
77 ולא להפסיד. ואם הוציא פרות והגיעו לעזות
78 המעשרות - מותר לקץ אותו; שהרי הוציא פרותיו,
79 ובטל דין שביעית ממנו.

80 יח. ומאימתי אין קוצצין האילן בשביעית? החרובין
81 - משישלשלו, והגפנים - משניגרעו, והזיתים -
82 משנינצו, ושאר כל האילנות - משיוציאו בסר. ואין

1 שלא יביאנו לידי פסול. ואם בשל מעט ואכלו מיד
2 - מותר, שהרי לא הניחן כדי לבוא לידי פסול.

3 ה. פרות המיוחדין למאכל אדם - אין מאכילין אותן
4 לבהמה לחיה ולעופות. הלכה בהמה מאליה
5 לתחת התאנה ואכלה - אין מחיבין אותו להחזירה;
6 שנאמר: ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל
7 תבואתה לאכל.

8 ו. לסיכה ביצד? לסוף דבר שדרכו לסוף. לא יסוף
9 יין וחמץ, אבל סף הוא את השמן. ולא יפטם את
10 השמן. ולא יסוף במרחץ, אבל סף הוא מבחון
11 ונכנס.

12 ז. שמן של שביעית - אין חוסמין בו תנור וכירים,
13 ואין סכין בו מנעל וסנדל, ואין סכין אותו בידים
14 טמאות. נפל על בשור - משפשפו בידים טמאות.
15 ולא יסוף רגלו בתוך המנעל, אבל סף הוא רגלו
16 ולובש המנעל. וסף גופו ומתעגל על גבי קטבליא.

17 ח. להדלקת הנר ביצד? שמדליק את הנר בשמן
18 שביעית עצמו. מכרו ולקח בו שמן אחר או
19 שהחליף שמן בשמן - שניהם אסורים בהדלקה;
20 שאין מדליקין בדמי שביעית. ולא יתן השמן לתוך
21 המדורה, אלא מדליקו בנר.

22 ט. לצביעה ביצד? דברים שדרךן לצבע בהן, אף
23 על פי שהן מאכלי אדם - צובעין בהן לאדם. אבל
24 אין צובעין לבהמה מפרות שביעית, אפילו מאכלי
25 בהמה; שאין קדשת שביעית חלה על צבעי בהמה.

26 י. מיני כבוסים, כגון בורית ואהל - קדשת שביעית
27 חלה עליהן ומכבסין בהן; שנאמר: והיתה שבת
28 הארץ לכם - לכל צרכיכם. אבל אין מכבסין בפרות
29 שביעית, ואין עושין מהם מלוגמא; שנאמר: והיתה
30 שבת הארץ לכם לאכלה - ולא למלוגמא, ולא
31 לזלוף, ולא להקיא, ולא למשרה, ולא לכביסה.

32 יא. כלל גדול אמרו בפרות שביעית: כל שהוא
33 מיוחד למאכל אדם, כגון חטים תאנים וענבים
34 וכיוצא בהן - אין עושין ממנו מלוגמא או רטיה
35 וכיוצא בו אפילו לאדם; שנאמר: לכם לאכלה - כל
36 שהוא מיוחד לכם יהיה לאכלה ולא לרפואה. וכל
37 שאינו מיוחד למאכל אדם, כגון קוצין ודרדרין
38 הרפים - עושין מהן מלוגמא לאדם, אבל לא
39 לבהמה. וכל שאינו מיוחד לא לזה ולא לזה, כגון
40 הסיאה והאזוב והקורנית - הרי הוא תלוי
41 במחשבתו: חשב עליו לעצים - הרי הוא פעצים;

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"א אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאן באיסור סחורה, שיעור המעט שהוא מותר, הוא מזון שלוש סעודות. (4) שנאמר "כי יובל היא קודש תהיה לכם" - מה קודש תופס את דמיו ואסור אף שביעית [ויובל] תופסת את דמיה ואסורה. (5) לאדם. (6) לאכלה ולא לדברים אחרים.

ב. לא יהיה לוקח ירקות שדה⁷ ומוכר⁸. ולא יצבע מקלפי שביעית¹⁰ בשכר, מפני שזה עושה סחורה בפירות שביעית. לקח ירקות לאכל והותר - מתר למכר המותר¹¹, והדמים שביעית. וכן אם לקט ירקות לעצמו¹² ולקח מהן בנו¹³ או בן בתו ומוכר - הרי זה מתר¹⁴, והדמים דמי שביעית.

(7) היינו לוקט. (8) כלומר, שגדלו מאליהם בשדה בור, שאין בהם איסור ספיחים. (9) כלומר, לא ילקוט על דעת למכור. (10) הראויים לצביעה, שחלה עליהם קדושת שביעית. (11) שהרי לא לקח על דעת למכור, וניכרים הדברים שלקטם לאכילה, שהרי אכל מהם, ואינו מוכר אלא מה שהותר. (12) לא על דעת למכור. (13) לפני שהתחיל לאכלם, באופן שהוא עצמו אסור למכרם. (14) "שאם יקח הבן ממה שאסף אביו ומכרו, אין עליו חובה בזה". שלעולם אין איסור סחורה אלא כשהמלקט עצמו מוכר.

ג. בשמוכרין¹⁵ פירות שביעית - אין מוכרין אותן לא במדה ולא במשקל ולא במנין, כדי שלא יהיה¹⁶ פסולת פירות בשביעית. אלא מוכר המעט שמוכר אכסרה¹⁷, להודיע שהוא הפקר¹⁸ ולוקח הדמים לקנות בהן אכל אחר.

(15) באופן המותר, המבואר למעלה בהלכות א"ב. (16) כלומר, שלא יראה. (17) כלומר, לפי האומד. (18) כלומר, זכה בו מן ההפקר ואינו כסוחר בהם אלא זכה בהם לאכלם, ועתה רוצה למכרם ולקנות בדמיהם מאכל אחר.

ד. ואוגד¹⁹ דברים שדרך להאגד לבית למכר בשוק אכסרה, פדרך שאוגדין להביא לבית²⁰, לא פדרך שאוגדין לשוק²¹, כדי שלא יהיה כמוכר בצמצום²². ודברים שאין דרך להאגד אלא לשוק - לא יאגד אותן.

(19) כבית הלל שאמרו: "את שדרכו לאגוד בבית אוגדין אותו בשוק. ומפרש רבינו שלא הותר אלא כדרך האגד שבבית. והראב"ד מתיר גם כדרך שאוגד לשוק, כיוון שדרכו לאגוד גם לבית. (20) שאין מדקדקים בו. (21) שמדקדקים בו. (22) כלומר, אם אוגדו כאגד שבשוק, בדקדוק, הרי זה נראה כעומד למכור בצמצום ולא אכסרה.

ה. פירות חוצה לארץ שנקנסו לארץ - לא יהיו נמכרים במדה או במשקל או במנין, אלא פירות הארץ אכסרה²³. ואם היו נפרין שהם מחוצה לארץ - מתר.

1 קוצצין את הפניות בשביעית, מפני שהוא הפסד פרי. ואם אין דרך להעשות תמרים אלא שיעין - מתר לקץ אותן בפניות.

4 יט. אין שורפין תבן וקש של שביעית, מפני שהוא ראוי למאכל בהמה. אבל מסיקין בגפת ובזגין של שביעית.

7 כ. מרחץ שהסקה בתבן ובקש של שביעית - מתר לרחץ בה בשכר. ואם אדם חשוב הוא - אסור; ששם יסיקו בה דברים אחרים בשבילו כדי שיהיה ריחה נודף, ונמצאו מפסדין פרות שביעית.

11 כא. הקלפין והגרעינים שמתרין בתרומה לזרים - אין קדשת שביעית חלה עליהם, והרי הן פעצים, אלא אם כן ראויין לצביעה. והקור - קדשת שביעית חלה עליהם.

15 כב. הצורר תבלין של שביעית ונותן לתוף התבשיל: אם בטל טעמן - הרי אלו מתרין לכל דבר; ואם נשאר בהן טעם - צדין הם בקדשת שביעית.

19 כג. אין נותנין תבן וקש של שביעית לא לתוף הפך ולא לתוף הטיט. ואם נתן - הרי זה כמבער. תנור שהסיקוהו בתבן ובקש של שביעית - יוצן. ומשתרד רביעה שניה במוצאי שביעית נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית.

יום ש"ק י"א אדר א' ה'תשע"ו

פרק ששי

1 יבאר שאין עושין סחורה בפירות שביעית. ואם מכר מעט, מה דין הפירות והמעות. ודין אין מוכרין פירות שביעית. פירות ח"ל שנכנסו לארץ ודין חומר בשביעית מבהקדש. ואיך שביעית מתחללת. ודין דמי שביעית אם פורעין מהם את החוב. החמרים העושין בפירות שביעית מלאכה האסורה. הלוקח מהנחתום ככר בפונדיון, ואם אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה.

26 א. אין עושין סחורה בפירות שביעית². ואם רצה למכר מעט מפירות שביעית - מוכר³. ואותן הדמים הרי הן בפירות שביעית⁴, וילקח בהן מאכל ויאכל בקדשת שביעית⁶; ואותו הפרי הנמכר הרי הוא בקדשתו פשהיה.

2 שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". "לאכלה ולא לסחורה". (3) שמכירה מועטה אינה נקראת סחורה. ולעניין קניית פירות שביעית מעם הארץ אמרו שאין לוקחים ממנו יותר ממזון שלוש סעודות. ולמדו משם, שגם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"א אדר א' - ספר זרעים - הלכות שמיטה ויובל קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

י. דמי שביעית - אין פורעין מהם את החוב³⁶, ואין
עושין בהן שושבינות, ואין משלמין מהן³⁷
תגמולין³⁸, ואין פוסקין מהן צדקה לעניים בבית
הכנסת³⁹; אבל משלחין מהן דברים של גמילות
חסדים. וצריך להודיע⁴⁰. וכן אין לוקחין מהם
עבדים וקרקעות ובהמה טמאה⁴¹. ואם לקח - יאכל
כנגדן, כדרך שעושה במעשר שני. ואין מביאין
מהן קני זבים⁴² וזבות וילדות וחטאות ואשמות.
ואם הביא - יאכל כנגדן⁴³. ואין סכים פלים ועורות
בשמן של שביעית⁴⁴. ואם סף - יאכל כנגדן.⁴⁵

(36) שהרי הוא כעושה בהם סחורה. (37) כלומר, תשלום
ותגמול עבור טובה שעשה לו חבירו. (38) אין נותנים את
דמי השביעית עבור מה שהתחייב לעניים בבית הכנסת,
כיוון שזה כפועל חובו בדמי שביעית, שהרי מן הסתם
התחייב לשלם מעות חולין. (39) למקבל המתנה, כדי
שינהג בפירות קדושת שביעית. ועוד, כדי שלא יחזיק לו
טובה ביותר עבור זה. (40) שאין לוקחים בדמי שביעית
אלא דבר מאכל. (41) "הם שתי תורים או שני בני יונה
שחייבים בהם אלו מחוסרי כפרה". (42) "שיוציא מממונו
מה שהוא שווה הדבר ההוא ויקנה בו פירות, בלבד פירות
שביעית ויאכלם בקדושת שביעית". (43) שלא ניתנה
שביעית אלא לסיכת האדם בלבד.

יא. אין נותנין מהן⁴⁴ לא לבלן⁴⁵ ולא לספר ולא
לספן ולא לשאר האמנין⁴⁶; אבל נותן הוא למי
שדולה מים מן הבור להשקותו מים. ומתר לתן
מפירות שביעית או מדמיהן לאמנין מתנת חנם⁴⁷.

(44) מדמי שביעית. (45) "בעל המרחץ". (46) שאין
קונים בהם אלא דבר מאכל. (47) שהרי זה כגמילות חסד.
וצריך להודיעם שהדמים של שביעית. ואף על פי שהאומנין
יכירו לו טובה עבור כך, הרי אוכלין פירות שביעית בטובה
ושלא בטובה.

יב. האומר לפועל: הא לך אסר זה ולקט לי ירק⁴⁸
היום - שזכרו מחר, ואינו פדמי שביעית⁴⁹, אלא
מוציאו בכל מה שירצה⁵⁰. ולא קנסו הפועל להיות
שזכרו פדמי שביעית⁵¹. ואם אמר לו: לקט לי בו⁵²
היום ירק - הרי זה פדמי שביעית⁵³, ואינו מוציאו
אלא באכילה ושתיה כפירות שביעית.⁵⁴

(48) ירק של שביעית, ובאופן שאינו אסור מטעם ספיחין.
(49) שהאסר אינו אלא "שכר רגלו", כלומר, שכר טרחתו
ללקט את הירק. (50) ולא רק באכילה ושתיה, לפי שאין
בו קדושת שביעית. (51) כדרך שקנסו בחמרים כבהלכה
הסמוכה. (52) באסר. (53) "שהרי זה כאומר לו תן לי
בדניר זה ירק, והרי זה כמוכר פירות שביעית".

יג. החמרים העושים כפירות שביעית מלאכת
שביעית האסורה, כגון שהביאו יותר מדאי⁵⁴ - הרי
שזכרן פדמי שביעית⁵⁵. ודבר זה קנס להם. ומפני

(23) שהרואה אינו מבחין שהפירות הם מחוץ לארץ, ואומר
שהלה סוחר בפירות שביעית.

ו. חמר בשביעית מבהקדש: שהפודה את ההקדש
- יצא הקדש לחלין ויתפשו הדמים תחתיו;
והשביעית אינה כן, אלא המוכר פירות שביעית -
יתפשו הדמים ויעשו כפירות שביעית, והפירות עצמן
לא נתחללו ונעשו כפירות שאר שנים²⁴. שנאמר בה:
תהיה - בהיותה תהא לעולם; ולפי שנקראת קדש
- תופשת דמיה. נמצאת אומר: האחרון נתפש
בשביעית, והפרי עצמו הוא כמו שהיה.

(24) כלומר, לא נעשו חולין כפירות של שאר השנים.

ז. כיצד? לקח כפירות שביעית או בדמיהן פשר -
נעשה הפשר באותן הפירות²⁵, ואוכלו כפירות
שביעית, וצריך לבצר אותן בשעת בעור השביעית.
לקח באותו פשר או בדמיו דגים - יצא הפשר²⁶
ונתפשו הדגים. לקח פדגים או בדמיהן שמן - יצאו
דגים²⁷ ונתפש שמן. לקח בשמן או בדמיו דבש -
יצא שמן ונתפש דבש. וצריך לבצר הפירות
הראשונות עם הדבש האחרון, כדרך שמבצעים
פירות שביעית. ואין עושין משניהם מלוגמא ולא
מפסידין אותן, כשאר פירות שביעית.

(25) או כדמיהם. (26) לחולין. (27) או דמיהם.

ח. אין שביעית²⁸ מתחללת אלא על דרך מקח²⁹.
במה דברים אמורים? בפרי ראשון; אבל בפרי
שני³⁰ - מתחלל בין דרך מקח בין דרך חלול.

(28) כלומר, פירות שביעית עצמם. (29) למדו כן ממה
שהסמיכה התורה פרשת שביעית ויובל לפסוק "וכי תמכרו
ממכר" להורות כי אינם מתחללים אלא דרך מכר.
(30) בדמי שביעית.

ט. וכשמחללין פרי הנלקח שנית³¹ - אין מחללין
אותו על בהמה חיה ועוף חיים, שמא יניחם³²
ויגדל מהם עדריים³³. ואין צריך לומר שביעית
עצמה³⁴. אבל מחללין אותן הפירות על השחוטים³⁵.

(31) כלומר, פרי שני. (32) ולא יבערם בשעת הביעור.
(33) בהלכות מעשר שני שם כתב רבינו, שאם חילל לא קנה
מעשר. ופשוט שהוא הדין כאן לענין שביעית. ונראה
שחכמים הפקיעו הקדושה מכח "הפקר בית דין הפקר".
(34) [כלומר: אם אמרו בפרי שני, שאין מחללים אותו על
בהמה חיה, ואף בדיעבד אינו מחולל, והקדושה נשארה על
הפרי השני, ונמצא שחכמים עשו כאן שתי פעולות: הפקיעו
הקדושה מהבהמה, והטילו הקדושה על הפרי, שהרי מן
הדין יצא הפרי ונכנסה הבהמה - מכל שכן בפרי ראשון,
שאינו יוצא לעולם מקדושתו, שוודאי לא נתפסה שום
קדושה על הבהמה החיה, שהרי אין כאן צורך אלא בפעולה
אחת, והיא: הפקעת הקדושה מהבהמה]. (35) כיוון שלא
שייך כאן החשש הנ"ל.

בטובה כיצד? שיתן לו פרות שביעית כמו שעשה
 עמו טובה שנתן לו, או שיכניסו לגנתו לאכל כמי
 שעשה לו טובה. ומי שנתנו לו פרות שביעית
 במתנה או שנתנו לו בירשה⁶⁵ - הרי זה אוכלם
 בדרך שאוכל פרות שאוסף אותן הוא בעצמו מן
 השדה⁶⁶.

(63) ומותר לעשות כן אף על פי שיכיר לו טובה עבור
 הפירות שנתן לו, שאין זו נקראת סחורה בפירות שביעית.
 (64) השמיענו בזה להוציא מדברי ר' יהודה אליבא דבית
 הלל שאין אוכלין אלא בטובה, שלא יתרגל להיכנס לשדה
 חבירו שלא מדעתו - השמיענו שאין לחשוש לכך.
 (65) והרואה חושב שנתנו לו במתנה. (66) במשנה שם:
 "רבי אליעזר אומר יינתנו לאוכליהן", וכתב רבינו בפירוש
 המשנה שם, שר' אליעזר סובר בבית שמאי שאין אוכלים
 פירות שביעית בטובה, ולפיכך אמר: "יינתנו לאוכליהן",
 ש"לא יתייחד לבדו באכילתן מפני שיהיה אוכל בטובה"
 (כלומר, יחזיק טובה למי שנתנם לו), וגם חכמים החולקים
 עליו אמרו לו לפי שיטתו, אבל לפי מה שאנו פוסקים בבית
 הלל שאוכלים פירות שביעית בטובה, אוכלם בדרך שאוכל
 פירות שאוסף אותם הוא בעצמו מן השדה.

1 מה קנסו בשכר החמרים ולא קנסו בשכר הפועל?
 2 מפני שעבדו מעט לא קנסו בו, משום כדי חייו⁶⁷.

(54) כלומר, יותר מחמשה כדי שמן וחמשה עשר כדי יין.
 (55) כלומר, אפילו אמר להם: הא לכם סך פלוני ולקטו לי
 ירק היום, שבאופן שכזה אצל פועל אין שכרו כדמי
 שביעית. (56) כלומר, ששכרו של הפועל אינו אלא כדי
 חייו, אבל שכרם של החמרים גדול ביותר.

3 יד. הלוקח מן הנחתום כפר בפונדיון, ואמר לו
 4 בשעת לקיחה: כשאלקט ירקות שדה⁶⁸ אביא לך
 5 בזה⁶⁹ - הרי זה מתר, ואותו הכפר הרי הוא פירות
 6 שביעית⁶⁹. ואם לקח ממנו סתם⁶⁰ - לא ישלם לו
 7 מדמי שביעית⁶¹, שאין פורעין חוב מהן⁶².

(57) של שביעית. וכאן כתב "ירקות", שאפילו בפירות
 שביעית עצמם, מותר. (58) בכיכר. (59) שהרי הוא חליפי
 שביעית. והר"ש שם פירש על פי הירושלמי, ששניהם
 נותנים זה לזה מתנות חנם. (60) מבלי לומר לו בשעת
 לקיחה "אביא לך בו", כנ"ל. (61) וכל שכן מפירות
 שביעית עצמן. (62) שכיוון שלקח סתם, נתחייב לו מעות,
 וכשנותן לו דמי שביעית, נמצא פורע חובו בהן.

8 טו. אוכלין פרות שביעית בטובה⁶³ וישלם בטובה⁶⁴.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ה"י א' אדר א' תשע"ו

35 שילגבי בת בנו ובת בתו כתוב "הנה", כמו שנגאמר
 36 "הנה" באשה ובתה. וישון גמרא פרות (ה): "אל תהי
 37 גזרה שיה קלה בעיניך, שהרי (איסור) "בתו" אחד מגופי
 38 תורה, ולא למדה הכתוב אלא בגזרה שנה: אתיא הנה
 39 הנה אתיא זמה זמה". והתבונן (בדיוק הלשון) באמרים:
 40 "לא למדה הכתוב", ולא אמרו "לא למדנוה" (חכמים),
 41 לפי שכל-הדברים האלה קבלה מפי השליח (משה רבנו),
 42 והוא פרוש מקבל, כמו שבארנו בהקדמת חבורנו הגדול
 43 בפרוש המשנה, ולא שחק הכתוב מלהזכיר אלא מפני
 44 שאפשר ללמדה בגזרה שנה (אבל לאמיתו של דבר נחשב
 45 כאילו כתוב מפורש בתורה). וזהו ענין אמרם: "לא למדה
 46 הכתוב אלא בגזרה שנה" ומספיק אמרם (= זהו גם
 47 משמעות הביטוי) "גוף תורה". היוצא מכל-מה שקדם
 48 כאן שהעובר על בתו או בת בתו או בת בנו —
 49 בשרפה; ואם לא נודע או שלא נתקיימה עליו העדות —
 50 בקברת אם היה מזיד; ואם היה שוגג באחת מהן —
 51 מקריב חטאת קבוצה.

52 המצוה השל"ה — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
 53 בת הבת, והוא אמרו: "ערוך בת-בתך לא תגלה ערותך
 54 כי ערוךך הנה" (שם, יח, י).

15 יום ראשון ה' אדר א' ה'תשע"ו

16 מצות לא תעשה שלו. שלה.

17 שלו. שלח. שלט.

18 המצוה השל"ו — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
 19 הבת עצמה, וזה לא נתבאר בלשון התורה, לא נאמר
 20 לנו: ערוך בתך לא תגלה; אלא שחק ממנה מחמת
 21 פשטות הענין, לפי שכבר אסר בת הבן ובת הבת —
 22 כל-שכן הבת. ובגמרא יבמות (ג). אמרו: "בתו עקר
 23 אסורא מדרשא אתיא (נלמד ממדרש ולא במפורש), דאמר
 24 רבא: אמר לי רב יצחק בר אבדימי: אתיא (ב"גזרה שנה")
 25 הנה הנה ואתיא זמה זמה", כלומר: שהיא אמה בבית
 26 בן ובת בתך "ערוךך הנה" (ויקרא יח, י), ואמר באסור
 27 אשה ובתה ובת בנה ובת בתה "שארה הנה זמה הוא"
 28 (שם, יז), כשם שבאסור אשה ובת בנה ובת בתה נאסרה
 29 בתה, כך באסור בת בנו ובת בתו נאסרה גם בתו. ואמר
 30 בענש: "אשר יקח את-אשה ואת-אמה זמה הוא באש
 31 ישרפו אתו ואתה" (שם כ, יד), וכן גם אשה. ובת בנה
 32 ובת בתה בשרפה, לפי שנגאמר בהן "זמה" ולמדו
 33 בגזרה שנה "זמה" "זמה". והוא הדין לבתו ובתו
 34 לענין ענש, שלמדו זאת מגזרה שנה של "הנה" "הנה"

41 אַל-אַחַתָּהּ לֹא תִקַּח (שם, יח), וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה בְּמִזִּיד
42 — חֵזֶב כָּרַת; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

יום שלישי ז' אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה שמח. שמיט.

שנ. שאנ.

46 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִיטָה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְבּוֹא עַל
47 הַבְּהֵמָה, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִיבוֹת, וְהוּא אָמְרוּ "וּבְכָל-בְּהֵמָה
48 לֹא-תִתֵּן שִׁכְבֶּתְךָ" (ויקרא יט, כג) וְהַעֲבֹר עַל זֶה בְּזִדּוֹן —
49 חֵזֶב סְקִילָה, וְאִם לֹא נִסְקַל — הָרִי הוּא בְּכָרַת; וְאִם הָיָה
50 שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

51 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִיטָה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ הַנָּשִׁים
52 מִלְּהִבִּיא עֲלֵיהֶן בְּהֵמוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְאִשָּׁה
53 לֹא-תַעֲמֵד לִפְנֵי בְּהֵמָה לְרַבְעָה" (שם), וְגַם זֶה מִצְוָה בִּפְנֵי
54 עֲצָמָה וְאֵינָה נִכְלָלֶת בַּמִּצְוָה שֶׁקִּדְּמָה לָהּ. כִּי בְּאֶסְרוֹ עַל
55 הַזָּכָרִים לְבּוֹא עַל הַבְּהֵמוֹת לֹא נֶאֱסַר עַל הַנָּשִׁים לְהִבִּיא
56 בְּהֵמוֹת עֲלֵיהֶן, לִוְלֹא הִלָּאוּ הַמִּיחָד שָׂבָא בְּכָף. וּבִתְחִילַת
57 כְּרִתוֹת אָמְרוּ: "שְׁלִשִׁים וְשֵׁשׁ כְּרִתוֹת יֵשׁ בַּתּוֹרָה וּמִנּוּ
58 אוֹתָן בְּכָלֶלֶן הַכָּא עַל הַבְּהֵמָה וְאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת-
59 הַבְּהֵמָה עֲלֶיהָ אֶף-עַל-פִּי (למרות) שֶׁמִּנּוּ שֵׁשׁ כָּלִי
60 הָעֵינָיִים (שהמשנה מונה רק קבוצות כלליות של חייבי כרת
61 ולא מפרטת לפרטים) כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בַּפְּרוּשָׁנוּ (פירוש
62 הַמִּשְׁנׁוֹת) הִנֵּה נִתְבָּאָר שֶׁהִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצָמָה מִכָּלֶל
63 מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה. וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה — בְּסִקְלָה. וְאִם
64 לֹא נִתְקַיֵּמָה הָעֲדוּת — הָרִי הִיא בְּכָרַת אִם הִתָּה מִזִּיד; וְאִם
65 הִתָּה שׁוֹגֵג — מִקְרִיבָה חֲטָאת קְבוּעָה.

66 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִיטָה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְבּוֹא עַל
67 הַזָּכָר, וְהוּא אָמְרוּ: "וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה
68 תּוֹעֵבָה הוּא" (שם, כב) וְיִזְכָּר נִכְפַּל הִלָּאוּ בְּעִנְיָן זֶה בְּעֲצָמוֹ
69 וְאָמְרוּ: "וְלֹא-יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים כג, יח)
70 וְזוֹהִי הַסְּבָרָה הַנִּזְכָּרָה שֶׁלֹּא זֶה נִכְפַּל לְחֻזּוֹק, לֹא שֶׁהוּא
71 אֲזַהְרָה לְנִשְׁכָּב; וּמִמֶּה-שֶׁאָמַר: "לֹא תִשָּׁכַב" נִלְמְדָה
72 אֲזַהְרָה לְשׁוֹכֵב וְנִשְׁכָּב. וּבִגְמָרָא סִנְהֵדְרִין (גד): נִתְבָּאָר
73 שֶׁרַבִּי יִשְׁמַעֵאל הוּא שֶׁעוֹשֶׂה "לֹא-יִהְיֶה קֹדֶשׁ" אֲזַהְרָה
74 לְנִשְׁכָּב, וּלְפִיכָף הַכָּא עַל הַזָּכָר וְהִבִּיא זָכָר עֲלָיו בְּהָעֵלֶם
75 אֶחָד (מכח אותו העלם — אותה טעות) — חֵזֶב שְׁתֵּים
76 לְדַעַת רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר: אֵינִי צָרִיף,
77 (פסוק מיוחד להטיל לאו על הנשכב) הָרִי הוּא אוֹמַר
78 בַּתּוֹרָה: "וְאֶת-זָכָר לֹא תִשָּׁכַב" — קָרִי בִּיה: לֹא תִשָּׁכַב,
79 לְפִיכָף הַכָּא עַל הַזָּכָר וְהִבִּיא זָכָר עֲלָיו בְּהָעֵלֶם אֶחָד —
80 לְדַעַתוֹ אֵינִי חֵזֶב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ בְּטַעַם עִנְיָן זֶה: לֹא
81 תִשָּׁכַב וְלֹא תִשָּׁכַב — חֲדָא הִיא, וְלְדַעַתוֹ כָּא "לֹא יִהְיֶה
82 קֹדֶשׁ" לְחֻזּוֹק, כִּמוֹ שֶׁאָמַר: "לֹא תִנָּאֵף" וְהוּא אֲזַהְרָה

1 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִי"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְצָרוֹר (לישא
2 כאחד), אִשָּׁה וּבִתָּה. וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא
3 תִּגְלֶה" (שם, יז), וְהַעֲבֹר עַל זֶה, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה אַחַת מֵהֶן
4 אִשְׁתּוֹ וּבָא עַל הָאִתְּרָת — חֵזֶב שְׂרָפָה אִם נִתְקַיֵּמָה עֲלָיו
5 הָעֲדוּת; וְהוּא בְּכָרַת אִם הָיָה מִזִּיד; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג
6 מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

7 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִי"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְצָרוֹר אִשָּׁה
8 וּבִתָּה בְּנָה, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶת-בֵּת בְּנָה" (שם). וְגַם זֶה
9 בְּשִׂרְפָה וְכָרַת אִם הָיָה מִזִּיד, אוֹ חֲטָאת קְבוּעָה אִם הָיָה
10 שׁוֹגֵג.

11 הַמִּצְוָה הַשְּׁלִי"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְצָרוֹר אִשָּׁה
12 וּבִתָּה בְּתָה, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְאֶת-בֵּת-בְּתָה לֹא תִקַּח"
13 (שם). וְהוּא בְּכָרַת וּבְשִׂרְפָה אִם הָיָה מִזִּיד וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג
14 — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

יום שני ו' אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה שמ. שמא.

שמב. שמג. שדמ. שמה.

18 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"מ — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְבּוֹא עַל
19 אֲחוֹת הָאֵב, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אֲחוֹת-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה"
20 (ויקרא יח, יב) וְהַעֲבֹר עַל זֶה אִם הָיָה מִזִּיד — חֵזֶב כָּרַת;
21 וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

22 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְבּוֹא עַל
23 אֲחוֹת הָאֵם, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "עֲרוֹת אֲחוֹת-אִמְךָ לֹא
24 תִּגְלֶה" (שם, יג). וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה בְּמִזִּיד — חֵזֶב כָּרַת;
25 וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

26 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְבּוֹא עַל
27 אִשְׁתֹּת אַחִי הָאֵב, וְהוּא אָמְרוּ: "אֶל-אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרַב דִּתְּךָ
28 הוּא" (שם, יד). וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה, בְּכָרַת אִם הָיָה מִזִּיד;
29 וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

30 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְבּוֹא עַל
31 אִשְׁתֹּת הַבֶּן, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת כָּלִתְךָ לֹא תִגְלֶה" (שם,
32 טו). וְהַעֲבֹר עַל זֶה — בְּסִקְלָה. וְאִם לֹא נִתְקַיֵּמָה הָעֲדוּת
33 אוֹ שֶׁלֹּא נִדְּעַ — הָרִי הוּא בְּכָרַת אִם הָיָה מִזִּיד; וּבְשׁוֹגֵג
34 — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

35 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְבּוֹא עַל
36 אִשְׁתֹּת הָאֵח, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אִשְׁתֹּת-אִחִיךָ לֹא תִגְלֶה"
37 (שם, טז). וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה, בְּכָרַת אִם הָיָה מִזִּיד; וְאִם
38 הָיָה שׁוֹגֵג מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה.

39 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְבּוֹא עַל
40 אֲחוֹת הָאִשָּׁה בְּחִי הָאִשָּׁה, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְאִשָּׁה

44 העריות האלה במסכת סנהדרין ומסכת ברכות וכתובות וקדושין.
 45 מקומות ביבמות וכתובות וקדושין.
 46 וכבר נתבאר בריש ברכות (משנה ב) שכל חטא שחייבים
 47 על זדונו ברת ועל שגגתו חטאת קבועה — חייבים על
 48 "לא הודע שלו" (כאשר הוא מסופק אם חטא) אָשם תלוי.
 49 וענין אמרם "חטאת קבועה" הוא שתהיה מן הבהמה
 50 דוקא: כשבה או שעירה. ואם תעני בכל מצות לא-
 51 תעשה אחת אחת ותתבונן בענשים שנוקרו בכל מצוה
 52 ומצוה מהן תמצא, שכל חטא שחייבים על זדונו ברת
 53 ועל שגגתו חטאת — אותה החטאת — חטאת קבועה,
 54 חוץ משני חטאים שחייבים על זדון כל אחד מהם ברת
 55 ועל שגגתו חטאת שאינה קבועה, אלא היא "עולה-
 56 ויורד" (= קרבן המשתנה לפי יכולת המקריב); ואותם שני
 57 החטאים הם טמאת מקדש וטמאת קדשיו (לא תעשה עו,
 58 וקבט). פונתי באמרי טמאת מקדש: טמא שנוכנס לעזרה:
 59 וטמאת קדשיו: טמא שאכל בשר קדש.
 60 וכן יתבאר לך, שכל מצות לא-תעשה שחייבין על זדונו
 61 ברת חייבין על שגגתו חטאת, חוץ מחטא אחד, והוא:
 62 המגדף (לא תעשה ט), שזדונו ברת ואין חייבין על
 63 שגגתו חטאת. וכן יתבאר לך, שכל אדם שחייב מיתת
 64 בית דין — איזו מיתה שתהיה — הרי אותו אדם ברת
 65 גם כן אם לא המיתו אותו בית דין או שלא ידעו בו,
 66 חוץ מעשרה שהם מחייבי מיתת בית דין ואין עליהם
 67 ברת, והם: מסית, ומדיח, ונביא-שקר, ומתנבא בשם
 68 עבודה זרה, וזקן ממרא, ובן סורר ומורה, וגונב נפש
 69 מישראל, ורוצח, ומכה אביו ואמו ומקלל אביו ואמו.
 70 כל אחד מאלו אם נתקיימה עליו העדות — נהרג ואם
 71 לא ידעו בו או שלא היה אפשר לבית דין להרגו —
 72 הרי הוא מתיר עצמו למיתה, אלא שאינו עומד בברת.
 73 דע כללים אלו וזכרם.
 74 המצוה השמ"ז — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
 75 אשת איש, והוא אמרו: "ואל-אשת עמיתך לא-תתן
 76 שכבתך לזרע" (ויקרא יט, כ). וגש בענש העובר על לאו
 77 זה הפרש, והוא: אם היתה אשת איש זו נערה מארשה
 78 (אחר קידושין לפני נשואין) — שניהם חייבים סקילה, כמו
 79 שבאר הכתוב (דברים כב, כא); ואם היתה בת כהן —
 80 היא נשרפת, והוא בחנק, כלומר: הבועל; ואם היתה בת
 81 ישראל והיתה בעולה (נשואה) — חייבים שניהם חנק
 82 כל-זה אם נתקיימה העדות; אבל אם לא נתקיימה — הרי
 83 הוא ברת. במה דברים אמורים? כשהיה מזיד, ואם היה
 84 שוגג — מקריב חטאת קבועה. וכבר נכפל הלאו בעברה
 85 זו והוא אמרו בעשרת הדברות: "לא תנאף" (שמות כ,
 86 יד; דברים ה, יז), כוננו בזה האזהרה על ביאת אשת איש.
 87 ולשון המכלתא (פרשת יתרו שם): "לא תנאף, למה
 88 נאמר? לפי שהוא אומר: (ויקרא כ, י) ענש שמענו, אזהרה
 89 לא שמענו — תלמוד לומר: "לא תנאף". ובספרא:

1 לאשת איש, כמו שבארנו (מצוה שמז), ואמר (פסוק נוסף
 2 לחיזוק): "ואל-אשת עמיתך לא-תתן שכבתך", ורבים
 3 כמו זה כמו שבארנו בפלל התשיעי. והעובר על לאו זה
 4 — בסקילה. ואם לא נסקל — הרי הוא ברת אם היה
 5 מזיד; ואם היה שוגג — מקריב חטאת קבועה.
 6 המצוה השא"נ — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
 7 האב, והוא אמרו: "ענות אביך לא תגלה" (ויקרא יח, ז),
 8 וגם העובר על לאו זה — בסקילה, עד שיהיה הבא על
 9 אביו חייב שתיים: משום שוכב עם זכר ומשום מגלה
 10 ערות אביו. ובגמרא סנהדרין (נד.) נתבאר שממה
 11 שנאמר: "ענות אביך לא תגלה" — אביך ממש. והקשו
 12 שם ואמרו: "האי מ' ואת-זכר לא תשכב" נפקא (אפשר
 13 ללמוד זאת מ"ואת זכר גוי"?") והשיבו: "לחייבו שתיים
 14 וכדברי יהודה דאמר: גוי הבא על אביו חייב שתיים".
 15 ושם בארו ואמרו "מסתברא מליתיה דרבי יהודה (דברי
 16 רבי יהודה מתאפשרים) בישראל ובשוגג ולקרבן, והאי
 17 דאמר "גוי" לשנא מעליא" (והטעם לביטוי "גוי" — כי זוהי
 18 לשון נקיה שלא להתבטא במפורש יהודי בעניני חטא),
 19 כלומר: שאם שגג באביו — יביא שתי חטאות כמי
 20 ששגג בשתי עריות; ואין כן השוגג בזכור דעלמא (זכר
 21 סתם שאינו אביו), שאינו מביא אלא חטאת אחת.

יום רביעי ח' אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה שנב.

שמז. שמו.

25 המצוה השנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
 26 אחי האב, והוא אמרו: "ענות אחי-אביך לא תגלה"
 27 (ויקרא יח, יד) עד שגם שוגג באחי אביו חייב שתי
 28 חטאות, כמו שבארנו באביו. ובגמרא סנהדרין (כד.)
 29 אמרו: הבא על אחי אביו — חייב שתיים לדברי הכל,
 30 דכתיב: "ענות אחי-אביך לא תגלה".
 31 ודע שענין אמרי "נתקיימה העדות" (בכל איסורי עריות —
 32 כתנאי לקיים בהם דיני מיתה) הוא שיהיו שם שני עדים
 33 כשרים מתרים בו או יותר, ובית דין כשר של עשרים
 34 ושלשה שהעדות נגבית לפניהם, ויהיה זה בזמן (שבית
 35 המקדש קיים, ותנאים נוספים) שדיני נפשות נוהגים.
 36 ופשוט הוא, שכל העריות האלה שקדם זכרן (שהוכחנו
 37 קודם) נאמר בהן הכרת בלשון התורה, והוא אמרו אחר
 38 שמנן: "כי כל-אשר יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו
 39 הנפשות העשת" (שם, כט), וכן כל-מה שהזכרנו מהן
 40 שחייבים עליו מיתת בית דין, גם הוא לשון התורה. אבל
 41 שנוי מיני המיתה שאמרנו מקצתן בסקילה ומקצתן
 42 בחנק ומקצתן בשרפה, הרי יש מהם שבאו בקבלה
 43 (חז"ל) ומהן מפורשים בכתוב. וכבר נתבאר דיני כל-

המצוה הנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתחמק בזכרי
(גברים של) עמון ומואב דוקא — אפלו אחר שנתגירו,
והוא אמרו יתעלה: "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'"
(דברים כג, ד) העובר על לאו זה — לוקה, כלומר: שגור
עמוני ומואבי שבעל ישראלית בנשואין — לוקין
שניהם מלקות דאורייתא וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בפרק ח' מיבמות (עו:) ובסוף קדושין (עד:).

המצוה הנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהרחיק
את המצרים ומלהתרחק מלהתחמק בהם אחר שנתגירו,
והוא אמרו יתעלה: "לא תתעב מצרי" (שם, ח) וכבר
נתבאר דיני שתי המצוות האלה, כלומר: דיני מצרי
ואדומי (אזהרה נד, נדפסה לקמן), בפרק ח' מיבמות (שם)
ובסוף קדושין (עו:).

המצוה הנ"ד — האזהרה שהזהרנו מלהרחיק זרע
עשו אחר שנתגירו, כלומר: שאנו מזוהרים לבל נתרחק
מלהתחמק בהם אחר שנתגירו, והוא אמרו יתעלה:
"לא תתעב אדמי כי אחיך הוא" (שם).

המצוה השנ"ד — האזהרה שהזהרנו ממזר מלבוא
על בתי ישראל, והוא אמרו יתעלה: "לא יבא ממזר
בקהל ה'" (שם, ג). והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ח' מיבמות (עח:) ובסוף
קדושין (עד:).

המצוה הש"ס — האזהרה שהזהרנו מלבוא על בתי
ישראל מי שנשחתו אברי התשמיש שלו עד שאי אפשר
לו להוליד, והוא אמרו יתעלה: "לא יבא פצוע דכא
וכרות שפכה בקהל ה'" (שם, ב). ואם בעל בתי ישראל
אחרי הקדושין — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בפרק ט' מיבמות (עו:).

המצוה השס"א — האזהרה שהזהרנו מלהשחית
את אברי התשמיש של זכרים מכל-מין של בעלי החיים
ושונה בזה האדם וזולתו, והוא אמרו יתעלה אחר
שהזכיר מעוף וכתות ונתוק וכו' — "ובארככם לא
תעשו" (ויקרא כב, כד), בא הפרוש (ספרא אמור): "ובכם
לא תעשו". והעובר על לאו זה — לוקה, כלומר:
המסרס מישהו מאיזה מין שיהיה. ובפרק שמונה שרצים
(שבת קי:) אמרו: "תניא מניין לסרס באדם שהוא אסור?
תלמוד לומר: "ובארככם לא תעשו". ואפלו מסרס אחר
מסרס — חיב. דאמר רבי חייא בר אבון אמר רבי יוחנן:
הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חיב, שנאמר:
"לא תאפה חמץ" (שם ו, י) ו"לא תעשה חמץ" (שם ב,
יא); במסרס אחר מסרס שהוא חיב, שנאמר: ומעוף
וכתות וכו'. אם על פרות חיב, על נתוק לא כל-שכן!
אלא להביא נותק אחר פורת שהוא חיב". וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בכמה מקומות בשבת (שם) ויבמות (עה:).

1 "אשר ינאף את-אשת איש אשר ינאף את-אשת רעהו"
2 וגו' ("מות-יומת הנאף והנאפת") (שם), ענש שמענו אזהרה
3 לא שמענו — תלמוד לומר "לא תנאף", אחד האיש
4 ואחד האשה. ולא עשו "ואל-אשת עמיתך לא-תתן
5 שכבתך" (ויקרא יח, כ) אזהרה — לפי שהוא לאו שאינו
6 כולל נואף ונאפת, אלא אזהרה לנואף בלבד. וכן בשאר
7 העריות אי אפשר להם שלא ילמדו אזהרה גם לאשה,
8 אמרו (ספרא): "לא תקרבו לגלות עונה" (שם, ו) — הרי
9 כאן שנים להזהיר האיש על-ידי האשה, והאשה על-ידי
10 האיש". ובגמרא סנהדרין (נא:) אמרו: "הכל היו בכלל
11 נואף ונאפת, הוציא הכתוב (פרט בנפרד) את-בת כהן
12 לשרפה ואת-נערה מארשה לסקילה". וכבר קדם לנו
13 (הפוסק: "אשר ינאף.. מות יומת הנואף והנאפת") פרוש דבר
14 זה בהקדמת מאמר זה (השורש (הכלל) השביעי).

15 המצוה השמ"ו — האזהרה שהזהרנו מלבוא על
16 הנדה בזמן טמאתה, כלומר: כל-שבעת הימים. והוא
17 אמרו: "ואל-אשה בגדת טמאתה לא תקרב" (ויקרא יח,
18 ט); וגם כל-זמן שלא תטבול אחר שבעת הימים היא
19 נדה. והעובר על לאו זה אם היה מזיד חיב כרת; ובשוגג
20 — חיב חטאת קבועה.

יום חמישי ט' אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה נב. נג.

נה. נד. שנד. שס. שסא.

המצוה הנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהתחמק
בפופרים, והוא אמרו יתעלה: "ולא תתחמק בם" (דברים
26 א, ג), ובאר ההתחמקות מה היא ואמר: "בתך לא-תתן
27 לבנו ובתו לא-תקח לבנה" (שם) ובפרוש אמרו במסכת
28 עבודה נרה (לו:): "דרך חתנות אסרה תורה". העובר על
29 לאו זה יש בעניו הפרש והוא: אם בא עליה בפרהסיא
30 (לעיני רבים) — הרי ההורגו בשעה שהוא עושה את-
31 העברה, כבר קיים את-עניו כמו שעשה פינחס בזמרי
32 (במדבר כה, ח) אמרו (סנהדרין פא:): הובעל ארמית קנאין
33 פוגעין בו, ודוקא בתנאים שאמרו, והם: שיבעול
34 בפרהסיא ובשעת מעשה וכמעשה שהיה (בדיוק כפי
35 שהתרחש אצל פנחס וזמרי) אבל אם לא עשה זה
36 בפרהסיא, או שפרש ולא פגע בו קנאים — הרי הוא
37 מחיב כרת. אבל לא נתבאר בו פרת זה בלשון התורה.
38 אמרו: "לא פגעו בו קנאים מהו?" ונתבאר שהוא בכרת,
39 שנאמר: "כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב וגו' יכרת
40 ה' לאיש אשר יעשה ער וענה" (מלאכי ב, יא-יב), אמרו:
41 מכלל דבכרת. כשמתבאר אם כן שאדם בעל ארמית
42 בעדים והתראה — לוקה מדאורייתא, ודע זאת. וכבר
43 נתבאר דיני כל-הדברים האלה בעבודה נרה (לו:)
44 ובסנהדרין (פב:).

יום שישי י' אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קסא. קסב.

מצות עשה לח. מצות לא תעשה קס.

קנח. קנט.

1 המצוה הקס"א — האזהרה שהזהר בהן גדול בלבד
2 מלשא אלמנה, והוא אמרו יתעלה: "אלמנה וגרושה
3 וחללה זנה את-אלה לא יקח" (ויקרא כא, יד) וכפל
4 (באיסור מיוחד לכהן גדול) אזהרה זו בכהן גדול בגרושה
5 וחללה וזונה (למרות שכבר הוא מזהר על כך בכל כהן
6 הדיוט) לענין שבארוהו בגמרא קדושין (עז). והוא: שאם
7 ארע שתהיה אשה אחת אלמנה וגרושה וזונה וחללה,
8 ובעלה בהן גדול — לוקה ארבע מלקיות; ואם בעלה
9 בהן הדיוט — לוקה שלש. ושם אמרו: "אלמנה וגרושה
10 וחללה זונה בזמן שהן פסדר — חייב על כל-אחת
11 ואחת", ובארו שזה באשה אחת. וענין אמרם "פסדר",
12 שחלו אלו הענינים לפי הסדר שבפסוק, שתהיה תחלה
13 אלמנה, ואחר-כך גרושה, ואחר-כך תהיה חללה, ואחר-
14 כך תהיה זונה. והצרכנו לזה, מפני שהיא אשה אחת
15 ובבעילה אחת אנו רוצים לחיבו ארבע מלקיות אלו.
16 וכלל הוא אצלנו (שם עז): אין אסור חל על אסור
17 אלא-אם-כן היה אסור מוסיף (שהאסור שבא אחרון מוסיף
18 חומרה יתרה בפרטי האיסור): או אסור כולל (שאיסור
19 האחרון הוא איסור שמקיף יותר "נאסרים"; איסור השולט על
20 תחום רחב יותר) או אסור בת אחת (שהאיסורים חלים יחדיו
21 באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין אחד מקדים), כמו
22 שבארנו במקומו במסכת כרתות בפרושנו ("פירוש
23 המשניות" פרק ג משנה ד); ואם יהיו על הסדר (בדוגמה
24 שלנו ב"סדר" זה), יהיה בכלם אסור מוסיף, כמו שנתבאר
25 שם. אבל אם היו גופים רבים (נשים שונות), כגון שבעל
26 אשה אלמנה ואשה אחרת חללה ואשה אחרת זונה
27 ואשה אחרת גרושה — אין צריך לומר שהוא לוקה על
28 כל-אחת ואחת. ואפשר שתקשה ותאמר: כיון שהכלל
29 אצלנו: אין לוקין על לאו שבכללות — מדוע לוקה על
30 כל-אחת ואחת, והרי כלן מזהר עליהן בלאו אחד? דע
31 שבעל ענין זה כפל את-הלאו בכהן גדול על גרושה
32 וזונה וחללה — להשמיענו שדינו בהן כמו דין בהן
33 הדיוט שלוקה על כל-אחת ואחת, ונתחייב בהן הדיוט
34 מלקות על כל-אחת ואחת, כיון שנתקדה אחת מהן
35 בלאו אחד, נעשו כלן לחלק, והוא אמרו: "ואשה גרושה
36 מאישה לא יקחו" (שם כא, ז). הואיל ויחד הגרושה
37 בלאו, והרי הוא לוקה על הגרושה בפני עצמה, כך לוקה
38 על זונה בפני עצמה, ועל חללה בפני עצמה. וזהו ענין
39 אמרם בגמרא קדושין (עז): "כשם שחלוקה גרושה
40 מחללה וזונה בכהן הדיוט, כך חלוקה בכהן גדול". ושם
41 נתבאר, שאם הנשים גופין מחלקין לוקה על כל-אחת

ואחת, בין שהיו על הסדר או שלא על הסדר. הנה
46 נתבאר לך שהלאו על כל-אחת מהן מצוה בפני עצמה,
47 ולפיכך לוקה על כל-אחת ואחת. ושם (עח) נתבאר,
48 שאין בהן הדיוט חייב מלקות משום אחת מהן עד שיקח
49 (יקדש) ויבעול, והוא אמרם: "בעל — לוקה, לא בעל
50 — אינו לוקה; (והכתובים): "אלמנה וגרושה וחללה זונה את
51 אלה לא יקח .. ולא יחלל זרעו בעמיו" — מובנם לגבי כהן
52 הדיוט הוא: מה-טעם קאמר: (כלומר): מה-טעם "לא
53 יקח"? משום "לא יחלל" (ואין ב"לא יחלל" אזהרה על
54 הקידושין). וכבר נתבאר דיני ארבע מצות אלו (קנח-קסא)
55 בשלמות ביבמות וקדושין.
56

57 המצוה הקס"ב — האזהרה שהזהר בהן גדול
58 מלבוא על האלמנה אפלו בלי קדושין, והוא אמרו
59 יתעלה: "ולא-יחלל זרעו בעמיו" (שם, טו). ופרשו שבהן
60 הדיוט נאסרו עליו הנשואין (ב"גרשה" "זונה" ו"חללה" —
61 האסורים על כהן הדיוט), שנאמר: "לא יקחו" (שם ז),
62 ולקוחין הם הקדושין, אלא שאינו לוקה עד שיבעול,
63 כמו שבארנו לעיל (ובהמשך: לא תעשה קנח, קס ובסוף
64 קסא); אבל אם בעל בלי קדושין, אף-על-פי שזה אסור
65 ומזהר עליו (מצד "לא תהיה קדשה" ופסלה (עשאה חללה
66 לכהונה ולתרומה) — אינו לוקה משום זה, כיון שלא
67 נתפרשה אזהרה לכך. אבל בהן גדול באו בו שני לאוין:
68 אחד "לא יקח" והוא אסור הנשואין, והשני "ולא יחלל
69 זרעו" והוא אסור הביאה אפלו בלי קדושין. ובגמרא
70 קדושין (עח) אמרו: "וימודה רבא בכהן גדול באלמנה,
71 שאם בעל ולא קדש שלוקה, "ולא יחלל זרעו" אמר
72 רחמנא — והרי חלל". ושם אמרו: "בהן גדול באלמנה
73 — לוקה שתיים: לוקה משום "לא יקח", ולוקה משום
74 "לא יחלל". ולא נתיחד זה באלמנה (על אף שבפשוט
75 הכתובים מתייחס לכל הקבוצה שבפסוק שלפניו) אלא לפי
76 שהיא המתיחד בלאו על בהן גדול והיא פשרה לכהנה,
77 ובבעילה זו חללה ופסלה לכהנה. אבל גרושה וזונה
78 וחללה הרי דינו בשלשמן כדן בהן הדיוט, כלומר:
79 שכל-אחת מהן פסולה לכהנה מתחלתה (ולא עשה כאן
80 הכהן הגדול חלול מעיקרו), ולא כפל אסורין על בהן גדול
81 (לצורך איסור נוסף של חילול, או כדי לאסור גם בביאה) אלא
82 לענין שהנפרתי לך (אזהרה קסא — כדי לייחד לאו לכל
83 אחד).

84 המצוה הל"ח — הצווי שנצטוה בהן גדול לשא
85 בתולה (שלא נבעלה) בבתוליה והוא אמרו יתעלה:
86 "והוא אשה בבתוליה יקח" (שם, יג) ובפרוש אמרו
87 (כתובות ל). "עושה היה רבי עקיבא ממזר אפלו מחכי
88 עשה". ובארו את-זה, כגון: שבעל בהן גדול מי שאינה
89 בתולה — שהיא אסורה עליו בעשה. לפי שהכלל הוא
90 אצלנו: לאו הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר

מַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן — וְזֶה כֹּלֵל
 כָּל-מַעֲשֵׂה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים, הַשְׁחִיתוֹת וְעִבּוּדֵי הָאֲדָמָה וּמִרְעָה
 הַמִּקְנֵה וְיֵשׁוּב הָאֶרֶץ גַּם כֵּן, לְפִיכָף חֹזֵר וּבָאֵר שְׂאוֹתָם
 הַמַּעֲשִׂים שֶׁהִזְהִירָם מֵהֶם הֵם אֵלּוּ וְאֵלּוּ: עֲרוֹת לֹא תִגְלֶה
 וְעֲרוֹת לֹא תִגְלֶה (כלומר, פרט כל תועבה בפני-עצמה), וּכְמוֹ
 שֶׁבָּאֵר בְּסוֹף הַעֲנִין וְאָמַר: "כִּי אֶת-כָּל-הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ
 אֲנִשֵּׁי-הָאָרֶץ" (שם, כז). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "כֹּל לֹא יָבִנוּ
 בְּנִינּוֹת וְלֹא יִשְׁעוּ כְּרָמִים כְּמוֹתָם (וגם זה, לכאורה, כולל
 ב"מעשה ארץ כנען לא תעשו") — תִּלְמִיד לֹמַר: "וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ" (שם, ג), לֹא אֲמַרְתִּי אֲלָא בְּחֻקִּים
 הַחֻקִּים לָהֶם וְלְאֲבוֹתֵיהֶם". וְשֵׁם אָמַר: "וּמָה הָיוּ
 עוֹשִׂים? הָאִישׁ נוֹשֵׂא אִישׁ וְהָאִשָּׁה נוֹשָׂא אִשָּׁה וְאִשָּׁה
 נִשְׂאֵת לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים". הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהִלָּאוּן הָאֵלָּה שֶׁהֵם
 כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנָעַן לֹא תַעֲשׂוּ הֵם
 אֲזַהֲרָה עַל בִּיאַת כָּל-הָעֲרִיּוֹת עַל דֶּרֶךְ הַכָּל. וְחֹזֵר וְכַפֵּל
 אֶת-הִלָּאוּ בָּהֶן, כָּל-עֲרוֹה לְבִדָּה. וּכְבָּר בָּאֲרָנוּ אָנוּ אֵת
 כָּל-דִּינֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת בְּפֶרֶק ז' מִסְנֵהֶרֶין (משנה ד)
 בְּפִרוּשׁ הַמִּשְׁנָה וּבְאֲרָנוּ שְׁלוּקִין עֲלֵיהֶם. וּמִמֶּה-שָּׂאָתָה
 צָרִיף לְדַעַת, שֶׁכָּל-אִשָּׁה שֶׁחִיבִים עַל בִּיאָתָה כֶּרֶת — הָרִי
 הַנּוֹלֵד מֵאוֹתָהּ הַבִּיאָה שֵׁשׁ בָּהּ חֵיִיב כֶּרֶת נִקְרָא: מִמּוֹר,
 וְהוּא שֶׁקָּרָא ה' מִמּוֹר, בֵּין שְׂאוֹתָהּ הַבִּיאָה בְּדוֹן בֵּין
 בִּשְׁגָגָה — הוֹלֵד מִמּוֹר, חוּץ מִן-הַנֶּהֱדָה בְּלִבֵּד שֶׁהוֹלֵד
 מִמֶּנָּה אֵינוּ מִמּוֹר אֲלָא נִקְרָא: בֵּין-הַנֶּהֱדָה. וּכְבָּר נִתְבָּאֵר
 עֲנִין זֶה בְּפֶרֶק ד' מִיִּבְמוֹת (נט).

הַמִּצְוָה הַקַּמ"ט — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְבָדֵק בְּסִמְנֵי
 (הכשרות של) בְּהֵמָה וְחִיָּה, הֵינּוּ: שִׁיָּהּ מַעֲלִי גֵרָה
 וּפִרְסָתָן סְדוּקָה, וְאִז מִתֵּר לְאָכְלָן. וְזֶה שָׂאֵנוּ מִצְוִים לְבָדֵק
 אוֹתָם בְּסִמְנֵים אֵלּוּ — הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמַר: "זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וְגו'" (שם יא, ב). וּלְשׁוֹן סִפְרָא
 (פרשת שמִיני): אֵתָה תֹאכְלוּ — אוֹתָהּ בְּאֵכִילָה וְאִין
 בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּאֵכִילָה, כְּלוֹמַר: אֵת שֵׁשׁ-בָּה סִמְנֵים אֵלּוּ
 — הִיא שֶׁמִּתֵּר לְאָכְלָהּ, מִשְׁמַע מִזֶּה, שָׂאת שְׂאִין בָּהּ
 סִמְנֵים אֵלּוּ — אֲסוּר לְאָכְלָהּ, וְזֶה לֹא הֵבֵא מִכָּל עֲשֵׂה,
 שֶׁהוּא עֲשֵׂה לְפִי הַכָּל שֶׁבִּגְדִינוּ לְפִיכָף אָמַר בְּסוּף
 לְשׁוֹן זֶה: "אִין לִי אֲלָא בַּעֲשָׂה, מִנֵּין בְּלֹא-תַעֲשֵׂה?
 תִּלְמִיד לֹמַר: אֶת-הַגִּמְלָה" — כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִצְוֹת
 לֹא-תַעֲשֵׂה (קעב). הִנֵּה נִתְבָּאֵר, שֶׁאָמַר "אֵתָה תֹאכְלוּ"
 — מִצְוַת עֲשֵׂה. וְהַפְנָנָה בְּמִצְוָה זֹאת הִיא מִה שֶׁהִזְכַּרְתִּי לָךְ,
 וְהוּא: שָׂאֵנוּ נִצְטוּיָנוּ לְדְרוֹשׁ סִמְנֵים אֵלּוּ בְּכָל-בְּהֵמָה
 וְחִיָּה, וְאִז יֵהֵא מִתֵּר לְאָכְלָהּ, וְדִין זֶה — הוּא הַמִּצְוָה.
 וּכְבָּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (ו). וּבְמִסְכַּת
 חֲלִין (נט).

שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה. וְאָמַר עוֹד (הוריות יא): "וּמִצְוָה עַל
 הַבְּתוּלָה". וּכְבָּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּפֶרֶק ו' מִיִּבְמוֹת
 (כט), וּבְמִקְוֹמוֹת בְּכֻתְבוֹת (צז): וְקִדּוּשִׁין (סח).

הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מָאָה וְשִׁשִּׁים — הָאֲזַהֲרָה
 שֶׁהִזְהִיר הַכֹּהֵן מִלְּשֵׂא גְרוּשָׁה, וְהוּא אָמַר: "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה
 מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ" (שם, ז) וּכְשָׁבָא (ויש גורסין: כָּל-זֶמֶן שָׁבָא)
 עֲלֶיהָ — חֵיִב מִלְּקוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּנ"ח — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִיר הַכֹּהֵן מִלְּשֵׂא
 זוֹנָה (שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל האסור לה),
 וְהוּא אָמַר: "אִשָּׁה זֹנָה וְחִלָּלָה לֹא יִקְחוּ" (ויקרא כא, ז)
 וּכְשָׁבָא (ויש גורסין: כָּל-זֶמֶן שָׁבָא) עֲלֶיהָ — חֵיִב מִלְּקוֹת.

הַמִּצְוָה הַקַּנ"ט — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִיר הַכֹּהֵן מִלְּשֵׂא
 חִלָּלָה (שנולדה מן הפסולים לכהונה וכן כשנבעלה לפסול
 מכהונה — מתחללת), וְהוּא אָמַר: "אִשָּׁה זֹנָה וְחִלָּלָה"
 (שם); וּכְשָׁבָא (ויש גורסין: כֹּנ"ל) עֲלֶיהָ — חֵיִב מִלְּקוֹת.

יום שבת קודש י"א אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה שנג.

מצות עשה קמט.

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי"ג — הָאֲזַהֲרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַתְעַנֵּג
 בְּאַחַת מִכָּל-הָעֲרִיּוֹת וְאִפְלוּ בְּלִי בִיאָה, כְּגוֹן הַחֲבוּק
 וְהַנְּשׁוּק וְכִיּוּצָא בָּהֶן מַפְעֻלוֹת הַזְנוּת, וְהוּא אָמַר: תַּעֲלֶה
 בְּאֲזַהֲרָה עַל זֶה: "אִישׁ אִישׁ אֵל-כָּל-שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא
 תִקְרְבוּ לְגִלוֹת עֲרוּהָ" (ויקרא יח, ו) כָּאֵלּוּ אָמַר: לֹא
 תִתְקַרְבוּ אֲלֵיהֶם קִרְבָּה הַמְּבִיאָה לְגִלוֹת עֲרוּהָ. וּלְשׁוֹן
 סִפְרָא (אחרי שם): "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלוֹת עֲרוּהָ", אִין לִי אֲלָא
 שֶׁלֹּא יִגְלֶה, מִנֵּין שֶׁלֹּא יִקְרַב? תִּלְמִיד לֹמַר: "וְאֵל-אִשָּׁה
 בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב" (שם, יט), אִין לִי אֲלָא נִדָּה בַל
 תִּקְרַב וּבַל תִּגְלֶה, וּמִנֵּין כָּל-הָעֲרִיּוֹת שֶׁהֵן בְּכָל תִּקְרַב
 וּבַל תִּגְלוּ? תִּלְמִיד לֹמַר: "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלוֹת עֲרוּהָ".
 וְשֵׁם (שם כט) נֹאמַר: "וְנִכְרַתָּ הַנִּפְשׁוֹת הָעֲשֻׁת", מָה
 תִּלְמִיד לֹמַר? לְפִי שֶׁנֹּאמַר: "לֹא תִקְרְבוּ" כֹּל יֵהִיוּ
 חֵיִבִּין כֶּרֶת עַל הַקְּרִיבָה — תִּלְמִיד לֹמַר "הָעֲשֻׁת", לֹא
 הַקְּרִיבוֹת. וּכְבָּר נִכְפַּל הִלָּאוּ בְּאֲסוּר הַדְּבָרִים הַמְּכַעְרִים
 הָאֵלָּה וְאָמַר: "לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מַחְקוֹת הַתּוֹעֵבֹת" (שם, ל)
 אֲכַל אָמַר: (בפסוק שנאמר כהקדמה לאיסור כל העריות)
 "כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ-מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁכְּתֻם-בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ
 וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ-כְּנָעַן וְגו' לֹא תַעֲשׂוּ" (שם, ג), אֵינוּ מִזְהִיר
 בִּשְׁנֵי לְאוּיִן אֵלּוּ מַחְקוֹת הַתּוֹעֵבֹת בְּלִבֵּד, אֲלָא מִזְהִיר
 בָּהֶם מִהַתּוֹעֵבֹת עֲצֻמָּן שֶׁבָּאֵר אַחֵר כֶּף, כְּלוֹמַר שֶׁהִבִּיא
 שְׁנֵי לְאוּיִן כְּלָלִים עַל כָּל-הָעֲרִיּוֹת. וְכָאֲשֶׁר הִזְהִיר עַל

ישעיה פרק כ' ה'

ה וַחֲתוּ וַיָּבֹשׁוּ מִכּוּשׁ מִכְּטָם וּמִן־מִצְרִים תִּפְאַרְתָּם: ו' וְאָמַר יֹשֵׁב הָאֵי הָיָה בְּיָוִם הַהוּא הִנֵּה־כָּה מִכְּטָנוּ אֲשֶׁר־נָסְנוּ שָׁם לְעֹזְרָה לְהַנְצִיל מִפְּנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְאִידָּה נִמְלֹט אֲנַחְנוּ: (פ)

ישעיה פרק-כא א'-ג

א מִשָּׂא מַדְבַּר־יָם כְּסוּפֹת בִּנְגֵב לְחֹלֶף מִמֶּדְבָּר כִּי אֵין מֵאֲרֶץ נֹרָאָה: ב חֲזוֹת קֶשֶׁה הֶגֶד־לִי חֲבוּגָד | בּוֹגֵד וְהַשּׁוֹדֵד | שׁוֹדֵד עָלַי עֵילָם צוּרִי מְדִי כֹל־אֲנַחְתָּה הַשְׁבֵּתִי: ג עַל־כֵּן מָלְאוּ מִתְּנֵי חֲלָחֶלָה צִירִים אַחְזוּנִי כְּצִירֵי יוֹלָדָה נְעוּתִי מִשְׁמָע נִבְהַלְתִּי מֵרְאוֹת:

רש"י

לפי התרגום כך פירושו את הבוגד בא אחר ובוגד אותו (ס"א אותך) ואת השודד בא אחר ושודד אותו (ס"א אותך) אלו פרס ומדי שבוזזין ושודדין את בבל ששדדה ובזזה עד עתה את כל המדינות: עלי עילם. ובואי עליה: צורי מדי. על בבל במצור, אלהי צורי (ש"ב כב) הטעם למטה ברי"ש וזה טעמו למעלה בצד"י כמו שובי: כל אנחתה השבתי. לא מפיק ה"א לפי שהוא כמו כל אנחות שבעולם והוא לשון אנחה מרובה של אנשים רבים שושפיר"ש בלעז כל אנחות השבתי שהיה העולם נאנח מפני עולה של מלכות בבל עתה השבתי אותה: (ג) מלאו מתני חלחלה. הנביא הוא רחמני ומתאנח על פורענות האומות זו מדרש אגדה ולפי פשוטו הנביא אומר הקינה והאנינות כאילו זו בבל מתאוננת: צירים. לשון חיל וחבלים רבותינו אמרו יש דלתות וצירים לאשה כמו שיש צירים לדלתות הביתף נעויתי. חולי הוא הקרוי עוית בלי חכמים:

מצודת ציון

(ה) וחתו. ענין שבר: (ו) כה. כמו כן: נסנו. מלשון ניסה ובריחה: (א) כסופות. רוח סופה וסערה: בנגב. ענין יובש כמו כאפיקים בנגב (תהלים קכו): לחלוף. לעבור כמו וחלוף ביהודה (לעיל ח): (ב) חזות. מראה נבואה: הבוגד. ענין מרד: והשודד. ענין עושק: עילם. הוא ממדינת מדי: צורי. מלשון מצור והוא הקיף גייסות סביב העיר לכבשה: (ג) חלחלה. ענין רעדה ורתת: צירים. ענין כאב כמו צירים וחבלים יאחזון (לעיל יג): נעויתי. מלשון עוות ועקום:

השמועה ונבהלתי מראיית פלאי האבדון:

(ה) וחתו ובשו. כל המביטים ומצפים על עזרת כוש והמתפארים במשען מצרים: תפארתם. ונט"ש בלעז: (ו) יושב האי הזה. ארץ ישראל שהיו נשענים על פרעה לעזרה: האי. לשון איי הים: (א) משא מדבר ים. הנבואה הזאת על בבל כמו שמפורש בה וא"ת הרי כבר ניבא עליה (לעיל יג) על הר נשפה שאו נס וכל הפרשה כולה פעמים שהנבואה באה בפיו היום בסיגנון אחד ולאחר זמן בסיגנון אחר: משא מדבר ים. תרגום ירושלמי מטל משרין דאתיין ממדברא כמי ימא: כסופות בנגב לחלוף. כרוח סופה המתהפך בארץ יבשה שהיא מעלה אבק רב: לחלוף. כך יחליפו לבוא מחנות רבות על בבל: ממדבר. יבואו לה: מארץ נוראה. ת"י מארעא דאתעבדא בה חסינן ויש לפרש שהוא מקום נחש ועקרב כמו שנאמר (דברים א) המדבר הגדול והנורא: (ב) חזות קשה. הנביא אומר נבואה זו קשה על בבל הוגד לי: הבוגד בוגד. ת"י אניסא מתאנסין ובזזיא מתבזזין ולשון העברית

מצודת דוד

(ה) וחתו. ישראל שהיו מביטים לעזרת כוש והיו מתפארים בבטחון מצרים בבוא מפלתם יחתו ויבושו ממבטם ותפארתם: (ו) יושב האי הזה. זהו א"י שהוא בגבול הים: כה מבטנו. כזאת עלתה האומות אשר היינו מביטים אליהם לעזרה אשר חשבנו לנוס אליהם להנצל ממלך אשור: ואיך נמלט אנחנו. אם כך עלתה בהם ולא יכלו למלט את עצמם איך נמלט אנחנו בעזרתם: (א) מדבר ים. ר"ל על בבל היושבת אחר המדבר במערבו של פרס ומדי הבאים עליה למלחמה: כסופות. כרוח סופה המתהפך בארץ גבוהה ויבשה שמעלה אבק רב: לחלוף. כן יהיה מרבית האבק לעת יחלוף צבא רב להלחם על בבל: ממדבר בא. מדרך המדבר יבוא: מארץ נוראה. כן יקרא המדבר שהוא מקום נחשים ועקרבים המייראים את העובר בו וכמ"ש המדבר הגדול והנורא (דברים א) וכפל הדבר במ"ש: (ב) חזות. נבואה קשה נאמר לי על בבל: הבוגד בוגד. כל הרוצה לבגוד בוגד בו וכל הרוצה לשדד משדד אותו: עלי עילם. את עילם עלי למלחמה ואת מדי שימי עליה מצור: כל אנחתה. כל האנחות שהיתה בבל מאנחת את העכו"ם במה שהטילה עליהם עול כבד הנה עתה בבוא מפלתה בטלתי כל האנחות: (ג) על כן. בעבור גודל הצרה: מלאו מתני חלחלה. הנביא אמר בלשון בבל: צירים אחזוני. כאבים אחזו אותי כמו כאבי יולדת: נעויתי משמוע. נתעקם גופי מקול

משלי פרק כז כד-כז

כד כִּי לֹא לְעוֹלָם חֶסֶן וְאִם-יָזֵר לְדֹר וְדֹר: כֹּה גָלָה חֲצִיר וְנִרְאָה-דֶּשָׁא וְנֶאֱסָפוּ עֲשָׂבוֹת הָרִים:
כו כְּבָשִׂים לְלִבּוֹשָׁךְ וּמַחִיר עֲתוּדִים: כז וְדִי | חֶלֶב עֲזִים לְלַחֲמֶךָ לֶלֶחֶם בֵּיתְךָ וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ:

משלי פרק כח א-ז

א נָסוּ וְאִין-רָדַף רֶשַׁע וְצַדִּיקִים כִּכְפִּיר יִבְטַח: ב כַּפֶּשֶׁע אֶרֶץ רַבִּים שָׁרִיה וּבְאָדָם מִבֵּין יָדַע כֵּן יֶאֱרִיד:
ג גִּבֹּר רֶשַׁע וְעֹשֶׂק דְּלִים מִטֶּר סֶחָף וְאִין לָחֶם: ד עֹזְבֵי תוֹרָה יִהְלְלוּ רֶשַׁע וְשֹׁמְרֵי תוֹרָה יִתְגַּדְּלוּ בָּם:
ה אֲנִשְׁיֵרַע לֹא-יָבִינוּ מִשְׁפָּט וּמִבִּקְשֵׁי יְהוָה יָבִינוּ כֹּל: ו טוֹב-רֶשַׁע הוֹלֵךְ בְּתַמּוֹ מִעֲקֹשׁ דְּרָכִים וְהוּא עֹשִׂיר:

רש"י

מאין רודף: וצדיקים. אמיץ לבם בהקב"ה ככפיר אשר יבטח בגבורתו: (ב) כפשע ארץ רבים שריה. שזהו פורענות לארץ בהיות שריה רבים הרודפי' רק אחר בצעם: ובאדם מבין. ובשביל אדם מבין יתארך הפורענות מלכוא: (ג) גבר רש. דייק עם הארץ עושק דלים. בדין על שאינו מתון בדין הרי הוא כמטר הסוחף את השדה ואין עושה פירות: סוחף. שוטף ובמשנה נסתחפה שדהו וכן נסחף אביריך (ירמיה מו) נשטפו ומערו וכשלו: (ה) אנשי רע לא יבינו משפט. אינם משימים לב לפורעניות העתיד' שיתבוננו בה וישובו מדרכם וינצלו: ומבקשי ה' יבינו כל. טובה ורעה, משפט, יושטיצ"א בלע"ז כך פירש רבי תנחומא על דור המבול: (ו) טוב רש. אף עני שבתורה: והולך בתומו. במעשים טובים:

מצודת ציון

(כד) חוסן. ענין חוזק ויאמר על העושר וכן חוסן ויקר יקחו (יחזקאל כב): נזר. כתר: (כה) ונאספו. ענין כליון כמו אסף אסיפם (ירמיה ח'): (כו) ומחיר. ענין ערך הדבר ושוי כמו יקחו במחיר (דברי הימים ב' א'). עתודים. עזים זכרים: (כז) ודי. ענין ספוק הצורך: ללחמך. למאכלך: ללחם ביתך. כמו וללחם ביתך בוי"ו: (א) ככפיר. שם משמות האריה: (ג) סוחף. ענין שטיפה וגריפה כמו נסחף אביריך (ירמיה מו): (ד) יתגרו. מלשון תגר ומריבה:

ומולידים ולדות הרבה ואף המה קיימים לבעליהם: (כז) ודי חלב עזים. יהי לך די מחסורך חלב עזים למאכלך ולמאכל אנשי ביתך ובוזה ימצא חיים לנערותיך ולא ימותו ברעב והוא למשל לומר אף אם חכמת בדברים עיונים למוד גם דברים פשוטים קלי העיון ותוכל לעסוק בהם לעת תחלש כח העיוני וללמד עם מי אשר קצרה דעתו להשכיל דברים עיונים ותחיה אותו בדברים פשוטים: (א) נסו וגו'. על הרשעים תפול חתת אלהים וינסו מבלי מי ירדוף אף אחר אחד מהם לשיפחדו כולם כי רודף אין ועכ"ז יבוא המורך בלבם אבל הצדיקים כ"א מהם אף כשהוא יחידי יהיה בוטח ושנאן במשענת ה' ככפיר הבוטח בכחו: (ב) כפשע. בעבור הפשע עם הארץ ירבו קצינים, שרוצים רק טובת עצמם והארץ הנה נשחתה: ובאדם. בעבור אדם מבין יודע דעתם להשיבם מפשעם יאריך המקום קיום הארץ אף בהיות כן שרבים קציניה כי לא יערו ולא ישחיתו: (ג) ועושק דלים. דבר בהווה כי העשיר אין מניח לגזול עשרו כי חזק הוא ממנו: מטר. הרי הוא כמטר שוטף בחזקה וגורף הזרעים ואין לחם אף כי דרך המטר להגדיל התבואה מ"מ לפעמים עוד יפסיד כן הרשע הזה חושב להרבות הונו בגזל ועוד יבוא לו חסרון: (ד) עוזבי תורה. אלו שאחזו בתורה ועזבוה יהללו עוד את הרשע א"כ המה גרועים ממנו כי הרשע יודע בעצמו שלא טובים מעשיו אבל יעשה לתאבון אבל הם מהללים מעשיו וכמ"ש רז"ל שנה ופירש יותר מכולם: יתגרו בם. יעשו מריבה עם הרשעים אף אם רבים המה לא יחניפו אותם: (ה) לא יבינו משפט. אף בבוא משפט פורעניות לא יבינו שבגמול באה כי חושבים הכל למקרה: יבינו כל. כל דבר הבאה מן השמים יבינו למה באה ועל מה באה ואינם תולים שום דבר במקרה: (ו) הולך בתומו. שאינו מרמה בפיו לאסוף הון והרי הוא בעניו: מעקש. ממי שמעקש דרכיו לרמות הבריות להרבות הון והרי הוא עשיר:

מצודת דוד

(כד) כי וגו'. עם כי כביר מצאה ידך מ"מ גם מזה אל תנח ידך כי לא לעולם יתקיים חוזק העושר ותהיה אז נושע בעדרי הצאן: ואם נזר. וכי נזר העושר היא דבר המתקיים לכל ימי הדורות וכפל הדבר במ"ש: (כה) גלה. לפעמים נגלה החציר ונראה דשא ופעמים נאספו וכלו עשבות הרים לזה תן דעתך להכין לעת אשר לא תמצא: (כו) כבשים. גיזת הכבשים יהיה לצורך מלבושך והעתודים יהיו לך בערך שדה כי כמו תבואת השדה נקצרת בכל שנה ושנה והארץ לעולם עומדת כן גיזת העתודים תתמיד והעתודים קיימים ומעברין נקבותיהם

ו הָיָה בְּכַף מֵאֲזִינִים וְאֶכְלִין וּמִשְׁקִין בְּכַף שְׁנִיָּה – טְמֵאִין. וּבִמְתָּ – הַפֵּל טְהוֹר, חוּץ מִן הָאָדָם. זֶה הַמָּדָר בְּזָב מִבְּמֹת, וְחֹמֶר בְּמֹת מִבְּזָב: שֶׁהָזָב עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב מִתַּחְתּוֹ, לְטֵמֵא אָדָם וּלְטֵמֵא בְּגָדִים, וְעַל גִּבּוֹ מִדָּר, לְטֵמֵא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין, מִה שְּׂאִין הַמֶּת מִטֵּמֵּא. הַמָּדָר בְּמֹת: שֶׁהַמֶּת מִטֵּמֵּא בְּאֵהָל, וּמִטֵּמֵּא טְמֵאֵת שְׂבָעָה, מִה שְּׂאִין הָזָב מִטֵּמֵּא.

ז הָיָה יוֹשֵׁב עַל גִּבִּי הַמָּטָה, וְאַרְבַּע טְלִיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רִגְלֵי הַמָּטָה – טְמֵאֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ יִכְוֹלָה לַעֲמֹד עַל שְׁלֹשׁ. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר. הָיָה רֹכֵב עַל גִּבִּי בְּהֵמָה, וְאַרְבַּע טְלִיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רִגְלֵי בְּהֵמָה – טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי

פירוש ברטנורה

ו טמאין. בין כרע הזב בין כרעו אוכלין ומשקין נטמא טומאת היסט: ובמת הכל טהור. בין מושב ומשכב בין אוכלים ומשקין, בין כרע המת בין כרעו הם. דכל טומאות המסיטות טהורות, חוץ מהסיטו של זב. ואם כרעו הן, נמי טהורים, דכל שהמת נישא עליו כגון בכף מאזנים לבד מאוהל, טהור, חוץ מן האדם, דבזמן שמכריע את המת, טמא מפני שהסיטו, כדאמרינן בפרק בתרא דנדה (דף ס"ט), אטו מת מי לא מטמא במשא: מדף. לשון טומאה קלה. כדכתיב (ויקרא כ"ו) קול עלה נדף. ורמב"ם פירש, מדף מלשון ריתו נודף, שריח טומאת הזב הולכת למרחוק לטמא כל הכלים שעל גביו אע"פ שלא נגע בהם. אבל לא כטומאת הכלים שתחתיו, שכלים שעל גבי הזב אע"פ שיש דברים חוצצים בינם לבין הזב, כולם מטמאים טומאה קלה לטמא אוכלים ומשקין, אבל לא לטמא אדם וכלים. ואילו כלים שתחתיו, אפילו הן מאה זה על גב זה, התחתון שבכולם טמא טומאה חמורה לטמא אדם לטמא בגדים כמו העליון: מה שאין המת מטמא. דמתחתיו אפילו תהא טומאה בוקעת ויורדת מכל מקום אין משכב ומושב שתחתיו מטמא אדם לטמא בגדים: ועל גביו מדף. נדף דמת מטמא כלים שעל גביו טומאת מדף לטמא אוכלים ומשקים, דטומאה בוקעת ועולה, מכל מקום אם [היה המת בעליה ומשכבות ומושבות בבית עד שמי הקורה, והנסרים נכפפים מכובד המת ומכבידן על המשכבות, או] המת בבית סמוך לשמי קורה, והמשכבות בעליה, ונכפפים הנסרים מכובד המשכבות ומכבידן על המת, כי האי גוונא בוב טמא מתחתיו לטמא אדם לטמא בגדים, ועל גביו לטמא אוכלים ומשקין, ובמת בין על גביו בין מתחתיו טהור: ז שאינה יכולה. וכיון דזה אינו יכול וזה אינו יכול, כל חד וחד כוליה מעשה עבד ואיכא רובו של זב נישא עליו: רבי שמעון מטהר. רבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה, כלומר רובו של זה מכביד על כל אחד ואחד. ואודא לטעמיה דאמר לעיל בפרקין ביחודי טמא, ובמרבוי טהור, שאין אחד נושא את רובו. ואין הלכה כר' שמעון: היה רכוב על גבי בהמה. בעומדת איירי. דאי במהלכת, כל שעה האחת נקשרת ועומדת על שלש, וטמא מה שתחתיה,

משניות מבוטאות – קה"י

והוא מטמא את הכלי הנוגע בו ועושהו אב הטומאה, וזה מטמא את שלאחריו ועושהו ראשון לטומאה, ואילו השאר טהורים הם, שאין המת מטמא מדין משכב ומושב אלא מדין מגע, ואין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה (ורמב"ם הל' סומאת מת ה' יד; עיין עדיות ו' ב). ויש מפרשים, שאפילו תהא טומאת המת בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, כגון בטומאה רצוצה, מכל מקום אם היתה תקרת האוהל חוצצת בין המת לכלים – בין שהיו הכלים למעלה (על גבי המת) בין שהיו למטה (מתחת למת). ואפילו היתה התקרה דקה, ונכפפת מכובד הדבר שלמעלה, ונמצא הדבר שלמעלה מכביד על מה שלמטה מהתקרה – הכלים טהורים; מה שאין כן בזב, שכל שהם מתחתיו (אם הכלים עומדים למשכב או למושב), כולם טמאים טומאת מדרס, וכל שהם על גביו, כולם טמאים טומאת "מדרף" (הור"ש; ברסנווא; "תפארת ישראל"). חמור במת – מבוב: שֶׁהַמֶּת מִטֵּמֵּא בְּאֵהָל, וּמִטֵּמֵּא טְמֵאֵת שְׂבָעָה – שאם האהיל אדם או כלי על המת, או שהאהיל המת על האדם או על הכלים, או שהיה המת עם האדם או עם הכלים תחת אוהל אחד, הרי אלו טמאים שבעה ימים, וכן מטמא המת במגע ובמשא טומאת שבעה, מִה שְּׂאִין הָזָב מִטֵּמֵּא – שאינו מטמא באוהל, ואין הנטמא בוב טמא שבעה ימים.

באור משנה ז

הָיָה יוֹשֵׁב – הזב – עַל גִּבִּי הַמָּטָה, וְאַרְבַּע טְלִיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רִגְלֵי הַמָּטָה – טלית תחת כל רגל, טְמֵאֹת – כל הטליות, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ יִכְוֹלָה לַעֲמֹד עַל שְׁלֹשׁ – שאין המיטה יכולה לעמוד על שלוש רגליה, ונמצאת כל רגל נושאת את רובו של הזב. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְטַהֵר – את הטליות, שאין רגל אחת נושאת את רובו (כשיטתו לעיל משנה ה). יש מבארים טעם המחלוקת על פי המשנה (שבת י' ה): "המוציא כיכר לרשות הרבים, חייב. הוציאוהו שניים, פטורין. לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שניים, חייבים (שניהם, כאילו כל אחד עשה את כל המלאכה); ורבי שמעון פוסק (את שניהם, שכל אחד אינו אלא כמסייע לחברו); והרי שלפי שיטתם שם חולקים חכמים ורבי שמעון אף כאן. ואין הלכה כרבי שמעון. הָיָה רֹכֵב – הזב, עַל גִּבִּי בְּהֵמָה – וכגון שעמדה הבהמה (כמו שנבאר להלן), וְאַרְבַּע טְלִיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רִגְלֵי בְּהֵמָה – טלית תחת כל רגל,

באור משנה ו

הָיָה בְּכַף מֵאֲזִינִים וְאֶכְלִין וּמִשְׁקִין בְּכַף שְׁנִיָּה, טְמֵאִין – האוכלים והמשקים טומאת היסט, והם ראשון לטומאה, בין כרע הזב ובין כרעו האוכלים והמשקים, לפי שהזב מסיט; ואינם טמאים מדרס, לפי שאין טומאת מדרס אלא בדברים הראויים למשכב ולמושב ולא באוכלים ומשקים. וּבִמְתָּ – ואם המת בכף מאזניים, הַפֵּל טְהוֹר – בין משכב ומושב ובין אוכלים ומשקים בכף שנייה, בין כרע המת ובין כרעו הם, טהורים, שכל דבר הנושא את המת או הנישא על גבי המת ולא נגע בו, אף על פי שהסיטו, טהור (כלהלן ה' ג), חוץ מן הָאָדָם – המסיט את המת, שהוא טמא, שהרי המת מטמא אדם במשא, כלומר שאם אדם נושא את המת, אף על פי שאינו נוגע בו, הריהו טמא, הלכך אם אדם בכף שנייה ומכריע את המת, הרי הוא טמא, מפני שהסיט את המת, והריהו כאילו נשא. משנתנו נקטה מת (משום טיפא). אבל הוא הדין בכל הטומאות (חוץ מבזב). כגון אם היתה נבילה בכף מאזניים, כל מה שבכף השנייה טהור, בין ירדה הכף שבה הנבילה ובין ירדה הכף השנייה, חוץ מן האדם, שאם אדם מכריע את הנבילה, הריהו טמא, מפני שהסיטה. זֶה הַמָּדָר בְּזָב מִבְּמֹת – לענין זה יש בוב חומרה שאינה במת, וְחֹמֶר בְּמֹת מִבְּזָב – ויש חומרה במת שאינה בוב; חומר בוב מבמות. שֶׁהָזָב עוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב מִתַּחְתּוֹ, לְטֵמֵּא אָדָם וּלְטֵמֵּא בְּגָדִים – כל הכלים המיועדים למשכב או למושב הנמצאים תחתיו, אף על פי שאינו נוגע בהם, טמאים הם טומאת מדרס, ומטמאים את האדם הנוגע בהם או הנושאים, והוא מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם כל זמן שלא פירש מהטומאה, וכמו ששינו במשנה הקודמת, שאפילו היו אלף מצעות זו על גב זו, והזב שוכב או יושב על העליונה, אף התחתונה אב הטומאה לטמא אדם לטמא בגדים, וְעַל גִּבּוֹ – וכל הכלים הנמצאים על גבי הזב, בין שהם מיועדים למשכב ולמושב ובין שאינם מיועדים לכך, אפילו היו אלף כלים זה על גב זה, מִדָּר – הזב עושה את כולם "מדף", כלומר טומאה קלה, שכולם נעשים ראשונים לטומאה (עיין פרה י' א; ב). לְטֵמֵּא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין – אבל לא אדם וכלים כמו המשכב והמושב שתחתיו, מִה שְּׂאִין הַמֶּת מִטֵּמֵּא – שאם היו מונחים מתחתיו או על גביו כלים הרבה, אינם נטמאים מחמת המת אלא שלושת הראשונים בלבד, שהכלי הנוגע במת, הרי הוא כמת עצמו,

שְׁהִיא יִכּוּלָה לַעֲמֹד עַל שְׁלֹשׁ. הִיטָה טְלִית אַחַת תַּחַת שְׁתֵּי יָדַיִם, תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלָיִם, תַּחַת יָד וְרַגֶּל – מִמָּאָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: הַסּוֹס מִטְמָא בְּרַגְלָיו, וְהַחֲמוֹר בִּידָיו, שְׁמִשְׁעָנָת הַסּוֹס עַל רַגְלָיו, וּמִשְׁעָנָת הַחֲמוֹר עַל יָדָיו. יֵשֵׁב עַל קוֹרֵת בֵּית הַבַּר, בָּלִים שְׂבָעָקָל – מִמָּאִין. עַל הַמִּכְבֵּשׁ שֶׁל כּוֹבֵס, בָּלִים שְׂתַחֲתָיו – מְהוֹרִין; רַבִּי נַחֲמִיָּה מִמָּאָה.

פ ר ק ח מ י ש י

א הַנוֹגֵעַ בְּזָב, אִו שֶׁהֻזַּב נֹגֵעַ בּוֹ, הַמְסִיט אֶת הָזָב, אִו שֶׁהֻזַּב מִסִּטּוֹ – מִטְמָא אֲכָלִים וּמִשְׁקִים וְכָלִי שֶׁמָּנֵה בְּמַנְעָה, אֲבָל לֹא בְּמִשְׁאֵא. כָּלֵל אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ: כָּל הַמִּטְמָא בְּגָדִים בְּשַׁעַת מַנְעָהוּ – מִטְמָא אֲכָלִים וּמִשְׁקִין לְהוֹיֹת תַּחְלָה,

פירוש ברטנורה

שאינה יכולה לעמוד על שתיים: שיכולה לעמוד על שלש. הלכך כל חד וחד הוה ליה רביעי, ואינו אלא מסייע, ומסייע אין בו ממש. אבל טלית אחת תחת שתיים, טמאה, שאינה יכולה לעמוד על שתיים: ר' יוסי אומר. אארבע טליתות תחת ארבע רגלי בהמה קאי: הסוס מטמא ברגליו. אם זב רוכב עליו וטלית תחת אחת מרגליו של סוס, טמאה. אבל תחת ידיו, טהורה, שאין משענתו על ידיו. ואין הלכה כר' יוסי: כלים שבעקל טמאים. דמשענת הקורה על העקל. ועקל היא הכפיפה שעוצרים בה הויתים, והיא עשויה כמין קופה של מעשה שבכת, ואחר שעוצרים הויתים ונשאר הגפת שהוא הפסולת של ויתים, מכניסין אותו באותו עקל, ונותנים על העקל קורה להכביד עליו: **המכבש של כובס**. לאחר שכבסו הבגדים מקפלין אותן תחת המכבש לכבשן ולשמור קיפולן: **כלים שתחתיו טהורים**. שאין היושב בקצה האחד של מכבש מכביד על הכלים: ור' נחמיה מטמא. סבר אי אפשר שישב בקצה האחד של המכבש שלא יכביד על הכלים. ואין הלכה כר' נחמיה:

ה א הנוגע בזב. וכלי שטף במגע. דכי היכי דאדם הנוגע בזב מטמא בגדים בשעת מגעו, כך מטמא כל כלים שנוגע בהן בשעת מגעו בזב, חוץ מאדם וכלי חרס. דתניא בתורת כהנים, מנין לעשוש שאר כלים כבגדים, תלמוד לומר וטמא, יכול וטמא אדם וכלי חרס, תלמוד לומר בזב, בנך הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס. ודוקא בשעת מגעו בזב, אבל פירש, לא. דכתבי (ויקרא ט"ו) ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא, בשעת מגעו מטמא בגדים, פירש אינו מטמא בגדים: **אבל לא במשא**. אם בשעת מגעו בזב נשא בגדים ולא נגע בהן, מטהורים: כל המטמא בגדים בשעת מגעו. כגון הנוגע בזב וזכה ויולדת, ובמעיוותיהם, במשכבן ובמושבן: **מטמא אוכלים להיות תחלה**. מפני שהוא נחשב כאב הטומאה בשעת מגעו, כיון דאמרה תורה

משניות מבוטאות – קהתי

(הור"ש; ברטנורה); ויש מפרשים, שהעקל הוא היקף סביב הזיתים בשעת הדריכה לאספס ולחברם (דמ"ט), **כלים שבעקל, טמאין** – שהזב מכביד עליהם. **על המכבש של כובס** – יושב הזב על המכבש של כובס, והוא כלי העשושי שני לוחות, ונותנים הבגדים ביניהם כדי ליישרם או כדי לקפלם, **כלים שתחתיו** – שתחת המכבש, **טהורין** – שאין הזב מכביד עליהם, הואיל והוא יושב בקצה המכבש; **רבי נחמיה מטמא** – את הכלים שתחת המכבש, שלדעתו אף היושב בקצה המכבש מכביד על הכלים. ואין הלכה כרבי נחמיה.

באור משנה א

בפרק זה נישנים כמה כללי טומאה.

הנוגע בזב – אדם הנוגע בזב, **או ששהזב נוגע בו** – פסקה זו מיותרת היא, שהרי הנוגע בזב אף הזב נוגע בו, אלא הואיל וכתוב בתורה (ויקרא טו, ז): "הנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו", וכן (שם שם, יא): "וכל אשר יגע בו הזב", ... לפיכך נקטה גם משנתנו: הנוגע בזב או שהזב נוגע בו (הרא"ש); ויש מפרשים, שמשום ענין היסט הנישנה לקמן נקטה המשנה אותו לשון במגע כמו בהיסט ("משנה אחרונה"), **המסיט את הזב** – או אדם המסיט (המנונע) את הזב, וכן אם נושא, אפילו אינו מסיט, **או ששהזב מסיט** – מסיט את האדם הטהור, **מטמא אכלים ומשקים וכלי שטף** – כלים שאפשר לשטפם במים, כלומר שיש להם טהרה במקוה, והיינו כל הכלים חוץ מכלי חרס, **במגע** – כשנוגע בהם הטהור בשעת מגעו בזב או בשעה שהוא מסיט את הזב או הזב מסיט, **אבל לא במשא** – כשנושאם ואינו נוגע בהם. ברם, לאחר שפירש מן הטומאה אינו מטמא כלים אף במגע, שנאמר (ויקרא טו, ח): "ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב", מלמד הכתוב, שבשעת מגעו מטמא בגדים, פירש אינו מטמא בגדים (תורת כהנים). **כלל אמר רבי יהושע: כל המטמא בגדים בשעת מגעו** – כל אדם שנאמר בו, שאם נטמא הריהו מטמא בגדים בשעת מגעו בטומאה, כגון הנוגע בזב או בזבה או ביולדת או במשכבם ובמושבם, שנאמר בו: "וכבס בגדיו", **מטמא אכלים ומשקים** – שנוגע בהם קודם שפירש מן הטומאה, **להיות תחלה** – ראשון לטומאה, מפני שהוא נחשב בשעת מגעו כאב הטומאה לענין אוכלים ומשקים (וכן לענין כלי שטף, כמו ששנינו לעיל; אף על פי שאינו אב הטומאה לגבי אדם וכלי

טהורות – הטלית, מפני שיהיה יכולה לעמוד על שלש – שיכולה הבהמה לעמוד על שלוש רגליים, והרי שכל רגל כאילו היא הרגל הרביעית, ואינה אלא מסייעת לשאר הרגליים, ומסייע אין בו ממש (נמא שבת צג, א). **ההית טלית אחת תחת שתי ידים** – תחת שתי רגליה הקדמיות של הבהמה, **תחת שתי רגליים** – או תחת שתי רגליה האחוריות, **תחת יד ורגל** – או תחת רגל קדמית ורגל אחורית, **טמאה** – הטלית, מפני שאינה יכולה לעמוד על שתי הרגליים האחורות, והרי ששתי הרגליים שתחתיהן הטלית נושאות את רובו של הזב. מטעם זה בארנו לעיל (לפי המפרשים), שמדובר כאן בכגון שהבהמה עומדת, שאילו במהלכת, אפילו היו ארבע טליתות תחת ארבע רגלי הבהמה, כולן טמאות, הואיל ורגל אחת נעקרת כל רגע, והבהמה נשענת על שלוש, והרי אינה יכולה לעמוד על שתיים (הור"ש; הרא"ש; ברטנורה). **רבי יוסי אומר: הסוס מטמא ברגליו** – היה הזב רוכב על גבי סוס, וטלית תחת אחת מרגליו האחוריות, הרי היא טמאה, **והחמור בידיו** – מטמא ברגליו הקדמיות, שאם הזב היה רוכב על חמור, וטלית תחת אחת מרגליו הקדמיות, הרי היא טמאה, **שמשענת הסוס על רגליו** – על הרגליים האחוריות, **ומשענת החמור על ידיו** – על הרגליים הקדמיות. הגר"א מבאר: שמשענת הסוס על רגליו – שהסוס עומד לרכיבה, שכוחו ברגליו, ויכול לרוץ מהר, וידיו אינן אלא כמסייע, ומסייע אין בו ממש, הלכך אפילו היתה טלית תחת רגל אחת, טמאה, שאינו יכול לעמוד על רגל אחת... ומשענת החמור על ידיו. שהחמור עומד למשא והוא אינו יכול לרוץ כלל, שכוחו בידיו, הלכך יכול לישא משאות הרבה יותר מן הסוס, שכוח המשא הוא בידים, וכוח הריצה ברגליים, ורגלי החמור אינן אלא כמסייעות, לפיכך אפילו היתה טלית תחת יד אחת, טמאה, שאינו יכול לעמוד על יד אחת ("אליהו רבא"). אבל אם היתה טלית תחת אחת משתי ידיו של הסוס או תחת אחת משתי רגליו של החמור, הרי היא טהורה, שאין משענת הסוס על ידיו ולא משענת החמור על רגליו. ברם, אם היתה טלית אחת תחת שתי ידיו של הסוס או תחת שתי רגליו של החמור, אף רבי יוסי מודה שהטלית טמאה, שהרי ידוע שאין הסוס והחמור יכולים לעמוד לא על שתי רגליים ולא על שתי ידיים (הור"ש; הרא"ש). ואין הלכה כרבי יוסי. **ישב** – הזב, **על קורת בית הבד** – שהיתה מונחת על העקל, והוא סל שעוצרים בו את שארית השמן מפסולת הזיתים על ידי הקורה ששמים עליהם

והידיים להיות שניות, ואינו מטמא לא אדם ולא בלי חרס. לאחר פרישתו ממטמאיו – מטמא משקין להיות תחלה, והאכלין והידיים להיות שניות, ואינו מטמא בגדים.

ב ועוד קלל אחר אמרו: כל הנשא על גב הזב – טמא; וכל שהזב נשא עליו – טהור, חוץ מן הראוי למשקב ולמושב, והאדם. כיצד? אצבעו של זב תחת הנדבך, הטהור מלמעלה – מטמא שנים ופוסל אחד; פרש – מטמא אחד ופוסל אחד. הטמא מלמעלה והטהור מלמטה – מטמא שנים ופוסל אחד; פרש – מטמא אחד ופוסל אחד. האכלין והמשקין, המושב והמושב מלמעלה – מטמאין שנים, ופוסלין אחד; פרשו – מטמאין אחד, ופוסלין אחד. והמושב והמושב מלמטה – מטמאין שנים ופוסלין אחד; פרשו – מטמאין שנים ופוסלין אחד. האכלין והמשקין והמדף מלמטה – טהורין.

ג מפני שאמרו: כל הנושא ונשא על גבי משקב – טהור, חוץ מן האדם. כל הנושא ונשא על גבי הנבלה – פירוש ברטנורא

שהוא מטמא בגדים: ואת הידיים להיות שניות. אבל גופו של אדם, אינו מטמא, כדקתני סיפא שאינו מטמא אדם וכלי חרס: ולאחר פרישתו ממטמאיו מטמא את המשקין להיות תחלה. ואע"פ שאינו אלא ראשון לטומאה, עושה המשקין תחילה, דאפילו שני לטומאה מטמא משקין להיות תחילה. לפי שהן עלולין לקבל טומאה ואינן צריכין הכשר כמו האוכלים, גורו בהן שיהיו לעולם תחילה, גזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ שהם תחילה מן התורה: והאוכלים והידיים להיות שניות. דכיון דפירש ממטמאיו אינו אלא ראשון בעלמא:

ב כל הנישא על גבי חוב. עליונו של זב, ואפילו לא נגע בו חוב ואפילו יש דברים הרבה חוצצים בינו לבין חוב, הכל טמא, דכתיב (שם) והנוגע בכל אשר יהיה תחתיו, מאי תחתיו, אילמא תחתיו דזב, היינו משכב, אלא בכל אשר יהיה חוב תחתיו, דהיינו עליונו של זב. ונודה בכל דבר, אפילו במידי דאין הנילות להיות עליו, ולא הוה כעין תחתיו דאין נודה אלא במידי דחיו ליה: חוץ מן הראוי למשכב ולמושב. והוא הדין למרכב. אבל שאינו ראוי, טהור, כגון אם כפה סאה שאינה עשויה לשיבה וישב עליה, יכול יהא טמא מושב, תלמוד לומר והיושב על הכלי אשר יושב עליו חוב, מה שמוחזר לשיבה, יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: נדבך. שורת בני החומה. כמו נדבכין אבן גלל (כעורא ו'): הטהור מלמעלה. על הנדבך ומכביד על אצבעו של זב, דהשתא הוי נישא על גבי חוב ונחשב אב הטומאה: מטמא שנים ופוסל אחד. מטמא ראשון ושני, ופוסל שלישי בתרומה: פירש. שירד הטהור מן הנדבך, או שסילק חוב אצבעו מתחת הנדבך. מטמא הטהור אחד ופוסל אחד, לפי שאין הטהור אלא ראשון מכיון שפירש, דתו לא מטמא בגדים, ועושה שני ושלישי בתרומה: הטמא מלמעלה. על הנדבך, ואצבע הטהור תחת הנדבך, ומכביד הטמא עליו, הרי חוב נישא עליו, לפיכך מטמא שנים ופוסל אחד: והמדף. כל כלים שאינם משכב ומושב מרף קרי להו: מלמעלה. של נדבך, ואצבע חוב מלמטה, אינם אלא ראשון, ומטמאין אחד ופוסלים אחד, ולאחר שפירשו נמי כך דינא: פירשו מטמאין שנים ופוסלין אחד. המשכב ומושב לעולם אב הטומאה אע"פ שפירשו: טהורים. כדאמרין שכל שהזב נישא עליו, טהור, חוץ ממשכב ומושב והאדם:

ג מפני שאמרו. כלומר מפני מה אמרו האוכלים והמשקים והמדף מלמטה תחת משכב חוב וטהורים, מפני שאמרו כל הנושא ונישא כלי: כל הנושא. כגון

משניות מבוארות – קהתי

ח. וידיים – ואם נוגע בידיים של אדם אחר, הריהו מטמא אותן, להיות שניות – לטומאה, כשאר ידיים (עיי' ידים ג. א.) ואינו מטמא לא אדם ולא בלי חרס – שנאמר (ויקרא טו, ה ואילן): "יבסב בגדיו". ודרשו: בגד הוא מטמא, ואינו מטמא אדם וכלי חרס (תורת כהנים). לאחר פרישתו ממטמאיו – אבל לאחר שפירש מן הטומאה, מטמא משקין להיות תחלה – אם נגע במשקים עושה אותם ראשון לטומאה, מגזירת חכמים, כמו שכבר שנינו (פ"ה ח. א.) שכל הפוסל את התרומה מטמא את המשקים להיות תחילה, והאכלין והידיים להיות שניות – שלאחר שפירש מן הטומאה אינו אלא ראשון לטומאה, ואינו מטמא בגדים – ולא כלים, ככל ראשון לטומאה שאינו מטמא כלים, אלא אוכלים ומשקים בלבד.

ב אור משנה ב

ועוד קלל אחר אמרו – חכמים: ויש גורסים: אמר – רבי יהושע: כל הנשא על גב הזב – אפילו דבר שאינו רגיל להיות עליו, ואפילו דברים הרבה חוצצים בינו לבין חוב, טמא – כמבואר להלן: וכל שהזב נשא עליו – ולא נגע בו, טהור – לגמרי, חוץ מן הראוי למשקב ולמושב – שאם חוב נישא על דבר הראוי למשכב או למושב, והוא הדין על דבר הראוי למרכב, הרי הוא טמא מדרס, ונעשה אב הטומאה, והאדם – שאם אדם נושא את חוב, כל זמן שנושא הרי הוא אב הטומאה, ולאחר שפירש ממנו אינו אלא ראשון לטומאה. כיצד? אצבעו של זב תחת הנדבך – שורה של אבנים, הטהור מלמעלה – על הנדבך, והיהוה כנישא על גבי חוב, ונעשה אב הטומאה, מטמא שנים – שהוא עושה ראשון לטומאה, והראשון עושה שני בחולין, ופוסל אחד – והשני פוסל שלישי בתרומה; פרש – הטהור מן הטומאה, כגון שירד מן הנדבך, או שסילק חוב אצבעו מתחת הנדבך, מטמא אחד – שלאחר שפירש אינו אלא

ב אור משנה ג

מפני שאמרו – יש כותבים, שאין גורסים שתי תיבות אלו (נאליחו ונא), אבל רוב המפרשים מקיימים את הגירסה שלפנינו, ומבארים,

טָהוֹר, חוץ מן המָּסִיט; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵף הַנוֹשֵׂא. כָּל הַנוֹשֵׂא וְנוֹשֵׂא עַל גְּבִי הַמֵּת – טָהוֹר, חוץ מן הַמְּאֻהָל, וְאֵדָם בְּזִמְנָה שֶׁהוּא מָסִיט.

פירוש ברטנורה

אוכלים ומשקים ומדף שהן למטה ממשכב הוב נושאים אותו, ואינו נוגעין בו שיש דברים חוצצים ביניהם: נישא על גבי המשכב. שאלו למעלה והמשכב למטה, ונישא עליו ואין נוגעין בו, טהור: חוץ מן האדם. שהאדם הנושא המשכב נמא אע"פ שלא נגע בו ולא הסיטו, מפני שמשכב הוב נמא במשא. וכן אם נתנו אבן מסמא למעלה ממשכבו של זכ וישב אדם טהור על האבן, נמא, כיון שנישא על גבי משכב. כשם שאם ישב הוב על האבן נמא המשכב שלמטה מן האבן, כך כשישב הטהור על האבן נמא ונישא מן המשכב שתחתיה: כל הנושא על גבי נבילה. באדם קמיו, כלומר וכל אדם הנושא וניתן על גבי נבילה: טהור חוץ מן המָּסִיט. הנושא את הנבילה ולא זו ממקומו גם לא הניעה ממקומה אלא שמונתה על גביו, כגון שבא חבירו והניחה עליו, טהור, עד שיסימנה: רבי אליעזר אומר אף הנושא. כגמרא מפרש דהכי קאמר, והוא שנושא, כלומר אין המָּסִיט את הנבילה מנא אלא כשנושא אותה, שהנבילה למעלה והוא למטה. אבל אם הנבילה למטה והוא למעלה, אע"פ שמשכבו, טהור, כל זמן שלא נגע בה. ואין הלכה כר' אליעזר: חוץ מן המאֻהָל. שאפשר להיות נושא ונישא ולא יאחיל, כגון עליה מפסקת, שאם המת בעליה ואוכלין ומשקים וכלים בבית מגיעין עד שמי קורה, והנפרים נכפפים מכובד המת ומכבדין על הכלים, או שהמת בבית סמוך לשמי קורה, והכלים בעליה נכפפים הנפרים שבעליה מכובד הכלים ומכבדיהם על המת, כבהאי גוונא היו נושא ונישא על גבי המת, ואינו מאחיל, וטהור: ואדם בזמן שהוא מָּסִיט. בין נושא את המת בין נישא על גבי מת, מנא, אע"פ שאינו נוגע בו. אבל אם אין המת זו ממקומו שאין כאן היסמ, טהור:

משניות מבוארות – קהתי

המת ובין הנישא על גבי המת, כל שלא נגע בו ולא האחיל עליו, אינו טמא אלא אם כן הסיטו, שהזיז את המת ממקומו, אבל אם לא הזיזו ממקומו, הריהו טהור; וזהו ששינו כאן: "ואדם בזמן שהוא מָּסִיט". מה שאין כן כלים, שאפילו הסיטו את המת טהורים, לפי שאין בכלים לא טומאת משא ולא טומאת היסט, וזהו ששינו לעיל: "כל הנושא ונישא על גבי המת טהור". היינו בין אדם ובין כלים, שכן אדם אין לו טומאת משא במת בלא היסט, וכלים אף טומאת היסט אין בהם. אבל הרמב"ם סובר (כמו שכבר בארנו שיטתו בנבילה), שאדם הנושא את המת, אף על פי שלא הסיטו, טמא. ומה ששינו לעיל: כל הנושא ונישא על גבי המת, טהור. הכוונה היא לכלים ולא לכלים ולמשקים, כמו ברישא, ואילו האדם הנושא את המת טמא. ברם, אדם הנישא על גבי המת אינו טמא אלא אם כן הסיטו, שהמָּסִיט בכלל נושא הוא, וזהו שמסיימת משנתנו: ואדם בזמן שהוא מָּסִיט (ענין פירוש הרמב"ם למשנתנו, וענין הל' טומאת מא, ז: ו-ט).

להרחבת ביאור העניינים שבמשנתנו נוסף עוד מדברי המפרשים. (א) בענין הפסיקה "מפני שאמרו", הבאנו ביאור תמציתי על פי הרמב"ם והר"ש. אבל שונה קצת ביאורו של הרמב"ם מביאורו של הר"ש. והרי לשון הרמב"ם: "לפי שאמרו בהלכה הקודמת, כי האוכלים והמשקים וכלי שטף מלמטן טהורים, ואפילו היו תחת משכב הוב (שודאי לא חמור תחת המשכב מתחת הוב עצמו; ואף על פי שלא מדובר במשכב, מכל מקום ממילא נלמדנו – "תוספות יום טוב"), אמר, סיבת זה אמרו: כל הנושא ונישא וכו'". והר"ש מפרש, שמשנתנו מוסבה על מה ששינו לעיל, שאם הטמא למעלה ואוכלים ומשקים ומדף מלמטה, טהורים, לפי שהמָּסִיט אין בו רוח חיים. ועל כך שונה משנתנו: מפני שאמרו – במשכב הוב: כל הנושא ונישא על גבי המשכב טהור – כגון כלים ואוכלים, חוץ מן האדם – שיש בו רוח חיים (וכן מפרש גם הרא"ש).

ובעל "משנה אחרונה" כותב: ונראה שמשנתנו מוסבה על מה ששינו במשנה הקודמת: כל שחב נישא עליו טהור חוץ מן האדם, וכן על מה ששינו בסיפא: האוכלין והמשקים והמדף מלמטן, טהורין. שמכל זה נמצאנו למדים, שאין הוב מטמא במשאו לא כלים ולא אוכלים ומשקים אלא אדם בלבד, ובא משנתנו ללמד, שלא בוב בלבד אמרו, אלא מפני שגם בכל הטומאות הדין כן, ופותחת המשנה במשכב, שכל הנושא ונישא עליו טהור חוץ מן האדם, ואחר כך שונה נבילה, שאף היא אינה מטמאה במשאה אלא את האדם, והאדם אף הוא אינו נטמא במשא בלבד אלא אם כן גַּם הסיט, ואחר כך שונה מת, שדינו כדין הנבילה. ומכאן תלמד לכל טומאת משא בכל המטמאים, שאינה אלא באדם בלבד. וזהו ששינו בתוספתא: אין היסט אלא לדבר שיש בו רוח חיים. ומשום שענין משא והיסט אחד הוא, באה המשנה להשימנו, שכשם שאין משא אלא באדם שיש בו רוח חיים, כך גם ההיסט.

(ב) יש לעיין בשינוי הלשונות שבמשנתנו, שכן במשכב נקטה המשנה "חוץ מן האדם", ובנבילה "חוץ מן המָּסִיט", ובמת "חוץ מן המאֻהָל ואדם בזמן שהוא מָּסִיט".

על כך כותב בעל "משנה אחרונה", שבמת, הואיל ונשנה בו: חוץ מן המאֻהָל. שאפילו כלי המאֻהָל טמא, לפיכך צריכה המשנה לשנות: ואדם בזמן שהוא מָּסִיט (אפילו אינו מאחיל), להוציא כלי שאינו בחיסט. אבל בנבילה לא צריכה

שהפסיקה "מפני שאמרו"... מוסבה על מה ששינו בסוף המשנה הקודמת: "האוכלין והמשקים והמדף מלמטן טהורין" (הרמב"ם; הרא"ש; הרא"ש), כלומר שהוא הדין אם היו תחת משכב הוב, מפני שאמרו: **כָּל הַנוֹשֵׂא וְנוֹשֵׂא עַל גְּבִי מְשָׁכָב** – כל דבר הנושא את משכב הוב, ואינו נוגע בו, כגון כלים או אוכלים ומשקים שהם למטה ממשכב הוב, והם נושאים את המשכב, ואינם נוגעים בו, שיש דבר המפסיק ביניהם, או דבר שנישא על גבי משכב הוב, כגון שהכלים או האוכלים והמשקים הם למעלה מן המשכב, ונישאים עליו ואינם נוגעים בו, **טָהוֹר** – שאין המשכב מטמא כלים או אוכלים ומשקים במשא, אף לא בחיסט, כי אם כמגע בלבד, **חוץ מן הָאָדָם** – שאם אדם נושא את המשכב או שהוא נישא על גבי המשכב, אף על פי שלא נגע בו ולא הסיטו, כגון על ידי אבן מסמא, היינו אבן כבדה הנתונה מתחת למשכב או למעלה ממנו, והיא מפסיקה בין האדם למשכב (ענין כלים א. א. ג). הריהו טמא. והוא הדין אם הסיט את המשכב, אף שלא נשאו, שהוא טמא. **כָּל הַנוֹשֵׂא וְנוֹשֵׂא עַל גְּבִי הַנְּבִילָה** – כל הנושא את הנבילה או נישא על גבי הנבילה, ואינו נוגע בה, **טָהוֹר** – שאין הנבילה מטמאה במשא אלא את האדם, ובאה המשנה להשימנו, שאף אדם הנושא את הנבילה או הנישא על גבי הנבילה, כל שלא הסיטה, היינו שלא הזיזה ממקומה, כגון שחברו הניחה עליו, טהור, **חוץ מן המָּסִיט** – האדם המָּסִיט את הנבילה, שהוא טמא; **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵף הַנוֹשֵׂא** – לפי פשט המשנה בא רבי אליעזר להחמיר, שאף האדם הנושא את הנבילה ולא הסיטה, טמא; אבל המפרשים כותבים, שבגמרא (חולין קכד, ב) מגיחים בדברי רבי אליעזר: והוא שנושא, כלומר שלדעת תנא קמא האדם המָּסִיט את הנבילה, אף על פי שאינו נושאה, טמא, ובא רבי אליעזר להקל, שאין המָּסִיט את הנבילה טמא אלא כשהוא גם נושא (**אֵלִיָּהוּ רַבָּא**). ברם הנושא את הנבילה ואינו מָּסִיט, לדברי הכל טהור. כך מבארים רוב המפרשים.

אבל הרמב"ם סובר שהנושא את הנבילה, אף על פי שאינו מָּסִיט, לדברי הכל טמא, ולשיטתו, מה ששינו לעיל: "כל הנושא ונישא על גבי הנבילה. טהור". הכוונה לכלים, ולא נחלקו חכמים ורבי אליעזר במשנתנו אלא באדם הנישא על גבי נבילה, שלדעת חכמים כל שלא הסיטה טהור, אבל אם הסיטה טמא, ורבי אליעזר סובר (לפי גירסת הגמרא), שהמָּסִיט את הנבילה אינו טמא אלא אם כן נושא אותה, שהנבילה למעלה והוא למטה, אבל כשהוא נישא על גבי הנבילה, שהנבילה למטה והוא למעלה, אף על פי שהסיטה טהור, כל זמן שלא נגע בה. ואין הלכה כרבי אליעזר. **כָּל הַנוֹשֵׂא וְנוֹשֵׂא עַל גְּבִי הַמֵּת** – כל הנושא את המת או נישא על גבי המת, **טָהוֹר** – כמו שנבאר להלן, **חוץ מן הַמְּאֻהָל** – שכל המאחיל על המת או שהמת מאחיל עליו, הריהו טמא, וְאֵדָם בְּזִמְנָה שֶׁהוּא מָּסִיט – את המת, אף על פי שלא נגע בו, טמא. ואף במת כמו בנבילה שונה שיטת הרמב"ם משיטת רוב המפרשים, שלדעת רוב המפרשים בין האדם הנושא את

ד מקצת טמא על הטהור, ומקצת טהור על הטהור, חבורי טמא על הטהור, וחבורי טהור על הטהור – טמא. רבי שמעון אומר: מקצת טמא על הטהור – טמא; ומקצת טהור על הטהור – טהור. ה הטהור על מקצת המשכב, והטהור על מקצת המשכב – טמא. מקצת טמא על המשכב, ומקצת טהור על המשכב – טהור. נמצאת טמאה נכנסת לו, ויוצאת ממנו במעוטו. וכן כפר של תרומה שהוא נתון על גבי משכב והגיר בנתים, בין מלמעלן בין מלמטן – טהור. וכן באבן המנגעת – טהור. רבי שמעון מטמא בזה.

פירוש ברטנורא

ד מקצת טמא על הטהור. אפילו אצבעו של זב על הטהור, או אצבעו של טהור על הזב, או חיבורי טמא, כגון שערו וצפרו ושיניו, כל אלו נקראין חיבור, אע"פ דליכא אלא מיעוט הטמא על הטהור או מיעוט הטהור על הטמא, נטמא הטהור, דלא בעינן שינוא רובו של זב אלא על המשכב ולא על האדם; ומקצת טהור על הטמא טהור. דבעינן שינוא רובו. ואין הלכה כרבי שמעון: **ה הטהור על מקצת המשכב.** רובו של טמא על מיעוטו של משכב, נטמא המשכב. וכן רובו של טהור על מיעוטו של המשכב הטמא, נטמא הטהור. ולא חיישנן על מיעוט המשכב, כיון דרובא דטהור ורובא דטמא יושב עליו, דבמיעוטו של משכב טומאה נכנסת, ובמיעוטו יוצאת, כדקתני סיפא נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו במיעוטו: **מקצת הטמא על המשכב.** כיון דמיעוטו של טמא הוא, אע"פ שנשען על כל המשכב, טהור המשכב, עד שינוא עליו רובו של זב; **ומקצת טהור על המשכב.** כלומר או מקצת טהור אפילו על כל המשכב: **טהור.** עד שישען עליו רובו של טהור: **וכן כפר של תרומה.** אמתניתין דלעיל קאי, דתנן כל הנושא ונישא על גבי המשכב, טהור. ואפילו אוכלין של תרומה, אם נישאו על גבי משכב ויש בנייה דבר חוצץ אפילו הוא דק ביותר כגון נייד וכו'א, בו, אינן מקבלין טומאה מן המשכב, דאין מטמא אחרים ולא מקבל טומאה בהיסט אלא דבר שיש בו רוח חיים: **ורבי שמעון מטמא בזה.** הואיל ומקומה טמא, מטמא בהיסט אפילו דבר שאין בו רוח חיים. ואין הלכה כרבי שמעון:

משניות מבוארות – קהתי

על פי שיש ביניהם אבן או קורה, וכן אם **חבורי טמא** – השערות או הצפרניים או השיניים של הזב, **על הטהור** – נישאו על הטהור, **וחבורי טהור על הטמא** – או שהשערות או הצפרניים או השיניים של הטהור נישאו על הזב, **טמא** – הטהור, כמו שבארנו הטעם בהקדמה למשנתנו. **רבי שמעון אומר: מקצת טמא על הטהור** – אם מקצתו של הזב נישא על אדם טהור, **טמא** – הטהור; שאין צורך שיינושא רוב הזב על הטהור, **ומקצת טהור על הטמא** – אבל טהור שיינושא מקצתו על הטמא, **טהור** – שבכגון זה אינו טמא אלא אם כן נישא רובו של הטהור על הזב. ואין הלכה כרבי שמעון.

בארנו את הרישא בכגון שאצבעו של הזב על הטהור או שאצבעו של הטהור על הזב, ואמנם דין זה אינו אלא בזב, שטמא במשא בלבד בלא היסט, ובהנחת אצבע אין שם היסט, ואין זה מטמא אלא בזב וחבירו. אבל כל שאר המטמאים במשא אינם מטמאים בהנחת אצבע, מאחר שאין כאן היסט. ובלא הכי מוכח ממשנתנו גופה שמדובר בה בזב, שכן שנינו בה "ומקצת טהור על הטמא". וזה לא מצינו בשום טומאה שטמא הנושא את הטהור מטמא חוץ מהיסטו של זב ("משנה אחרונה").

באור משנה ה

בהקדמה למשנה הקודמת הזכרנו, שאין הזב מטמא את המשכב או את המושב עד שיינושא רוב גופו על המשכב או על המושב. וכן הטהור שנישא על משכב הזב אינו נטמא אלא אם כן נישא רובו על המשכב. משנתנו באה ללמד, שדווקא האדם הנישא על המשכב, בין בזב הנישא על משכב טהור ובין בטהור הנישא על משכב טמא, צריך שיינושא רובו על המשכב, אבל לגבי המשכב אין חוששים על מיעוט המשכב.

הטמא על מקצת המשכב – היה רוב הזב על מיעוט המשכב הטהור, **והטהור על מקצת המשכב** – או שהיה רוב הטהור על גבי מיעוט משכבו של הזב, **טמא** – הטהור, ואין חוששים על מיעוט המשכב, הואיל ורובו של הזב או רובו של הטהור נישא עליו. **מקצת טמא על המשכב** – היה מקצת הזב על המשכב הטהור, ואפילו על כולו, **ומקצת טהור על המשכב** – או שהיה מקצת טהור על משכב הזב, ואפילו על כל המשכב, **טהור** – המשכב הטהור או האדם הטהור, שאין המשכב נטמא אלא אם כן נישא עליו רוב גופו של הזב (עין T. T.) וכן אין משכב בהקדמה למשנתנו. **נמצאת טמאה נכנסת לו** – למשכב, **ויוצאת ממנו במעוטו** – של משכב, שטומאת הזב נכנסת למשכב הטהור וטומאת המשכב יוצאת ממנו לטהור שעל גביו במיעוטו של המשכב. **וכן** – יש נוסחאות שאין גורסים תיבה זו. והגורסים אותה מבארים, שפיסקה זו חוזרת למה ששינונו במשנה ג: כל הנושא ונישא על גבי המשכב טהור חוץ מן האדם, ומוסיפה משנתנו

המשנה לשנות חוץ מן האדם בומן שהוא חסית. שהואיל ואין הנבילה מטמא במשא אלא בחסית, ממילא משמע שדווקא אדם החסית את הנבילה טמא, שאין היסט אלא בדבר שיש בו רוח חיים; הלכך נקטה המשנה: חוץ מן החסית. ואילו במשכב הזב נקטה המשנה: חוץ מן האדם. ששם צריכה המשנה להשמיענו עיקר הדין, שאין טומאת משא אלא באדם, שעדיין לא נישנה דין זה בשום מקום. ומשום שזב נישנה (במשנה הקודמת): חוץ מן הראוי למשכב ולמושב והאדם, באה משנתנו להשמיע במשכב הזב, שלענין האדם שווה המשכב לזב ולא לענין משכב ומושב. וכיון שנישנה דין זה בזב ובמשכב, נמצאנו למדים שהוא הדין לכל הטומאות, וכל מקום שמדובר במשא או בהיסט אינו אלא באדם.

והר"ש כותב, שמשניו הלשונות נמצאנו למדים, שמשכב הזב מטמא את האדם במשא בלבד, אפילו לא היסט, מה שאין כן בנבילה ובמת, שאינם מטמאים את האדם במשא אלא אם כן האדם היסט, כמו שבארנו במשנה (נדעת רוב המפרשים). אבל מה טעם החילוק שביניהם, והלא גם בנבילה נאמר (כמו במשכב הזב): "והנושא את נבילתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב"? על כך כותב הר"ש: ושם משום שהחמירה התורה במשכב הזב, שאפילו הנוגע בו מטמא בגדים, ואילו בנבילה שנינו (כלים א. ב.) "וחשוכי בגדים במגע" (עין באורנו שם). ועדיין קשה, מה הטעם במת, שאין בו טומאת משא בלא היסט, והלא גם מת מטמא בגדים במגע? על כך הר"ש לא פירש הטעם (עין "תוספות יום טוב" שדדחק לבאר טעם החילוק).

אבל בעל "משנה אחרונה" כותב, שבמסכת כלים (א. ג.). העלה הר"ש טעם הגון בזה, שיש חילוק בין אותם שטמאים באבן מסמא לאותם שאינם מטמאים באבן מסמא: והזב ומשכב הזב והנידה והמצורע והיוולדת כולם מטמאים באבן מסמא, ואילו לא צריכים היסט עם המשא, שכל עיקר החומרה של אבן מסמא, שאינה זזה ואינה ניסוטה, וממנה למדים, שטמאים בלא היסט. אבל שאר הטומאות, שנתמעטו מדין אבן מסמא, כמו שלמדים בגמרא מן הכתוב (נידה ריש פרק ז.), צריכים היסט עם המשא, שסתם משא, היינו שנושא ומנידה... – ומעתה דברי משנתנו הם בדקדוק, שזב ובמשכב, שאינם צריכים היסט עם המשא, נקטה המשנה: חוץ מן האדם. שכל שהוא נושא טמא, ובנבילה ובמת שצריכים היסט נקטה המשנה: בומן שהוא חסית. ומן התימה על הר"ש, שדחק כאן לחלק בין משכב לנבילה משום טומאת בגדים, ולא הזכיר מדבריו במסכת כלים, שהוא חילוק ברור ומוכרח...

באור משנה ד

כבר למדנו, שאין הזב מטמא משכב ומושב להיות אב הטומאה, אלא אם כן רוב גופו נישא עליו. – משנתנו באה ללמד, שהאדם הנושא את הזב או הנישא על גבי הזב, ששינונו לעיל (משנה ב) שהוא טמא, שונה דינו ממשכב ומושב, שאין צורך שישא האדם רובו של הזב או שיינושא רובו על הזב, אלא אפילו נשא הטהור מקצתו של הזב או שנישא מקצתו על הזב, הריהו טמא.

מקצת טמא על הטהור – זב שנישא מקצתו על אדם טהור, **ומקצת טהור על הטמא** – או טהור שנישא מקצתו על הזב, כגון שאצבעו של הזב על הטהור, או שאצבעו של הטהור על הזב, אף

ו הנוגע בזב, ובזבה, ובנדה, ובילדת, ובמצרע, ובמשכב, ובמזבש – מטמא שנים ופוסל אחד; פֶּרֶשׁ – מטמא אחד, ופוסל אחד. אחד הנוגע ואחד המסיט, ואחד הנושא ואחד הנשא.
ז הנוגע בזבוב של זב, ובקרו, בשכבת זרעו, במימי רגליו ובדם הנדה – מטמא שנים, ופוסל אחד; פֶּרֶשׁ – מטמא אחד, ופוסל אחד. אחד הנוגע ואחד המסיט; רבי אליעזר אומר: אף הנושא.
ח הנושא את המרפב, והנושא עליו, והמסיט – מטמא שנים ופוסל אחד; פֶּרֶשׁ – מטמא אחד ופוסל אחד. הנושא את הנבלה, ואת מי חמאת שיש בהם כדי הויה – מטמא שנים ופוסל אחד; פֶּרֶשׁ – מטמא אחד ופוסל אחד.

פירוש ברטנורא

ו הנוגע בזב ובזבה וכו'. כל הני שוה מנגע למשאן דמטמא אדם למטא בגדים, הלכך חשיבי אב הטומאה כל זמן שלא פירשו, מאחר דמטמאו בגדים, ולכך הנוגע עושה ראשון ושני ופוסל שלישי בתרומה: פֶּרֶשׁ. ממטמאי, אינו אלא ראשון בעלמא ומטמא אחד לעשותו שני, ופוסל שלישי בתרומה: ואחד המסיט, ואחד הנושא. ואע"פ שאינן נוגעים. זב וזבה ונדה בהדיא בתיב, דכתיב זאת תורת הזב וגו' והורה בנדתה. ומצורע ויולדת נפקא לן מלזכר ולנקבה, לזכר לרבות את המצורע, ולנקבה לרבות את היולדת: ואחד המסיט. המזו אותה ממקומה אע"פ שאינו לא נוגע ולא נושא:
ז רבי אליעזר אומר אף הנושא. והוא שנושא קאמר, כלומר אין המסיט טמא אלא אם כן נושא, שהן למעלה והמסיט למטה. ואין הלכה כרבי אליעזר:
ח הנושא את המרכב. בנושא את המרכב כתיב כיכוס בגדים ולא בנוגע, ואין נוגע אלא ראשון בעלמא: הנושא את הנבלה. היינו מסיט, דנושא בלא

משניות מבוארות – קהתי

ואילו במצורע ובמשכב ובמושב דווקא כשהטהור מסיט אותם הריהו טמא, אבל אם הם מסיטים את הטהור איננו טמא (עיי' "תוספות יום טוב").

באור משנה ז

הנוגע בזבוב של זב, ובקרו, בשכבת זרעו, במימי רגליו – אדם הנוגע בזבוב של הזב או ברקו או בשכבת זרעו או במי רגליו, ובדם הנדה – או הנוגע בדם הנדה, מטמא שנים – שכל אחד מאלו אב הטומאה, ואדם הנוגע בהם מטמא בגדים או כלים כל זמן שלא פירש מהטומאה, ועושה אותם ראשון לטומאה, וראשון עושה שני בחולין, ופוסל אחד – ושני פוסל שלישי בתרומה; פֶּרֶשׁ – מן הטומאה, מטמא אחד – שאינו אלא ראשון לטומאה, והוא עושה שני בחולין, ופוסל אחד – ושני פוסל שלישי בתרומה. אחד הנוגע ואחד המסיט – בין הנוגע ובין המסיט, כלומר שאף המסיט אחד מאלו שנימנו לעיל דינו כדין הנוגע בהם. במפרשים מבואר הטעם, שמשנתנו לא נקטה נושא ונישא. כמו המשנה הקודמת, לפי שכל אלו אינם מטמאים במשא בלא היסט, מאחר שאינם מטמאים באבן מסמא (עיי' ר"ש בל"מ א, ג); רבי אליעזר אומר: אף הנושא – כבר בארנו (לעיל משנה ג), שלפי פשט המשנה בא רבי אליעזר להחמיר, שאף הנושא אותם, אף על פי שאינו מסיט, דינו כדין הנוגע בהם (וכן מבואר ב"תפארת ישראל" ובי"מנה אחרונה). אבל בגמרא מגיהים בדברי רבי אליעזר: והוא שנושא. כלומר שאין המסיט טמא אלא אם כן הוא נושא אותם, שהוא למטה והם למעלה (רמב"ם; ברטנורא).

באור משנה ח

הנושא – אדם הנושא, את המרכב – של הזב, היינו דבר המשמש לרכיבה, שנאמר בו (ויקרא טו, טז): "וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא, וכל הנוגע בכל אשר ירדה תחתיו יטמא עד הערב, והנושא אותם (את המשכב או את המרכב) יכבס בגדיו", והרי שהבדיל הכתוב במרכב הזב בין הנוגע בו לבין הנושא, שדווקא הנושא מטמא בגדים, אבל הנוגע בו אינו מטמא בגדים, שהרי לא נאמר בו כיכוס בגדים, ומכאן שהנוגע במרכב הזב, אין דינו אלא כראשון לטומאה, ואילו הנושא, אף על פי שלא היסטו, כל זמן שלא פירש ממנו, דינו כאב הטומאה, והנושא עליו – או אדם הנישא על מרכב הזב, והמסיטו – או אדם המסיט את מרכב הזב, מטמא שנים ופוסל אחד – כל זמן שנושא או נישא עליו או מסיטו, הריהו כאב הטומאה, שעושה ראשון, וראשון עושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה; פֶּרֶשׁ – מן הטומאה, מטמא אחד ופוסל אחד – כדין ראשון לטומאה,

ללמד, שאע"פ כפר של תרומה שהוא נתון על גבי משכב – הזב, והנדר בנתיים – כלומר שיש דבר המפסיק ביניהם, ואפילו הוא דק ביותר, כגון נייר וכיוצא בו, בין מלמעלה – שהכיכר נישא על גבי המשכב, בין מלמטה – שהכיכר נושא את המשכב, טהור – הכיכר, שאינו מקבל טומאה מהמשכב. וכן פאקן המנגעת – בנגע צרעת, אם כיכר של תרומה מונח למעלה מן האבן או מתחת לאבן, ונייר מפסיק ביניהם, טהור – הכיכר טהור. יש מפרשים, שמשנתנו באה להשמיע, שאין אבן המנוגעת מטמאה דבר באוהל, לא כשהיא מאהילה על אותו דבר, ולא כשהדבר מאהיל עליה, אלא כשהיתה האבן עם אותו דבר תחת אוהל אחד, שזוהי טומאת ביאה האמורה במצורע (אליהו וברא). רבי שמעון מטמא בזו – באבן המנוגעת, שלדעתו האבן מטמאה באוהל כמת, וכיון שהכיכר מאהיל על האבן או האבן מאהילה עליו, הרי הוא טמא.

באור משנה ו

הנוגע בזב, ובזבה, ובנדה, ובילדת, ובמצרע – אדם הנוגע בזב או בזבה או בנדה או ביולדת או במצורע, במשכב, ובמזבש – של אחד מאלו החמישה (תגרא; תפארת ישראל). מטמא שנים ופוסל אחד – שהאדם הנוגע באחד מאלו, מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם קודם שפירש מהטומאה, הלכך הרי הוא כאב הטומאה, שעושה ראשון לטומאה, וראשון עושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה; וזהו ששנינו כאן: מטמא שניים ופוסל אחד; פֶּרֶשׁ – האדם מן הטומאה, מטמא אחד, ופוסל אחד – שלאחר שפירש מן הטומאה אינו אלא ראשון לטומאה, שעושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה. אחד הנוגע ואחד המסיט – בין הנוגע, ובין המסיט אחד מאלו, אף על פי שאינו נוגע בהם ואינו נושאם, ואחד הנושא ואחד הנשא – ובין הנושא אחד מאלו או נישא על גבם, אף על פי שאינו מסיט ואינו נוגע, כגון שאבן מסמא מפסיקה בין הטומאה ובין הטהור, כל אלו דינם כמו ששנינו לעיל, שכל זמן שלא פירש מן הטומאה מטמא שניים ופוסל אחד; פירש מן הטומאה, מטמא אחד ופוסל אחד.

בארנו משנתנו לשיטת הרמב"ם והגר"א, שאף המצורע מטמא משכב ומושב כמו הזב. אבל יש סוברים, שאין מצורע עושה משכב ומושב אלא ראשון לטומאה, ומבארים, שהפסיקה "במשכב ובמושב" מוסבה על כל השאר חוץ מצורע (עיי' גמרא פסחים טו, ב; ר"י ותוספות שם; ועיי' "משנה אחרונה" כאן).

בענין המסיט יש הבדל בין מצורע ומשכב ומושב לבין השאר, שכן לגבי השאר בין שהטהור היסט את הטמא ובין שהטמא היסט לטהור, הריהו טמא,

ט האוכל מנבלת עוף טהור, והיא בבית הבליעה – מטמא שנים ופוסל אחד. הכנים ראשו לאויר התנור – טהור, וטהור התנור. הקיאה או בליעה – מטמא אחד ופוסל אחד. וכשהיא בתוך פיו עד שיבלענה – טהור. י הנוגע בשרץ, ובשכבת זרע, ובטמא מת, ובמצרע בימי ספרו, ובמי חטאת שאין בהם פרי היתר, ובנבלה ובמרקב – מטמא אחד ופוסל אחד. זה הכלל: כל הנוגע באחד מכל אבות הטמאות שבתורה – מטמא אחד ופוסל אחד, חוץ מן האדם; פירש – מטמא אחד ופוסל אחד.

פירוש ברטנורא

מסכת טהור, כדפרישית לעיל. ונוגע נמי בנבילה, אע"פ שהוא טמא, כיון דלא מטמא בגדים אינו מטמא שנים ופוסל אחד, דאינו אלא ראשון בעלמא ומטמא אחד ופוסל אחד: מי חטאת שיש בהן כדי חזיית. מטמאין בגדים במשא אבל לא במגע: ט והיא בבית הבליעה. כל זמן שהיא בבית הבליעה מטמא בגדים, וכיון דמטמא בגדים מטמא שנים ופוסל אחד: הכנים ראשו באויר התנור. אע"פ דקיימא נבלת העוף עם בית הבליעה של האוכל הכל באויר התנור, אפילו הכי טהור. דמחמת האדם לא מטמא התנור, דכל המטמאים בגדים אין מטמאין אדם וכלי חרס. ומחמת נבלת העוף לא מיטמא, דאין לה טומאה אלא אדם בבית הבליעה: הקיאה או שבלעה. היינו פירש. דמשיררה לבטן אין לה טומאה, וכשהיא לתוך פיו אין לה טומאה, דלא יאכל כתיב, אכילה בבית הבליעה: י ובנבילה ובמרקב. כל הנוגע במשא בלבד מטמאין בגדים, ולא במגע. הלכך אדם הנוגע בהן אע"פ שלא פירש אינו אלא ראשון, ומטמא אחד ופוסל אחד: כל הנוגע. כגון אוכלים וכלים. דאפילו באותן שאדם הנוגע בהן מטמא שנים ופוסל אחד, כלים הנוגעים בהן מטמאים אחד ופוסלים אחד ואפילו בשעת מגע: חוץ מן האדם. דיש מהן דאם נגע בהן או נשא דמטמא שנים ופוסל אחד, כי הני דאמרן לעיל: פירש. אפילו אדם, בכולהו מטמא אחד ופוסל אחד, דכיון דפירש אינו אלא ראשון:

משניות מבוארות – קהתי

נטמא התנור כאן, לא מחמת הבולע את נבלת העוף הטהור, כמו שכבר הבאנו בהקדמה למשנתנו, שאפילו בעודה בבית בליעתו אינו מטמא אדם וכלי חרס, כי אם בגדים ושאר כלים, ולא מחמת נבלת עוף טהור עצמה, שאינה מטמאה אלא אדם בבית הבליעה. אבל הרמב"ם מבאר לפי הגירסה שלפנינו: טהור – האדם, כל זמן שלא הגיע כזית ממנה לבית בליעתו, "כי לא נאמר בהיותה נסתרת ונכנסת ומתחבאה בתוך אוויר התנור תהיה כמו בלועה", וטהור התנור – ואפילו כשהיא בבית הבליעה, וראשו בתוך אוויר התנור, "ולא נאמר, כיון שהתנור מיטמא מאוורו, וזאת מטמאה את האדם בבית הבליעה, שהיא גם תטמא את התנור, לפי שנכנסה באווירו בשעת הבליעה; וכבר בארנו, כי הבולע נבלת עוף טהור אינו מטמא אדם וכלי חרס בשעת הבליעה". הקיאה או בליעה – את הנבילה, ונמצא שפירש מן הטומאה, מטמא אחד ופוסל אחד – כדין ראשון לטומאה, שעושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה. וכשהיא בתוך פיו עד שיבלענה – קודם שבאה לבית הבליעה, טהור – שנאמר בה (ויקרא יז, טו): "וכל נפש אשר תאכל" – ודרשו מכאן, שאין לה טומאה אלא באכילתה, כשהיא בבית הנפש, היינו בבית הבליעה, שאז נהנה הנפש (עיין הקדמתנו לבאור המשנה טהרות א, א).

באור משנה י

משנתנו מונה אבות הטומאה, שהנוגע בהם, אף על פי שלא פירש מן הטומאה, אינו אלא ראשון לטומאה, ואינו מטמא בגדים.

הנוגע בשרץ – מת, ובשכבת זרע – או בכעדרה שכבת זרע, ובטמא מת – או במי שנטמא במת, ובמצרע בימי ספרו – שכן המצורע סופר שבעה ימים לאחר שנטהר מצרעתו, ובאותם שבעת הימים, הנקראים "ימי ספרו", עדיין הוא טמא, ומטמא אדם וכלים במגע, ובמי חטאת – במים שנתקדשו באפר הפרה האדומה, שאין בהם פרי היתר – כשיעור הזאה, היינו כדי להטביל בהם ראשי גבעולי האזוב (כמו שבארנו לעיל במשנה ח): כל אלו נישנו במסכת כלים (א, א), שמטמאים אדם וכלים במגע, ואינם מטמאים במשא (עיין באורנו טו): ובנבלה – או הנוגע בכזית מבשר נבילה, ובמרקב – או בדבר הממשש לרכיבה, שנטמא במדרס הזב; שני אלו מטמאים אמנם את האדם בין במגע ובין במשא, אלא שיש הבדל בין מגעם למשאם, שאדם הנושא אותם מטמא בגדים וכלים הנוגעים בהם בשעת משאם. אבל הנוגע בהם אינו מטמא בגדים וכלים אפילו קודם שפירש מן הטומאה; והרי שהנוגע באחד מכל אלו, מטמא אחד ופוסל אחד – שאינו אלא ראשון לטומאה, והוא עושה שני בחולין, ושני

שעושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה. הנושא את הנבילה – כלומר אדם שהסיטה, שאין הנבילה מטמאה במשא בלא היסט (לשיטת רוב המפרשים), כמו ששינונו לעיל (משנה ג), ואת מי חטאת – או הנושא מי חטאת, היינו מים שנתקדשו באפר הפרה האדומה, שיש בהם פרי היתר – כשיעור הזאה, היינו כדי להטביל בהם ראשי גבעולי האזוב שמזים בו (כמבואר במשנה פרה יב, ה): שכן כתוב (במדבר יט, כא): "ומזה מי הנדה יכבס בגדיו, והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב", ודרשו חכמים, שאין הכתוב מדבר במזה אלא בנושא מי חטאת, ולמה נאמר "ומזה מי הנדה"? ללמדנו, שאין הנושא מי חטאת נטמא אלא אם כן יש בהם כשיעור הזאה; וחילק הכתוב בין מי חטאת שיש בהם כדי הזאה ובין מי חטאת שאין בהם כדי הזאה, שאם אין בהם כדי הזאה, אינם מטמאים אלא במגע, והנוגע בהם אינו מטמא בגדים אלא אוכלים ומשקים, אבל אם יש בהם כדי הזאה הרי הם מטמאים אף במשא, והנושא אותם מטמא בגדים; וזהו שבאה משנתנו ללמד, שהנושא את הנבילה ואת מי חטאת שיש בהם כדי הזאה, מטמא שנים ופוסל אחד – כל זמן שלא פירש מהטומאה, הרי הוא כאב הטומאה, שעושה ראשון, וראשון עושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה; פירש – מן הטומאה, מטמא אחד ופוסל אחד – כדין ראשון לטומאה, שעושה שני בחולין, ופוסל שלישי בתרומה. ואף הנוגע בנבילה, אפילו בעודו נוגע בה, אינו אלא ראשון לטומאה, ומטמא אחד ופוסל אחד.

באור משנה ט

כבר בארנו (בתחילת מסכת טהרות), שנבלת העוף הטהור אינה מטמאה לא במגע ולא במשא אלא באכילתה, בשעה שהיא בבית הבליעה (ולא כשהיא בתוך הפה). כלומר שאדם האוכל מנבלת העוף הטהור, כשמגיע כזית ממנה לבית בליעתו, כל זמן שלא בלעו, הרי הוא אב הטומאה, ומטמא בגדים וכלים שנוגע בהם באותה שעה, ועושה אותם ראשון לטומאה. ברום, אם נגע באדם או בכלי חרס בשעת בליעתו, לא טימאם. ולאחר שבלע, אף שאר כלים אינו מטמא, שמשפירש ממטמאיו אינו אלא ראשון לטומאה, ואין כלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. – משנתנו עוסקת בהלכה זו.

האוכל מנבלת עוף טהור, והיא בבית הבליעה – בשעה שכזית ממנה נמצאת בבית בליעתו, כל זמן שלא בלעו, מטמא שנים – דינו כאב הטומאה, שעושה ראשון לטומאה, וראשון עושה שני בחולין, ופוסל אחד – ושני פוסל שלישי בתרומה. הכנים ראשו לאויר התנור – של חרס, טהור, וטהור התנור – רוב המפרשים אינם גורסים תיבת "טהור", אלא: טהור התנור. כלומר שבאה המשנה להשמיענו, שאף על פי שכלי חרס מיטמא מאוורו, מכל מקום לא

יא בעל קרי – כמגע שרץ. ובוכל נדה – כמטא מת, אלא שחמור ממנו בועל נדה, שהוא מטמא משכב ומושב
מטמא קלה, למטא אכלין ומשקין.

יב אלו פוסלים את התרומה: האוכל אכל ראשון, והאוכל אכל שני, והשותה משקין מטמאין, והבא ראשו ורבו

פירוש ברטנורא

יא בעל קרי כמגע שרץ. כשם שנוגע בשרץ ראשון לטומאה, כך בעל קרי ראשון לטומאה, וטומאתו שזה לטומאה הנוגע בשכבת זרע: **ובועל נדה כמטא מת.** שהוא אב הטומאה וטמא טומאת שבעה: **שהוא מטמא משכב ומושב.** ומת עצמו וכל שכן טמא מת אינו מטמא משכב ומושב, לא טומאה קלה ולא טומאה חמורה, דכתיב (ויקרא ט"ז) וכל הבלי אשר ישב עליו הזב, ולא טמא מת:

יב אלו פוסלים את התרומה. מדרבנן. וכולהו משמנה עשר דבר שגזרו בו ביום. חוץ מטבול יום דמדאורייתא הוא: **האוכל אכל** שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, גזרו שיהא גופו שני לטומאה, ופוסל את התרומה כמגע, ששני פוסל בתרומה: **והשותה משקים מטמאין.** נעשה גם כן שני לטומאה ופוסל את התרומה. וטעמא דגזרו רבנן בהני, דומינן דאכיל אוכלים מטמאין ושרי משקים דתרומה כפומיה בעור שהאוכלים מטמאין בפיו, ופסול להו. וכן

משניות מבוארות – קהתי

אשר ישכב עליו הזב, ודרשו: הזב – ולא מת ולא טמא מת מטמאין משכב ומושב (תורת כהנים).

בארנו משנתנו לפי הרמב"ם. וכן מפרש הרב מברטנורא. אבל בגמרא (פסחים טו. א) מבואר, שהרישא של משנתנו באה ללמד לענין טומאה, ששם שמגע שרץ מטמא באונס, כגון מי ששפל עליו שרץ מת, הריהו טמא, אף בעל קרי מטמא באונס, כגון אם ראה קרי מחמת רוב מאכל ומשתה; אבל הסיפא של משנתנו לא באה ללמד לענין טומאה, שהרי בכל אחד מהם מפורש בחזרה, שהוא טמא טומאת שבעה (ויקרא טו. כד; במדבר יט. יא). אלא שמדובר כאן לענין שילוח מן המחנות, ובאה המשנה להשיענו, שבעל נדה אין דינו כנידה המשתלחת חוץ לשני מחנות, מחנה שכינה ומחנה לוייה, אלא דינו כטמא מת, שאינו משתלח אלא חוץ למחנה שכינה בלבד. ברם בעל קרי ונוגע בשרץ אין דינם שווה לענין שילוח מחנות, שכן בעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות, ואילו טמא שרץ מותר במחנה לוייה.

ובמקום אחר בגמרא (יומא ו. א) מבואר, שאף בסיפא מדובר לענין טומאה; ואף על פי שמפורש בתורה בכל אחד מהם שטמא טומאת שבעה, מכל מקום נקטה המשנה "ובועל נדה כטמא מת", משום שהיא רוצה להשיענו: "אלא שחמור ממנו בועל נדה".

ובעל "משנה אחרונה" כותב: בעל קרי כמגע שרץ – משום שבעל קרי דומה לזב, שהטומאה יוצאת מגופו, ואף בכתוב הוקשו זה לזה, שנאמר (ויקרא טו, לב): "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע", והיה עולה על דעתנו לומר שבעל קרי הוא אב הטומאה כמו הזב, לפיכך צריכה המשנה להשיענו: בעל קרי כמגע שרץ. שאינו אלא ראשון, משום שאנו מוצאים, שהוקש בעל קרי גם לנוגע בשרץ, שנאמר (ויקרא כב, ד-ה): "או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע", וסמוך לו: "או איש אשר יגע בשרץ". ובעל נדה כמטא מת – משום שבעל קרי אינו אלא ראשון לטומאה, ולענין שילוח מחנות חמור כמו הזב, לפיכך באה המשנה להסמיך דין בועל נדה לדין בעל קרי, כדי להשיענו, שבעל נדה הדין הוא להיפך, שלענין טומאה חמור מבעל קרי, שהוא אב הטומאה, ולענין שילוח קל מבעל קרי, שאינו משתלח אלא ממחנה שכינה בלבד כטמא מת.

ברם, יש מקשים, היאך בועל נדה מותר במחנה לוייה, והלא מטעם בעל קרי צריך הוא להשתלח חוץ לשתי מחנות? ומתריצים, כגון שטבל לקרי ועדיין טומאת שבעה עליו משום בועל נדה, או כגון שלא גמר ביאתו ("משנה למנח" על הרמב"ם הל' ביאת המקדש ג, ג).

באור משנה יב

כבר למדנו (שבת א, ד), שפעם כשעלו חכמים לבקר את חנניה בן חזקיה בן גוריון בעלייתו, נימנו ורבו שם בית שמאי על בית הלל, ושמנה עשר דברים גזרו בו ביום, כמפורט בגמרא (שבת יג, ב). משנתנו מונה תשעה מהם, שהם דברים הפוסלים את התרומה, ונוסף עליהם נקטה המשנה גם טבול יום, שטומאתו לפסול את התרומה מן התורה היא.

אלו פוסלים את התרומה – שהם שניים לטומאה מגזירת חכמים, ופוסלים את התרומה כמגע: **האוכל אכל ראשון** – האוכל מאכל שהוא ראשון לטומאה, **והאוכל אכל שני** – או האוכל מאכל שהוא שני לטומאה, **והשותה משקים מטמאין** – כל אחד מאלו גזרו עליו שיהא גופו שני לטומאה, ופוסל את התרומה כמגע; וטעם הגזירה, שמא יאכל כהן תרומה בעור האוכלים או המשקים הטמאים בפיו ויפסול אותה, ונמצא אוכל תרומה טמאה; **והבא ראשו ורבו פנים שאובין** – לאחר שטבל מטומאתו בו ביום, ושהיה שפופו על

עושה שלישי בתרומה. **זה הכלל: כל הנוגע באחד מכל אבות הטומאה, הטהא את שבתורה** – כל דבר הנוגע באחד מכל אבות הטומאה, כגון כלים ואוכלים הנוגעים בהם, **מטמא אהד ופוסל אהד** – שאינו אלא ראשון לטומאה, ועושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה. משנתנו באה להשיענו, שאפילו אותם אבות הטומאה שנימנו במשניות הקודמות, שאדם הנוגע בהם מטמא שניים ופוסל אחד, כלים ואוכלים הנוגעים בהם אינם אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד, ואפילו בשעת מגעם, **חוץ מן האדם** – שיש מהם, שאם אדם נוגע בהם או נושאם, שמתמא שניים ופוסל אחד, ככל אלו שנימנו בפרקנו (ו-ח); **פרש** – אבל לאחר שפירש מן הטומאה אפילו אדם, **מטמא אהד ופוסל אהד** – שמשפירש אינו אלא ראשון לטומאה, וראשון עושה שני בחולין, ושני פוסל שלישי בתרומה.

בארנו את הסיפא לפי הר"ש. וכן מפרש הרב מברטנורא. אבל יש מקשים על פירוש זה, שאין לשון המשנה משמע כן, אלא משמע ש"זה הכלל" מוסב על אותם אבות הטומאה שנימנו במשנתנו, ולא על אבות הטומאה שנימנו לעיל שמתמאים בגדים בשעת מגעם (ענין הרא"ש: "תוספות יום טוב"). ואנחנו הרמב"ם מפרש, ש"זה הכלל" מוסב על מה שנימנו ברישא של משנתנו, שכן במשניות הקודמות נימנו אלו שמתמאים שניים ופוסלים אחד, ובמשנתנו נימנו אבות הטומאה שמתמאים אחד ופוסלים אחד, ובא התנא להוסיף כלל, שאדם הנוגע בכל אבות הטומאה שנימנו ברישא, מטמא אחד ופוסל אחד, חוץ מן האדם המת, שהוא אבי אבות הטומאה, והנוגע בו מטמא שניים ופוסל אחד, בין בשעת מגעו בין לאחר שפירש ממנו, לפי שהנוגע במת נעשה אב הטומאה. ונקטה המשנה דין המת כאן, לפי שלא נזכר לעיל בין אלו המטמאים שניים ופוסלים אחד. ברם, מה שמסיימת המשנה: "פירש, מטמא אחד ופוסל אחד", אינו מוסב על האדם המת, שהרי הנוגע במת לעולם הוא אב הטומאה, ואפילו לאחר שפירש, כמו שכבר הזכרנו לעיל, אלא מוסב על כל אבות הטומאה שנימנו לעיל (ענין "מלאכת שלמה").

מה שנקטה המשנה: "ובמי חטאת שאין בהם כדי הזייה", קשה לכאורה, שהרי אפילו מי חטאת שיש בהם כדי הזייה, דווקא הנושא אותם מטמא שניים ופוסל אחד, כמו שנימנו לעיל (משנה ח), אבל הנוגע בהם, אינו אלא מטמא אחד ופוסל אחד, שהרי אינו מטמא בגדים. ברם, במפרשים מבואר, שאם יש בהם כדי הזייה, אפילו הנוגע בהם מטמא שניים ופוסל אחד, שאי אפשר ליגע במים מבלי להסיטם. הלכך מטמא בגדים משום משאם (ענין "תוספות יום טוב": "איתור רבא").

באור משנה יא

בעל קרי – מי שיצאה ממנו שכבת זרע, **כמגע שרץ** – הריהו טמא כנוגע בשרץ, שאינו אלא ראשון לטומאה, **ובועל נדה, כמטא מת** – שהוא אב הטומאה, וטמא טומאת שבעה ימים, **אלא שחמור ממנו בועל נדה** – מטמא מת, **שהוא מטמא משכב ומושב מטמא קלה, למטא אכלין ומשקין** – שאפילו עשרה מצעות זה על גב זה והוא שוכב למעלה, טמאים כל המצעות, שבין המצע העליון שהוא שוכב עליו ובין המצעות שאינו נוגע בהן, כל אחד מהם הוא ראשון לטומאה, ומטמא אוכלים ומשקים (ענין כלים א. א); אבל המת, וכל שכן טמא מת, אינו מטמא משכב ומושב, לא טומאה חמורה ולא טומאה קלה, שנאמר: (ויקרא טו, ד): "כל המושכב

במים שאובין, ומהור שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לגים מים שאובין, והספר, והידים, ומבול יום, והאכלים והפלים שנממאו במשקים.

ס ל ק מסכת זבים

פירוש ברטנורא

נמי, זמני דשתי משקין טמאין ושדי אוכלים תרומה בפומיה בעורן בפיו, ופסיל להו: והבא ראשו ורובו. לאחר שטבל בו ביום: במים שאובין. לפי שהיו טובלים במי מערות סרוחים והיו נותנין עליהן אח"כ מים שאובין להעביר סרחון המים, התחילו ועשאוים קבע לומר לא מי המערות מטהרים אלא מים שאובים מטהרים, עמדו וגזרו עליהם טומאה, דלמא אתו לבטולי תורת מקוה וטבלי בשאובים. וכדי לקיים גזירה זו להעמידה, הוסיפו וגזרו על טהור גמור שנפלו על ראשו שלשה לוגין מים שאובין, שיהיה פוסל את התרומה עד שיטבול: והספר. כל כתבי הקודש פוסלים את התרומה במגע, לפי שבתחילה היו מצניעים אוכלים תרומה אצל ספר תורה, אמרי האי קודש והאי קודש, כיון דהוה דקא אתו ספרים לידי פסידא, שהעכברים המצויין אצל האוכלים היו מפסידים את הספרים, גזרו על תורה נביאים וכתובים שיהיו פוסלים במגען את התרומה: ומבול יום. פוסל את התרומה מן התורה עד שיערב שמשו. ואינו משמונה עשר דבר שגזרו בו ביום: והאוכלים שנממאו במשקים. חכמים גזרו על המשקים שנממאו בשני לטומאה, להיות תחילה ויטמאו את האוכלים. גזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ שהם תחילה מדאורייתא. ולמה לא גזרו על האוכלים נמי להיות תחילה גזירה משום אוכלים הבאים מחמת שרץ, לפי שהאוכלים הן צריכין הכשר, ואין מקבלים טומאה אלא על ידי ביאת מים, אבל המשקין הן עלולים לקבל טומאה ואין צריכין הכשר ותיקון, וטומאתן יותר מצויה: וכלים שנממאו במשקין. דמדאורייתא אפילו נטמאו המשקין בשרץ אין מטמאין כלים, דאין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה, ורבנן גזרו אפילו על משקין שנממאו מחמת ידים שהם שניות, שיטמאו כלים, גזירה משום משקה דוב ובה, כגון רוקן ומימי גלילה, שהן אב הטומאה ומטמאין כלים מדאורייתא:

משניות מבוארות – קהתי

וטהר", כלומר שאף לאחר טבילתו טמא הוא לתרומה עד שיעריב שמשו (גמרא סם עה, א); והאכלים והפלים שנממאו במשקים – אוכלים שנממאו במשקים טמאים, ואפילו נטמאו המשקים מחמת סתם ידים שנגעו בהם קודם נטילה, שכל הדברים הפוסלים את התרומה מטמאים את המשקים להיות ראשון לטומאה, גזירה משום משקים שנממאו משרץ, שהם ראשונים לטומאה מן התורה, ומכאן שהמשקים שנממאו אפילו מחמת סתם ידים הם ראשונים לטומאה, והאוכלים שנממאו במשקים הללו פוסלים את התרומה; וכן כלים שנממאו במשקים טמאים, כגון במשקים שנממאו מחמת שרץ (גמרא שבת יד, ב; ומב"ם), שאף על פי שהמשקים שהם ראשון לטומאה, מן התורה אינם מטמאים כלים, שאין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה, אבל חכמים גזרו עליהם שיטמאו כלים, להיות שניים לטומאה, גזירה משום משקים של זב, היינו רוקן וזובו ומי רגליו, שהם אב הטומאה, ומטמאים כלים מן התורה, ומכאן שהכלים שנממאו במשקים טמאים, כמו שבארנו לעיל, פוסלים את התרומה. יש מפרשים, שאפילו משקים שנממאו מחמת ידים, גזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים, משום גזירה דלעיל (הראב"ד; ברטנורא; עיין "משנה אחרונה").

ראשו ועל רבו שלשה לגים מים שאובין – שאף אלו גזרו עליהם שיהיו פוסלים תרומה במגעם, לפי שהיו טובלים במי מערות סרוחים, והיו נותנים עליהם לאחר הטבילה מים שאובים, כדי להעביר מהן סרחון המים, וכיון שעשאוים קבע והתחילו לומר: לא מי המערות מטהרים אלא המים השאובים מטהרים, עמדו וגזרו עליהם טומאה, שלא יבואו לבטל תורת מקוה ולטבול בשאובים. וכדי לקיים ולחזק גזירה זו, הוסיפו וגזרו אפילו על טהור גמור שנפלו על ראשו ועל רובו שלושה לוגים מים שאובים, שיהא פוסל את התרומה עד שיטבול: והספר – שהוא מכתבי הקודש, שכן נוהגים היו להצניע אוכלים של תרומה אצל ספרי תורה, באמרם ששניהם קודש, והיו העכברים המצויים אצל האוכלים מפסידים את הספרים, הלכך גזרו, שיהיו הספרים של כתבי הקודש פוסלים את התרומה במגעם: והידים – שגזרו על סתם ידים שיהיו פוסלות את התרומה במגען, לפי שהידים עסקניות הן ונוגעות במקומות מזהמים, ואפשר גם שנממאו ואין האדם יודע על כך; ומבול יום – טמא שטבל ועדיין לא העריב שמשו, פוסל את התרומה במגעו מן התורה, שנאמר (ויקרא כב, ז): "ובא השמש וטהר, ואחר יאכל מן הקדשים", היינו מן התרומה (גמרא יבמות עד, ב); וכן נאמר (ויקרא יא, לב): "במים יובא וטמא עד הערב

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שבת קודש עמ' ב

על גבי האחרת, וכך יעשה עד דניסק ביה הכלל – עד שזיזע ויעלה
בו הבל, ולסמי מיניה – וירחץ במים חמין אלו שבעריבות, וכי
שתי – וכאשר רוצה הוא לשתות מאותן מים חמין שרחץ בהן
לרפואה, ממיא דאדרא לישתי – ממי עץ האדר ישתה, אולם ממיא
דסופלי לא לישתי – ממי גרעיני התמרים לא ישתה, משום דמיעקרי
– לפי שמביאים לידי עקרות.
לצימרא גוונא – לחולי קדחת פנימית, ליתי שבעה פוגי דסילקא
משב משארי – יביא כמלוא שבע ידות סלק צעמחו בשבע ערוגות,
ונישלוקינהו בעפרייהו וניבול – יבשלם יחד עם העפר העולה עם
שורשיהם ויאכלם. ונישתי אמרף אדרא בשיכרא – וישתה מעלי
עץ האדר עם שיכר, או ישתה

דנפקא מיניה – ויהא זהיר באבן היוצאת ממנו לשמור אותה,
דמעליא לכולהו צימרא – משום שמועילה אבן זו לחום הקדחת
האוחז את הגוף.
לצימרא כרא – לחולי קדחת חיצונית, שהגוף קודח מבחוץ, ליתי
תלתא גריבי סופלי – יביא שלוש סאין גרעיני תמרין, ותלתא גריבי
אמרף אדרא – ושלוש סאין עלין של עץ הנקרא 'אדר', ונישלוקינהו
כל חד לחודיה – יבשלם כל אחד לחודו. וליתיב מיניה – אחר
בישולם יישב החולה ביניהם, ולתבינהו בתרתי משיכלי – וישים
שני תבשילין אלו בשתי עריבות שונות, וניתי פתורא וננח עילוייה
– יביא שולחן ויניח עליו את העריבות, וישב על גבי אחת מהן,
וניקום מעילוי האי ולותיב עילוי האי, ומעילוי האי ולותיב עילוי האי
– ויקום מעל גבי האחת וישב על האחרת, ושוב יקום מעל זו וישב

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף פו עמוד א. הגמרא תמחה על התירוץ: וְכִי עַל לֹא־תַעֲשֶׂה גָמּוּר [שיש בו מלקות] לֹא - אין תשובה מכפרת. וְרַמְיָנָהּ, אֵלּוּ הֵן מִצְוֹת קָלוֹת שֶׁתְּשׁוּבָה מִכִּפְרָת עֲלֵיהֶם, כֹּל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה,

חוּץ מִ'לֹא תֵשָׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁוָא' (שמות כ ז). הגמרא סבורה שהטעם שאין תשובה מועילה בזו משום שנאמר בה (שם) 'כִּי לֹא יִנָּקֶה ה'', אֲךָ בְּשֹׂאֵר לֹא־תַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה מוֹעִילָה. מתרצת הגמרא: כוונת הברייתא, שאין תשובה מועילה ב'לֹא תֵשָׂא' וְכָל דְּרָמִי לִיהָ, דְּהֵינּוּ לֹא־תַעֲשֶׂה גָמּוּר.

קושיא מברייטא על תירוץו של רב יהודה לעיל: הָא שָׁמַע (תוספתא פ"ד ה"ח) רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כָּל שֶׁהוּא מְאִיסוֹר 'לֹא תֵשָׂא' וְלִמְטָה - שהוא קל ממנו, כגון עשה ולֹא־תַעֲשֶׂה, תְּשׁוּבָה לְבַד מִכִּפְרָת. אֲבָל מִ'לֹא תֵשָׂא' וְלִמְטָה - שאיסורו חמור, וכגון חייבי מיתות וכריתות מלקות וחטאות ואשמות, תְּשׁוּבָה תּוֹלָה להגן מן היסורים, וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר. מבואר, שתשובה מכפרת אף על לֹא־תַעֲשֶׂה גָמּוּר. מתרצת הגמרא: כוונת רבי יהודה, שאין תשובה לְבַד מִכִּפְרָת עַל 'לֹא תֵשָׂא' וְכָל דְּרָמִי לִיהָ, הֵינּוּ לֹא גָמּוּר.

הָא שָׁמַע, לְפִי שְׁנָאמֵר בְּחוּרֵב לאחר מעשה העגל שֶׁתְּשׁוּבָה מִכִּפְרָת, שֶׁכֵּן נֹאמַר לְמֹשֶׁה בְּשַׁעַר שַׁעֲלָה לְמָרוֹם לְהַתְּפִלָּה עֲלֵיהֶם (שמות לד ז) 'וְנִקָּה', שֶׁהַתְּשׁוּבָה מִכִּפְרָת וּמִנִּקָּה אֵת הַעֲבִירָה, יָכוֹל אֵף אִיסוֹר 'לֹא תֵשָׂא' עֲמָהֶן שֶׁתְּשׁוּבָה לְבַד תִּכְפֹּר בוֹ, תִּלְמֹד לֹא־מִי אִיסוֹר 'לֹא תֵשָׂא' כִּי לֹא יִנָּקֶה ה'. שואלת הברייתא: יָכוֹל אֵף שָׂאֵר חֲיִיבֵי לְאִוִּין [לֹא־תַעֲשֶׂה גָמּוּר] הַדּוּמִים ל'לֹא תֵשָׂא' בֵּן - שאין תשובה לְבַד מִכִּפְרָת, תִּלְמֹד לֹא־מִי בַּהֲמִשָּׁךְ הַפְּסוּק 'אֲשֶׁר יֵשָׂא אֶת שְׁמוֹ לְשָׁוָא', לֹא־מִי שֶׁרָק עַל הַנוֹשֵׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא הוּא דְּאִינוּ מְנַקֵּה, אֲכָל מְנַקֵּה עַל שָׂאֵר חֲיִיבֵי לְאִוִּין, וּמִשְׁמַע אֵף עַל לֹא גָמּוּר.

מתרצת הגמרא: תִּנְאִי הִיא - תנאים נחלקו האם תשובה לְבַד מִכִּפְרָת עַל לֹא גָמּוּר, וְרַב יְהוּדָה סוֹבֵר כְּבִרְיִיתָא לְהֵלֶן. דִּתְנִינָא, עַל מַה תְּשׁוּבָה לְחוּד מִכִּפְרָת, עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא־תַעֲשֶׂה שְׁנֵיתֶךָ לַעֲשֵׂה. וְעַל מַה תְּשׁוּבָה רַק תּוֹלָה להגן מִהִיסוּרִים וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר, עַל עֲבִירוֹת שֵׁשׁ בָּהֶם בְּרִיתוֹת, וְעַל שֵׁשׁ בָּהֶם מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְעַל לֹא־תַעֲשֶׂה גָמּוּר.

הגמרא שבה לבאר את הברייתא שהביאה לעיל: אָמַר מַר, לְפִי שְׁנָאמֵר בְּחוּרֵב וְנִקָּה, לְמַדְנָה שֶׁתְּשׁוּבָה לְחוּד מִכִּפְרָת. מבררת הגמרא: מִנָּא לָן שְׁכוּנַת הַפְּסוּק שֶׁהַכִּפְרָה הִיא עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה לְבַד. משיבה הגמרא: דִּתְנִינָא, רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר, אִי אֶפְשָׁר לֹא־מִי 'נִקָּה' - כלומר שהקב"ה מנקה את כל העבירות, לְפִי שְׁכַבְרָא נֹאמֵר בְּסוּמָן 'לֹא יִנָּקֶה'. וְאִי אֶפְשָׁר לֹא־מִי שֶׁהַקֶּב"ה לֹא יִנָּקֶה אֵף עֲבִירָה, לְפִי שְׁכַבְרָא נֹאמֵר 'נִקָּה'. הָא בִּיצֵד מתפרש הפסוק, אֲלֵא מְנַקֵּה הוּא לְשָׁבִין, וְאִינוּ מְנַקֵּה לְשָׁאִינָן שְׁבִינָן. אִם כֵּן, מִמִּשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק מִשְׁמַע שֶׁהַכִּפְרָה הִיא עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה לְבַד.

ברייטא בענין מיני כפרה: שָׂאֵל רַבִּי מִתִּנָּא בֵּן חֲרָשׁ אֶת רַבִּי אֱלֵעָזָר בֵּן עֲזַרְיָה בְּרוּמִי, הָאם שְׁמַעְתָּ אֶת אֲרֻבָּעָה חֲלִיקֵי כִפְרָה - מיני כפרה שחלוקים זה מזה, שְׁתֵּיהֶם רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא דוֹרֵשׁ. אָמַר לוֹ, שְׁלֹשָׁה מִינֵי כִפְרָה חֲלִיקִים בְּלִבְדָּה הֵן, וְאִלּוּם תְּשׁוּבָה [שרבי ישמעאל מונה אותה] אִינֶה נִמְנִית בֵּינֵיהֶם, לְפִי שֶׁהִיא צָרִיכָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד - שֶׁכֵּל שָׂאֵר מִינֵי הַכִּפְרָה צָרִיכִים עִמָּם גַּם תְּשׁוּבָה. וְאִלּוּ הֵן חֲלִיקֵי הַכִּפְרָה: א. עֶבֶר עַל עֲשֵׂה וְשֵׁב, אִינוּ זֶה מִשָּׁם עַד שְׁמוּחֲלִין לוֹ, שְׁנָאמֵר (ירמיהו ג כב) 'שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹכְבִים אֲרָפָה מְשׁוּבְתִּיכֶם', מִשְׁמַע שְׁמִיד מִתְּכַפֵּר, מִכָּאן שֵׁשׁ עֲבִירָה שֶׁתְּשׁוּבָה לְבַד מִכִּפְרָת. ב. עֶבֶר עַל לֹא־תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה תּוֹלָה להגן מן היסורים, וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְכַפֵּר, שְׁנָאמֵר (ויקרא טז ל) 'כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם וְגו' מִכָּל חַטָּאתֵיכֶם', לְמַדְנָה שֵׁשׁ עֲבִירָה שֶׁצָּרִיכָה אֶת כִּפְרָת יוֹם הַכְּפוּרִים. ג. עֶבֶר עַל עֲבִירוֹת שֵׁשׁ בָּהֶן בְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, וְעֲשֵׂה תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכְּפוּרִים תּוֹלָה לְהַקֵּל עֲוֹנוֹ, וְיִסְוִרִין מְמַרְקִין אֶת הַחֲטָא לְגַמְרִי, שְׁנָאמֵר (תהלים פט לג) 'וּפְקַדְתִּי בִשְׁכֵמִי פִשְׁעִים וּבִגְנוּעִים עֲוֹנִים', הִרִי שֵׁשׁ עֲבִירָה שֶׁכִּפְרָתָה עַל יְדֵי יִסּוּרִים. ד. אֲכָל מִי שֵׁשׁ עֲבִירָה שֶׁל חִילּוּל תֵּשֶׁם בִּידוֹ - שִׁחַטָּא וְהַחֲטִיא אֲחֵרִים, אִין לֹא בִּחַ בְּתְּשׁוּבָה לְתַלּוּת, וְלֹא בְיוֹם הַכְּפוּרִים לְכַפֵּר, וְלֹא בְיִסּוּרִין לְמַרְק, אֲלֵא בּוֹלָן תּוֹלָה וּמִיתָה מְמַרְקָה, שְׁנָאמֵר (ישעיהו כב יד) 'וְנִגְלָה בְּאִוִּי ה' צְבָאוֹת אִם יִכְפֹּר הָעֶזְרָן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמוֹתוֹן', מִכָּאן שֵׁשׁ עֲבִירָה שֶׁאִין לָהּ כִּפְרָה אֲלֵא בְּמִיתָה.

60 ואמר, אשתך אמרה התקבל לי גיטי. או בהפר, שהאשה אמרה
 61 לשלוחה התקבל לי גיטי, והשליח שינה בדבריו לבעל ואמר,
 62 אשתך אמרה הבא לי גיטי, והוא [הבעל] אמר לשליח אחד מכל
 63 לשונות אלו, הולך ותן לה, ובי ליה, והתקבל לה, כל זמן שלא הגיע
 64 הגט לידה אם רצה הבעל לחזור בו, וחזור, אמנם משחזיר גט לידה,
 65 הריה מנוקשת.
 66 מבררת הגמרא, מאי לאו צריך לפרש קבלה אקבלה והולכה
 67 אהולכה – במקרה הראשון שהשליח אמר 'התקבל' אמר לו הבעל
 68 'זכי לה' 'התקבל לה', ובמקרה השני שהשליח אמר 'הבא' אמר לו
 69 'הולך ותן לה', ואם כן קשה על רב נחמן מהרישא,
 70 שהשליח אמר שהוא שליח קבלה ואף הבעל מסר לו על מנת כן,
 71 שהרי אמר 'התקבל לה', ומבואר בברייתא שבהגיע הגט לידה
 72 הריה מגורשת. ועל כרחך טעם הדבר, שכיון שנתן עיניו לגרשה
 73 נחמך שהבעל אמר 'הולך' כמו שאמר 'שאפשר לפרש דבריו
 74 שסומך על דברי האשה שאמרה 'הבא לי גיטי', ודאי יש לנו לומר
 75 שכוונתו למנותו אף שליח הולכה שתתגרש על כל פנים בהגיע
 76 הגט לידה.
 77 דוחה הגמרא, לא כמו שאמרת 'קבלה אקבלה והולכה אהולכה'
 78 אלא יש לפרש קבלה אהולכה, והולכה אקבלה – במקרה הראשון
 79 שאמר השליח 'אשתך אמרה התקבל לי גיטי' אמר הבעל 'הולך
 80 ותן לה'. ובמקרה השני שאמר השליח 'אשתך אמרה הבא לי גיטי'
 81 אמר הבעל 'זכי לה' או 'התקבל לה'. אשר לפי זה אין להקשות על
 82 רב נחמן מהרישא של הברייתא, שכן הטעם ברישא שהיא
 83 מגורשת בהגיע הגט לידה הוא, משום שהבעל מינהו בפירוש
 84 שליח להולכה ונתרצה השליח להוליך לה הגט, מה שאין כן
 85 במקרה של רב נחמן שהבעל אמר רק 'הולך' כמו שאמרה 'שמה
 86 נתכוין לדברי השליח שאמר שהוא שליח קבלה.
 87 מקשה הגמרא, אי קבלה אהולכה – אם כן הוא הביאור בסיפא,
 88 מכיון שלפי האמת האשה מינתה אותו שליח קבלה ואף הבעל
 89 אמר לו התקבל לה גיטה, צריך היה להיות הדין דמי גיטא
 90 לידה, לא לתת ליה גיטא – מיד כשמיגיע הגט לידי השליח הרי
 91 היא מגורשת, ומדוע אמרה הברייתא שרק שמיגיע גט לידה
 92 מגורשת. שמיגיע מינה – כלומר, אלא אם ברצונך לפרש את
 93 הברייתא 'קבלה אהולכה והולכה אקבלה', יש לנו לפשוט
 94 מברייתא זו דאדיבורא ידיה קא סמיך – שהבעל סומך על דברי
 95 השליח, ולכן בסיפא שאמר לו השליח 'אשתך אמרה הבא לי גיטי'
 96 סומך הבעל על דבריו וממנהו שליח הולכה שיביא הגט לידי
 97 האשה ולא שליח קבלה כפי שמינתהו האשה באמת, ומה שאמר
 98 הבעל 'התקבל לה' אין כוונתו למנותו שליח קבלה אלא כוונתו
 99 לומר 'התקבל והולך לה'.
 100 הכי השתא – וכי יש לדמות ברייתא זו לספק הגמרא, הך בספק
 101 הגמרא מדובר דקאמר ליה – שאמר הבעל לשליח הולך בכה
 102 שאמרה, ולכן יש להסתפק שמה כוונתו למה שאמרה האשה. אך
 103 הך בסיפא של הברייתא, מי קאמר ליה – וכי אמר הבעל לשליח
 104 הולך בכה שאמרה, הרי אמר לו 'התקבל לה', וכיון שכל אדם יודע
 105 שאין בכוחו למנות שליח קבלה, ודאי נתכוין לומר 'התקבל והולך
 106 לה' וכמו שאמר השליח בשם האשה 'הבא לי את גיטי'.
 107 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו בה תנאים האם 'הולך' כזכי דמי:
 108 תנו רבנן, האשה שאמרה לשלוחה התקבל לי גיטי, [וכן השליח
 109 אמר לבעל אשתך אמרה התקבל לי גיטי, והוא] הבעל אומר לו
 110 אחד מכל לשונות הללו, הולך ותן לה, או זכי לה, וכן התקבל לה,
 111 אם רצה הבעל לחזור בו, לא יחזור, ש'הולך' כזכי דמי. רבי נתן
 112 אומר, אם הבעל אמר לשליח הולך ותן לה, רצה לחזור, יחזור, כיון
 113 ש'הולך' לאו כזכי ולא מינהו אלא לשליח הולכה. אך אם אמר
 114 לשליח זכי לה, וכן התקבל לה, רצה לחזור, לא יחזור, שהרי אמר
 115 בפירוש שזוכה השליח בגט עברה. רבי אומר, בכולן – בכל
 116 לשונות אלו, אם רצה לחזור, לא יחזור, שכן גם רבי טובי ש'הולך'
 117 כזכי, אכל אם אמר לי, אי אפשי שתקבל לה בתורת שליח קבלה,

1 בשלמא אי איתמר איפכא – אילו היה אומר רב נחמן את פסק דינו
 2 במקרה הפוך, והיינו שאמרה האשה לשלוחה התקבל לי גיטי,
 3 והשליח אמר לבעלה אשתך אמרה הבא לי גיטי בתורת שליח
 4 הולכה, והוא [הבעל] אמר הולך בכה שאמרה – הריני מוסר לך
 5 את הגט, ודעתי כמו שאמרה האשה, ואמר – ועל זה היה אומר רב
 6 נחמן אמר רבה בר אבבה אמר רב, כיון שהגיע גט לידו של השליח,
 7 מנוקשת. אלא – אכן היה ניתן להוכיח דאדיבורא ידיה קא
 8 סמיך – שסומך הבעל על מה שאמרה האשה לשליח שיקבל את
 9 הגט, והריה מגורשת בקבלתו. אי גמי – וכן אילו היה פוסק בהפר,
 10 שבהגיע הגט לידה הריה מגורשת, היה מוכח דאדיבורא ידיה קא
 11 סמיך – שסומך הבעל על דברי השליח, ומינהו לשליח הולכה,
 12 ומשום כן אינה מגורשת אלא בהגיע הגט לידה. אלא הך אף אם
 13 נאמר שסומך הבעל על דברי האשה ורצונו שיהיה שליח
 14 להולכה, מכל מקום לא תתגרש אף בהגיע הגט לידה, משום
 15 דעקריה שליח לשליחותיה לגמי הוא – כיון שהשליח עקר את
 16 שליחותו לגמרי, דאמר שליח לקבלה הוינא להולכה לא הוינא –
 17 שהריה כאומר, שליח לקבלה אהיה, ואילו שליח להולכה אין
 18 רצוני להיות, שטורח הוא למסור את הגט לידי האשה.
 19 הגמרא מקשה על דינו של רב נחמן ממשנתו: אמר רב הונא בר
 20 חייא, תא שמע, האומר לחבירו, התקבל גט זה לאשתי, או הולך גט
 21 זה לאשתי, אם רצה לחזור בו, הא – אבל אם לא רצה לחזור בו, הוי גט
 22 דוקא אם רצה לחזור בו, הא – אבל אם לא רצה לחזור בו, הוי גט
 23 כשיגיע לידה. מקשה הגמרא ואמאי, הא בעל לאו בר שווא שליח
 24 לקבלה הוא – הרי הבעל אין בכוחו למנות שליח לקבלה, ושליח
 25 להולכה הרי לא מינהו שהרי אמר 'התקבל'. אלא בהכרח טעם
 26 ממשנתו הוא, משום דאמרין, כיון שנתן עיניו לגרשה, מימר אמי
 27 תיגרש כל חיבי דמגרשה – כיון שחפץ הוא לגרשה, ודאי רצונו
 28 שתתגרש בכל אופן שראוי לגרשה, ולכשיודע לו שאינו יכול
 29 למנות שליח לקבלה אלא להולכה, נחמך לו שיהיה שליח
 30 להולכה, ולכן כשיגיע הגט לידה הרי היא מגורשת. ואם כן הך
 31 נמי בדינו של רב נחמן, נאמר כיון שנתן עיניו לגרשה, מימר אמי
 32 תיגרש כל חיבי דמגרשה, ואם חזר בו והביא את הגט ליד האשה,
 33 תהיה מגורשת, כיון שניחא לו לבעל בכל שעה שיהיה על כל
 34 פנים שליח להולכה, כדי שיחול הגט.
 35 מתרצת הגמרא, הכי השתא – וכי יש לדמות, הך במשנתו, אין
 36 הטעם אלא משום שאדם יודע שאין בידו למנות שליחות לקבלה,
 37 ונמר בדעתו ונתן מתחילה לשם הולכה, וכוונתו לומר 'התקבל
 38 והולך'. אבל הך בדינו של רב נחמן שינה השליח מדברי
 39 האשה, מיני הבעל, שהוא סומך על דברי השליח, וממילא אין
 40 כוונתו למנותו שליח הולכה כלל.
 41 אמר רבא, תא שמע, שנינו להלן (סה), קמנה שאמרה לשליח
 42 התקבל לי גיטי, אינו גט עד שיעני גט לידה. מדייקת הגמרא, הא כי
 43 מיני גיטא לידה מינה מגרשה – כשיגיע הגט לידה, הריה מגורשת.
 44 ואמאי, והא לאו שליח להולכה שווייה – הרי הבעל לא עשאו שליח
 45 הולכה, אלא מסר לו הגט על דעת שהוא שליח קבלה של הקטנה.
 46 אלא משום דאמרין כיון שנתן עיניו לגרשה, מימר אמי תיגרש כל
 47 חיבי דמגרשה, ואם כן הכי נמי בדינו של רב נחמן, נאמר כיון שנתן
 48 עיניו לגרשה מימר אמי תיגרש כל חיבי דמגרשה, ואם כן אף
 49 שבאותה שעה לא נעשה שליח הולכה, מיהו אם חזר בו והביא
 50 את הגט ליד האשה, תהיה מגורשת, כיון שניחא לו לבעל בכל
 51 שעה שיהיה על כל פנים שליח להולכה כדי שיחול הגט ותתגרש.
 52 מתרצת הגמרא, הכי השתא, הך במשנה, אדם יודע שאין שליחות
 53 לקמן – שאין הקטנה יכולה למנות שליח, ונמר ונתן לה לשום
 54 הולכה ידיה – ובדאי גמר הבעל בדעתו ונתן את הגט בתורת
 55 שליח הולכה. אך הך אף שינה השליח מדברי האשה, מיני הבעל,
 56 שהוא סומך על דברי השליח, וממילא אין כוונתו למנותו שליח
 57 הולכה כלל.
 58 הגמרא מקשה עוד על דינו של רב נחמן מברייתא: תא שמע,
 59 האשה שאמרה לשליח הבא לי גיטי, והשליח שינה בדבריו לבעל

הכי השתא בשלמא אי אתמר איפכא התקבל לי גיטי – אמרה ליה היא, והוא אמר לבעל "אשתך אמרה הבא לי גיטי" ובעל אמר ליה "הילך כמה שאמרה" – איכא למיפשט בעיין מדרב נחמן, דאי אמר רב נחמן עלה: משיגיע גט לידו מגורשת – איכא למיפשט דאדיבורא דידה סמך ולא הימניה, אלא תלה בדעתה, ומסריה ניהליה בתורת קבלה. ואי נמי – הוה אמר רב נחמן עלה: משיגיע גט לידה מגורשת – פשטין מינה דאדיבורא דידה סמך, והימניה דהכי אמרה, ומסריה לידה בתורת הולכה. אלא – השתא דאמר רב נחמן: אינה מגורשת – ליכא למיפשט דטעמא משום דסמך אדיבוריה דשליח הוא. דאי נמי אדיבורא דידה סמך, ושוייה שליח להולכה, אשמועינן רב נחמן דשליח גופיה לאו בתורת הכי קבלה, דלא ניתא ליה בטיורא דהולכה, ועקריה

בשלמא אי אתמר איפכא – בלא איפכא הוי מצו למימר: בשלמא אי אמר רב נחמן: משהגיע גט לידה מגורשת – הוה שמע מינה דאדיבורא דידה סמך. אלא משום דב"איתמר איפכא" איכא תרי גוונא, נקטיה. **רבי** אומר בכלל אם רצה לחזור לא יחזור – דהולך כוכי. ואף על גב דבסוף פרק קמא (גיטין יד, ב) סבר רבי יוחנן הנשיא, דהיינו רבי, דהולך לאו כוכי, גבי "הולך מנה לפלג" – שאני הכא כיון שאמר ליה שליח: אשתך אמרה "קבל לי גיטי" – סתמא דמילתא דאדעתא דהכי יחייב ליה, דקדמה

בשלמא אי אתמר איפכא: "התקבל לי גיטי", ואשתך אמרה "הבא לי גיטי", והוא אמר "הילך כמה שאמרה", ואמר רבי נחמן אמר רבה בר אבהו אמר רב: פיון שהגיע גט לידו מגורשת, אלמא אדיבורא דידה הוא דקא סמך, אי נמי לידה – אדיבורא דידה קא סמך. אלא הכא משום דעקריה שליח לשליחותיה לגמרי הוא, דאמר: שליח לקבלה הוינא, להולכה לא הוינא. אמר רב הונא בר תינאי, תא שמע: האומר "התקבל גט זה לאשתי" או "הולך גט זה לאשתי", רצה לחזור – יחזור; טעמא דרצה, הא לא רצה – הוי גמ, ואמאי? הא פלג לאו בר שווא שליח לקבלה הוא! אלא אמרין: פיון שנתן עניו לגרשה, מימר אמר: תיגרש פל היכי דמגרשה? – הכי השתא? הים אדם יודע שאין שליחות לקבלה, וגמר ונתן לשם הולכה, הכא – טעי. אמר רבא, תא שמע: קטנה שאמרה "התקבל לי גיטי" – אינו גט עד שיעני גט לידה; פי מטי גיטא לידה מיהא מגרשה, ואמאי? והא לאו שליח להולכה שויה? אלא אמרין: פיון שנתן עניו לגרשה, מימר אמר: תיגרש פל היכי דמגרשה, הכא נמי פיון שנתן עניו לגרשה, מימר אמר: תיגרש פל היכי דמגרשה? – הכי השתא? הים אדם יודע שאין שליחות לקבלה, וגמר ונתן לה לשום הולכה דידה, הכא – טעי. תא שמע: "הבא לי גיטי" ו"אשתך אמרה התקבל לי גיטי", ו"אשתך אמרה הבא לי גיטי", והוא אמר "הולך גט זה לאה, וזכי לה, והתקבל לה", רצה לחזור – יחזור, משהגיע גט לידה – אלא קבלה אהולכה, מפי מטי גיטא לידה לאלתר ליהוי גיטא. שמעתי מינה דאדיבורא דידה קא סמך! הכי השתא? תנו רבנן: "התקבל לי גיטי", ו"אשתך אמרה התקבל לי גיטי", והוא אומר "הולך גט זה לאה, וזכי לה, והתקבל לה", רצה לחזור – לא יחזור; רבי נתן אומר: "הולך ונתן לה" רצה לחזור – לא יחזור, אבל אם אמר לו "אי איפשי שתקבל לה אלא הולך ונתן לה" רצה לחזור – יחזור. רבי חיינו תנא קמא! – איבעית אימא: "אי איפשי" אתא לאשמועינן, ואיבעית אימא: הא קא משמע לן; מאן תנא קמא – רבי. איבעיא להו: "הילך" לרבי נתן, כ"כ"י דמי או לאו כ"כ"י דמי? תא שמע: האומר "התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי", רצה לחזור – יחזור; האשה שאמרה "התקבל לי גיטי", רצה לחזור – לא יחזור; מאי

אף על גב דההיא שעתא לא נעשה שליח להולכה, מיהו לבי מימליך ואמטייה – מינה ניתא ליה לבעל, והוי שלוחו להולכה. וגמר ונתן לשם הולכה – ו"התקבל" דקאמר ליה – "התקבל והולך" קאמר, ולא טעמא דקאמרת הוא, דהיכא דשני ניהוי שליחות. אבל הכא טעי – בעל, כסבור שהיא עשאתו שליח לקבלה, דסמך אדיבוריה, ולא יחביה ניהליה אלא לשם קבלה. ולרב אשי נמי, דאוקי טעמא דרב נחמן משום דמעיקרא עקריה שליח לשליחותיה – שפיר מיתרצה בוכי, כדתרצינן דטעמא דמתניתין משום ד"התקבל והולך" קאמר, ומתחילה נעשה שלוחו. ולא איצטריכא למינקט הכא טעי – אלא אליבא דלישנא קמא, דקא סלקא דעתין טעמא דרב משום דאדיבורא דידה סמך הוא. אינו גט עד שיעני גט לידה – שאין הקטן עושה שליח, והלך לאו שלוחא דידה הוא, אלא שלוחו דידה הוא. הכי גרסינן: ואמאי הא לאו שליח להולכה שויה. אדם יודע שאין שליחות לקבל – ואין זה שליח לקבלה וגמר ונתן לשום הולכה. ואשתך אמרה – גרסינן בבבליה. הולך ונתן לה זכי לה והתקבל לה – אחד מכל הלשונות הללו אמר לו. רצה לחזור – יחזור, מפרשין לה ואלוהין. מאי לאו קבלה אקבלה והולכה אהולכה – זוכי "התקבל" דקתני – קאי א"אשתך אמרה התקבל", ו"הולך ונתן לה" דקתני – קאי א"אשתך אמרה הבא, וקתני בתריויהו: משיגיע גט לידה – מגורשת. ותיובתא דרב נחמן מקבלה אקבלה, דקתני: "הבא לי גיטי" ראשתך אמרה התקבל" והוא אומר "התקבל" – דבהדיא יחביה ניהליה בתורת קבלה. ובעל לאו בר הכי הוא. ואיזו נמי לא שויה, וקתני דהוי מיהא שליח להולכה, דכיון שנתן עניו לגרשה כו' כדלעיל. וכל שכן היכא דאמר לו "הילך כמה שאמרה" דאיכא למימר לאו אדיבוריה סמך, אלא ברעיתא תלה, ושויה נמי שליח להולכה. לא קבלה – דקתני "זכי לה" ו"התקבל לה" – קאי אהולכה, ואשתך אמרה הבא לי" דאזיז נמי שליח לקבלה שויה, שרי אמרה לו "התקבל". ולקמיה פריך: אם רצה לחזור – אמאי יחזור? והולכה – דקתני "הולך ונתן לה" – א"אשתך אמרה התקבל". מפי מטי גט לידה – דשליח. תיגרש. דהא תריויהו שליח לקבלה שויה, ואמאי אם רצה לחזור יחזור? הכי גרסינן: שמע מינה דאדיבורא דידה – דשליח, סמך. כלומר, תיפשוט מוקדתי: יחזור – דאדיבורא דידה סמך, ואיהו אמר ליה "אשתך אמרה הבא לי" והא הימניה, ו"התקבל" דקאמר ליה – "התקבל והולך" קאמר. דהכי נמי אוקימנא לעיל, דאי אתמר רב נחמן איפכא "התקבל לי גיטי" ו"אשתך אמרה הבא" והוא אמר "הילך כמה שאמרה", ואמר רב נחמן: משיגיע גט לידה מגורשת, הוה פשטין מינה דאדיבורא דשליח סמך. הכי השתא הים קאמר ליה הילך כמה שאמרה – דאמרן לעיל דאי אתמר רב נחמן איפכא, כי הא דהכא "התקבל לי גיטי" ראשתך אמרה הבא לי גיטי" והוא אמר "הילך כמה שאמרה", והוה אמר רב נחמן דכשיגיע גט לידה הוא דהויא מגורשת – הוה פשטין מינה דאדיבורא דידה סמך, דהא קאמר ליה "הילך כמה שאמרה", וכיון דלא מיגרשה בקבלה דהא – איכא למיפשט מינה בעיין ד"השוכר" דאיבעיא חילך כמה שאמרה – דתיפשוט בעיין ד"השוכר" מינה: הא דקתני הבא יחזור – משום דכיון דאמר ליה "שליח להולכה עשאתי אשתך" ואיהו אמר ליה "התקבל" – אדם יודע שאין עושה שליח לקבלה, ו"התקבל והולך" קאמר. אבל אי אמר לו "הילך כמה שאמרה" – אימא לך דאדיבורא דידה סמך, ולא הימניה, ובדעתה תלה. ואם רצה לחזור – לא יחזור, דתריויהו שליח לקבלה שויה. תנו רבנן ב' רצה לחזור לא יחזור – קסבר: הולך כוכי דמי. אמר לו אי אפשי שתקבל – גלי דעתך ד"הולך" דקאמר ליה – לאו "זוכי" הוא. הכי גרסינן: הולך לרבי נתן כוכי דמי או לא. האשה שאמרה התקבל לי גיטי – כלומר, ואם אמרה לו מתחלה האשה "התקבל" ונתנו ליה הבעל באחת משתי לשונות הללו, רצה לחזור – לא יחזור.

דקדמה איהו ושויה שליח מעיקרא – הוה מצי למימר דאיכא בינייהו היכא דלא קפיד בעל.

כותבין ונותנין אפילו מאה פעמים – נראה לרבינו יצחק: היכא דלא נאבד הגט, אלא שמסופקין בו אם נעשה כתיקון אם לאו – דאין לעשות אחר, שהרי עשו שליחותן

אם הוא כשר. לפיכך, טוב ללמוד את הבעל שיצא

לעשות כמו שירצו, עד שיצאו מן הספק.

אפילו הן הראשונים והן האחרונים – ואם

תאמר: מאי "אפילו" אדרבה, הכי עדיף טפי, דלא

הוי חצי דבר! ויש לומר: משום דבכת אתה דומה

לשקר, דהיינו מתרמי שהיו בשעת אמירה ובשעת

קבלה; וגבי גט הוה לן למיחש שמא שכתרם

האשה, כדאשכחן בסוף פירקין באומר "אמרו:

שמא תשכור עדים. ודור קאמר: או אחר מן

הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד מצטרף

עמדם – אפילו לאותו יחיד לא דיישין שמא

שכתרו. ואם תאמר: לרבי עקיבא, דאמר

"במרבזה" (בבא קמא ע"א) וביחזקת הבתים" (בבא

בבא קמא ע"א) דבר ולא חצי דבר, היכי מכשרין

הבא שתי כיתי עדים? ויש לומר: דלמאן דאמר

בגמרא שליש נאמן – לא צריכי עדי אמירה לעד

קבלה, וכוליה דבר הוה. ואפילו למאן דאמר בעל

נאמן – הני מילי בששלשתן בעי, כעל שלש

ואשה, כמו שאפשר בגמרא. הלכך, כיון דאם אין

שלשתן בעיר לא צריכי עדי אמירה לעד קבלה

– כוליה דבר הוה.

בעל אומר לפקדון – הא דלא נקט: בעל אומר

להולכה, ושליח אומר לקבלה – משום

דלא שייך האי טעמא דקאמר, דאם איתא

דלגירושין – לדידה הוה יחיד לה, אלא כשאומר

הבעל לפקדון.

ושליש אומר לגירושין – פירוש: שאומר שהיה

שליח לקבלה. ומיירי כשיש שנים

שמעדין "בפנינו אמרה" דרשותיה האשה שליח

לקבלה, כדנתן במתניתין.

בעל

מאי לאו ב"הילך" ורבי נתן? – לא, ב"הולך" ורבי.

תא שמע: לפיכך, אם אומר לו הבעל "אי אפשי

שתקבל לה אלא הולך ותן לה", רצה לחזור –

יחזור; טעמא דאמר "אי אפשי", הא לא אומר "אי

אפשי", רצה לחזור – לא יחזור; מאי לאו ב"הילך"

ורבי נתן? – לא, ב"הולך" ורבי. תא שמע: "הולך

גט זה לאשתי" – רצה לחזור יחזור, "הילך גט זה

לאשתי" – רצה לחזור לא יחזור; מאן שמעת ליה

דאמר ב"הולך" – רצה לחזור יחזור? רבי נתן, וקאמר

ב"הילך" – רצה לחזור לא יחזור; שמע מינה: "הילך"

ב"כ"י" דמי, שמע מינה. אתמר: "התקבל לי גיטי",

"ואשתד אמה התקבל לי גיטי", והוא אומר "הולך

ותן לה", אומר רבי אבא אומר רב הונא אומר רב:

נעשה שלוחו ושלוחה, וחולצת. למימרא, דמספקא

ליה לרב אי "הולך" ב"כ"י" דמי אי לאו ב"כ"י" דמי?

והא אתמר: "הולך מנה לפלוני שאני חייב לו", אומר

רב: חייב באחריותו, ואם בא לחזור – אינו חוזר!

התם ספק ממונא לקולא, הקא ספק איסורא –

לחומרא. אומר רב: אין האשה עושה שליח לקבל לה

גיטה מיד שליח בעלה, ורבי חנינא אומר: אשה עושה

שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה. מאי טעמא

דרב? איפעת אימא: משום בזיון דבעל; איפעת

אימא: משום חצרה תבא לאחר מיכן, מאי בינייהו?

איכא בינייהו, דקדמה איהו ושוייה שליח מעיקרא.

ההוא גברא דשדר לה גיטא לדביתהו, אזל שליחא

לה: הילך גיטה, אמרה ליה: ליהו בידך; אומר רב נחמן: אם איתא לדרבי חנינא, עבדי

בה עובדא. אומר ליה רבא: ואם איתא לדרבי חנינא, עבדת בה עובדא? הא לא חזרה

שליחות אצל הבעל? שליחותא קמיה דרבי אמי, שלח להו: לא חזרה שליחות אצל הבעל.

ורבי חייא בר אבא אומר: נתיישב בדרב. הדור שליחות קמיה דרבי חייא בר אבא, אמר:

כל הני שלחו לה ואזלי! כי היכי דמספקא להו לדידהו, הכי נמי מספקא לן לדידן. הני

דבר שבפערות, ודבר שבפערות – חולצת. הוה עובדא, ואצרכה רב יצחק בר שמואל בר

מרתא גט וחליצה. תרתי? – גט מחיים, וחליצה לאחר מיתה. ההיא דהוה קרו לה

נפאתה, אזול סהדי פתוב תפאתה, אומר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב:

עשו עדים שליחותן. מתקין לה רבה: מי קאמר להו "פתובו חספא ורבו לה"? אלא

אמר רבה: ודאי אי פתוב סהדי גיטא מעליא ואבד, עשו עדים שליחותן. מתקין לה

רב נחמן: מי קאמר להו "פתבו ואנחיה בכסייכו"? אלא אומר רב נחמן: פותבין ונותנין

אפילו מאה פעמים. בעא מיניה רבא מרב נחמן: "פתבו ותנו לשליח", מהו? סלוקי סליק

להו, או דילמא למירחא דידהו חיש? אומר ליה רבינא לרב אשי: "ויוליד לה", מהו?

– תיקו. "רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף האומרת "טול לי גיטי" אם רצה לחזור –

לא יחזור". תנו רבנן: "טול לי", ו"שא לי", ו"הא לי בידך" – פולן לשון קבלה הן.

משנה האשה שאמרה "התקבל לי גיטי" – צריכה שתי כיתי עדים, שנים שאומרים

"בפנינו אמרה", ושנים שאומרים "בפנינו קבל וקרע", אפילו הן הראשונים והן האחרונים,

או

מאי לאו בחילך – קתני בה, ורבי נתן הוא דפליג ב"הולך" ומורה ב"הילך". אם אומר לו

הבעל כ"י – משנתני היא. מאי לאו בחילך – נתן במתניתין. נעשה שלוחו ושלוחה

וחולצת – אם מת הבעל קודם שהגיע גט לידה – חולצת ולא מתייבמת. מספקא ליה

אי הולך כוכי – ותתגרשה בקבלתו של זה, אי לאו כ"כ"י. חייב – המושלח באחריותו,

שהרי לא צוה המלוה לשלוחו. ואם בא לחזור

אינו חוזר – אלמא כ"כ"י דמי. ספק ממונא

לקולא – והמוציא מחבירו ידו על התחתונה,

לפיכך אינו חוזר. משום בזיון דבעל – כסבור:

קלותי בעניה, שאינה מקבלתו בעצמה. דאילו

כי עבדא לקבל מיד הבעל – אין כאן חשש

בזיון, דהא ידע ולא קפיד. משום חצרה תבא

לה לאחר מיכן – לאחר שנתן לה הבעל הגט

בחצר של אחרים – קנאתו. דההוא לאו גיטא

הוה, דבעינן "נתן בידה" או בחצרה דאיתרבאי

מ"דיה", וזה, בשעה שנתן – לא היה החצר

שלה. וגורנין שלא יקבל שליח האשה מיד

שליח בעלה. משום דדמי להא שקדם הבעל

ומסור ליד שליח, ואחר כך עשתה היא שליח

לקבלו, ואתו נמי למימר: חצר הוי שליח הבעל,

ושכנאתו היא – נעשה החצר עצמו שלוחה.

מאי בינייהו – בין הני תרי לישני. דקדמה איהו

ושויה שליח – דידה, קודם שמשר הבעל ליד

שלוחו, דהשתא לא דמי לחצר הבא לאחר

מיכן, ליהוי בידך – ותהיה אתה שלוחו לקבלה.

אם איתא לדרבי חנינא – אם הייתי יודע

שהלכה כמותו. עבידנא – בהא מילתא עובדא

כוותיה, ואמינא מגורשת. ולא חיישין לחצרה

הבאה לאחר מיכן. לא חזרה שליחות אצל הבעל

– שליח חוזר ונעשה שליח למי שנשלח לו

– ניתק משליחות הראשון עד שלא היה לו

שהות לחזור אצל שולחו ולומר: עשיתי

שליחותך, ושליחות שאינה ראייה לחזור

ולתגיד – אינה שליחות. נתיישב בדרב – נעין

בה עד שיתיישב דעתנו להשיב כהלכה. חזר

שלוחו – לאחר ימים, לדעת מה נתיישב בדרב.

כל הני – כל אלו, פעמים חוזרים ושולחים. הוי

דבר שבפערות – שנוגד בו ספק בבית המדרש.

חולצת ולא מתייבמת – אם מת. הוה עובדא –

כי האי גונא. ואצרכה גט – אחר. משום דלא

חזרה שליחות. תרתי – בתמיה, אם גט למה

חליצה משמתי גט מחיים – אם באת לינישא

מחיים – צריכה גט שני. וחליצה לאחר מיתה –

אם מת. ולא נתן לה גט נפאתה – כך שמה

אויל סהדי – שאמר להם בעל כתבו גט ותנו

לה. ובכתב תפאתה – טעו בשמה. עשו עדים

שליחותם – לגט אחר עשאו שלוחים ועדים,

והרי כתבו גט אחר, ואינן שלוחים עוד לחזור

ולכתוב גט כשר. ואבר – קדם שנתנוהו לה.

עשו עדים שליחותם – ואינן רשאין לכתוב גט

שני וליתן לה, שהוה כבר כתבו גט כשר. כתבו

ותנו לשליח – לשליח שכל משמיתו. וכן עשו,

ואבר בדרך. מי אמרינן: עשו כל שליחותם

ונסתלקו או דלמא – האי נמי, עד שיבא גט

לידה ותתגרש עשאן שלוחין לכתוב, אלא

לסירחא דידהו חש – שלא להסירחם בחולצה.

אמר ליה רבינא לרב אשי ויוליד לה מהו – אם

תמצוי לומר בידך דלא אמר אלא "כתבו ותנו

לשליח", והם כתבו ותנו לו ואבר, דעשו

שליחותם, דהא כל מה שצוה גמרו ועשו. הבא

מאי? מי אמרינן כיון דאמר "כתבו ותנו לשליח

ויוליד לה" – עשאן שלוחים לחזור ולכתוב עד שיגיע לידה, לכך פירש להם כל כך, או דלמא לא שנוא? הכי גרסינן: טול לי שא לי יתא לי בידך ב"י. משנה האשה שאמרה התקבל

לי גיטי – והוא חזר, ואמר "קבלתי". צריכה – לחביא לפניו שתי כיתי עדים. שנים שיאמרו בפנינו אמרה – לו לקבלו. ושנים שיאמרו בפנינו קבל וקרע – ובגמרא פריך: למה לו

למיקרעיה? אפילו הן כ"י" – שהשנים שאמרה בפניהם הן עצמן ראו כשקבלו.

גיטין דף סג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום ראשון) קסה

ולבטל השליחות, אינו חוזר בו, כיון ש'הולך כזכי דמי', ונמצא
שמיד כשאמר הלוה לשליח 'הולך מנה זה לפלוני' זכה בו השליח
עבור המלוה. ואם כן מוכח שדעת רב ש'הולך כזכי דמי', ולא
כנראה מדבריו לגבי גט שנחתק בזה.
מתרצת הגמרא, אכן רב מסתפק בדין 'הולך', אלא דהתם לגבי
השולח מעות לפרעון חובו הרי זה כפסד ממונא, ומשום כן נוקט רב
שדינו לקולא, לומר שכבר זכה המלוה מיד בקבלת השליח, והלוה
נחשב כעת למוציא מידי המלוה וידו על התחתונה שאין יכול
לחזור בו. מה שאין כן הקא לגבי השולח גט, הרי זה כפסד איפוזא,
האם נתגרשה ופטורה מן היבום, או שזקוקה ליבום ואסורה לשוק,
ומשום כן נוקט רב לחומרא – להחמיר ולומר שמא לא זכה השליח
בגט ולא נתגרשה ואסורה היא לשוק, שפסד דאורייתא לחומרא,
ולכן חולצת ולא מתייבמת.

הגמרא דנה האם 'שליח קבלה' יכול לקבל את הגט מידי השליח
הולכה: אמר רב, אין האשה עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח
בעלה – אין האשה יכולה למנות 'שליח קבלה', שיקבל עבורה את
גיטה מיד השליח הולכה' שליח הבעל. ורב חנינא אמר, אשה
עושה שליח לקבל לה גיטה מיד שליח בעלה.
מבררת הגמרא, מאי טעמא דרב, וכי מה החילוק אם שלוחה מקבל
הגט מיד הבעל עצמו או מיד שלוחו. ומבארת הגמרא את טעמו
בשני דרכים: איבעית אימא – אם תרצה תאמר, שטעמו של רב
משום כיון דבעל – שהבעל מקפיד על כך שהאשה אינה מקבלת
בעצמה את הגט מיד שלוחו, וסבור שהיא עושה כן מחמת
שמוזלות בו, ושוב אינו חפץ לגרשה על ידי השליח. מה שאין כן
כשהבעל עצמו מוסר את הגט לשליח קבלה, הרי מוכח שאינו
מקפיד.

ואיבעית אימא, משום חצרה הקא לאחר מיכן – גזירה משום חצר
שבאה לרשותה לאחר שהבעל נתן בה את הגט. כלומר, חששו
חכמים שיבואו לטעות שאף במקרה שנתן הבעל את גיטה בחצר
של אדם אחר, ולאחר מכן קנתה האשה את החצר, שתוכה עתה
בגט בקנין חצר. שיאמרו שכשם שיכולה היא למנות שליח קבלה
לקבל גיטה מהשליח הולכה, כך חצר זו בתחילה היתה כשליח
הבעל, ומשקנאתה היא נעשית החצר כשלוחה, וגט, שהרי כתוב
קבל הגט משליח הבעל. ובאופן זה בודאי אין זה, וטעם כותב
(דברים כד א) 'ונתן בידה' ופירשו חכמים להלן (עו). דהיינו שיתן לידה
או לחצרה, ובשעה שהבעל נתן את הגט בחצר עדיין לא היתה זו
חצרה. וכדי שלא יבואו לטעות בכך גזרו חכמים שלא יקבל
שלוחה הגט מיד שליח בעלה.

מאי בינייהו – מה חילוק יש בין הטעמים. מבארת הגמרא, אימא
בינייהו – יש חילוק ביניהם באופן דקדוקא אייהו ושינה שליח
מעיקרא – שקדמה האשה ומינתה שליח קבלה, עוד לפני שהבעל
מסר את הגט לשליח הולכה. שאם הטעם הוא משום כיון דבעל,
אף באופן זה הבעל מקפיד, ואין שלוחה מקבל גיטה מיד שליח
הבעל. ואם הטעם הוא משום חצרה הבאה לאחר מיכן, באופן זה
אין לגזור, שהרי האשה מינתה את שלוחה עוד לפני שהבעל מסר
את הגט לידי שלוחו, ואין זה דומה לחצר שהבעל נתן שם הגט
קודם שקנאתה היא, ויכול שלוחה לקבל גיטה מיד שליח הבעל.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: ההוא גברא דשדר לה גיטא
לרביתיה – אדם אחד שלח גט לאשתו על ידי שליח הולכה, אול
שליחא, אשפחה פי יתבה וקא לישא – הלך השליח אל האשה,
ומצאה כשהיא יושבת ולשה בצק. אמר לה, הילך גיטך – הנה
גיטך. אמרה לה, ליהי פנדך – אמרה לו האשה השאר את הגט
בידך. כלומר, תהיה אתה שלוחי לקבלה ותקבל אותו עבורי. אמר
רב נתמן,

אם איתא לרבי חנינא, עבדי פה עובדא – לו הייתי יודע בבירור
שהלכה כרבי חנינא שהאשה עושה שליח לקבל גיטה מיד שליח
בעלה, הייתי פוסק כדבריו להכשיר את הגט.
אמר ליה רבא לרב נחמן, ואם איתא לרבי חנינא, עבדי פה עובדא
– אם אכן היתה ההלכה כרבי חנינא, היית מכשיר הגט, קא לא

מבררת הגמרא, מאי לאו פהילך, ורבי נתן – שמא יש לגרוס
ברישא 'הילך גט זה לאשתי', ולא 'הולך', ומשנתינו כרבי נתן, ואם
כן יש להוכיח מכאן שעל אף שנחלק ב'הולך' מכל מקום מודה
הוא ש'הילך' כזכי דמי, שאם לא כן ודאי יוכל הבעל לחזור בו על
אף שהאשה מינתה אותו לשליח קבלה, כיון שפירש בדבריו
שהוא מוסר את הגט רק על מנת שהשליח יוליכנו לאשה ותתגרש
בהגיע הגט לידה.

דוחה הגמרא, לא – יש לדחות שמשנתינו נקטה דווקא פהילך,
וכדעת רבי הסובר ש'הולך כזכי דמי'.

תא שמע, שנינו במשנתינו, לפיכך, אם אמר לו הבעל לשלוחה, אי
אפשי שתקבל לה – איני חפץ למסור לך את הגט על מנת
שתקבלנו עבור האשה, אלא הולך ותן לה, אם רצה לחזור ויחזור
כל זמן שלא הגיע הגט לידה.

מדייקת הגמרא, טעמא דאמר אי אפשי – דווקא משום שפירש
בדבריו ש'אינו רוצה' שהשליח יקבל עבורה, קא לא אמר אי
אפשי, אם רצה לחזור לא יחזור – אבל אם לא פירש כן אלא אמר
לה רק 'הולך ותן לה', אין זה נחשב כגילוי דעת שחפץ שתתגרש
דווקא כשהשליח ימסור לה את הגט, אלא מתגרשת מיד בקבלתו
והיינו משום ש'הולך כזכי דמי', ומבררת הגמרא, מאי לאו פהילך,
ורבי נתן – שמא יש לגרוס במשנה, שאמר לו הבעל 'אי אפשי
שתקבל לה, אלא הילך ותן לה' ולא 'הולך', ומשנתינו כרבי נתן,
יש להוכיח מכאן שאף לרבי נתן 'הילך' כזכי דמי, שהרי לכן
הוצרך לפרש דבריו ולומר 'אי אפשי שתקבל לה'.

דוחה הגמרא, לא – יש לדחות שמשנתינו נקטה דווקא פהילך,
וכדעת רבי הסובר ש'הולך כזכי דמי', ולכן הוצרך הבעל לפרש
בדבריו 'אי אפשי'.

הגמרא פושטת את הספק מברייטא מפורשת: תא שמע, שנינו
בברייטא, הבעל שאמר לשליח קבלה של האשה, הולך גט זה
לאשתי, אם רצה הבעל לחזור, יחזור – יכול לחזור בו ולבטל את
מינו השליח.

אך אם אמר הבעל לשליח הילך גט זה לאשתי, אם רצה לחזור, לא
יחזור, כיון שלשון 'הילך' משמע שנח לו שהשליח יזכה בו עבור
האשה.

הגמרא מסיימת ומוכיחה שודאי אלו דברי רבי נתן: מאן שמעת
ליה דאמר פהילך, רצה לחזור יחזור – מיהו התנא הסובר
שכשהבעל אומר 'הולך', אם רצה לחזור בו יכול לחזור בו, הלא
הוא רבי נתן, כמבואר בברייטא שהביאה הגמרא לעיל (ע"א),
שאלו רבי סובר שם 'הולך כזכי דמי', וקאמר פהילך, רצה לחזור
לא יחזור – ומכל מקום באופן שהבעל אמר 'הילך' אמר התנא
שאם רצה לחזור אינו יכול לחזור בו, שמע מינה הילך כזכי דמי –
הרי לנו שאף רבי נתן מודה ש'הילך' כזכי דמי, שמע מינה.

הגמרא מביאה את דעת רב לגבי 'הולך כזכי דמי': אתמר, האשה
שאמרה לשלוחה התקבל לי גיטי, ואכן דייק השליח בדבריו ואמר
לבעל, אשתך אמרה התקבל לי גיטי, והוא ו- הבעל אמר, הולך
ותן לה, אמר רבי אבא, אמר רב הונא, אמר רב, נעשה שלוחו
ושלוחה, וחולצת. כלומר, דין שליח זה הינו לחומרא, והרי הוא
נחשב גם כשליח הולכה של הבעל, וגם כשליח קבלה של האשה.
ולכן אם מת בעלה קודם שהגיע הגט לידה, שיש להסתפק אם
מגורשת היא כבר משעה שהשליח קיבל את הגט ופטורה מן
היבום או לאו, מספק הרידי 'חולצת ולא מתייבמת'.

למימרא – מפסק דין זה נראה לומר דמספקא ליה לרב, אי הולך
כזכי דמי, אי לאו כזכי דמי – שרב מסתפק האם 'הולך כזכי דמי',
ומיד בקבלת השליח את הגט הרידי מגורשת, או שמא 'הולך לאו
כזכי'. אלא שאם כן יקשה, והא אתמר לענין פרעון חוב, שאם
אמר אדם לשלוחו הולך מנה זה לפלוני שאני חייב לו. אמר רב,
אם אבד המנה קודם שנתנו השליח למלוה חייב הלוה פאהריותו,
וצריך לפרוע חובו, כיון שלא ציווה המלוה לשלוח לו את המנה
ביד השליח. ואם פא הלוה לחזור בו לאחר שנתן את המנה לשליח

או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים, ואחד מצטרף עמה,
כלומר, אפילו אם היה עד אחד שהצטרף עם עד אחר להעיד על
מינוי השליח, ושוב הצטרף עם עד אחר להעיד על קבלת הגט,
מכל מקום סומכים על עדותם.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת, במקרה שיש ויכוח בין הבעל והשליש,
מי נאמן: איתמר, גט שנתן ביד שלישי, הבעל אומר לפקדון נתתיו
בידו, ושלש אומר לגירושין – שנתנמה לשליח לקבלה על ידי
האשה, ועל מנת כן מסר לו הבעל את הגט, מי נאמן. רב הונא אמר,
הבעל נאמן ואינה מגורשת. ורב חסדא אמר, שלישי נאמן והרי היא
מגורשת. רב הונא אמר, בעל נאמן שמסר לו לשם פקדון, כיון דאם
איתא דלגירושין יתביה ניהליה – שאם אכן לשם גירושין מסרו לו,
לדידה הוה יתבי לה ניהליה – לאשה עצמה היה מוסר את הגט ולא
לשליש, שהרי שניהם מצויים יחד בעיר. ורב חסדא אמר, שלישי
נאמן, דהא הימניה – שהרי האמינו הבעל. שבכך שמסר לו את
הגט נתן לו נאמנות לומר שלשם גירושין ניתן בידו, ואין בכוח
הבעל להכחישו.

הגמרא מקשה על רב הונא: מתיב רבי אבא, שנינו בברייתא,
הוואית פצל דין לחבירו, שהוא חייב לו ממון, במאן עדים דמי
ו-נחשב. ושלש נאמן משניהם – יותר משני בעלי הדין. ומבאר
הברייתא, כיצד, זה אומר כן, וזה אומר כן, שלישי נאמן – אם
הפקיד אדם ממון אצל שלישי, וחבירו טוען שבעל המעות נתנם
לשליש בשביל שיזכה בהם עבורו, והמפקיד טוען שלפקדון נתנם
בידו, השליש נאמן בדבר יותר משני הבעלי דין. ואם כן מוכח
שהשליש נאמן אף אם הם באותה העיר, ואין אומרים שאם היה
רוצה ליתנם לו היה נותן לו בעצמו.

מתרצת הגמרא, שאני ממון דאיתיהב למהיליה – יש לחלק בין
ממון לגט אשה, כיון שממון ניתן למחול עליו, ולכן מסתבר שבכך
שמסר הממון לשליש התכוין לסמוך עליו, ואף אם יאמר שקר,
הריהו מוחל על ממון שנתן לחבירו. מה שאין כן בגט, אין בכוחו
להאמין לשליש שאף כשהגט לא ניתן לו לשם גירושין יהיה
השליש נאמן לומר שניתן לגירושין, שהרי סוף סוף אין האשה
מתגרשת על ידי כך, ועל כן אין השליש נאמן.

מקשה הגמרא, והא תנאי בברייתא, וכן לגיטין – שאף בגט אשה
נאמן השליש יותר מהבעל והאשה, ודלא כרב הונא. מתרצת
הגמרא, מה ששנינו וכן לגיטין היינו ממון – שטרות ממון.
שאם מסר אדם לשליש שטר מתנה, וחבירו טוען שבעל השטר
נתנו לשליש בשביל שיזכה בו עבורו, והנותן טוען שלפקדון נתנו
ביד השליש, נאמן השליש.

מוסיפה הגמרא להקשות, והתנאי – והלא שנינו עוד, וכן לשטרות
ממון, נאמן השליש, ואם כן משמע שמה ששנינו וכן לגיטין היינו
גט אשה. דוחה הגמרא, מיד גבי תנאי – וכי שני ברייתות
אלו וכן לגיטין וכן לשטרות נשנו יחדיו, הרי יש לומר שכל אחת
מהם נשנתה בפני עצמה, ובשתייהן הכוונה לשטרי ממון דווקא.

הגמרא מקשה ממשנתנו על שיטת רב חסדא: תנו, האשה שאמרה
לשליח התקבל לי גיט, צריכה שתי ביותי עדים בכדי להוכיח
שנתגרשה, שנים שאומרים בפנינו אמרה לשליח לקבל גיטה,
ושנים שאומרים בפנינו קבל וקרא השליח את הגט. ואם שלישי
נאמן, יש להקשות ואמאי – מפני מה צריכה האשה להביא עדים
שאמרה לשליח לקבל עבורה, ועדים שקיבל וקרא, ליהמניה
לשליש – יש לנו להאמין בכל זה לשליח כדין שלישי שנאמן לומר
לגירושין קבלתי.

מתרצת הגמרא, מי קא נפיק גיטא מותי דיה, דליהמניה – וכי
במשנה מדובר שהגט יוצא מתחת ידי השליח, הרי במשנה מדובר
שהגט קרוע, וכל הנאמנות של שלישי הוא רק כאשר הגט שלם
בידו, שמתוך שיכול לתת את הגט לאשה נאמן הוא גם לומר שכך
היה, אבל אם קרע את הגט ואין בידו עתה ליתנו לה, אינו נאמן.
שואלת הגמרא, הניח אמרה, קיבל לפה לי – מה שהיא צריכה
עדים ש'אמרה' לשליח לקבל עבורה, מובן, כיון שהגט קרוע ואין

לו מיגו, אך למה צריכה עדים על כך שהשליח קיבל את הגט מיד
הבעל, הלא אף שקרוע הוא, על כל פנים מה שהגט בידו זה ראיה
שקיבל את הגט מיד הבעל. מתרצת הגמרא, אמר רבא, הא מני
רבי אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי – משנתנו סוברת כרבי
אלעזר, שהעדים שרואים את מסירת הגט לידי האשה הם אלו
שנותנים תוקף לגט ובורחים בין הבעל לאשה, ולכן לא די בזה
שרואים את הגט קרוע בידו אלא צריך שיעידו שראו שקיבל את
הגט.

אגב שונה הגמרא בביאור דברי המשנה, מבארת היא דבר נוסף:
קרע לפה לי – למה לו לשליח כלל לקרוע את הגט, שהמשנה
אומרת שצריכים להעיד שקבל וקרא. מתרצת הגמרא, אמר רב
יהודה אמר רב, בפשעת המורה שנו – משנתנו נשנתה בזמן שגזרה
המלכות על המצוות, והיו חוששים להשאיר את הגט קיים לאחר
קבלתו.

אמר רבא, ומורה רב הונא – על אף שסובר רב הונא שאין השליש
נאמן, מכל מקום מודה הוא, דאי אמרה איהי – שאם אמרה
האשה, לדידי אמר לי שלישי דלגירושין יתביה ניהליה – לי אמר
השליש שלגירושין נתן לו הבעל את הגט, מהמנהג – נאמנת היא
בכך.

תמחה הגמרא, מי איבא מיד השליש נופיה לא מהימן, ואיהי
מהימנא – וכי יתכן שהשליש עצמו אינו נאמן והאשה האומרת כן
בשמו נאמנת. אלא כך אמר רבא, מודה רב הונא דאי אמרה –
שאם אמרה האשה, קמאי ידי לגירושין יתביה ניהליה – בפני מסר
הבעל את הגט לשליש לשם גירושין, מהימנא – הרי היא נאמנת,
מיגו – מתוך דאי בעיא אמרה לדידה יתביה ניהליה פצל – שהרי
אם משקרת היא, היתה יכולה לומר שהיא עצמה קיבלה הגט מיד
בעלה ובכך היתה נאמנת.

הגמרא מביאה מקרה, שאפילו שהבעל והאשה והשליש כולם
מודים שנתגרשה אינם נאמנים: פצל (אמר) [אומר] נתתי גט זה
לשליח לשם גירושין, ושלש אומר לגירושין קיבלתיו ומסרתיו
לאשה, ואף היא אומרת נתן לי הגט ואבד. אמר רבי יוחנן, הנה –
דין זה הרי הוא דבר שפערות, שהרי אשה זו היא בחזקת אשת
איש, וכלל הוא שאין דבר שפערות פחות משנים – בדבר שבערה
אין נאמנות בפחות משני עדים, וכיון שאין כאן עדות כשירה
שנתגרשה, אינם נאמנים.

מקשה הגמרא, ואמאי – ומדוע צריך שני עדים לכך, וליהמניה
לשליש – נאמינו לשליש שאומר שלגירושין קיבלו, וכדברי רב
חסדא לעיל ששליש נאמן. מתרצת הגמרא, מי קא נפיק גיטא
מותי דיה, דליהמניה – וכי הגט יוצא כעת מתחת ידיו שנאמן לו
שנתגרשה, הרי רק כשהגט בידו ויכול לתנו לה נאמן הוא במיגו
שיכול לגרשה.

שואלת הגמרא, וליהמניה לפצל – ונאמן לבעל שנתגרשה אשתו,
דאמר רבי תימא בר אבין, אמר רבי יוחנן, פצל שאמר גירשתי את
אשתי, נאמן, שהרי למה לו לשקר בדבר זה כיון שיכול הוא
לגרשה עתה, וכיון שאמר שכבר גירשה נאמן הוא. משיבה
הגמרא, מי קאמר גירשתי – וכי הבעל אמר גירשתי את אשתי,
שנאמינו על כך, הרי הוא אמר רק שמסר את הגט לשליש בתורת
שליח הולכה, ואין הוא יודע האם קיים השליח את שליחותו או
לא.

מוסיפה הגמרא להקשות, כיון שהבעל נאמן על דבריו שמסר את
הגט לשלוחו, ולימא חזקה שליח עושה שליחותו – אם כן יש לסמוך
שאכן קיים השליח את שליחותו ליתן את הגט לאשה, שהרי חזקה
היא ששליח עושה שליחותו. דאמר רבי יוחנן, האומר לשלוחו צא
ונדש לי אשה סתם – אדם שאמר לשלוחו שיקדש עבורו אשה,
ולא פירש לו מי, וסת לשלוחו, ואין המשלח יודע האם אכן קידש
עבורו אשה, אסור הוא המשלח בקבל הנשים שבעולם, שהרי יש
לחוש בכל אשה שמא היא קרובה ארוסתו שקידש לו לשווחו, ואין
להקל בדבר, משום שחזקה שליח עושה שליחותו. ואם כן, מדוע
לא נאמר אף כאן שדאי הוא שקיים השליח שליחותו ומסר לה
את הגט, ומגורשת היא.

בעל נאמן דאם איתא דלגירושין כר – ואם תאמר: אם כן מה הועיל חכמים דתקון לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" משום דאי אתי בעל ומערער לא משגיחין ביה; אבתי יערער, שיאמר: לפקדון נתתי. ואי דאיכא עדים דיהיבנור לגירושין – תהם לא בעינן "בפני נכתב" ויש לומר: דלא מהימן אלא בשלשלתן בעיר, דשייך האי טעמא דלדידה הוה יחייב לה. והא דפריך לרב חסדא ממתניתין, משמע דלרב הונא נתיא – היינו משום דלדידה איכא לאוקמי בשלשלתן בעיר. ואם תאמר: והנהו דמצרכי (גיטין ו.א) מערסא לערסא ומשכונה לשכונה דבעיר אחת, מה הועיל חכמים בתקנתן? ויש לומר: דסבירי רב חסדא דאמר: שליש נאמן אפילו בעיר אחת. אי נמי: תהם איירי כשהבעל אומר "כתבו ותנו", והלך לדרכו, דליכא למימר דלדידה הוה יחייב לה.

שליש נאמן דהא הימניה – אפילו אומר הבעל שנתן לו בפני עדים – מכל מקום סמך עליו. דוינני דמייני עדים או אולי למדינת הים. דאין לפרש דנאמן השליש מטעם מיגו דאי בעי עביד ביה מאי דקאמר, שיכול למסור לאשה, כדפריש בקונטרס בסמוך. דהא: דבלא שום מיגו הימניה רבנן לשליש, כדמשמע בסוף "זה בורר" (סנהדרין ל.א), גבי ההיא סבתא דאפקידו גבה שטרא, ואמרה דפריע הוא, והימנה רב נחמן בלא שום מיגו, דכיון דאיתחזק בבית דין – אי בעי קלתיה לא אמרינן. ועוד: אי חשיב מיגו – לא הוה פליג רב הונא, דהיכא דאיכא מיגו מודה, כדאמרינן בסמוך. ומודה רב הונא דאי אמרה קמי דידי כו'. אלא לא חשיב מיגו, דהא אין ביד השליח למסור לאשה, דשמא האשה לא תתרצה לקבל הגט, כיון דבעלה אומר לפקדון. לכן נראה לפרש: דהא אפילו כולו בעיר אחת, אף על גב דאיכא למימר דאם איתא דלאו לפקדון יחייב – הוה יחייב ליה. **שאני** ממון דאיתיהיב למחילה – כיון שהאמינו ומסר בידו, נתרצה בהבטחתו – עליו למחול על ממונו, ולהאמין על כל מה שיאמר אפילו ישקר, שהאמינו להפסידו ממונו אפילו שלא כדן. אבל במילתא דאיסורא – אין בידו להאמינו. ורב חסדא סבר: דבגט נמי שליש נאמן, דעל כן נתן לו – שיהא לגירושין אם יאמר לגירושין, כדפירשנו. **וליהמניה** שליש – פירושו: אמאי צריך שנים שיאמרו "בפנינו אמרה", כדפירשנו לעיל. ומשני: מי נפיק גיטא מתותי ידיה? דהנך קרעים שבידו – שמו מצאו באשפה. דדוקא היכא שהגט שלם בידו, דהימניה הבעל ומסור לו, נאמן. **תנינא** בפנינו אמרה – פירושו: תינה דבריון צריך שנים שיאמרו "בפנינו אמרה", ומה לא הוה קשה מעולם. אלא "בפנינו קיבל" למה ליה נהי דלא סגי בשנים אומרים "בפנינו אמרה", כיון דנקרע הגט, ולא נפיק גיטא מתותי ידיה – מכל מקום למחל ליה "בפנינו קיבל"? לא היה צריך אלא לעדים שראוהו בידו שלם. **רבי** אלעזר היה דאמר עדי מסירה כתי – ומיירי שאין העדים חתומין בו. ולכן לא סגי במה שראוהו בידו שלם, כיון שלא ראו הקבלה. אבל אם עדים חתומין בו – כשר, אפילו אין כאן עדי מסירה לפנינו, דמסתמא נמסר בפני עדים ונעשה כדן, כדאמר ב"השולח" (גיטין לו.א), אמר רבה: לא צריכא אלא לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כתי. תיקון חכמים עדי ותנימה, דהמנין דמייני סהדי או אולי למדינת הים. ולקמן ב"המגרש" (פ.א) תנן במילתיה דרבי אליעזר גופיה: אין העדים חתומין על הגט אלא מפני תיקון העולם. **אסור** בכל הנשים שבעולם – אבל לכל אדם אין לאסור לקדש, ולחוש שמו וזאת היא שקדש השליח. דאם איתא דנתקדשה – לא היתה חזרת ונתקדשה. אבל האי – אסור לקדש, שמו שלוחו קדש לו אחת מקרובותיה כגון אמה ואם וכו' וצא בהן. ואפילו באות כל הקרובות ואמרו שלא נתקדשו – לא סמכינן אדיבורא בעלמא. ואם תאמר: יתומה קטנה תיארס לכל אדם, שמו אביה קדשה לזה השליח; ונראה דקנסא בעלמא הוא. דקנסין ליה שצוה לקדש סתם, ולא חשש על עצמו שלא יבא לידי תקלה. אבל מן הדין – מותר בכל הנשים. דאין זה חוקה נגמרה, דאניה בידו להתקדש – שמו לא תתרצה. ועוד: דאולינן בתר רובא. ומכל מקום מוכיח שפיר דדוקא שליח עושה שליחותו, דאי לא הכי – לא הוה ראי קלטו כאן. והא דפריך עלה בגיזר בפרק שני (יב.א) מן סתומה שפחה אחז מזה לאויר העולם – יקח וזו לשני, ואילו שאר קנין בעלמא – מכל מקום פריך שפיר, דהתם נמי הוה לן למקנסיה על שלא נזרז שלא יפיר. וממה דשאר קנין בעלמא מיתקן לדידה פריך. והא דמשני: אמאי לך אנא אשה דלא נתייא – לאו משום דתיחשב כקבועה, עלה תהבטל בירב. דבירב המתערב ואינו ניכר לא אמרינן דליהוי קבע דיהיה כמחצה על מחצה, אלא כלומר: מחמת קביעותא קנסין טפי מבוזל. ועיין עוד תוספות נזיר יב, א.

או אחד מן הראשונים ואחד מן האחרונים ואחד – שלישי, שנעשה עד בוז ובוז, מצטרף עמהם. **גמרא** בעל אומר לפקדון – גט שנתן ביד שלישי, בעל אומר: לפקדון נתתי בידך, ושליש אומר: לגירושין נתת לי, שהייתי שלוחה לקבלה ונתגרשה בקבלתי, והאיש והאשה יחד בעיר. **הא הימניה** – כשמסרו בידו. **דאיתיהיב למחילה** – שאם מחלו – מחול, הלכך שליש נאמן, דכיון שהאמינו ומסר בידו – נתרצה בהבטחתו עליו למחול על ממונו, ולהאמין כל מה שיאמר. אבל במילתא דאיסורא – אין בידו להאמין. **גיטי ממון** – שאין גט אלא לשון שטר. **מידי גבי הדדי תניא** – "וכן לגיטין וכן לשטרות", דנימא: מדהא לשטרות דממון – קמייאת לגיטי נשים; הני תרי תנאי נינהו, ותריויהו בממון איירי. **ואפאי** – בעי עדים כלל, לא בקבלה ולא באמירה; אלא באמירתו בלבד להימניה, דהא הימניה בעל. **מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה** – בפנינו, להראותו לנו דנהימניה: הא קרע! ואף על פי שהקרעים בידו בפנינו – אין שליש אלא אם כן השלישיות בידו, דמיגו דאי בעי הוה עביד ביה מאי דקאמר – נאמן נמי על אמירתו. אבל זה שקרעו – אין בידו למסור בידה. **תינה אמרה קיבל למה לי** – לאתווי עדים שראוהו מקבלו מיד הבעל? הרי הוא בידו בפנינו, והא ודאי קבליהו רבי אלעזר **היא** – דאמר: אין גט כשר בלא עדי מסירה. **קרע למה לי** – כלומר, למה לי למקרעה? שעת נזרת המלכות הוה – שגזרו על המצות. שליש נופיה לא מוימן – ואיהי כי אמרה משמיה מהימנא? בעל אומר לגירושין – נתתיו לשליש למסור לה. **גירשת את אשתי נאמן** – דמה לו לשקר? הרי בידו לגרשה. **מי קאמר גירשת** – שליח להולכה הוא דעבדו ונימא דדוקא שליח כו' – כיון דבעל נאמן דמסירה להאי על מנת לגרשה, נימא שחוקה שהשליח עושה שליחותו **אסור בכל הנשים** – שמו זו קרובת ארוסתו שקדש לו שלוחו היא, אלא אם כן חזר שלוחו לומר לה: פלוגתי קדשתי לך, או לא קדשתי לך שום אשה.

לחומרא

יוחנן: הוה דבר שבערונה, ואין דבר שבערונה פחות משנים. **ואפאי? וליהמניה לשליש!** – **מי קא נפיק גיטא מתותי ידיה דליהמניה?** וליהמניה לבעל, דאמר רב חייא בר אבין **אמר רבי יוחנן**: בעל שאמר "גירשתי את אשתי" – נאמן! – **מי קאמר גירשתי? ולימא: חזקה שליח עושה שליחותו!** דאמר רבי יצחק: האומר לשלוחו "צא וקדש לי אשה" סתם, וזאת שלוחו – אסור בכל הנשים שבעולם, חזקה שליח עושה שליחותו!

הני מילי לחומרא אבל לקולא לא – ואפילו לרב ששת דאמר בפרק "בבב מערבין" (עירובין לבא), דבשל תורה נמי חוקה שליל עושה שלילוחו – הני מילי במקום שאם לא יעשה שלילוחו יבא המשלח לידי עבירה אם יסמוך על השלילת, אבל כאן, אם לא יתן גז או לא יקדש, שלא יבא המשלח לידי עבירה בשביל כך – מודה רב ששת דאין חוקה שליל עושה שלילוחו לקולא. ושם הארכתי.

נערה המאורסה היא ואביה כו' – פירש בקונטרס: דוקא נערה, אבל קטנה – דוקא אביה ולא היא, אם יש לה אב. והא דאמר בגמרא: רבנן סברי יד יתירה זכי לה עומא – היינו יד עצמה, שניתוסף לה כשהיא נערה. דכשהיא קטנה לא היה לה יד, כי אם יד אב. ושם הגיה רש"י בפרק שני דקידושין (מגב), דהוא הדין קטנה, והא דנקט נערה – להודיעך בח דרבי יוחנן. וכן עיקר. והביא רבינו יצחק בן רבי מאיר: בדפרק שני דקדושין (מגב), פריך לרב נחמן דאמר אין נערה עושה שליל לקבל גיטה מיד בעלה, מהא דתנן: קטנה שאמרה "התקבל לי גיט" – אינו גט עד שיגיע גט לידה. הא נערה – הרי זה גט. ומשני: בשאין לה אב. אבל מעיקרא סלקא דעתך דאיידי כשיש לה אב, ואפילו הכי קתני: עד שיגיע גט לידה – שמע מינה דאף אם יש לה אב, אם הגיע גט לידה מגורשת. והא דאמרין בגמרא: יד יתירה זכי לה רחמנא – היינו יד האב, יד עצמה עיקר, שיש לה בבגרות, ולא ניתן לה יד האב לבטל כח ידה. ורבי יוחנן סבר דבטל כח ידה וניתן לה יד האב. **ובל** שאינה יכולה לשמור את גיטה כו' – פירש בקונטרס: אפילו על ידי אביה, דהא שוטה היא. ואמר רבי יצחק: "ושלחה מביתו" – מי שמשלחה ואינה חוזרת. וכן בפרק "חרש" (יבמות ק"ג). ורבינו תם מפרש: דעל ידי אביה מתגרשת, אף על גב שאינה יודעת לשמור את גיטה. והורה כך הלכה למעשה. דהא לרבי ינאי דדרשיה התם מ"זנות בידה" – מי שיש לה יד לגרש את עצמה, יצתה זו כו' – לפי אותו טעם מגורשת על ידי אביה, דהא אפילו פיקחת אביה מקבל את גיטה. ותנא דבי רבי ישמעאל דמפיק מ"ושלחה" – לא פליג עליה אלא בהא דמפיק מקרא אחרינא, אבל משמע דליכא בנייהו מיד. וטעמא, כיון שיש לה אב – הוא שומרה מלחזור. ועוד דבירושלמי בהדיא קורא אותה שיש לה אב – יכולה לשמור את גיטה. אם כן מתגרשת על ידי אביה לכולי עלמא, דהא לא מצרכי האב אלא שתהא יכולה לשמור את גיטה. וכן נראה, דאי כשאינה יכולה לשמור את גיטה אינה מתגרשת אפילו על ידי אביה – אם כן לענין קדושין נמי לא תתקדש ד"רצאה והיתה" כתיב, דאיתקש הויה ליציאה. ולפי זה לא מיתוקמא דך סיפא ד"כל שאינה יודעת" כו' ביש לה אב כרבי יוחנן אלא כרבנן, דלרבי יוחנן מאי אידיא אינה יודעת לשמור את גיטה דאינה מתגרשת על ידי עצמה? אפילו יודעת לשמור אינה מתגרשת על ידי עצמה! אבל באין לה אב – מיתוקמא שפיר כרבי יוחנן. **כל** שמכחנת בין גיטה לדבר אחר – היינו כפעטות. ופעטות היינו כבר שית וכובר עשר, כל חד לפום חורפיה, כדאמרין לקמן: וכנגדן בקטנה מתגרשת. והשתא, אי שיעורא דרב יוחנן דאמר: חפץ ומחזירו דאמר: קודם לשיעורא דפעטות – והא סברת רב יוחנן אפכא לגמרי מדרב חסדא, דלרב יוחנן זוכה לאחרים קודם שיהא מקחו וממכרו ממכר, ולרב חסדא הוה אפכא, דפעטות מקחן מקח וממכרן ממכר – ואינן זוכים לאחרים עד שיביאו שתי שערות לרב חסדא, מדפריך עליה משפחה שלא הביאה שתי שערות. אלא לאו דלא אתיא שתי שערות. ואם תאמר: מאי שנא שפחה מבנו ובתו הקטנים דאין מזכה על ידם? ואומר רבינו תם: דלרבי יוחנן, דאמר בפרק קמא דבבא מציעא (יבב) גבי מציאה: לא גדול גדול ממש וכו', אלא, גדול הסמוך על שלחנו של אביי הוא קטן – הוא הדין כאן. אבל שפחה – בשכר טורחא אוכלת. ולשמואל דאמר התם קטן – קטן ממש, ומפרש טעמא הוה: בשעה שהוה מוצאה מריצה אל אביי – צריך לומר דמהאי טעמא לכל דבר ידו כידי אביי. ועל חנם דחק לומר רבינו תם דשפחה אוכלת בשכרה, דנראה דלא חשבינן יתום ידו כידי בעל הבית בשביל שהוא סמוך על שלחנו, אלא דוקא בבנו. דכל הסמוך על שלחן בעל הבית – אין מציאתם שלו. ובתו, נראה דאפילו אין סמוכה על שלחן אביה מציאתה שלו, משום איבה, דלמא מסר לה למנוול ומוכה שחין, כדאיתא בפרק "נערה" (כתובות מ"א), דטעמא משום איבה שייך אפילו אינה סמוכה על שלחנו, ואף בנערה עד שתיבגר. וצריך ליתור שלא לזכות ערוב על ידי בנו אפילו גדול אם סמוך על שלחנו, דקיימא לן כרבי יוחנן לגבי שמואל, דלא גדול גדול ממש. ואין לתמוה דהבא אמר שפחה שהיא קטנה זוכה בערוב, ובפרק "מי שהוציאנה" (עירובין מט), אמרין דלשמואל דאמר ערוב משום קנין קטן – לא, דהוה דאית ליה בית לקטן קאמר. **שאני** שותפיו מבואות דרבנן – משמע דרב יוחנן ורב חסדא פליגי אי זוכה לאחרים מדאורייתא או לא. ואף על גב דמציאת חרש שוטה וקטן לא הוי גזל אפילו לרבי יוסי אלא מדבריהם, הכא דדעת אחרת מקנה אותם – שאני, ואם תאמר: והא זכיה היא מטעם שלילוח, ואין שלילוח לקטן מ"אתם" גם אתם (קידושין מ"א). ויש לומר: דאין למעט קטן משלילוח מקרא דחרומה, אלא במילתא דליתיה, כגון חרומה, דליתיה בחרומה דנפשיה. אבל בזכיה, כמו שזכר לעצמו – זוכה נמי לאחרים. ואם תאמר: תקשי ליה לרב יוחנן הא דאמרין בריש "האיש מקדש" (קידושין מ"א): איש זוכה ואין קטן וזכתי ויש לומר: דהתם לא חשבינן ברעת אחרת מקנה אותו, אלא לאשמועינן דפסח שלו אינו יכול להמנות אחרים עליו, דסלקא דעתין שיוכל להמנות, משום ד"שה לבית אבות" דאורייתא, והוי לענין פסח כמו גדול. אי נמי:

היא גופה קא משמע לן ד"שה לבית אבות" לאו דאורייתא, ואין לו כח לזכות בו, לא לאחרים ולא לעצמו.

לחומרא – כי הא דרבי יצחק. **משנה** היא ואביה – או היא או אביה. היא – יש לה יד, דהא גדולה היא. ואביה נמי זכאי לקבלו, ומכל מקום יד ידירה בדיקיימא קיימא, דהא גדולה היא, ואם היתה יתומה – היא מזהה את עצמה והיא מקבלת את גיטה, והשתא נמי לא שנא. **נמרא** יד ידירה לאו כלום היא – דלגמרי אוקמה רחמנא ברשותיה כל ימי נערות, אלא אם כן ניסת. **אינה מתגרשת** – דכתיב: "ושלחה מביתו" – מי שמשלחה ואינה חוזרת, יצתה זו שמשלחה וחוזרת. הכי דרשינן לה ביבמות בפרק "חרש שנשא" (ק"ג). הלכך, אפילו בקבלת אביה אינה מתגרשת. כל שמשמרת דבר אחר מחמת גיטה – שאם אבדה גיטה – משמרת דבר אחר שאינו דומה לו, וסברה שהוא גיטה. הא שוטה בעלמא היא – ואין לך משלחת וחזרת יותר ממנה. דמדינא קתני שמשמרת שטר אחר – ממכלל דלאו שטר הוא, אלא מידי דלא דמי ליה. (צבור וזורקין) – קטן שנחתן לו צרור וזורק, וכשנחתן לו אגוז – נטלו. זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים – אם זכיה אדם לחברו דבר על ידי אותו קטן, שמסר בידו החפץ ואמר: זכה בחפץ זה לפלוני – לא זכה, ואם בא הנותן לחזור – חזר. חפץ ומחזירו לאחר שעה – כשנחתן אותו ממנו. זוכה אף לאחרים – ומדרבנן. דא רמא – שתי תקנות אלו דין שהן. מאי אתא הוה – שניהם לזכות את שניהם שלא לזכות: וורדאן – מאנשי וורדנאי, מקום. משתתפין בטבוי – להיות כל החצרות מוציאין לתוכו, ויטלטלו בכולן. את החבית – שהיו בתוכה, לשיחון, דסחם שיתוף ביין. מאי בעיא נביה – הרי היא יוצאת בסמינן? שיתופי מבואות דרבנן – דמדאורייתא אין אסור להכניס ולהוציא מלא מרשות היחיד לרשות הרבים. אשתין וורדאן – נאלם, שלא השיב תשובה על תירוצי זה.

קמיה דשמואל, אומר לי: דא ודא אחת היא. מאי "דא ודא אחת היא"? אומר רב חסדא: אחד זה ואחד זה – זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים. מתיב רב חיננא וורדאן: ביצד משתתפין במבוי? מניח את החבית ואומר "הרי זו לכל בני המבוי", ומצוה להם על ידי בנו ובתו הגדולים, ועל ידי עבדו ושפחתו העבדים, האי שפחה הוי דמי? אי דאתיא שתי שערות, מאי בעיא נביה? אלא לאו דלא אתיא שתי שערות. וקתני: זוכה לאחרים! – שאני שיתופי מבואות, דרבנן. אומר רב חסדא: אישתין וורדאן. מאי הוה ליה למימר? כל דתקון רבנן כעין

גיטין דף סד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסט

שופט היה, ובודאי שאינה יכולה להתגרש. אלא אמר רב הונא בר
 מנחם משכמה דרב אחא בריה ו-בנו דרב איקא, כל שמכחנת בין
 גיטה לדרב אחר – כל קטנה שיודעת להבדיל בין גיטה לדבר אחר,
 הרי היא בכלל אשה שמשלחה ואינה חוזרת, ולכן היא יכולה
 להתגרש. וביאור לשון הברייתא 'כל שמשמרת גיטה ודבר אחר',
 היינו, שיודעת להבחין בין גיטה לדבר אחר, בכדי לשמור.
 אגב שעסקה הגמרא מאימתי יש דעת בקטנה שתוכל להתגרש,
 דנה הגמרא מאימתי יכול הקטן לזכות בחפץ לעצמו, ועבור
 אחרים: אמר רב יהודה, אמר רבי אסי, צדור וזורקו אגוז ונומלו –
 קטן שיש בו דעת שכשנותנים לו אבן הוא משליכה, וכשנותנים לו
 אגוז הוא לוקחו לעצמו, הרי הוא זוכה לעצמו, ואין זוכה לאחרים.
 כלומר, יש לו יד לזכות בחפץ לעצמו, אך אם יתן לו אדם חפץ
 בכדי שיוכה בו עבור אדם אחר, אינו יכול לזכות עבורו. אך חפץ
 ומחזירו לאחר שעה – אם כבר יש בו יותר דעת, שאם נותנים לו
 חפץ, ולאחר זמן כשמבקשים אותו ממנו בחזרה הוא מחזירו, קטן
 זה זוכה בין לעצמו ובין לאחרים – יש לו יד לזכות אף עבור אחרים,
 מתקנת חכמים.
 רב יהודה הוסיף ואמר, בי אמריה למימרא זו של רבי אסי, קמיה
 דשמואל, אמר לי שמואל, דא דא אחת היא – שני קטנים אלו דינים
 שוה, ושלא כרבי אסי שחילק ביניהם לענין לזכות לאחרים.
 מבררת הגמרא, מאי דא דא אחת היא, האם כוונתו שבשניהם
 זוכה הקטן עבור אחרים, או שבשניהם אינו זוכה. מבארת הגמרא,
 אמר רב חסדא, אחד זה ואחד זה, זוכה לעצמו ואין זוכה לאחרים
 – לדעת שמואל אין הקטן זוכה עבור אחרים כלל, שלא תינקן כן
 חכמים.
 הגמרא מקשה על ביאור רב חסדא בדעת שמואל, ממשנה: שלמה
 המלך ובית דינו גזרו לאסור להוציא בשבת מחצר למבוי אף
 ששניהם נחשבים לרשות היחיד, שמא יבואו להוציא אף מרשות
 היחיד לרשות הרבים. ותיקנו חכמים היתר לכך, על ידי
 שמשתתפים כל בני המבוי. דהיינו שלוקחים דבר מאכל ומזכים
 אותו לכל בני המבוי ומניחים אותו באחת החצירות שבמבוי.
 מתיב רב חיננא וורדאן, ביצד משתתפין בכו – אחד מבני מבוי
 הרוצה לעשות 'שיתופי מבואות' עבור כל בני המבוי, בחבית יין
 שלו, היאך יעשה. מניח את החבית, ואומר, הרי אני מזכה חבית
 יין זו לכל בני המבוי, ומזכה להם על ידי בננו ובתו הגדולים, ועל ידי
 עבדו ושפחתו העברים, שנותן להם את החבית, והם יזכו בה בקנין
 עבור כל בני המבוי, שהרי זכין לאדם שלא בפניו. מבררת הגמרא,
 האי שפחה – אמה העבריה זו שמזכה על ידה לבני המבוי, היכי
 דמי – באיזו שפחה מדובר, אי דאיתא שתי שערות – אם כבר
 הביאה שתי שערות שהם סימני נערות, מאי בצינא גביה – אם כן
 מה היא עושה אצל אדונה, הרי שפחה שהביאה סימני נערות
 יוצאת לחרות. אלא לאו, דלא איתא שתי שערות – על כרחך צריך
 לומר שמדובר בקטנה שלא הביאה עדיין סימני נערות, וקתני זוכה
 לאחרים – ועליה כתוב במשנה שיכולה היא לזכות עבור אחרים,
 הרי שאפילו קטן זוכה לאחרים.
 מתרצת הגמרא, שאני שיתופי מבואות דרבנן – שונה הוא דין זכיה
 בשיתופי מבואות משאר זכיות, שאף קטן זוכה בו לאחרים, כיון
 שכל עיקר דין שיתופי מבואות הוא מדרבנן בלבד. ולכן אף תינקן
 רבנן שטקן וקטנה יכולים לזכות עבור אחרים, מה שאין כן לגבי
 דיני זכיה מן התורה, לא תינקן חכמים שקטן זוכה לאחרים אפילו
 שהגיע לשיעור של 'חפץ ומחזירו לאחר שעה'.
 רב חסדא תמה, על שרב חיננא אינו דוחה תירוצו זה: אמר רב
 חסדא, אשתיק וורדאן – רב חיננא וורדאן נעשה כאילם, שלא
 השיב תשובה לדחות את תירוצו הגמרא. מבררת הגמרא, מאי הוה
 ליה למימר – מה היה לו להשיב על תירוצו הגמרא. מבארת
 הגמרא, היה לו להשיב, שהרי כלל הוא בידינו כל דתקין דרבנן –
 כל תקנה שתיקנו חכמים,

מתרצת הגמרא, הני מילי לחומרא, כאן לאסור את השולח בכל
 הנשים, אבל לקולא לא – אבל לסמוך על חזקה זו אף לקולא לומר
 שודאי נתן לה השליח את הגט והתירה לשוק, לא נאמרה חזקה
 זו.
 שואלת הגמרא, וליהמנה לדידה – ונאמין לאשה, שאומרת
 שקבלה את הגט לשם גירושין, מדרב המנינא, דאמר רב המנינא,
 האשה שאמרה לבעלה גירשתי, נאמנת אף שאין גיטה בידה. וטעם
 הדבר, משום שהחזקה אין האשה מעיזה פניה לשקר בפני בעלה
 ולומר לו 'גירשתי', אלא ודאי אמת הדבר.
 משיבה הגמרא, הני מילי היכא דליא דקא מסייע לה, אבל היכא
 דמסייע לה מעיזה ומעיזה – דברי רב המנונא לא נאמרו אלא
 במקרה שאין אדם אחר שמסייע לה ומאמת את דבריה, מה שאין
 כן כאן שהבעל והשליש מסייעים לה ואומרים כמותה שנתגרשה,
 מעיזה היא לומר שנתגרשה אף אם זה שקר.
 משנה
 האב זכאי בקידושי בתו, כל משך זמן קטנותה ונערותה עד
 שבגרה, וכן יכול הוא לקבל את הגט עבורה. המשנה שלפנינו
 מביאה מחלוקת 'בנערה המאורסה', האם דווקא אביה מקבל את
 גיטה, או שאפילו היא עצמה יכולה לקבלו. וכן תדון משנתינו
 מאימתי קטנה ראויה להתגרש.
 נערה המאורסה, היא ואביה – או היא או אביה מקבלין את גיטה,
 היא מקבלת כיון שהיא גדולה ויש לה יד לקבל גיטה, ואביה מקבל
 כיון שכל ימי נערותה ברשותו היא. אמר רבי יהודה, אין שתי ידיים
 זוכות באחת – לא יתכן שיהיו שתי ידיים יכולות לזכות בגט עבור
 אשה אחת, אלא ודאי כיון שזיכתה התורה לאביה לקבל את
 גיטה, אביה מקבל את גיטה בלבד, ואינה יכולה להתגרש על ידי
 עצמה.
 מוסיפה המשנה, וכל קטנה שאינה יכולה לשמור את גיטה – שאין
 לה מספיק דעת לכך, אינה יכולה להתגרש כלל. וטעם הדבר, כיון
 שנאמר בתורה לענין גירושין (דברים כד א) 'ושלחה מביתו', ודרשו
 חכמים, שגירושין שייכים דוקא באשה שמשלחה ואינה חוזרת
 שוב לבעלה, אבל זו שהיא משלחה והיא חוזרת אליה, כיון שאין
 בה דעת להימנע מכך, אינה יכולה להתגרש כלל, ואפילו על ידי
 קבלת אביה.
 נמרא
 שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי חכמים ורבי יהודה במשנה.
 משיבה הגמרא, רבנן סברי – חכמים סברו, דא ויתירא זכי לה
 רחמנא – יד נוספת זיכתה לה התורה לקבלת גיטה, שאילו בעודה
 קטנה אביה לבדו מקבל את גיטה, אך משנעשית נערה יכולה אף
 היא לקבל את גיטה בעצמה. ורבי יהודה סבר, במקום אביה, יד
 דילה לאו פלוס היא – מסתבר שלגמרי העמידה התורה את הבת
 ברשות האב, ואין היד שלה נחשבת 'יד' לקבל את הגט.
 שנינו במשנה, וכל שאינה יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה
 להתגרש. הגמרא מביאה ברייתא המבארת מהו הגדר של 'יכולה
 לשמור את גיטה': תנו רבנן, קטנה היודעת לשמור את גיטה,
 מתגרשת, ושאנה יודעת לשמור את גיטה, אינה מתגרשת. מבררת
 הברייתא, ואיזו היא קטנה שהיא יודעת לשמור את גיטה. מבארת
 הברייתא, כל שמשמרת גיטה ודבר אחר. שואלת הגמרא מאי
 קאמר – מהי כוונת הברייתא 'כל שמשמרת גיטה ודבר אחר'. אמר
 רבי יוחנן, הכי קאמר – כוונת התנא לומר, כל שמשמרת דבר אחר
 ממה שגיטה – כל קטנה שאם אבד גיטה משמרת היא דבר אחר
 שאינו דומה לגט וסבורה שזהו גיטה.
 שואלת הגמרא, מתקין לה רב הונא בר מנחם, הא שופה בעלמא
 היא – הרי קטנה כזו ששומרת חפץ אחר וסבורה שהוא גיטה,

והזוהר קושיית הגמרא על רב חסדא כיצד זוכה קטנה לאחרים
בפדיון מעשר שני.
מתרצת הגמרא, אלא יש להעמיד את המשנה בפירות הגדלים
בתוך עציץ שאינו נקוב דרבנן – שאין חיוב מעשרות בפירות אלו
אלא מדרבנן בלבד אפילו בזמן שישאל על אדמתם, וכיון שאין
זה אלא מדרבנן תיקנו שקטן זוכה בו אף לאחרים.
אגב שדנה הגמרא בשיעור הדעת הנצרך לקטן לזכות עבור עצמו
ועבור אחרים, מפרט רבא את השיעורים שנאמרו בקטן: אמר
רבא, שלשה מדות – שלשה שיעורים מצינו בזכיות קטן. צרור
וזהו קטן ונוטלו – קטן שיש בו דעת להבחין בין אבן לבין אגוז,
שכשנותנין לו אבן הוא משליכו, וכשנותנין לו אגוז הוא לוקחו,
וזכה לעצמו ואין זוכה לאחרים – יש לו יד לזכות בחפץ לעצמו, אך
לא לזכות עבור אחרים. וכן נגזר בקטנה – ובשיעור דעת זה אצל
קטנה, מתקדשת בקידושין דרבנן, למימון – שאינה יוצאת ממנו
בלא מימון, כיון שבשיעור זה כבר יש לה דעת לשמור את הכסף
שקיבלה בקידושה. ודיון זה הוא מתקנת חכמים, שיכולים אמה או
אחיה של קטנה לקדשה מדעתה, או על ידי עצמה אם יתומה היא
מאמה, וכשרוצה להתגרש אף שאינה צריכה גט כיון שאין
קידושה מן התורה, צריכה למאן בו, ולומר שאינה חפוצה בו,
וקודם לשיעור דעת זה, אין בה דעת לשמור קידושה, ואינה
צריכה מימון, כיון שלא חלו קידושה כלל אף מדרבנן.
הפעולות – קטן שהוא בין שש שנים לעשר שנים, כל אחד לפי
חריפותו, שנינו במשנה לעיל (ט). שמקחן מקח וממכרן ממכר
במטלטלין – יש להן יד לקנות מטלטלין מאחרים, או למכור
מטלטלין שלהם לאחרים. שכך תיקנו חכמים, כדי שיוכל לקנות
מוזנות כדי חייו, וכן למכור חפציו על מנת שיוכל לקנות מוזנות,
בכסף שמקבל עבורם. וכן נגזר בקטנה – ובשיעור דעת זה בקטנה,
מתקדשת בקידושי אביה – יש לה יד לקבל את גיטה אף אם קיבל
בה אביה קידושה ומת, ואפילו שקידושה קידושין מן התורה, יש
לה יד לקבל גיטה, כיון שבשיעור זה הרי היא בכלל 'משלחה
ואינה חוזרת'.
הגיעו לעונת נדרים – שנה קודם ימי הנערות, קטן בן שנים עשרה
שנים ויום אחד, וקטנה בת אחת עשרה שנים ויום אחד, נדרין נדר
והקדשן הקדש, אם נבדקו ונמצאו שיעוריים לשם מי נדרו, ולשם
מי הקדשו. אך קודם לכן, אף אם נבדקו ונמצאו שיעוריים לשם מי
נדרו, אין נדרן נדר ואין הקדשן הקדש. וכן נגזר בקטנה – וכן
בשיעור זמן זה בקטנה משהגיעה לאחת עשרה שנים ויום אחד,
חולצת ליבמה, אם הביאה שתי
שערות, שהם סימני נערות המעידים שגדולה היא. מה שאין כן
קודם שהגיעה לעונת נדרים אף אם הביאה שתי שערות, אינה
חולצת, שאין אלו סימני נערות אלא שומא בעלמא ועדיין קטנה
היא, ואין הקטנה חולצת.
רבא משמיענו חילוק נוסף, שאף משהגדיל הריהו כקטן: ואם
רוצה אדם למכור בנכסיו אביו – בקרקעות שירש מאביו, עד שיהא
בן עשרים הרי הוא כקטן, ואינו יכול למכור אף משהגדיל. וטעם
הדבר הוא, משום שלמכור בקרקעות צריך להיות בקי בטיב משא
ומתן, וצריך חכמה יתירה לכך, ולכן תיקנו חכמים שעד שיהא בן
עשרים לא יהיה ממכרו ממכר.

משנה

קטנה שאמרה לשלוחה, התקבל לי גיטי – תהיה שליח לקבלה
עבורי, ואתגרש בקבלתך את גיטי, אינו גט עד שיעצב גט לידה,
ואינה מגורשת בקבלת השליח את הגט. לפיכך אם רצה הפעל
לחזור בו מלגרשה קודם שהגיע הגט לידה, יחזור. וטעם הדבר,
כיון שאין קטן עושה שליח, ואם כן אדם שמניתה אותו לשליח
לקבלה אינו שלוחה, ואינו אלא שליח להולכה של הבעל להוליך
לה את גיטה. ואם אמר לו אביה לשליח, צא והתקבל לבתי גיטה,
כיון שהגיע הגט ליד השליח, אם רצה הבעל לחזור, לא יחזור,
שהרי האב יש לו יד לקבל את גיטה של בתו הקטנה, ובידו למנות

לעצן דאורייתא תקון – בדומה לדין תורה תיקנו. ואם כן היה לו
להשיב על תירוצי הגמרא, שאף שיתופי מבואות הוא תקנת
חכמים, מכל מקום כיון שלגבי דיני התורה אין יכול הקטן לזכות
עבור אחרים, ודאי גם לגבי התקנה של שיתופי מבואות תיקנו
חכמים כעין דין תורה שאין יכול הקטן לזכות עבור אחרים.
הגמרא מבארת את דעת רב חסדא שלא השיב כן: ואידך – ורב
חסדא שלא השיב על תירוצי הגמרא כדברי רב חסדא. סבור הוא,
דבי אמרינן כל דתקון רבנן, בעין דאורייתא תקון, היינו דווקא
במילתא דאית לה עיקר מן התורה – בדבר שיש לו עיקר מן
התורה, ובאנו חכמים והוסיפו עליו, שבבגון זה ודאי תיקנו תקנות
כעין העיקר שהוא מן התורה, אבל מילתא דאית לה עיקר מן
התורה – דבר שאין לו עיקר מן התורה, ובגון שיתופי מבואות,
שהיא תקנת חכמים שאין לה עיקר מן התורה, לא תיקנו כעין
דאורייתא. ולכך לא דחה את תירוצי הגמרא, שיש לומר שדווקא
גבי שיתופי מבואות דרבנן, תיקנו חכמים שיכול הקטן לזכות עבור
אחרים.

הגמרא מקשה ממשנה נוספת על ביאור רב חסדא בדעת שמואל,
שאין הקטן יכול לזכות עבור אחרים: משנה זו עוסקת בדיני פדיון
מעשר שני, בענין מה ששנינו (מעשר שני פ"ד מ"א) שחרוצה לפדות את
המעשר שני שהפריש מתבואתו ולחללו על מעות, חייב להוסיף
חומש במעות יותר משווי הפירות. וכל זה הוא רק באדם הפודה
את המעשר שני שלו, אבל הפודה מעשר שני של חבירו, אינו
צריך להוסיף חומש, אלא פודהו בשווי.

מתיב רב אמי, מערימין על מעשר שני – אדם יכול להערים
בפדיון מעשר שני שלו ולפדותו בלא חומש. מבארת המשנה,
פיצד הוא מערים כדי להיפטר. אמר אדם לבנו ובתו הנדולים,
שהם נחשבים כ'אחרים' לגביה, וכן אמר לעבדו ושפחתו העברים,
הא לכם מעות חללו – זכו במעות אלו, ופדו בהן מעשר שני זה,
נמצא שהם פודים מעשר שני שאינו שלהם, ופטורים מהוספת
חומש, ולאחר מכן הם משיבים לו את המעות (ואכלו בלא חומש
– נמצא אוכל הפירות שנפדו על המעות חוץ לירושלים, ואין
צריך להוסיף חומש).

מבררת הגמרא, הא שפחה ששנינו, שמזכה לה מעות והיא פודה
בהן את המעשר, הרי דמי – באיזו שפחה מדובר, אי דאיתא שתי
שערות – אם בנערה שהביאה שתי שערות, מאי בעיא גביה – אם
כן מה היא עושה בבית האדון, הרי משהביאה סימני נערות היא
יוצאת לחרות. אלא לאו, דלא איתא שתי שערות – על כרחך
מדובר בקטנה שלא הביאה עדיין סימני נערות, ומכל מקום יכולה
היא לפדות מעשר שני עבור אחר, הרי לנו שיש ביד קטן לזכות
עבור אחרים, ודלא כרב חסדא. כיון שבפדיון פירות מעשר שני
היא כזוכה עבור אחרים, שהרי מעשר שני ממון גבוה הוא,
ומשמחלת את הפירות על המעות, הרי היא מוציאתם מרשות
גבוה ומכניסתם לרשות הדייט, של הבעלים.

מתרצת הגמרא, הא כמאי עסקינן, במעשר שני הנה דרבנן – יש
לדחות שמשנה זו עוסקת בזמן הזה שאין ישראל על אדמתם, ואין
המעשרות נוהגין בו אלא מדרבנן. ובכך לא קשה על רב חסדא,
שיש לומר שרק לגבי דיני דרבנן תיקנו חכמים שקטן יכול לזכות
עבור אחרים, מה שאין כן לגבי דיני דאורייתא לא תיקנו כן חכמים
ואינו זוכה לאחרים, וכמו שתירצה הגמרא לעיל לענין שיתופי
מבואות.

מקשה הגמרא, וכי איך ניתן להעמיד משנה זו במעשר בזמן הזה,
ואמרה העברה בזמן הזה מי איבא – וכי דין אמה עבריה נהוג בזמן
הזה שאין ישראל על אדמתם, והנהיגא – והרי שנינו בברייתא, אין
עבד עברי (וכן אמה עבריה) נוהג אלא בזמן שהיוכל נוהג, כיון
שנאמר בתורה (ויקרא כ"ה י) 'ובל הא תהיה לכם וגו' ואיש אל
משפחתו תשוב. למדו מכאן שאין דין עבד עברי נהוג אלא בזמן
שהיוכל נוהג, ששייך לקיים בו 'ואיש אל משפחתו תשוב', ואם כן
בהכרח שהמשנה מדברת בזמן שישאל על אדמתם שנוהג בו דין
יובל ואמה עבריה, ואם כן אף מעשרות נוהגין בו מן התורה,

מערצין — לפדותו בלא חומש. שאדם מוסיף חומש בשפודה את מעשר שני שלו ואינו מוסיף חומש על של אחרים, אם קנהו מבחירו. ופרו בהן מעשר שני — ממנו, דהו להו אחרים לבגיה, והם סמוכים על שולחנו, ושלחם שלו — שהם חוזרים ונותנים לו. אלא בזמן שהיוכל נוהג — דבעינן זאישי אל משפחתו תשובו (ויקרא כה). שלש מדות — חלוקת בוכיית קטן. ובנגנן בקטנה — חשיב לה יודעת לשמור קידושה, ומתקדשת בקידושי אמה או אחיה לדעתה, או בקבלת עצמה אם יתומה היא. למיזון — שצריכה למאן, ואינה יוצאה בלא מיאון. דתנן ביבמות (קא), כל תינות שאינה יכולה לשמור קדושה — אינה צריכה למאן, וזו יודעת לשמור היא. הפעושות — תנן ב"הניקין" (גיטין נטא), דמקחן מקח במטלטלין, ופרשינן: כבר שית כבר תמני. ובנגנן בקטנה — משהגיעה לימים הללו משלחה ואינה חוזרת" קרינא בה, ומתגרשת בקבלת עצמה, אפילו קיבל בה אביה קידושין ומת, ואף על פי שקידושה קידושין מן התורה. הגיעו לעונת נדרים — שנה אחת לפני נערותה נדרה נבדקין, כדתנן במסכת נדה (מהא), בת אחת עשרה שנה ויום אחד — נדרה נבדקין, ואם ידעה לומר לשם מי נדרה, לשם מי הקדישה — נדרה נדר והקדישה הקדש. חולצת — אם הביאה סימנין, ולא אמרינן שומא ניהו. אבל קודם הזמן הוא — קטנה היא ואין סימניה סימנין, ואינה חולצת, ד"איש" כתוב בפרשה, ומקשינן אשה לאיש. למכור בנכסי אביו — קרקעות. עד שיהא בן עשרים — הוי קטן. משנה אב צה הפעל לחזור — קודם שיגיע גט לידה. פסול — דאין רצונו שיעליו עליו שם, וקפידא היא. הרי היא במקום פלוני — אינו אלא כמראה מקום, שם תמצאנה. ורבי אליעזר מכשיר — טעמא מפרש בגמרא. גמרא מאי שנא רישא דלא פליג רבי אליעזר — גבי "תן גט זה לאשתי במקום פלוני" וקתני פסול. מדעתה מנרש — וחדבר תלוי בו, איכא למימר קפידא היא. ודוקא קאמר ליה, אבל אידי דבעל כרחא מיגרשה — מנא ידעה דניחא ליה לבעל למיתביה התם? הלכך אינה אלא כמראה מקום: שם תמצאנה. משנה הכא לי גיטא אוכלת בתרומה — אם אשת כהן היא, עד שיגיע גט לידה, לאותו מקום — שכך אמרה לו: לא תהא שלוחי לקבלה אלא שם. ובגמרא פריך: וגיטא חיבי הוי הואיל וקיבלו במקום אחר, ואפילו כשיגיע שם? והא תנן לעיל פסול אוסר מיד — משפירש מאצלה. רבי אליעזר לטעמיה, דמכשיר כשקיבלו במקום אחר דמראה מקום היא לו, ומשעת קבלה איגרשא לה. לפיכך משנה שפירש מלפניה — אסורה, שמא מצאו חוץ לעיר וקיבלו הימנו. גמרא ויימינן דמשכחת ליה בבבל — כיון דהדר אמרה ליה הכי — מכלל דלא קפדה אי מקבל ליה בדוכתא אחרנא, והאי דקבעה ליה עיקר במתא מחסיא — הכי קאמר: לא תהא שלוחי לקבלה להתגרש אני על ירך עד דמטיית התם. דהא

מערצין — לפדותו בלא חומש. שאדם מוסיף חומש בשפודה את מעשר שני שלו ואינו מוסיף חומש על של אחרים, אם קנהו מבחירו. ופרו בהן מעשר שני — ממנו, דהו להו אחרים לבגיה, והם סמוכים על שולחנו, ושלחם שלו — שהם חוזרים ונותנים לו. אלא בזמן שהיוכל נוהג — דבעינן זאישי אל משפחתו תשובו (ויקרא כה). שלש מדות — חלוקת בוכיית קטן. ובנגנן בקטנה — חשיב לה יודעת לשמור קידושה, ומתקדשת בקידושי אמה או אחיה לדעתה, או בקבלת עצמה אם יתומה היא. למיזון — שצריכה למאן, ואינה יוצאה בלא מיאון. דתנן ביבמות (קא), כל תינות שאינה יכולה לשמור קדושה — אינה צריכה למאן, וזו יודעת לשמור היא. הפעושות — תנן ב"הניקין" (גיטין נטא), דמקחן מקח במטלטלין, ופרשינן: כבר שית כבר תמני. ובנגנן בקטנה — משהגיעה לימים הללו משלחה ואינה חוזרת" קרינא בה, ומתגרשת בקבלת עצמה, אפילו קיבל בה אביה קידושין ומת, ואף על פי שקידושה קידושין מן התורה. הגיעו לעונת נדרים — שנה אחת לפני נערותה נדרה נבדקין, כדתנן במסכת נדה (מהא), בת אחת עשרה שנה ויום אחד — נדרה נבדקין, ואם ידעה לומר לשם מי נדרה, לשם מי הקדישה — נדרה נדר והקדישה הקדש. חולצת — אם הביאה סימנין, ולא אמרינן שומא ניהו. אבל קודם הזמן הוא — קטנה היא ואין סימניה סימנין, ואינה חולצת, ד"איש" כתוב בפרשה, ומקשינן אשה לאיש. למכור בנכסי אביו — קרקעות. עד שיהא בן עשרים — הוי קטן. משנה אב צה הפעל לחזור — קודם שיגיע גט לידה. פסול — דאין רצונו שיעליו עליו שם, וקפידא היא. הרי היא במקום פלוני — אינו אלא כמראה מקום, שם תמצאנה. ורבי אליעזר מכשיר — טעמא מפרש בגמרא. גמרא מאי שנא רישא דלא פליג רבי אליעזר — גבי "תן גט זה לאשתי במקום פלוני" וקתני פסול. מדעתה מנרש — וחדבר תלוי בו, איכא למימר קפידא היא. ודוקא קאמר ליה, אבל אידי דבעל כרחא מיגרשה — מנא ידעה דניחא ליה לבעל למיתביה התם? הלכך אינה אלא כמראה מקום: שם תמצאנה. משנה הכא לי גיטא אוכלת בתרומה — אם אשת כהן היא, עד שיגיע גט לידה, לאותו מקום — שכך אמרה לו: לא תהא שלוחי לקבלה אלא שם. ובגמרא פריך: וגיטא חיבי הוי הואיל וקיבלו במקום אחר, ואפילו כשיגיע שם? והא תנן לעיל פסול אוסר מיד — משפירש מאצלה. רבי אליעזר לטעמיה, דמכשיר כשקיבלו במקום אחר דמראה מקום היא לו, ומשעת קבלה איגרשא לה. לפיכך משנה שפירש מלפניה — אסורה, שמא מצאו חוץ לעיר וקיבלו הימנו. גמרא ויימינן דמשכחת ליה בבבל — כיון דהדר אמרה ליה הכי — מכלל דלא קפדה אי מקבל ליה בדוכתא אחרנא, והאי דקבעה ליה עיקר במתא מחסיא — הכי קאמר: לא תהא שלוחי לקבלה להתגרש אני על ירך עד דמטיית התם. דהא

כעין דאורייתא תקון — הוא דסגי בהגבהת טפח גבי חבית של שיתופי מבואות, אפילו לפירוש הקונטרס דלא קניא הגבהה בעלמא אלא בשלשה טפחים — חשיב ליה כעין דאורייתא, כיון דמגביה בר זביה, ויש בה הגבהה קצת. ופרו בהן מעשר שני — ואם תאמר: ומאי מוהי פדית קטן? והא אין מעשה קטן בלחם ובתורת כלבים (פרשת בחקותי) ממעט קטן שאינו פודה מעשר שני. ותנן נמי (תרומות פרק ראשון משנה א): חמשה לא יתרמו, וקטן חרד מנייה. ולעיל ב"הניקין" (גבא), תניא: אפטרופין תורמין ומעשרין — משמע: אבל קטן לא, ומאי שנא פדית מעשר מתרומה? ויש לומר: דאחיא כמאן דאמר במסכת תרומות (פרק ראשון משנה ג) דהגיעו לעונת נדרים, כשם שגדון נדר — כך תרומתן תרומה, וכשם שחל שם תרומה על פיו ומשחרי טבל באכילה — הכי נמי מתחיל מעשר שני על ידו, ואם תאמר: והאך פודה לאחרים? הא אפילו למאן דאמר זוכה לאחרים — היינו כשדעת אחרת מקנה אותו לאחרים. ופדית מעשר, נדי דחשבינן ליה כזוכה לאחרים, מכל מקום אין דעת אחרת מקנה אותו לאחרים על ידי זוכית קטן, והוי כמו מציאה, דלא זכי מדארייתא ויש לומר: כיון דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא, ותרומתו תרומה וחילולו חילול — אם לגבי ממון זוכה לאחרים מן התורה כשדעת אחרת מקנה אותו, אם כן לענין חילול מעשר יש לו להועיל אפילו בלא דעת אחרת. אבל לא חסדא, דאין זוכה לאחרים אף על פי שלעצמו זוכה — גם בחילול מעשר לא יזכה לאחרים בחילול, אף על פי שלעצמו מחלל. ואמה העבירה בזמן הזה מי איכא — הכי נמי הוה מצי למיפרך: אי בזמן הזה — למח לו להערים? והלא יכול לחלל שוה מנה על שוה פרוטה ותומשה, ולמחר דאמר ב"הוב" (בבא מציעה גגב), דבעינן ואן? בחומשה שוה פרוטה — יחלל שוה מנה על חמש פרוטות. לעיל. צירור חורקן זוכה לעצמו — ואם תאמר: והא דתנן ב"מי שמת" (בבא בתרא קנבא), וכן לטון ואין זכין לגדול, הא קטן גופיה אמר הכא דוכיזי יש לומר: דהתם בפתות מכאן, אי נמי בקנין חליפין, דאין מבחין.

ובנגנן בקטנה חולצת — פירש בקונטרס: שנה אחת לפני נערות, כגון בת אחת עשרה שנה ויום אחד אם הביאה סימנין — חולצת, ולא אמרינן שומא ניהו, וקשה: דרבא גופיה פסיק בסוף פרק "יוצא דופן" (נדה מוא), הלכתא תוך הזמן — כלפני הזמן! ומפרש רבינו שמואל: "כנגדן בקטנה" היינו לא הגיע לעונת נדרים קאמר, אלא בת שנים עשרה שנה ויום אחד. דהא הגעת נדרים של קטן — כנגדן באשה גדולה היא. ואין הלשון משמע כן, ואומר רבינו תם: דאליבא דרבי יוסי קאמר רבא הכא, דאמרין בפרק "מצות חליצה" (יבמות קהב), מדברי רבי יוסי נלמד דקטנה חולצת בפעוטות, ורבא אמר: עד שתגיע לעונת נדרים. ועוד מפרש, דאמר מרש: דהא דאמרין דהלכתא עד שתביא שתי שערות — כל זה מדברי רבא, כלומר: לרבי יוסי עד שתגיע לעונת נדרים, אבל הלכה — עד שתביא שתי שערות. והא דנקט רבא למילתיה כרבי יוסי — כדי לעשות כלל שלו, ולומר בבבלי "כנגדן בקטנה", ועוד יש לומר:

גיטא

דחבא גרסינן "רבה", דהא מסיק ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים, ובפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנא), אמר רבא אמר רב נתנן: מכן שמונה עשרה שנה, וליכא למימר דהתם משמיה דרב נתנן קאמר וליה לא סבירא ליה — דהא מסיק התם דמכללא איתמר, ומוכת מעבדא דאתא לקמיה דרבא דפחות מבן עשרים דובין כסבי בר, דסבר רבא כן שמונה עשרה. **התקבל** גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד — הוה לן למימר דאוקי אשה בחזקתה שלא נתגרשה, אלא חומרא בעלמא היא שהתמיזר חכמים, משום דחזקה שליה עושה שלוחות. ואף על גב דאין ביד השליח לעשות — שמא לא יתן לו את הגט, כמו שאסור בכל דברים שבטעולם אף על גב דכל אחת היא לו בחזקת היתר, וגם אין ביד השליח לעשות שלוחות.

גיטא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא – ואם תאמר: ואם אינה רוצה שיהא גט עד מתא מחסיא – גם כשיגיע למתא מחסיא לא יחא גט, דהא אינו מקבלו שם מיד הבעל, והוי כמו "טלי גט מעל גבי קרקע!" ואי מיירי כשהבעל עושהו שליח לחלוקה עד מתא מחסיא, ושם הוי שליח לקבלה – והא לא חזרה שליחות אצל הבעל ויש לומר: דמיירי דאמר ליה: הוי שליח לחלוקה עד דמטית התם, וכי

מטית התם שוי שליח לחלוקה, וקבליה, כדאמרין בפרק שני (גיטין כדא). אי נמי מבבל ועד מתא מחסיא הוי הכל שליח לקבלה, והוי כאומר לאשה "הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו עד לאחר שלשים יום". רבינו יצחק בן רבי מאיר.

הא ותא רבנן – פירש בקונטרס: דלרבנן נמי לא הוי קפידא אלא גבי אשה, משום דהתם נחא ליה דתיתול, ולא בדוכתא אחרינא. אבל גבי עירוב בשלו – לא איכפת ליה. והא דקתני אינו עירוב – בשל חבירו, כגון דיהיב ליה חבירה רשותא לערב בתמרים ידיה, דהכא דאי קפידא היא, דבגרוגרות דחבירה לית ליה רשותא. וקשה: דלא משמע כלל דפליג רב יוסף אסוגיא דלעיל, דסבר דלרבנן הוי קפידא בעירוב שלו כמו באשה, ולא בא רב יוסף לחדש אלא בשל חבירו. ועוד: דאם כן הוה ליה למימר: הא ותא ככולי עלמא, דרבי אלעזר נמי מודה בשל חבירו דהויא קפידא. כמו בבעל דמודה רבי אלעזר דהוי קפידא ולכן נראה לפרש: דשלו הוי קפידא, אבל בשל חבירו, דהוי בשל שליח – בכל מה שירצה השליח יערב לו, כיון דמערב לו בפירותיו. ואם תאמר: השתא משמע דלרבנן בשלו הוי קפידא גם לרב יוסף, כדפירשנו. וכן בפרק ("התנה") ("השליח") (מעילה כא.א): "הבא לי מן התלוך" וחבאי לי מן הדלוסקמא – שליח מעל, משום דלא עשה שליח שליחותו, דקפידא הוי. ותימה: דבסוף "המפקד" (בבא מציעא מב.ב) גבי כשותא משמע דלא הוי קפידא. משום דלא אמר לו מהאי רמי ומהאי לא רמי! ואין נראה לומר דאתאי לרבי אלעזר דהכא דהילכתא כותיה. דקאי רבן שמעון בן גמליאל בשיתיה בפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קסא.א), מדלא מייית לה התם ב"המפקד". ונראה דהכא דהוי שהזכיר תמרים וגרוגרות, והזכיר תלוך ודלוסקמא – לא היה מוזכר אם לא שהיה מפקד. אבל ב"המפקד", דאחיו לסרסיה היכן כשות שלו מונה, והוה התם תרי כריא דכשותא, וגם אין רגילין להקפיד כיון שהכל מין אחד – הא לא הוי ליה לאסוקי אדעתיה שיהא לאחרים כשות בביתו של זה.

מאי שלו ושל חבירו איכא – לא בעי לשנויי. הא דתניא עירובו עירוב – בסמוך זה לזה, והא דתניא אין עירובו עירוב – במרחקין זה מזה. דאם כן – אפילו שובך ושובך נמי, ועוד, דניחא ליה לשנויי הכל בחד גונא.

דמי

גיטא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא. "ורבי אלעזר אומר מיד". פשיטא, דהא מראה מקום היא לו! – לא צריכא, דאמרה ליה "ול למזרח דאיתיה במזרח", וקא אול למערב, מהו דתימא במערב הא ליתיה, קא משמע לן, דילקא בהדי דקאול מין גאים ביה ויהב ליה גיטא. האומר לשלוחו "ערב לי בתמרים" ועירב לו בגרוגרות "בגרוגרות" – ועירב לו בתמרים, תני דא: עירובו עירוב, ותניא אידיך: אין עירובו עירוב! אמר רבה, לא קשיא: הא רבנן, הא רבי אלעזר; הא רבנן, דאמרי: קפידא; הא רבי אלעזר, דאמרי: מראה מקום היא לו. ורב יוסף אמר: הא והא רבנן, כאן בשלו, כאן בשל חבירו. אמר ליה אביי, ואלא הא דתניא: האומר לשלוחו "ערב לי במגדל" ועירב לו בשוכה, "בשוכה" – ועירב לו במגדל, דתניא דא: עירובו עירוב, ותניא אידיך: אין עירובו עירוב, התם מאי שלו ושל חבירו איכא? – התם נמי איכא פירי דמגדל ופירי דשוכה. משנה האומר "פתבו גט ותנו לאשתי", "פרשה", "פתבו איגרת ותנו לה" – הרי אלו יכתבו ויתנו; "פטורה", "פרנסוה" "עשו לה פנימום", "עשו לה כראוי" – לא אמר כלום. גמרא תנו רבנן: "שלוהו", "שכקה", "תרכוה" – הרי אלו יכתבו ויתנו; "פטורה", "פרנסוה", "עשו לה פנימום", "עשו לה כראוי" – לא אמר כלום. תניא, רבי נתן אומר: "פטורה" – דבריו קיימין, "פטורה" – לא אמר כלום. אמר רבא: רבי נתן דבכלא הוא, ודייק בין "פטורה" ל"פטורה", תנא דידן דבר ארץ ישראל הוא, לא דיין. איבעיא להו: "הוציאה", "עזובה", "מהו? "מהו? "מהו? "הועילו לה", "מהו? "עשו לה פדת", "מהו? פשוט מיהא דא, דתניא: "עשו לה פדת", "עשו לה פנימום", "עשו לה כראוי" – לא אמר כלום. משנה בראשונה הוי אומרים: הוציא בקולך, ואמר "פתבו גט לאשתי" – הרי אלו יכתבו ויתנו. חזרו לומר: אף המפרש, והוציא בשעירא, רבי שמעון שזורי אומר: אף המסוכן. גמרא גיטא יוצא בקולך הוה, כי הוה קא נפיק, אמר: הבו ארבע מאה וזוי לרבי אבינא, מחמרא דנהר פניא. אמר רבי זירא:

דא

דהא מראה מקום היא לו – דאמר רבי אלעזר לעיל: אשה, כיון דלאו בדידה תליא קביעות מקומה – לא הויא קפידא אלא כמראה מקום. לא צריכא – הא דאיצטרך למיתני אומר מיד, אלא דאיתיה לבעל במזרח, והאי שליח אויל למערב. מהו דתימא – לא תתסר מיד, דהא למערב ליתיה לבעל דניחוש דלמא משכח ליה באורחיה בצאתו מן העיר. מין גאים ביה – פונע בן. ערב לי בתמרים – לסוף אלפים של תחום. הא רבנן – דאמרי לעיל גבי ידיה, אף על גב דלא בדידה תליא, ולא איכפת לה – אמרינן: כל מאי דאמר איניש לשלוחיה, אי שני – לאו שלוחיה הוא, הכי נמי אין עירובו עירוב. מראה מקום הוא לו – במידי דליכא פסידא ולא איכפת ליה. הא והא רבנן – ואינהו נמי לא אמור קפידא אלא גבי אשה, דהתם נחא ליה דתיתול, ולא בדוכתא אחרינא. והך מתנייתא, כאן בשלו – עירובו עירוב, דלא איכפת ליה. והאי דקתני אינו עירוב – כגון דיהב ליה חבירה רשות לערובי מתמרים ידיה, ואמר לו האיך לשלוחיה: ערב לי בתמרים דפלוגי, דהכא דאי קפידא הוא. דבגרוגרות דחבירה לית ליה רשותא. במגדל – קא סלקא דעתך: הנח לי עירוב במגדל שבסוף אלפים. מאי שלו ומאי של חבירו איכא – דמקפיד מן מקפיד ההוא חבירה אי מנח ליה בהאי או בהאי? פירי דמגדל – במגדל דקתני לאו לאתנוחיה הוא, אלא: ערב לי מפירות פלוגי שיש לו במגדל. משנה כתבו גט ותנו לאשתי – לשון בני אדם הוא, כבר החזיקו בו לקרות לספר כריתות אשה "גט". גירשה – נמי כבר נהגו לקרות גירושין. כתבו איגרת ותנו לה – גם זה לשון הגט, שכותבין בו "ודן דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואיגרת שבוקין". פטורה לא אמר כלום – דלמא לשון פטור וחובה, להקל מעליה חובות שחיבת. פרנסה – כל לשון פרנסה לשון עשיית צרכיה הוא, קונדייר בלע"ז, כמה לפרנסה שמין באב (כתובות סח.א), וכמו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות (שם טז.א), הלקח לא ידעין אין צורכי גט הוא, שלא תהא זקוקה ליבם, או צורכי מלבוש וכסות הוא. בנימוס – בחוק. לא ידעין אי חק גט, אי חק מזון וכסות, וכן בראי. גמרא שלוחה – לשון "ושלחה מביתו" (דברים כד) נקט האי גברא. שבקוה – לשון אגרת שבוקין. תרכוה – לשון "תרוכין" = גירושין. רבי נתן אומר פטורה דבריו קיימין – לשון גט פטורין, כך שמעתי. ולי נראה דהפך: "פטורה" שעל כרחך בלשון צוהא הוא, כמו שלוחה וכמו דברו שברו – הוא לשון גט פטורין, שהוא דגש. "פטורה" שבשלשון צוהא – הוא רפי, כמו "אמר" "שלחו מכם" (בראשית מב) "שמעו מלכים" (שופטים ה) אף פטורה הוא לשון פטור וחובה. דאי לשון פטורין – היה לו להדיש פטורה. רבי נתן דבכלא הוא – שבא מבבל כדאמרין בבבא בתרא (קלא.א): "הדעותי פני בנות הבבלי". ודייק בין

דא

דא

דא

דא

דא

דא

דא

דא

דא

דא

גיטין דף סה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קעג

הא דתנינא, האומר לשלוחו ערב לי במונח – תניח את עירובי בארון
הנמצא בסוף אלפים אמה, ועירב לו בשוכה – והלך השליח והניח
את העירוב בשוכה. או להיפך, שאמר לו להניח העירוב בשוכה,
והלך השליח ועירב לו במונח. ואף במקרה זה נחלקו הברייתות,
דתנינא קדא – בברייתא אחת שנינו שעירובו עירוב, ותנינא אידך –
ובברייתא אחרת שנינו, שאין עירובו עירוב. ואם כן יקשה, הרי
מאי שילי ושל חבירו אינא – מה שייך שם לומר ששתי הברייתות
סוברות כרבנן, והברייתא השניה הסוברת שאין עירובו עירוב
מדברת בשוכה של חבירו שנתן לו רשות להניח שם, הרי ודאי
שאין חבירו מקפיד אם יניח העירוב בארון או בשוכה, ואם כן מפני
מה אין עירובו עירוב.
מתרצת הגמרא, הרי נמי אינא – אף שם יש לבאר את החילוק
בדרך זו שביאר רב יוסף, ואין הכוונה שצויה על השליח להניח
העירוב במגדל, אלא הכוונה לפירי המגדל ופירי השוכה – שצויה
לשלוחו לערב מפירות המונחים במגדל, והשליח עירב מן הפירות
המונחים בשוכה, והיינו ממש כחילוק הברייתות הראשונות לענין
תמרים וגורגורות.

משנה

בעל הרוצה לגרש את אשתו, יכול לצוות לשני עדים שיכתבו
עבורו גט, וימסרוהו לאשתו. המשנה שלפנינו מבררת איזה לשון
מתפרש כציווי לכתיבת גט:
האומר לשנים, כתבו גט ותנו לאשתי, או שאמר להם גרשוני, וכן
אם אמר, כתבו איגרת ותנו לה, הרי אלו יכתבו גט ותנו לה, שכל
אחד מלשונות אלו משמעותו 'בריתות', כיון שכבר רגילים
האנשים לקרות לספר כריתות בלשון 'גט', ולמעשה הכריתות
בלשון 'גירושין', וכן קרוי הגט בלשון 'איגרת', שכן כתוב בנוסח
הגט 'ודין דיהוי ליכי מינא, ספר תירוכין ואיגרת שבוקין' אבל אם
אמר להם פטרוה, או שאמר להם פרנסוה, או עשו לה כנימוס, או
עשו לה כראוי, לא אמר כלום, ואין להם לכתוב גט על פי דבריו,
כיון שיש להסתפק שמא לא היתה כוונתו לשם גירושין, אלא
בלשון 'פטורה' כוונתו ללשון פטור וחובה, שאומר להם להקל
עליה מהחובות שחייבת, ואין כוונתו ללשון שילוח ופיטורין. וכן
לשון 'פרנסוה', שמשמעותו עשיית צרכיה וענייניה, שמא כוונתו
שיסדרו עבורה צרכי מלבוש וכסות, ואין כוונתו שיסדרו עבורה
צרכי גיטה ויגרשוה שלא תצטרך ליבם אחר מותו. וכן בלשונות
'כנימוס וכראוי' שמא כוונתו שיעשו לה כנימוס וכראוי לתת לה
חוק מזונות וכסות, ולא שיעשו לה כנימוס וכראוי לתת לה גט.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא, המונה עוד כמה לשונות שמשמעותן
לשון גירושין: תנו רבנן, בעל שאמר לשני עדים שלחוה, או
שקבוקה, או תרכוקה, בכל אחד מלשונות אלו הרי אלו יכתבו ויתנו.
לשון 'שלחוה' משמעותו כלשון הכתוב (דברים כד א) 'ושלחה
מביתו'. וכן הלשונות 'שקבוקה' ו'תרכוקה' הן על דרך הלשון הנכתב
בגט 'אגרת שבוקין' ו'ספר תרכוקין', שהן לשון עזיבה וגירושין. אבל
אם אמר להם הבעל פטרוה, או פרנסוה, או עשו לה כנימוס, או
עשו לה כראוי, בכל אחד מלשונות אלו לא אמר כלום, ואין להם
לכתוב ולתת לה גט, כיון שאין זה ודאי שלגירושין נתכוין.
הגמרא מביאה ברייתא, שרבי נתן נחלק בה על האמור במשנתנו
ובברייתא הקודמת לענין לשון 'פטרה': שורש 'פטר' יש בו שתי
משמעויות. בלשון עברי משמעותו לשון פטור וחובה וזה בבנין
קל פעל, ובלשון ארמי משמעותו לשון שילוח. ובלשון עברי לא
מצוינו שורש זה בבנין הדגוש – פעל, ורק בלשון ארמי שייך שורש
זה אף בבנין הדגוש.
תנינא רבי נתן אומר, אם אמר הבעל לעדים פטרוה, דבריו קיימין,
שכיון ש'פטרה' הוא לשון ציווי, והריהו בבנין דגוש, מסתבר
שכוונתו היא מלשון גט פטורין, שאף הוא דגוש. אמנם אם אמר
פיטרוה, שהציווי הוא בלשון רפוי ומבנין קל, לא אמר כלום,

אמנם נימא לא הוי עד דמטית למתא מחסיא – הגט לא יחול עד
שתגיע עם הגט למתא מחסיא, ורק שם הנך שליח קבלה שלי, וזו
כוונת דבריה בשקבעה לו את עיקר המקום לקבלת הגט במתא
מחסיא, ומשום כן כשעבר זמן שיכול היה הגט להגיע לשם, יש
לחשוש לכך ואסורה בתרומה. מה שאין כן אם אומרת לו שיקבלו
דווקא במקום פלוני, לדעת תנא קמא הריהי מקפדת על כך, ואם
קיבלו במקום אחר אינו שלוחה כלל.

שנינו במשנה, ורבי אלעזר אומר על האשה לאכול בתרומה מיד:
מקשה הגמרא, משימא, דהא מראה מקום היא לו – פשוט שלדעת
רבי אלעזר אסורה מיד, שהרי כבר השמיענו במשנה הקודמת
(ע"א) שאשה אינה מקפדת על מקום קבלת הגט, ואין כוונתה אלא
לומר לשליח היכן הוא המקום ששם ימצא את בעלה, ואם כן
ודאי יש לחוש שמא מצאו הבעל מיד בצאתו מן העיר ומסר לו
הגט ונאסרה בתרומה, ומה חידש לנו רבי אלעזר בדין זה. מתרצת
הגמרא, לא צריכא את דברי רבי אלעזר כאן, אלא ללמד שאף
במקרה דאמרה ליה האשה ויל למורה, דאיתיה – שהבעל נמצא
במורה, וקא איל למערכ – והלך השליח לצד מערב ובאופן זה,
מהו דתימא היינו יכולים לומר שבמערב הא ליתיה, כלומר אין
לחשוש שמא קיבל את הגט במערב, שהרי אין הבעל מצוי שם,
ותהיה עדיין מותרת בתרומה, לכן קא משמע לן רבי אלעזר,
שומכל מקום יש לחשוש דילמא פתרי דקאאיל, מינא נאים ביה –
שמא תוך כדי הליכה פגע בו ויהב ליה גיטא – ונתן לו הגט.

הגמרא דנה באדם ששלח את שלוחו להניח עירוב עבורו ושינה
השליח מדבריו, שיש לתלות נידון זה במחלוקת רבי אלעזר
וחכמים, האם כוונת המשלח להקפיד, או שאינו אלא כמראה
מקום: אסור לאדם לצאת מהעיר או מן המקום ששבת בו בכניסת
השבת יותר מאלפים אמה לכל רוח, אלא אם כן הניח דבר מאכל
בריחוק אלפים אמה מן העיר שבכך נחשב שקונה שביטה במקום
ההוא, ויכול ללכת בשבת עוד אלפים אמה מאותו מקום ואילך.
האומר לשלוחו, ערב לי – הנח לי עירוב לסוף אלפים אמה,
בתמרים, והלך השליח ועירב לו בגורגורות – בתאנים מיובשות. או
להיפך, שאמר לו לערב בגורגורות, ועירב לו בתמרים. תני קדא –
בברייתא אחת שנינו שעירובו עירוב, על אף ששינה מדברי
המשלח. ותנינא אידך – ובברייתא אחרת שנינו שאין עירובו עירוב,
כיון ששינה מדעת המשלח.

הגמרא מיישבת את סתירת הברייתות: אומר רבה, לא קשיא, הא –
הברייתא השניה רבנן, והא – הברייתא הראשונה רבי אלעזר,
שנחלקו במשנה לעיל (ע"א) לענין גט. ומבארת הגמרא, הא רבנן
דאמרי קפידא – הברייתא השניה היא דעת רבנן שאמרו שאף
שאין הדבר תלוי באשה וגם אין לה הפסד בכך עם כל זה מקפידה
בדבריה, ואם השליח שינה אינו שלוחה, וכן גם כאן כוונת
המשלח להקפיד שיעשה השליח כציוויו, ולכן כשישינה ועירב
בדבר אחר, אין עירובו עירוב. והא רבי אלעזר, דאמר מראה מקום
היא לו – הברייתא הראשונה היא דעת רבי אלעזר הסובר שבדבר
שאין לה הפסד בו אינה מקפידה וכל כוונתה רק להראות לו את
המקום שימצאנו, וכן גם כאן לא הקפיד המשלח, ואינו אלא
כמראה מקום לשליח איך באפשרותו לעשות עירוב.

רב יוסף מעמיד את שתי הברייתות כדעת רבנן: ורב יוסף אומר, הא
והא רבנן – שתי הברייתות הן לשיטת רבנן, והחילוק ביניהן הוא,
שכאן פשלו, כאן פשלו חבירו – בברייתא הראשונה מדובר
שהתמרים והגורגורות שניהם של המשלח, ולכן אינו מקפיד ממה
יערב, ורק לגבי גט סוברים רבנן שכוונת האשה להקפיד שלא
יקבל השליח את גיטה אלא במקום פלוני, כיון שאין רצונה
להתבזות במקום אחר. ובברייתא השניה מדובר שהמשלח אמר
לשליח לערב לו מתמרים של חבירו שנתן לו רשות לערב בהם,
והלך השליח ועירב מהגורגורות של אותו פלוני, שבאופן זה ודאי
כוונת הקפיד המשלח, שהרי חבירו לא נתן לו רשות לערב
מגורגורות כלל, ולכן אין עירובו עירוב.

אביי מקשה על ביאורו של רב יוסף: אומר ליה אביי לרב יוסף, ואילא

60 חלק מהדין או יאבדו חלק מדמי היין הוא אינו מפסיד כלום, ונמצא
61 כוחו יפה. **שְׁלָחוּ מָתָם** – מארץ ישראל, שהאומר ליתן מעות
62 **מִחֲמָרָא**, הוא **כָּדִי לַיִּפּוֹת אֶת בָּחוּ** של המקבל, ומתנתו מתנה.

משנה

63 **מִי שֶׁהָיָה מוֹשֵׁלֵךְ לְבוֹר, וְאָמַר, כֹּל הַשּׂוֹמֵעַ אֶת קוֹלִי – שֶׁל הַנִּמְצָא**
64 **בְּבוֹר וּפִירֵשׁ אֶת שְׁמוֹ וְשֵׁם עִירוֹ, יִכְתּוֹב גַּם לְאַשְׁתּוֹ, הָרִי אֵלָיו וְיִכְתְּבוּ**
65 **וְיִתְּנוּ גַם לְאַשְׁתּוֹ, כִּיּוֹן שְׂאוּמִידִים אֶת דַּעְתּוֹ שֶׁלְכָךְ נִתְּכִין אֲלֵא**
66 **שְׁטֵרוֹד הִיָּה בַּפְּחוֹד.**

גמרא

67 **וְלִיְחֹשׁ שִׁמָּא שָׂדֵה הוּא הַמְצוּה לְכַתּוֹב.** משיבה הגמרא, **אָמַר רַב**
68 **יְהוּדָה, בְּשִׂרְאֵי לֹא דְמוּת אָדָם.** שואלת הגמרא, **אֵינְהוּ נָמִי אִידְמוּיִי**
69 **אִידְמוּ – הָרִי פַעֲמִים הַשְּׂדִים מְרַאִים עֲצָמִם כְּאֶדָם.** משיבה הגמרא,
70 **דְּחֻז לִיָּה בְּבוּאָה – שְׂרָאוּ אֶת הַצֵּל שְׁלוֹ.** מוסיפה הגמרא, **אֵינְהוּ נָמִי אִיתְּ**
71 **לְהוּ בְּבוּאָה – הָרִי אֵף לְשִׁדִּים יֵשׁ צֵל.** משיבה
72 הגמרא, **דְּחֻז לִיָּה בְּבוּאָה דְּבְבוּאָה – שְׂרָאוּ לֹא שִׁישׁ צֵל לְצֵלוֹ.**
73 מבררת הגמרא, **וְדִלְמָא אֵינְהוּ נָמִי אִיתְּ לְהוּ – וְשִׁמָּא אֵף לְשִׁדִּים יֵשׁ**
74 **צֵל לְצִילָם.** משיבה הגמרא, **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, לִיְפָדְנִי יוֹנָתָן בְּנִי,**
75 **בְּבוּאָה אִיתְּ לְהוּ – צֵל יֵשׁ לְהֵם לְשִׁדִּים, אֲבָל בְּבוּאָה דְּבְבוּאָה לִיתְ**
76 **לְהוּ – צֵל לְצִילָם אִין לְהֵם.** וְדִלְמָא צִירָה הִיא – וְנִיחֹשׁ שְׂמָא אַחַת
77 מִשְׁתֵּי נִשְׂיֵי הִיא שְׂרוּצָה לְקַלְקֵל אֶת צִירָתָה, וְלִכְךָ אֹמֶרֶת שִׁיתָנוּ יֵשׁ
78 לְצִירָתָה כְּדִי שֶׁתִּנְשָׂא לְאַחֵר עַל יְדֵי הֵגֵט וְתֹאסֵר עַל בַּעֲלָהּ. **תָּנָא דְּבִי**
79 **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בְּשַׁעַת הַסִּפְּנָה – כִּשְׂאֵדָם נִמְצָא בִּסְכֵנָה, כְּגוֹן מִי**
80 **שְׁהִיָּה מוֹשֵׁלֵךְ בְּבוֹר, בּוֹתְכִין וְנוֹתְנִין גַּם לְאַשְׁתּוֹ עַל פִּי מַה שִּׁפִּירֵשׁ**
81 **אֶת שְׁמוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִין מְכִירִין שְׂאֵכֵן הוּא זֶה הַמְצוּה לְהֵם, שְׂאֵם**
82 **לֹא כֵן, שְׂמָא יְמוּת וְלֹא תוֹכֵל עוֹד לְקַבֵּל גַּם.**

משנה

83 **הִבְרִיא שְׂאֵמֶר בְּתָבוּ גַּם לְאַשְׁתּוֹ, אִין נִתְּנִים הֵגֵט לְאַשְׁתּוֹ, שְׂכִיּוֹן**
84 **שֶׁלֹא פִירֵשׁ וְאָמַר 'תְּנו', אִין זֶה אֲלֵא שֶׁרְצָה לְשַׁחֵךְ בָּהּ. מַעֲשֶׂה בְּבִרְיָא**
85 **אֶחָד שְׂאֵמֶר, בְּתָבוּ גַּם לְאַשְׁתּוֹ, וְלֹא אָמַר תְּנו, וְהִלְכוּ וְנִתְּנוּ הֵגֵט**
86 **לְאַשְׁתּוֹ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן הֵלֵךְ אוֹתוֹ בִּרְיָא וְעָלָה לְרֹאשׁ הַגֵּן וְנָפֵל וּמָת.**
87 **אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דִּין גַּם זֶה תְּלוּי בְּאוּפוֹן נִפְּלֵית הַבַּעַל מִן**
88 **הַגֵּן, אִם מַעֲשֶׂאָם נָפֵל – שֶׁהִפִּיל עֲצָמוֹ בְּמוֹזֵד מִן הַגֵּן, הָרִי זֶה גַּם,**
89 **שֶׁהוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִילָתוֹ שֶׁמִּפְנֵי כֵךְ צִוְּהָ שִׁיכְתְּבוּ גַּם לְאַשְׁתּוֹ,**
90 **וְדַעְתּוֹ הִיָּתָה שְׂאֵף יִתְּנוּ לָהּ, אֲלֵא שֶׁהִיָּה טֵרוֹד בַּפְּחוֹדוֹ כִּמְפִירֵשׁ לִים**
91 **וְהַמְסוֹכִין. אֵךְ אִם הָרִית דָּחִתוּ וְנָפֵל שֶׁלֹא מִרְצוֹנוֹ, אֵינּוּ גַּם, שֶׁהִיָּה**
92 **הוּא כִּשְׂאֵר בִּרְיָא שְׂאִין אֲנוּ אוֹמְרִים שֶׁנִּתְּכִין שְׂאֵף יִתְּנוּ לָהּ, שֶׁהִיָּה**
93 **לֹא אָמַר אֲלֵא כַּתְּבוּ.**

גמרא

94 **מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְכִי שָׁנָה הִתְנָא בַּמִּשְׁנָה מַעֲשֶׂה בְּכַדִּי לְסִתּוֹר אֶת מַה**
95 **שֶׁכָּתַב בְּתַחֲלִילָה, שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁבָּכַל אוֹפוֹן אִין נִתְּנִין גַּם לְאַשְׁתּוֹ אִם לֹא**
96 **אָמַר תְּנו, וְאֵילוּ בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּבָא בְּהַמְשָׁךְ הַמִּשְׁנָה מְבוּאָר שִׁישׁ**
97 **לְחַלֵּק בְּדִין זֶה לְפִי אוֹפוֹן נִפְּלִיָּה. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: חֲסוּרִי מִיְחֲסָרָא,**
98 **וְהָכִי קִתְּנִי – וְכֵךְ צִרִיךְ לְהוֹסִיף בָּהּ, הִבְרִיא שְׂאֵמֶר כַּתְּבוּ גַּם לְאַשְׁתּוֹ**
99 **רָצָה לְשַׁחֵךְ בָּהּ, אֲמַנְמֵם אִם הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִילָתוֹ – שִׁישׁ לְאִמּוֹד**
100 **שׁוּדָאִי הִיָּתָה כּוּוֹנְתוֹ מִתְחִילָה שִׁיכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ לָהּ, הָרִי זֶה גַּם,**
101 **שֶׁהִרְיָהוּ כִּמְסוֹכִין וְיוֹצֵא בְּקוֹלָר. וְהִבֵּיא הִתְנָא סִיוַע לְדַבְרֵי, וְמַעֲשֶׂה**
102 **נָמִי בְּבִרְיָא שְׂאֵמֶר בְּתָבוּ גַּם לְאַשְׁתּוֹ, וְעָלָה לְרֹאשׁ הַגֵּן וְנָפֵל וּמָת, וְאָמַר**
103 **רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שְׂדִין הֵגֵט תְּלוּי בְּאוּפוֹן נִפְּלֵית, אִם**
104 **מַעֲשֶׂאָם נָפֵל הָרִי זֶה גַּם, שֶׁהִיָּה הוֹכִיחַ סוֹפוֹ עַל תְּחִילָתוֹ, וְכוּוֹנְתוֹ**
105 **הִיָּתָה שִׁיכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ, אֵךְ אִם הָרִית דָּחִתוּ לִפְּוֹל, אֵינּוּ גַּם. הֵהוּא**
106 **נִבְרָא דְּעַל לְבִי בְּנִישְׁתָּא – לְבִית הַכְּנֶסֶת, אֲשֶׁכַּח מְקָרִי יְנוּקָא וְכִרְיָה**
107 **דִּיתְכִי – וְנִמְצָא שֶׁם מִלּוֹד תִּינוּקוֹת וְכּוּוֹן הַגְּדוֹל שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים שָׁם,**
108 **וְיָתִיב אֵינִישׁ אֲתֵרִינָא גְּבִיָּהוּ – וְעוֹד אֲדָם אֲחֵר הָיוּשֵׁב אֲצֵלָם. אָמַר**
109 **לָהּ – אָמַר לְהֵם זֶה הַכְּנֶסֶת, כִּי תֵרִי מִיָּיִכּוֹ בְּתָבוּ גַּם לְאַשְׁתּוֹ לְדִבְחֵתָהּ**
110

1 **דָּרָא רַבִּי אֲבִינָא לְסִילְתִּיָּה – יִטְעוֹן רַבִּי אֲבִינָא אֶת סֵלוֹ עַל כִּתְּפוֹ**
2 **לְמוֹנוֹתָיו הַצְרִיכִים לוֹ בְּדַרְכּוֹ, וְאֵל לְנָפִי דְּרַב הוּנָא רַבִּיָּה – וְיִלֵּךְ**
3 **אֶל רַב הוּנָא רַבּוֹ, שֶׁעַל פִּיו יִזְכֶּה בְּמִתְנָה אֵף עַל פִּי שֶׁלֹא עֲשָׂה קִנְיָן**
4 **בְּחֵי גִבִּינָא. דָּאֲמַר רַב הוּנָא, דִּין גִּיָּפוֹ שֶׁל שְׂכִיב מִרְעָ שְׂצִיזָה לְתַת**
5 **לְאַשְׁתּוֹ, בְּדִין מִתְּנָתוֹ שְׂצִיזָה לְתַת לְפִלּוּנִי, מַה מִּתְּנָתוֹ אִם עֲמִיד חוּזֵר**
6 **בוֹ, כִּיּוֹן שְׂאוּמִידִים אֲנוּ שֶׁהִתְכַּוֵּן לְתַת הַמִּתְנָה רַק אִם אֲבָן יְמוּת, אֵף**
7 **גִּיָּפוֹ אִם עֲמִיד חוּזֵר, שְׂאוּמִידִים אֲנוּ דַּעְתּוֹ שֶׁלֹא נִתְּכִין לְגִרְשָׁה אֲלֵא**
8 **אִם יְמוּת, וְכִיּוֹן שֶׁעֲמִיד חוּזֵר בוֹ. וְכִיּוֹן שְׂדִימָה רַב הוּנָא דִּין גַּם**
9 **לְמִתְנָה, יֵשׁ לָנוּ לְדַמּוּתָם אֵף לְדִפְּרִי, דְּהִיָּינוּ, וְמַה גִּיָּפוֹ שֶׁל שְׂכִיב**
10 **מִרְעָ אֵף עַל גַּב דְּלֹא פָּרִישׁ – שֶׁלֹא פִירֵשׁ דְּבִרְיָ, כִּיּוֹן דָּאֲמַר בְּתָבוּ**
11 **גַּם לְאַשְׁתּוֹ, אֵף עַל גַּב דְּלֹא אָמַר הֵגֵט, נִוְתְּנִין לָהּ, שֶׁהָרִי וְדָאִי לְכָךְ**
12 **נִתְּכִין, אֲלֵא שֶׁמִּתּוֹךְ שְׁטֵרוֹד בַּחֲלוּי לֹא פִירֵשׁ אֶת דְּבִרְיָ, וְכִמְבוּאָר**
13 **בַּמִּשְׁנֵיתוֹ שֶׁאֲמָרוּ כֵן לְגַבִּי יוֹצֵא בְּקוֹלָר וּמְסוֹכִין, אֵף מִתְּנָתוֹ, כִּיּוֹן**
14 **דָּאֲמַר תְּנוּ הָרִי זֶה מִתְנָה, אֵף עַל גַּב דְּלֹא קִנְיָ מִיָּתָה. וְהוּא הָרִין לְגַבִּי**
15 **רַבִּי אֲבִינָא, שְׂכִיבֵל מִתְנָה מְגִיבָא, שְׂדִינּוּ כִּשְׂכִיב מִרְעָ וּמִתְנָתוֹ**
16 **מִתְנָה. מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי אֲבָא, אִם כֵּן, יֵשׁ לֹמֵר גַּם אִי מַה מִּתְּנָתוֹ יִשְׁנָה**
17 **לְאַחֵר מִיָּתָה – גַּם שְׂרִיךְ לְתַת מִתְנָה לְאַחֵר מִיָּתָה, וְכּוּגֵן שְׂאֵמֶר קוֹדֵם**
18 **מִיָּתָתוֹ לְתַת מִתְנָה לְפִלּוּנִי, אֵף גַּם יִשְׁנִי לְאַחֵר מִיָּתָה – שְׂאֵם אָמַר**
19 **שִׁיתָנוּ גַּם לְאַשְׁתּוֹ יִתְּנוּ לָהּ אֵף לְאַחֵר מִיָּתָת. וְזֶה הָרִי וְדָאִי אֵינּוּ,**
20 **שְׂאִין גִּירוּשִׁין לְאַחֵר מִיָּתָה, וְכִיּוֹן שֶׁגַּם וּמִתְנָה אֵינֵם שׁוּוִים לְכָל**
21 **דְּבַר, מִנֵּין לְדַמּוּתָם אֵף לְעֵנִין זֶה. דּוּחָה הַגִּמְרָא, הָכִי הַשְׁתָּא,**
22 **בְּשִׁלְמָא מִתְּנָה אִיתָהּ לְאַחֵר מִיָּתָה, וְכּוּמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר שְׂרִיךְ שִׁיזְכֶּה בָּהּ**
23 **הַמְקַבֵּל לְאַחֵר מִיָּתָת הַנּוֹתָן. אֵלֵא גַּם לְאַחֵר מִיָּתָה מִי אֲבָא, הָרִי**
24 **מִיד בְּמִיתָת הַבַּעַל נּוֹפֶלֶת הָאֵשָׁה לִיבּוֹם, וְאִין שְׂרִיךְ כַּעַת כָּלִל**
25 **לְגִירָשָׁה מִבַּעֲלָהּ הָרָאשׁוֹן, וְלִכְן אִין לְדַמּוּתָם לְעֵנִין זֶה. מַה שְׂאִין כֵּן**
26 **לְגַבִּי דִּינוּ שֶׁל רַב הוּנָא, שְׂאֵם עֲמִיד חוּזֵר, וְכֵן לְעֵנִין זֶה שְׂאֵף שֶׁלֹא**
27 **קִנְיָ בְּחֵיזִי יִזְכֶּה לְאַחֵר מִיָּתָה, וְדָאִי שְׂרִיךְ לְדַמּוּתָם. אֵלֵא רַבִּי אֲבָא**
28 **הָכִי קָא מְשַׁיָּא לִיָּה – כֵךְ הוֹקֵשָׁה לוֹ עַל דְּבִרְיָ רַבִּי זִירָא, וְהִלֵּא מִתְּנָת**
29 **שְׂכִיב מִרְעָ בְּמִקְצָת הִיא שִׁתְּנוֹ גִּבִּינָא לְרַבִּי אֲבִינָא, וְלֹא כָל נִכְסֵיוֹ,**
30 **וְקִיָּימָא לִן שְׂמִתְנָת שְׂכִיב מִרְעָ בְּמִקְצָת בְּעֵינִי קִנְיָ – צִרִיכָה קִנְיָ מִיד**
31 **הַשְׂכִּיב מִרְעָ. שֶׁלֹא תִיקְנוּ חֲכָמִים שְׂדִיבִי שְׂכִיב מִרְעָ כַּכְּתוּבִין**
32 **וְכִמְסוּרִין דְּמוֹ אֲלֵא נִתּוֹת כָּל נִכְסֵיוֹ, שֶׁמוֹכַח שֶׁנִּתְּנֵם מִחֲמַת שִׁסְבוֹר**
33 **שֶׁהוֹלֵךְ הוּא לְמוֹת. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מְכָלִל דְּרַב הוּנָא סָבַר לֹא בְּעֵינִי**
34 **קִנְיָ – אִם כֵּן עוֹלָה מִדְּבִירֵךְ שְׂרִיבִי זִירָא סְבוֹר בְּדַעַת רַב הוּנָא שֶׁאֵף**
35 **מִתְנָה בַּמִּקְצָת אֵינָה צִרִיכָה קִנְיָ, שֶׁהָרִי רַבִּי זִירָא אָמַר שֶׁלְדַעַת רַב**
36 **הוּנָא יִזְכֶּה רַבִּי אֲבִינָא בְּמִתְנָה, וְהָא קִיָּימָא לֹא דְּעֵינִי קִנְיָ. מְבֹאֶרֶת**
37 **הַגִּמְרָא, שְׂאֵנִי הָכָא דְּמִצְוָה מִחֲמַת מִיָּתָה הוּא – שׁוֹנָה מִתְנָה בַּמִּקְצָת**
38 **זוֹ, שְׂכִיּוֹן שֶׁהִיָּה גִבִּינָא יוֹצֵא בְּקוֹלָר וְדָאִי יֵדַע שְׂאֵינוּ עֵתִיד לְחוּזֵר,**
39 **וְהִרְיָהוּ כִּמְצוּהָ מִחֲמַת מִיָּתָה, וְלִכְן אֵף מִתְנָתוֹ בַּמִּקְצָת הָרִי הִיא**
40 **מִתְנָה. חוּזֶרֶת הַגִּמְרָא וְשׁוֹאֵלֶת לֵאמֹר: גִּיסָא: מְכָלִל דְּרַבִּי אֲבָא**
41 **שֶׁהִקְשָׁה שְׂכִיּוֹן שֶׁהִיא מִתְנָה בַּמִּקְצָת צִרִיכָה קִנְיָ, מוֹכַח שֶׁסָבַר**
42 **מִצְוָה מִחֲמַת מִיָּתָה בְּעֵינִי קִנְיָ אִם זֶה מִתְנָה בַּמִּקְצָת, וְהָא קִיָּימָא לֹא**
43 **דְּלֹא בְּעֵי קִנְיָ, וְאִם כֵּן קִשָּׁה מַה הִיָּתָה קוֹשִׁית רַבִּי אֲבָא שֶׁמִּתְנָת**
44 **שְׂכִיב מִרְעָ בַּמִּקְצָת צִרִיכָה קִנְיָ. אֵלֵא רַבִּי אֲבָא הָכִי קָא מְשַׁיָּא לִיָּה,**
45 **אִין יִקְנֶה רַבִּי אֲבִינָא אֶת הַמִּתְנָה, הִמְרָא לֹא קָאֲמַר – הָרִי גִבִּינָא**
46 **לֹא אָמַר שִׁיתָנוּ לְרַבִּי אֲבִינָא יִין בְּשִׁיזִי אַרְבַּע מֵאוֹת זוֹ, דְּמִי הִמְרָא**
47 **לֹא קָאֲמַר – וְאֵף לֹא אָמַר תְּנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זוֹ מִדְּמִי הִיין, וְשְׂאֵם**
48 **כֵּךְ הִיָּה אוֹמֵר הָיוּ צִרִיכִים לְמַכּוֹר מֵהֵינִן וְלִיתֵן לוֹ מִדְּמִי אַרְבַּע**
49 **מֵאוֹת זוֹז, אֲלֵא תְנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זוֹ מִחֲמָרָא קָאֲמַר, וּמִשְׁמַע**
50 **שִׁיתָנוּ לוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זוֹ מֵהֵינִן עֲצָמִי, וְהִלֵּא אִין שְׂרִיךְ לְעוֹשֶׁת**
51 **מַעוֹת מִיין. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: וְאִידֵךְ – רַבִּי זִירָא שְׂאֵמֶר שִׁזְכֶּה רַבִּי**
52 **אֲבִינָא בְּמִתְנָה, סְבוֹר הוּא שְׂמָה שְׂאֵמֶר גִּבִּינָא 'מִחֲמָרָא' הוּא כָּדִי**
53 **לַיִּפּוֹת אֶת בָּחוּ שֶׁל רַבִּי אֲבִינָא. שְׂאֵם הִיָּה אוֹמֵר תְּנוּ לוֹ 'חֲמָרָא**
54 **בְּאַרְבַּע מֵאוֹת זוֹז, אִם הִיָּה מִחֲמִיץ חֶלֶק מֵהֵינִן, הָיוּ טוֹעֵנִים לוֹ**
55 **הַיּוֹרֶשֶׁן שְׂאֵף מִחֲלֹק הַחֲמִיץ. וְכֵן אִם הִיָּה אוֹמֵר תְּנוּ לוֹ 'אַרְבַּע**
56 **מֵאוֹת זוֹ דְּמִי חֲמָרָא, וְהָיוּ מוֹכִרִים חֶלֶק מִן הֵיין, אִם הַמַּעוֹת הָיוּ**
57 **נִאֲבָדִים, הָיוּ טוֹעֵנִים לוֹ הַיּוֹרֶשֶׁן שְׂאֵף מַעוֹתָיו נִאֲבָדוּ. וּמִשּׁוֹם כֵּן**
58 **אָמַר גִּבִּינָא תְנוּ לוֹ 'אַרְבַּע מֵאוֹת זוֹ מִחֲמָרָא', שֶׁבִּכְךָ מִשְׁמַע שִׁיתָנוּ**
59 **לוֹ אַחֲרִית לְמִתְנָתוֹ בִּין בִּיין עֲצָמוֹ וּבִין בְּדִמִי הֵיין, וְאֵף אִם יִחְמִיץ**

דרא רבי אבינא לסיילתיה – יטען רבי אבינא סלו על כתיפו למזנותיו להוצאת הדרך, וילך לו אצל רב הונא רבו, כי על פיו ושמעותיו יזכה במתנה בלא קנין. דאמר רב הונא – בפרק "מי שחזרו" (גיטין עב.א). גיטו – דשכיב מרע. כמתנתו כו' – ומינה ילפינן אגן נמי, דמה גיטו אף על גב דלא פריש "תנו" – נותנין, כדתנן במתניתין ביוצא בקולר ובמסוכן – אף מתנתו כו'. לאחר מיתה מי איכא – לאחר שמת מי מגרשה? ובשעת מיתה הוזקה ליבם, ולהא מילתא דהכי נדמינהו. אלא רבי אבא – לאו הכי אתקף, אלא הא קשיא ליה אדרבי וירא דאמר: קנה רבי אבינא להא מתנה דגניבא. במקצת – ששיר לעצמו, שלא נתן כל נכסיו. ובעי קנין, דהכי קיימא לן בבבא בתרא בפרק "מי שמת" (קנא.א), דכיון ששיר לגרמיה מיד – אינו כמצוה מחמת מיתה, הואיל וחס על פרסות עצמו, ודרי היא כמתנת בריא. ופריבין מכלל דרב הונא סבר דלא בעי קנין, דמצוה מחמת מיתה הוא – שהיה יודע שהוצא בקולר אינו חוזר. הכי קשיא ליה – דהכי נקני. חמרא לא אכר – "הכו ליה חמרא בארבע מאה זוזי". דמי חמרא לא קאמר – "הכו ליה ארבע מאה זוזי מדמי חמרא" דגימא לזבני חמרא ומיתא ליה. חמרא קאמר – זוזי מחמרא קאמר דניתבו ליה? וכי עושין מעות מיין? כדי לייפות את כחו – לכך לא פירש לא זו ולא זו – כדי לייפות את כחו, שיהא לו כל היין שלו אחריות. שאם אמר: תנו לו יין, אם החמיץ כן היין מאה חביות – היו הורשין אומרים לו: שלך החמיץ, ואי אמר דמי חמרא, ומכרו ממנו קצת, ואבדו המעות – אומרים לו: אבדו מעותיך. הלכך אמר "מחמרא", דמשמע יין ודמיו, שהכל אחריות לו. משנה כל השומע קולו – ופירש שמו ושם עירו. גמרא אידמיו אידמו – פעמים שעושין עצמם בדמות אדם. בבואה – צל. צרה היא – שמתכוננת היא לקלקלה שתשא בגט זה, ותאסר על בעלה. בשעת הפכנה – כגון זה שמסוכן למות, ואם לא עכשיו אימתי. שאין מכירין – אם זהו שפירש שמו. משנה רצה לשחק בה – הואיל ולא אמר "תנו", אם מעצמו נפל הרי זה גס – לדעתו מתחילה היתה לכך, וסופו הוכיח, ודחה ליה כמפרש ומסוכן. גמרא מעשה לפתור – רישא תנא: לא אמר כלום, ואחר כך נתן חילוק בין מעצמו נפל ובין דחתו הרוחו מי משוי איניש ברא שליח במקום אבא – דלא מקפיד בדי מינייהו, ומעיקרא להאי ברא נמי שוויה שליח, ועכשיו שמת האב – יתנו לה הבן הזה וחבירו, שהרי הלך הבעל למדינת הים. משנה אפר לשנים תנו גס לאשתי – אף על גב דלא אמר "כתבו ותנו" – הרי אלו יחתמו בעצמן, ולא יאמרו לעדים אחרים לחתום. דלאו בית דין מניחו לצוות על אחרים, אלא עדים שוויה. ובגמרא מפרש על כתב הגט אם יכולין לצוות לסופר אחר לכתוב, או הם עצמם צריכין לכתוב.

או

דרא רבי אבינא לסיילתיה ואול לגבי דרב הונא רביה, דאמר רב הונא: גיטו כמתנתו, מה מתנתו אם עמוד חוזר – אף גיטו אם עמוד חוזר, ומה גיטו אף על גב דלא פריש, כיון דאמר "כתבו" – אף על גב דלא אכר "תנו", אף מתנתו כיון דאמר "תנו" – אף על גב דלא קנו מיניה. מתקוף לה רבי אבא: אי מה מתנה ישנה לאחר מיתה, אף גט ישנו לאחר מיתה? הכי השתא? בשלמא מתנה איתה לאחר מיתה, אלא גט לאחר מיתה מי איכא? אלא, רבי אבא הכי קא קשיא ליה: מתנת שכיב מרע במקצת היא, ומתנת שכיב מרע במקצת בעיא קנין? – מפלל דרב הונא סבר: לא בעיא קנין? והא קיימא לן דבעיא קנין? – שאני הכא, דמצוה מחמת מיתה הוא. – מפלל דרבי אבא סבר: מצוה מחמת מיתה בעיא קנין? והא קיימא לן דלא בעי קנין? אלא, רבי אבא הכי קא קשיא ליה: "חמרא" לא קאמר, "דמי חמרא" לא קאמר, "מחמרא" קאמר! – ואידך? "מחמרא" – כדי לייפות את כחו. שאלו מתם: "מחמרא", כדי לייפות את כחו. משנה מי שהיה מושלך לבור, ואמר: כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתו – הרי אלו יכתבו ויתנו. גמרא וליחוש שמא שר הוא! אמר רב יהודה: כשראו לו דמות אדם. – אינהו נמי אידמיו אידמו! – דחזו ליה בבואה. – אינהו נמי אית להו בבואה! – דחזו ליה בבואה דבבואה. – ודלמא אינהו נמי אית להו! – אמר רבי חנינא, ליפדני ויתן בני: בבואה אית להו, בבואה דבבואה לית להו. – ודלמא צרה היא! – תנא דבי רבי ישמעאל: בשעת הפכנה, פותחין ונותנין אף על פי שאין מכירין. משנה הכריא שאמר "כתבו גט לאשתי" – רצה לשחק בה. מעשה בכריא אחד שאמר "כתבו גט לאשתי", ועלה לראש הגג ונפל ומת; אמר רבן שמעון בן גמליאל: אם מעצמו נפל – הרי זה גט, אם הרוח דחתו – אינו גט. גמרא נמשה לסתור? – חסורי מיחפרא והכי קתני: אם הוכיח סופו על תחילתו – הרי זה גט, ומעשה נמי בכריא שאמר "כתבו גט לאשתי", ועלה לראש הגג ונפל ומת, ואמר רבן שמעון בן גמליאל: אם מעצמו נפל – הרי זה גט, אם הרוח דחתו – אינו גט. ההוא גברא דעל לבי פנישתא, אשפח מקרי

ינוקא ובריה דיתבי ויתבי איניש אחרינא גביהו, אמר להו: בי תרי מיניכו נכתבו גיטא לדייתיה, לסוף שכיב מקרי ינוקא, מי משוי איניש ברא שליח במקום אבא או לא? רב נחמן אמר: לא משוי איניש ברא שליח במקום אבא, ורב פפי אמר: משוי איניש ברא שליח במקום אבא. אמר רבא, הילכתא: משוי איניש ברא שליח במקום אבא. משנה אמר לשנים "תנו גט לאשתי",

והאמר

או

דמי חמרא לא קאמר – ואם תאמר: כי אמר נמי "דמי חמרא" – היו דבר שלא בא לעולם, כדאמרין בפרק "האומר משקל" (ערכין כ.ב), גבי "דמי שור זה עלי עולה", ומוקי לה באומר: לכשיבואו דמיו – יקדשו, ופריך: והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ויש לומר: דדחת משום דאמר "לכשיבואו", אבל אמר "דמי שור זה עלי עולה" – משמע החם דלא חשיב זה דבר שלא בא לעולם, אלא הוי כמו דקל לפירותיו, דבעי למימר "יקדש השור לדמיו". והכי נמי, כי אמר "דמי חמרא" – בעי למימר שיהא היין קני לו לדמיו. אי נמי, כאן היה דמי יין שכבר נמכר ויין שלא נמכר, והכי קאמר: דמי חמרא שכבר נמכר – לא קאמר, וגם חמרא העומד למכור לא קאמר. כדי לייפות כחו – פירש בקונטרס: שיהא כל היין שלו באחריות; שאם אמר תנו לו יין, אם החמיצה חבית אחת מן היין – היו יורשין אומרים לו: שלך החמיץ. ונראה שלא רצה לומר שיהא כל ההפסד שלו, דמן היין אין לו להפסיד אלא לפי החשבון, והשתא דכולו אחריות – אינו מפסיד כלל. ואם תאמר: ורב הונא, מה הוצרך להשמיענו כיון דאמר "תנו" ואף על גב דלא קנו מיניה? הא פשיטא דמתנת שכיב מרע בבבא, או מצוה מתנת מיתה דלא בעינן קנין ואומר רבינו יצחק בן מאיר: דאיצטריך ליה לאשמעינן, דאפילו יוצא בקולר כמו עובדא דגניבא, דמיתת עלה – יש לו דין שכיב מרע, דכל היכא דמועיל "כתבו" כמו "תנו" – יש לו דין זה. כל השומע קולו כו' – אף על פי דאמרין בפרק "אין בין המודר" (גדרים לו.ג), גבי מודר הנאה מחבירו דתורם לו תרומתו לדעתו, ודייק בגמרא: לדעתו דמאן? אי לימא לדעתא דידה – מאן שוויה שליח? אלא דבעל הכרי – הא קל מהני ליה, דעבד שליחותיה ומוקי לה באומר "כל הרוצה לתרום יבא ויתרום", לא משום דכי אמר הכי לאו שליחותיה עביד, דבתרומה בעינן שליחות. אלא לענין מודר הנאה דוקא לא חשיב שליחות, שישבח בכך במתנה ליה, כיון שלא צוה לו לעצמו. או שמא יש לחלק: דהכא לא קאמר "כל הרוצה לכתוב" אלא "כל השומע" דייחד יחידה ליה ששומע קולו. וליחוש שמא שר הוא – דוקא בבבא, או אותו שעומד על ראש החר וראהו, בפרק בתרא דיבמות (קכב.א) ואסור לאדם שיתן שלום לחבירו בשדה דבמגילה (א.ג). כעין עובדא דיהושע שראה אותו וחרבו שלופה בידו – כל כי האי גונא חיישין שמא שר הוא, אבל בעיר – מותר ליתן שלום לחבירו ומכירו בלילה, או לעדים לומר בלילה "כתבו גט לאשתי" ולא חיישין. וכן משמע בירושלמי דפירקין, דמיתת עלה" ומשיאין על פי בת קול, ומפרש: והוא דחזו בבואה. ומפרש: הריא דתימא – בשדות, אבל בעיר – אף על פי שלא ראה בבואה של אדם. ופריך מההיא דהיה מושלך בבור כו' – ומשני: מצוין הן בבורות בדרך שמוציין בשדות. אמר לשנים כתבו ותנו גט כו' ואמר לסופר וכתב וחתמו הן מזה – הוה מצי למיבעי באומר לשנים "תנו" בלא כתבו, ד"תנו" לשנים בלא כתבו, כ"כתבו ותנו" דמי. ושמא נקט "כתבו ותנו" לרבותא.

והאמר

שמואל אמר רבי הלכה כרבי יוסי – והוא הדין דהוה מצי למיפרך מדשמואל דפרק "כל הגט" (גיטין כט,א), דאמר: מתנה הרי היא כגט, דמילי לא מימסרן לשליח. אבל ממתניתין דאפילו רבי מאיר מודה באומר לשנים "תנו" או לשלשה אומר "כתבו ותנו" – לא מצי למיפרך, דהוה אמינא דטעמא משום בויזן דבעל, כדאמר אביי בפרק

"כל הגט" (שם), דהוה אמינא דבכתיבה ליכא

בויזן, אלא בחתימה דאיכא פריסום טפי.

כתב ידן הוא או כתב הגט הוא – אף על גב

דלא נפקא מינה מיד, דאידי ואידי מילי נינהו ולא

ממסרן לשליח – הא מסיק דלשמואל אמר

"אמר"י כשר, ואם כן חתם סופר ועד – פסול, דהא

בהא תליא כדאמרין בסמך, וכשאומר לשנים

"כתבו ותנו" – הוי כאילו אמר להם בפירוש

שישחפו אחר עמהם לכתוב או לחתום, לכך בעי

מה רוצה הבעל שיעשו הם. ולקמן דאמר: אי

סבירא לן ד"כתבו" כתב ידן הוא – הא כתב הגט

כו, הוא הדין דהוה מצי למימר אפכא: אי סבירא

לן דכתב הגט הוא – כתב ידן כשר. **הא** כתב

הגט כשר כו' – ואם תאמר: ומאי קאי ליה מזה

דמילי לא מימסרן לשליח? הא לרבי מאיר אפילו

מצאו באשפה כשר! ויש לומר: דשמואל פוסק

הלכה כרבי אלעזר, ולית ליה דרבי מאיר. ולפי זה

רבי יוסי דמתניתין נמי כרבי אלעזר. אי נמי, נדו

דמכשר רבי מאיר כשמצאו הבעל באשפה –

היכא שצוה לכתוב מודה רבי מאיר שצריך

לעשות צויו, ואפילו כתב ידן הוא הוי כאילו צוה

להדיא שיאמר לסופר שיכתוב, ולא סגי הכא

במצאו באשפה, אפילו לרבי מאיר.

חתם סופר שנינו – ואם תאמר: הא שמואל

גופיה קאמר בפרק בתרא (גיטין פ"ב), דכתב סופר

ועד שנינו, ואחיא מתניתין אפילו כרבי מאיר,

דלא נפיק מיניה שום חורבא, אם כן מאי פריך ליה

הכא לשמואל? ויש לומר: דנדי דפליג בפירוש

דמתניתין דכתב סופר ועד, במילתיה דרבי יוסי

לא אשכחן דפליג אדרב חסדא ורבי ירמיה אי

מודה רבי יוסי באומר "אמר"י אי לאו, ובפרק "מי

שאחוז" (גיטין ע"ב), דייקין מבריייתא לאפקוק

מנאן דאמר מודה רבי יוסי באומר "אמר"י.

מתניתין מני רבי יוסי היא דאמר מילי לא

ממסרן לשליח – אפילו באומר

לשלשה "תנו", הוא הדין באומר "אמר", ולחכי

לא נפקא מינה חורבא. אבל לרבי מאיר דאמר

מילי מימסרן לשליח, באומר לשלשה "תנו" – כל

שכן באומר "אמר" – דכשר, ולחכי לדידיה חתם

סופר ועד – פסול, דלא לית ליה חורבא. ולמאי

דמסיק נמי באומר "אמר"י כשר ולא תעשה, ולא

שכיחא – משל מקום לא מתקומא מתניתין

דמכשרי חתם סופר ועד כרבי מאיר, דחיישין

לדידיה לתקלה אחריית, דימנין דאמר לשלשה

"תנו" וגמלו שלשתן לומר לסופר לכתוב ולפלוני

ופלוני לחתום, ואולי תרתי מינייהו מדעת

שלשתן, ואמרו לסופר וכתב, ומשום כיסופא

דסופר מחתמי ליה כלא ידיעת שלישי. והא

שכיחא, דכשאומר לשלשה "תנו" אמריס

לאחרים שיכתבו ויתנו לכתחילה, כדתנן

במתניתין, ולא חיישין שמא תשכור עדים כי

אמר לשלשה "תנו", דכיון דאומר "אמר"י כשר

ולא תעשה – לא יחתום הסופר אם לא שידע

בדאי שעשאו הבעל בית דין. ואם תאמר: כיון

דלרבי מאיר חתם סופר ועד פסול, היכי תנן? אמר

לשנים

או לשלשה (נמי) כתבו ותנו גט **לְאִשְׁתִּי** – **הָרִי אֵלּוֹ**

יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. אָמַר לְשִׁלְשָׁה "תְּנוּ גִט לְאִשְׁתִּי" – הָרִי

אֵלּוֹ יֹאמְרוּ לְאַחֲרִים וְיִכְתְּבוּ, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאן בֵּית דִּין,

דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְזוֹ הִלְכָּה הֶעֱלָה רַבִּי חֲנִינָא אִישׁ

אוֹנוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִין: מְקוּבָּל אֲנִי, בְּאוֹמַר לְשִׁלְשָׁה

"תְּנוּ גִט לְאִשְׁתִּי" – שִׁיאֲמְרוּ לְאַחֲרִים וְיִכְתְּבוּ, מִפְּנֵי

שֶׁעֲשָׂאן בֵּית דִּין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, נִזְמִינוּ לְשִׁלְחִי:

אִף אֲנִי מְקוּבָּלִי, שֶׁאֲפִילוֹ אָמַר לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל

שֶׁבִּירוּשָׁלַם "תְּנוּ גִט לְאִשְׁתִּי" – שֶׁלְמָדוֹ וְיִכְתְּבוּ

וְיִתְּנוּ. אָמַר לַעֲשִׂירָה "כְּתָבוּ וְתְנוּ גִט לְאִשְׁתִּי" – אֶחָד

פּוֹתֵב וְשְׁנַיִם חוֹתְמִין, "כּוֹלְכֶם כְּתוּבוֹ" – אֶחָד פּוֹתֵב

וְכוֹלֶם חוֹתְמִין, לְפִיכָּךְ אִם מָת אֶחָד מֵהֶן – הָרִי זֶה

גִּט בְּטָל. גְּמָרָא אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בְּרַ אֲבָא, שְׁלַחוּ

לִיה מִבֵּי רֶבֶךְ לְשִׁמּוּאֵל: יִלְמְדוּ רַבִּינוּ, אָמַר לְשָׁנִים

"כְּתָבוּ וְתְנוּ גִט לְאִשְׁתִּי", וְאָמְרוּ לְסוֹפֵר וְכָתַב וְחָתְמוּ

הֵן, מַהוּ? שְׁלַח לְהוּ: תֵּצֵא, וְהִדְבֵּר צִירְךָ תִּלְמָדוֹ.

מֵאִי "הִדְבֵּר צִירְךָ תִּלְמָדוֹ"? אֵילִימָא מִשּׁוּם דְּהוּוּ לְהוּ

מִילִי, וּמִסְפָּקָא לִיה: מִילִי אִי מִימְסְרִין לְשִׁלְחִי אִי לֹא

מִימְסְרִין לְשִׁלְחִי? וְהָאֲמַר שִׁמּוּאֵל, אָמַר רַבִּי: הִלְכָּה

פְּרָבֵי יוֹסֵי, דְּאָמַר: מִילִי לֹא מִימְסְרִין לְשִׁלְחִי! אֲלֹא

לְשִׁמּוּאֵל הָא קָא מִיבְעִיא לִיה: הָאִי "כְּתוּבוֹ", אִי

כְּתָב יָדָן אִי כְּתָב הָגָט. וְתִיפְשׁוּמִי לִיה מִפְּתִינִתִין:

אָמַר לְשָׁנִים "תְּנוּ גִט לְאִשְׁתִּי", או לְשִׁלְשָׁה "כְּתָבוּ

גִּט וְתְנוּ לְאִשְׁתִּי" – הָרִי אֵלּוֹ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ! – הָיָא

גּוֹפָא קָא מִיבְעִיא לִיה: "כְּתוּבוֹ", כְּתָב יָדָן הוּא או

כְּתָב הָגָט הוּא? – פְּשִׁטָּא דְּכָתַב הָגָט הוּא, דְּקָתְנִי

סוּפָא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, נִזְמִינוּ לְשִׁלְחִי: אִף אֲנִי מְקוּבָּלִי,

שֶׁאֲפִילוֹ אָמַר לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַם "תְּנוּ גִט

לְאִשְׁתִּי" – שֶׁלְמָדוֹ וְיִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ לָהּ; אִי אָמַרְתָּ

שֶׁלְמָא כְּתָב הָגָט הוּא – שְׁפִיר, אֲלֹא אִי אָמַרְתָּ

כְּתָב יָדָן הוּא, מִי אִיכָא בִּי דִּינָא דְלֹא יַדְעִי מַחְתֶּם

חֲתִימָת יִדִּיהוּ? – אֵין, אִיכָא בִּי דִּינָא חֲדָתָא. וְאִי

סְבִירָא לָן דְּהָיָא "כְּתוּבוֹ" – כְּתָב יָדָן הוּא, הָא כְּתָב

הָגָט פְּשֵׁר? וְהָאֲמַר שִׁמּוּאֵל, אָמַר רַבִּי: הִלְכָּה פְּרָבֵי

יוֹסֵי, דְּאָמַר: מִילִי לֹא מִימְסְרִין לְשִׁלְחִי! אָמַרְי: אִי

סְבִירִי לָן דְּ"כְתוּבוֹ" – כְּתָב יָדָן הוּא, כְּתָב הָגָט נַעֲשֶׂה

פְּאוּמֵר "אָמְרוּ", וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמַר "אָמְרוּ". –

וְמִי מוֹדָה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמַר "אָמְרוּ"? וְהִתְנִן: כְּתָב

סוֹפֵר וְעַד – פְּשֵׁר, וְאָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: חֲתֶם סוֹפֵר

שְׁנִינוּ, וְאָמַר רַב חֲסָדָא: מִתְּנִיתִין מַנִּי? רַבִּי יוֹסֵי

הָיָא, דְּאָמַר: מִילִי לֹא מִימְסְרִין לְשִׁלְחִי; וְאִי סֻלָּא

דְּעִתְךָ מוֹדָה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמַר "אָמְרוּ", נָפִיק מִינָהּ חוֹרְבָהּ, דְּאָמַר לָהּ לְשָׁנִים

"אָמְרוּ"

או לשלשה (נמי) כתבו ותנו גט לְאִשְׁתִּי – הָרִי אֵלּוֹ

יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ. אָמַר לְשִׁלְשָׁה "תְּנוּ גִט לְאִשְׁתִּי" – הָרִי

אֵלּוֹ יֹאמְרוּ לְאַחֲרִים וְיִכְתְּבוּ, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאן בֵּית דִּין,

דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר; וְזוֹ הִלְכָּה הֶעֱלָה רַבִּי חֲנִינָא אִישׁ

אוֹנוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִין: מְקוּבָּל אֲנִי, בְּאוֹמַר לְשִׁלְשָׁה

"תְּנוּ גִט לְאִשְׁתִּי" – שִׁיאֲמְרוּ לְאַחֲרִים וְיִכְתְּבוּ, מִפְּנֵי

שֶׁעֲשָׂאן בֵּית דִּין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, נִזְמִינוּ לְשִׁלְחִי:

אִף אֲנִי מְקוּבָּלִי, שֶׁאֲפִילוֹ אָמַר לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל

שֶׁבִּירוּשָׁלַם "תְּנוּ גִט לְאִשְׁתִּי" – שֶׁלְמָדוֹ וְיִכְתְּבוּ

וְיִתְּנוּ. אָמַר לַעֲשִׂירָה "כְּתָבוּ וְתְנוּ גִט לְאִשְׁתִּי" – אֶחָד

פּוֹתֵב וְשְׁנַיִם חוֹתְמִין, "כּוֹלְכֶם כְּתוּבוֹ" – אֶחָד פּוֹתֵב

וְכוֹלֶם חוֹתְמִין, לְפִיכָּךְ אִם מָת אֶחָד מֵהֶן – הָרִי זֶה

גִּט בְּטָל. גְּמָרָא אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בְּרַ אֲבָא, שְׁלַחוּ

לִיה מִבֵּי רֶבֶךְ לְשִׁמּוּאֵל: יִלְמְדוּ רַבִּינוּ, אָמַר לְשָׁנִים

"כְּתָבוּ וְתְנוּ גִט לְאִשְׁתִּי", וְאָמְרוּ לְסוֹפֵר וְכָתַב וְחָתְמוּ

הֵן, מַהוּ? שְׁלַח לְהוּ: תֵּצֵא, וְהִדְבֵּר צִירְךָ תִּלְמָדוֹ.

מֵאִי "הִדְבֵּר צִירְךָ תִּלְמָדוֹ"? אֵילִימָא מִשּׁוּם דְּהוּוּ לְהוּ

מִילִי, וּמִסְפָּקָא לִיה: מִילִי אִי מִימְסְרִין לְשִׁלְחִי אִי לֹא

מִימְסְרִין לְשִׁלְחִי? וְהָאֲמַר שִׁמּוּאֵל, אָמַר רַבִּי: הִלְכָּה

פְּרָבֵי יוֹסֵי, דְּאָמַר: מִילִי לֹא מִימְסְרִין לְשִׁלְחִי! אֲלֹא

לְשִׁמּוּאֵל הָא קָא מִיבְעִיא לִיה: הָאִי "כְּתוּבוֹ", אִי

כְּתָב יָדָן אִי כְּתָב הָגָט. וְתִיפְשׁוּמִי לִיה מִפְּתִינִתִין:

אָמַר לְשָׁנִים "תְּנוּ גִט לְאִשְׁתִּי", או לְשִׁלְשָׁה "כְּתָבוּ

גִּט וְתְנוּ לְאִשְׁתִּי" – הָרִי אֵלּוֹ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ! – הָיָא

גּוֹפָא קָא מִיבְעִיא לִיה: "כְּתוּבוֹ", כְּתָב יָדָן הוּא או

כְּתָב הָגָט הוּא? – פְּשִׁטָּא דְּכָתַב הָגָט הוּא, דְּקָתְנִי

סוּפָא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, נִזְמִינוּ לְשִׁלְחִי: אִף אֲנִי מְקוּבָּלִי,

שֶׁאֲפִילוֹ אָמַר לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַם "תְּנוּ גִט

לְאִשְׁתִּי" – שֶׁלְמָדוֹ וְיִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ לָהּ; אִי אָמַרְתָּ

שֶׁלְמָא כְּתָב הָגָט הוּא – שְׁפִיר, אֲלֹא אִי אָמַרְתָּ

כְּתָב יָדָן הוּא, מִי אִיכָא בִּי דִּינָא דְלֹא יַדְעִי מַחְתֶּם

חֲתִימָת יִדִּיהוּ? – אֵין, אִיכָא בִּי דִּינָא חֲדָתָא. וְאִי

סְבִירָא לָן דְּהָיָא "כְּתוּבוֹ" – כְּתָב יָדָן הוּא, הָא כְּתָב

הָגָט פְּשֵׁר? וְהָאֲמַר שִׁמּוּאֵל, אָמַר רַבִּי: הִלְכָּה פְּרָבֵי

יוֹסֵי, דְּאָמַר: מִילִי לֹא מִימְסְרִין לְשִׁלְחִי! אָמַרְי: אִי

סְבִירִי לָן דְּ"כְתוּבוֹ" – כְּתָב יָדָן הוּא, כְּתָב הָגָט נַעֲשֶׂה

פְּאוּמֵר "אָמְרוּ", וּמוֹדָה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמַר "אָמְרוּ". –

וְמִי מוֹדָה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמַר "אָמְרוּ"? וְהִתְנִין: כְּתָב

סוֹפֵר וְעַד – פְּשֵׁר, וְאָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: חֲתֶם סוֹפֵר

שְׁנִינוּ, וְאָמַר רַב חֲסָדָא: מִתְּנִיתִין מַנִּי? רַב

גיטין דף סו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קעז

53 **כתבו** – לשון זו שאמר להם הבעל 'כתובו', למה נכתוב, **אי כתב**
 54 **ידן** – האם כוונתו רק שיחתמו הם, **אי כתב הגט** – או שכוונתו
 55 שהם יכתבו גם את הגט עצמו, והרי לא כתבוהו בעצמם ופסול.
 56 מבררת הגמרא, **ותיפשוט ליה** – שיפשוט לו – שמואל את ספיקו
 57 **מפתניתין דידן**, ששנינו, **אמר לשנים תנו גט לאשתי, או לשלשה**
 58 **כתבו גט ותנו לאשתי**, הרי אלו יכתבו ויתנו, הרי לנו שצריכים הם
 59 לכתוב את הגט. מבארת הגמרא, **היא גופא קא מיבעיא ליה** –
 60 בדברי המשנה עצמה נסתפק שמואל, מה ששנינו שהרי אלו
 61 (פתוכו) [יכתבו] בעצמם, האם **כתב ידן הוא** – האם רק לחתום
 62 הם צריכים, **אי כתב הגט הוא** – או שצריכים הם אף לכתוב את
 63 כל הגט עצמו.
 64 הגמרא סבורה להוכיח ממשנתנו שהם צריכים לכתוב את הגט
 65 בעצמם: **פשיטא** – פשוט הוא שכוונת המשנה באמרה 'יכתבו'
 66 דכתב הגט הוא – שצריכים בעצמם לכתוב את כל הגט, דקתני
 67 **ספא, אמר רבי יוסי**, נמינו לשלית, **אף אנו מקובלין שלא כדבריהן**,
 68 אלא **שאפילו אם אמר הבעל לבית דין הגדול שבידו שלם תנו גט**
 69 **לאשתי**, בהכרח הוא שילמדו בית דין לכתוב גט, ויכתבו ויתנו לה.
 70 ומכאן יש להוכיח, שהרי **אי אמרת בשלמא** – אם נפרש שכתב הגט
 71 הוא שצריכים הם לכתוב, **שפיר** – ודאי מובן שייתכן בית דין
 72 שאינו בקי בכתיבת גט, **אלא אי אמרת כתב ידן** – חתימת ידן בלבד
 73 צריכים הם לחתום, יקשה, **מי איכא בי דינא דלא ידעי מחתם**
 74 **חתימת ידיהו** – וכי ישנו בית דין שהדיינים שבו אינם יודעים
 75 לחתום חתימת ידיהם. מתרצת הגמרא, **אין, איכא בי דינא חדא**
 76 **– אכן כן**, ייתכן דבר זה בבית דין חדש שעדיין לא למדו לחתום.
 77 הגמרא חוזרת לברר האין נסתפק שמואל בדבר זה: שואלת
 78 הגמרא, **ואי סבירא לן דהאי כתובו** – ואם נסבור שאותו לשון
 79 'כתובו' שאמר להם הבעל, **כתב ידן** – חתימת ידם בלבד הוא, **הא**
 80 **כתב הגט, כשר אף כשנכתב על ידי אחר**, אם כן יקשה, **והאמר**
 81 **שמואל אמר רבי, הלכה ברבי יוסי דאמר מילי לא מימסרין לשלית**,
 82 ואם כן מה בכך שלא הקפיד הבעל על כתיבת כל הגט, מכל מקום
 83 אין שליחות זו אלא 'דברים' בלבד, ואינם חוזרין ונמסרין לשלוח
 84 אחר, ומדוע יכשר הגט כשנכתב על ידי אחר.
 85 מתרצת הגמרא, **אמר, אי סבירי לן דכתובו כתב ידן הוא** – אם
 86 אכן נסבור שכשנאמר הבעל 'כתובו' כוונתו רק על החתימה, אם
 87 כן לגבי **כתב הגט** שלא הקפיד עליו שיכתבוהו הם, הרי הוא נעשה
 88 **באומר 'אמר לאחר ויכתוב'**, כלומר הרי זה נחשב כאילו פירש
 89 הבעל ואמר שיצו לאחר שיכתוב את הגט, ומזה **רבי יוסי באומר**
 90 **'אמר' ש'מילי מימסרין לשלוח'**, ולכן יכולים לומר לסופר שיכתוב.
 91 מקשה הגמרא, ומי מזה **רבי יוסי באומר אמרו, והתנן (להלן עא),**
 92 **כתב סופר ועד, כשר** – גט שנכתב על ידי סופר, וחתם בו עד אחד,
 93 כשר. **ואמר רבי ירמיה שודאי אין כוונת המשנה כפשוטה**, אלא
 94 **חתם סופר שנינו** – המשנה מדברת באופן שחתמו בו הסופר ועד
 95 נוסף שאז הגט כשר. **ואמר רב חסדא, מתניתין מני** – מיהו התנא
 96 הסובר שחתמת הסופר בגט כשרה, **רבי יוסי היא, דאמר מילי לא**
 97 **מימסרין לשלית**, ובודאי אין אדם חותם בגט אם לא שציוהו הבעל
 98 בעצמו, ולכן אין בגט זה שום חשש תקלה. אבל אם מילי מימסרין
 99 לשלית, יש לחוש שמא אמר הבעל לשלוהו שיאמר לסופר ויכתוב
 100 ולעדים ויחתמו, ושינה השלוח ואמר לסופר שיחתום, משום שלא
 101 רצה לבייש את הסופר שיחשוב שאין סומכים עליו לעדות, והגט
 102 פסול כיון שלא נעשה כציווי הבעל שאחרים יחתמו. **ואי סלקא**
 103 **דעתך לומר שמודה רבי יוסי באומר אמרו, נפיק מינה חורקה** –
 104 עדיין גם לרבי יוסי יצא מכך אותו מכשול שכתבנו, **דיומנין**
 105 **– שפעמים] דאמר להו הבעל לשנים,**

1 **או אם אמר לשלשה בני אדם בפירוש, כתבו גט ותנו לאשתי, הרי**
 2 **אלו כתבו ויחתמו בעצמם, ויתנו את הגט לאשה.** וטעם הדבר,
 3 מאחר ולא מינה אותם להיות בית דין, שהרי שנים ודאי אינם בית
 4 דין, וכן את השלשה, שהרי פירש להם שרצונו שהם יכתבו,
 5 ובודאי לא נכתוין אלא למנותם להיות עדים לכתוב ולחתום גט
 6 ולמסרו לאשה בתורת שליחים, ומשום כן אינם יכולים הם למנות
 7 אחרים תחתיהם, כיון ד'מילי לא מימסרי לשלוח'.
 8 אבל **אמר לשלשה תנו גט לאשתי**, ולא פירש בדבריו שיכתבו הם,
 9 הרי אלו יאמרו לאחרים ויכתבו, כלומר, יכולים אף למנות אחרים
 10 שיכתבו ויחתמו ויתנו את הגט, מפני ששלאן בית דין, דברי רבי
 11 **מאיר**.
 12 המשנה מביאה שאף דעת רבי עקיבא כן: **ואת הלכה זו הלכה**
 13 **העלה רבי חנינא איש אוני מבית האסורין** – משמו של רבי עקיבא
 14 שהיה אסור בבית האסורין, שכך אמר לו, **מקובל אני מרבתי**
 15 **באומר לשלשה תנו גט לאשתי**, שהדין הוא **שיאמרו לאחרים**
 16 **ויכתבו, מפני ששלאן בית דין**.
 17 רבי יוסי חולק וסובר שאין כן דעת רבי עקיבא: **אמר רבי יוסי,**
 18 **נמינו – אמרנו] לשלית** – לרבי חנינא שנעשה שליח להביא הלכה
 19 זו לבית המדרש, **אף אנו מקובלין מרבי עקיבא שלא כדבריהן**, אלא
 20 **שאפילו אם אמר הבעל לבית דין הגדול שבידו שלם תנו גט לאשתי**,
 21 בהכרח הוא שילמדו לכתוב גט אם אינם בקיאים בכך, ויכתבו
 22 ויתנו להם עצמם, כיון ש'מילי לא מימסרין לשלוח' כלל, ואפילו
 23 אם נמסרו לבית דין.
 24 המשנה עוברת לדון בענין בעל שציוה לעשרה בני אדם על
 25 כתיבת ונתינת הגט: **אמר הבעל לעשרה כתבו ותנו גט לאשתי, די**
 26 **בכך שיהיה אחד בותב ושנים חותמין**, ואין צריך שכל העשרה
 27 יחתמו בו. אמנם אם פירש ואמר **ביתכם כתובו, אחד בותב וכולם**
 28 **חותמין**, שהרי פירש שיכתבו כולם. **ולפיכך, אם מת אחד מהן קודם**
 29 **שחתם בגט, הרי זה גט כשר**, על אף שכבר חתמו בו עדים כשרים,
 30 כיון שלא חתמו בו כולם:

נמרא

31 הגמרא מביאה ספק שנסתפקו בבית מדרשו של רב בדיון משנתנו:
 32 **אמר רבי ירמיה בר אבא, שלחו ליה מבי רב – מבית מדרשו של רב**
 33 **לשמואל ולמדנו רבינו, בעל שאמר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי,**
 34 **ואמרו אותם השנים לסופר שיכתוב את הגט, וכתב הסופר וחתמו**
 35 **הן, מהו, האם די בחתימתם, או שצריך שיכתבו הם דווקא את כל**
 36 **הגט. שלח להו שמואל, שאם נשאת לאחר על ידי גט זה, תצא**
 37 **ממנו מספק, שמא אין זה גט כשר, והדבר צריך תלמוד** – אך עדיין
 38 צריך לתמוד דבר זה מן הגדולים.
 39 הגמרא מבררת במה נסתפק שמואל: **מאי הדבר צריך תלמוד,**
 40 **אלימא משום דהו מילי** – אם נאמר משום שהרי שליחות זו
 41 היא דברים בעלמא, כיון שהבעל לא מסר גט לידי השלוח,
 42 ומספקא ליה לשמואל, **מילי, אי מימסרין לשלית** – האם 'דברים'
 43 שנאמרו לשלוח יכולין להמסר לשלוח אחר, והגט כשר. **אי לא**
 44 **מימסרין לשלית** – או שמא אין הם יכולין להמסר לאחר, ואם כן
 45 אינם יכולים למנות את הסופר על כך, והגט פסול. וכי ניתן לומר
 46 כן, **והאמר שמואל אמר רבי, הלכה ברבי יוסי שבמשנתנו, דאמר**
 47 **מילי לא מימסרין לשלית**, שסובר שאף אם ציוה הבעל לבית דין
 48 הגדול שבידו שלם לכתוב, יכתבו הם ולא ימסרו לאחרים, הרי לנו
 49 ששמואל נקט להלכה שמילי לא מימסרין לשלוח, ושוב צריך
 50 ביאור במה נסתפק שמואל.
 51 **אלא לשמואל הא קא מיבעיא ליה** – אלא בכך נסתפק שמואל, **האי**

אֲמְרוּ לְסוֹפֵר וַיִּכְתוֹב אֶת הַגֵּט, וְלִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וַיַּחֲתֶמוּ עָלָיו, וּמִשּׁוֹם
כִּי־שׂוֹפֵא דְכּוֹפֵר חִיִּישׁ וּמַחְתֵּמִי חֵד מְהֵרָה סְהַרִּי וְסוֹפֵר בְּהִרְיָהּ –
ומכין חוששים לבייש את הסופר, שיחשוב שאין סומכין עליו
לעדות, יבואו להחתים את הסופר עם אחד מהעדים, וְכַעַל לֹא
אֲמַר הָבִי – והרי הבעל לא כך אמר שיעשו, וכין שהגט לא נעשה
כציווי הבעל, פסול הוא.

מתרצת הגמרא, שאפשר שאכן ב'אומר אמרו' מודה רבי יוסי
שמילי מימסרין לשליח, ובכל זאת אין לחשוש למכשול זה, כִּי־נָן
דְּאֲמַר מֶר, כְּשֶׁשְׂצִיזָה הִבֵּעַ לִשְׁנַיִם שִׂיאֲמָרוּ לְסוֹפֵר וַיִּכְתוֹב וְלַעֲדִים
וַיַּחֲתוּמוּ בְּכֶשֶׁר הַגֵּט, וְלֹא תַעֲשֶׂה בֵּן בִּישְׂרָאֵל – אך מכל מקום אין
לנהוג כך, נמצא אם כן שלא שְׂכִיחַ שִׁיעֲשֶׂה גֵּט ב'אומר אמרו',
אלא על פי ציווי הבעל לסופר ולעדים עצמם, ולכן לא חששו
לתקלה זו ו'חתם סופר ועד' בגט כשר.

הגמרא חוזרת ומקשה, וְלִחְיוֹשׁ דִּילְמָא אֲמַר לְהוּ לְבִי תְּרִי אֲמָרוּ
לְסוֹפֵר וַיִּכְתוֹב וְאַתָּם חֲתוּמוּ – עדיין נחוש שמא אמר הבעל לשניים,
אמרו לסופר שיכתוב גט ואתם בעצמכם חתמו עליו, שבאופן זה
ניתן לעשות כן בכתחילה וכמו שיבואר להלן, וְאִלּוּ הָיָה – והלכו
אלו המצווים מפי הבעל ל'שופא דְכּוֹפֵר' וּמַחְתֵּמִי לִיחַ לְסוֹפֵר
בְּהִרְיָהּ חֵד מִיִּנְיָהּ – ויחתמו את הסופר עם אחד מהם, וְכַעַל לֹא
אֲמַר הָבִי – והבעל הרי לא כך אמר, ונעשה הגט שלא כרצונו,
ופסול.

דוחה הגמרא, אֲמַרִּי, הָא נָמִי – אף באופן זה כְּשֶׁר וְלֹא תַעֲשֶׂה הוּא,
משום שיש לחשוש שמא יבואו לעשות כן אף כאשר יצוה הבעל
שיאמרו לסופר שיכתוב ולאחרים ויחתמו. ומבררת הגמרא את
הקושיא, הִנֵּי־הָא – אכן זה מיושב לְמָאן דְּאֲמַר שֶׁאֵף בִּאֲוֹפֵן זֶה הַגֵּט
כְּשֶׁר וְלֹא תַעֲשֶׂה כֵּן, ומכין שגם גט כזה אינו שכיח לכן לא גזרו
לפסול חתימת סופר בגט, אֲלֵא לְמָאן דְּאֲמַר כְּשֶׁר וְתַעֲשֶׂה, מֵאִי אִיכָא
לְמִימַר – מה יש לומר באופן זה, הרי שוב יש להקשות שנחשוש
כן לדעת רבי יוסי, ונפסול חתימת סופר בגט.

הגמרא מיישבת את דעת שמואל באופן אחר: אֲלֵא רַבִּי יוֹסִי תִּרְתִּי
אֲמַר – בשני הדינים סובר רבי יוסי שפסול, בֵּין בִּאֲמַר לְשִׁלְשָׁה,
ובין באומר בפירוש 'אמרו', משום שמילי לא מימסרין לשליח,
ולכן ניתן להעמיד את המשנה שחתם סופר ועד כשר כרבי יוסי,
כיון שאין חשש שמא צוה בדי אחרים. וְשִׂמּוּאֵל כְּכֹר לֹא בְּוֹתִיחַ
בְּתֵרָא, וּפְלִיג עֲלֵיהּ בְּתֵרָא – אלא ששמואל נקט להלכה כרבי יוסי
רק בדִּין זֶה שהאומר לשלשה אין בכחם למנות אחרים, אך
ב'אומר אמרו' שמואל חולק על רבי יוסי, וסובר שניתן לעשות גט
באופן זה.

הגמרא חוזרת לדון בדברי רבי שהובאו לעיל, שפסק הלכה כרבי
יוסי, גּוֹפֵא, אֲמַר שְׂמוּאֵל אֲמַר רַבִּי, הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסִי, דְּאֲמַר מִילֵּי לֹא
אִימְסָרִין לְשִׁלְחִי.

אֲמַר לְפָנֵינוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי, מֵאֲחַר שְׂרַבִּי מֵאִיר, וְהִנֵּינָא אִישׁ אֹנֹנִי,
חולקין על רבי יוסי במשנתו, וסוברים שאם אמר כן לפני שלשה,
הרי הם בית דין ויכולים לחזור ולמנות אחרים, מָה רָאָה רַבִּי לֹאֲמַר
הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסִי. אֲמַר לוֹ רַבִּי, שְׂתוּק גִּנְי שְׂתוּק מִדְּבָרִיךְ, לֹא רֵאִיתָ
אֶת רַבִּי יוֹסִי, שְׂאִילְמִי רֵאִיתָ, הִיית מְכִיר בְּכָךְ שְׁנִמּוּקִי עָמּוּ,
כלומר, שהיה לו הסבר וטעם בכל דבריו.

וכמו ששינונו בבביתא בשבחו של רבי יוסי, דְּתִנְיָא, אִיסִי בֵּן יְהוּדָה
הָיָה מוֹנֵה שִׁבְחָן שֶׁל חֲכָמִים:

רַבִּי מֵאִיר, חֲכָם, וּמוֹפֵר סֵת"ם. רַבִּי יְהוּדָה, חֲכָם לְבִישְׂרָאֵה – כשהיה
רוצה להיות מתון ולהתיישב בדבריו, היה חכם.

רַבִּי מֶרְפָּן נִמְשַׁל לִפְנֵי שֶׁל אַגוּזִין, כְּמוֹ הַנוֹטֵל אֶגוֹז אֶחָד מִעֲרִימַת
אֲגוּזִים, מִיד כֹּל שֶׁאֵר אֲגוּזִים נִקְבָּצִים וְנוֹפְלִים זֶה עַל זֶה, כִּךְ כִּשְׁהִיה
תלמידו של רבי טרפון שואלו דבר, היה משיבו, ומביא לו מיד
ראיה לדבריו מן המקרא והמדרש, מהמשנה, מהלכה והאגדה,
הכל יחד.

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל נִמְשַׁל לַחֲנוּת מִיּוֹזְנָת שְׁתַּמִּיד הֵיִן מְזוּמָן בַּה לְלִקְוּחוֹת,
כך תלמודו של רבי ישמעאל ערוך בפיו ומוכן מיד למי שנצרך
ללמוד ממנו.

רַבִּי עֲקִיבָא נִמְשַׁל לְאִיצְרָא בָּלֹם –[סגור במסגרתו]. כלומר, כמו
שעושים בקופה גדולה של תבואה וקטנית שמחלקים אותה
במחיצות, ליתן כל מִין ומִין בפני עצמו, כן עשה רבי עקיבא
בתלמודו. שמתחילה למד מרבותיו כל מה ששמע מהם, פירושי
המקראות והלכות מדרשים ואגדות, ונתן לבו לחזור עליהם
ולשננם שיהיו סדורים בפיו כראוי, ולא אמר אלמד כל ענין בפני
עצמו. וכשנעשה חכם גדול, סידר את המדרש, סיפרי וסיפרא,
בפני עצמם, ולימדם לתלמידיו, וכן הלכות לעצמם ואגדות
לעצמם.

רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי נִמְשַׁל לְקוֹפֶת הָרוֹזְבֵּלִים, שִׁכְשָׁב רֹכֵל לַעִיר,
שואלים אותו אם יש לו מִין ברשם כל שהוא ומשיב כן, ושוב
שואלים לו אם יש לו מִין אחר ומשיב כן, כך רבי יוחנן בן נורי, אם
היה אדם שואלו דבר בכל מקום, היה משיבו.

רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה נִמְשַׁל לְקוֹפֶת שֶׁל בְּשָׂמִים, שֶׁאֵף הוּא הִיה מְזוּמָן
לְהַשִּׁיב לְשׂוֹאֲלוֹ מִכָּל מְקוֹם, כְּקוֹפֶה שֶׁל בְּשָׂמִים שִׁיש בַּה מִינִים
הִרְבֵּה. אלא שאין קופה של בשמים מזומנת כל כך כקופה של
רוכלין ושבח נשתבח רבי יוחנן בן נורי, מכין שהרוכל שאומנתו
בכך, הוא מרבה מינים יותר בקופתו, וגם קושר כל מִין בְּצִרוּר בפני
עצמו כדי שיהיו מזומנים לקונים.

מִשְׁנֵת רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, קָב –[מידה מועטת] וְנָקִי, כלומר, שלא
לימד הרבה כחביריו, אך מה שאמר בבית המדרש נקי הוא,
ולעולם הלכה כמותו.

רַבִּי יוֹסִי, נְפִיקוּ עָמּוּ – פירושו וטעמו עמו על כל דבריו. וכמו
שהשיב לעיל רבי לרבי שמעון בנו.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי מוֹחֵן תְּרֵפָה – שונה ולומד הרבה, וּמוֹצִיא
קִימָעָא – מעט. מבארת הגמרא מהו 'מוציא קמעה', תָּנָא, מְשַׁבַּח
קִימָעָא – היה שוכח מעט ממה שלמד, וְכֵּה מוֹצִיא – אותו מעט
שהיה שוכח ומוציא מדעתו, אִינוּ מוֹצִיא אֲלָא סוֹבִין –[קליפות
החיתום]. כלומר, לא היה שוכח אלא דברים שלא היה נראה
שהלכה כמותם, כאותם סובין שאין בהם צורך. וְכֵּן אֲמַר רַבִּי
שְׁמַעוֹן לְתַלְמִידָיו, בְּנֵי, שְׁנֵי מוֹדֵתִי – למדו תורתי ושמועותי, כיון
שְׂמִדּוֹתִי תְּרוּמוֹת – שבחתי וביררתי מידותי, מְתוּמוֹת מִדּוֹתָיו
שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא – מתוך מה שבירר רבי עקיבא במידותיו ועשאו
עיקר, ונמצא שמידותי עברו ברירה אחר ברירה.

הגמרא חוזרת לבאר את הדברים שהובאו לעיל לענין גט כשר
ולא תעשה כן בישראל: גּוֹפֵא, בַּעַל שֶׁאֲמַר לְשְׁנַיִם, אֲמָרוּ לְסוֹפֵר
וַיִּכְתוֹב אֶת הַגֵּט, וְלִפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי וַיַּחֲתֶמוּ, אֲמַר רַב הִנָּה אֲמַר רַב,
כְּשֶׁר, כיון שב'אומר אמרו' מילי מימסרין לשליח, וְלֹא תַעֲשֶׂה זֹאת
בִּישְׂרָאֵל.

אֲמַר לִיה עוֹלָא לְרַב נְחֶמְךָ, וְאַמְרִי לֵה – ויש אומרים שרַב נְחֶמְךָ אמר
כן לְעוֹלָא, מֵאַחַר דְּכָשֶׁר שֶׁן זֶה, אֲמַאי לֹא תַעֲשֶׂה זֹאת בִּישְׂרָאֵל,
כלומר, מה חסרון יש בו בגט זה. אֲמַר לִיה, חִיִּישִׁינן שְׂמָא תְּשַׁבְּרוּ
עֲדִים – יש לחוש שמא תשכור האשה שני שליחים שילכו ויאמרו
לסופר שנשלחו על ידי הבעל לצוות לו לכתוב גט, וכן יאמרו
לעדים ששלחם הבעל לצוות להם לחתום עליו וליתנו לאשה,
ובכדי למנוע חשש זה אין לעשות גט אלא על פי ציווי הבעל
עצמו.

מקשה הגמרא, וְכִי חִיִּישִׁינן – האם חוששים אנו לעדים שיעידו
שקר, וְהִתְנַתָּא – והרי שינונו בבביתא, עֲדִים חֲתוּמִין עַל שְׂדֵה מִקָּח
– שטר מכירת שדה, וְעַל – אלא על גַּם אֲשֶׁה, לֹא חָשׂוּ בְּחֲכָמִים לְרַבִּי
זֶה לומר שיהיו עדים אלו אסורים לקנות שדה זו –[שהעידו עליה]
מן הלוקה, וכן לשאת אשה זו שהעידו עליה שנתגרשה, על אף
שיש מקום לומר שהעידו משום שרצו לקחת השדה מן הלוקה, או
לשאת את האשה, ומחמת כן שיקר, אלא מכיון שמכירים אנו את
חתימתם שאינה מזויפת, אין אנו חוששים שמא שקרו בעדותם
שבשטר, ואם כן מפני מה נחשוש שמא תשכור האשה עידי שקר.
מתרצת הגמרא, מַעֲשֶׂה לֹא עָבְרִי – אכן לעשות מעשה שקר
ולחתום בשטר עבור הלוקה והאשה לטובת עצמם, זאת ודאי
אינם עושים, ולכן אין לנו לחשוש שעשו כך, אַמְנָם דְּבוֹרָא קָאֲמְרִי

גיטין. האומר – פרק שישי דף סז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קעט רש"י

1 ביון דאמר מר – לקמן בשמעתין, גבי "אמרו לסופר וכתוב ולפלוני ופלוני וחתמו" –
2 כשר הגט, אבל לא תעשה. לא שכיחא – הלכך לא גזרינן. ושמואל לית ליה דרבי ירמיה,
3 דאמר: חתם סופר שנינו, אלא כתב סופר וחתם עד, כדאמרין ב"המגרש" (גיטין פ"ב)
4 ולא מוקי לה כרבי יוסי, ולא איירי מתניתין בחתימת סופר כלל. ובין לרבי יוסי ובין לרבי
5 מאיר כשרה החתימה, ושמואל לית ליה דרב
6 חסדיא דאמר: רבי יוסי היא וכתב סופר, ודברי
7 הכל היא. דלא אמר להו – "אתם חתומו
8 ואמרו לפלוני וכתוב", דבאה אמרין לקמן:
9 כשר ותעשה, ואי מכשרת חתימת סופר בגט –
10 אזלי הני סהדי ומחתמי לסופר משום כסופא.
11 הניחא למאן דאמר כו' – פלוגתא היא לקמן
12 בשמעתין. אלא רבי יוסי תרתי אמר כו' – אלא
13 דאי רבי יוסי תרתי אמר לפסולא, בין שאמר
14 לשלשה "תנו" בין שאמר "אמרו לפלוני וכתוב
15 ופלוני ופלוני וחתמו" – פסול. והך אמוראי
16 דאמר לקמן תעשה ולא תעשה – אליבא דרבי
17 מאיר פליגי, דלרבי יוסי פסול לגמרי. ואיתא
18 לדרב חסדיא, דהא דקתיני חתם סופר כשר –
19 רבי יוסי היא, דליכא למיחש שמא שליח צה
20 ולא בעל. ושמואל – דאמר לעיל: הדבר צריך
21 תלמוד, דאי כתובו כתב ידו, הא כתב הגט –
22 נעשה כאומר "אמרו" וכשר. כבר לא כרבי יוסי
23 בראש – דאמר שמואל: הלכה כרבי יוסי הדיא
24 דלא אמר "אמרו", ופליגי עליה – באומר
25 "אמרו". נמוקי עמו – פירושו עמו, לתת טעם
26 לכל דבריו, שהיה מיישב את דבריו. חכם וסופר
27 – כדאמרין במסכת סוטה (כ"א). אמרתי לו
28 בלבר אני. חכם לכשיצא – כשהיה רוצה
29 להיות מתוך ומתיישב בדבריו, היה חכם. גל מה
30 אנונים – מפרש באבות דרבי נתן (פרק יח): מה
31 גל של אגוזים אדם נוטל אחת מן – והם
32 נקבצות ונופלות ועל זו חולק, כך רבי טרפון, בא
33 תלמיד ושאלו דבר – היה מביא לו ראיה מקרא
34 מדרש משנה הלכה ואגדה, הכל יחד. חנות
35 מיונות – יינה מוכן בת המיד, שאין החנות צריך
36 לומר ללוקחין: המתינו ואביא לכם. כך נצרך
37 אדם ללמד מפי – מוזמן לו, ותלמודו ערוך
38 בפיו. אוצר בלום – כך מפורש באבות דרבי נתן:
39 למה היה רבי עקיבא דומה? לעני שנטל קופתו
40 ויצא לשדה, מצא שעורים – קצר ונתן בה,
41 מצא חטין – נתן בה, וכן פולים וכן עדשים,
42 ובשכא לביתו בירר כל מין ומין לעצמו. כך רבי
43 עקיבא, כשלמד מרבתי שמע דבר מקרא
44 מרבתי, ואחריו הלכה. ואחריו מדרש, ואחריו
45 אגדה – נתן לבו לחזור עליהן ולגרוסן עד שהיו
46 סדורין בפיו. ולא אמר: אלמדו מקרא לעצמו
47 מדרש לעצמו. אבל כשנעשה חכם גדול –
48 עשה כל התורה מטבעת מטבעות, סידר מדרש
49 סיפרי וספירא לבדן ושנאן לעצמן לתלמידיה,
50 והלכות לעצמן, ואגדות לעצמן. ונראה בעיני
51 אוצר בלום – סגור מסגירות לבדן, מחיצות
52 מחיצות, כמו שעושין בחיבות גדולות ליתן חטין
53 מכאן, שערוין מכאן, עדשים מכאן, – מפרש התיב: קופת הרוכלים – מפרש התיב: מה רוכל זה שבא לעיר שואלין ממנה: אפרסמון
54 עמך? אומר: דין, פליטון עמך? אומר: דין, קמון עמך? אומר: דין. כך נצרך אדם לשאול דבר במקרא – משיבו, וכן בגמרא, וכן במדרש, וכן באגדה. ואין שבח זה דומה לשל רבי
55 עקיבא שנתן לבו תחילה ולמד הכל מבולבל, ואחר כך סדן. קופה של בשמים – דומה לקופת הרוכלין, אלא שהרוכל, מתוך שאומנתו לכך, מרבה מינין יותר, וקושר כל אחד בצרור
56 לבדו להיות מוזמן לשואלו. קב ונקי – לא לימד הרבה כשאר חבריו, אלא מה שאומר בבית המדרש – נקי הוא, שהלכה כמותו לעולם. שוחן הרבה – שנה הרבה. מוציא קימנא
57 מפרש ליה. תנא משכח קימנא – מתלמודו. ומה שמוציא אינו מוציא אלא סוכין – מה ששכח מתלמודו – לא שכח אלא דברים שלא נראו שהלכה כמותן. שנו מדות – למדו
58 תורתם. שמוותי תרומות מטרומות מדותי של רבי עקיבא – בהרמים ותרומתם מתוך עקי משניותיו של רבי עקיבא. ודחינו בריה אחר בריה. שמא תשכור עדים – לכך, שיאמרו
59 בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום. לא חששו חכמים לדבר זה – מאחר שמכירין חתימתן – לא חשו לומר: שקר חתמו. מעשה לא עבדי – שיחתמו שקר או יעידו שקר.
60 דיבורא עבדי – אומר לאחרים לעשות, והאחרים סבורים שהבעל צידה. ואתם חתומו – דליכא למיחש שמא תשכור, כיון דאין חותמין אלא אם כן שמעו מפי הבעל עצמו. ולא
61 תעשה – גזירה הא אטו דא.

הדרן עלך האומר התקבל

התעשה זאת בישראל? אמר ליה: חיישינן שפא תשפור עדים. – ומי חיישינן? והתניא: עדים
החתומין על שדה מקח ועל גט אשה, לא חשו חכמים לדבר זה! – מעשה לא עבדי,
דבורא קאמרי. אמר לשנים "אמרו לסופר וכתוב ואתם חתומו", רב חסדיא אמר: פשר
ולא תעשה, רבה בר בר חנה אמר: פשר ותעשה; רב נחמן אמר: פשר ולא תעשה, רב
ששת אמר: פשר ותעשה; רבה אמר: פשר ולא תעשה, רב יוסף אמר: פשר ותעשה.
ואיכא

מכאן, שערוין מכאן, עדשים מכאן, – מפרש התיב: קופת הרוכלים – מפרש התיב: מה רוכל זה שבא לעיר שואלין ממנה: אפרסמון
עמך? אומר: דין, פליטון עמך? אומר: דין, קמון עמך? אומר: דין. כך נצרך אדם לשאול דבר במקרא – משיבו, וכן בגמרא, וכן במדרש, וכן באגדה. ואין שבח זה דומה לשל רבי
עקיבא שנתן לבו תחילה ולמד הכל מבולבל, ואחר כך סדן. קופה של בשמים – דומה לקופת הרוכלין, אלא שהרוכל, מתוך שאומנתו לכך, מרבה מינין יותר, וקושר כל אחד בצרור
לבדו להיות מוזמן לשואלו. קב ונקי – לא לימד הרבה כשאר חבריו, אלא מה שאומר בבית המדרש – נקי הוא, שהלכה כמותו לעולם. שוחן הרבה – שנה הרבה. מוציא קימנא
מפרש ליה. תנא משכח קימנא – מתלמודו. ומה שמוציא אינו מוציא אלא סוכין – מה ששכח מתלמודו – לא שכח אלא דברים שלא נראו שהלכה כמותן. שנו מדות – למדו
תורתם. שמוותי תרומות מטרומות מדותי של רבי עקיבא – בהרמים ותרומתם מתוך עקי משניותיו של רבי עקיבא. ודחינו בריה אחר בריה. שמא תשכור עדים – לכך, שיאמרו
בשם בעלה לסופר לכתוב ולעדים לחתום. לא חששו חכמים לדבר זה – מאחר שמכירין חתימתן – לא חשו לומר: שקר חתמו. מעשה לא עבדי – שיחתמו שקר או יעידו שקר.
דיבורא עבדי – אומר לאחרים לעשות, והאחרים סבורים שהבעל צידה. ואתם חתומו – דליכא למיחש שמא תשכור, כיון דאין חותמין אלא אם כן שמעו מפי הבעל עצמו. ולא
תעשה – גזירה הא אטו דא.

ואיכא דאפי' להו – לרבה ורב יוסף. על ידי כולן – בשביל כולן. מוליד במעמד כולן – כולן ילכו עמו. מנה מהו – אם לא אמר "כולכם", אבל מנאן: אחד שנים שלשה ארבעה, ואמר: "כתבו גט לאשתי" מהו? מדרמננהו לכולהו – הך מנויין איכותן, או דלמא כיון דלא אמר להו: כולכם המנויין כתבו – לא בעינן כולכם? אמרי לה להאי גיסא – מנה כולהו – אבולוהו קפיד, מנה מקצתייהו – לא קפיד אלא אמנויין. השנים מהני מנויין חתמו, למעוטי השאר שלא נמנו אתא, ולא לכל הני מנויין איכותן שיתחמו כולם. כיון דלא מנה לכולהו – הוברר שטורח הדבר עליו וחודל לו מדרעתו הראשונה, ואפילו המנויין אינם צריכין לחתום, אלא מקצתן. ואמרי לה להאי גיסא – מנה מקצתן – גלי דעתיה דאדוני קפיד, וצריכין כולן המנויין לחתום. מנה כולן, כיון דלא אמר "כולכם" – לא הקפיד, אלא לומר בפני מנין זה, ולא שיתחמו כולם. אתקין רב יהודה בגימא דכולכם – בגט שאדם אומר במעמד רבים, ויש לחוש שמא יאמרו לכולכם איכותן, ולא יחתמו כולם, ונמצא גט בטל. התקין שיהיו כותבין בה כך אמר לנו פלוני: כתבו או כולכון או כל חד מנכון. "כולכון" – אחד כותב במעמד כולם, "או כל חד מנכון" – אפילו אין חביריו עמו. אובילו – הולכו. ואתי לאיפסולי – שמא לא יתא אחד מהן במעמד כתיבתו, או לא יחתמו כולן. חתומי כל תרינ מנכון – ולא לימא (אניש) כולכם.

הדרן עלך האומר

משנה מי שאחוז קורדייקוס – שם שידה השולטת בששונה יין הרבה מגיתו. לא אמר כלום – שאין דעתו מיושבת. נשתתק – לאו אשאחוז קורדייקוס קאי, אלא אדם שנעשה אדם מחמת חולי. הרבין – הטה, "ויט שמים" מתרגמין: וארכין שמיא (תהלים יח). בודקין אותו – בדברים אחרים, שואלין לו דברים שהוא ראוי להשיב עליהן, אם ראו דעתו מיושבת, שמרנו על תשובת לאו הרבה שדרך בני אדם להדיק על לאו, ועל דין הרבנה הדין, שלשה פעמים לכל אחד – כותבין ונותנין, אם מוכין על הגט הרבנה הדין. גמרא נכתיה – נשכו, כלומר ששתה הימנו, והרגיש בו. רוחא – שד האוחז על ידי כך. לקמיעא – שמשביעין בה את הרוח בשמו. סומקא – כחוש. מרקא – מזוג במים הרבה. לשמשא בת יומא – חולי שאחוז מחמת חום בו ביום. כיוא דמיא – ישנה. סיבורי – הקות דם בקרן. סופקא – כחוש. עתיקתא – מימים רבים. למציעתא דרישיה – דחולה. דחליש ליה עלמא – פג לבו. ולימוד – ישוט, כמו נחית בר אמוראי (בבא בתרא עדא), לשמשא בשרא סופקא ב" – כדאמר. לתלגא – חולי שאחוז מחמת צינה. חייא – בלא מויה מיה. @הו מצערי ליה – העבדים, ומפני שיהיה חסיד ופרוש, ומחמיר עליהן באיסורין. ילתא – אשת רב נחמן, והיא בת הנשיא ואשת אב בית דין, וחשובה. כדאמרין ב"העור והרובט" (חולין קברא) דרב נחמן חתנא דבי נשיאה הוה. מסותא – מרחץ. דמתהפכי – מחמת זיעה אדומה היוצאה ממנו על ידי בשרא שמינא וחמרא חייא. פשיטי פשיטי – בהרות עגולות. רב יוסף איעסק – לתלגא בריחים, כדי שיחמם ויזיע. בכשורי – לשאת קורות ומשאות. אהדמו לי הדמי דחיותא – סדרו לפני נחתי הבהמה לתנחיה. אהדמו – הנחיה, כלומר ערכו הנתחים. אמר ליה – ריש גלותא. אי הכי – דמשום דחשדיה הוא. ליעבדו קמיה שמעיה דמר – כלומר, קמיה שמעיה דמר יסדרו המאכל בהיתר. תמא – שולחן. ריפתנא דחנקא חמא – *אמנשטריישרין, עצם קטן שעל כף הירך, שאדם בולעו ונתק. משום דרב ששת סיני נהור הוה. ולא ידאנו, ויאכל ויתק. נששה – מששה, והרגיש באותו עצם. שקל – כל החתיכה וברכה בסודריה.

מי שאחוז קורדייקוס ואמר כתבו גט לאשתי 1
לא אמר כלום – ואפילו אמר "כתבו ותנו". 2
ברכה בסודריה – משום דאשכח ביה טעמא 3
דחיוורא הוא דעבר הכי. דוגמרא לא 4
פירשו עד לבסוף. 5
דאמר 6
מנה – אינו פ' "כולכם", רבי יוחנן משום רבי אלעזר דמן רומה אמר: מנה – הרי הוא פ' "כולכם". אמר רב פפא, ולא פליגי: הא דמנה פוליהו, והא דמנה מקצתייהו. אמרי לה להאי גיסא, ואמרי לה להאי גיסא. אתקין רב יהודה בגימא ד"כולכם": "כתבו או כולכון או כל חד וחד מנכון, חתומו או כולכון או כל תרי מנכון, אובילו או כולכון או כל חד וחד מנכון". אמר רבא: וימני דנאיו ליה לדיבוריה, ואמר "כולכון" ולא אמר "כל חד מנכון", ואתי לאיפסולי! אלא אמר רבא: "כתבו כל חד מנכון, חתומו כל תרי מנכון, אובילו כל חד מנכון".

הדרן עלך האומר

מי שאחוז קורדייקוס, ואמר "כתבו גט לאשתי" – לא אמר כלום. אמר "כתבו גט לאשתי" ואחוז קורדייקוס, וחזר ואמר "לא תכתבוני" – אין דבריו האחרונים כלום. נשתתק, ואמרו לו "נכתוב גט לאשתך" והרבין בראשו, בודקין אותו שלשה פעמים, אם אמר על לאו לאו ועל הן הן – הרי אלו יכתבו ויתנו. גמרא מאי קורדייקוס? אמר שמואל: דנכתיה חמרא חדתא דמעצרתא. – וליתני: מי ששכח וין חדש? – הא קא משמע לן, דהא רוחא קורדייקוס שמה. למאי נפקא מינה? לקמיעא. מאי אסותיה? בישרא סופקא אגומרי, וחמרא מרקא. אמר אבוי, אמרה לי אם: לשימשא בת יומא – פוזא דמיא; בת תרי יומי – סיבורי; בת תלתא יומי – בשרא סופקא אגומרי, וחמרא מרקא. לשימשא עתיקתא – לית תרגולתא איפמתי ולקרקעה שתי וערב, וליגלחיה למציעתא דרישיה ולותביה עילוייה, ונגחיה עילוייה עד דמיסרד, ולינחות ולקום במאי עד צואריה עד דחליש עלמא עילוייה, ולימוד ולסליק ולתיב. ואי לא, ליכול פרת, ולינחות ולקום במאי עד צואריה עד דחליש עלמא עילוייה, ולימוד ולסליק ולתיב. לשימשא – בישרא סופקא אגומרי, וחמרא מרקא. לתלגא – בישרא שמינא אגומרי, וחמרא חייא. רב עמרם חסידא פי הוה מצערי ליה פי ריש גלותא, הוה מנגו ליה אתלגא, למחר אמרו ליה: מאי ניחא ליה למר דליית ליה? אמר: הני כל דאמינא להו מיפך אפכי, אמר להו: בישרא סופקא אגומרי וחמרא מרקא, אייתו ליה אינהו בישרא שמינא אגומרי וחמרא חייא; שמעה ילתא ומעיליה ליה לבי מסותא, ומוקמי ליה במאי דבי מסותא עד דמהפכי מיא דבי מסותא והוה דמא, וקאי בישריה פשיטי פשיט. רב יוסף איעסק בריחא. רב ששת איעסק בכשורי, אמר: גדולה מלאכה שמחממת את בעליה. אמר ליה ריש גלותא לרב ששת: מאי טעמא לא סעיד מר גבן? אמר ליה: דלא מעלו עבדי, דחשדי אאבר מן החי. אמר ליה: מי יימר? אמר ליה: השתא מחוונא לך. אמר ליה לשמעיה: זיל גגוב, אייתי לי חדא פרעא מחוונא, אייתי ליה. אמר להו: אהדמו לי הדמי דחיותא, אייתו תלת פרעי אותיבו קמיה. אמר להו: הא בעלת שלש רגלים הוא? פסוק אייתו חדא מעלמא, אותיבו קמיה. אמר ליה לשמעיה: אותביה נמי לתך דידך, אותביה. אמר להו: האי בת חמש רגלים הוא? אמר ליה: אי הכי, ליעבדו קמיה שמעיה דמר וליכול, אמר ליה: לחיי קריבו תבא קמיהו, ואיתו קמיה בישרא ואותיבו קמיה ריפתנא דחנקא חמא, גששיה ושקלה ברכה בסודריה. לכתר דאכיל, אמרי ליה:

גיטין דף סז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קפא

בלשן זו ואינו מזכיר כלל 'כולכם', ודאי לא יבואו לטעות לפסול
הגט אם לא עשו כולם:

הדרן עלך האומר

פרק שביעי - מי שאחזו

משנה

מי שאחזו חולי הדעת הנקרא קורדייקוס – שידה השולטת באדם
כאשר שותה הרבה יין חדש מן הגת אשר עדיין לא תסס, ומחמת
כן אין דעתו מיושבת עליו, ואמר בתוך חוליו פתבו גט לאשתי, דינו
כאילו לא אמר כלום, לפי שאין דעתו מיושבת עליו, ואין כתיבת
גט אלא מדעת המגרש כשהוא בדעה צלולה.
וכן אם אמר פתבו גט לאשתי כאשר היה בריא וצלול בדעתו ואחזו
קורדייקוס טרם הספיקו לכתוב הגט, ונזר תוך כדי חוליו ואמר לא
תכתבנו, אין דבריו האחרונים כלום וכותבים ונותנים הגט. שכשם
שאין עשיית הגט אלא מדעת המגרש כן ביטול הגט אינו אלא
מדעתו.
אדם שנשתתק ונעשה אדם מחמת חולין ואמר לו, נכתוב גט
לאשתי, והרפין – נענע בראשו כמסכים לדבריהם, אך אין אנו
יודעים אם דעתו מיושבת עליו, בודקין – שואלין אותו שלשה
פעמים על שלשה דברים אחרים שראוי להשיב עליהם 'הן',
ושלשה פעמים על דברים שראוי להשיב עליהן 'לאו', אם אמר על
לאו, לאו – כלומר שהרכין ראשו בדרך הרכנת בני אדם על דבר
שתשובתו לאו. ועל דבר הראוי להשיב עליו הן הרכין ראשו בדרך
הרכנת בני אדם לאו, הרי אלו יכתבו הגט ויתנו, שהרי בדיקה
זו מוכיחה לנו שמדעת מגרש:

גמרא

שנינו במשנה, כי מי שאחזו קורדייקוס, פסול לנתינת גט: מבררת
הגמרא, מאי – מדוע אותו החולי המכונה במשנה 'קורדייקוס', אמר
שמואל, דנכתיה ונשכו חמרא תתא דמעצרתא – על ידי שתיית
יין חדש שנלקח היישר ממקום דריכתו שבגת, ועדיין לא תסס,
נכנסה בו שידה הנקראת קורדייקוס ומבלבלת דעתו.
שואלת הגמרא, וליתני – נשנה במשנה בפשטות, מי שנשכו יין
חדש ולקה בחולי המבלבל דעתו, ולשם מה הזכיר התנא שם
החולי בלא שביאר מהו. משיבה הגמרא, הא קא משמע לן, דהא
רוחא – שידה זו האוחזת באדם על ידי שתיית היין חדש,
קורדייקוס שמה.
אולם עדיין שואלת הגמרא, למאי נפקא מינה – לשם מה הוצרך
התנא להודיענו שם השידה, משיבה הגמרא, נפקא מינה לקמיא
– על מנת להוציא שידה זו ולרפאות את הלוקה בה, משביעים
אותה בשמה על ידי קמיע.
מבררת הגמרא, מאי אסותיה – מהי רפאותו של חולי זה. בישרא
סומקא אנומרי – שיאכל בשר אדום כחוש שנעשה על גחלים,
וחמרא מרקא – וישתה יין מזוג בהרבה מים.
מביאה הגמרא רפאות נוספות למיני חוליים: אמר אביי, אמרה לי
אם – אומנתי. לשימא פת יומא – הלוקה בחולי הבא מן החום
שאחזו באותו יום, הרי שלרפאותו ישתה פוזא דמא – כד מים.
וכאשר חולי החום הינו פת תרי יומי – בן יומיים, הרי שרפאותו
היא סיבורי – הקות דם. וכאשר חולי החום פת תלתא – שלשה
יומי, רפאותו שיאכל בישרא סומקא – בשר אדום כחוש אנומרי –
שנעשה על גבי גחלים, וישתה חמרא מרקא – יין מזוג בהרבה מים.
ואילו לשימא עתיקתא – הלוקה בחולי החום הנמשך ימים רבים,
רפאותו כך היא, לית
תרנגולתא אויבמתי – יביא תרנגולת שחורה וליקרעה – יקרענה
שתי יקרי וליגליה למציעתא דרישיה – ויגלחו את אמצעית ראש
החולה, ולתביה עילוי ונחיה עילוי – וישיבו התרנגול במקום

המשך בעמוד קצב

ואיבא דאפיך להו – ויש שהופך את שיטות רבה ורב יוסף
במהלוקת זו, שלדעת רבה כשר ותעשה, ולדעת רב יוסף כשר ולא
תעשה:

שנינו במשנה, אמר לעשרה פתבו גט לאשתי, אחד כותב ושנים
חותמין:

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדיון המשנה: תנו רבנן, אמר
הבעל לעשרה אנשים פתבו גט ותנו לאשתי, אחד מהם פותב על
די – (בשביל) פולם, שכיון שלא אמר במפורש שרצונו שכולם
יכתבו, כוונתו היא שאחד מהם יכתוב. אך אם פירש דבריו ואמר
פולם פתבו – כלומר שכולכם תשתתפו בכתיבה, באופן זה אחד
פותב בפי' – (בפני) פולם, דהיינו כשכולם עומדים שם ורואים
כשהוא כותב ועושה כן על דעת כולם, שהרי ודאי אי אפשר
שיכתבו כל העשרה ממש. וכן אם אמר הבעל לעשרה אנשים
הוליכו גט לאשתי, אחד מהם מוליך על די – (בשביל) פולם. אך
אם פירש ואמר פולם הוליכו, אחד מוליך בפי' – כלומר,
שכולן הולכים עמו.

הגמרא מסתפקת באופן דומה: איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה,
מנה אותן – אם לא אמר לעשרה אנשים 'כולכם', אלא מנה את
העומדים שם פלוני ופלוני ופלוני, וכשסיים למנותם אמר להם
כתבו גט לאשתי, מהו הדין, האם מכך שמנאם נראה שכוונתו
שכל אלו המנויים יכתבו, וכאומר להם 'כולכם', או שכוונתו
לאחד מהם בלבד שהרי לא אמר בפירוש 'כולכם'.

ונחלקו בזה אמוראים, רב הונא אמר, מנה אינו ככולכם, ודי באחד
שיכתוב על ידי כולם. ורבי יוחנן משום רבי אלעזר דמן רומא –
שם מקום אמר, מנה הרי הוא ככולכם, וצריך לכתוב את הגט
במעמד כל אותם המנויים.

רב פפא מבאר שאין דעות אמוראים אלו חלוקות: אמר רב פפא,
ולא פליגי – רב הונא ורבי יוחנן אינם חלוקים בזה, אלא כל אחד
דיבר באופן אחר, הא דמנה פולחן, והא דמנה מקצתייהו – אחד
מהם דיבר באופן שמנה את כל העומדים שם, והשני דיבר באופן
שמנה רק חלק מן העומדים שם. ובביאור החילוק אמרי לה להאי
גימא ואמרי לה להאי גימא – יש מהחכמים שאמרו לצד זה ויש
שאמרו לצד אחר. כלומר, יש סוברים שבמנה את כולם הרי זה
כפירש כולם, ובמנה מקצתם אין זה כפירש כולם, אלא רק
המנויים צריכים לחתום. ויש שמבארים להיפך, שבמנה את כולם
אין זה כפירש כולם, שהרי אם לכך נתכוין היה אומר בפירוש
כולכם, מה שאין כן במנה מקצתם הרי זה כאמר על אלו שמנאם
כולכם, שהרי לא יכל לומר 'כולכם', כיון שלא רצה לצוות אלא
לא לו שמנה.

הגמרא מביאה תקנה למנוע מכשול בגט שהבעל מצוה לרבים
לעשותו: אתקין רב יהודה בגימא דכולכם – רב יהודה תיקן בגט
שעשה הבעל במעמד רבים על עשייתו, שיש לחוש שמא יאמרו
שכוונתו היתה שכולם יכתובו, ולא יכתובו במעמד כולם, או
לא יחתמו כולם, ונמצא הגט פסול, לכך תיקן שכשאומר לרבים
יכתבו בגט באופן זה, 'כך אמר לנו הבעל פתבו או פולחן או פל
חד וחד מינבון' – כתבו את הגט, או כולכם או כל אחד ואחד מכם
בפני עצמו בלי שאר חבריו, וכן יכתוב 'חתמו או פולחן או פל
תרי מינבון' – חתמו את הגט או כולכם או כל שנים מכם בפני
עצמם, וכן יכתוב 'אובילו או פולחן או פל חד וחד מינבון' –
הוליכו את הגט לאשה, או כולכם או כל אחד ואחד מכם בפני
עצמו.

רבא תיקן שיכתוב באופן אחר: אמר רבא, וימני דנאזי ליה לדבוריה
– פעמים שיקצר הבעל בדבריו, ואמר כתובו פולחן ולא אמר פל
חד מינבון – ולא יסיים לומר או כל אחד מכם, ואמרי לאיפסולי –
ויבואו לפסול הגט כשלא נעשה על ידי כולם. אלא אמר רבא, כך
ראוי שיכתבו בגט, אמר לנו הבעל פתבו פל חד מינבון – כתבו
גט, וכל אחד מכם יכול לעשות זאת, חתמו פל תרי מינבון –
חתמו בגט, וכל שנים מכם יכולים לחתום, אובילו פל חד מינבון –
הוליכו את הגט לאשה, וכל אחד מכם יכול להוליכו, שכשאומר

צורת האותיות שבהן. וכמו כן תוכל גם אתה להכין בעזרת
השמיר את אבני הבנין. אֲמַר לָהּ שְׁלֵמָה לַחֲכָמִים, הִיא אִישׁתִּכְחָ
– היכן נמצאת תולעת שמיר זו. אֲמָרוּ לִיהָ הַחֲכָמִים לְשִׁלְמָה, אַף
אנו אין אנו יודעים מקום הימצאה, אלא זאת עשה, אִיתִי שִׁדָּה
וְשִׁידָתִין – הבא שד ושידה, כְּבִשְׁנֵיהּ אֲהָרֵי – כפה אותם בייסורים,
אֲפִשְׁרִי דִרְעִי וּמְגַלִּי לָךְ – ייתכן שידועים הם את מקומה, ויגלו לך.
אִיתִי שִׁדָּה וְשִׁידָתִין כְּבִשְׁנֵיהּ אֲהָרֵי – הביא שלמה שד ושידה,
וכפאם ביסורין.
אֲמָר – אמרו לו השדים, אֲנִי לֹא יִדְעִין – אנו איננו יודעים. דִּילְמָא
אֲשְׁמַדַּאי מְלַכָּא דְשִׁידֵי דַע – אולי אשמדאי מלך השדים יודע. אֲמָר
לָהּ שְׁלֵמָה לְשָׁדִים, הִיא אִיתִיה – היכן נמצא אשמדאי. אֲמָר לִיהָ,
אִיתִיה בְּטוּרָא פֶלֶן – הריהו בהר פלוני, ושם בְּרִיא לִיהָ בְּרִיא, וּמִלֵּא
לִיהָ מִיָּא, וּמִכִּסְפָּא בְּמִינְרָא, וְחִתְמִיה גְּנוּשְׁפִּנְקָה – כרה לו אשמדאי
בור, ומילא אותו במים, וכיסה אותו באבן, וחתם את כיסוי הבור
בחותמו. וְכָל יוֹמָא סָלִיק לָרְקִיעַ וְנִסְר מְתִיבְתָּא דְרִנְקָא – ובכל יום
עולה אשמדאי לרקיע ולומד בישיבה של מעלה, וְנִחִית לְאֲרֻעָא
וְנִסְר מְתִיבְתָּא דְאֲרֻעָא – ולאחר מכן יורד ולומד בארץ בישיבה של
מטה, וְאִתִּי סִידֵי לִיהָ לְגִישְׁפִּנְקָה – ומגיע אל בורו ובודק את חותמו
שלא נגע בו אדם. וּמְגַלִּי לִיהָ, וְשִׁתִּי, וּמְכַסֵּי לִיהָ וְחִתִּים לִיהָ וְאִוִּיל –
ומגלה את בורו, ושותה ממנו, וחוזר ומכסה אותו וחותם אותו
בחותמו, והולך משם.
שְׁרִידָה – שלח שלמה המלך לְבִנְיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע שהיה מן השרים
והמושלים עוד מזמן מלכות דוד, וְהָב לִיהָ – ונתן לו דברים אלו,
שְׁוִשְׁלִתָּא דְחִקִּיק עֲלָה שָׁם – שלשלת שחקוק עליה שם ה', וְעִנְקָתָא
דְחִקִּיק עֲלָה שָׁם – וטבעת שחקוק עליה שם ה', וּנְבִיבִי דְעִמְרָא –
וגיזות של צמר, וְזִיקֵי דְחִמְרָא – וגודות יין. אִוִּיל בְּרִיא מְתִיבְתָּא
– הלך בניהו בן יהוידע לאותו הר שבו נמצא בורו של אשמדאי,
וחפר בור במורד ההר תחת בורו של אשמדאי, וְשִׁפְנִיָּהוּ לְמָא –
הריק את מי בור העליון לתוך הבור התחתון דרך נקב שנבק בין
שני הבורות, וְסִתְמִינְהוּ בְּנִבְכִי דְעִמְרָא – ולאחר שעברו המים
מהבור העליון לבור התחתון החדש, סתם את הנקב בגיזי הצמר
שבידו. וְכָרָא בְּרִיא מְעִילָא – לאחר מכן כרה בור נוסף במעלה
ההר מעל בורו של אשמדאי, וגם שם נבק נקב בין בור זה אל הבור
של אשמדאי שמתחתיו, וְשִׁפְנִיָּהוּ לְחִמְרָא – ושפך את היין שעמו
אל הבור העליון, ומשם הלכו דרך הנקב, לבורו של אשמדאי,
וּמְסִינְהוּ – לאחר מכן סתם את שני הבורות האלו החדשים בעפר,
על מנת שלא יבחין בהם אשמדאי ויבין את הנעשה.
לאחר מכן סָלִיק יְתִיב בְּאִילָא – עלה משם בניהו בן יהוידע וישב
על האילן והמתין לבואו של אשמדאי אל בורו. כִּי אָתָּא – כאשר
הגיע אשמדאי לשם, סִידִיה לְגִישְׁפִּנְקָה – בדק את חותמו לראות
שאכן לא גילה איש את בורו, וְנִחִיה, אֲשִׁכְחִיהָ חִמְרָא – גילה את
הבור ומצא בתוכו יין. אֲמָר אשמדאי, בְּתִיב בְּגוּזֵי הִיין (משלי כ א)
לִין תִּינן הָמָּה שְׂכָר וְכָל שִׁנָּה בֹּו לֹא יִחְבֹּס. וּכְתִיב (דויעס ד יא) וְנִזְוֹת
וְיִין וְתִירוֹשׁ יִקַּח לָב, וּכְתוּבִים אֵלּוּ מְגַנִּים אֶת הִיין וּבִשְׁל כָךְ רָאוּ
לְהִתְרַחֵק מִשְׁתֵּיתוֹ, לִכֵּן לֹא אִשְׁתִּי – לא שתה ממנו אשמדאי. כִּי
צָחִי, לֹא סָנְיָא לִיהָ, אִישְׁתִּי – כאשר היה צמא מאוד, לא יכל
לְהִתְאַפֵּק, וְשִׁתָּה, רוּחַ וְנִנָּא – השתכר וגרם.
כשראה זאת בניהו בן יהוידע, נִחִית אָתָּא – ירד מן האילן ובא אצל
אשמדאי, שָׂדָא בִּיה שְׁוִשְׁלִתָּא, סְתָמִיה – זרק את השלשלת עליו
וסגרה סביב צווארו שלא יוכל ראשו לצאת. כִּי אֲהָעֵר הָוָּה קָא
מִפְּרִיל – כאשר נתעורר, נִסִּיה וְהִשְׁתַּנַּע בְּכָל כּוּחוֹ וְהִנֵּחַ לְנִתַּק מִמֶּנָּה
השלשלת. אֲמָר לִיהָ בְּנִיָּהוּ בֶן יְהוֹיָדָע לַאשְׁמַדַּאי, שְׂמָא דְמֶרְדֵּךְ עֲלָה,
שְׂמָא דְמֶרְדֵּךְ עֲלָה – שמו של אדונך (והקדוש ברוך הוא) עליך, ששם
ה' חקוק על השלשלת. כִּי נִקִּישׁ לִיהָ וְאִתִּי – כאשר נטלו בניהו בן
יהוידע להביאו אל שלמה, מָטָא דִקְלָא, חָף בִּיה, שְׁרִידָה – הגיעו
בדרכם למקום שנמצא בו דקל, נתחבק בו אשמדאי והפילו. מָטָא
לְבִיתָא, שְׁרִידָה – בהמשך דרכם הגיעו לבית, נתחבק אשמדאי גם
בו והפילו. מָטָא נְפִי בִּנְכָא דְהִתָּהּ אִמְרִילָתָא – הגיעו ליד צריף קטן
השייך לאלמנה, נִפְקָא – יצאה אליו האלמנה,

אִינְיָב לֵן כְּפָא דְכִסְפָּא – נגנב מאיתנו גביע כסף. ועלינו לבדוק
שמא גנבתו. כְּהָרִי דְקָא מְעִינִי וְאִתִּי – תוך כדי שבדקו אֲשִׁכְחִיהָ
דְרִנְקָה בְּסוּדְרִיהָ – מצאו את חתיכת הבשר עם העצם כרוכה
בסודרו של רב ששת. אֲמָרִי לִיהָ – אמרו לו העבדים לריש גלותא,
חָוִי מַר, דִּלָּא מִיכָל קָא קָעִי, אֲלָא לְצַעֲרִין – לא לאכול רצה רב ששת
אלא לצערנו.
אֲמָר לָהּ רַב שֶׁשֶׁת לְעַבְדִּים, אֲנָא מִיכָל אֲכָלִי – אני אכלתי מהבשר,
וּמְעִמִי בִּיה תַּעֲבִיד, חִינְרָא – וטעמתי בו טעם של בשר בעלת שחין.
אֲמָרִי לִיהָ הַעֲבִידִים, חִינְרָא לֹא עָבִיד לִי הָאִידָנָא – בהמה בעלת שחין.
לֹא שִׁחֲטָנוּ הַיּוֹם. אֲמָר לָהּ רַב שֶׁשֶׁת, בְּדָקוּ אֶת הַבְּהֵמָה הָאֵם יֵשׁ בָּהּ
כֶּתֶם לָבֵן דְרִנְקָתִיהָ – על גבי העור כנגד חתיכת הבשר שהגישו
לפניו, דְאֲמָר רַב חֲסָדָא (בבא מצאא), אֲוִכְמָא בְּחִינְרָא – כתם שחור בעור
לָבֵן, וְחִינְרָא בְּאֲוִכְמָתָא – וכתם לבן בעור שחור, לְקוּתָא – סימן
שחין הִיא שְׁהִידָה בְּאוּתוֹ מְקוּם, וּמַחֲמַת כֵּן נִהְפֵךְ הָעוֹר לְגוּזֵן אַחֵר.
בְּדָק – אכן בדקו, וְאֲשִׁכְחִיהָ – ואכן מצאו שם סימן זה, ובכך
הוכיח להם רב ששת שבעלת שחין היתה. לֹא נָחו עַבְדֵי רִישׁ
גְּלוּתָא, וּבִקְשׁוּ בְּכָל דֶּרֶךְ לִפְגוּעַ בְּרַב שֶׁשֶׁת. כִּי קָא נִפְקִי – כאשר
יָצָא רַב שֶׁשֶׁת מִבֵּית רִישׁ גְּלוּתָא, כָּרוּ לִיהָ בְּרִיא – כרו לו העבדים
בוֹר, וְשָׂדוּ לִיהָ צִיפְתָּא עֵלְיָה – והניחו מחצלת על פי הבור, וְאֲמָרִי
לִיהָ הָעַבְדִּים לִיתִי מַר לִינָה – יבוא מר לנח. נָחַר לִיהָ רַב חֲסָדָא
מִתְאַחֲרִיהָ – עשה לו רב חסדא סימן בקולו מאחוריו שיהיה בדרכו.
שְׁהִידָה רַב שֶׁשֶׁת סָגִי נְהוּר. אֲמָר לִיהָ רַב שֶׁשֶׁת לִינְקָא – לתינוק,
פְּסוּק לִי פְּסוּקָא שְׁלֵמַת בְּבִית רַבָּךְ. וְהִידָה רַב שֶׁשֶׁת סָבּוֹר שִׁמְתוֹךְ
פְּסוּק זֶה יִלְמַד מִמָּה עֲלִיו הִלְיוֹהוּ. אֲמָר לִיהָ הִתִּינוּק לִרַב שֶׁשֶׁת אֶת
הַפְּסוּק שְׁנֵאמַר (שמואל ב' כא) בְּעִנֵּן 'עֲשֵׂאֵהָל בֵּן צְרוּיָה' מֵאֲנָשִׁי דוֹר,
אֲשֶׁר דָּרָף אַחֲרֵי אֲבִיר בֵּן נֵר שֶׁר צָבָא שְׂאוּל, לֵאחֹר מוֹת שְׂאוּל,
וְיִמְאָר לִי אֲבִיר נָמָה לָךְ עַל יְמִינֵךְ אוֹ עַל שְׂמָאלֵךְ וְכו'. לְמַד מִכֵּךְ
רַב שֶׁשֶׁת, וְאֲמָר לִיהָ לְשִׁמְעִיהָ – לשמשו, מֵאִי קָא חָוִית – מה אתה
רואה, אֲמָר לִיהָ צִיפְתָּא דְשִׁידָה – מחצלת מונחת על הארץ. אֲמָר
לִיהָ רַב שֶׁשֶׁת לְשִׁמְשׁוֹ, הָדָר מִינָה – נחזר מסביבה ימין או שמאל.
לְבִתָּה דְנִפְקָא – לאחר שיצא רב ששת, אֲמָר לִיהָ רַב חֲסָדָא, מָנָא הָוִה
דַּע מַר – מניין היה ידוע לך כי הניחו לפניך מכשול. אֲמָר לִיהָ רַב
שֶׁשֶׁת, חֲדָא – סיבה אחת, דְנָחַר לִי מַר – שהרי עשיתי לי סימן
בְּחִינְרָתָךְ מֵאֲחֹרֵי. עוֹד – סיבה שנייה, דְפִסְק לִי יוֹנָקָא פְּסוּקָא –
מהפסוק שהשמיע בפני התינוק. וְעוֹד – סיבה שלישית, דְחִשְׁדִּי
עָבְרִי דִלָּא מְעִלו – שהרי חשודים הם העבדים בדברים מעין אלו.
הֵיטֵב וּמִשְׁתַּנְתֵּנוּ עוֹסֶקֶת בְּחֹלִי הַנֶּגֶם עַל יְדֵי שִׁידָה, עוֹסֶקֶת הַגְּמָרָא
לְהֵלֵךְ בְּעִנְיֵינִים נוֹסְפִים שֶׁל הַשְּׂדִים וְהַשְּׁפַעְתָּם: אֲמָר שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ
(קהלת ב ח) 'עֲשֵׂיתִי לִי שְׂדִים וְשָׂדוֹת, וְתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי הָאָדָם, שְׂדָה וְשָׂדוֹת'.
מִפְּרֶשֶׁת הַגְּמָרָא, 'שְׂדִים וְשָׂדוֹת' – אֵלּוּ מִינֵי כָלִי וְמֵר. וְתַעֲנוּגוֹת בְּנֵי
הָאָדָם' – אֵלּוּ בְּרִיכוֹת וּמְרֻצָּאוֹת לְרַחוּץ בָּהֶן. 'שְׂדָה וְשָׂדוֹת', הִכָּא
תִּרְנִימוּ – כאן בבבל פִּירֶשׁוּ, שְׂדָה – שד זכר, וְשִׁידָתִין – שד נקיבה.
כְּמַעֲרָא אֲמָרִי – בארץ ישראל פִּירֶשׁוּ 'שְׂדָה וְשִׁידוֹת' – שִׁידָתָא –
שִׁידָה, וְהִיא עֲגֵלָה שֶׁהִיתָה מִשְׁמַשֵּׁת כְּמַרְכָּבָה לְנָשִׁים וּלְשָׂדִים.
אֲמָר רַבִּי יוֹהָנָן, שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מִינֵי שְׂדִים הָיוּ בְּמִקּוֹם שֶׁנִּקְרָא 'שִׁיחִין',
וְאֵף שֶׁאֵין יוֹדֵעַ אֶת מִקּוֹמָם, מִכָּל מְקוֹם שִׁידָה עֲצָמָה אֵינִי יוֹדֵעַ מַה
הִיא מֵה דְמוּתָהּ וּמַה טִּיבָהּ. אֲמָר מַר לְעִיל, הִכָּא תִרְנִימוּ – כאן
בבבל פִּירֶשׁוּ אֶת הַתִּיבוֹת 'שְׂדָה וְשִׁידוֹת' שֶׁבִּפְסוּק, שִׁידָא וְשִׁידָתִין –
שְׂדִים וְשִׁידוֹת. מִבְּרַת הַגְּמָרָא, שְׂדָה וְשִׁידָתִין, לְמָא אִיפְעִי לִיהָ –
למה צריך היה שלמה המלך להם. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא, דְבִתְיָב גְּבִי
בְּנֵית בֵּית הַמֶּקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה שְׁלֵמָה (מלכים א' ו) וְחִפְתִּי בְּחִבְלָתוֹ אֲנִי
שְׁלֵמָה מְסַע נִבְנָה וְגו' וּמִקְבּוֹת וְהִרְגוּן כָּל כָּלִי לֹא נִשְׁמַע בְּבֵית
בְּהִבְבָּתוֹ. כְּלוּמָמָה, שְׁלֹא סִתְתוּ אֶת הָאֲבָנִים בְּכָל בְּרוֹל. אֲמָר לָהּ
שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ לְרַנְיָה, הִכִּי אֲעָבִיד – איך אעשה את סיתות האבנים.
אֲמָרוּ לִיהָ הַחֲכָמִים לְשִׁלְמָה, אִכָּא שְׂמִירָא – ישנה בריה מששת ימי
בְּרִאשִׁית, אֲשֶׁר אֵין דְּבַר קֶשֶׁה יִכּוֹל לְעַמּוֹד מִפְּנֵיהּ וּשְׁמִיר שְׁמָה,
דְּאִיתִי – שהביא ברייה זו מִשָּׁה לְצוּרָךְ אֲבִנִי אֲפוֹד, לְחִקוֹק אֶת
שְׁמוֹת הַשְּׁבִטִים בְּאֲבְנֵי הָאֲפוֹד, שְׁהִיה מִשָּׁה כּוֹתֵב בְּדִין וּמַעֲבִיר
עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׁמִיר מִבְּחוּץ, וְהִיוּ הָאֲבָנִים נִבְקָעוֹת מֵאִלְיָהֶן כְּפִי

דאמר רב חסדא אובכא בחיורא וחזירא באובכא לקותא דיא – פירוש: טלאי שחור בעור לבן, או טלאי לבן בעור שחור – איז זה אלא מחמת גנג שהיה שם. הקשה רבינו תם: דבגויר בריש פרק "בית שמאי" (לאב) משמע דלא מיייר רב חסדא אלא בעור שחור בין שוורים לבנים, שהשחור מגרע כולם ומתקלקל מקחם על ידו. ופריך: הוה תמיתין דחתם, דמשמע שהלכן גרוע, ומסיק דרב חסדא איירי בתורא דקרבנא, דחתם שחור גרוע טפי. ואומר רבינו תם: דתרי מילי נהו, ומילתיה דחבא איירי בטלאי שחור בעור לבן ולבן בעור שחור, והתם מיייר בשור שחור בין שוורים לבנים. ותדע, דבכל הספרים ישנים לא גרסין התם במילתיה דרב חסדא אלא: אובכא בחיורא לקותא. ותו לא. וכן נראה, דאי גרסין תריוויה כמו חבא, ונפרש חד לטלאי וחד לשור בין השוורים – אם כן מאי פריך? הוה תמיתין דחתם? דמנא ליה דאובכא בחיורא קאי אשור בין השוורים? נמא איפכא, ולא יקשה כלום! רבינו תם. **איכא** שמיר דאיתיה משה לאבני אפוד – הכא משמע דלאבני אפוד בעי שמיר, ובפריך קמא דקידושין (לאא) גבי עובדא דמנא בן נתינה בקשו ממנו אבנים לאפוד, וזה היה בבית שני, מדקאמר: לשנה נולדה לו פרה אדומה בו. דבבית ראשון לא עשו פרה. כדאמר: שניה עשה עזרא. ואם כן היה שמיר בבית שני! ואין להקשות, דבפריך בתרא דטוטה (מחא) תנן: משמחו נביאים הראשונים – בטלו אורים ותומים, ומשחריב בית המקדש – בטל שמיר. דהיינו בית המקדש שני, מדנקט בית המקדש סתם, והתם בגמרא נקט בית המקדש ראשון על מילי אחריני. ועוד: מדלא עריבנו בחדי אורים ותומים, והוי ליה למיתני: משמחו נביאים הראשונים בטלו אורים ותומים והשמיר, דמשמחו נביאים הראשונים – היינו משחריב בית המקדש ראשון, בטלו אורים ותומים! וצריך לומר ששמרוהו מימי שלמה עד חורבן בית שני. הקשה הרב רבינו אלחנן: במסכת עבודה זרה בפרק "רבי ישמעאל" (נבב) גבי אבני מזבח ששקצום אנשי יון, ליתברינו – "אבנים שלמות" אמר רחמנא, לינסרינהו – "לא תנקו עליהם ברזל" אמר רחמנא. ולנסרינהו על ידי שמיר? ואומר רבינו יצחק: דעל ידי שמיר אין נעשין חלקות, דחגירת צפורן פוסלת במזבח. והך סוגיא אתיא כמאן דאמר בטוטה (מחא) דאיצטריך שמיר לאבני בית המקדש, וזה דכתיב מגורות במגירה – מוקי לה באבני ביתו. ויל' איתיה שידה בו – כי לא רצו לשאול באורים ותומים כשיכולין לשאול על ידי דבר אחר.

ובתבי זנות ויין ותירוש – אף על פי שזה הפסוק לא נכתב עדיין – הוי וידעין, כמו "ארור עושה מלאכת ה' מידה" בפרק "לא יחפור" (נבא) בתרא באב. גבי יואב. לברוקתי

ובתבי דעמרא וזיקי דחמרא. אול כרא בירא מותתא, וישפניהו למיא וסתמיניהו בנבכי דעמרא, וכרא בירא מעילא וישפניהו לחמרא ומיניהו, סליק ותיב באילנא. כי אתא סיריה לגושפנקא, גליהו אשפחיה חמרא, אמר, פתיב: "לץ תיין חומה שבר וכל שונה בו לא יחפם", וכתבי: "זנות ויין ותירוש יקח לב", לא אשתי. כי צחי, לא סגי ליה, אישתי רוח וגנא. נחית, אתא, שדא ביה שושילתא, סתמיה כי אתער הוה קא מיפרזל, אמר ליה: שמה דמרד עקד! שמה דמרד עקד! כי נקוט ליה ואתי, מטא דיקלא חף ביה שדויה, מטא לביאת שדויה, מטא גבי פוכא דתהיא ארמלתא, נקא

איניב לן כסא דכספא – שהיו רואים אותו כרך בסודריה, ורוצין לבדוק מהו. אמר ליה – לירש גלותא. דחזירא – בשר בעלת שחין. מיכל אבלי ופעמי – טעמתי. חזירא לא עבד לן האידנא – לא שחטנו היום בהמה בעלת שחין. בריכותא – בעור היו בודקין במקום ריסתנא זו בכף היד, ותמצאנו בעור שהוא לבן. דאמר רב חסדא חזירא באובכמא לקותא דיא – טלאי לבן בעור שחור – לקותא דיה שם בבשר, ונהפך העור ללבן. כרי ליה בירא – חפרו גומץ שיפול בו. ושדו ליה ציפתא – השליכו מוחצלת על פי הבור כדי שלא יבין מושבו. לילי מר לינה – לשבב במשכבו. נחר ליה רב חסדא – עשה לו סימן, כמו "נחרת סוסיה" (ירמיה ח). אמר ליה – רב ששת לינקא: פסוק לי פסוקיך. נפה לך – פסוק הוא בעשהאל. הדר מינה – חזור מעליה, לימין או לשמאל. בריכות – לרחוץ בהן בצונן. חבא תרינו – בבבל, שידה ושידתין – שד וזכר ושד נקבה. שידתא – שידה, עגלה למרכבת שנים ושנים. כי שחין – באותו מקום. מה חיא – מה דמותה ומה טיבה. ויש אומרים שידה עצמה – ראש כולו, ואמן איני יודע מאי היא. היכי אינכדי – בלי כלי ברזל. נשיר – בריה מששת ימי בראשית, ואין כל דבר קשה יכול לעמוד מפניו. לאבני אפוד – דאמרין במסכת סוטה (מחא), אבנים הללו אין כותבין עליהם ביה, שנאמר: "פתחו חותם", ואין מרסין עליהם באיזמל, שנאמר: "במלותאם" שלא יהו חסרות כלום, אלא כותב עליהם בדי, ומראה לזן שמיר מבחין, וזן נבקעות מאליהן. כבשינו – כפאם ביסורין לומר לו היכן הוא. כבשינו – לחצן, לשון "מכבש של בגדים" (שבת קמא, א). היכי איתיה – אשמודאי, שאוכל לבכוש. כמורא פלן – בהר פלגין. כריא ליה בירא – כרה לו שם בור. טירא – אבן. וחתמיה נגושפנקא – בחותמו. סירי לגושפנקא – בודקו, שלא נגע אדם בו לגלות בור. ננבכי דעמרא – גזות צמר. וזיקי דחמרא – נודות יין. בירא מותא – כמורד החר, למטה מבורו של אשמודאי. וישפניהו למיא – כגון "השופהן של לחמריה" (בבא מציעא סא), הריק מי בור העליון לתוך התחתון דרך נקב שנקב בשפה שבין שתי הבורות, ומתוך שהראשון קרקעיתו גבוהה מקרקעית התחתון – נרוקו המים לתוכו מאליהן. וסתמיניהו – לנקבים שבין זה לזה, כדי שכשישים יין בעליין – לא יזוב ממנו לתחתון. וכרא בירא – אחריתא, מילא אותן שתי בורות עפר, כדי שלא יבין אשמודאי. טמיניהו – סתמן, כדמרתגמין: "סתמום פלשתים" (בראשית כו) – טמנום פלישתא. כי אתא – אשמודאי. סיריה לגושפנקא – ומצאו שלם. לא סגי ליה – לא יכול להתאפק. רוח וגנא – נשתבר ונרדם. נחית אתא – ביהו מן האילן. סתמיה – סגר השלשלת סביב צוארה, שלא יוכל ראשו לצאת. הוה קא מפרזל – משתגע ומתעסק לנחקה דימנו. דמרד – הקדוש ברוך הוא. חף ביה – נתחבר בו. כוכא – צריך קטן, כמו כובא דצידי. דארמלתא – אלמנה היתה דרה בו. איוחנא

1 אינגא ליה – למישר מעליז שלא יחזק בו. כפא לקומתיה – לצד אחר, ואיסתק עובי
2 כתיפו מן הכית. ולשון רבה תשבר גרם – על ידי לשון רבה, שחננה מענה רך – נשברה
3 עצמי. אסקיה – העלהו, להטותו אל הדרך. רויא – שיכור. אסקיה – אל הדרך. חזא
4 חדוותא דהו מחרי לה – ראה הכנסת כלה, שהיו מרבין בשמחה מאד. אנסיה משתא

5 – שתה הרבה. נגידו מיכלא מיניה – משכו
6 ידיכם מלהאכילו, כי אם מעט. קניא – קנה.
7 דמחימין ליה אשבועתיה – מאמינו בשבועתה,
8 כשנשבע לו להחזירו לו. דלית כהו יישוב – של
9 ורעים ואילנות, להתפרנס שם. ופקע טורא –
10 מתבקע מעט במין חריץ, עד שמשליך שם ורע
11 האילנות, וגדלים אילנות שם ומתפרנס מהם.
12 בדיקו קינא – בדיקו עד שהיו בקיין דיכין יש קן
13 של דוכיפת, דהוא תרנגולא ברא. וזיניא –
14 זוכית, כדי שיראה את בניו ולא יוכל ליכנס
15 אצלם, ויהא צריך לשמיר לבקע הזוכית. רמא
16 ביה – שלחו של שלמה, קלא. חנק נפשיה –
17 התרנגול. אסקיה – מה חששת לזו ובעיא
18 מינמר ליבם קמן – עד שיביא שתי שערות
19 ויהא ראוי לחליצה, וידוע היה זה שעתידה
20 להתקן שלש עשרה שנה. שבעה יומי לית ליה
21 – אינו בטוח לחיות שבעה ימים, שמא למחר
22 ימות. אבי נוא – תחתיו היה אוצר גדול זהב
23 ובספ טמון. תרחיה נבית – איחר אצלו שלמה
24 לאשמדאי, "תרח" בלשון ארמי איתור,

25 כדאמרין בבבא קמא (א, פ): מאן תרח – ניתר שמואל. הוה קאי לחוריה – שלמה
26 אצל אשמדאי. כתועפות ראם לו – להקדוש ברוך הוא, יש לו תועפות ראמים
27 למשלחתו, ולפרע פורענות בשליחתו. מאי רבותייכו – שנשתבו הקדוש ברוך הוא
28 בכס. עזקתך – טבעתו היה שם חקוק עליה. פתקיה – דחורו. נוגדו – לבושו. ובביאור
29 טהרות דרב האי ראית: קודו מקידה של חרס
30 לשנות מים (סוטה לבא). לא סריך – אינו
31 נדבק לומר דבר אחד של שטות כל הימים, שזה
32 אומר: הייתי מלך, ואינו אומר דבר שטות
33 אחרת. בדיקו בכרעיה – הרגלו של שר דמונת
34 לשל תרנגולים. במוקי קאתי – אינו בא לשכב
35 יחף אלא באנפילאות, קאלצונ"ש בלע"ז. מלך
36 והריוש – היה שלמה, לא חור שוב למלכותו.
37 לדמא דרישא – חזלי באב הראש הבא מחמת
38 דם. שורבינא – מין ארו, כדאמרין בראש
39 השנה (בבא, א) תאשור – שורבינא, ובינא –
40 ערבה. ואבא דרא – הדס לו. חילפא –
41 צפצפה. עץ ששמו פופלייר. וחילפי יבא –
42 גירופל"א. יבלא – מין עשב. ורדא – רוס"א.
43 דקאי בחד דרא – כל עלץ שלו מצד אחד, זה
44 למעלה מזה. לצליחתא – כאב חצי הראש.
45 כוזא חזירא – בדינר של כסף צרוף יתחטנו.
46 להאי גיפא דכאבי ליה – שיזוב הדם על חצי
47 הראש ששם הכאב. וליתליה – לתרנגולא
48 שחוט. כפיסי דבבא – במוות הפתא. לברוקתי

18 קמיה, אמר ליה: מכרי פי מיתא ההוא גברא לית ליה בהדין עלמא אלא ארבעה גרמדי, השתא כבשתייה לכולי עלמא ולא
19 שבעת עד דכבשת נמי לדידי? – אמר ליה: לא קא בעינא מינך מיד, בעינא דאיכנייה לבית המקדש וקא מיבעי לי שמריא. אמר
20 ליה: לדידי לא מסיר לי, לשרא דיקא מסיר ליה, ולא יתיב ליה אלא לתרנגולא ברא דמחימין ליה אשבועתיה. ומאי עבד ביה?
21 ממאי ליה לטורי דלית בהו ישוב, ומנח לה אשינא דטורא ופקע טורא, ומקוט מייתי בירחי מאילני ושרי התם והיו ישוב. והיינו
22 דמתרגמינן: נגר טורא. בדיקו קינא דתרנגולא ברא דאית ליה בני, וחפיה לקיניה וזיניא חזירתי. כי אתא בעי למיעל ולא מצא, אול
23 אייתי שמיא ואותביה עליה; רמא ביה קלא, שדייה, שקליה, אול חנק נפשיה אשבועתיה. אמר ליה בנינו: מאי טעמא כי חזיתיה
24 לההוא סמיא דהוה קא מעי באורחא, אסקיה לאורחיה? אמר ליה: מכרו עליה ברקיעא דצדיק גמור הוא, ומאן דעבד ליה
25 ניהא נפשיה ובי לעלמא דאתי. – ומאי טעמא כי חזיתיה לההוא רויא דקמעי באורחא, אסקיה לאורחיה? אמר ליה: מכרו עליה
26 ברקיעא דרשע גמור הוא, ועבדי ליה ניהא נפשיה כי היכי דליכליה לעלמא. – מאי טעמא כי חזיתיה לההוא חדוותא, כבית?
27 אמר ליה: בעי מימת גברא בגו תלתין יומין, ובעיא מינמר ליבם קמן תליפרי שנין. – מאי טעמא כי שמעתייה לההוא גברא דאמר
28 ליה לאושקפא: עבד לי מסאני לשב שנין, אחיבת? אמר ליה: ההוא שבעה יומי לית ליה, מסאני לשב שנין בעי? – מאי טעמא
29 כי חזיתיה לההוא קסמא דהוה קסים, אחיבת? אמר ליה: דהוה יתיב אבי גזא דמלכא, לקסום מאי דאיכא תותיה. תרחיה גביה
30 עד דבנייה לבית המקדש. יומא חד הוה קאי לחזיריה, אמר ליה, פתיב: "פתועפות ראם לו", ואמרין: "פתועפות" – אלו מלאכי
31 השרת, "ראם" – אלו השדים, מאי רבותייכו מינן? אמר ליה: שקול שושילתא מינא והב לי עזקתך, ואחוי לך רבותאי. שקליה
32 לשושילתא מינא ויהיב ליה עזקתיה, בלעיה, אותביה לחד גביה ברקיעא ולחד גביה בארעא, פתקיה ארבע מאה פרסי. על ההיא
33 שעתיא אמר שלמה: "מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש". "וזה היה חלקי מפל עמלי" מאי "וזה"? רב ושמואל, חד
34 אמר: מקול, וחד אמר: גוגדו. היה מחזר על הפתחים, כל היכא דמטא אמר: "אני קהלת הייתי מלך על ישראל בירושלים". כי
35 מטא גבי סנהדרין, אמרו רבנן: מכרי שוטה פחדא מילתא לא סריך, מאי האי? אמרו ליה לבנינו: קא בעי לך מלכא לגביה? אמר
36 להו: לא. שלחו להו למלכותא: קאתי מלכא לגבייכו? שלחו להו: אין, קאתי. שלחו להו: בידקו בכרעיה, שלחו להו: במוקי קאתי,
37 וקא תבע להו בגידותיהו, וקא תבע לה גמי לבת שבע אימיה. אתיה לשלמה והבו ליה עזקתא ושושילתא דחקיק עליה שם,
38 כי עייל חזיה, פרח. ואפילו הכי הוה ליה ביעותתא מיניה, והיינו דכתיב: "הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי
39 ישראל כולם אחויו חרב מלומדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות". רב ושמואל, חד אמר: מלך והדיוט, וחד אמר: מלך
40 והדיוט ומלך. לדמא דרישא – ליתי שורבינא ובינא ואסא דרא, וזייתא וחילפא, וחילפי דימא ובלא, ולישלוקינהו ביהדי הדדי, ולנטול
41 תלת מאה כסי אהאי גיפא דרישא, ותלת מאה כסי אהאי גיפא דרישא. ואי לא, ליתי ורדא חזירא דקאי בחד דרא, ולישלוקיה,
42 ולנטול שיתין כסי אהאי גיפא דרישא, ושיתין כסי אהאי גיפא דרישא. לצליחתא – ליתי תרנגולא ברא, ולישחמיה כוזא חזירא
43 אההוא גיפא דכייב ליה, וגודרה מדמיה דלא לסמינהו לעיניה, וליתליה בסיפא דבבא, דכי עייל חזיה ביה, וכי נפיק חזיה ביה.

גיטין דף סח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום שישי) קפה

דאָמִי – הכריזו על אותו עיור בשמים, כי צדיק גמור הוא, ומי
שעושה לו קורת רוח זוכה לעולם הבא. ומאי טעמא כי חיותיה
להחיות דאָמִי דאָמִי בְּאִרְחָא אִסְקִיתָהּ לְאִרְחָהּ. אָמֵר לֵיהּ, מִכְרִי
עֲלֵיהּ בְּרִיקָא דְרִשְׁעָא גְמֹור הוּא, וְעָבְדִי לֵיהּ נִיחָא נִפְשִׁיהּ בִּי הִיכִי
דְּלִיכְלִיל לְעֵלְמָא – הכריזו עליו בשמים כי רשע גמור הוא, ועל כן
עשיתי לו קורת רוח על מנת שיאכל את כל שכרו בעולם הזה,
ולא יזכה לעולם הבא. מאי טעמא כי חיותיה להחיות דאָמִי בְּכִית.
אָמֵר לֵיהּ, בְּעֵי מִימַת גְּבֵרָא בְּגוּ תִלְתִּין יוֹמִין וְכַעֲנָא מִינְטֵר לְיָכֶם קָטָן
תִּלְסָרִי שְׁנִין – יודע הייתי שהחתך עשוי למות בתוך שלושים יום,
ועל הכללה יהיה להמתין שלוש שעות שנה עד שיגדל אחיו ויחשב
ויביא שתי שערות ויהיה ראוי לחליצה כדי להתירה להינשא
לאחר, כדון שומרת יבם. מאי טעמא כי טעמיה להחיות גְּבֵרָא
דְּאָמֵר לֵיהּ לְאִוִּשְׁבָּא עָבִיד לִי מְסָאנִי לִשְׁבִּי שְׁנִין אַחֲרִית. אָמֵר לֵיהּ
אשמדאי, תהוא שבעה ימי לית ליה, מְסָאנִי לִשְׁבִּי שְׁנִין בְּעֵי – אותו
אדם, אפילו שבעה ימים אינו בטוח לחיות, שמו ימות למחר, וכי
צריך הוא מנעלים לשבע שנים. מאי טעמא כי חיותיה להחיות
קְסָמָא דְהָהוּ קָסִים אַחֲרִית. אָמֵר לֵיהּ אשמדאי, הָהוּ יָחִיב אֲבִי וְאִי
שְׁמִלְכָא, לְקָסִים מָא דְאִיכָא תוֹתִיה – מפני שירדתי שדחני יושב על
גבי ארצר המלך הטמון מתחתיו, ועד שהוא קוסם קסמים היה לו
לקסום קסם למצוא את אותו ארצר. תַּרְחִיחַ גְּבִיָּה עַד דְּבִנְיָה לְבִית
הַמִּקְדָּשׁ – עיכב שלמה את אשמדאי אצלו, עד שבנה את בית
המקדש. יוֹמָא חַד הָהוּ שְׁלֹמָה קָא' לְחַוִּיתָ אֶצֶל אשמדאי. אָמֵר
לֵיהּ, תַּתִּיב (במדבר כד ח) 'תַּתְּעִיבָהּ רָאם לו', וְאִמְרִין בְּבִיאור פֶּסוּק זֶה,
'תַּתְּעִיבָהּ' אֱלֹהֵי מִלְכֵי הָאֲרָם, אֱלֹהֵי הַיִּשְׂרָאֵל. שאלו שלמה,
מאי רְבוּתִיכֹן מִינִי – מה גדולתכן מבני האדם. אָמֵר לֵיהּ אשמדאי
לשלמה, שָׁקוּל שְׁוִשְׁלִיכָא מִינָא – טול את שלשלת הברזל ממני,
וְהִב לִי עֲזָרְתָךְ – ותן לי את טבעתך שהשם חקוק עליה, וְאִחִי לִךְ
רְבוּתִי – ואראה לך גדולתי. שָׁקֵל לֵיהּ שְׁוִשְׁלִיכָא מִינִיה וְיָחִיב לֵיהּ
עֲזָרְתִּיהּ, בְּלָעִיה – בלע אשמדאי את שלמה, אוֹתְרִיָּה לְחַד גְּבִיָּה
בְּרִיקָא – הושיב כנף אחד מכנפיו בריקע, וְלַחַד גְּבִיָּה בְּאַרְעָא –
והכנף האחר בארץ, פְּתִיקָא אֲרִבְעָא מָאָה פְּתִי – והשליך את שלמה
למרחק ארבע מאות פרסה, ונתיישב אשמדאי על כסא המלכות
בדמותו של שלמה. עַל הָהוּא שְׁעָתָא – על אותה השעה אָמֵר שְׁלֹמָה
(קהלת א א) 'מֶה יִרְדּוּן לְאִרְם בְּכָל עֲמָלוֹ שְׁעָמֹול תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ'. וסיים
על עצמו (שם ב) 'וְהָיָה חֵלְקִי מִכָּל עֲמָלִי'. כלומר, מכל עמלי לא
נשאר לי עתה אלא דבר אחד. ומבשרת הגמרא. מאי 'וְהָיָה רֵב
וְשִׁמּוּאֵל נִחְלָקוּ בְּכָךְ. הָדָא אָמֵר 'וְהָיָה חֵלְקִי מִכָּל עֲמָלִי' וְהָדָא אָמֵר
'וְהָיָה חֵלְקִי מִכָּל עֲמָלִי' – לבושו. מספרת הגמרא את אשר אירע עם
שלמה המלך אחרי שסולק מכסאו: הָיָה שְׁלֹמָה בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן מְחִיר
עַל הַפְּתִיחִים. כָּל הִיכָא דְקָמָא – כל מקום שאליו הגיע, אָמֵר אֲנִי
קִהְלִית חַיִּיתִי מִלֶּךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלַיִם' (קהלת א יב). אולם לא קיבלו
דבריו. בִּי מְסָא גְבִי נִסְתַּדְרִין – כאשר הגיע לפני הסנהדרין, אָמֵר
רַבֵּנּוּ, מִכְרִי שְׁוִשָׁה בְּחִרָא מִיִּלְחָא לֹא סִרֵּד – אין דרכו של שוטה
לדבוק בדברי שטות אחד, אלא מחליף דברי שטותו מזמן לזמן.
אולם זה שדבק כל הזמן בדבריו שהוא מלך, מאי האי – מה עניינו,
שמו יש אמת בדבריו. על מנת לבדוק זאת, אָמֵר לֵיהּ הסנהדרין
לְבִנְיָהּ, קָא בְּעֵי לֶךְ מִלְכָּא לְגְבִיָּה – האם שלמה המלך הזמין אותך
אליו בעת האחרונה. אָמֵר לֵיהּ בְּנִיָּהוּ לְסִנְהֶדְרִין, לֹא. שָׁלְחוּ לֵיהּ
לְמִלְכוּתָא וְגִשְׁתוּ הַמֶּלֶךְ, קָתִיב מִלְכָּא לְגְבִיָּיו – האם המלך בא
אליכם, שָׁלְחוּ לֵיהּ, אֵי, קָתִיב – אכן הוא בא אצלנו. שָׁלְחוּ לֵיהּ,
בִּידְקוּ בְּבִרְעִיה – בידקו אותו ברגליו. לפי שרגליו השדים כך רגליו
התרנגולים. שָׁלְחוּ לֵיהּ, בְּמִיכָר קָתִיב – כשנמכר לו לרגליו ורגליו
בא. וְעוֹד שְׁקָא תַּבְעָא לֵיהּ בְּגִידוֹתֵיהּ – והוא תובע אותו למשכב
אף בעת נידותו, וְקָא תַּבְעָא לֵיהּ נִמִּי לְבֵית שְׁבַע אִמִּיָּה – ואף הוא
תובע למשכב את בת שבע אמו. כִּיֹּן שִׁשְׁמַעוּ כֹּךְ הַסִּנְהֶדְרִין, הִבִּינוּ
כִּי אֵין זֶה שְׁלֹמָה הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּי הַמֶּלֶךְ כִּי אִם אשמדאי. וְאִזְּתִּיהּ
לְשִׁלְמָה, וְהָבִי לֵיהּ עֲזָרְתָא וְשְׁוִשְׁלִיכָא דְחִקוּק עֲלֵיהּ שָׁם – הביאו את
שלמה, ונתנו בידיו טבעת ושלשלת אשר חקוק עליהם השם, כדי
שיאסור בהם שוב את אשמדאי. בִּי עֲזִילָה חַיִּיתִי, פָּרַח – ראה אותו

אִינְחָנָא לֵיהּ – והתחננה אליו, שלא יפילו. בְּפָא לְקוֹמְתִיה מִינִיה –
היטה את קומתו לצד אחר. אִיתְּבֵר בִּיה גְּרָמָא – נשברה בו עצם.
אָמֵר אשמדאי, הִינֵנו דְּתִיב בְּמִשְׁלִי (כח טו) 'וְלִשְׁוֹן רַבָּה תִּשְׁכַּר גְּרָם
וְעִצְמוֹ', הוּא – ראה אשמדאי, סְמִיָּה דְהָהוּ קָא טְעִי בְּאוֹרְחָא –
סומא שהיה טועה בדרך, אִסְקִיתָהּ לְאִרְחָהּ – העלתה אשמדאי
חזרה לדרך. הוּא רִוּיָא וְשִׁיכּוּר דְהָהוּ קָא טְעִי בְּאוֹרְחָא, אִסְקִיתָהּ
לְאִרְחָהּ. הוּא חַיִּיתָא דְהָהוּ קָמְחִדִי לֵיהּ – ראה חתונה שהיו מרבים
בשמחתה, בְּכָה. שְׁמִיעִיה לְהָהוּ גְּבֵרָא דְהָהוּ קָמְחִדִי לֵיהּ מְנַעֲלִים
לִי מְסָאנִי לִשְׁבִּי שְׁנִין – שמע אדם אומר לסנדלר התקן לי מנעלים
לשבע שנים, אַחֲרִי – צחק. הוּא תְּהוּא קְסָמָא דְהָהוּ קָסִים – ראה
קוסם שהיה עושה קסמים, אַחֲרִי – צחק. בִּי מְסָא לְהָתֵם – כאשר
הגיע אשמדאי אצל שלמה, לֹא עֲלִילָה לְגְבִיָּה דְשְׁלֹמָה עַד תִּלְתִּין יוֹמִין
– לא הביאורו לפניו עד שלשה ימים. יוֹמָא קָמָא אָמֵר לֵיהּ – ביום
הראשון אמר אשמדאי, אֲמַאי לֹא קָא בְּעֵי לִי מִלְכָּא לְגְבִיָּה – מדוע
לא רוצה אותי המלך אצלו. אָמֵר לֵיהּ, אֲנִסִּיה מִיִּשְׁתָּא – שתיתו
אנסתו. שָׁקֵל לְבִנְיָתָא אוֹתִיב אַחֲרִיתָהּ – לקח לבניה והושיבה על
חבירתה. אֲתוּ – באו אֲמֵר לֵיהּ לְשִׁלְמָה. אָמֵר לֵיהּ הִכִּי אָמֵר לְכוּ,
הָדוּר אֲשָׁקִיָּה – כך מרמז לכך אשמדאי במעשה זה, חזירו והשקו
שוב את המלך. לְמַחֵר חוֹר וְאָמֵר לֵיהּ, וְאִמְרִי לֹא קָא בְּעֵי לִי מִלְכָּא
לְגְבִיָּה. אָמֵר לֵיהּ אֲנִסִּיה מִיִּלְכָּא – אכילתו אנסתו. שָׁקֵל לְבִנְיָתָא
מִחֲבִירָתָה אוֹתְרָהּ אַרְעָא – נטל את הלבניה מעל חבירתה,
והושיבה לארץ. אֲתוּ אָמֵר לֵיהּ לְשִׁלְמָה. אָמֵר לֵיהּ הִכִּי אָמֵר לְכוּ,
נִגְדוּ מִינִיה מִיכִלִּיה – כך מרמז לכך, משכו ממנו מאכליו. [לְשִׁלְמָה]
תִּלְתִּין יוֹמִין עֲזִילָה לְקָמִיה – לאחר שלשה ימים הכניסו אותו לפני
שלמה המלך. שָׁקֵל קָנִיָּא וְשָׁשָׁה אֲרִבְעָה גְּרָמִידִי וְשָׁדָא קָמִיה – לקח
אשמדאי קנה, מדד עמו שיעור ארבע אמות וזרקו לפניו. אָמֵר לֵיהּ
אשמדאי לשלמה, מִכְרִי בִי מִיִּתְּ הוּא גְּבֵרָא נִיחָא לִית לֵיהּ בְּחִרָא עֲלֵמָא
אֱלֹא אֲרִבְעָה גְּרָמִידִי – הרי לכשתמות לא יהיה לך בעולם אלא
ארבע אמות, הַשְׁתָּא בְּכִשְׁתִּיהּ לְכוּלִי עֲלֵמָא וְלֹא שְׁבַע עַד דְּכִבְשָׁתָּ
נִמִּי לְדִידִי – ואילו כעת, כבשת כבר את כל העולם, ולא תשבע עד
שתכבוש גם אותי. אָמֵר לֵיהּ שלמה לאשמדאי, לֹא קָא בְּעִינָא מִינִי
מִידִי – איני רוצה ממך דבר, אלא רק בְּעִינָא דְאִיבְנִיָּה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ
וְקָא מִיכְרִי לִי שְׁמִירָא – רוצה אני לבנות את בית המקדש, וצריך
אני לשמיר. אָמֵר לֵיהּ אשמדאי לשלמה, לְדִידִי לֹא מְסִיר לִי, לְשִׁירָא
דִּיקָא מְסִיר לֵיהּ – לי לא נוסרה תולעת זו, אלא לשר הים נוסרה,
וְלֹא יָחִיב לֵיהּ אֱלֹא לְתַרְנֻגְלוֹא בְּרָא דְמִיכָּן לֵיהּ אֲשִׁבּוּעִתִּיה – והוא
אינו מוסרה אלא לתרנגול הבר הקרוי 'דוכיפת' שהוא נאמן עליו
בשבועה שיוחזר לו תולעת זו. שאלו שלמה, וְאִמְרִי עָבִיד בִּיה – מה
עושה תרנגול הבר בתולעת זו. השיב אשמדאי, מְסָא לֵיהּ לְמִוְרִי
דְלִית בְּהוּ יָשׁוּב – מביאו להרים שאין בהם ישוב וזרעים ואילנות
שניתן להתפרנס מהם שם, וּמִנָּה לֵיהּ אֲשִׁירָא דְמוֹרָא וְשָׁקֵעַ טוֹרָא –
מניחו בתחתית ההר ומעט מהר מעט במין חרץ, וּמִנְקִישֵׁי מִיִּתִּיה
בִּירוּנִי מֵאִילֵנִי וְשִׁירָא הָתֵם וְהוּא יָשׁוּב – ולוקח ומביא זרעי אילנות
ונותן שם באותו החרץ, וגדלים האילנות ונעשה שם מקום יישוב.
וְהִינֵנו דְּמִתְרַגְּמִין עַל הַכּוֹתֵב (ויקרא יט יט) 'וְזֹאת הַדּוּכִיפֶת' – נָגַד טוֹרָא,
עַל שֵׁם זֶה שֶׁמִּבְקַע אֶת הָהָר. בְּרִיקוּ וּמִצְאוּ קִינָא דְתַרְנֻגְלוֹא בְּרָא
דְאִית לֵיהּ בְּנִי – קן של תרנגול הבר שיש לו שם בנים, וְחַפְזִיה
לְקִינִיה וּנְיָתָא חִזְרִיתִי – וכיסו את הקן בדוכיפת לבנה. בִּי אֲתָא, בְּעֵי
לְמַעַל לֹא מִצִּי – כאשר בא התרנגול ולא יכל ליכנס, אֱלֹא מִיִּתִּיה
שְׁמִירָא וְאוֹתְרִיָּה עֲלִיָּה – הלך והביא את השמיר והושיבו על
הדוכיפת על מנת לבקועה. כאשר הבחין בכך שלוחו של המלך
שלמה, בְּרָא בִּיה קָלָא – נתן בו את קולו, שְׁדִיָּה – השליך התרנגול
את השמיר, שָׁקֵל לֵיהּ – נטל שליח המלך את השמיר על מנת
להביאה אליו. אֱלֹא (והתרנגול) חָנַק נִפְשִׁיהּ אֲשִׁבּוּעִתִּיה – הלך וחנק
עצמו, כִּיֹּן שֹׁלָא קִיִּים שְׁבוּעָתָא לְשֵׁר דִּים לְהַשִּׁיב הַשְּׁמִיר אֵלָיו.
אָמֵר לֵיהּ בְּנִיָּהוּ לאשמדאי, מאי טעמא כי חיותיה להחיות סְמִיָּה
דְהָהוּ קָא טְעִי בְּאוֹרְחָא אִסְקִיתָהּ לְאִרְחָהּ – מדוע כאשר ראתי
עיור התועה בדרך, העלית אותו לדרך. אָמֵר לֵיהּ, מִכְרִי עֲלֵיהּ
בְּרִיקָא דְצִדִּיק גְּמֹור הוּא, וְאִמְרִי עָבִיד לֵיהּ נִיחָא נִפְשִׁיהּ וְכִי לְעֵלְמָא

ויאמרו לו, **כִּי הִיכִי דַּפְסָקִי הֵנִי מֵיָא לִפְסוֹק דְּמִיָּא דַּפְלִנְיָא בְּרַ**
פְּלִינְיָא – כשם שפסקו מים אלו לזוב מן המרזב, כך תפסק זיבת
 דמו של פלוני בן פלונית.
לְדַמָּא דְּאֵתִי מְפֻמָּא – דם הזב מן הפה, בְּדִקְנִין לִיָּה בְּנִילָא דְּחִיטָתָא
 – בודקין את הדם בקש של חיטה. **אִי כִּרְפָּךְ** – אם הקש נדבק אל
 הדם, סימן הוא דְּמִרְיָאָה קָאֵתִי וְאִיתִי לִיָּה תַּקְנָתָא – שמקור הדם
 מהריאות ויש תקנה לחולי זה. **וְאִי לֹא** – אם אין הקש נדבק אל
 הדם, מְכַבְּדָא קָאֵתִי וְלִיתִי לִיָּה תַּקְנָתָא – מקורו בכבד ואין תקנה
 לדבר.
 מקשה הגמרא, **אִמְרַ לִיָּה רַב אִמְרִי לְרַב אִשִּׁי, וְהָאֵנָּן אִיפְכָּא תַנָּן** –
 והלא בחולין (מב.) שנינו להיפך, שאם נִיפֵל הַכֶּבֶד וְלֹא נִשְׁתַּיִיר
 הַמִּנְהָ בְּלוּם, או הִרְיָאָה שְׁנִיקְבָּהּ או שְׁחַסְרָה – נתחסר משהו מעוביה
 או חללה, הבהמה טריפה. הרי שלגבי ה'כבד' אין הבהמה נטרפת
 אלא עד שינטל כולו, ואילו לגבי ה'ריאה' אפילו בנקב או חסרון
 משהו כבר נטרפת הבהמה, ומוכח שחולי הריאה חמור מחולי
 הכבד, ולא כפי ששינונו כאן שחולי הכבד קשה יותר ואין לו תקנה.
 מתרצת הגמרא, **אִמְרַ לִיָּה רַב אִשִּׁי לְרַב אִמְרִי, בִּין דְּמִפְּסֻמִּיָּה קָאֵתִי**
אִמְרַ אִיתְּמוּחִי אִיתְּמוּחַ – היות ודם הכבד אשר מקומו למשה מן
 הריאה עולה ויוצא דרך הפה, בהכרח שנימוח לגמרי, ודם הנוצר
 מהכבד הנימוח נכנס לקנה הכבד המחובר לקנה הריאה, ודרך
 הריאה יוצא דם זה מן הפה. ובאופן זה שהכבד נימוח לגמרי
 ונתכלה, ודאי חמור הוא מנקב הריאה, ולכן לדם הזב מן הפה ובא
 מן הכבד, אין תקנה.
 הגמרא שבה לרפואת חולי דם הזב מהפה: **אִמְרַ מַר, אִי מְרִיָּאָה**
קָאֵתִי – אם מן הריאה בא הדם הזב מן הפה, אִיתִי לִיָּה תַּקְנָתָא –
 יש לו תקנה. מבררת הגמרא, **מֵאִי תַּקְנָתִּיהָ** – מדוי תקנתו. מבארת
 הגמרא, לִיָּתִי שְׂבָעָה בּוֹנִי מְפִירָמָא דְּסִילָקָא – יביא שבעה מלא
 אגרופים מעלי תרדים חתוכים, וְשְׂבָעָה בּוֹנִי מְפִירָמָא דְּכִרְתִּי –
 ושבעה מלא אגרופים של עלי כרתי חתוכים, וְחִמְשָׁה בּוֹנִי מְפִירָמָא
 – וחמשה אגרופים ממין עשב הנקרא 'פרידא', וְהִלְתָּא בּוֹנִי
 דְּטִלְפָּחִי – ושלושה אגרופי עדשים, וְבוֹנִי דְּמִפְּסֻמִּיָּה – ואגרוף כמון.
 וְבוֹנִי דְּחִבְלִי – ואגרוף חבלים ירק. וְכִשְׂעוֹר כָּל אֱלֹהִי, יִקַּח
 בְּנִתָּא מְפִירָמָא – שומן המעיים של בהמה בכורה, וְלִישְׁתִּי וְלִכְבֹּל
 – ויבשל את כולם ויאכל, וְלִישְׁתִּי אֲבַתְרִיָּה – אחר אכילה זו ישתה
 שִׁיכָר מְרִיָּאָה דְּמִכָּת – ישתה שיכר חריף מהטוב והמשובה.
 לְכַבָּא – לחולי שנינים הפנימיים, **אִמְרַ דְּבַת בְּרַב רַב הוֹנָא, לִיָּתִי תּוֹמָא**
 וְחִיָּתָא – יביא ראש שום שלא היה בו אלא צלע אחד, וְנִימְרָסִיָּה
 בְּמִשְׁחָא וְיִמְלָחָא – יטחון אותו עם שמן ומלח, וְנִתְבִּיָּה אֲמִפּוֹפְרָא
 דְּאִלְיוֹנָא דִּהְהוּא נִיָּסָא דְּכִיבִי לִיָּה – ויתן אותו על ציפורן בוהן היד
 של אותו צד שכואב לו, וְנִתְדַר לִיָּה דְּנִיָּסָא דְּלִישָׁא – ויתקין סביב
 תערובת השום טבעת של עיסת בצק, וְנִיָּדְהָר לְבִישְׁרִיָּה דְּקִשִּׁי
 לְחִיָּרָא – כדי שיוהר שלא תיגע התערובת בבשרו, לפי שהדבר
 קשה לצרעת.
 לְחִיָּנְכִי – חולי אבעבועות שבגרון, **אִמְרַ דְּכִי יוֹחֶנָן, חוּמְתִי** – עלין
 של צמח הנקרא 'חומתי' מועיל הוא לחולי זה כִּי מְמַר – כמו עשב
 הנקרא 'ממר' (שומר). וְעִיָּקְרָא דְּחוּמְתִי – אמנם השורש של צמח
 ה'חומתי', עָדִיף מְמַר – טוב הוא יותר מן הצמח הנקרא 'ממר'.
 וְנִיָּקוּט מְפֻמִּיָּה הֵנִי לְאוּקוּמִי – יקח את העלים האלו בפיו,
 להעמיד עצמו שלא יתנפחו האבעבועות יותר מדאי.
 לְכַבְּלִי – על מנת להבשיל את האבעבועות, שהליחה שלהן
 תקבץ לתוכן ותהיה מוכנה לצאת כשיבקעו אותה, לִיָּתִי מְאִיר
 דְּרִישׁ נְפִיָּא – יביא סובין גדולים שצפץ בראש הנפה בשמרקדין
 בה את הקמח, וְטִלְפָּחִי בְּעִפְרִיָּהוּ – ועדשים עם העפר שעליהם
 משעת תלישתן, וְשׁוֹבְלִילָתָא – מין צמח הנקרא 'תלתן', וְחוּמְרָתָא
 דְּכִשְׁוֶתָא – ופרח הנמצא בכשות, וְנִיָּקוּט מְפֻמִּיָּה בְּמִפְּסֻמִּיָּה – ויקח
 מהם בפיו כשיעור אגוז.
 לְאִיפְתוּחִי – על מנת לפתוח את האבעבועות ותצא מהם הליחה,
 לְנִפְחָא לִיָּה חֲכָרִיָּה תַּחְלִי חִיָּרָתָא בְּנִילָא דְּחִיטָתָא – יתחוב זרע
 שחליים לבן לקש חיטה חלול, ויכניס את הקש לתוך פי החולה עד

לְבִרְקוּתִי – לחולי העין, לִיָּתִי עִקְרָמָא דְּשֶׁב חוּמְרִי – יביא לרפואתו
 עקרב מנומר בשבע גוונים מחמת זקנה, וְנִיָּבְשִׁיָּה בְּמִוּלָא – ויביש
 אותו בצל ולא בחום השמש, וְנִישְׁחֹק תַּרְתִּי מְנָתָא בּוֹחֵלָא וְחִדָּא
מְנָתָא מִיָּנִיָּה – וישחוק שתי מנות כחול, ומנה אחת מהעקרב
 המנומר, וּמִתְעַרְבֵת זו לִיָּמִילִי תִלְתָּא מְכַחֲלִי בְּהָא עֵינָא, וְתִלְתָּא
 מְכַחֲלִי בְּהָא עֵינָא – יתן שלש מנות של מכחול בעין אחד וכן בעין
 השניה, טַפִּי לֹא לִיָּמִילִי – יותר מכך לא יתן בעין, דְּאִי לֹא – שאם
 לא יזהר, פִּקַּע עֵינִיָּה – תצא העין ממקומה מחמת חריפות סם זה.
 לְשִׁבְרִיָּה דְּלִיָּלָא – סנוורים המופיעים אצל אדם בלילה, יִנְתִּי
 שׁוּדְרָא בְּרָקָא – יביא חבל העשוי משער בהמה זנב סוס ופרה,
 וְנִיָּסָא חִדָּא מְרִיָּאָה מִיָּנִיָּה וְחִדָּא מְכַחֲלָא – יקשור קצה אחד של
 החבל לרגלו והקצה השני יקשור לרגל של כלב, וְנִישְׁרָפּוּ יוֹנִקִּי
 חֶסֶפָא אֲבַתְרִיָּה – יקשקשו תינוקות מאחוריהם בחלקי חרסים,
 וְלִמְרִיָּה לִיָּה אֶסָא בְּלָמָא אֶסָא תַּרְנֻגִּילָא – יאמרו לחש זה זֶקֶן כָּלָב
 שׁוּטָה תַּרְנֻגִּיל, ולאחר מכן, לְיָגִיב שֶׁב אוּמְצִי מְשַׁבְּעָה בְּתִי – יאסוף
 שבע חתיכות בשר משבעה בתים, וְלִיָּתְבִינְהוּ נִיָּהֲלִיָּה בְּצִינְוֶרָא
 דְּדִישָׁא – יניחו בני אותם הבתים את הבשר בחור שבמפתן פתח
 ביתם, במקום שהדלת סובבת עליו, וְנִיָּבְלִינְהוּ בְּקִלְקוּלִי דְּקָתָא –
 ויאכל חתיכות בשר אלו באשפות אותה העיר. בְּתִי דְּכִי לְפִשְׁטָא
 שׁוּדְרָא בְּרָקָא – לאחר מכן יחלוץ את החבל הקשור בו, וְנִישְׁרָפּוּ דְּכִי
 – יאמרו בני הבתים לחש זה 'שִׁבְרִיָּה דְּפִלּוֹנִי בְּרַ פְּלִינְיָתָא שְׁבָקִינְהוּ
 לְפִלּוֹנִי בְּרַ פְּלִינְיָתָא וְלִיָּחִיר לְכַבָּא בְּכִיבִיָּה דְּעֵינִיָּה' – סנוורים של
 פלוני בן פלונית, עזבו את פלוני בן פלונית, ולכו לדקור את הכלב
 בבבת עינו.
 לְשִׁבְרִיָּה דְּמִכָּתָא – סנוורים הבאים על האדם ביום, לִיָּתִי שְׂבָעָה
 סוּמְקִי מְנוּזָא דְּחִיָּוָתָא – יביא שבעה טחולים מתוך בהמות,
 וְנִיָּסִינְהוּ אַחֲסָפָא דְּאוּמָנָא – יצלו אותם על כלי חרס מאוס
 שמקייזים לתוכו דם, וְלִיָּתִיב אִיהוּ מְנוּזָא – ישב החולה בתוך הבית,
 וְאִינִישׁ אַחֲרִינָא מְאֲבָרָא – ואדם אחר שעיניו בריאות יהיה מחוץ
 לבית, וְנִיָּסָא לִיָּה עוֹדְרָא, חָב לִי דְּאִיכּוּל – ויאמר לו העיור לבריא,
 תן לי מאותם טחולים ואוכל. וְנִיָּסָא לִיָּה הָאִיךְ פְּתִיחָא, סָב אִיכּוּל –
 וישב לו הבריא שעיניו פתוחות, הסב ואוכל. וְכִתֵּר דְּאִיכּוּל
 לִיָּתְבִינְהוּ לְחֶסֶפָא – לאחר שיאכל שבור את כלי החרס, דְּאִי לֹא,
 הִדְרִי עֵלְיוּתָא – שאם לא יעשה כן, יחזור החולי לעינו.
 לְחוּלִי שֶׁל דְּמָא דְּאֵתִי מְנַחֲרָא – דם הזב מנחירי אפו, לִיָּתִי נְבָרָא בְּהֵן
 דְּשִׁמְיָה לִיָּי – יביא איש כהן ששמו לוי, וְלִיָּתְבוּ לִיָּה לִיָּי לְמַפְרַע –
 יכתוב לו הכהן את השם 'לוי' מהסוף להתחלה. וְאִי לֹא – אם לא
 מצא כהן ששמו לוי, לִיָּתִי אִינִישׁ מְעֻלָּמָא, וְנִיָּתְבוּ לִיָּה – יביא סתם
 אדם מן השוק, ויכתוב לו 'אָנָּא שִׁפִּי שִׁילָא בְּרַ סוּמְקִי' לְמַפְרַע –
 מהסוף להתחלה, ומין לחש הוא. וְאִי לֹא, נִיָּתְבוּ לִיָּה דְּכִי – וכתוב
 לחש זה 'שָׁעַם דְּלִי בְּמִי בְּסָף טַעַם דְּלִי בְּמִי פִּנָּם'. וְאִי לֹא – ואם אינו
 עושה כן, לִיָּתִי עִיָּקְרָא דְּאֶפְסָתָא – יביא שורש של שחת (מאכל
 בהמה), וְאִשְׁלָא דְּחִיָּרָא עֵתִיקָא – יכתוב על מטה ישנה, וְקוֹרְטָסָא
 – נייר העשוי מדבר רך, וּמוֹרִיָּן – כרכום, וְסוּמְקָא דְּלִילָא – סיב
 אדום שגדל בתוך הלולב, וְנִיָּלִינְהוּ בְּתִיָּה דְּרִי – ישרוף כל אלו
 יחד, וְלִיָּתִי נְבָבָא דְּעִמְרָא, וְנִיָּגְדוּל תַּרְתִּי מְרִיָּלָתָא – יביא פקעת של
 צמר ויעשה ממנה שתי פתילות, וְלִטְמִישׁ בְּחָלָא – ישרה אותם
 בחומץ, וְנִיָּגְדוּל בְּקִיָּמָא דְּרִי, וְנִיָּתִיב בְּנַחֲרִיָּה – יגלגל הפתילות
 באפר זה של התערובת ששרף, ויתן אותם בנחיריו. וְאִי לֹא, לִיָּתִי
 אִמְתִּי מִיָּנִיָּה דְּאִילָת מְפֻרָּה בְּלִפִּי מְעָרָב – יראה אמות המים שמימיה
 הולכים ממזרח למערב, וְנִפְסַק וְנִיָּקוּט חֵד בְּרָעָא נִיָּסָא וְחֵד
 בְּרָעָא לְחָא נִיָּסָא – ויעמיד רגלו האחת בצד אחד של האמה ורגל
 שניה בצד השני, וְנִישְׁקוּל מִיָּנָא בְּרִיָּה דְּמִיָּנָא מְתוּתִי בְּרָעָא
 דְּשִׁמְאִילָא – ויקח בידו הימנית טיט מתחת רגלו השמאלית, וְכִיָּרִיָּה
 דְּשִׁמְאִילָא מְתוּתִי בְּרָעָא דְּמִיָּנִיָּה – ובידו השמאלית יקח טיט מתחת
 רגלו הימנית, וְנִיָּגְדוּל תַּרְתִּי מְרִיָּלָתָא דְּעִמְרָא – ויעשה שתי פתילות
 של צמר, וְנִיָּטְמִישׁ בְּטִיָּנָא – ישרה אותם בטיט, וְנִיָּתִיב בְּנַחֲרִיָּה –
 ויתנם בנחיריו. וְאִי לֹא, לִיָּתִיב תּוּתִי מְרִיָּבָא – ישב תחת מרזב, וְנִיָּתִי
 מֵאִי וְלִישְׁרֵי עֲלִיָּה – ויביאו מים דרך המרזב ויפלו עליו, וְלִיָּמִירִי –

גִּיטִין. מִי שֶׁאֵחָזוּ – פֶּרֶק שְׁבִיעִי דֶּף סט עמוד א – מִתּוֹךְ מֵהֶדְרֵת "אֲבָן יִשְׂרָאֵל" – (שְׁטִינְזֶלֶץ) קֶפֶז רש"י

לברוקתי – חולי שבעין, שקורין טייל"א. רשב חומרי – מנמור בשבע גזנין מחמת זקנה. וניבשה בפולא – כלומר, שלא מחמת שמש. תרתי מנתא כוחלא וחדא מנתא מיניה – שני חלקים כחול וחלק אחד ממנו. תלתא מכתלי – מכחול הוא כנף עוף או כף רחב דק של עץ שנטול בו הכחול ונותן בעין. תלתא מכתלי – שלשה פעמים. לימלי – ישום בעינו. דאי לא – מיוחדת, דלא לימלי טפי –

לברוקתי - לייתי עקרבא דשב חומרי וניבשה בפולא, ונישחוק תרתי מנתא פוחלא וחדא מנתא מיניה, ולימלי תלתא מכתלי בהאי עינא ותלתא מכתלי בהאי עינא, טפי לא לימלי דאי לא - פקע עיניה. לשברירי דליילא - יתתי שודרא ברקא וניסר חדא פרעא מיניה וחדא פרעא מפלכא, וניטרפו ינוקן חספא אבתריה, ויקשקשו תינוקות שברי חרסים אחריו. ויאמרו - לחש זה. אמא כלכא אכסא תרנגול - זקן כלב, שוטה תרנגול. אומצי - חתיכות בשר. ונתביניהו ניהליה - בני הבתים שיער אומצי בצנינא דרשא. קלקלי - אשפות. ליפשוט - יתיר הקשר מרגלו. בבביתא דעיניה - בבבת עינו. סומקי - טחולים. אחספא דאומנא - כלי חרס מנוול, שמקוין לתוכו דם. ונימא ליה עיורא - לפתוח: הב לי ואיכול. פפי שילא בו - לחש הוא. טעם דלי במי כסף - לחש הוא. אשלא דפריא - חבל של מיטה. וקוטמא - ניר של מוכין. ומוריקא - קרדג. וסומקא דלולבא - דבר אדום הגדל בלולב. ונגדיל פתילתא - לשון גדילים, יעשה פתילה מן הצמר. ולפמיש בחלא - ישרה בחומץ. וניגדיל - יגלגלו באפר, וידבק האפר בו. ונשדו עליה - דרך מרוב. סריך - נדבק הקש בדם. גילא - אישטרייט. כיון - דדמא דכבדא שדיא תלויה למטה מן הריאה, עולה למעלה ונפיק דרך הפה. אימר אתמחוי אתמח - כולה כבדא, ולא נשתיר הימנה כלום, תפל לריאה דרך קנה הכבד, שמחובר לקנה של ריאה. כוני - מלא אגרוף. פרימא דסילקא - קנינת תרדים, מצנידורא. פריא - מין עשב, ויש אומרים: מדייריש"ש. ונגנן - כשיעור כל אלו. כנתא פטירתא - אנטרייל של בהמה שזיהת פטר רחם לאמה. לככא - חולי השניים הפגמים. תומא יחידא - ראש שום שלא היה בו אלא צלע אחד. ונמרסיה - שחקנו. אטופרא דאליונא - על צפורן של בתוך יד. ונודיר לבשריה - שלא יגע אותו שום בבשרו. דקשי לחיורא - צרעת. לחינבי - אבעבעות הגדילים בגרון כמין גלטיט, ובלשון רומי אשטרנגילין. חומתי כי פמרו - עלי של חומם = פילטר"ו, טוב לרפואה זו, כמין עשב שקורין "ממרו" בלשון ארמי. ועיקרא דחומתי - שורש החימום, פילטר"ו. עריף - לרפואה מממרו, ממרו - שבדמנוא"א, לשון מורי. הני - חומתי וממרו. לאוקופי - החולי שלא ינפח יותר מדאי. לכשילי - האבעבעות, שתקבץ לחש שלון לתוכן, שתהא יצאה כשיבקעו אותו. פארי דריש נפאי - טובים גדולים שצפין למעלה בבנה כשמקדין. וטלפחי כפרייהו - עדשים

לברוקתי - הבא משמע דיש לה רפואה, וכן בפרק "המוציא יין" (שבת עח,א) נמי קאמר: שכן בחולין לברוקתי. וקשה: דבבביות (לח,ב) חשיב ליה גבי מומין אקבועין ואומר רבינו יצחק: דכל מה שאינו עובר מאליהו, או על ידי רפואה קלה - חשיב מום קבוע. אי נמי, רפואה דהכא וד"המוציא" - היינו בתחילת החולי, אבל בסוף החולי - אין לו רפואה. לככא - שניים, כדפירש בקנטרס כאן, ולא כמו שפירש בעלמא (עבודה זרה כח,א) דהיינו חניכיים. מדאמרין ב"ערבי פסחים" (ק"ג,א): לא תעקר כבא, וכן בחולין (נט"ב). תנור כבי ושני דגריי - זה לא שייך לומר בחניכיים. רב

וחדא פרעא מפלכא, וניטרפו ינוקן חספא אבתריה, ולימרו ליה: "אמא כלכא אכסא תרנגולא", ולינבי שב אומצי משבעה בתי וליחביניהו ניהליה בצנינא דרשא, וניכלניהו בקלקולי דמתא. בתר הכי לפשוט שודרא ברקא וניסרו הכי: "שברירי דפלוני בר פלוגיתא שבקניהו לפלוני בר פלוגיתא וליחרו לכלכא בבביתא דעיניה". לשברירי דימנא - לייתי שבועה סומקי מנונא דחיותא וניסנוניהו אחספא דאומנא, וליתיב איהו מנונא ואיניש אחרנא מאברא, ונימא ליה: "עורא, הב לי דאיכול", ונימא ליה האיך: "פתחא, סב איכול", ובתר דאכיל ליתבריה לחספא, דאי לא - הדר עיניה. לדמא דאתי מנחירא - לייתי גברא כהן דשמיא לוי, וליכתוב ליה לוי למפרע, ואי לא, לייתי איניש מעלמא, וניכתוב ליה: "אנא פפי שילא בר סומקי" למפרע, ואי לא, ניכתוב ליה הכי: "טעם דלי במי כסף טעם דלי במי פגם". ואי לא, לייתי עיקרא דאפססתא, ואשלא דפרייא עתיקא, וקורמא, ומוריקי וסומקא דלוליבא, ונקליניהו בחדרי הדר, וליתי גבבא דעמרא וניגדיל תרתי פתילתא, ולפמיש בחלא וניגדיל בקוטמא דרין, וניתיב בנחיריה. ואי לא, ליחוי אמת הפים דאולת ממונא כלפי מערב, ונפסע וניקום חד פרעא להאי גיסא וחד פרעא להאי גיסא, ונישקול מינא בידיה דימינא מתותי פרעא דשמאליה, ובידיה דשמאלא מתותי פרעא דימיניה, וניגדיל תרתי פתילתא דעמרא וניממיש בטינא, וניתיב בנחיריה. ואי לא, ליתיב תותי מרובא ונייתו מיא ולישרו עליה, ולימרו: "כי הכי דפסקי הני מיא, ליפסק דמיה דפלגיא בר פלוגיתא". לדמא דאתי מפומא דבקינן ליה בגילא דחיתתא, אי סריך - מריאה קאתי ואית ליה תקנתא, ואי לא - מפבדא קאתי וליית ליה תקנתא. אמר ליה רב אמי לרב אשי, והאנן איפקא תנן: נישל הכבד ולא נשתיר הימנה כלום, הריאה שניקבה או שחקרה! אמר ליה: כיון דמפומיה קאתי, אימר איתמחוי איתמח. אמר מר: אי מריאה קאתי אית ליה תקנתא. מאי תקנתיה? לייתי שבועה בוני מפירמא דסילקא, ושבעה בוני פירמא דכרתי, וחמישה בוני פרידא, ותלתא בוני דטלפחי, וכונא דכמונא וכונא דחכלי, וכנגנן כנתא פטירתא, וליכשיל וליכול, ולישתי אבתריה שכיבא חריפא דמבת. לככא - אמר רבה בר רב הונא: לייתי תומא ויחידא ונימרסיה במישחא ומילחא, ונתביה אטופרא דאליונא דההוא גיסא דכיב ליה, ונהדר ליה גנפא דלשא, וניזדדר לבישריה דקשי לחיורא. לחינבי - אמר רבי יוחנן: חומתי כי ממרו, ועיקרא דחומתי עדיף מממרו, ונינקוט בפומיה; הני לאוקומי. לכשולי - לייתי פארי דריש נפייא, וטלפחי בעפרייהו, ושובלילתא דחומרתא דכשומא, ונינקוט באמנונא בפומיה. לאיפתוחי - לינפח ליה חבריה תחיל חיותא בגילא דחיתתא. לאפוקי - לייתי עפרא מוילא דבית הכסא, וניגבול דובשניתא, ומלי תרונדא דובשא חוורא, ומלי נטלא פת כחוזא חמרא נקידא, ונישלוקיניהו בחדרי הדר, וכי בשיל נשדור בשיל ליה כוליה. ואי לא, לייתי רביעתא דחלכא דעינא חיוורתי ונישפיה

עם עפר שנתשל בקו, ושבוליתא - תלתן וניגור"י. וחומרתא דכשומא - פרח שבכשות, הומל"ן. באמנונא - כשיעור אגוז. לפתוחי - האבעבעות של אשטרנגילין, שיבקע ותצא הליחה. לינפח ליה - בגרונ. בגילא דחיתתא - שהוא חלול, ויכניס זרע השחלים לתוכו בראשו אחד ויכניסו בתוך פיו של חולה עד הבלעיה, וינפח חבירו בראש האחר ויצאו השחלים ויפלו, ויחננו על החולי. לאסוקי - להעלות בשר לרפאות היקוע. פטולא דבית הכסא - מתחת צל אבנים המסודרות לבית הכסא בשדות, ומתקנות כעין מושב. לברסם - חולי שקורין צוריירי, והוא בא מן הראש דרך החוטם. כי פיסתא דנשדור - כשיעור גלגל של ארז, מסם נשדור שקורין אמנוניקא. חלביתא דובשניתא - חלבנה מתוקה, שקורין גלמ"א. תירוודא - כף. נטלא - כלי מחזיק רביעית. חמרא נקידא - יין צלול יפה, שאינו אדום. וכי בשיל נשדור בשיל כוליה - זה סימן וזיה לך: לכשיבשל הנשדור - בידוע ששאר סמנין מבושלין, לפי שהוא קשה.

1 ונשייה אתלת קלחי דכרבא – יטיפנו על שלשה קלחי כרוב בכלי. ונבחשה בנווא
2 דמרמון – יגיס את הקדירה בקיסם של עץ ששמו מרמדין. נפקא דכלבא חזירא –
3 צואה של כלב לבן. ונבול בנפשא – צרי. וכמה דאפשר – לו ברפואה אחרת, או
4 להתאפק בחוליו. ניקא לא ניבול – לא יאכל צואת הכלבים. דמפרק – מנתק אבריו.
5 לגירא – חולי שקורין אשפונט"א. גירא
6 דליליתא – חץ של לילית, אבן שעשויה כחץ
7 ונופלת עם הברד. ונפכית – העוקץ למטה ובית
8 יד למעלה. ונודחר מגילויא – שידו במקום
9 שאין נחש מציא. אנפא – זהו רביעית, וכן שם
10 הכלי. למורסא – קלוג. אחלא תלאא –
11 אהלות אדום, כמין תולעת שני. לפירחא דליבא
12 – שלבו פורה, פשמייר בלע"ז. ברושייתא –
13 חלות. ונשטרינהו בכמבא – ישרה אותם
14 בבוחת, טרכנייר בלע"ז. דלא עבר עליה
15 ארבעין יומין – שנעשה הכותח. מרקא – מוזג
16 במים הרבה. דפח לביח – שדברים חלשים הן
17 כל אלו, ומתיש כוח של אדם. ליוקרא דליבא
18 – שלבו כבד עליו. לצרחא דליבא – כאב הלב.
19 ניניא – מינטיה. מהני דידן – פילפול שלנו.
20 לכיציא – תולעים שבמעים. אמרפא דערא –
21 עלה של עץ ארע, שקורין לורייר ופריו קורין
22 ביי"ש. ביורא דגלגליא – זרע אורוגיא. ונצירה
23 בסיסג – יקשרו בחתיכת בגד של צמר גפן.
24 וניודחר מבניחא – יודר שלא יבלע את גרגר
25 הזרע. למעינייה – למיעיו. למיסר – לעצור את
26 השלשול. סיסין – פוליאוריל. למשרי – לשלשל
27 אדם עצור. וסימין – שלא תחליף לשנות לח
28 לשלשל ויבש לעצור. איצא – שם עשב,
29 וכשדוא לח סוכרין בו נחרות – כך הלח סותם.
30 למחלא – שטחול שלו נפוח וגדול, מחמת חולי.
31 שב בני, דמיא – שבע עלוקות של מים, בלעז
32 שנשוא"ש. ציפרתא דלא איפתח – עז שלא
33 ילדה. וניקי להדיא – יעמוד כנגדו. ואי לא –
34 אי ליבא תנורא. נישחית – לחרוא סחלא. בני
35 אוריב – יטיח אותו בכותל, וידבק בין שורות
36 הכותל, ויבש שם. ולימא הכי – כי היכי דביש
37 האי סחלא כו'. ליבין שכבא – יטרח עד שידע
38 היכי יש מת שמת בשבת. ליבין – לשון
39 בקאות. ונשקליה לדידי – דשכבא. ונתיב

40 להדיא סחלא – רחולה. בינימא – דג. ונשויה בנורא דבי נפחא – יצלנו בגחלים שלפני
41 הנפת. מיא דבי נפחא – אותם שנכבה בהן את הברזל. לפיתח חביתא דחמרא לשמיה
42 – יקנה חבית של יין לשתייתו. כלומר, ישתה יין טוב תמיד הרבה. לא אחי קמי דמר –
43 לשאל רפואה, שהיין רפואה לו. לרושחא – תחתונות. אקוקא – עשב ששמו קקול"ה.
44 אילוא – אלואיין. אספרבא – כסף חי. מרתבא
45 – קוגילון, והוא מפסולת הכסף, מקום שחופרין
46 כסף מן הקרקע ויוצקים אותו ומעלה ריתחא,
47 והוא מרתחא. חומרתא דפילון – בוטרין
48 שהנשים תולות בצואריהן, של זהב או של כסף,
49 ונותן בו שמן שמעורב בו מין בושם ששמו פילון,
50 ודומה לעלי גפנים, כדנתיא תורת כהנים: שלא
51 יערב קימוס במר, מי גלובקיא בשמן, עלי גפנים
52 בפילון. ושייפא דחמיסיתא – צואת יונים, ולשון
53 מורי: צואת חרנגולין. וניקש – כל אלו. בשחקי
54 דבתנא – שהם קרים בקייטא. וברעמר נופטא –
55 שהן חמים בסתוא, ושיש באותו מקום. לשורנא
56 – חולי הירכיים והקלבוטת. שקורין הנק"א.
57 פתיא דמוניני – כלי מלא ציר דגים קטנים.
58 ולנגריה שתיין זמני אהא מפתחא – יגלגלו
59 ששים פעמים על ירך זה למעלה, קלבוטת
60 שקורין הנק"א. לצפרתא – אבן הגדילה בגיד,
61 ועצרת השתן. נישופייתא – טיפות. משחא
62 דכופרא – סולת של זפת, והוא עיטור. איצירא
63 דברתי – סחיסת כרישית. חמרא נקרא – יין
64 נקי. אונא דיוקא – און של נוד. חומא
65 דהוריתא דשרתיה דומה בת דומה – חוט של
66 זהרית שטואתו אשה חשודה בת חשודה.
67 אסיסנא יבישתא – על סנה יבש. ונעיין
68 בחומרתא דנפא מניה – יחא זהיר באבן
69 דיוצאת ממנו לשומרה. דמעלי לבולא צמרי –
70 חולי שקורין פיוור". גריבי – סאין. סופלי –
71 גרעני תמרים. אמרפא אורא – עלץ של עץ
72 ששמו אדר. משיכיל – עריבות. וכי שתי –
73 דקיימא לן: הרווחץ בחמין שותה מהם, והם
74 רפואה לו, במסכת שבת (מא.א). ממיא דאדרא
75 – לישתא, אבל ממיא דסופלי – לא לישתא.
76 דמעקרי – עושין אותו עקר מלהוליד. בוני –
77 מלא יד. משב משאור – משבעת ערוגות.
78 בעפרייהו – עפר העולה בשרשיהם.
ענבי

29 היכי דביש האי טחלא, גיבש טחלא דפלוני בר פלוניתא". ואי לא, גיטחיה ביני אוריב דביתא דרתא, ונימא הכי. ואי לא,
30 ליבין שכבא דשכיב בשבתא, ונישקליה לדידי ונתובה אטחליה, ונימא: כי היכי דביש הא ידא, גיבש טחלא דפלוני בר
31 פלוניתא. ואי לא, גיטי בינימא ונישויה בי נפחא, וניכליה במיא דבי נפחא ונישתי ממיא דבי נפחא. והיא עינא דהות שתיא
32 מיא דבי נפחא, אישתיחית ולא אישתיחית לה טחלא. ואי לא, לפיתח חביתא דחמרא לשמיה. אמר ליה רב אחא בריה דרבא
33 לרב אשי: אי אית ליה חביתא דחמרא, לא אחי לקמיה דמר! אלא, מרגל פת שחרית, דמעליא לבולי גופיה. לרושחא –
34 לית אקוקא ואילוא, ואספירכא ומרתבא, וחומרתא דפילון ושייפא דחמיסיתא, ונינט בשחקי דכיתנא בקייטא ודעמר גופנא
35 בסיתוא. ואי לא, לישתי שיקרא מרקא. לשורנא – לית פתיא דמוניני, ונינגריה שיתין זמני אהא מפתחיה, ושיתין זמני
36 אהא מפתחיה. לצמירתא – גיטי תלת גיטותא מישחא דכופרא, ותלת גיטותא איצירא דכרתי, ותלת גיטותא דחמרא
37 נקרא, ולשתי ליה לאיש באמה ולאשה באותו מקום. ואי לא, לית אונא דיוקא, ולתלי ליה לאיש באמה ולאשה בדדיו.
38 ואי לא, לית חומא דהוריתא דשרתיה דומה בת דומה, ולתלי ליה לאיש באמה ולאשה בדדיו. ואי לא, לית בינה דוכר
39 ונקבה, ולתלי ליה לאיש באמה ולאשה באותו מקום, וכי משתיין – נשתיין אסיסנא יבישתא גיטורא דדשא; ונעיין בחומרתא
40 דנפא מניה, דמעליא לבוליה צמרא. לצמרא ברא – לית תלתא גריבי סופלי ותלתא גריבי אמרפא אדרא, ונישלוקינהו כל
41 חד לחודיה ולתיב בינייהו, ולתבינהו בתרתי משיכילי וגיטי פתורא ונגח עילוייה, וניקום מעילוי האי ולתיב עילוי האי, ומעילוי
42 האי ולתיב עילוי האי, עד דניסק ביה תכלא, ולסחי מיניהו. וכי שתי, ממיא דאדרא לישתי, ממיא דסופלי לא לישתי, מישום
43 דמעקרי. לצמרא גווא – לית שבעה בוני דסילקא משב משאור, ונישלוקינהו בעפרייהו וניכול, ונישתי אמרפא אדרא בשיכרא או

מהם כאשר הם שרויים ביין.
 ואי לא, ליתיה טחולא דציפרתא דלא אפתח - יביא טחול של עז
 שלא ילדה, ונפחיה בנתנא - יטגנו בתנור, ונזקי להדיה - ויעמוד
 מול התנור ונימא - ויאמר לחש זה, כי היכי דבייש האי טחולא נייבש
 טחולא דפלוני בר פלוני - כשם שמתייבש טחול זה, כך יתייבש
 טחול של פלוני בן פלוני. ואי לא - אם אין לו תנור, נפחיה ביני
 אויבי דבייתא חדתא - יטיח את הטחול בשורות שבין אבני כותל
 של בית חדש ויתיבש שם, ונימא הכי - ויאמר את הלחש האמור
 למעלה.
 ואי לא, ליכקי שכבא דשכיב בשפתא - יטרח לחפש היכן יש מת
 שנפטר בשבת, ונישקליה לדיה ונותנה אטחליה - יטול את יד המת
 ויניחנה על מקום טחול החולה, ונימא - יאמר לחש זה, כי היכי
 דבייש האי דא, נייבש טחולא דפלוני בר פלוני - כשם
 שנתייבשה יד זו, כך יתייבש הטחול של פלוני בן פלוני.
 ואי לא, נתייבש פנימא - יביא דג, ונישקליה בי נפתא - יצלה אותו
 בגחלים שבבית מלאכתו של הנפח, ונישקליה בפי נפתא - ישרה
 את הדג במים שבהם מכבה הנפח את הברזל המלוכלך,
 ויאכלנו, ונישקליה בפי נפתא - לאחר מכן ישתה מן המים הללו
 שאצל הנפח.
 התיא עינא דהות שתניא מניא דבי נפתא - היתה עז ששתתה ממים
 אלו שאצל הנפח, אישתחיש ולא אישתחיש לה טחולא - שחטה ולא
 מצאו בה טחול, מחמת חוקם של מים אלו שמצמקים הטחול.
 ואי לא, ליפתח חביתא דחמרא לשמיה - יפתח עבורו חבית יין.
 כלומר, ירגיל עצמו תמיד בשתיית יין משוכה, שהיין מועיל לחולי
 זה.
 אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, אי אית ליה חביתא דחמרא
 - אם יש לו חבית של יין, לא אתי לקמייה דמר - לא היה בא לפנך
 לבקש רפואה, לפי ששתיית היין רפואה היא לו. אלמא מי שאין לו
 יין, מרגל פתח שחרית דמעליא לכולי גופיה - ירגיל עצמו באכילת
 פת שחרית, לפי שבמציאה רפואה לכל הגוף. לרושחיתא - חולי
 התחתונות ו-טחורים, ליתיה - יקח מהצמחים אקיקא ואילון, וכן
 יקח אפסירקא - כסף חי שאינו מעובד, ומרתקא - פסולת הכסף
 העולה בשעה שמרתיחים את הכסף כשחופרים אותו מן הקרקע,
 והומקרא דפילון - כלי קטן העשוי מכסף או זהב שתולות הנשים
 על צווארן ונותנות בתוכו שמן מעורב בבושם ששמו 'פילון',
 ושיאפא דחמיתא - צואת יונים. ונינקא - ויטול כל סממנים אלו
 בששקני דבייתא בננימא - בתוך בלאות של בגדי פשתן קרים,
 בימות הקיץ, ודעמר גופא בסיטא - ובבגדי צמר גפן חמים בימות
 החורף, ויתן סממנים אלו באותו מקום. ואי לא, לישתי שיכרא
 מרקא - ישתה שיכר מזוג במים.
 לשינא - חולי הירכיים והמותניים, ליתיה פתניא דמוניני - יביא
 כלי מלא ציר של דגים קטנים, וניגדריה שיתין וימיני אהא מטהתיה
 - יגלגלו ששים פעמים על ירכיו זה למעלה במותנו, וישיתין וימיני
 אהא מטהתיה.
 לצמיתא - אבן הגדילה בגיד האמה ועוצרת השתן, נתיי תלת
 ניפופיתא מישחא דכופרא - יביא שלוש טיפות מפסולת הזפת
 הנקרא 'עיסרן', ותלת ניפופיתא איצרא דכרתי - ושלוש טיפות
 שנשחטו מירק הנקרא 'כרישין', ותלת ניפופיתא דחמרא נקרא -
 ושלוש טיפות של יין צלול, ולישתי ליה - ומתערבת זו ישים לאיש
 באמה, ולאשה הלוקה בכך, ישים ממנו באותו מקום. ואי לא, ליתיה
 אוניא דיקא - יביא אוניא ו-בית יד של נוד, ולתלי ליה - יתלה את
 אוניא הנוד, לאיש באמה ולאשה בדין. ואי לא, ליתיה חומא דהוריתא
 - יביא חוט של זהורית, דשחרתיה דומה בת דומה - שטווחה אותו
 אישה החשודה בזנות בת אישה החשודה בזנות, וליתלי ליה -
 יתלה חוט זה, לאיש באמה ולאשה בדין. ואי לא, ליתיה כינה דזכר
 ונקבה - יביא כינה אחת מזכר, וכינה אחת מנקבה, וליתלי ליה -
 ויתלה הכינה לאיש באמה ולאשה באותו מקום. וכי - וכאשר הוא
 משתין, נשתין אפסירקא ונישחא בצינורא דרשא - ישתיין על סנה
 יבש בחור שהדלת סובבת עליו במפתן הבית, ונעניין במוקרא

וניניפיה אתלת קלחי ברבא - ויטיף על שלשה קלחי כרוב,
 וניקחיה גנווא דמרמחין - ויבחוש את הקדירה בקיסם של עץ
 ששמו 'מרמחין', וכי בשיל גנווא דמרמחין בשיל ליה בוליה - כאשר
 יראה כי בשל קיסם זה, סימן הדבר כי הכל מבושל. ואי לא, ליתיה
 נפקי דכלבא חורא - יביא צואת כלב לבן, וניבול בנפתא - יערב
 אותו ב'צר', וכמה דאפשר נפקא לא ניבול - אולם אם אפשר לו
 ברפואה אחרת, לא יאכל צואת כלבים זו, כיון דמפרק - שמנתק
 איבריו.
 לנידא - כאב חזק כעין דקירה, ליתיה נידא דליתא - יביא חץ של
 לילית, והיינו מין אבן העשויה כחץ ונופלת היא עם הברד, וניפחיה
 - יחפור האבן באופן שהחוד יהיה כלפי מטה והאחידה למעלה,
 ונשדי מניא עוליה ונשתי - וישפוך עליו מים וישתה אותם. ואי לא,
 ליתיה מניא דאישתי מינייהו כלבא בלייא - יביא ממים ששתה
 מהם הכלב בלילה, ונידחך מניליא - ויזהר שמים אלו לא יהיו
 מגולים במקום שמצויים בו נחשים.
 לגילויא - שתה מים מגולין שהטיל בהם נחש את ארסו, אנפקא
 דחמרא חייא - ישתה רביעית יין שאינו מזוג.
 למורקא - בועה המתגלגלת על הבשר, אנפקא דחמרא - ישתה
 רביעית יין המעורב באחלא תולאנא - מין צמח אדום הנקרא
 'אהלות'.
 לפירחא דליבא - אדם ש'פרח לבו' ו-התעלה, ליתיה תלת
 ברושייתא דשערי - יביא שלוש חלות העשויות משעורים,
 ונשטרינהו בקמחא דלא עבר עוליה ארבעין יומין - ישרה אותם
 בכוח שרדיין לא עברו עליו ארבעים יום משעת עשייתו, וניבול
 - יאכל חלות אלו, ונשתי אפסירקא חמרא מרקא - וישתה
 אחריהם יין מזוג.
 אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא, וכל שבן דפרח ליביה - הלא
 מאכלים אלו מחלישים, והרי יתשווהו יותר. אמר ליה, אמא - אכן
 אני לוקרא דליבא אמרי - למי שליבו כבד עליו אמרתי, שיאכל
 מאכלים אלו המתששים את הלב. אולם לפירחא דליבא - למי
 שליבו חלש עליו, ליתיה תלת ברושייתא דחיי - יביא שלוש חלות
 של חטים, ונשטרינהו בדבשא וניבול - וישתה אותם בדבש
 ויאכלם, ונשתי אפסירקא חמרא חייא - וישתה לאחרים יין חי.
 לצדחא דליבא - החש כאב בליבו, ליתיה תלת ביצי ננייא - יביא
 כשיעור שלוש ביצים מצמח הנקרא 'ניניא', וביצתא דכמונא -
 וכשיעור ביצה 'כמון', וביצתא דשומשימי - וכשיעור ביצה
 שושמומין, וליבול.
 לבאב מעי - מעיים, ליתיה תלת מאה פלפלי אריכתא - יביא שלוש
 מאות פלפלין ארוכים, וכל יומי נשתי מאה מינייהו בפתקא - וכל
 יום ישתה יין ששרה בו מאה מאותן פלפלין.
 רבין - שם חכם, דמן - הבא מנרש, עבר לה לברתיה - הכין לבתו
 דרב אשי, מאה וחמשים פלפלין מהני ידן - מאלו הגדלים אצלינו
 ולאו דווקא מאלו הארוכים המוכרים למעלה, ואתקאי -
 ונרפאה. לבריצא - תולעים שבמעיים, ישתה אנפקא דחמרא -
 רביעית יין, המעורב באפסירקא דרשא - עלה של עץ ה'ער'.
 לבריצא חורא - לתולעים לבנות שבמעיים, ליתיה ביזרא גליילא -
 יביא זרע הנקרא 'גליילא', וניציריה בשיתקא - יקשרנו בחתיכת
 בגד העשוי מצמר גפן, ונתייריה בפיא ונשתי - ישרה אותו במים
 וישתה, ונידחך מנייהו - יזהר שלא יבלע את הזרע עצמו, דאי לא
 - שאם לא יזהר, מנקבא לה למעיניה - חזקו של זרע זה עשוי
 לנקב את מעיו.
 למיסר - לעצור השלשול, סיסין רטיבא בפיא - יאכל עשב הנקרא
 'סיסין' בעודו לח, עם מים. ואילו למישרא - לשלשל אדם שנעצרו
 נקביו, ונישחא בפיא - יאכל 'סיסין' כשהוא יבש, עם מים. וסימקא
 לדבר זה הוא, איצא רטיבא דפכר נהרא - 'איצא' הוא עשב
 שסוכרים בו הנהרות בעודו לח, כך הלח סותם את המשלשל.
 לטחלא - טחול הנפוח מחמת חולי, ליתיה שב ביני דמאי - יביא שבע
 עלוקות המצויות במים, וניפשיניהו בטולא - וייבשם בצל, וכל
 יומא נשתי תתי ותלתא בחמרא - כל יום ישתה תמים או שלוש

מִתְקַנֶּה לָהּ רֵב נֶחֱמָן, מִי קָאָמַר לָהּוּ וְאִנְחִיָּה בְּכִסְיָהּ – וְכִי
אמר להם הבעל לכתוב גט ולהניחו בכיסם, הרי ודאי כל כוונתו
היתה שיכתבו גט שיגיע ליד האשה, וכל זמן שלא הגיע הגט לידה
וכגון שאבד עדיין לא מלאו שליחותם, ויכולים לכתוב גט אחר
ולתת לה. אֵלָּא אָמַר רֵב נֶחֱמָן, בְּתִבְיָן וְנִתְּנִין אֲפִילוּ מֵאָה פְּעָמִים
– כל זמן שלא הגיע הגט לידה, יכולים העדים לחזור ולכתוב גט
וליתן לה, שהרי ודאי נתכין הבעל למנותם שיהיו שלוחיו לגרשה
כל עוד לא הגיע הגט לידה:
הגמרא מסתפקת, לדעת רב נחמן שכותבין ונותנין אפילו מאה
פעמים, מה הדין במקרה דומה: כָּעָא מִינֵיהּ רָבָא מֵרֵב נֶחֱמָן, בעל
שאמר לשנים כְּתָבוּ גֵט לְאִשְׁתִּי וְתֵנוּ אוֹתוֹ לְשָׁלִיחַ שְׁלִי שְׁמִינִיתוּ
להוליכו אליה, וכשהיה השליח בדרך אבד ממנו הגט, מהו – מה
הדין בכך, סְלוּגִין סְלוּגִין לָהּ – האם נחשב שסיימו את שליחותם
בכתיבת הגט ונתינתו לשליח, שהרי הם לא נתמנו למסור את הגט
לאשה. אוּ דִילְמָא לְמִירְחָא דִידְהוּ חֵיִישׁ – או שמא יש לומר, שודאי
נתכין למנותם שלוחיו עד שיגיע הגט לידה, אלא שחשש שלא
להטריחם להוליכו ולמסורו לה, ולכך מינה שליח אחר לכך,
ועדיין שלוחיו הם לכתוב גט אחר ולמסורו ליד השליח להוליכו
אליה.
רבינא מוסיף להסתפק לפי צד אחד בספק הקודם: אָמַר לִיה רְבִינָא
לְרֵב אִשִּׁי, אם נפשוט את ספיקו של רבא, שאכן הבעל לא התכין
למנותם אלא לכתוב גט, וכיון שכתבו סיימו שליחותם ונסתלקו,
עדיין יש להסתפק במקרה שאמר להם, 'כתבו גט ותנו לשליח
'ויליך לה', מהו, האם נאמר שלכן פירש דבריו והוסיף לומר
'ויליך לה', כדי למנותם לשוב ולכתוב עד שיגיע הגט לידה. או
שלא אף במקרה זה סיימו שליחותם בכתיבת הגט, ואין בידם
לכתוב גט אחר. ומסיימת הגמרא, תִּיקוּ – יעמוד הדבר בספק:
שנינו במשנה, רָבִן שְׁמֵעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אִם הָאוֹמֶרֶת מוֹל לִי
גִיטִי, אִם רָצָה לְחַזֵּר לֹא יִחוּזֵר:
הגמרא מביאה לשונות נוספים שמשמעותם כלשון קבלה: תֵּנוּ
רָבִנָּה, האשה שאמרה לשלוחה באחד מלשונות אלו, מוֹל לִי גִיטִי,
וְשֹׁא לִי גִיטִי, וְיֵהָא לִי גִיטִי בְּיָדָהּ, בּוֹלֵן לְשׁוֹן קִבְלָה הֵן, ומתגרשת
מיד עם קבלת השליח את הגט לידו.

משנה

במשנה הקודמת שנינו, ששליח שמינתה האשה יכול לקבל את
הגט עבורה ומתגרשת מיד כשמגיע הגט לידו. כהמשך לכך תבאר
המשנה שלפנינו, שאשה שנתגרשה באופן זה צריכה היא להוכיח
את גירושה בפני בית דין.
הָאִשָּׁה שְׁאָמְרָה לְשִׁלּוּחָה הֶתְקַבֵּל לִי גִיטִי, וחזר השליח ואמר שקיים
שליחותו וקיבל את הגט מיד בעלה, צְרִיכָה אִשָּׁה זו להביא שְׁתֵּי
בִּיתֵי עֵדִים כדי להוכיח שאכן מינתה האשה את אדם זה
אֶמְרָה – שני עדים שיעידו לפנינו שאכן מינתה האשה את אדם זה
להיות שלוחה, וְשְׁנַיִם שְׁאוֹמְרִים בְּפָנֵינוּ קִבֵּל וְקָרַע – ושני עדים
שיעידו שאכן קיבל השליח את הגט מיד הבעל, וקרע אותו.
ומוסיפה המשנה לבאר שאין צריך בזה שתי כיתות עדים נפרדות:
אֲפִילוּ הֵן הָרֵאשׁוֹנִים וְהֵן הָאַחֲרוֹנִים – אפילו אם אותם העדים
מעידים גם את העדות הראשונה, שהם שמעו שהאשה מינתה
אותו להיות שלוחה, וגם שראו שהשליח קיבל את הגט וקרעו,

חֲזִירָה שְׁלִיחוֹת אֶצֶל הַבֶּעַל – הרי כיון שנתמנה השליח להיות שליח
לקבלה עבור האשה, הריהו מתנתק בכך משליחות הבעל, ונמצא
שלא היה זמן שבו היה השליח יכול לחזור אל הבעל, ולומר לו
'עשיתי שליחותך' להוליך הגט, ושליחות שאינה ראויה לחזור
ולהגיד 'עשיתי שליחותך' אינה שליחות. שְׁלִיחוֹהָ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמִּי
– שלחו שאלה זו לפני רבי אמי, האם אכן כך היא ההלכה
ששליחות זו אינה שליחות. שְׁלַח לָהּ, אכן יש כאן חסרון שלא
חֲזִירָה שְׁלִיחוֹת אֶצֶל הַבֶּעַל, ואין שליח הבעל יכול להעשות שליח
האשה, ואינה מגורשת עד שיביא לה גיטה לידה. וְרַבִּי חֵיִיא בְּר
אָבָא אָמַר, נְתִישָׁב בְּדָבָר – נענין בדבר.
הַדּוֹר שְׁלִיחוֹהָ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי חֵיִיא בְּר אָבָא – לאחר זמן שלחו שוב לרבי
חייא בר אבא לשאול את דעתו, אָמַר רבי חייא, כָּל הַנִּי שְׁלָחוּ לָהּ
וְאִנְלִי – כל אלו הפעמים שולחים אלי לשאול שוב ושוב, בִּי הִיבִי
דְּמַסְפָּקָא לָהּ לְדִידְהוּ, הִכִּי נִמִּי מַסְפָּקָא לִן לְדִידִן – כשם שהם
מסופקים בדבר, כן גם אנו מסופקים בזה, ואם כן הִי – הרי זה דָּבָר
שְׁבַעְרִיָּה שְׁנוּלָד בו ספק בבית המדרש, שהרי רוצים להתיר אשת
איש לשוק על פי גט זה, וְדָבָר שְׁבַעְרִיָּה שְׁנוּלָד בו ספק, דינו בכל
מקום שחולצת, שמה אינו גט ועדיין זקוקה לייבום, אך לא
מתייבמת, שמה חל הגט על ידי שליח זה, והריהו אסורה על
היבום ככל אשת אה.
מביאה הגמרא שאף דעת רב יצחק שיש להחמיר בזה מספק: הֵנוּה
עוֹבְדָא – היה מקרה שמינתה האשה את שליח הבעל לקבל לה
את גיטה, וְאֶצְרָכָה – ומחמת הספק הצריך אותה רֵב יִצְחָק בְּר
שְׁמוּאֵל בְּר מִרְחָא לקבל גֵּט אחר מבעלה וְחִלְצָה מִן הַיָּבֻם, שמה
הגט הראשון אינו גט כיון שלא חזרה שליחות אצל הבעל. מבררת
הגמרא, תְּרַמִּי – וכי רב יצחק הצריכה לשניהם, גט וחליצה, הרי
הדברים סותרים, שאם קבלה גט אחר מבעלה בעודו בחיים למה
צריכה שוב חליצה, הרי בגט השני מגורשת היא ודאי.
מבאר הגמרא, רב יצחק לא הצריכה אלא, או לקבל גֵּט אחר
מִחַיִּים – אם באה לינשא בעוד בעלה בחיים. וְחִלְצָה – או חליצה
לְאַחֵר מִיָּתָה – אם מת בעלה בלא שנתן לה גט אחר בעודו בחיים,
שבאופן זה צריכה חליצה מן היבם כדי להתירה לינשא לשוק.
הגמרא עוברת לדון בשליח הבעל לגירושין שלא הועילו
מעשיהם לגרשה, אם כוחם יפה לחזור שוב ולגרשה, ומביאה בזה
מעשה שנחלקו בו האמוראים: תְּהִיא דְּהוּוּ קְרוּ לָהּ נִפְאָתָה – מעשה
באשה אחת שהיו קורין לה 'נפאטה', ומינה בעלה שליחים לכתוב
ולתת לה גט. אוּלָּא סְהָרִי כְּתִיב תִּפְאָתָה – הלכו העדים לכתוב לה
גט, וטעו וכתבו 'תפאטה'. אָמַר רֵב יִצְחָק בְּר שְׁמוּאֵל בְּר מִרְחָא,
מִשְׁמִיָּה דְּרַב, עָשׂוּ עֵדִים שְׁלִיחוֹתָן – כיון שכתבו העדים גט אחר,
כבר מלאו בכך את שליחותם ואין בידם לכתוב גט שני וליתן לה,
שהרי הבעל מינה אותם להיות שלוחיו לגט אחד ולא לשני גיטין.
מִתְקַנֶּה לָהּ רָבָה, מִי קָאָמַר לָהּוּ בְּתִבְיָן חֲסָא וְהָבוּ לָהּ – וכי אמר
להם הבעל לכתוב 'חֲרַס' ולתת לה, הרי ודאי כוונתו היתה
שיכתבו עבורה גט כשר, וכיון שטעו בכתיבת גט זה נמצא שעדיין
לא קיימו שליחותם ויכולים לכתוב ולתת לה גט אחר. אֵלָּא אָמַר
רָבָה, וְדָא אִי בְּתִיב סְהָרִי גִיטָא מְעֻלָּא, וְאָבָד – אם כתבו העדים
גט כשר, ואבד מהם לפני שנתנוהו לאשה, שבאופן זה יש לומר
שְׁעָשׂוּ עֵדִים שְׁלִיחוֹתָן כבר בכתיבת הגט הראשון שהיה כדין, ושוב
אין בכחם לכתוב גט נוסף.

אגרות קודש

[אדר, ה'תשל"ב]

בסמיכות מקום ממש למקומן, מוציאים לאור מכ"ע קרית ספר, המופץ בכל העולם כולו.

מהי הסיבה ש(מלבד ספרים מתי מעט ממש) לא נתפרסמו שם במשך עשירות השנים ספרי

קה"ת בכלל, ואפילו לא אלו שהוציאו לאור באה"ק.

מקפדת על כך, אלא מְרָאָה מְקוֹם הַיָּא לֹא שֵׁשׁ יִמְצְאוּ.

משנה

אשת כהן ושאוכלת בתרומה מחמת בעלה, שאמרה לשלוחה
הָבֵא לִי גִיטִי מִיַּד בְּעָלִי ואתגרש כשיגיע הגט לידי, הרי זו אוֹכֵלֶת
בְּתְרוּמָה, עַד שְׂגִיעַ גִּט לַיָּדָה, שהרי כל זמן שלא הגיע הגט לידיה,
הרי היא אשת כהן. אך אם אמרה לשלוחה הַתְּקַבֵּל לִי גִיטִי,
ואתגרש מיד כשתקבל את הגט עבורי, אֲסוּרָה לֵאכּוֹל בְּתְרוּמָה
מִיָּד, שיש לחוש שמא מיד מצא את בעלה וקיבל את הגט מידו,
והרי היא מגורשת מיד, ואסורה בתרומה.
המשנה מביאה מחלוקת תנא קמא ורבי אליעזר, התלויה גם היא
בטעמי מחלוקתם במשנה הקודמת: אם אמרה האשה לשלוחה
הַתְּקַבֵּל לִי גִיטִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, הרי היא אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה עַד שְׂגִיעַ
גִּט לְאוֹתוֹ מְקוֹם, שכל זמן שאין לחוש שכבר הגיע הגט לשם
מותרת לאכול בתרומה, שהרי לא חל הגט, כיון שאמרה לשלוחה
שלא יחא שליח שלה לקבלה אלא שם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר עַלֶּיהָ
לאכול בתרומה מִיָּד, שהרי לדעת רבי אליעזר (במשנה הקודמת)
אין כוונת האשה להקפיד על השליח שיקבל את הגט דווקא
במקום פלוני, אלא מראה היא לו מקום שבו ימצאו בנקל, ואם כן
עדיין יש לחוש שמא מצאו מיד חוץ לעיר, וקיבל את הגט מידו
ונתגרשה.

גמרא

הגמרא מקשה על דעת תנא קמא בסיפא, שמשמע מדבריו
שמשגיגה הגט לאותו מקום, הרי היא מגורשת אף אם השליח
קיבלו במקום אחר:
מקשה הגמרא, וְגִיטָא מִיָּהָ הֵוִי – וכי אכן משיגיע הגט לאותו
מקום שאמרה האשה יהיה זה גט ומגורשת, וְהֶאֱמַרְתָּ רִישָׁא – והרי
במשנה הקודמת אמרת בדעת תנא קמא שכשאמרה האשה
לשליח לקבל את הגט במקום מסוים, והלך וקיבלו במקום אחר לֹא
הֵוִי גִיטָא – אין זה גט, ואף אם יגיע אחר כך לאותו מקום לא יחול,
כיון שמקפדת שיקבלנו דווקא במקום שאמרה, ומדוע במשנתנו
משיגיע הגט לאותו מקום אסורה לאכול בתרומה.
מתרצת הגמרא, לֹא צְרִיכָא – אכן דין משנתנו אינו אלא באופן
דְּאִמְרָה לִיה – שאמרה האשה לשלוחה, הַתְּקַבֵּל לִי גִיטָא – קבל לי
את גיטי בְּמָקוֹם מְחֻסָּא – שם מקום, וְיִמְנִין דְּמִשְׁפַּחַת לִיה בְּבִבְלָא –
ופעמים שתמצא את בעלי בבבל. וְהִכִּי קְאָמְרָה לִיה – וכך יש
לפרש את דבריה, מְשַׁקֵּל – בכדי לקחת ממנו את הגט, כֵּל הֵיכָא
דְּמִשְׁפַּחַת לִיה שְׁקָלֶיהָ מִיָּהָ – בכל מקום שתמצאו יכול אתה
ליטול ממנו את הגט, ואין אני מקפידה כלל על המקום שבו
תטלנו.

שליח שיקבל את הגט במקומו.

המשנה מבארת מתי הבעל מקפיד שהשליח ילך דווקא למקום
שאמר לו: הָאִמְרָה לְשִׁלּוּחָהּ, תֵּן גִּטְךָ לְאִשְׁתִּי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְנִתְּנָה
לָהּ את הגט בְּמָקוֹם אַחֵר, פְּסוּל ואינה מגורשת. שוראי מקפיד
הבעל שיתן לה הגט דווקא במקום פלוני כמו שאמר, כי אין רצונו
שיגרשוהו במקום אחר וידברו עליו שם בגנותו, ונמצא שבאותו
מקום שנתן לה את הגט אינו שלוחו של הבעל. אמנם אם אמר
הבעל לשלוחו, תֵּן גִּטְךָ לְאִשְׁתִּי, וְהִיא הִיא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְנִתְּנָה לָהּ
את הגט בְּמָקוֹם אַחֵר, בְּשָׂר, שכיון שלא צוה עליו לתת במקום
פלוני אלא אמר לו מקום אשר היא שם, נראה שאינו מקפיד על
כך, אלא הרי הוא כאומר לו שם תמצאה.

המשנה מבארת, מתי האשה מקפדת שהשליח ילך דווקא למקום
שאמרה לו: הָאִשְׁשָׁה שְׂאִמְרָה לְשִׁלּוּחָהּ, הַתְּקַבֵּל לִי גִיטִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי,
וְקִיבְּלוּ לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר, פְּסוּל ואינה מגורשת. שכיון שהיא
מתגרשת במקום שמקבל השליח את גיטה, וציונה עליו שיקבל
במקום פלוני, ודאי מקפדת היא שלא להתגרש במקום אחר
וידברו שם בגנותה. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְבַשֵּׂר את הגט אף אם קיבל לה
את גיטה במקום אחר, שלגבי האשה אין סברא לומר שהיא
מקפדת בכך. ובגמרא יבואר הטעם.

אמנם אם אמרה לשלוחה, הָבֵא לִי גִיטִי בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי ואתגרש
כשיגיע הגט לידי, וְהִבְיָאוּ לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר, ששם מצא את בעלה,
בְּשָׂר, אף לדעת תנא קמא, שבאופן שאינה מתגרשת אלא
כשמגיע הגט לידיה, ודאי אינה מקפדת על מקום קבלת השליח
את הגט.

גמרא

שנינו בסיפא של המשנה, אמרה היא לשלוחה התקבל לי גיטי
במקום פלוני וקיבלו לה במקום אחר, לדעת תנא קמא הגט פסול,
ולדעת רבי אלעזר הגט כשר: שואלת הגמרא, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מֵאִי
שְׂנָא רִישָׁא דְּלֹא פְּלוֹנִי, וּמֵאִי שְׂנָא סִיפָא דְּפְּלוֹנִי – לדעת רבי אלעזר
שמכשיר בסיפא את הגט, מה שונה הרישא של המשנה כשאמר
הבעל לשלוחו תֵּן גִּטְךָ לְאִשְׁתִּי במקום פלוני, שאינו חולק על תנא
קמא, אלא מודה לו שאנו אומרים שכוונתו להקפיד שיתן לה
דווקא במקום פלוני ואינה מגורשת, ומה שונה הסיפא כשאמרה
האשה לשלוחה התקבל לי גיטי במקום פלוני, שרבי אלעזר חולק
על תנא קמא וסובר שאינה מקפדת על כך, ומגורשת.
משיבה הגמרא, אִיְהוּ – הבעל דְּמִדְּעִיתִיה מְגַרֵּשׁ – שמדעתו הוא
מגרש, ותלוי הדבר בו אם לגרשה אם לא, קָפִיד – סברא היא
שמקפיד הוא שיגרשוהו דווקא במקום פלוני כמו שאמר ולא
במקום אחר. ואילו אִיְהוּ – האשה דְּבִקְרָהּ מְתַגַּרְשָׁת, ואינה
יודעת כלל אם יתרצה בעלה לתת לה הגט כרצונה במקום פלוני,
סברא היא שאף כשציונה לו שיקבל גיטה במקום פלוני אינה

אגרות קודש

[שבט תשכ"א]

... המקור למש"כ בתו"א בשלח (סא, ד): **אמרז"ל** הרוצה לקבל עליו עומש"ש יפנה ויטול ידיו
ויניח ציצית ותפלין - כן הוא בפע"ח ובסי' האריז"ל בתחלתו. ואולי מיוסד על זח"ג קכ, ב. - ולהעיר
אשר אדה"ז בשולחנו (ס"ב ס"ח. **מהדו"ק**) הביא לי השי"ס (ברכות טו, א) בהשמטת ציצית. - ואולי
יש לקשר בי' דעות הנ"ל עם ענין דציצית בלילה ושינה בט"ק. וראה פס"ד להצ"צ לאו"ח סי' ח. ב"ח
ופרישה או"ח סוס"ב.

מביאה הגמרא עוד בענין עבדיו של ריש גלותא שנהגו שלא
 כהוגן: כאשר התארח רב ששת אצל ראש הגולה, אָמַר לִיה רִישׁ
 גְּלוּתָא (ראש הגולה) לָרַב שֵׁשֶׁת, מָאי מְעָמָא לֹא סְעִיד מִר גִּבְנָן –
 מדוע כבודו איננו סועד אצלי. אָמַר לִיה רב ששת, דְּלֹא מְעָלו עֲבָדֵי
 – מפני שעבדיך אינם הגונים, דְּחִשְׁדֵּי אֲאָכְר מִן חֲתִי – וחשודים הם
 באיסור אכילת אבר מן החי. אָמַר לִיה ריש גלותא, מִי יוֹמֵר – מנין
 לך דבר זה. אָמַר לִיה רב ששת, הֲשֵׁתָא מְחִוְנָא לך – עכשיו אראה
 ואוכיח לך זאת. וכך עשה, אָמַר לִיה רב ששת לְשִׁמְעִיָּה – למשמשו,
 וְיָל גִּבְנָב – לך בהיחבא כדרך גניבה, אֵייתִי לִי חֲדָא בְּרַעָא מְחִוְנָא
 – הבא לי רגל אחת מן הבהמה שהוכנה לאכילה, על ידי אותם
 העבדים, ותחביא אותה אצלך. אֵייתִי לִיה – הביא לו השמש את
 הרגל. לאחר מכן, אָמַר לָהּו רב ששת לעבדיו של ריש גלותא,
 אֲהֲרָמוּ לִי הֲדָמִי דְּחִוְנָא – סדרו לפני את חלקי הבהמה לנתחיה.
 והיות וכבר נטל שמשו רגל אחת, אֵייתִי תַלְתָּ בְּרַעֲי – הביאו לפניו
 העבדים רק שלשה מרגלי הבהמה, אוֹתִיבּוּ קָמִיָּה – והניחום לפניו.
 אָמַר לָהּו רב ששת לעבדי ריש גלותא, הָא – האם בהמה זו
 סודרתה נתחיה לפני בְּעֵלָת שָׁלָשׁ רַגְלִים בלבד הוּאִי. שמעו זאת
 העבדים, פְּסוּק אֵייתִי חֲדָא מְעָלָא אוֹתִיבּוּ קָמִיָּה – חתכו והביאו
 רגל אחת מבהמה אחרת בעודה בחייה, ואבר מן החי היא,
 והניחוה לפניו בכלל איברי הבהמה שהיו סדורים שם. אָמַר לִיה רב
 ששת לְשִׁמְעִיָּה, אוֹתִיבּוּ נָמִי לְהָךְ דִּידֶךָ – הנח גם את הרגל
 המוחבאת אצלך, אוֹתִיבּוּ – הניחה שם משמשו לצד שאר חלקי
 הבהמה. אָמַר לָהּו רב ששת לעבדי ריש גלותא, הָאִי – האם בהמה
 זו פַת חֶמֶשׁ רַגְלִים הוּאִי, אלא על כרחך, כי משראו העבדים כי
 חסרה רגל אחת לבהמה הביאו רגל נוספת ממקום אחר, והרי לך
 כי ראוי לחושדם על איסור אבר מן החי.
 משעמד ריש גלותא על צידקת דבריו של רב ששת, אָמַר לִיה ריש
 גלותא, אִי הָכִי – אם כן שהטעם שאינך סועד אצלי הוא לפי
 שחשודים הם, לֵיעָבְדוּ קָמִיָּה (שְׁמִיעִיָּה) דָּמֵר – יכינן עבדי את
 המאכלים לפני השמש של כבודו בהיתר, וְלִיבּוֹל – ובכך תאכלו
 ללא חשש. אָמַר לִיה רב ששת, לְחִיָּי – לחיים, כלומר, מוסכם עלי
 הדבר. משהכינו את המאכלים לפני שמשו של רב ששת, קָרִיבּוּ
 תְּבָא קָמִיָּהוּ – הקריבו השולחן לפניו לסעודה, וְאֵייתִי קָמִיָּה
 בִּישְׁרָא – הביאו לפני רב ששת בשר, וְאוֹתִיבּוּ קָמִיָּה – והניחו לפניו
 עם הבשר רִיסְתָנָא דְּחִנְקָא תְּבָאָא – עצם קטנה שעל כף הירך,
 שאדם הבולעה, נחנק. בסכרם שרב ששת שסגי נהור היה לא
 יבחין בעצם זו המעורבת עם הבשר ויאכלה ויחנק. וכל זאת על
 מנת להיפרע מרב ששת שעמד על היותם חשודים באבר מן החי.
 אולם רב ששת נִשְׁשִׁיָּה – מישש בידיו את הבשר והרגיש בעצם
 המונחת שם, וְשִׁקְלָה בְּרַבָּה בְּסוּדְרִיָּה – נטל את כל חתיכת הבשר
 וכרכה בגדו. לְבָתֵּר דְּאָבִיל – אחר שסיימו את הסעודה, רצו
 לבדוק מה כרך רב ששת בגדו. אָמַר לִיה העבדים,

הגילוח ותישאר שם עַד דְּמִיסְרָךְ – עד שיהא דמו נדבק על ראשו,
 וְלִינְחוּת וְלִיקוּם בְּמִיא עַד צְוֹאֲרִיָּה – ולאחר מכן ירד החולה ויעמוד
 במים עד צוארו. עַד דְּחֵלִישׁ עֲלֵמָא עֵילוּיָה – עד שיחוש חולשת
 הלב, וְאָז לִימוֹד וְלִסְלִיק וְלִיתִיב – ישוט ויעלה מן המים וישב.
 וְאִי לֹא – ואם לא יוכל לקיים רפואה זו עם התרנגולת, לִיבּוֹל בְּרִתִּי
 – יאכל מין ירק הקרוי כרתי, וְלִינְחוּת וְלִיקוּם בְּמִיא – וירד ויעמוד
 במים עד צְוֹאֲרִיָּה, עַד דְּחֵלִישׁ עֲלֵמָא עֵילוּיָה – עד שיחוש חולשת
 הלב, וְאָז לִימוֹד וְלִסְלִיק וְלִיתִיב – ישוט ויעלה מן המים וישב.
 עוד מענייני רפואה ששנו כאן: כשם שאמר אביי לעיל, שְׁלִשְׁמִישָׁא
 – הלוקה בחום, רפואתו בִּישְׁרָא סוּמְקָא אֲנוּמְרִי – יאכל בשר אדום
 וכחוש העשוי על גחלים וְחִמְרָא מְרָקָא – וישתה יין מוזג בהרבה
 מים כדי לצנן עצמו, כִּךְ לְתֵלְנָא – לחולי שאחזו מחמת צינת
 השלג, רפואתו בִּישְׁרָא שְׁמִינָא אֲנוּמְרִי – יאכל בשר שמן העשוי על
 גחלים וְחִמְרָא חֲתִיָּא – וישתה יין חי שאינו מוזג במים, כדי לחמם
 עצמו.
 הגמרא מביאה מעשה בענין רפואת חולי הצינה: רַב עֲמֶרֶם חֲסִידָא,
 בִּי הָוָה מְצַעְרִין לִיה – כאשר היו מצערים אותו בִּי רִישׁ גְּלוּתָא –
 עבדיו של ראש הגולה, לפי שהיה חסיד ופרשו ומחמיר עליהם
 באיסורים, הָווּ מִנְּנוּ לִיה אֲתֵלְנָא – היו משכיבים אותו על השלג,
 ולקה בצינה. לְמַחָה, אָמְרוּ לִיה עבדיו של ראש הגולה לרב עמרם,
 מָאי נִיחָא לִיה לְמַר דְּלִייתִי לִיה – מה רצון כבודו שיביאו לו. אָמַר
 רב עמרם חסידא לעצמו, הֵנִי – עבדים אלו, כֹּל דְּאֵמִינָא לָהּוּ מִיפֻּךְ
 אֲפִכִי – כל מה שאומר להם יעשו היפך דברי. לפיכך אָמַר לָהּו,
 הביאו לי בִּישְׁרָא סוּמְקָא אֲנוּמְרִי – בשר אדום כחוש העשוי על
 גחלים, וְחִמְרָא מְרָקָא – ויין מוזג בהרבה מים. ואמר להם כך על
 מנת שיעשו היפך דבריו, ויביאו לו בשר שמן ויין חי כפי שזקוק
 הוא לרפואתו כמו ששנינו לעיל שלחולי הצינה יאכל בשר שמן
 ויין חי. ואכן אֵייתִי לִיה אֵינְהו – הביאו לו הם בִּישְׁרָא שְׁמִינָא אֲנוּמְרִי
 – בשר שמן העשוי על גחלים וְחִמְרָא חֲתִיָּא – ויין חי.
 מביאה הגמרא עוד בענין חוליו של רב עמרם חסידא: שְׁמִיעָה
 וְלָתָא – אשת רב נחמן, שהיתה אשה חשובה ובת הנשיא, על מה
 שנעשה לרב עמרם, וּמִעֵיילָה לִיה לְבִי מְסוּתָא – שלחה להעלותו
 לבית המרחץ, וּמוֹקְמִי לִיה בְּמִיא דְּבִי מְסוּתָא – העמידוהו במי בית
 המרחץ, עַד דְּמִתְקַבֵּי מִיא דְּבִי מְסוּתָא וְהָוּ דָּמָא – עד שנהפך צבע
 מימי בית המרחץ ונהיו אדומים כדם, מחמת הזעה האדומה
 שיצאה מגופו עקב אכילת הבשר השמן ושתית היין החי, וְקָאִי
 בִּישְׁרִיָּה פְּשִׁיטִי פְּשִׁיטִי – ועמד בשרו בהרות בהרות (– כתמים)
 עגולות.
 הגמרא מביאה עוד מענייני רפואת חולי הצינה: רַב יוֹסֵף כאשר
 לקה בצינה, אֵעֲפֵק בְּרִיתָא – התעסק בריחיים על מנת להתחמם
 ולהזיע. רַב שֵׁשֶׁת כאשר לקה בצינה, אֵעֲפֵק בְּכִשּׁוּרִי – התעסק
 בנשיאת קורות ומשאות. אָמַר, גְּזוּלָה מְלֵאכָה שְׁמִתְחַמֶּמֶת אֶת
 בְּעֵלֶיהָ, לפיכך עשה כן לרפואתו.

אגרות קודש

[אדר ה'תשל"ב]

במענה לשאלותיו:

בודאי ובודאי שבנו ש"י (וכל בני"י ש"י) מוכרחים לקבל חינוך הכשר, ולכן אין מקומם בפובליק

סקול, כלל וכלל לא.

11 אָמַר, לֹא מִשּׁוּי אִינְשִׁי בָּרָא שְׁלִיחָא בְּמָקוֹם אָבָא – אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם
12 לִמְנוּת אֶת הַבֶּן שְׁלִיחַ בְּפָנֵי הָאָב, וְכִיּוֹן שְׁמַת הָאָב, בְּטִלָּה הַשְּׁלִיחוּת.
13 וְרַב פְּפִי אָמַר, מִשּׁוּי אִינְשִׁי בָּרָא שְׁלִיחָא בְּמָקוֹם אָבָא, וּמִמִּילָא יוֹכְלוּ
14 כַּעַת הַבֶּן שֶׁל הַמִּלְמַד תִּינוּקוֹת וְהַשְׁנִי לִכְתוּב לָהּ הִגֵּט. אָמַר רַבָּא
15 הִילֵכְתָּא – הַהִלְכָה הִיא, מִשּׁוּי אִינְשִׁי בָּרָא שְׁלִיחָא בְּמָקוֹם אָבָא, וְעַל
16 כֵּן יוֹכְלִים הַבֶּן וְהָאָדָם שִׁישֵׁב אֶצְלָם לִכְתוּב אֶת הִגֵּט.

משנה

17 אָמַר הַבַּעַל לְשָׁנִים, הָגוּ גַּם לְאִשְׁתִּי, אָף עַל פִּי שְׁלֹא אִמַּר בְּדַבְרֵי
18 גַּם שִׁכְתְּבוּ אֶת הִגֵּט,
19

1 – שְׁתֵּימָּם מִכֶּם יִכְתְּבוּ גֵט לְאִשְׁתִּי. לְסוֹף שָׂכִיב מִקְרֵי יְנוּקָא – לְבִסּוֹף
2 מֵת הַמִּלְמַד תִּינוּקוֹת, וְנִשְׁאָרוּ רַק בְּנֵי שֶׁל הַמִּלְמַד תִּינוּקוֹת וְאוֹתוֹ
3 אָדָם שִׁישֵׁב אֶצְלָם. וְיֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּכַגּוֹן זֶה, מִי מִשּׁוּי אִינְשִׁי בָּרָא
4 שְׁלִיחָא בְּמָקוֹם אָבָא – הָאֵם רְגִילִים בְּנֵי אָדָם לִמְנוּת שְׁלִיחַ אֶת הַבֶּן
5 בְּפָנֵי אָבִיו, וְנִמְצָא שְׁמִינָה גַם אֶת הַבֶּן לְהִיּוֹת שְׁלוּחוֹ, וְעִבְשִׁיו שֶׁאֵבִיו
6 מֵת יוֹכְלוּ בְּנֵי שֶׁל הַמִּלְמַד תִּינוּקוֹת וְזֶה שִׁישֵׁב אֶצְלָם לִכְתוּב לָהּ אֶת
7 הִגֵּט, אִם לֹא – אוֹ שְׁמָא דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַקְפִּיד עַל כֶּךָ, וְאִינֵם מִמְּנִים
8 בֶּן בְּפָנֵי אָבִיו, וּמִמִּילָא אָף שֶׁאִמַּר 'בִּי תֵרִי מִיִּנְיָכוּ' דְּהִינּוּ שְׁנִים
9 מִכֶּם, וּוְדָאִי לֹא הִיְתָה כּוּוֹנְתּוֹ אֲלֵא לְמַלְמַד תִּינוּקוֹת וְלִזְזָה שִׁישֵׁב
10 אֶצְלָם, וְכִיּוֹן שְׁמַת הַמִּלְמַד תִּינוּקוֹת בְּטִלָּה הַשְּׁלִיחוּת. רַב נִחְמָן

אגרות קודש

ב"ה, ראש חדש אדר ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

כבוד המשתתפים בשיעור גפ"ת
הנלמד בבית הכנסת עדת יעקב בברוקלין
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי ע"י הרה"ח אי"א נוי"נ רב פעלים בעל מרץ וכו' מו"ה משה פנחס שי' הכהן, אשר
ימים אלו מסיימים בלימודם ברבים - מסכת מגילה.

ובודאי כמנהג ישראל אשר תורה היא, תיכף יתחילו לימוד מסכת אחרת, וכנוסח הנקבע
מקדמונים, יהי רצון מלפניך ה"א כשם שעזרתני לסיים כו' כן תעזרני להתחיל כו'.

אשר גם בזה יש לפרש ע"ד המבואר בדא"ח, אשר לשון ציווי התורה פירושו גם הבטחה
לעיתיד, וכמו "שהיה קורין כאו"א בזמנו" דפירושו ציווי וגם הבטחה (שהרי לא ידח ממנו נדח), ועד"ז
בהאמור, בקשה מלפניך (אשר עי"ז באה) גם הבטחה מלפניך, כשם שעזרתני כן תעזרני בודאי.

ויהא כל הנ"ל כסיום יהי רצון האמור וחותרו, ה' יברך את עמו בשלום, כלי המחזיק ברכתו
של הקב"ה בכל המצטרך לאדם ולביתו.

ויהי רצון אשר יקוימו גם התחלת וסוף מסכת זו שמסיימים, מסכת מגלה: מגלה נקראת
ב"א כו' בט"ו, וידוע שרומז בזה לשם הוי' - שסימו יא (ו' ה') והתחלתו טו (י' ה'), וסיום הכולל של
כל ימי קריאת המגלה, י"א עד ט"ו, הוא ס"ה כמספר שם אדנ"י, שם הוי' כמו שהוא נקרא כשנתעלם,
ז. א. כשאלקות מסתתר בלבושי עולם, ומודגש זה ביותר במגלה - שלא נזכר בה השם כי אם רמוז
בר"ת וסופי תיבות. ולכן נצטוינו שתהי' המגלה נקראת ופרסומי ניסא. וכמו כן הוא בכלל ע"י לימוד
התורה, המברר עניני העולם ופוסק זה מותר וטהור וכשר להעשות בו רצון ה' ומצותו וזה לא הותר
למלאכת שמים,

וע"י פעולה זו **זנפש** האדם **בעולם** - מגלים ג"כ תוכנם האמתי של כל ימי **השנה** ותכליתם, כי
כל יומא ויומא צ"ל עביד עבידתי, ובפרט - הוא ע"י לימוד המיוחד שתקן משה לישראל שהיה שואלים
ודורשים **בעניניו של יום**, ובאופן כפירוש רש"י שם - לקבל ולקיים עליהם ועל בניהם בזה ובבא.

בכבוד ובברכה לבשו"ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ד (היו) נוהגים לומר והוא רחום וברכו פמשך גדול ובאריכות נעם פדי להוסיף מחול על הקדש¹⁹:

חלק ב סימן רצג דין ערבית במוצאי שבת טעף ד מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

ז על הקודש - הוא-הדין אף אם כבר הוציאו השבת על ידי אמירת 'ברוך המבדיל'¹⁹.

ציונים והוספות

19) מהמבואר בסי' רצה ס"א לגבי האריכות שבסיום תפילת ערבית, שעל ידה מאריכים לרשעים מלחזור לגיהנם משמע שהוא-הדין לתחילת התפלה. בפועל לא ראינו שיהגו אריכות מיוחדת באמירת 'והוא רחום', ואולי הוא מפני שבד"כ מוסיפים בכל אופן מחול על הקודש יותר מעיקר הדין.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

29 ברשויות של דבריהם כמו שנתבאר בסי' שמ"ו וכבר נתבאר
30 שם שהעיקר כהאוסרים בזה:

31 י בית הכסא שעל פני המים מותר ליפנות בו על ידי
32 מחיצה תלויה שיעשנה למטה סביבו על דרך שנתבאר
33 בגזוטרטא שבמחיצה זו אומרים בה גוד אחית הואיל והיא
34 עשויה בשביל כך כדי להתיר ליפנות שם בשבת אבל
35 במחיצות בית הכסא עצמן הואיל ואינן עשויות להתיר אלא
36 לצניעות אין אומרים בהם גוד אחית לפי שמן הדין לא
37 היה ראוי להתיר כלל משום גוד אחית אפילו במחיצה
38 תלויה למטה שהרי במחיצות התלויות ביבשה הגבוהות ג'
39 טפחים מן הארץ אין אומרים בהם גוד אחית לפי שהגדיים
40 יכולים לבקוע תחתיהם כמו שנתבאר בסי' שמ"ה וכאן
41 במים אף שאין הגדיים יכולים לבקוע שם, מכל-מקום הרי
42 דגים יכולים לבקוע שם ומפני זה אין הגזוטרטא רשות
43 היחיד אלא אם כן חלון פתוח לה אלא קל הוא שהקילו
44 חכמים במים לומר גוד אחית הואיל ואין בקיעת הדגים
45 נראית ולא הקילו אלא כשעשה המחיצה לשם המים כדי
46 להתיר בהם הטלטול שיש לו בזה היכר וזכרון שהמים
47 שתחתיהם כרמלית הם ואין הטלטול מותר שם אלא ע"י
48 מחיצה אבל מחיצה שלא נעשית בשביל כך אין בה היכר
49 כלל:

50 יא ואם עשה דף או אפילו קנה דק שתפול הצואה עליה
51 קודם שתפול למים אין צריך למחיצה כלל אם הם
52 בפחות מג' לנקב שכלבוד הם והרי הם כחורי רשות היחיד
53 שנידונים כרשות היחיד ונמצא הוא מוציא הצואה מרשות
54 היחיד לרשות היחיד ומכחו היא נופלת למים שהם כרמלית
55 וכחו בכרמלית לא גזרו והוא הדין אם בית הכסא עשוי כך
56 שהצואה נופלת על צדי הכותל שבבית הכסא שהוא רשות

1 ז וכן ספינות קטנות שמתקצרות למטה עד כחודו של סכין
2 והקצר שלהן גבוה ג' טפחים שאין רוחב ד' טפחים
3 למטה בעוד שלא הגביהו ג' טפחים מקרקעיתו אין
4 מטלטלים בתוכו יותר מד' אמות אפילו יש במחיצותיה
5 גובה י' טפחים ממקום שהרחיבו ד' ולמעלה שכיון
6 שבמקום הקצר אין לה מחיצות כלל שכל מחיצה העשויה
7 לחלל פחות מד' טפחים אינה מחיצה כמ"ש למעלה א"כ
8 ממקום שהרחיבו (המחיצות) ד' טפחים ולמעלה הן
9 כמחיצות התלויות באויר שאין להם דין מחיצה ואין
10 אומרים בהן גוד אחית אלא אם כן נעשו להתיר טלטול
11 במים כמו שיתבאר.

12 אבל אם עד שלא הגביהו ג' הרחיבו ד' הרי הן כמו
13 שקרקעיתן עולה עד כאן ומחיצותיהן מחיצות וכן אם מילא
14 קנים בקרקעיתן עד מקום רחבן הרי הן מחיצות כשרות
15 (למעלה) אם יש בהן י' משם ולמעלה:

16 ח ב' ספינות סמוכות זו לזו שאין ביניהם ד' טפחים
17 כשיעור כרמלית מטלטלין מזו לזו.

18 ואם הם של ב' בני אדם אין מטלטלין מזו לזו אלא אם כן
19 עירבו יחד ואין העירוב מועיל אלא אם כן הן קשורות זו
20 בזו שאם אינן קשורות זו בזו הרי הן יכולות לנוד ולהתפרד
21 זו מזו ותהא כרמלית מפסקת ביניהם ואין זה עירוב רשויות.

22 ואם היו קשורות ונפסקו בשבת בטל העירוב ואין אומרים
23 בזה שבת כיון שהותרה הותרה עיין סי' (שמ"ט) [שס"ב]:

24 ט ואם דופני הספינה גבוהים י' טפחים מעל פני המים
25 מבחוץ מותר לטלטל מזו לזו אפילו מופלגות זו מזו
26 הרבה שהרי הוא מטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך
27 מעלה מעשרה שהוא מקום פטור ואפילו הן של שנים מותר
28 בלי עירוב להמתירים לטלטל דרך אויר מקום פטור

לנקב ומשלשל ומושך ועולה כגון שזו משוכה מכנגד זו
מעט ואינה תחתיה ממש הרי שתיים אסורות למלאות עד
שיעברו מפני שרשות שתייהן שולטת שם.

וכגון שעשו אותה מחיצה בשותפות אבל אם העליונה
עשתה המחיצה לבדה אין התחתונה אוסרת עליה אפילו
היא רגילה להשתמש בה גם בחול כיון שמשתמשת בה
שלא כדין.

וכן אם עשו לתחתונה ולא עשו לעליונה אין העליונה
אוסרת עליה אלא אם כן עשתה עמה בשותפות ואם עשו
בשתייהן אפילו עשו בכל אחד בשותפות (ומכל-מקום כל
אחת משתמשת בשלה) (וצריך עיון טעמא דגילוי דעת) אין
אחת אוסרת על חברתה ומה שעשאוה בשותפות הוא מאיזה
טעם אחר:

יז וכל זה כשזו אינה משוכה מכנגד זו אלא מעט דהיינו
פחות מד' טפחים אבל אם משוכה מכנגדה ד' טפחים
בין שעשו לעליונה ולא לתחתונה בין שעשו לתחתונה ולא
לעליונה מותרות שניהם למלאות בלי עירוב ואין אותה
שאין בה אסרת על אותה שיש בה לפי שכיון שהיא
משוכה מכנגדה ד' טפחים ברוחב הרי אינה יכולה
להשתמש בה אלא ע"י זריקת הדלי לאויר ברוחב ד' טפחים
ואין אדם אוסר על חבריו דרך אויר ברוחב כמ"ש בס' ש
שע"ו לפי שתשמיש שעל ידי זריקה באויר ד' טפחים
ברוחב אינו חשוב תשמיש כלל:

חלק ב סימן שנה דיני גזוזטרא ובית הכסא:

א אמת המים העוברת בחצר עמוקה י' טפחים ורחבה ד'
אין ממלאים הימנה אלא אם כן עשה עליה לרחבה
מחיצה גבוהה י' כניסתה וביציאתה ויהיה טפח ממנה
משוקע במים ואם היתה המחיצה כולה יורדת בתוך המים
צריך שיהא טפח ממנה יוצא למעלה מן המים כדי לחלוק
בין המים שבחוץ שהם כרמלית למים שבפנים לפי שכיון
שהאמה אינה מתעכבת בחצר אלא עוברת מצד לצד אינה
בטלה לגבי החצר וחולקת רשות לעצמה הואיל והיא
עמוקה עשרה ורחבה ד' שזהו שיעור חילוק רשויות זו מזו
וכיון שאינה בטילה לחצר הרי היא כרמלית בחצר כמו
שהיא כרמלית קודם כניסתה לחצר ואחר יציאתה ממנה
ולכן צריך לעשות לה מחיצות המפסיקות בין המים שבחצר
להמים שבחוץ.

ואע"פ שאעפ"כ הם מחוברים תחת המחיצה או על גבה אין
בכך כלום שהקילו חכמים במים להיות מחיצה תלויה
מועלת בהם משום גוד אחת כמו שנתבאר בסימן שנה"ה
ומכל-מקום כותל החצר שעובר שם עליהם אינו מועיל
כלום אף אם היה משוקע במים טפח לפי שלא הקילו במים
אלא במחיצה הנעשית לשם המים כדי להחיר הטלטול בהם
כמו שנתבאר שם:

ב אבל בחצר עצמה מותר לטלטל אפילו לא עשה מחיצות
לאמה שבתוכה והרי האמה היא כרמלית אף על פי כן
אינה אוסרת את החצר אע"פ שהן פרוצות זו לזו במילואן

1 היחיד ואחר כך מתגלגלת ונופלת למטה בכרמלית וכל זה
2 בכרמלית שחוץ לעיר כמו שיתבאר בס' שני"ז.

3 ואם נשבר הקנה או הדף בשבת מותר ליפנות שם שמשום
4 כבוד הבריות לא גזרו על איסור הכרמלית כמו שנתבאר
5 בס' ש"ב:

6 יב אם בית הכסא בולט חוץ לחומת העיר וצואה נופלת
7 בחפירה שסביב העיר שיש בחפירה זו יותר מבית
8 סאתים והרי היא כרמלית כמו שיתבאר בס' שני"ח אינו
9 מותר ע"י מחיצה תלויה מלמטה שלא התירוה אלא במים
10 מטעם שנתבאר אבל לא ביבשה אבל ע"י דף או קנה מותר
11 שכוחו מותר בכל כרמלית שאינה בתוך העיר.

12 ולפי דברי המתירים לטלטל מרשות היחיד לכרמלית דרך
13 אויר מקום פטור אין צריך מחיצה כלל ולא דף או קנה בכל
14 בית הכסא שהיא למעלה מעשרה מקרקע הכרמלית וכבר
15 נתבאר שהעיקר כהחולקים עליהם.

16 ויש אומרים שאם היתה שם צואה מבעוד יום בכרמלית
17 והוא נפנה עכשיו עליה מותר בכל ענין ואע"פ שאח"כ
18 נופלת מעליה לקרקע הכרמלית לפי שהצואה שמבעוד יום
19 היא מקום פטור (אם אין בה ד' על ד') (והיא גבוהה ג' או
20 אפילו אינה גבוהה ג' אלא שרחבה ד' שאין רבים פוסעים
21 ומדלגים עליה אלא מקיפין אותה) אבל לפי מה שנתבאר
22 בס' שני"ה שהעיקר כהאומרים שאין מקום פטור בכרמלית
23 אין להקל בזה.

24 ולפי מה שנתבאר שם שלדברי הכל אין מקום פטור ברשות
25 היחיד א"כ בית הכסא העומד בין ב' בתים אם לא עירבו
26 יחד אסורים ליפנות שם לדברי הכל אפילו היתה שם צואה
27 מבעוד יום אם לא ע"י דף וקנה שאז מותר אף על פי שהיא
28 בתוך העיר לפי שבחצר שאינה מעורבת לא גזרו על כחו
29 אע"פ שהיא בתוך העיר כמ"ש בס' שני"ז:

30 יג וכל זה לכתחלה אבל בדיעבד ששכחו ולא עירבו מותר
31 משום כבוד הבריות:

32 יד הולכי ספינות נהגו לעשות צרכיהם מן המשיטה לים
33 הואיל והמשיטה אינה גבוהה עשרה מהמים אע"פ
34 שרחבה ד' אינה אלא כרמלית ומוציא מכרמלית לכרמלית:

35 טו (לא התירו במים מחיצה תלויה אלא כשאין דריסת
36 הרגל עוברת שם בהם מחמת עמקם אע"פ שאינם
37 עמוקים עשרה אבל) מים שהרבים בוקעים בהן אין מחיצה
38 תלויה מתרת בהם (אפילו אם הם עמוקים עשרה ואפילו הם
39 בכרמלית) לפי שבקיעת הרבים מעכבת מלומר גוד אחת
40 וכן אם יבשו המים אין מחיצה תלויה מתרת שם מעכשיו
41 שאין מחיצה תלויה מתרת ביבשה אפילו בחריץ עמוק
42 כמ"ש:

43 טז היו ב' גזוזטראות זו למעלה מזו בין אם עומדות תוך
44 י' טפחים זו לזו בין יש ביניהן גובה יותר מעשר אמות
45 ועשו לעליונה המחיצה והנקב ולא עשו לתחתונה ובשבת
46 זורקין בני התחתונה דלי שלהם על מחיצות העליונה ויורד

40 לחצר אבל אסור להכניסם לבית אלא אם כן עשו לו מחיצה
41 גבוהה עשרה על המים מפני שהגידודים המכוסים במים
42 חשובים מחיצה לגבי החצר אבל לא לגבי הבית לפי
43 שבחצר פעמים שהם ניכרים ונראים כשהמים שוקעים אבל
44 בבית אין ניכרים ונראים לעולם ולכן אסור לטלטל שום דבר
45 מחצר לבית אם אין הלשון עמוק עשרה:

חלק ב סימן שנו דין אמת המים העוברת בחצר:

46 א חצר שהיא פחותה מד' אמות על ד' אמות וסמוכה
47 לרשות הרבים אין שופכין לתוכה מים בשבת בימות
48 החמה שכיון שאין בה ד' אמות אין סאתים מים שאדם רגיל
49 להשתמש בכל יום ראויים ליבלע בה והרי זה כאלו שופכן
50 לרשות הרבים.

51 ואף על פי שאין בשפיכה זו שמחצר לרשות הרבים איסור
52 של תורה (אם אינו שופכן סמוך לרשות הרבים ממש אלא
53 ברחוק מעט בענין שיציאתן לרשות הרבים היא מאליהן
54 ואיננה כח שפיכתו ממש אלא כחו הוא גורם בלבד)
55 ומכל-מקום מדברי סופרים אסור (בכל ענין) גזרה שמא
56 ישפכנו לרשות הרבים (או בחצר סמוך לרשות הרבים)
57 ממש.

58 לכך צריך לעשות גומא שתהא חללה מחזקת סאתים שיוכלו
59 מי תשמישו לירד לתוכה ולא יהיה כאלו שופכן לרשות
60 הרבים בין אם יעשנה בחצר בין אם יעשנה ברשות הרבים
61 סמוך לחצר ממש אלא שאם יעשנה בחוץ צריך לכסות
62 בנסרים שאם תהא מגולה פעמים שיהיה רפש וטיט בתוכה
63 ולא תהא עמוקה עשרה ותהיה כרמלית אבל כשהיא מכוסה
64 ופיה לרשות היחיד הרי זה חורי רשות היחיד שהם כרשות
65 היחיד:

66 ב וכיון שיעשה גומא סאתים מותר לשפוך בה ובחצר כל
67 מה שירצה אפילו כור ואפילו כוריים ואפילו נתמלאה
68 הגומא מערב שבת דכיון שתקנו לו חכמים זכר לשבת שלא
69 ישכח וישפכם ברשות הרבים הוא בעצמו שוב אין לחוש
70 אם הם יוצאים מאליהם לרשות הרבים (רק שיוזהר שלא
71 ישפכם סמוך לרשות הרבים ממש שלא אצל הגומא בענין
72 שיציאתן לרשות הרבים היא כח שפיכתו ממש שיש בזה
73 איסור של תורה כמו במגלגל חפץ מרשות היחיד לרשות
74 הרבים) אבל אם אינה מחזקת סאתים לא ישפוך בה אפילו
75 מעט גזרה שמא ישפוך הרבה יותר ממה שהיא מחזקת:

חלק ב סימן שנו דיני חצר פחות מארבע אמות וביב:

1 ואין ביניהן מחיצה לפי שחפירת האמה עצמה נעשית
2 מחיצה בין המים שבה ובין החצר שהרי היא עמוקה עשרה
3 וכל חריץ שהוא עמוק עשרה נדון משום מחיצה ואפילו אם
4 אינה עמוקה עשרה בשפתה אלא בשיפוע אם השיפוע
5 מתלקט עומק עשרה מתוך ד' אמות נידון משום מחיצה
6 אבל אם מתלקט כן מתוך יותר מד' אמות אינה נידון
7 כמחיצה כמ"ש בסימן שמ"ה וכשהוא נדון משום מחיצה
8 לחצר מותר לטלטל בה אפילו נפרץ כותל החצר ברוחב
9 האמה בכניסתה וביציאתה ופרצה זו היא יותר מ' אמות
10 שהיא אוסרת את החצר אם לא חפירת האמה שבה שנידונה
11 לה כמחיצה והרי יש לה ד' מחיצות מצד האמה מכאן וד'
12 מחיצות מצד האמה מכאן:

13 ג אם התחיל לעשות המחיצה אצל השפה מכל צד לרוחב
14 האמה ולא חיבר אותה באמצע רחבה והניח מקום פנוי
15 באמצעית המחיצה של כניסה ויציאה כדי שיהיו המים
16 נכנסים ויוצאים דרך שם אם אין שם ביניהם ג' טפחים
17 מותר משום לבוד ואם יש ביניהם ג' טפחים אסור ואם
18 הנקבים שהאמה נכנסת ויוצאת בהם אינם רחבים ג' טפחים
19 אפילו מחיצה א"צ שהרי הם כסתומים לגמרי משום לבוד:

20 ד חצר שנפרצה ולשון ים עובר על הפרצה אם לא נפרצה
21 במילואה ואין בפרצה יותר מעשר אמות שפרצה זו אינה
22 אוסרת החצר מלטלטל בה מפני שהיא לה כפתח כמ"ש
23 בס' שס"ב מותר למלאת מהלשון שנכנס בה ולהכניס המים
24 לבית ואע"פ שעמקו עשרה ורחבו ד' אינו חולק רשות
25 לעצמו שכיון שנכנס לחצר ואינו יוצא ממנו הרי הוא כבור
26 שבחצר ומחיצות החצר מתירות אותו ואינו נאסר מחמת
27 שפרוץ לים שהוא כרמלית.

28 אבל אם נפרצה במילואה או שיש בפרצה יותר מעשרה
29 אסור למלאת ממנו לחצר כיון שאין מחיצה על גביו בינו
30 לבין המים שבחוץ שהרי שם נפרצה החצר במילואה או
31 יותר מעשר וצריך להזהיר לרבים שנכשלים בזה במקומות
32 שנהר מהלך סמוך לחצרות.

33 אבל בחצר עצמה מותר לטלטל אם הלשון הוא עמוק עשרה
34 מתוך ד' אמות שהוא נחשב למחיצה וכגון שהוא רחוק
35 משפת הים או שגידודיו גבוהים ביותר בענין שאין לחוש
36 בו שמא יעלה הים שירטון ויתמעט עמקו מעשרה ויטלטלו
37 בחצר כבתחלה כמ"ש בס' שס"ג.

38 ואם במקום שנפרץ כותל החצר נשאר שם למטה גידודין
39 גבוהים עשרה והמים מכסים אותם מותר למלאת ממנו מים

לקוטי תורה

5 ענין זה שהתפלה היא "נשמת" המצוות
6 ה"מעמידה" אותן, אינו רק מצד האדם המקיימן
7 (שהתפלה מעוררת בו רגש של חיות והתלהבות
8 בקיום המצוה), אלא גם מצד החפצא דהמצוה עצמה.

1 [להלן יבאר בעומק יותר את הפירוש הפנימי
2 (הנ"ל) ב"מצוות צריכות כוונה" וכיצד כוונת התפלה
3 היא הכוונה הפנימית של כל המצוות.
4 ונקודת הענין היא:

1 פירוש:

2 נתבאר לעיל שרמ"ח מצוות עשה הן "כלים"
3 שבתוכם נמשך אור אינסוף ב"ה, ולכן המצוות
4 נקראות בשם "אברין דמלכא", כי היחס בין אור
5 אינסוף ב"ה למצוותיו הוא כמו חיות הנפש ואברי
6 הגוף; אך המשכת אור אינסוף ב"ה בתוך המצוות
7 היא על ידי כוונת המצוות.

8 וזהו הדמיון של התפלה לחוט השדרה לענין
9 המשכת החיות: כשם שחוט השדרה ממשיך את
10 החיות מהמוח אל תוך רמ"ח אברי הגוף, כך המשכת
11 אור אינסוף לתוך המצוות (אברין דמלכא) על ידי
12 כוונת המצוות, תלוי' בעבודת התפלה.

13 להבנת הענין, כיצד המשכת אור אינסוף ב"ה
14 לתוך המצוות תלוי' בתפלה, מבאר בפרק זה ענינה
15 וכוונתה העיקרית של התפלה, ואח"כ ישוב לבאר
16 ענין "כוונת" המצוות וכיצד היא תלוי' בתפלה.

17 וזהו שממשיך:]

18 והענין, שעיקר המכוון בתפלה הוא, שמבקשים
19 שיהיה אור אין סוף ב"ה שלמעלה מהשתלשלות
20 "ברוך" ונמשך למטה בבחינת השתלשלות.

21 ענין התפלה הוא - בקשת צרכיו.

22 אך מה הם צרכי האדם?

23 עיקר צורך האדם הוא - למלא את תפקידו עלי
24 אדמות, אשר בשבילו נברא. ונתבאר לעיל בארוכה,
25 ש"תכלית בריאת העולם הוא שנתאווה הקב"ה להיות
26 לו דירה בתחתונים", ש"הוא ענין גילוי והמשכת אור
27 אינסוף ב"ה למטה", ומזה מובן שעיקר בקשת
28 האדם בתפלה צריך להיות שיהי' גילוי אור אינסוף
29 ב"ה למטה.

30 וזהו גם הפירוש הפנימי בלשון "ברוך" -
31 ברכה מלשון "המשכה" [כמו "המברך הגפן,
32 שמכופף את ראש הזמורה לארץ ומשם צומח גפן
33 אחר"], וכוונת כל הברכות שבתפלה היא, שיומשך
34 אור אינסוף ב"ה עצמו, שלמעלה מכל העולמות
35 כולם (הנקראים "סדר השתלשלות"), בתוך
36 העולמות, עד למטה מטה, בעולם הזה הגשמי.

37 וזהו ברוך אתה הוי', היינו שמבקשים שיהיה
38 התהוות והמשכת שם הוי' מבחינת אתה, שהוא
39 אור אינסוף שלמעלה מעלה משם הוי'.

40 ענין זה - המשכת אור אינסוף ב"ה בכבודו

41 ובעצמו בתוך "סדר השתלשלות" - הוא המכוון
42 הפנימי בלשון "ברוך אתה הוי'" שתיקנו חז"ל
43 לומר בסיום כל הברכות שבתפלת שמונה עשרה.

44 לפי פשוטו, "ברוך" הוא לשון הודי', היינו
45 שמשבחים את ה' ומודים לו בענין הפרטי - רופא
46 חולים ומברך השנים וכדומה - שמזכירים בהמשך
47 הברכה; אך על-פי פנימיות הענינים, "ברוך אתה
48 ה'" הוא גם ענין של בקשה, ואדרבה היא היא
49 הבקשה העיקרית שבתפלה.

50 פירוש:

51 ידוע דכשאוברים להקב"ה "אתה" - לנוכח -
52 הכוונה היא לאור אינסוף ב"ה בכבודו ובעצמו;
53 ואילו השם "הוי'" מורה על האור האלקי המאיר
54 בתוך "סדר השתלשלות".

55 וזהו פירוש "ברוך אתה הוי'", היינו בקשה
56 שיהא "ברוך" ונמשך מבחינת "אתה" - אור
57 אינסוף ב"ה עצמו שלמעלה מעלה משם הוי' -
58 והמשכה זו תהי' ב"תוך" שם הוי', המורה על
59 בחינת "השתלשלות" [כפי שהולך ומבאר:]

60 כי שם הוי' מורה על השתלשלות המדרגות,
61 יו"ד צמצום ה' התפשטות וי"ו המשכה כו'.

62 מבואר בכמה מקומות בקבלה ובחסידות שד'
63 אותיות שם הוי' מורות על סדר ההמשכה של האור
64 האלקי באופן מסודר "מלמעלה למטה", לפי הסדר
65 הזה: יו"ד - צמצום (כצורת אות יו"ד שהיא נקודה
66 בלבד), ה"א - התפשטות (כצורת אות ה"א שיש
67 לה התפשטות הן לרוחב והן לאורך), וי"ו -
68 המשכה מלמעלה למטה (כצורת אות וי"ו שהיא קו
69 ארוך), ה"א אחרונה - התפשטות. והם ד' שלבים
70 ומדרגות בהמשכת השפע מן המשפיע אל המקבל.

71 ובחינת ההארה הנמשך בהשתלשלות מדרגות
72 אלו הוא הארה מצומצמת לבד לגבי האור
73 אינסוף שלמעלה מהשתלשלות.

74 והנה, האור האלקי הנמשך ויורד דרך
75 "השתלשלות" ד' מדרגות הללו של שם הוי' -
76 לצורך קיום העולם (בלי ה"עבודה" דדירה
77 בתחתונים) - אינו אלא הארה מצומצמת לגבי אור
78 אינסוף ב"ה בכבודו ובעצמו.

79 וזהו ענין הבקשות בשמונה עשרה, היינו שיהיה
80 ברכה והמשכה הארה רבה ועצומה מלמעלה

מתגלה לאדם ולכל באי העולם שהקב"ה הוא
המנהיג והמקיים והמחי' את כל העולם, וממילא
יש גילוי אלקות בעולם.

ועוד, כידוע ומבואר בזהר דלית ברכתא שריא
באתר ריקניא [אין הברכה שורה במקום ריק],
דהיינו שאי-אפשר להיות המשכת האור אלא
אם כן יש כלים שישרה בהן, לכן אנו מבקשים
ענינים רפואות החולי וברכת השנים וכן כל
הברכות דשמונה-עשרה, שהם כלים שבהם
יהיה השראת אור אין-סוף.

עוד ענין בזה שתיקנו חז"ל לבקש בתפלה
בקשות פרטיות כמו רפואת חולים וברכת השנים:

מבואר בזהר, שכדי שהאור האלקי יומשך
למטה, צריך להיות כלי שהאור ישרה בתוכו, ובלי
הכלי אין האור נמשך כי אין הברכה העליונה
שורה במקום ריק.

ונמצא, אשר נוסף על זה שעל ידי הכלי ניכר
ו"נתגלה" האור, הנה גם עצם המשכת האור למטה
היא על ידי הכלי.

מכל זה מובן, אפוא, שהתוכן הפנימי של
הבקשות הפרטיות שבתפלה הוא פרט מהמכוון
הכללי של "עבודת התפלה", שתהי' המשכת אור
אין-סוף ב"ה.

אבל עיקר המכוון הוא ברוך אתה ה', שיהיה
המשכת אור אין-סוף.

אך מזה גופא מובן, דאע"פ שגם הבקשות
הפרטיות הם חלק מ"עבודת התפלה", סוף-סוף
עיקר המכוון של התפלה הוא (לא הבקשות
הפרטיות שהם "הכלים", אלא) הבקשה ד"ברוך
אתה ה'", שתהי' המשכת אור אין-סוף ב"ה למטה.

וזהו שאמרו רז"ל שח"י ברכות דצלותא הם
בגדר ח"י חוליות שבשררה, רצה לומר, שהם
כלים להמשכת וגילוי האור אין-סוף הנמשך על
ידי התפלה, כמו שהחוליות הם כלים לחוט
השררה הנמשך ממוח שבראש לתוכן.

על פי הנ"ל בביאור ענינם של הבקשות
הפרטיות - שמילוי בקשות אלו הוא "כלי" לגילוי
והמשכת אור אין-סוף - יובן מדוע דימו חז"ל את
ח"י הברכות הפרטיות שבתפלה לח"י חוליות
השררה:

מסדר ההשתלשלות, דהיינו ברוך אתה, והיינו
בבחינת שם הוי'.

וזהו עיקר ענין הבקשות שבשמונה-עשרה,
שתומשך מלמעלה "הארה רבה ועצומה" (ולא
הארה מצומצמת בלבד הנמשכת בהשתלשלות
ממדריגה למדריגה), היינו הארה מבחינת "אתה",
שהוא אור אין-סוף ב"ה שלמעלה מסדר
ההשתלשלות.

אמנם, המשכת אור אין-סוף "שלמעלה
מהשתלשלות" למטה בעולם היא "על ידי סדר
והדרגת ההשתלשלות, שזהו בחינת [ד' אותיות]
שם הוי' ". ולכן מבקשים "ברוך אתה הוי'".

[אך לכאורה צריך ביאור: אם כל "עיקר המכוון
בתפלה" הוא הבקשה ד"ברוך אתה הוי'", היינו שתהי'
המשכת אור אין-סוף ב"ה למטה, מהו תוכן הבקשות
הפרטיות ב"ב הברכות האמצעיות של תפלת שמונה-
עשרה?

על זה ממשך:]

ורופא חולי עמו ישראל ומברך השנים על-דרך
משל, הוא הכלי שבו מתגלה אלקותו ית' למטה
בגשמייות, בשנותן חיים ובריאות לחולים וברכה
על פני האדמה כו'.

נמצא שכל בקשות שבשמונה-עשרה הם כלים
לגילוי אלקותו ית' ממש למטה.

פירוש:

עיקר המכוון בתפלה הוא אכן "ברוך אתה
הוי'" - שתהי' המשכת אור אין-סוף ב"ה למטה,
והבקשות הפרטיות שבשמונה-עשרה אינם ענין
אחר, אלא הם הדברים ("כלים") שבהם ועל ידם
מתגלה אלקותו ית' בעולם, כי כדי שהאור האלקי
יומשך ויגיע עד למטה מטה בעולם הזה הגשמי,
וגם הגוף הגשמי (שאי אפשר לו להכיר ולראות
דברים רוחניים) יראה ויכיר את האור האלקי -
צריך האור להתלבש ב"כלי" ודבר גשמי שיוכל
להתגלות על ידו, וזהו ענין הבקשות הפרטיות על
הצרכים הגשמיים בשמונה-עשרה, שהם הדברים
וה"כלים" שבהם ועל ידם האלקות ניכרת ומתגלית
בפועל למטה, בעולם הזה הגשמי.

שכן, כאשר הקב"ה מקבל את בקשת האדם
ומשפיע לו חיים גשמיים ובריאות גשמית וכו', אזי

18 אור אין-סוף ב"ה בתוך העולמות; ואילו בספרי
19 חסידות עיקר ההדגשה הוא לבאר את דרכי
20 עבודת האדם לקונו, ולכן מבואר בהם כיצד
21 ההמשכות העליונות משפיעות על נפש האדם
22 בעבודתו לה'.

23 ולפיכך, בספרי הקבלה ההמשכה שעל ידי
24 התפלה נקראת "המשכת המוחין", לפי שהמשכת
25 אלקות מלמעלה (על-ידי התפלה) אל תוך
26 העולמות שלמטה, היא על-דרך חיות הנפש
27 הנמשכת מן המוח שבראש (על ידי חוט השדרה)
28 אל תוך אברי הגוף.

29 ואילו בספרי חסידות נקראת המשכה זו בשם
30 "המשכת הדעת", לפי שתוכן הענין של גילוי אור
31 אין-סוף ב"ה למטה בנפש האדם הוא - שתהי'
32 "התגלות אלקותו ית' גם בידיעה שלנו למטה, כמו
33 שהוא למעלה בידיעה העליונה".

ד"ה לא הביט און ביעקב פרק ב

1 כשם שח"י חוליות השדרה הם ה"כלים" לקבל
2 בתוכם את אור וחיות הנפש, הנמשכים מהמוח
3 שבראש על ידי חוט השדרה - כך הבקשות
4 והברכות הפרטיות הם ה"כלים" שבהם ועל ידם
5 נמשך ונתגלה האור אין-סוף (הנמשך על ידי
6 התפלה) למטה בעולם.

7 ונקרא על פי הקבלה "המשכת המוחין", וכמו
8 בחוט השדרה נמשך מוח.

9 ועל פי חסידות נקרא "המשכת הדעת",
10 התגלות אלהות למטה כמו למעלה:

11 המשכת האלקות שעל ידי התפלה נקראת
12 בספרי הקבלה בשם "המשכת המוחין", ואילו
13 בספרי חסידות נקרא ענין זה בשם "המשכת
14 הדעת".

15 וטעם החילוק:

16 עיקר המכוון בספרי קבלה הוא לבאר פעולת
17 התפלה למעלה, בספירות עליונות, ואופן המשכת

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

20 שבמעשה כנ"ל אין יתרון ולא גרעון מכמו שהוא
21 בעצם הרצון כו' וא"כ הרי כל מה שנמצא בשיתוף
22 כחות דמוח ולב ומעשה יחד שנק' התכללות לאחר
23 התחלקות הוא ממש מה שהי' תחלה בכח עצם הרצון
24 טרם שמתחלק במוח ולב כו' שנק' עצם הכולל מה
25 שעתידי להתחלק דהכל א' בלי תוס' ובלי גרעון כלל
26 וד"ל (וראי' לזה ממה שיוכל בחי' שיתוף כחות דאדם
27 להשלים לעצם הרצון כמו שהוא כמו להחיות נפשו
28 וכה"ג) ואמנם באמת בחי' התכללות שאחר התחלקות
29 אינו אלא ערך כח החצי מכח עצם הכולל מה שיתחלק
30 ממנו והוא כענין יש בכלל מאתי' מנה (וכידוע דחצי
31 התחתון דעליון הוא הכולל כל מה שמתפשט ממנו
32 בתחתון אבל לא חצי העליון) א"כ חצי התחתון דכתר
33 הנק' רצון הוא הכולל כל מה שבא ממנו משכל ולב
34 ומעשה ולזה בלבד יוכלו שיתוף כוחות דמוח ולב
35 להגיע ולהשיג ג"כ כנ"ל אבל לא לחצי העליון שבו
36 שהוא כח העצם כמו שהוא ממש טרם שנק' כולל מה
37 שעתידי להתפשט ממנו. ויובן דבר זה מכח העצם וכח
38 המתפשט שיש באדם כמו בכח התנועה להניע אם

1 (יז) והנה עכ"פ מבואר ומובן מכל הנ"ל בב' מדרגות
2 דבחי' אדם ובחי' שלמעלה מאדם שעיקר
3 כללות ענין ההפרש הוא כמ"ש במ"א שיש ב' מיני
4 התכללו' א' בחי' עצם הפשוט הכולל ריבוי שעתידי
5 להיות ממנו מפני שהוא הכולל כל פרטי חלקי' שבו
6 טרם שמתחלק והב' לאחר שנתחלק העצם לכמה
7 חלקים חוזר ומתכלל הכל כא' ונק' התכללות שאחר
8 התחלקות כמו מספר אלף שכולל אלף חלקים טרם
9 שמתחלק לאלף ונק' אלף במספר ע"ש שעתידי ליחלק
10 לאלף חלקים ואחר שמתחלק לאלף חוזר ומתכלל הכל
11 בכלי א' ונק' אחד דהיינו אלף א' כו' הרי לכאורה אין
12 הפרש בין בתחלה לבסוף כמו העיסה שהיא גדולה
13 וכוללת מאה עיסות קטנות כאשר יחלקה לק' וחוזרים
14 ומעריבים הק' חלקים ונעשה עיסה גדולה מה ניתוסף
15 בה מכמו שהיתה ומה נגרע ממנה וכן מאה כוחות
16 מחולקים בק' בנ"א כשישתתפו יחד או איש א' כולל
17 ק' כחות כא' אין יתרון ביניהם כלל וכך לכאורה בעשר
18 כוחות הנפש לאחר שנתחלקו מעצם הרצון בשכל
19 ושכל במדות ומדות במחשבה עד חלק האחרון יותר

27 עצם הרצון שבהעלם והיולי שכלא חשיב ב' הקצוות
28 דרצון ההפכיי' דחו"ג לגביו ע"כ יסבול בכח זה גם
29 המנגד מאד לרצונו וכידוע בענין מאריך אף לרשעים
30 להודיע כמה ארך אפים לפניו דזהו בבחי' פנימית
31 הכתר חצי העליון שבו כו' ולפי כ"ז מה שמבואר
32 במ"א בענין יחיד ואחד דאחד כולל הריבוי אחר
33 ההתחלקות וכמאמר איהו וחיויה חד כל זה רק מחצי
34 התחתון שבכתר שנחלק לג' קוין כמ"ש בפרדס ויחיד
35 הוא בלתי מתחלק כלל וכאשר יבא חלק מן העצם
36 הפשוט ה"ז כמו העצם בכלל ואין לחלק ביניהם כלל
37 וראה מכליון כל העצם גם בחלק א' מן העצם כמו
38 בחלק א' מעצם הרצון הפשוט באהבה או חסד או
39 ניצוח כו' וכן בכח המוליד או בכח השכל כו' אך
40 נקודת עצם הרצון שהוא נגמר ונשלם ע"י שיתוף
41 הכוחות המתפשטין מן העצם כשכל ומדות כנ"ל אין
42 זה נק' חלק מן העצם ממש שהוא לא נק' עדיין כולל
43 הריבוי אלא נק' דומה אל העצם והוא נק' אדם לשון
44 אדמה כו' והוא עיקר ההפרש בין יחיד לאחד והיינו
45 כח המוליד שבאדם שהוא מן העצם ומוליד בדומה לו
46 ממש והיינו ג"כ עיקר ההפרש בין תהו לתיקון כידוע
47 (אמנם במ"א משמע להיפוך מכל הנ"ל שיש יתרון
48 גדול באדם שכולל הריבוי יותר מן העצם שהרי יכול
49 לבא לבחי' ריבוי התכללות עד אין שיעור יותר מכמו
50 שהי' בעצם וכח המוליד יוכיח וגם ראי' ממ"ש באדם
51 ורדו כו' דהיינו כמו בחי' התנשאות העצמות ממש
52 שלמעלה גם מרצון עצמי וכמשי"ת) וד"ל:

הקדמת שער התשובה

1 להגביה משא או לזרוק אבן שבכח א' כלולים במשקל
2 א' ממש שהזריקה היא כח ההתפשטות לחוץ וההגבהה
3 הוא כח המתכווץ וסובל בעצם ודאי שקולי' כא' דהיינו
4 רק לפי מה שיש בכח העצם כמה לזרוק וכמה להגביה
5 וא"כ כל כח העצם נמשך בהגבהה או בזריקה שהרי
6 החלש כח עצמו כלה במעט התפשטות או במעט
7 הגבהה ואין האמת כן דודאי כח פשוט ועצמי בלתי
8 מוגבל ומה שיוגבל ממנו אם בהתפשטות וירידה או
9 בהגבהה זהו מה שנכלל בכח העצם והוא רק מחצי
10 התחתון שבו כנ"ל ולעולם לא ישיג כח כלול זה להגיע
11 לכח העצם ממש וכמו הכח השכל היולי ועצמי
12 שהתחכמות נק' התפשטות השכל לא יגיע לכל כח
13 העצם גם כשיזקין ויקנה חכמה יתירה בכל מיני חכמה
14 הרי נשאר בעצם כח השכל הרבה יותר רק שהוא
15 בהעלם והיולי וכמ"כ בכח המניע נשאר בעצם הכח
16 בהעלם יותר (וראה שבפחד יגביה משא יותר מכפי
17 ערך גילוי כחו כו') וכח המתפשט וכח המכווץ בשכל
18 הן חו"ג שבשכל כידוע ושניהם במשקל א' כנ"ל בכח
19 המניע וכללותם רק מכח החצי התחתון דעצם כח
20 השכל וכמ"כ גם בכח היולי ועצמי דרצון שודאי גם
21 ברצון יש בחי' חו"ג דבר והיפוכו רוצה מה שנפשו
22 מחמדתו ומסלק רצונו מאשר שנאה נפשו ושקולי' כא'
23 ממש אך עצם כח הרצון גדול הרבה מכללותם יחד
24 (וראי' מן הסבלנות שנק' ארך אפים שנק' גבור כאשר
25 יוכל לסבול דבר מה שמאד נגד רצונו כמ"ש טוב ארך
26 אפים מגבור שמוכרח לומר שגבורה זאת באה מכח

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

13 ענין זיעה הוא שמחמת חום או פחד ויראה יסוד האש
14 דוחה את יסוד המים לחוץ כו', וזהו ענין נהר דינור
15 שיוצא מזיעתן של חיות והיינו כי בחיות כתי' זעים
16 מחיל כסא שמחמת אימה ופחד שלהם לאלקות עי"ז
17 זעים ועל ראש רשעים יחול, והיינו שהוא בחי' כעס על
18 ההיפוך, שמחמת שהם בטלים באימה ויראה לאלקות
19 עי"ז ממילא נעשה כעס על ההיפוך מבחי' ביטול כו',
20 וכל שהביטול יותר גדול ממילא הכעס יותר על ההיפוך,
21 וכך צריך שיהי' בחי' לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר
22 דהיינו בחי' כעס על היצה"ר שהוא היפוך מבחי'
23 הביטול כו', וזהו בחי' דין על היצה"ר, והנה באמת גם
24 הנה"א עצמה צריך ג"כ בחי' דין, וזהו וגם אתה תדין

1 והנה במצות יש ג"כ ב' בחי' דהיינו רמ"ח מ"ע ושס"ה
2 ל"ת, וזהו לעבדה ולשמרה כו', והיינו כי רמ"ח
3 מ"ע הוא בחי' המשכת החסד למטה שהמצות הם
4 ממשיכי' גילוי אא"ס למטה, ושס"ה ל"ת הם בחי' אמת
5 שהם בחי' שמירה מהרע כו', וזהו ואת משמרת תשמור
6 כו' שהוא בחי' ל"ת שבתורה כו'. ואח"כ כתי' וגם אתה
7 תדין את ביתי שהוא בחי' נה"א, דהנה כתי' ושכנתי
8 בתוכם בתוכו לא נא' אלא בתוכם כו' וע"כ נק' בית
9 שהוא בחי' מכון לשבתו ית', אך הנה הנ"א צריך ג"כ
10 בחי' דין והוא בחי' לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר
11 כו', והענין הוא דהנה ארז"ל מזיעתן של חיות הקודש
12 נהר די נור יוצא על ראש רשעים בגיהנם יחול, והנה

11 והגם שנא' למעלה בחי' שמירה ואם את משמרת
12 תשמור, אך הנה יש ב' בחי' שמירה וכמ"ש ושמרתם
13 את משמרת עשו משמרת למשמרת, והיינו שבחי'
14 שמירה שמתחילה מדבר בבחי' שמירת שס"ה ל"ת
15 שבתורה שזה שייך גם לנה"א שגם לנה"א הם בחי'
16 שמירה, ותשמור את חצרי הוא בחי' שמירה של מצות
17 ד"ס שהם הוספות סייגי' וגדרים להוסיף שמירה כדי
18 שלא ליפול ח"ו ברע כו', ואז אם יש כל הד' בחי' הנ"ל
19 עי"ז ונתתי לך מהלכי בין העומדים האלה, שנעשה
20 בבחי' הילוך כו'.

כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך

בע"ה, שבת בהעלותך תרס"ו

1 את ביתי, והיינו שצריך שיהי' ממארי דחושבנא לפי
2 שכדי שיהי' כלי לבחי' גילוי אלקות צריך שיהי' נקי
3 מכל סיג ופגם, כמו למשל כשעושין דירה למלך צריך
4 לנקות אותו מקודם מכל דבר שאינו נקי, וזהו ענין מארי
5 דחושבנא לנקות א"ע מכל דבר ויקדש א"ע במותר לך.
6 וגם תשמור את חצרי זהו ענין נה"ב, כי ההפרש שבין
7 בית לחצר שהבית הוא מקורה וחצר אינו מקורה,
8 והיינו שעל נה"א שורה בחי' מקיפי' עליונים שהם
9 שומרים את הנפש מבחי' כל דבר רע, כי המקיף מסמא
10 עיני החיצוני' כו' משא"כ הנה"ב צריך שמירה כו'.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

23 להמשיך מעלמא דאתכסייא לעלמא דאתגלייא דהיינו
24 ע"י שמקשר א"ע לעשות רצה"ע, דבעת עשיית המצוה
25 ה"ה אז בעלמא דאתכסייא והמצוה היא גשמי' וה"ה
26 אתגלייא ומחבר הב' עולמות, אך את זה לעו"ז עשה
27 האלקים דכמו שיש עונג בקדושה כי אשר הוא לשון
28 תענוג, כמ"כ אם פוגמים במצות ח"ו ה"ה נגע כי נגע
29 הוא היפך ענג, ואעפ"כ לא יאמר נואש כי העצה לזה
30 תשובה מעומקא דליבא.
31 והנה הן צדיקים והן בע"ת צריכים להתיבה, והענין כי
32 בצדיקים התיבה הוא להגן עליהם, כי הנה כתיב
33 מים רבים היינו טרדת הפרנסה בריבוי מחשבות
34 הטורדות שזהו כמו מים שמשוטטות כמ"כ המחשבות
35 רבות עד שמקשר א"ע כאילו הם העיקר, ובריבוי
36 מחשבות יכול לבוא עד שיהי' ותשכח אל מחוללך
37 שיאמר כחי ועוצם ידי דהיינו שסובר מפני מה הרויח
38 מפני שעשה כך ומפני מה לא הרויח מפני שלא עשה כך,
39 ובאמת צריך לידע כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל
40 כמ"ש עיניך פקוחות על כל דרכי בנ"א לתת לאיש
41 כדרכיו, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין
42 עליו מלמעלה, ובאמת שרשם נעלה מהכרוזים, וא"כ אין
43 שום דבר נעשה מעצמו, וזהו רבות מחשבות בלב איש
44 ועצת הוי' היא תקום שמלמעלה היא העצה והקימה.

עשה לך תיבת

בס"ד פ' נח תרל"ב

1 **ובעבודה** הנה כתיב וידגו לרוב בקרב הארץ שיהי'
2 במדריגת דגים שבים בארץ דהיינו להמשיך
3 גילויים עליונים לארץ, ואם עדיין לא היו בים ואינם
4 יודעים עדיין מה הוא ים האין ימשיכו מהים, לזה הי'
5 קרי"ס, כי לכאורה אינו מובן למה הי' קרי"ס כי אותות
6 ומופתים היו נצרכים מפני שלא הניח פרעה לצאת את
7 בנ"י, אבל קרי"ס למה הי' נצרך, אך מפני שהי' עתיד
8 ליתן להם תומ"צ שהם מדריגות ספינה שמחברים
9 עלמא דאתכסייא עם עלמא דאתגלייא, לכן העבירם
10 בים וניתן להם הכח בכל עת ובכל רגע כשישראל
11 מקיים מצוה ימשיך המשכות אלקות, וזהו מ"ש חלקת
12 מחוקק ספון, מחקק בגימט' רמ"ח, ספון הוא מלשון
13 ספינה כי ספינה הוא ספון ה' וה"א הוא ה"א עילאה
14 שכינתא עילאה ובו ספון א"ס כמ"ש מה רב טובך אשר
15 צפנת בגימט' כתר, וכמו שבספינה יכולים לילך במים
16 שאין להם סוף, כן המצות ממשיכים א"ס ממש כי
17 מצות הם מצות המלך וכתר מל' שרשו ממל' שבכתר,
18 ודרך כלל הים הוא ים החכמה והחכמה מאין תמצא,
19 אבל האין שרשו מיש אמייתי והוא א"ס ממש אשר
20 ממנו הי' יכול להתהוות ספי' עד אין שיעור ומה
21 שנתהווה מספר ע"ס הוא ע"י צמצום עצום וע"י
22 המצות ממשיכים א"ס ממש וזהו עבודת הצדיקים

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

מבאר הרבי נ"ע: זהו מפני שכך יהיה רצון הבורא
שיפסדו יהיו נפסדים, וכל זמן שהרצון בהם שיהיו
בקיומן בלי הפסידות הרי הן קיימין כמו דבר הנצחי בו.
כלומר, נבראי צבא השמים מצד מהותם הם נבראים,
וממילא הם הווים ונפסדים, אלא שמצד רצון הבורא הם
קיימין כביום הבראם ללא חלישות והפסד, ולאחר ששת
אלפי שנים כשרצון הבורא יהיה שיפסדו - הם יפסדו
ויהיה "חד חרוב".
הרי המסקנה מכל האמור היא שאפשר להיות דבר שאין
לו סוף אף שיש לו תחלה, או מצד שהוא גילוי העצם
כדוגמת האור, או מצד שהוא נברא ויש בו את ענין
הנצחיות מצד רצון הבורא, ואילו לאידך: כל שאין לו
תחלה ממילא אין לו סוף, ואם כן אם היה הכוונה
במילים "אור אין-סוף" לאור של אין-סוף, וממילא
התואר "אין-סוף" הולך על עצמותו יתברך הוי ליה
למימר (היה לו לומר) לא שאין לו סוף, אלא שאין לו
תחלה כיון שזוהי מעלה גדולה יותר, וממילא נדע גם
שאינ לו סוף.
זו ההוכחה הראשונה לכך שפירוש המילים "אור
אין-סוף" אינו אור של אין-סוף, אלא שהאור עצמו הוא
אין-סוף (אבל יש לו תחילה כיון שהוא נמשך מהעצם).
ועוד - הוכחה שניה לכך: דעל עצמותו לא יתכן לומר
כינוי אין-סוף דפירושו הוא שאין-סוף להתפשטותו,
כלומר, הכינוי "אין-סוף" מתאים להאמר על דבר
ששייך בו התפשטות, שעליו אומרים שהתפשטותו היא
ללא סוף, והרי עצמותו אינו בבחינת התפשטות -
בעצמותו לא שייך כלל מושג של התפשטות, דכל עצמי
אינו מתפשט בו. - כיון שעצם הוא למעלה מגילוי
והתפשטות. ולכן, לא יתכן לומר שהתואר "אין-סוף"
הולך על עצמותו ממש.
אלא מכאן מוכח, שהכוונה באור אין-סוף על האור,
שהאור עצמו הוא אין-סוף ולא שהוא אור של אין-סוף,
וזה כנ"ל מצד שני טעמים:
א. דהאור יש לו תחלה שהוא העצמי רק שאין לו סוף

וכידוע שיש הפרש בין הקיום דדבר הנפסד להקיום
דדבר נצחי, דדבר הנפסד הנה גם בשעת קיומו הוא
בהפסידות והיינו שהוא תמיד בהפסידות - גם בזמן
מציאותו, הוא בתהליך של כליון והפסד, וכמו שכתב
הבחיי"ט⁹¹ שהתינוק משעה שנולד מתחיל להתייבש,
כלומר, אין זה שבשלב כל שהוא של החיים, האדם
מפסיק להתפתח ומתחיל להזקין ולהיפסד עד שבסוף
מת, אלא, מהרגע שהאדם נולד, כיון שהוא מוגבל, הוא
מתחיל להתייבש ולהיפסד, והדבר הנצחי הוא שאין בו
הפסידות כלל. אין בו כלל תהליך של כליון והפסד.
וכן הוא בצבא מעלה שבעת קיומם אין בהם הפסידות
כלל, וכדאיתא בתלמוד ירושלמי⁹² על פסוק⁹³ אלה
תולדות השמים והארץ בהבראם שמדרשו הוא שהם
חזקים כיום הבראם.
ובל זה שנבראי צבא השמים נשארים חזקים כביום
הבראם הוא רק מצד רצון הבורא דהרי מצד עצמן הרי
הן הווים ונבראים ומאחר שהם הווים הרי הן נפסדים
מצד עצמן, - מצד זה שהם נבראים הם מוגבלים, וכל
דבר שהוא מוגבל בטבעו, הוא כלה ונפסד, ואם כן איך
יכול להיות שהם קיימים באופן נצחי ללא היפסדות
כלל, אלא - וקיומן הוא רק מצד רצון הבורא בו. זה
שהם לא נפסדים זהו מחמת כח חיצוני - רצון הבורא,
ש"גזור" עליהם להיות קיימים באופן נצחי, היפך טבעם
כנבראים.
ועל זה מקשה הרבי נ"ע: ומה שאמרו רבותינו ז"ל⁹⁴
שית אלפי שני הוה עלמא וחד חרוב - ששת אלפי שנים
העולם יתקיים ובשביעית יחרב, דקאי (שהולך) על
כללות העולמות וההשתלשלות, לא רק על העולם הזה
הגשמי אלא גם על העולמות הרוחניים, וכמו שכתוב⁹⁵
כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני
עושה בו היינו, לעתיד לבוא יהיו שמים וארץ חדשים,
כיון שמה שיש היום יחרב, וכמו שנתבאר במקום אחר,
אם כן, כיצד הוסבר במאמר שהם נצחיים ואינם
נפסדים?

(91) על בראשית א, כח.

(92) דף ה, עמוד א': רבי יוחנן ור' שמעון בן לקיש. ר' יוחנן אמר
בנוהג שבעולם אדם מותח אוהל על ידי שרות רפה, ברם הכא וימתחם
כאהל לשבת וכתוב חזקים. רבי שמעון בן לקיש אמר בנוהג שבעולם אדם
נוטף כלים על ידי שרות הוא מעלה חלודה. ברם הכא כראי מוצק בכל
שעה ושעה הן נראין כשעת יציקתן. רבי עזריה אמר על הא דרבי שמעון
בן לקיש ויכולו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלהים ביום השביעי ויברך

אלהים את יום השביעי מה כתיב בתריה אלה תולדות השמים וכי מה ענין
זה אצל זה אלא יום נכנס יום יוצא שבת נכנס שבת יוצא חודש נכנס
חודש יוצא שנה נכנס שנה יוצא וכתוב אלה תולדות השמים והארץ
בהבראם ביום עשור ה' אלהים ארץ ושמים.
(93) בראשית ב, ד.
(94) ראש השנה לא, א.
(95) ישעיה סו, כב.

8 וגם אינו בבחינת התפשטות ששייך לומר עליו שהוא
9 ללא סוף.
10 ולהבין זה - את מהות המושג "אור אין-סוף" - צריך
11 להבין תחלה ההפרש בין אור לשפע ואת זה
12 שהמקובלים - חכמי הקבלה משתמשים על פי הרוב
13 בלשון אור לגילוי של הבורא, והחוקרים העוסקים
14 בלימוד האלוקות באופן של חקירה שכלית בלשון שפע.

שבת פרשת שופטים

1 להיותו בבחינת גילוי העצם שכמו העצם בו, ולכן
2 מדויק התואר "אין-סוף" לגבי האור דוקא, כי באמת
3 אין לו סוף אבל יש לו התחלה - העצם.
4 ב. וגם האור הוא בבחינת התפשטות דכיון שאינו עצם
5 אלא הארה, שייך בו מושג של התפשטות, דשייך לומר
6 עליו אין-סוף להתפשטותו בו. ולאידך על עצמותו ית'
7 יותר מתאים לומר ש"אין לו תחלה" ולא שאין לו סוף,

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים - חלק ב

1 עין ה' אל יריאיו - מפתחות החיצוניים, ועדיין אין עושין רצונו של מקום, ולכן רק בעין
2 אחת. אבל ע"י תורה שהיא מפתחות הפנימיים, באה המשכת המוחין, חכמה ובינה
3 בגילוי, ונקרא עושין רצונו של מקום, ו"עיני" ה' אל צדיקים.

22 המחין חכמה ובינה, וכמאמר "אלפים שנה קדמה
23 תורה לעולם", ואור זה הוא שמאיר בגילוי בלי הסתר,
24 והינו שנמשך מלמעלה מדרך הטבע בלבושי הטבע,
25 ולכן הגה על ידי קביעת עתים לתורה נמשך שפע
26 ברכה העליונה. וזהו "עיני ה' אל צדיקים", שמביט
27 עליהם בשתי עיניו, וידוע דשם צדיק הוא לשון זכאי,
28 דעקר ענין התורה הוא קיום המצות בהדור כמו שהן
29 על פי תורה, ואז הוא "עושים רצונו של מקום"
30 ברוך-הוא. נמצא דהבטה בשתי עיניו הוא יתרון לגבי
31 ההבטה בעין אחת, דהבטה בעין אחת הגה כללות
32 האור הוא הארה בלבד שבא על ידי הצמצום, והוא
33 אור השיף אל העולמות, ובעבודה הוא עדין "אין
34 עושים רצונו של מקום", לפי שהיא רק המבוא
35 והכניסה להיות חרד לשמר ולעשות, אבל ההבטה
36 בשתי עיניו, הגה כללות האור הוא אור המחין, דמחין
37 לגבי מדות הוא עצמות, ולכן נקרא "מפתחות
38 הפנימיים", וההבטה בשתי עיניו שמאיר בגילוי, וכן
39 בעבודה הוא ענין "עושין רצונו של מקום" ברוך-הוא.

שבת פרשת משפטים, פרשת שקלים, תרצ"ד

4 וזהו "עין ה' אל יראיו", בחינת עין אחת, ונתבאר
5 לעיל דכשם שהתהוות היא בדרך אין-ערוף,
6 הגה כמו כן ההשגחה היא בדרך אין-ערוף, והינו
7 דכשם שהתהוות היא מאין לישי, הגה כמו כן
8 ההשגחה היא מאין לישי, ונתבאר דההשגחה עצמה
9 הוא ענין השפעה, והראיה בעין אחת הפונה
10 שההשפעה באה בבחינת הסתר והעלם, וזהו "עין ה'
11 אל יראיו", שמביט עליהם בעינו אחת, ונקרא
12 "מפתחות החיצוניים", והוא עדין "אין עושים רצונו
13 של מקום", לפי שהיו עדין רק כניסה ומבוא להיות
14 חרד לשמר ולעשות, וההמשכה כללית מלמעלה היא
15 רק ההארה אלקית השיכה אל העולמות. אבל תורה
16 היא מפתחות הפנימיים, הינו המשכת בחינת עצמות
17 שלמעלה מבחינת מקור העולמות, דהמקור לעולמות
18 הוא מהמדות, כמו שכתוב "כי ששת ימים עשה ה' ו'
19 שהן ששה מדות עליונות, וכתוב "זכר רחמיו וחסדיו
20 כי מעולם המה", ובדרך פרט היא הארה חיצונית
21 מבחינת מלכות, אבל על ידי התורה היא המשכת

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

1 ביום שלישי, י"ט כסלו, התפלל הקהל בבית
2 הכנסת הגדול שבחצר, בבית הכנסת הקטן שבחצר,
3 בכל בתי המדרש שבעיר, כל מקום היה מלא אנשים.
4 תושבי ליאדי הכריזו שבמשך השבוע עד אחרי
5 שבת הבאה, יפורנסו כל האורחים בלי תשלום. וכך
6 אכן היה. תושבי ליאדי היהודים הראו אז תכונת
7 המדה הטובה היהודית של הכנסת אורחים תוך
8 החיבה הגדולה של אהבת ישראל.
9 יש לציין שגם תושבי ליאדי הלא יהודים, לקחו
10 חלק מסויים בהכנסת אורחים זו. הרבה עשרות
11 תושבי ליאדי הלא יהודים פינו את בתיהם עבור
12 האורחים שלא נמצא עבורם מקום לינה בבתים
13 יהודיים.
14 הכנסת אורחים מיוחדת הראה מנהל חוותו של
15 הפירשט ליובאמירסקי, האוהב ישראל יאן
16 טשעמערניסקי, שהודיע לקהילה היהודית בליאדי
17 שמחווותו של פירשט ליובאמירסקי יישלח להם כל
18 יום שבעים וחמשה פודים⁹³ קמח שיפון לאפיית
19 לחם, שלש בהמות ומספר עגלים לשחיטה כשרה,
20 ומספר מגררות עם חציר ושיבולת שועל עבור סוסי
21 העגלות.
22 הכריזו שאחרי זמן מנחה גדולה יתאסף כל הקהל
23 בבית המדרש הגדול שבחצר, שם יבוא הרבי לומר
24 מאמר חסידות.
25 בית המדרש הגדול, ואוהל הקיץ, היו מלאים
26 אנשים מפה אל פה. באמצע בית המדרש עמדה
27 בימה גדולה ועליה - שולחן גדול.
28 החסיד ר' שמואל אלי' הצרוד - ידוע היטב בקול
29 הארי החזק שלו - הכריז שמיד יבוא הרבי, שכולם
30 יהיו שקטים. מ"שא" של ר' שמואל אלי' רעדו
31 הברכיים.
32 מיד נראתה קבוצת אברכים, בעלי כתפים רחבות,
33 עם ידים ורגלים, שבמשך רגעים ספורים עשו דרך
34 רחבה למעבר בשביל הרבי בניו ואחיו.
35 כשהרבי נראה בפתח הכניסה, נפל עליו מורא
36 ופחד של הדרת כבוד פנימי. ובתוך כך נשמע קולו של
37 הרבי בנגנו את התנועה הידועה על המלים "צאינה
38 וראינה".

39 הרבי נכנס בלווית כ"ק אחיו מהרי"ל מימינו, וכ"ק
40 אחיו ר' מרדכי⁹⁴ משמאלו.
41 בשורה השניה הלכו כ"ק אחיו הר' משה⁹⁵ עם
42 שני הזקנים הידועים.
43 בשורה השלישית הלכו כ"ק בניו הרבי⁹⁶ וכ"ק ר' חיים
44 אברהם⁹⁷ מימינו וכ"ק הר' משה⁹⁸ משמאלו
45 והרבי⁹⁹ הלך באחרונה.
46 בהגיעם למדרגות הבימה שר הרבי את התנועה
47 הידועה עם המלים "א-לי אתה ואורך אלקי
48 ארוממך".
49 הרבי התיישב ליד השולחן על הבימה וכל מלוויו
50 התיישבו מסביב לשולחן.
51 הרבי שר את הניגון הידוע וההתלהבות הפנימית
52 גדלה מרגע לרגע והשקט מטיל אימה פנימית.
53 הרבי אומר מאמר חסידות, מתחיל בפסוק¹⁰⁰
54 "פדה בשלום נפשי", הוא המאמר "ויאבק איש עמו"
55 שנדפס ב"תורה אור".
56 כשגמר הרבי אמירת המאמר, התחיל החסיד ר' נפתלי
57 סנדר - מגן חסידי ידוע - לשיר ניגון שמח,
58 והחסיד ר' שמואל אליהו הצרוד הכריז שכל הקהל
59 ישתתף בשירה אך בסדר מסודר.
60 בבית המדרש של "יחידות" של הרבי היה ערוך
61 שולחן עם סעודת הודאה, בה נכחו הרבי ואחיו ובניו
62 ויחיד סגולה מזקני החסידים שזכו לכך.
63 כ"ק ר' משה, בנו של הרבי, סיפר אחרי בקשות
64 והפצרות רבות, לחלק קטן מאיתנו מה שהרבי דיבר
65 בסעודת ההודאה.
66 מה ששמענו מר' משה שמרנו בסוד גמור, כך היה
67 המדובר, ורק אימרה אחת הנוגעת להנהגת החסידים
68 - אמר הרה"ח ר' אייזיק - אספר לכם.
69 הרבי אמר: קבלתי מהסבא - מורנו הבעל-שם-
70 טוב - אשר שטות, לא רק רוח שטות, אלא שטות,
71 מה שאנשים קוראים אדם לא חכם, עצבות והרגשת
72 מעלת עצמו - הם אצל חסידים עבירות דאורייתא.
73 חכמה - מה שאנשים קוראים אדם חכם, שמחה
74 על-ידי מציאת הטוב והמשמח בכל דבר וזריזות
75 במתנות - הרי הם אצל חסידים מצוות דאורייתא.

שבת חזרה"מ פסח, ה'ת"ש

(93) נפטר בשנת תר"ח ומ"כ בליובאוויטש. ראה אודותיו התמים ח"ח

ע' ח.

(93) ראה אודותיו ברשימות כ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ד רבנו הזקן (נמצא בדפוס).

(93) אדמו"ר הצ"צ.

(93) תהלים נה, יח.

(93) פוד הוא לערך טז קילוגרם.

(93) הי' רב באורשא - פלך מאגילעוו - וכינוי משפחתו פויזנער. נפטר

יא אדר תקפ"ג, ומ"כ בקאפוטט. ראה התמים ח"ב ע' נא.

(93) הי' רב בבאיינעוו - פלך מאגילעוו, בליעפלי - פלך ויטבסק -

וברודני. ומ"כ שם בחיי רבנו הזקן. ראה התמים שם.

(93) אדמו"ר האמצעי.

אגרות קודש

ב"ה א, י"ט שבט תרצ"ז

פאריס

אל חברי ועד בנין בית כנסת ומדרש
חב"ד בעי"ת תל-אביב יע"א, ה' עליהם
יחיו

שלום וברכה.

1 במענה על מכתבם מיום כ"ד טבת העבר, בהצעה על
2 אודות בנין בית כנסת ובית מדרש נוסח חב"ד. ההצעה
3 היא ישירה נכונה ונחוצה במאד. ולא אפונה אשר בעזרתו
4 ית' יעזרו במפעל הרם והנשגב הלזה גם משארי מפלגות
5 היראים ומחבבי שומרי תורה ומצוה.
6 בדבר המקום, הנה צריכים לבחור בעז"ה במקום
7 מרכזי בעיר, ושטח גדול המספיק לכמה בנינים הדרושים
8 לצרכי רבים, בית כנסת ומדרש מרוחקים, מקום לשיבה,
9 להכנסת אורחים, לחדרי תשב"ר, בית הטבילה, בית עם
10 מדורים אחדים בשביל כוהני העדה בעדת חב"ד, הרב
11 ועוד.

12 מובן הדבר אשר בשעה ראשונה אין גם לחשוב בזה,
13 אבל השטח צריך להיות מתאי לכל הדרוש לטובת העדה.
14 וכנודע פירושו של מ[נ]רנו הבעש"ט נ"ע זי"ע, והי' כי יהי'
15 ראשיתך מצער, בעבודה אמיתית עיונית פנימיות
16 ומסודרה לאט לאט צעד אחר צעד ברצון פנימי ובתשוקה
17 עצמית, הנה בחסדי אל עליון אחריתך ישגא, עד כי
18 בעז"ה יגיע לבחינה ומדריגה מאד, שהיא בלי גבול, והיא
19 בחינת נחלה בלי מצרים.

20 והנה בדבר השם אשר יקראו את בית הכנסת הלזה,
21 הייתי חפץ לשמוע עוד הצעות בזה, ומבין כולם אבחר את
22 אשר יקרא לבית הכנסת חב"ד המרכזי אשר בתל-אביב,
23 לטובה ולברכה בתוך שארי בתי תפלה ובתי מדרש יצי".
24 אמנם לכל לראש צריכים להשיג המקום המוכשר
25 במרכז העיר, והשי"ת יהי' בעזרם בגשמיות וברוחניות.
26 ידידם עוז הדורש שלומם טובם והצלחתם ומברכם
27 בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר

28 יוסף יצחק.

אג"ק מוהר"י צ' כרך יד

המשך מעמוד כא

ד"ם⁶ שהוא אחורי שם אהי' שבכינה.

ויו"ל הג' אותיות דעש"ו, רומזים על זה שהוא יונק
מהג' בחי' גבורות הנ"ל.⁷
והיינו:

נ', הוא מה שיונק מגבורות דבינה, שבכינה הוא רק
הנקודות⁸ דשם אלקים כמ"ש בפרשת אחרי דף ס"ה הנ"ל

שמספרם⁹ ע'.

ו' הוא מה שיונק מאלקים דפחד יצחק, פח"ד יצח"ק
מספרו ש'.

ו' הוא מה שיונק מגבורות דמל', שהגבורות במל'
הם בדעתה ששם הוא התקבצות כל הה' גבורות, והאות
העיקרי דדעת הוא ו' כמ"ש בע"ח שער הירח בדרוש
דאטב"ח בענין אותיות ד"ם ע"ש.

אנא גרימנא לך בגין דאנת בני, כי יצחק הוא
כללות ענין¹⁰ הגבורות והדינים.

ועל דא ועל חרבך תחי', אמר רק חרב ולא דינא
ודמא, יען כי חרב שהוא יניקתו מגבורה דז"א הוא
הגבורה היותר קשה. גם מה דאנת בני הוא מגבורה
דיצחק, שיצחק ביחוד הוא גבורה דז"א פחד.

גם שם אלקים דגבורה כולל ב' השמות דבינה ומלכות
אהי' אד', כי מספרו בשניהם¹¹ יחד, וכן עד"ז אות הראשון
דחרב ח' מספרו כאות הראשון דד"ם די"ן יחד.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד צח

9 כידוע, דכל נקודה הוא מספר עשר והנקודות דשם "אלקים" הוא:
"אלקים", סך הכל שבע נקודות, בגי' שבעים.

10 ראה פרס שער (כג) הכינויים פרק ד'. מאמרי אדמו"ר הזקן
פרשיות התורה חלק ב עמוד תקפ, ובהנסמן בהערות שם.

11 (פירוש: אהי' (בגי' 21), + אדנ"י (65) = 86, כמספר "אלקים" - 86.

6 פירוש: אהי' (בגי' 21), ובאחוריים כזה: א' (1), + א"ה (6), +
אה"י (16), + אהי"ה (21) = 44, כמספר "דס". וראה לקוטי תורה
פרשת פקודי ז, ד וז"ל: "שם אהי' במילוי יודי"ן שהוא פנימיות בינה.
והענין כי הנה הדם הוא הנפש והוא המח' לכל האברים והוא מבחי'
בינה, וגם שם אהי' בריבוע גימטריא דם כמ"ש בע"ח" (שער הארת
המוחין פרק ז).

וא' הטעמים בזה כי שם "אהי" ברבוע כזה: א', א"ה, אה"י, אהי"ה, בגי'
דס (44), וכמו שה"דס" הוא חיות הגוף, כן "בינה" הוא חיות המדות.
7 "ומספר די"ן חרב" ד"ם הוא שי"ח שהוא הש"ך דינים בהסר הב'
שרשים ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת יתרו בענין אליעזר ע"ש.
ואם יהי' כ"א מהם בא' בסוף, דינא חרב"א דמ"א, הוא מספר* א"ך
ר"ק שהם מיעוטין הרמוזין על גבורות, ועיין בע"ח שער לאה ורחל
פ"ה". (לקוטי לוי יצחק כאן)

* פירוש: דינ"א (בגי' 21), + חרב"א (211), + דמ"א (45) = 321, וכן א"ך (21), + ר"ק
(300) = 321.

8 דבבינה הוא שם הוי' בנקודות אלקים. דמבינה רק דינין מתערין -
(משתלשל) מני', כנ"ל הערה 6.

פרשת תצוה

כז וַיֹּאמֶר ה' אֵלֶיךָ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ
שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
כח בְּאֵהָל מוֹעֵד מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר עַל־הַעֲדֹת
יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֶן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה
חֲקֵת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ׀
כח ׀ וַיֹּאמֶר הַקֹּרֵב אֵלֶיךָ אֶת־אֶהְרֹן אֶחֱיִיךָ
וְאֶת־בָּנָיו אֲתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ לִי אֶהְרֹן
נָדָב וָאִיִּיהוָה אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן:
ד וַעֲשִׂיתָ בְּגִד־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֱיִיךָ לְכָבוֹד
וּלְתַפְאֶרֶת: ׀ וְאֵתָּה תִדְבֹּר אֶל־כָּל־חֲכָמֵי־לֵב
אֲשֶׁר מִלֵּאֲתֵי רֹחַ חֲכָמָה וַעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן
לְקֹדֶשׁוֹ לְכַהֲנוֹ לִי: ׀ וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ
חָשֹׁן וְאַפֹּדֶר וּמַעֲלִיל וְכֹתֶנֶת תִּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט
וַעֲשׂוּ בְּגִד־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אֶחֱיִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ לִי:
ה וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־
הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: (יז)
ו וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב: ׀ שְׁתֵּי כֹתֶפֶת
חִבְרֹת יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבֵּר: ׀ וְחֹשֶׁב
אֶפְדֹתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כִּמְעַשְׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר:
ז וְלִקְחֹתָ אֶת־שְׁתֵּי אַבְנֵי־שֹהֶם וּפְתַחְתָּ עֲלֵיהֶם
שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ישראל) שֵׁשֶׁה מִשְׁמֹתָם עַל
הָאֶבֶן הָאַחַת וְאֶת־שְׁמוֹת הַנּוֹתָרִים עַל־
הָאֶבֶן הַשְּׁנִית פְּתוֹלְדֹתָם: ׀ מַעֲשֶׂה חֶרֶשׁ אֶבֶן
פְּתוּחֵי חֹתָם תַּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֶבְנִים עַל־שְׁמֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִסִּבַּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
ח וְשְׁמֹתָ אֶת־שְׁתֵּי הָאֶבְנִים עַל כֹּתֶפֶת הָאֶפֶד
אֶבְנֵי זָכָרָן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂאָ אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם
לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כֹתֶפָיו לְזָכָרָן: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כז עמ' 198)

ולבי אומר לי, שהוא... כמין סינר... שחוגרות השורות

(רש"י כח, ד)

מספר, שפעם ראה רש"י שרה רוכבת על סוס
כשהיא חגורה בסינר. בתחלה הצטער על כך שראה
מראה כזה, אך כשכתב את פרושו נחה דעתו, כי זה
סיע לו להבין את מעשה האפוד. ויש לומר שזהו שרמו
רש"י "ולבי אומר לי": הכח להוציא דבר חיובי ממארה
שלילי נובע מדרגת 'יחידה', העצם של הנפש האלקית,
שמקום משכנה בלב.

שני י וַעֲשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת זָהָב: ׀ וְשְׁתֵּי שְׂרָשְׁרֹת זָהָב
מְהוֹר מְגִבֹּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְּתָה
אֶת־שְׂרָשְׁרֹת הָעֶבֶת עַל־הַמִּשְׁבְּצֹת: ׀
ט וַעֲשִׂיתָ חָשֹׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב כִּמְעַשֶׂה
אֶפֶד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתּוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מִשְׁוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: ׀ רְבֹעַ יִהְיֶה כְּפוֹל וְרֹת
אַרְבֹּ וְרֹת רַחְבּוֹ: ׀ וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֶבֶן
אַרְבַּע טוֹרִים אֶבֶן טוֹר אָדָם פְּטֻדָה וְכֹרֶת
הַטּוֹר הָאֶחָד: ׀ וְהַטּוֹר הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סָפִיר וְיַהֲלֹם:
י וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לָשֵׁם שָׁבוּ וְאַחֲלָמָה: ׀ וְהַטּוֹר
הָרְבִיעִי תְּרָשִׁישׁ וְשֹהֶם וְיִשְׁפָּה מִשְׁבָּצִים זָהָב
יְהִיוּ בְּמִלּוֹאֲתָם: ׀ וְהָאֶבְנִים תְּהִיִּין עַל־שְׁמֹת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחֵי
חֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תְּהִיִּין לְשָׁנִי עֶשֶׂר שְׁבֹט:
כ וַעֲשִׂיתָ עַל־הַחָשֹׁן שְׂרָשֶׁת גְּבִלֹת מַעֲשֶׂה עֶבֶת
זָהָב מְהוֹר: ׀ וַעֲשִׂיתָ עַל־הַחָשֹׁן שְׁתֵּי טַבָּעוֹת
זָהָב וְנִתְּתָ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
הַחָשֹׁן: ׀ וְנִתְּתָה אֶת־שְׁתֵּי עֶבֶתָת הַזָּהָב עַל־
שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת אֶל־קְצוֹת הַחָשֹׁן: ׀ וְאֵת שְׁתֵּי
קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֶבֶתָת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצוֹת
וְנִתְּתָה עַל־כֹּתֶפֹת הָאֶפֶד אֶל־מֹול פָּנָיו:
כ וַעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְשְׁמֹתָ אֹתָם עַל־שְׁנֵי
קְצוֹת הַחָשֹׁן עַל־שְׁפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֶפֶד
בֵּיתָה: ׀ וַעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנִתְּתָה אֹתָם
עַל־שְׁתֵּי כֹתֶפֹת הָאֶפֶד מִלְּמַטָּה מִמֹּול פָּנָיו
לְעֹמֶת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאֶפֶד: ׀ וְיִרְכָּסוּ
אֶת־הַחָשֹׁן כְּתִיב מִמְּבַעְתּוֹ קִיר מִמְּבַעְתּוֹ אֶל־טַבָּעוֹת

אֲכַנְיָם וּמִגְבְּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד
וּלְתִפְאָרֶת: ^א וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אֶחָיִךְ
וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמִשְׁחַת אֹתָם וּמִלֵּאת אֶת־יָדָם
וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנִי־לִי: ^ב וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנָסִי
כָּד לְכִסּוֹת בָּשָׂר עֲרוֹה מִמַּתָּנִים וְעִדְיֹרִים
יִהְיוּ: ^ג וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם אֶל־
אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁרֵת
בְּקֹדֶשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עֹן וּמָתוּ חֲקַת עוֹלָם לֹא

וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 337)

וְנִשְׁמַע קוֹל בְּבֹאֵי אֶל הַקֹּדֶשׁ (כח, לה)

אָדָם שֶׁנֶּאֱבָק בִּישׁוֹת שְׁלוֹ - עֲבוּדָתוֹ הִיא בְּרַעַשׁ
וּבִסְעָרָה, כְּבוֹרַח מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה. זֶהוּ מֵה שְׁשׁוּלֵי הַמַּעֲשֵׂה,
שְׂרומִזִּים לִיהוּדֵי שְׁנַמְצָא בְּדִרְגָּה פְחוּתָה זו, מִשְׁמַעִים קוֹל.
מֵה־שְׁאִין־כֵּן אָדָם שֶׁהֵגִיעַ כָּכָר לְבִטּוֹל גָּמוּר, עֲבוּדָתוֹ הִיא
בִּ"קוֹל דְּמָמָה דְּקָה", "לֹא בְּרַעַשׁ ה'".

רביעי **כט** וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם
לְקֹדֶשׁ אֹתָם לְכַתֵּן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם: ^א וְלָחֶם מִצּוֹת וְחֵלֶת מִצַּת
בְּלוֹלֹת בִּשְׁמֵן וְרִיקְיָ מִצּוֹת מִשְׁחִים בִּשְׁמֵן סֹלֶת
חֲטִיִּם תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ^ב וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סֵל אֶחָד
וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בֶּסֶל וְאֶת־הַפֶּר וְאֵת שְׁנֵי
הָאֵילִם: ^ג וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם: ^ד וְלָקַחְתָּ אֶת־
הַבָּגָדִים וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֹּהֵנֶת וְאֵת
מַעֲלֵי הָאֹפֶד וְאֶת־הָאֹפֶד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאִפְדַּת לֹא
בְּחֹשֶׁב הָאֹפֶד: ^ה וְשַׁמֵּת הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ
וְנָתַתָּ אֶת־גֹּזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת: ^ו וְלָקַחְתָּ
אֶת־שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וַיִּצְקֵת עַל־רֹאשׁוֹ וּמִשְׁחַתָּ
אֹתוֹ: ^ז וְאֶת־בָּנָיו תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּם בְּתִנּוֹת:
^ח וְחִגְרַתָּ אֹתָם אֲבָנֹת אֶהֱרֹן וּבָנָיו וְחִבַּשְׁתָּ לָהֶם
מִגְבְּעוֹת וְהִיתָה לָהֶם כֹּהֵנָה לְחֲקַת עוֹלָם
וּמִלֵּאת יַד־אַהֲרֹן וַיַּד־בָּנָיו: ^ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפֶּר
לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וּסְמַךְ אֶהֱרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם

הָאֹפֶד בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לַחֲיוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאֹפֶד
וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֹפֶד: ^כ וְנִשְׂא אֶהֱרֹן
אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ
בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרָן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד:
^{כא} וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־
הַתָּמִים וְהָיוּ עַל־לֵב אֶהֱרֹן בְּבָאוֹ לִפְנֵי יְהוָה
וְנִשְׂא אֶהֱרֹן אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ
לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 12 עמ' 151)

שְׁשֵׁה מִשְׁמַתָּם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת (כח, י)

רֹאשִׁי תְּבוֹת שְׁמַע, שְׁאֲמָרוּ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וגו' (בצל הַטּוֹרִים)
רְצוֹנוֹ לומר, שֶׁהַשְׁכָּטִים אָמְרוּ לַעֲקֹב "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל . .
אֵין בְּלִבֵּנוֹ אֵלָּא אֶחָד", וְאִזּוּ פֶתַח יַעֲקֹב וְאָמַר "בְּרוּךְ שֵׁם . .
לְעוֹלָם וָעֶד" (פסחים נו, א). וְלִפִּי זֶה, שְׁשֵׁת הַשְּׁמוֹת וְכ"ה
הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּתֶף יְמִין הֵן לִנְגִיד שְׁשֵׁת הַמַּלִּים וְכ"ה אוֹתִיּוֹת
שֶׁל שְׁמַע יִשְׂרָאֵל; וְשְׁשֵׁת הַשְּׁמוֹת וְכ"ה אוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּתֶף
שְׂמָאל הֵן לִנְגִיד שְׁשֵׁת הַמַּלִּים וְכ"ה אוֹתִיּוֹת שֶׁל 'בְּרוּךְ שֵׁם'
(עם הַפּוֹלֵל).

שלישי לא וַעֲשִׂיתָ אֶת־מַעֲלֵי הָאֹפֶד כְּלִיל תְּכֵלֶת:
^א וְהָיָה פִּירֵאשׁוֹ בְּתוֹכָם שְׁפָה יִהְיֶה לִפְּנֵי סָבִיב
מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקְרַע:
^ב וַעֲשִׂיתָ עַל־שׁוּלָיו רִמְזֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי עַל־שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמָנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:
^ג פַּעֲמָן זָהָב וְרִמְזֵי פַעֲמָן זָהָב וְרִמְזֵי עַל־שׁוּלֵי
הַמַּעֲשֵׂל סָבִיב: ^ד וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשֵׁרֵת וְנִשְׁמַע
קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבִצְאָתוֹ וְלֹא
יָמוּת: **ס** ^ה וַעֲשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתְחָתָה עָלָיו
פֶּתוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַיהוָה: ^ו וְשַׁמֵּת אֹתוֹ עַל־
פֶּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מֹול פְּנֵי־
הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה: ^ז וְהָיָה עַל־מִצְחָ אֶהֱרֹן וְנִשְׂא
אֶהֱרֹן אֶת־עֹן הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר יִקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְכָל־מַתָּנֶת קֹדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד
לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה: ^ח וְשַׁבְּצָתָה הַכֶּתֶת שֵׁשׁ
וַעֲשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֲבָנֹת תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רִקְם:
^ט וְלִבְנֵי אֶהֱרֹן תַּעֲשֶׂה כֶּתֶת וַעֲשִׂיתָ לָהֶם

על־ראש הפר: ^א וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^ב וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנִתְּתָהּ עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יֶסֶד הַמִּזְבֵּחַ: ^ג וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמִּכְסֶּה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד וְאֶת שְׁתֵּי הַכִּפֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ: ^ד וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרֹו וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא: ^ה וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^ו וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמֹו וְזִרְקָתָהּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ז וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח עַל־נִתְחָיו וְרַחֲצָה קֶרְפוֹ וְכִרְעָיו וְנִתַּח עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ: ^ח וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַהּ עֹלָה הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹוֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (27 קוטי שיחות כו עמ' 246)

מִשְׁחִים בְּשֶׁמֶן (כט, ב)

מוֹשַׁח בְּמִין כ"ף יוֹנִית (רש"י)

בימי חֲנֻכָּה טָמְאוּ הַיּוֹנִים אֶת כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּהֵיכָל, פָּרַט לַפֶּךָ אֶחָד שְׁנֵשָׁאָר טָהוֹר. וּמִבָּאָר עַל כֵּן, שֶׁשֶּׁמֶן הַהֵיכָל – הֵינּוּ חֲכָמָה שֶׁבִּקְדֻשָּׁה (שֶׁמֶן רוֹמֵז לְחֲכָמָה), שֶׁהַיּוֹנִים נִלְחָמוּ בָּהּ. פֶּךָ הַשֶּׁמֶן – הֵינּוּ סְפִירַת הַכֶּתֶר, שֶׁבִּכְתָּהּ הִתְגַּבְּרוּ עַל הַיּוֹנִים וְנִצְחוּם. זֶהוּ הַרְמוֹז בְּכ"ף יוֹנִית – בְּכָתוּב שֶׁל אוֹת כ"ף, רֹאשִׁי תְבוֹת כֶּתֶר, נִתֵּן לְנֹצֵחַ אֶת הַיּוֹנִים וְאֵף לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּשִּׁפְתָּם בִּקְדֻשָּׁה, לְצַרֵּף הַמְּשִׁיחָה.

חֲמִישִׁי ^י וְלָקַחְתָּ אֶת הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^כ וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדָּמֹו וְנִתְּתָהּ עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן אֹהֶרֶן וְעַל־תְּנוּךְ אֹזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלָם הַיְמָנִית וְזִרְקָתָהּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^{כא} וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִיִּיתָ עַל־אֹהֶרֶן וְעַל־בָּגְדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בָּגְדֵי בָנָיו אֹתָם וְקִדַּשׁ הוּא וּבָגְדָיו וּבָנָיו וּבָגְדֵי בָנָיו אֹתָם: ^{כב} וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּה

וְאֶת־הַחֵלֶב ^א הַמִּכְסֶּה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת הַיִּתְרֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן וְאֶת שְׁתֵּי הַכִּפֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ: ^ב וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרֹו וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא: ^ג וְלָקַחְתָּ מִדָּם הַפָּר וְנִתְּתָהּ עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעְךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יֶסֶד הַמִּזְבֵּחַ: ^ד וְאֶת־בֶּשֶׂר הַפָּר וְאֶת־עֲרֹו וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִשְׂרֹף בְּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה חֲטָאת הוּא: ^ה וְאֶת־הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח וְסָמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^ו וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמֹו וְזִרְקָתָהּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^ז וְאֶת־הָאֵיל תִּנְתַּח עַל־נִתְחָיו וְרַחֲצָה קֶרְפוֹ וְכִרְעָיו וְנִתַּח עַל־נִתְחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ: ^ח וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאֵיל הַמִּזְבֵּחַהּ עֹלָה הוּא לַיהוָה רִיחַ נִיחֹוֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה הוּא: ^ט וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַשֵּׁנִי וְסָמְכוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: ^כ וְשַׁחַטְתָּ אֶת־הָאֵיל וְלָקַחְתָּ מִדָּמֹו וְנִתְּתָהּ עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן אֹהֶרֶן וְעַל־תְּנוּךְ אֹזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֶן רִגְלָם הַיְמָנִית וְזִרְקָתָהּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ^{כא} וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִיִּיתָ עַל־אֹהֶרֶן וְעַל־בָּגְדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בָּגְדֵי בָנָיו אֹתָם וְקִדַּשׁ הוּא וּבָגְדָיו וּבָנָיו וּבָגְדֵי בָנָיו אֹתָם: ^{כב} וְלָקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֵלֶב וְהָאֵלֶּה

קִדַּשׁ קִדָּשִׁים כָּל־הַנֶּגַע בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: ^ס

רְבוּעַ יִהְיֶה וְאַמְתִּים קָמְתוּ מִמֶּנּוּ קִרְנָתוֹ:
וְצִפִּית אֹתוֹ וְזָהב טָהוֹר אֶת־גָּזוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ
סָבִיב וְאֶת־קִרְנָתוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ זָר וְזָהב סָבִיב:
וְשִׁתִּי טַבַּעַת וְזָהב תַּעֲשֶׂהָ־לּוֹ | מִתַּחַת לְזָרוֹ
עַל שְׁתֵּי צִלְעָתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה
לְבָתִּים לְבָדִים לְשָׂאת אֹתוֹ בְּהֶמָּה: ה וְעָשִׂיתָ
אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם וְזָהב:
וְנִתְּתָה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֶרֶן
הָעֵדֻת לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁל עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר
אוּעָד לְךָ שָׁמָּה: וְהַקְטִיר עָלָיו אֶהָרֹן קְטֹרֶת
סָמִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר בְּהִיטָבוֹ אֶת־הַנֶּזֶר
יִקְטִירֶנָּה: ה וּבִהְעֵלֶת אֶהָרֹן אֶת־הַנֶּזֶר בֵּין
הָעֶרְבִים יִקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה
לְדֹרֹתֵיכֶם: ט לֹא־תֵעָלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה
וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסָּכוּ עָלָיו: יוּכַפֵּר אֶהָרֹן
עַל־קִרְנָתוֹ אַחַת בַּשָּׁנָה מִדָּם חֲטָאת הַכֹּהֲנִים
אַחַת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים
הוא לַיהוָה: פפפ

♦ ♦ ♦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרֻעֹתָהּ וְיִמְלִיךָ מַלְכוּתָהּ, וְיִצְמַח פּוֹרְקָנָהּ
וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אֲמֵן בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל, בְּעֵגְלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמִיה
רַבָּא מְבָרַךְ לַעֲלָם וּלְעַלְמֵי עֲלָמֵי. יתְבָרַךְ: יְהֵא שְׁמִיה רַבָּא מְבָרַךְ
לַעֲלָם וּלְעַלְמֵי עֲלָמֵי. יתְבָרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר,
וְיִתְרוֹמֵם, וְיִתְנַשָּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמִיה
דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמֵן

♦ ♦ ♦

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 208)

ק"א פסוקים, מיכאל"ל סימן

איתא בפסוקים, שבפרשתנו נעלם שמו של משה (ראה בעל
הטורים ריש הפרשה), ולכן מספר פסוקיה הוא כמספר אותיות

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 187)

כל הנגזע במזבח יקדש (כט, לו)

מה עולה ראיה, אף כל ראיה (רש"י)

לומר לך: נתן להקדיר קדשה רק בדבר הראוי והשקד
לגבול הקדשה. ובלשון ספר התנ"א: "כל דברים שהורים
ומתרים שבהם נעשית המצוה מעשית. . כמאמר ר"ל לא
הקשר למלאכת שמים אלא טהורים ומתרים בפיד, וכן
אתרוג שאינו ערלה, ומעות הצדקה שאינן גזל, וכיוצא
בהם".

ששי לה וזה אשר תעשה על־המזבח בפשים
בני־שנה שנים ליום תמיד: ט את־הפֶּבֶשׁ
האֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר וְאֵת הַפֶּבֶשׁ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה
בֵּין הָעֶרְבִים: ט וְעִשְׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן בְּתִית
רֶבַע הַחֵיץ וְנֶסֶךְ רִבְעִית הַחֵיץ יִין לַפֶּבֶשׁ הָאֶחָד:
מא וְאֵת הַפֶּבֶשׁ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים
בְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנִסְפָּהּ תַּעֲשֶׂה־לָּהּ לָרִיחַ נִיחַח
אִשָּׁה לַיהוָה: מב עֹלֶת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח
אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוּעָד לָכֶם שָׁמָּה
לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שֵׁם: מג וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל
וְנִקְדַּשׁ בְּכִבְדִּי: מד וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהָרֹן וְאֶת־בְּנָיו אֶקְדַּשׁ לְכַתֵּן
לִי: מה וְשִׁכַּנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִייתִי לָהֶם
לֵאלֹהִים: מו וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִשְׁכֵנִי בְּתוֹכָם אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 194)

לשכני בתוכם (כט, מו)

השכינה בישראל צריך הדייט, ולא צריך גבוה (רמב"ן)
הרמב"ם והרמב"ן נחלקו לגבי בית המקדש – האם עיקר
ענינו הוא הקרבת קרפנות או מנוחת השכינה. ונראה, שכל
הדעות (גם לדעת הרמב"ן) המקדש הוא בשביל ישראל,
והפולגתא היא האם הוא בשביל עבודתם או בשביל
השראת השכינה בתוכם. ויש להעיר מדברי הרמב"ן כאן
(וראה גם רבנו בחיי כאן).

שביעי ל א ועשית מזבח מקמר קטרת עצי
שטים תעשה אותו: ב אמה ארכו ואמה רחבו

יְקַטִּירֶנָּה קְמַרְתָּ תְּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:
 לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קְמַרְתָּ זֶרֶה וְעַלָּה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ
 לֹא תִסְכוּ עָלָיו: וְכִפֹּר אֶהְרֹן עַל־קִרְנָתָיו אַחַת
 בַּשָּׁנָה מִדָּם חַטָּאת הַכֹּפְרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יִכַּפֵּר
 עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה: פַּפֵּה

ק"א פסוקים, מיכאל סימן.

המלוי של משה, הנעלמות במבטא - מם שין הא. והנה, מספר זה מורה על 'עצם', שלמעלה מ'שם' (ראה מהרש"א חגיגה ט. ב) לגבי השונה פרקו ק"א פעמים, שק' הוא "נפש רוח ונשמה", וק"א הוא "חלק אלקה ממעל". וביום הסתלקותו של משה, ז' אדר, שקל סמוך לפרשתנו, התעלה לעצמיותו, שלמעלה מ'שם'.

מפטיר ח ובהעלת אהרן את־הנֶרֶת בֵּין הָעֶרְפִּים

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִנֵּיהֶם הִיא לִמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתִמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִבִּי־נָעֻם, וְכָל־נִתְיבִיתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶינָהּ, בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

**בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
 הַנִּנְאָמְרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(י) וַיִּפְּלֻם מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם, כִּי בָעַת
 שֶׁתִּסְפֹּר לָהֶם עַל בְּנֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 הָעִתִּיד, וְיִכְרֹו בִּפְנֵי הָרָאשׁוֹן שְׁנֵה־רֹב
 מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם וַיִּפְּלֻם בְּיָדָהּ, וַיִּכְרְדוּ אֶת
 תְּכֵנִית, וַיִּמְדְּדוּ עַל יָדָהּ שְׂאֵתָהּ מוֹרָה
 לָהֶם אֶת חֹכֶן חֲשֹׁבֶן הַבִּנְיָן. (יא) וְאִם
 נִפְּלֻם מִכָּל אֲשֶׁר עָשׂוּ, אִם יִפְּלֻם
 מִכָּל הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים שֶׁעָשׂוּ, אִם הוֹדִיעַ

הפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת לפרשת

תצוה ביחזקאל פרק מג

**יֹאמְרָה בְּנֵי־אָדָם הִגֵּד אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל
 אֶת־הַבֵּית וַיִּפְּלֻם מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם וַיִּמְדְּדוּ
 אֶת־תְּכֵנִית: יֹא וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־
 עָשׂוּ צוֹרַת הַבֵּית וּתְכֹנֶנְתָּ וּמוֹצְאָיו**

עטרת מרים

**יֹאמְרָה בְּנֵי־אָדָם הִגֵּד אֶת־בֵּית־
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבֵּית אֶת סְפִיר בְּנֵי
 הַבֵּית שְׂרָאית בְּנֵי וּמִשְׁוֹכֵל וְעוֹמֵד נִכְּזֵן
 לִפְנֵי ה' רַק שְׁעוֹנוֹתֵיהֶם מִעֲקָבִים, וְלִכְזֵן
 וַיִּפְּלֻם מִעֲוֹנוֹתֵיהֶם וַיִּמְדְּדוּ לְשׁוֹב
 בְּחִשְׁבָּה, וְאִם יִתְרָאָה בֵּית הָעִתִּיד
 בְּכִבּוּד וַיִּמְדְּדוּ וְאִם יִמְדְּדוּ עַל יָדָהּ
 אֶת־תְּכֵנִית אֶת חֹכֶן חֲשֹׁבֶן הַבִּנְיָן:**

לָהֶם אֶת מֵה שְׁאֵנִי עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם בְּכֵן הַמִּקְדָּשׁ. וְהַכְנִיחָהוּ, הַשְׁבִּיחַ הָאֵל וְלִשְׁכֹּתָיו. וּמוֹצָאֵי וּמוֹכָאֵי, מִדַּת הַפִּתּוּחִים, שְׁיֻצָּאִים וְכֹאִים דְּרָבָם. וְכָל צוּרוֹתָיו, צוּרַת כָּל חֵדֶר וְחֵדֶר. וְאֵת כָּל חֻקֹּתָיו, מֵה שְׁרָאֵי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל חֵדֶר וְחֵדֶר. וְכָל צוּרוֹתָיו, צוּרַת הַפִּתּוּחִים שֶׁעַל הַקְּדוֹת. וְכָל תּוֹרוֹתָיו, מִקּוֹם עֲמִידַת הַכְּהֻנִּים וְהַעֲמָם.

וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם, אֶת כָּל הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה כְּתֹב לְעֵינֵיהֶם, כְּדִי שִׁילְמוּ בּוֹ. (יב) סָבִיב סָבִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים, בֵּין שְׂכַל הַמִּקְדָּמוֹת שֶׁל אֵהוּת הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם נִקְרָאוּ "קִדְשִׁי", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "תְּרוּמַת הַקִּדְשִׁי" (ויחזקאל מח.ח), לָכֵן יִקְרָא הַר הַבַּיִת "קִדְשׁ קִדְשִׁים" לְעַמְתָּם. (יג) אִמָּה אִמָּה וְטַפָּה, בְּאִמָּה בַּת שִׁשָּׁה מִסְתַּחֲסִים, שֶׁהִיא אִמָּה וְטַפָּה בְּאִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה מִסְתַּחֲסִים. וְחִיק הָאִמָּה, אֵבֶל גְּבֵה עֲלִית הַיִּסּוּד, הִיָּה בְּמִדַּת הָאִמָּה הַפְּשׁוּטָה בַּת חֲמִשָּׁה מִסְתַּחֲסִים. וְאִמָּה רַחֲב, וְכֵן הָאִמָּה שֶׁל רַחֲב בְּנִיסַת הַסּוּבָב שֶׁל הַמְּזוּבָה, הִיָּה בְּאִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה מִסְתַּחֲסִים. וְגִבּוּלָה אֵל שִׁפְתָּה סָבִיב זֶרֶת הָאֵחָד, וְכֵן הַקְּרָנוֹת שֶׁהֵיוּ בְּגִבּוּלָה מִסְבִּיב בְּאַרְבַּע הַפְּנוּת, הִיָּה הַמּוֹדָה שֶׁל כָּל קֶרֶן זֶרֶת אַחַת מֵאֲמָצַע הַקֶּרֶן. וְלִפִּי זֶה, הָיוּ הַקְּרָנוֹת אִמָּה עַל אִמָּה, כִּי הָאִמָּה שְׁתֵּי זֶרֶתוֹת. וְהָיוּ גַם כֵּן בְּאִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה מִסְתַּחֲסִים. וְזֶה גַב הַמְּזוּבָה, וּבְמִדַּת זֶה שֶׁל אִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה מִסְתַּחֲסִים יִהְיֶה גַב מְזוּבָה הַיָּחִיד שֶׁהוּא אִמָּה עַל אִמָּה. (יד) וּמַחֲזִיק הָאֵרֶץ, מֵהַתְּחִלַּת הַיִּסּוּד שֶׁל הַמְּזוּבָה הַחִיצוֹן מִהַקְּרָנוֹת. עַד הַקְּרָנוֹת הַמִּתְחַלְתוֹת, עַד סוֹף גְּבֵה הַבְּלִיטָה הַמִּתְחַלְתוֹת שֶׁל הַמְּזוּבָה, שֶׁהוּא נִחְשָׁב לִיִּסּוּד הַמְּזוּבָה. וְרַחֲב אִמָּה אַחַת, וְרַחֲב

הַבְּלִיטָה שֶׁל יִסּוּד הַמְּזוּבָה אִמָּה אַחַת. וּמֵהַקְּרָנוֹת הַקְּסָמָה עַד הַקְּרָנוֹת הַגְּדוּלָה אֲרָבַע אֲמוֹת, מֵהַגֵּב שֶׁל יִסּוּד הַמְּזוּבָה עַד גֵּב הַ"סָּבִיב" שֶׁל הַמְּזוּבָה יִהְיֶה אֲרָבַע אֲמוֹת גְּבֵה. וְרַחֲב הָאִמָּה, וְרַחֲב הַסּוּבָב שֶׁל הַמְּזוּבָה יִהְיֶה נִכְנָס לָפָנִים בְּרַחֲב אִמָּה בַּת חֲמִשָּׁה מִסְתַּחֲסִים. (טו) וְהַתְּחִלָּה, הוּא גְבֵה הַמְּזוּבָה מִן הַסּוּבָב וְלִמְעֵלָה. אֲרָבַע אֲמוֹת, כְּלוּמֵר, הַדִּמִּים הַנִּתְּנִים בְּקְרָנוֹת הַמְּזוּבָה, גְּבוּל רְשׁוּתָם הוּא מִגֵּב הַמְּזוּבָה וְלִמְטָה אֲרָבַע אֲמוֹת. וְשֵׁם הוּא "חֹטֵם הַקְּרָא" לְהַבְדִּיל בֵּין דִּמִּים הַנִּתְּנִים לְמַעַל לְבֵין דִּמִּים הַנִּתְּנִים לְמַטָּה. וּמֵהָאֲרָאֵל וְלִמְעֵלָה הַקְּרָנוֹת אֲרָבַע, לְמַעַל מִגֵּב הַמְּזוּבָה הָיוּ אֲרָבַע קְרָנוֹת בְּאַרְבַּע הַפְּנוּת. (טז) וְהָאֲרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲרָדִי, שִׁטַּח הַמְּזוּבָה שֶׁהוּא מִקּוֹם הַמַּעֲרָכָה, הָיָה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אִמָּה עַל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אִמָּה. וְהָיוּ מֵאֲמָצְעֵיתוֹ לְכָל צֶדֶד, וְאֵם כֵּן הָיָה עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת עַל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע אֲמוֹת. אֵל אֲרָבַעַת רִבְעִי, שְׁמוֹתָאֲמָצַע

יֵא וְאֵם גְּבֻלָּמוֹ אֵם יִהְיוּ נִכְלָמִים מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוֹ אִזּוּ הוֹדַע אוֹתָם צוּרַת הַבָּיִת מֵה שְׁלָפָנִים מִחוּמַת הַר הַבֵּית בְּכָלל וְתַכְוָּנָתוֹ בְּנִיגַת בְּלִשְׁכוֹת וּכְתָאִים וּמוֹצָאֵי וּמוֹכָאֵי בְּשַׁעֲרֵים הַמְּזוּבָרִים וְכָל־צוּרָתוֹ צוּרַת כָּל בֵּית בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ וְאֵת כָּל־חֻקֹּתָיו מֵה שְׁרָאֵי לְהַשְׁתַּמֵּר בְּכֵתִים וּבְשִׁלְחָנוֹת וּבְלִשְׁכוֹת

וְכָל־צוּרָתוֹ צוּרַת הַפִּתּוּחִים שֶׁעַל הַקְּדוֹת. וְכָל־תּוֹרָתוֹ חֵלֶק הַקְּדוֹת לַכְּהֻנִּים וְלַעֲמָל וְלַעֲשִׂים הוֹדַע אוֹתָם תַּכְוָּנָתוֹ הַבֵּית וְצוּרָתוֹ וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם וְהֵם יִרְאוּ בֵּין הַבֵּית לְעֵתִיד וְיִשְׁמְרוּ בָלָם אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו מֵה שְׁרָאֵי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל חֵדֶר, וְאִזּוּ לְעֻמּוֹד בַּתְּחִיָּה וְעָשׂוֹ אוֹתָם לְעֵתִיד: יב וְזֹאת תּוֹרַת הַבָּיִת הַנּוֹכַח לְמַעַלָּה, הַחִיכֹל יִהְיֶה עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גְּבֻלָּ סָבִיב | סָבִיב הוּא קִדְשׁ קִדְשִׁים כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, כִּי יְרוּשָׁלַיִם כּוֹלָה קִדְשׁ וְכָהֵן עֲצֻמוֹ מִקּוֹם מִקְדָּשׁ מְזוּבָה וְהַדִּבּוּר הוּא קִדְשׁ הַקְּדוּשִׁים הַנִּהְיָאֵת תּוֹרַת הַבָּיִת הַנּוֹכַח לְמַעַלָּה בְּפָרֶט: יג וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמְּזוּבָה הַעוֹלָה שֶׁהִרְאָהוּ לוֹ בְּאֲמוֹת גְּדוּלוֹת, שְׂכַבֵּל אִמָּה יֵשׁ אִמָּה אַחַת שֶׁל חוּל שֶׁהִיא בַּת חֲמִשָּׁה מִסְתַּחֲסִים וְטַפָּה אֵחָד, וְחִיק וְגִבּוּלָה עֲלִית הַיִּסּוּד הִיָּה בְּמִדַּת הָאִמָּה הַפְּשׁוּטָה בַּת ה' מִסְתַּחֲסִים וְאִמָּה־רַחֲב בְּנִיסַת הַסּוּבָב הִיָּה בְּאִמָּה פְּשׁוּטָה וְגִבּוּלָה הַקְּרָנוֹת שֶׁהֵיוּ בְּגִבּוּלָה אֶל־שִׁפְתָּה סָבִיב בְּאַרְבַּעַת הַמִּקְצָעוֹת הָיוּ זֶרֶת הָאֵחָד מֵאֲמָצְעֵיתָם לְכָל רֹחַ וְהָיוּ אֵם כֵּן אִמָּה עַל אִמָּה וְזֶה גַב הַמְּזוּבָה מִקּוֹם הַמַּעֲרָכָה שֶׁהָיָה גְבוּלָה עַל הַמְּזוּבָה אִמָּה

לְפִיכָד קִרְאוּ גַב: יד וּמַחֲזִיק הָאֵרֶץ מֵהַתְּחִלַּת הַיִּסּוּד עַד־הַקְּרָנוֹת הַמִּתְחַלְתוֹת הָיוּ הַנִּתְּנִים הַמִּתְחַלְתוֹת שְׂכַנָּם הַמְּזוּבָה אִמָּה וְהַתְּחִלַּת הַסּוּבָב, הָיָה שְׁתֵּים אֲמוֹת גִּבּוּל הַיִּסּוּד, וְרַחֲב אִמָּה אַחַת שֶׁל הַיִּסּוּד מִן הַסּוּבָב, וּמֵהַקְּרָנוֹת הַקְּסָמָה עַד־הַקְּרָנוֹת הַגְּדוּלָה הָיוּ מֵהַנִּתְּנִים הַמִּתְחַלְתוֹת עַד הַנִּתְּנִים הַחִיצוֹנִים שְׂכַנָּם שְׁנֵי אִמָּה לְמַעַלָּה מִן הַסּוּבָב הָיָה אֲרָבַע אֲמוֹת וְרַחֲב הָאִמָּה הוּא בְּנִיסַת הַסּוּבָב: טז וְהַתְּחִלָּה הוּא גִבּוּלָה גַב הַמְּזוּבָה מִן הַסּוּבָב וְלִמְעֵלָה אֲרָבַע אֲמוֹת וְהָאֲרָאֵל שִׁטַּח הַמְּזוּבָה הוּא מִקּוֹם הַמַּעֲרָכָה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲרָדִי שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רַחֲב וְהָיוּ מֵאֲמָצְעֵיתוֹ לְכָל רֹחַ וְהָיוּ אֵם כֵּן כ"ד עַל כ"ד. רַבְעֵי אֵל אֲרָבַעַת רִבְעִי הָיָה מְרֻבָּע בְּאַרְבַּעַת צְדָדָיו: יז וְהַקְּרָנוֹת הוּא דִּמִּים גַב הַמְּזוּבָה מִקּוֹם הַמַּעֲרָכָה. עַם מִקּוֹם הַלִּיָּד רָגְלֵי הַכְּהֻנִּים

שי למורא

עטרת מרים

והקדמות הנה ארבע עשרה ארבע בארבע עשרה רחב אל ארבעת רבעיה והיו מאמצעיתו לכל רוח ויהי אם בן כ"ח על כ"ח. והגבול הקדמות שהיו בגבולה סביב אותה בארבעת המקצועות חצי האמה מאמצעיתה לכל רוח והיו אם בן אמה על אמה והחיקלה הוא יסוד המזבח בלש בגנון

שלישי אמה סביב ומעלתהו

הכבשים שעלו אל המזבח שלשה היו,

אחד כבש הגדול ואחד פנה ליסוד

ואחד פנה לסוכב, והם היו פנות

קדמים נחונות פרוח אשר העולה בהם

יפנה אל המזבח (זבחים סב):

יח ויאמר אלי בן־אדם כה אמר

אדני יהוה אלה חקות המזבח

ביום העשותו ביום שתשלם

מלאכתו יחא הענו וראוי להעלות

עליו עולה ולזרק עליו דם:

יט ונתתה אליהם הלויים

אשר הם מוֹרַע צִדֹק הכהן

הקורבים אלי שלא עבדו עבודה

זרה, בשרו שיעמוד בתחתיה ויהיה

החנוף נעשה על ידו נאם אדני

יהוה לשרתני פר בן־פקד

לחטאת: כ ולקחת מדמו

ונתתה על־ארבע קרנותיו של

המזבח ואל־ארבע פנות העזרה

ג המזבח ואל־הגבול סביב

וחטאת אותו בזה תטהר את

המזבח וכפרתהו להקניסו בקדושה:

כא ולקחת את הפר החטאת

וישרפו במפקד במצות הבית

במקום קדוש מחוץ למקדש מקום

מוכן לשרפת הנשרפים, לפניו מוחמת

הר הבית: כב וכיום השני תקריב

שעיר־עזים תמים לחטאת

וחטאת זורקי הדם וטהרו את־

המזבח בזריקת דם השעיר פאשר

חטאו ביום ראשון בכר בזריקת דם

הפר: כג בכלותך מחטא פאשר

תשלים לטהר את המזבח בזריקת דם

השעיר תקריב אל העזרה פר בן־

פקד תמים מפלי מים ואיל מן־

הצאן תמים: כד והקרבתם על

המזבח לפני יהוה והשליכו

הכהנים עליהם מלח בכתוב בתורה

הקרבנות מקריב מלח (ויקרא

הוא מוֹרַע שמים עשרה אמה לכל צד. יז) והעזרה, ג המזבח עם מקום הקדמות ועם מקום רגלי הכהנים. אל ארבעת רבעיה, שהוא מוֹרַע ארבע עשרה אמה מתאמצע לכל צד. ואם בן היה עשרים ושמונה אמות על עשרים ושמונה אמות. והגבול, הקדמות שהיו בגבולה מסביב לה בארבע

הפנות. חצי האמה, היו חצי אמה

רחב מתאמצע לכל צד, ואם בן היו

אמה על אמה. והחיק לה אמה סביב,

כלומר, לעתיד ויהי תיסוד של

המזבח בולט אמה מסביב לכל

הצדדים. ולא כפי שהיה מקדם שלא

היה למזבח יסוד בולט בצד דרום

ובצד מזרח משום שלא היה שטח זה

בגלילת בגמיון. ולעתיד לא יהיה מקום

המקדש מִתָּר לשום שבט. ומעלותהו

פנות קדים, והכבש שעולים בו, יהיה

בדרום, כדי שיהיה העולה בו פונה

("קדים") לצד מזרח, שכל הפניות הם

דרד ימין. יח) אלה חקות

המזבח, אלה האמורים לחלן הם

משפטי המזבח להקניס ביום השלמת

עשותו. יט) הכהנים הלויים,

הכהנים הקאים משבט לוי. מוֹרַע

צדוק, הוא היה הכהן הגדול הראשון

שמשם בבית המקדש בימי שלמה,

לפיכך נקראו על שמו. פר בן פקד

לחטאת, מוסב על "ונתתה אל

הכהנים וגו'". כ) על ארבע

קרנותיו ואל ארבע פנות

העזרה, על ארבע קדמות המזבח

ועל ארבע תחומות של בגנון ג המזבח.

ואל הגבול סביב, ויתכן שזה נאמר

על תיסוד, שהוא בגבול המזבח.

(מצודת דוד). וחסאת אותו וכפרתהו.

בזה תטהר את המזבח ותנקרו

להקניסו בקדושה להיות ראוי לכפר

עליו מקאן ולחבא. כא) במפקד

הבית, במקום שהבית בלה. כלומר,

במקום קדוש מחוץ לבית.

כד) והקרבתם לפני ה', זו היא

ההקדמה שעל המזבח. והשליכו

הכהנים עליהם מלח, בכתוב בתורה

"על כל קרבנד מקריב מלח" (ויקרא

רבעיו: יז והעזרה ארבע עשרה ארבע

בארבע עשרה רחב אל ארבעת

רבעיה והגבול סביב אותה חצי

האמה והחיקלה אמה סביב

ומעלתהו פנות קדמים: יח ויאמר אלי

בן־אדם כה אמר אדני יהוה אלה

חקות המזבח ביום העשותו להעלות

עליו עולה ולזרק עליו דם: יט ונתתה

אל־הכהנים הלויים אשר הם מוֹרַע

צדוק הקורבים אלי נאם אדני יהוה

לשרתני פר בן־פקד לחטאת: כ ולקחת

מדמו ונתתה על־ארבע קרנותיו ואל־

ארבע פנות העזרה ואל־הגבול סביב

וחטאת אותו וכפרתהו: כא ולקחת

את הפר החטאת ושרפו במפקד

הבית מחוץ למקדש: כב וכיום השני

תקריב שעיר־עזים תמים לחטאת

וחטאו את־המזבח פאשר חטאו בכר:

כג בכלותך מחטא תקריב פר בן־פקד

תמים ואיל מן־הצאן תמים:

כד והקרבתם לפני יהוה והשליכו

הכהנים עליהם מלח והעלו אותם

עלה ליהוה: כה שבעת ימים תעשה

כל קרבנד מקריב מלח (ויקרא ב') והעלו אותם עלה ליהוה: כה שבעת ימים תעשה בדרך שעשו ביום השני שעיר־חטאת ליום ופר בן־פקד

שי למורא

ביג. כה) תמימים יעשו, לקרבו
עולה את הפר ואת האיל.
כו) ומלאו ידיו, בזה יחבבו את
המזבח.

עטרת מרים

ואיל מן־הצאן תמימים יעשו
לעולות: כו שבעת ימים יכפרו
את־המזבח בדם השעיר וטהרו
אתו לפי שנקמא ביד גוי הארץ:
ומלאו ידיו בהקרבת העולה ובה
יחבבו את המזבח: כו ויכלו פאשר
ישלימו הכהנים את שבעת ה'מים
על זה הפר והיה ביום השמיני
והללוא יעשו הכהנים על־
המזבח את־עולותיכם ואת־
שלימיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה:

שְׁעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן־בָּקָר וְאֵיל
מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ: כו שְׁבַעַת
יָמִים יִכָּפְרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ אֹתוֹ
וּמָלְאוּ יָדָיו: כו וַיְכַלּוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלְלָה
יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלָמֵיכֶם
וּרְצָאתִי אֶתְכֶם נָאם אֲדֹנָי יְהוֹה:

שלימיכם ורצאתי אתכם נאם אדני יהוה: על ידי הקרבות הללו נאם אדני יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שָׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:
שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה:
יום שני, ו' אדר א'

לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:18	06:24	08:30	08:33	09:07	09:04	10:03	10:05	17:27	17:32	17:53	17:58	17:11	18:08
חיפה (ח)	06:19	06:25	08:30	08:33	09:08	09:04	10:02	10:05	17:27	17:32	17:51	17:56	17:01	18:06
ירושלים (ח)	06:17	06:23	08:29	08:32	09:06	09:03	10:01	10:03	17:29	17:34	17:51	17:56	16:53	18:06
תל אביב (ח)	06:19	06:25	08:31	08:34	09:08	09:05	10:03	10:05	17:26	17:32	17:52	17:57	17:11	18:08
אוסטריה, וינה (ח)	06:54	07:04	08:45	08:50	09:35	09:29	10:24	10:27	17:14	17:23	17:48	17:57	17:04	18:10
אוסטריה, מלבורן (ק)	06:54	06:47	09:33	09:29	10:09	10:12	11:19	11:20	20:22	20:14	20:50	20:42	19:58	20:54
אוקראינה, אודסה (ח)	06:54	07:03	08:48	08:52	09:36	09:30	10:29	10:25	17:20	17:29	17:53	18:02	17:09	18:14
אוקראינה, דונייצק (ח)	06:28	06:38	08:24	08:19	09:09	09:03	10:02	09:58	16:48	16:58	17:23	17:32	16:38	17:45
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	06:40	06:50	08:30	08:35	09:20	09:15	10:13	10:09	16:59	17:08	17:33	17:42	16:49	17:55
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	07:08	07:20	09:01	08:56	09:48	09:42	10:40	10:36	17:20	17:31	17:56	18:06	17:11	18:20
אוקראינה, קייב (ח)	07:01	07:13	08:48	08:54	09:41	09:35	10:32	10:28	17:12	17:23	17:48	17:58	17:03	18:12
איטליה, מילאנו (ח)	07:18	07:28	09:14	09:18	10:01	09:56	10:54	10:51	17:50	17:59	18:21	18:29	17:39	18:41
אקוודור, קיטו (ח)	06:24	06:25	08:55	08:55	09:24	09:24	10:27	10:27	18:32	18:31	18:54	18:54	18:13	19:03
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:32	06:27	09:11	09:07	09:45	09:48	10:54	10:56	19:50	19:43	20:17	20:10	19:26	20:21
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:15	07:08	09:48	09:53	10:31	10:35	11:42	11:44	20:50	20:42	21:22	21:13	20:25	21:25
ארה"ב, בולטימור (ח)	06:52	07:00	08:57	09:00	09:38	09:34	10:34	10:31	17:42	17:48	18:11	18:17	17:29	18:29
ארה"ב, ברוקלין (ח)	06:44	06:51	08:46	08:50	09:29	09:25	10:24	10:21	17:29	17:36	17:59	18:06	17:17	18:17
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	06:44	06:52	08:47	08:51	09:29	09:25	10:25	10:22	17:29	17:37	17:59	18:06	17:17	18:18
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:22	07:31	09:23	09:27	10:07	10:02	11:01	10:58	18:03	18:10	18:33	18:41	17:51	18:53
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:57	07:02	09:11	09:13	09:47	09:44	10:45	10:42	18:10	18:15	18:35	18:40	17:56	18:50
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:32	06:38	08:42	08:45	09:20	09:17	10:17	10:14	17:35	17:40	18:02	18:07	17:21	18:18
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:52	06:57	09:12	09:09	09:44	09:42	10:42	10:41	18:14	18:17	18:38	18:42	17:59	18:52
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:40	06:48	08:42	08:46	09:25	09:21	10:20	10:17	17:24	17:31	17:54	18:01	17:12	18:13
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:07	07:15	09:14	09:10	09:53	09:49	10:48	10:45	17:53	18:01	18:23	18:30	17:41	18:42
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:40	06:48	08:41	08:45	09:25	09:20	10:19	10:16	17:22	17:29	17:52	17:59	17:10	18:11
בוליביה, לה-פס (ח)	06:30	06:27	09:05	09:04	09:35	09:36	10:40	10:41	19:06	19:03	19:30	19:26	18:45	19:36
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:47	07:59	09:38	09:33	10:26	10:20	11:17	11:13	17:55	18:06	18:32	18:42	17:46	18:56
בלגיה, בריסל (ח)	07:47	07:58	09:38	09:33	10:26	10:20	11:17	11:13	17:56	18:07	18:33	18:43	17:47	18:57
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:57	05:54	08:34	08:32	09:05	09:07	10:12	10:12	18:52	18:48	19:13	19:08	18:31	19:18
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:46	05:43	08:23	08:21	08:54	08:55	10:00	10:01	18:35	18:31	19:00	18:55	18:13	19:05
בריטניה, לונדון (ח)	07:06	07:17	08:51	08:56	09:44	09:38	10:36	10:32	17:14	17:25	17:50	18:00	17:08	18:14
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	07:18	07:31	09:05	08:59	09:55	09:49	10:46	10:41	17:16	17:28	17:55	18:06	17:11	18:21
גרמניה, ברלין (ח)	07:14	07:26	09:02	08:57	09:52	09:45	10:43	10:38	17:18	17:29	17:54	18:05	17:09	18:19
גרמניה, פרנקפורט (ח)	07:28	07:39	09:21	09:16	10:08	10:02	11:00	10:56	17:41	17:51	18:17	18:26	17:31	18:40
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:55	05:51	08:30	08:33	09:04	09:06	10:11	10:12	18:58	18:53	19:17	19:12	18:36	19:22
הודו, מומבאי (ח)	07:04	07:08	09:26	09:27	09:58	09:56	10:58	10:56	18:38	18:40	19:02	19:04	18:22	19:13
הודו, פונה (ח)	07:00	07:03	09:22	09:23	09:54	09:52	10:54	10:52	18:34	18:37	18:58	19:01	18:19	19:10
הונגריה, בודפשט (ח)	06:42	06:52	08:34	08:39	09:23	09:18	10:16	10:12	17:04	17:14	17:38	17:47	16:54	18:00
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:49	06:57	08:51	08:55	09:34	09:30	10:29	10:26	17:33	17:40	18:03	18:10	17:21	18:21
יוון, אתונה (ח)	07:10	07:17	09:15	09:19	09:56	09:53	10:52	10:49	18:02	18:08	18:31	18:37	17:49	18:48
מולדובה, קישינב (ח)	07:02	07:12	08:55	09:00	09:44	09:38	10:37	10:33	17:26	17:35	18:00	18:09	17:16	18:21

לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:05	07:02	09:25	09:23	09:56	09:54	10:55	10:54	18:35	18:38	18:59	19:01	18:19	19:11
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	05:43	05:51	08:23	08:29	09:11	09:15	10:23	10:26	19:44	19:34	20:18	20:08	19:18	20:21
נפאל, קטמנדו (ח)	06:42	06:37	08:55	08:53	09:28	09:26	10:26	10:24	17:54	17:58	18:19	18:23	17:39	18:33
סינגפור, סינגפור (ח)	07:17	07:16	09:46	09:46	10:16	10:15	11:18	11:18	19:21	19:21	19:44	19:43	19:03	19:52
פולין, ורשא (ח)	06:55	06:43	08:32	08:26	09:21	09:15	10:12	10:08	16:46	16:58	17:24	17:35	16:38	17:49
פרו, לימה (ח)	06:07	06:09	08:43	08:44	09:13	09:13	10:17	10:18	18:37	18:35	19:00	18:58	18:17	19:07
צרפת, ליאון (ח)	07:46	07:36	09:36	09:31	10:18	10:13	11:12	11:09	18:05	18:14	18:38	18:46	17:54	18:58
צרפת, פריז (ח)	08:02	07:51	09:46	09:41	10:31	10:26	11:24	11:20	18:10	18:20	18:44	18:53	18:00	19:06
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:12	06:10	08:40	08:39	09:09	09:08	10:11	10:10	18:10	18:10	18:32	18:32	17:52	18:41
קנדה, טורונטו (ח)	07:18	07:09	09:12	09:08	09:53	09:48	10:47	10:44	17:48	17:56	18:17	18:25	17:37	18:37
קנדה, מונטריאול (ח)	06:58	06:49	08:49	08:45	09:31	09:27	10:25	10:22	17:20	17:29	17:52	18:00	17:10	18:12
קפריסין, לרנקה (ח)	06:33	06:27	08:39	08:36	09:15	09:11	10:11	10:09	17:27	17:32	17:54	18:00	17:13	18:10
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	08:22	08:09	09:52	09:46	10:44	10:38	11:35	11:30	18:00	18:12	18:40	18:52	17:52	19:07
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:58	07:44	09:26	09:19	10:19	10:12	11:09	11:04	17:34	17:47	18:12	18:24	17:26	18:39
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	07:29	07:19	09:17	09:12	10:00	09:55	10:53	10:50	17:42	17:52	18:16	18:25	17:32	18:38
שווייץ, ציריך (ח)	07:34	07:24	09:21	09:16	10:05	10:00	10:58	10:55	17:51	18:01	18:21	18:30	17:41	18:42
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:42	06:40	09:05	09:04	09:35	09:34	10:36	10:35	18:23	18:25	18:46	18:48	18:06	18:57

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משפחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסמים וחסות רעות בדרך ומכל־פוענניות המתרגשות וכאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00513
14/02/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

